

ประชุมสมโภชกถา ปริจเฉทที่ ๑๖-๒๓ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์
โสฬสม-เตวีศติมปริจเฉท ปณสมโภชกถาย โสชนวิมสา

พระมหาคุณิตศักย์ ติภขป□□ (สุวรรณอาสน์)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบาลี
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๖

ISBN 974-364-075-4

ประชุมสมโภชกฐิน ประจําปีที่ ๑๖-๒๓ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์

พระมหาคุณุตตสํกย ติคุขป □ □ (สุวรรณอาสน)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาบาลี
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๔๖

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

โสฬสม-เตวีตติมปริจฺเจเต ปเลสมุโพธิกถาย โสธนวีรมสา

ติกฺขปญฺเฏ กิกฺขุณา รจิตา

อัย รจนาวิสโย
พุทธสตถุมหาปญฺเฏติฏฺเฐติวตถาย ปาติภาสาสิกฺขาปริปุริยา
รจิตโต

ทญฺยรฎฺเฐ
มหาจุฬาลงฺกรณราชวิทยาลัย-มหาวิชฺชาชนนสฺส
ปญฺเฏติตถาย ปกาสิโต

PATHAMASAMBODHIKATHA CHAPTER 16-23 :
A CRITICAL EDITION AND AN ANALYTICAL STUDY

P. M. DUSITSAK TIKKHAPANYO (SUWAN-AT)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Pali
(Pali Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornajavidyalaya University
Bangkok, Thailand

(Copyright Of Mahachulalongkornajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบาลี

.....

(พระมหาสมจินต์ สมมาป□□โ□□)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย.....ประธานกรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

.....กรรมการ
()

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย.....ประธานกรรมการ
(.....)

.....กรรมการ
(.....)

.....กรรมการ
(.....)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย-มหาวิชายตนสุส ปณฺทิตสภาย อํ รัตนวิสัย
พุทธศตมมหาปณฺทิตฎีติวตุถาย ปาลิภาสาสิกขาปริปุริยา อนุมโต.

.....
(พระมหาสมจินต์ สมมาปญฺโ)
วิชายตนปติ

รัตนวิสัยวิมฺสาย สมปาทกสภาย

.....สถาปติ
(พระมหาเทียบ สิริ าโน)

.....สมาชิกโก
(ดร. ชัยณรงค์ กลิ่นนอย)

.....สมาชิกโก
(พระเมธีรัตนดิลก)

.....สมาชิกโก
(พระศรีวิสุทธีวงศ์)

.....สมาชิกโก
(นายรังษี สุทนต์)

รัตนวิสัยปริपालนาย สมปาทกสภาย

พระเมธีรัตนดิลก	สถาปติ
พระศรีวิสุทธีวงศ์	สมาชิกโก
นายรังษี สุทนต์	สมาชิกโก

ชื่อวิทยานิพนธ์ : ปฐมสมโพธิกถา ปริจเฉทที่ ๑๖-๒๓ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์
ผู้วิจัย : พระมหาศุภิตศักย์ ติคุขป□□ (สุวรรณอาสน์)

ปริญญา : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (บาลี)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ :

: พระเมธีรัตนดิลก ป.ธ. ๘, พธ.บ., M.A., Ph.D.

: พระศรีวิสุทธิวงษ์ ป.ธ. ๘, พธ.บ., ศษ.บ., อ.ม.

: นายรังษี สุทนต์ ป.ธ. ๘, พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)

วันสำเร็จการศึกษา : ๑๕ / เม.ย. / ๒๕๔๗

บทคัดย่อ

คัมภีร์ปฐมสมโพธิเป็นคัมภีร์ที่แสดงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าซึ่งเป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ฉบับในล้านนาเป็นสำนวนที่เก่าที่สุด มี ๘ ปริจเฉท ต่อมาสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ ได้แต่งเพิ่มเติมอีกหลายสำนวนเพราะยุคสมัยนั้นการฟังเทศน์ชอบฟังพุทธประวัติเป็นเทศน์ทำนองในวันสำคัญ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ครั้งนี้มุ่งที่จะตรวจชำระคัมภีร์ปฐมสมโพธิภาษาบาลีสำนวนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสที่รวบรวมสำนวนเก่าเข้าด้วยกัน เพิ่มสิ่งที่สำคัญเข้าไปโดยอาศัยหลักฐานจากพระบาลีพระไตรปิฎก อรรถกถา และปกรณ์อื่นๆมาเปรียบเทียบกัน ได้เป็นปฐมสมโพธิที่รู้จักแพร่หลายมาถึงปัจจุบันอันเป็นปริชาสามารถในทางภาษาบาลีของพระองค์อย่างยิ่ง

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์นี้แบ่งออกเป็น ๔ บท คือ :

บทที่ ๑ เป็นบทนำ กล่าวถึงความสำคัญของพุทธประวัติและของปัญหาวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย วิธีการวิจัย และประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

บทที่ ๒ ว่าด้วยการศึกษาวิเคราะห์และ เปรียบเทียบคัมภีร์ปฐมสมโพธิอักษรขอม ล้านนา โรมัน มอญ ไทย ตามที่จะค้นได้ในด้านต่างๆ คือ เนื้อหา ลักษณะภาษา สำนวนโวหาร วิธีจารขอผิดพลาด และไวยากรณ์

บทที่ ๓ ว่าด้วยคัมภีร์ปฐมสมโพธิที่ชำระแล้ว โดยยึดเอาของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสเป็นต้นฉบับตรวจสอบ

บทที่ ๕ ว่าด้วยบทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลของการวิจัยพบว่า สำนักภาษาบาลีฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสที่เป็นฉบับสุดท้าย การตรวจชำระและการแต่งเพิ่มขึ้นมานั้นแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการแต่งภาษาบาลีและความศรัทธาเกี่ยวกับเรื่องพุทธประวัติในประเทศไทยมีอิทธิพลมาก จึงได้แสดงออกมาทางภาษาเขียน.

Thesis Title : Pathamasambodhi Chapters 16-23 : A Critical Edition
 And A Analytical Study

Researcher : PHRAMAHA DUSITSAK TIKKHAPANYO

Degree : Master of Arts (Pali Studies)

Thesis Supervisory Committee :

PHRAMETHIRATANADILOK Pali IX, M.A., Ph.D

PHRASIWISUTTHIWONG Pali IX., M.A.

MR. RANGSI SUTHON Pali IX, M.A.

Date of Graduation : / / 2003

ABSTRACT

The Pathamasambodhi is a Pali biography of the Lord Buddha in Buddhism. This scripture of Lanna period was known as the oldest version and has nine chapters. In Ayutthaya and Bangkok period, the scripture was written in more literary styles. Because most people like to listen to rhythmical biography of the Lord Buddha and stories of important days of Buddhism written into Pali and Thai.

An analytical study in this work is to bring forward for rechecking the Pathamasa bodhi written by Venerable Somdejphramahasamanajao Kormphraparamanujitjinorosa who has collected the old literary styles of this scripture to be oneness. Moreover, he also has add new essential texts to comparative study from Pali, Tipitaka, Atthakatha, and others. Finally this scripture is known well in present.

The purpose of this thesis is divided into four chapters as follow: Chapter one is introduction to Lord Buddha biography, method and consequence of research. Chapter two is a comparative study of the Pathamasambodhi as given in various matters namely: main contexts, language characteristics, literary styles, method of writing, and Grammar written in Khmer, Roman, Mon, and Thai. Chapter three is original Pathamasambodhi. Chapter four is conclusion and suggestion.

รจนาวิสยนาม : โสฬสม - เตวีศติมปริจเฉเท ปะสมมุโพธิกถาย โสธณวีรมสา

อนูวิจารณ์โก : ติกุขปญญิกกุข

เศติ : พุทฐสตุตถมหาปญญทิต (ปาลี)

รจนาวิสยปริपालนาย สมุปาทกสภา :

พระเมธีรัตนคิลก ปาลี IX, M.A., PH.D.

พระศรีวิสุทธีวงศ ปาลี IX, M.A.

นายรังษี สุทนต ปาลี IX, M.A.

อุปาลิลาภทิน : ๒๕๔๗ พุทฐสเก จิตตมาสสุส เอณูวีศติมทิน

สงเขปตโต

อิทานาหิ ยถารหิ สงเขปโต ปะสมมุโพธิกถัม ปวกุขามิ : โย คนุโถ พุทฐสาสนสุส
 สตุตฺตสงฆาตพุทฐปุปฺพตติวตฺตํ ทีเปตฺตํ รจิติ โหติ, โส ปะสมมุโพธิกถา นาม. ปะมํ ตาว
 ลานนาปุรสมเย โปตฺถกัม โปราณตฺตมํ โหติ. ตสฺส นว ปริจเฉทา อเหตุ. ตโต ปรี สา ปุณ
 อยุชฺฌียรตฺนโกสิณฺทนฺทครสมเย นานาโวหารน รจिता. กถํ. ตทา ทิ วิเสสธมฺมสุสวเน พุทฐมามกา
 ปาลิภาสาย เจว ทฺยฺยภาสาย เทสนาโวหารน พุทฐปุปฺพตฺตี โสตุกามา โหนฺติ. เอวมฺมยาฮิ
 โสธณวีรมสา เตปฺปิฏกปาลีอญฺเฏถาอ. ปกรณํ สาปเทสํ นิสฺสาย ปรมานุชิตชิโนรเสน
 มหาสมณราชทินฺนนาเมน มหาเถเรน รจิตํ โปราณกัม ปะสมมุโพธิกถัม กเหตุวา กตา. सा
 यावश्चत्तना तस्य पालिभासय पृथक्प्रवृत्तिफलपञ्चतिहेहि प्रमुप्रागता होति. पञ्चिमा चना पुठ्ठमामगा
 पसातिगा तं वाजेत्ता अत्तनो अत्तनो अश्वासयस्य यथानुरूपं चममानुचममप्लीपनना โหนति.

อิมสมิ ปนิเม รจนาวิสเย จตุตาริ ปริจเฉทา :

ปะโม ปริจเฉโท ปะสมมุโพธิกถาย วิจยารมโก วิจยวิสโย วิจยวตฺถานํ
 วิจยวิธิ อธิปฺเปตพุทฺทโถติ อตฺเต ทีเปติ.

ทฺติโย ปริจเฉโท กมฺโพชลาณนาโรมนราม. ทฺยฺยกุขริชิตสงฆาตาย มลฺลภาสาย
 ปะสมมุโพธิกถาย สารตฺถาทิวเสน วีรมสาสฺสนฺทนฺทนิ อตฺตํ ทีเปติ.

ตติโยปริจเฉโท ปรมานุชิตชิโนรเสน มหาสมณราชทินฺนนาเมน มหาเถเรน รจิตกนฺถํ

ปุเรจรี กตุวา โสธิตปเฌสมโพธิกถาติ อตุถั ทีเปติ.

จตุตุถุ ปริจเจโท นิคมกถา ปริกปุนกถาติ อตุถั ทีเปติ.

สงเขปตุถุ ปเนตุถุ ทฎุพุโพ :

ปาติกาสา ย ปรมานุชิตชิโนรเสน มหาสมณราชทินนนาเมน มหาเถเรน รจิตา
 ปเฌสมโพธิกถา ตสุมี สมเย ปจจุณา โหติ. สา ปาติกาสา लिขเน พุฑุชามากานั ทยุยิกานั
 พุฑุชปวตุติยั สทุธั เจว ปสาท □จ ชเนติ. เอวั ทยุยกุขเรน ปวตุติ ทยุยรฎุเ อูปชชตีติ.

อนุโมทนากถา

อภัย หิ รัตนวิสัย อุปการะเหติ ชเนหิ มยหัง ทินฺนุปลมภัง นิสุสาเย ปารีปุริ ปปโปติ.
อิทานิ เตสํ ปฏิการตุถํ มยหัง กตุปกาโร ปลัสสิโต โหติ อนุโมทิตโต.

เปมํ เย อัจริยา อเหตุํ พหุสสุตา พุชุตตา ปฏิพลา นานาสิปฺเปสุ โภวิทา ปริยตฺติปารคโว
โธวาทกานุสาสกา, เต พระมหาสมจินต์ สมฺมาปญฺโ ๑ พระมหาเทียบ สิริ ๑ โณ อิติ ทยฺยภาสาย
ลทฺธนาโม โหนฺติ. เย อัจริยา ปณฺฑิตา อเหตุํ มคฺธภาสาย โภวิทา ปริยตฺติยา ปารคโว
พระเมธีรัตนดิลก พระศรีวิสุทธิวงษ์ นายรังษี สุทนต์ อิติ ทยฺยภาสาย ลทฺธนาโม, เต มม
ปรีปาเลตาริ โหนฺติ สมฺปาทกสภา อิมสฺส รัตนวิสัยสฺส ลิกฺขน มคฺคเทศกา. อหัง เตสํ
อิณาทยโกมฺหิ.

อิโต จุตฺตริ อญฺโ ๑ อัจริยา มม พหุปลการา อเหตุํ. อิทานิ เตสํ กิตฺติกมฺมํ ทีเปสฺสามิ :
โย มหาเถโร ราชมหาวิหารสฺส เปมเจติยารามสฺส อธิปติ อโหสิ อิศฺสโร พระเทพปริยัติมุนี
อิติ ราชทินฺนนาโม, โส มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลิกฺขาย เจว อญฺโ ๑ ปริพฺพชฺชอุย จ
กปฺปิยภณฺฑํ อทาสิ. โย เถโร พระมหาชวณฺ์ วรเชโม อิติ ทยฺยภาสาย ลทฺธนาโม เปสฺโล
อโหสิ อาจารย์สมฺปนฺโน พหุสฺสุโต ปณฺฑิตโต ปริยตฺติปารคฺ, โส มยหัง เสนาสนํ อทาสิ. เตสํ
อิณายโกมฺหิ. โย มหาเถโร มยหัง อุปชฺฌาโย ปิยสีโล พระครูพัชรคุณากรณํ อิติ
ราชทินฺนสมญฺโ ๑. โย เถโร เมตฺตากรุณาวิหาริกอ อโหสิ พระครูพิพิธวัชรธรรม อิติ
ราชทินฺนสมญฺโ ๑, โส มยหัง กมฺมวาทจริโย อุปคฺคณฺภิกโก โธวาทโก , เตสํ อุปการํ อติการเว
นทฺเทน อนุสฺสรามิ.

สมฺพหุลา อญฺโ ๑ ภิกฺขุ นวกาปิ อเหตุํ มิคฺตวาปิ อนฺตมโส มยหัง สทฺธมฺมิกา. อหัง เตสํ
กิตฺติกมฺมํ ปกาเสสฺสามิ : โย อุปาสโก พหุสฺสุโต โหติ สทฺธทวีสเสสฺสคฺคฺโณ พุทฺธโฆสฺวิชฺชวลเย
ปาลุยาจริโย โสคฺคณฺ์ ปิโย อาจารย์รุ่งอรุณ จันทรสงคราม อิติ ทยฺยภาสาย ลทฺธนาโม โส มยหัง
ฉนฺทลทฺทกษณฺ์ตีรณภาโร โหติ, โย ภิกฺขุ นวโก โหติ โสภณฺชฺฌาสาโย เปสฺโล ชมฺมิโก กิจฺเจสุ
เวยฺยาวจจโร มุทฺทาปนปคฺคฺโณ พระวิทง อติวิโส อิติ ทยฺยภาสาย ลทฺธนาโม, โส มยหัง
มุทฺทาปนภาโร โหติ, โย ภิกฺขุ มยา สทฺธี เอกกณฺ์ สฺวาโส อโหสิ อภฺชรกฺุสโล ลิกฺขาย
อนิกฺขิตฺตฺุโร, โส พระมหาพิณฺจ อินฺทปญฺโ ๑ อิติ ทยฺยภาสาย ลทฺธนาโม อภฺชรตีรณภาโร,
โย ปน อุปาสโก พหุสฺสุโต โหติ สทฺธทวีสเสสฺสคฺคฺโณ อตีเต พุทฺธโฆสฺวิชฺชวลเย ปาลุยาจริโย

โสดุนัน ปิโย อาจารย์เสรี อาจสาคร อิติ ทฤษฎาสาย ลัทธนาโม โส มยหิ ปณฺสมุโพธิกถาย
สพฺพปริจฺเจเท สทฺทตีรณภาโร โหติ, อหิ เตสํ อุปการํ อนุสฺสรามิ.

ปจฺฉิมิ อหิ อิธ อนวเสสํ เตสํ สพฺเพสํ กุณฺเณ สํวณฺณิตุํ น สกฺโกมิ. เย อุปการิกา มยฺหิ
จตุปฺจฺจยาทีนํ สมณสํารุปฺปจฺเจเนน อุปถมฺภํ อทฺสุ, เต สพฺเพ ฆาตุกา โหนฺตุ สุขิตา นิตฺตทฺทฺชา
อกุโตภยา อโรคา, สทาอายุ วณฺโณ สุขํ พลนฺติ จตฺุหิ ชมฺเมหิ วฑฺฒนฺตุ. เย อจฺริยา อฏฺเฐกถาโย
เจว อญฺิคนฺเถ จ รจีสุ เตสํ อติคารวจิตฺเตน อุปการํ อนุสฺสรามิ. กิตฺติเนเวทนาปริโยสานเ ปน
โย วิทฺยาโล มหาวิทฺยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทฺยาลัย อิติ วิสฺสุโต จตฺุทฺทิสายํ ภิกฺขุสงฺฆมิโก
มยฺหิ สิปฺปปารคฺคฺพณฺณํ นียฺยาทิตุํ อุปาทิทายกนิพนฺธํ สมฺปฏฺิจฺฉิ. ตสฺเสว อภิปฺุชาหทยเณ อนุโมทนํ
กโรมิ.

ติภฺขปฺุภิกฺขุณา ปกาสิตา
๒๕๔๗ พุทฺธสเก จิตฺตมาสสฺส เถกฺกนวิสฺติมทีเน.

สงขัตตฤทธิวิ.

๑. เติ.

มหาจุฬา.

วินย.

- วิ.ม. =
วิ.จ. =

สุต.

- ที. ม. =
ที. ปา. =
ม. มุ. =
ม. อุ. =
อง. เอกก. =
อง. ติก. =
อง. จตุก. =
อง. อญ. =
ข. ข. =
ข. ธ. =
ข. อุ. =
ข. เปต. =
ข. เถร. =
ข. ชา. =
ข. พุท. =
ข. ป. =

๒. อญ.

มหาจุฬา.

วินยอฏฺเฐกา

วิ. อ. = วินยปิฎก สมณฑปาสาทิกา ปาราชิกณฺฑ-มหาวคฺคาทือฏฺเฐกา

สุตฺตนฺตอฏฺเฐกา

ขุ. ขุ. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย ปรมตฺถโชติกา ขุทฺตทปาเออฏฺเฐกา

ขุ. ฐ. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย ฐมฺมปทอฏฺเฐกา

ขุ. อุ. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย ปรมตฺถทีปนี อุทานอฏฺเฐกา

ขุ. เปต. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย ปรมตฺถทีปนี เปตวตฺตอฏฺเฐกา

ขุ. ชา. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย ชาตกอฏฺเฐกา

ขุ. อป. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย วิสฺวทฺธชนฺวิลาสิณี อปทานอฏฺเฐกา

ขุ. พุทฺธ. อ. = ขุทฺตทณฺฑิกาย มรฺรตฺตวิลาสิณี พุทฺธวํสอฏฺเฐกา

๓. ฎีกา :

มหามกฺกฏฺฐิกาย เอวํ สงฺฆิตฺตกฺขรวิ□□ปนตฺโต ทฏฺเฐพุโพ :

วิภาวิณี. = อภิธมฺมตฺตวิภาวิณีฎีกา

๔. ปกรณวิเสธานี :

มหาจุปาปกรณวิเสเส เจว มหามกฺกฏฺฐปกรณวิเสเส จ อ□□ปกรณวิเสเส จ เอวํ
สงฺฆิตฺตกฺขรวิ□□ปนตฺโต อนุกฺกเมน ทฏฺเฐพุโพ :

วิสฺวทฺธ. = วิสฺวทฺธมฺคคปาติ

มิลินฺท. = มิลินฺทปญฺหปกรณํ

ชี./ชินมหา. = ชินมหานิทานํ

สมุการ. = สมุการวิปากสุตฺตํ

วุตฺโต. = วุตฺโตทยมฺญชรี

๕. ปเมสมุโพธิคณฺธปาติ :

อยเมว ปเนตฺถ สงฺฆิตฺตกฺขรวิ□□ปนตฺโต อนุกฺกเมน ทฏฺเฐพุโพ :

ถ. = ๒๓๓๒ องฺกฏฺฐา หิงฺคฺคิมกฺขิตา กมฺโพชกฺขรลิจิตา ปเมสมุโพธิคณฺธปาติ

(ฉบับล่องชาด ร.๔)

ร. = โรมนกฺขรปวตฺติตา กมฺโพชกฺขรลิจิตา ปเมสมุโพธิคณฺธปาติ (ฉบับโรมัน)

กิตติชนปดุด

มตติกา	ปฏฐะ
สงุเขปตุโถ	ก
บทกัถยอ	ก
อนุโฆทนากถา	จ
สงุชิตตุกขรวิ□□ปน	ช
กิตติชนปดุด	□
ปะโฆ ปฏิจเจโท : นิทานกถา	๑
๑.๑ วิจยารมโโก	๑
๑.๒ วิจยวิสโย	๔
๑.๓ วิจยปฏิจเจโท	๔
๑.๔ วิจยวิธิ	๕
๑.๕ อธิปะตพุดโถ	๕
ทุดิโย ปฏิจเจโท : กมุโพชถานุนาโรฆนราม□□ทยุกขเรหิ สทุธิ	
ปะเอสมโพธิกถาย สันนุทนวิฆสา	๖
๒.๑ นานาตุถโต	๓
๒.๒ ภาสาลกขณโต	๕๑
๒.๓ โวหารภณโต	๕๓
๒.๔ มุลกขรลิกขณวิธิโต	๕๖
๒.๕ อกขรลิกขณวิโรธิโต	๗๔
๒.๖ ฉนุทลกขณวูยากรณโต	๘๕
ตติโย ปฏิจเจโท : โสธิตปะเอสมโพธิกถา	๑๑๖
๓.๑ (๑๖) อुरुเวลคฆนปฏิวตุต	๑๑๖
๓.๒ (๑๗) อกุกสาวกปพพชชาปฏิวตุต	๑๔๕
๓.๓ (๑๘) กปีถตุถคฆนปฏิวตุต	๑๗๒

๓.๔ (๑๙) พิมพาพิลาปปริวรรต	๑๕๕
๓.๕ (๒๐) สากุยราชปพพชชาปริวรรต	๒๑๓
๓.๖ (๒๑) เมตเตยยพุทธพุยากรรมปริวรรต	๒๓๕
๓.๗ (๒๒) พุทธปีตุนิพพานปริวรรต	๒๕๗
๓.๘ (๒๓) ยมกปาฎิหาริยปริวรรต	๒๗๑
จตุตถุโธ ปริจฺเจโท : นิคมกถาปริกุปปนกถา	๒๘๕
๔.๑ นิคมกถา	๒๘๕
๔.๒ ปริกุปปนกถา	๒๘๖
ปณฺณานุกกโม	๒๘๗
ภาคผนวก	๒๕๔
ประวัติผู้วิจัย	๓๐๒

ปจโม ปริจเฉโท นิตานกถา

๑.๑ วิจารณ์โก

อิทานานํ ยถารนํ พุทฺธปฺปวตฺตติกถํ ปวกฺขามิ ปรมานุชิตฺติโนรเสน มหาสมณ-
ราชทินฺนนาเมเน มหาเถเรเน วจิตปจฺมสมฺโพธิกถํ ปุเรจรั กตฺวา ปจฺมํ พุทฺธสาสนมโนหรํ วกฺ-
ขามิ

ยานิ สาสนานิ มหาชนา ครุกโรนฺติ ปฺนฺเชนฺติ มาเนนฺติ อนุปฏิปฺชฺชนฺติ, ตานิ
สมฺพหฺลานิ อิมสฺมํ โลกสนฺนิวาเส อเห. สพเพสํ ปน สาสนานํ สตฺถาโร สมฺมาสมฺพุทฺธํ จ
เปตฺวา สพฺพปาปสฺส อกรรมญฺเจว กุสลสฺสุปฺสมฺปทา จาติ อิมินาว โยวาททฺวเยเน อตฺตโน
อตฺตโน สาวเก โยวทฺนฺติ อนุสาสนฺติ. เนว สจฺจิตฺตปริโยทปนฺตฺถาย. ตสฺมา หิ เนสํ โย
วาททฺรา สาสนิกา ทิฏฺฐเจว ฐมฺเม สนฺติสฺสุขเมว อธิคฺจฺฉนฺติ น จ นิพฺพานสงฺฆาตํ
ปรมตฺถํ. พุทฺธสาสนํ ปน โลกานํ อนุตฺตรํ โหติ เสฏฺฐํ. ตตฺถ สตฺถุปฺปวตฺติ สทฺธา-
ปสาทมาวหา โหติ. ตสฺมา หิ सा โยวาททฺเรหิ สาสนิกेหิ สิกฺขิตฺตพฺพา. พุทฺธสาสนสฺส
กิลฺยาปิ ปาวจณํ อตีตสฺตฺถุํ โหติ, ตตฺถ ปน ฐมฺมวินโย พุทฺธสาสนิกานํ สตฺถา โหติ,
สมนฺตปาสาทิกาย นาม วินยปิฏกญฺจกถาย วุตฺตํ “ ยาว หิ ฐมฺมวินโย ติฏฺฐติ ตาว อนตีต-
สฺตฺถุกเมว ปาวจณํ โหติ^๑ วุตฺตํ เหน้ ภาควตา โยโว อานนฺท มยา ฐมฺโม จ วินโย จ
เทสิโต ปญฺญตฺโต โส โว มมจฺจเยเน สตฺถา^๒ติ.” ตสฺมา โส ฐมฺมวินโย เตสํ สตฺถุสทิสो โห
ติ. สตฺถุ ปาวจณํ สมฺปคฺคหิตํ โหติ ปากฺกํ อคฺคหิตํ ฐาริตํ โยวาทิตํ อนุสาสิตํ สกฺกตํ ครุกตํ
มานิตํ อปฺจิตํ. พุทฺธสาสนํ จ นาม สพฺพโลกานํ เอกนฺเตเน อนุตฺตรํ โหติ เสฏฺฐํ.
ตตฺถ พุทฺธสาสนิกา สทฺธาปสนฺนา ภตฺติกา สคารวา เยภฺยเยเน ชาตฺติอาทิพุทฺธปฺปวตฺติ
อฺคฺคณฺหนฺติ ฐมฺมานุฐมฺมปฏิปฺนฺนา จ โหนฺติ. ตสฺมา อิทานิ ยาวชฺชตนา ตํ พุทฺธ-

^๑ วิ. อ. ๑/-/๖.

^๒ ที. ม. ๑๐/๒๑๖/๑๓๔.

สาสน์ ภัยโยโส มตตาย วุฑฒี วิรุฬหี เวปุลลํ ปโปปติ. อิตो ปริ คณูปวตฺตนํ
 วุฑฒามิ : ปณฺชิตา สีกฺขกามา โสตุกามา พุฑฺธปฺปวตฺติวตฺถุ มนสิกโรนฺดา สมฺปสฺสมานา
 ตีรมานา ปาฬิณฺญจกถาหิ สาปเทสฺสภูตํ ปฺปราณกวตฺถุ นิสฺสาย ตํ คเหตุวา รจิสฺสุ. ปาฬิยํ ปน
 สพุทฺธาปิ พุฑฺธปฺปวตฺตติกา วิตฺถารโต น ทิสฺสติ สจฺจิตฺเตน ปน ทิสฺสติ. มหาวคฺคปาฬิยํ
 มหาชนฺธเก โฟธิกา ๗๗ อापตฺติยา อทฺสฺสเน อุกฺขิตฺตกวตฺถุนีติ^๓ อิมานิ อาคตานิ.
 สุตฺตฺตฺนเต ทีฆนิกาเย มหาวคฺเค มหาปรินิพฺพานสุตฺเต วสฺสการพฺราหฺมโณ ๗๗
 ธาตฺถุปฺปฐาติ^๔ อิมานิ อาคตานิ. สา ปน กตฺถจฺจ อตฺตโน อตฺตโน มติยา รจิตา, กตฺถจฺจ ๑
 ปจฺเจกปฺคคฺสฺส สทฺธาย. เอกทา พุฑฺธปฺปวตฺติ อิทฺธิปาฎิหาริยฺภวตา โหติ, เอกทา
 ปฺคคฺลาธิภฺจฺจานภวตา เจว ธมฺมาธิภฺจฺจานภวตา จ . ตสฺมา เอวํ สฺฐปโต สา ปาฎิหาริเย เจว
 อิติหาเส วา วิชฺชาสฺสเถ ๑ สกฺลธมฺเม จาติ ติวินา ปวตฺตติ. เอกจฺเจ หิ ชนา สทฺธาทิกฺคณ-
 สมฺปนฺนา พุฑฺธปฺปวตฺตี เจว ปาวจัน ๑ ปริยาปฺณิตฺวา โยนิโส อตฺตโน อตฺตโน ธมฺมา-
 นฺธมฺมปฺปฏิปทาย ๑ ชีวิตฺวตฺติยา ๑ อนุสาสิตฺวาทํ คณฺเหย. เตสํ เอตํ คมฺภีริ โหติ สฺขมํ
 ปณฺตีตํ สพลํ สาตฺถิกํ. อถ เนสํ จิตฺตํ ยถานฺรูปี มฺหุตํ ปโปปติ. เอกจฺเจ ปน ปาฬิยํ สทฺธา-
 พุฑฺธปฺปวตฺตี วา อิติหาสํ ชานนฺติ เจว มนสิกโรนฺติ, เอกจฺเจ ปาฎิหาริยํ พุฑฺธปฺปวตฺตี,
 เอกจฺเจ คมฺภีเร สฺขมฺเม ปณฺตีเต ธมฺมสภาเว ตํ, เตสํ เอตํ ชานนํ เอกปฺปมาณ-
 นิमितฺตํ โหติ. ปาฬิยํ หิ ปากฺภา พุฑฺธปฺปวตฺติ อิติหาเสปิ ปาฎิหาริเยปิ ธมฺมสภาเวปิ
 สมภาคา โหติ ตาทิสา เอกนิमितฺตา. สทฺธา ๑ อภิปสนฺนา พุฑฺธมามกา อิติหาสฺปมาณิกาปิ
 ปาฎิหาริยฺปมาณิกาปิ ธมฺมสภาวปมาณิกาปิ ยถารหํ เอตํ พุฑฺธปฺปวตฺตี อุกฺคณฺหนฺติ.
 ปุพฺเพ ๑ มุฑฺสทฺธา โหนฺติ, อปรภาเค ปน อภิปสนฺนา ธมฺมจาริโน พุฑฺธปฺปวตฺตี สฺถนฺดา
 ยตฺถ วา ตตฺถ วา นปฺปวตฺตฺนฺติ อุกฺเปกฺขํ ปาปฺกณฺหนฺติ, พุฑฺธมามกาเยว ปน โหนฺติ พุฑฺธสาสเน
 อติคารวา ครุจิตฺตกา ภตฺติกา.

อิตो ปริ จริตาทิวตฺถุ วุฑฒามิ : กิณฺจาปิ อิมสฺมี โลกสนฺนินฺวาเส มนฺสฺสา
 จริตฺตฺตฺมาสยาทิวเสน วิสทิสา โหนฺติ นานาการา นานาปฺปฏิปนฺนา. ตถापि เต นานปฺปการโต
 กถฺยาณชฺชฺมาสยาปิ โหนฺติ ทฺฐชฺชฺมาสยาปิ หีนापิ ปณฺตีตานิ สฺขิตฺตานิ ทฺฐชิตฺตานิ. จริยา วา
 จริตฺนฺติ เอกตฺถเ. ตตฺถ วิคฺคโห จริตฺพฺพนฺติ จริตํ ยํ ธมฺมชาตํ ชเนหิ จริตฺพฺพํ กตฺตพฺพํ อิติ ตํ

^๓ วิ. ม. ๔/(๑-๓) (บาลี)
^๔ ที. ม. ๑๐/(๒-๓) (บาลี)

ฅมมชาตํ จริตํ.^๕ จริตพพํ ปวตเตตพพนุติ จริยํ ยํ ฅมมชาตํ.^๖ เอตถ จริยาติ ฅ จริยา
 ราวคจิริยา ไทสจิริยา โมหจิริยา สทฐาจิริยา พุทธิจิริยา วิตกุกจิริยาติ.^๗ อธิ ปน สทฐาจิริยา
 เจว พุทธิจิริยา ๑ อิจฺจตพพา อธิปเปตพพา. ตตถ พุทฺธปวตฺติ ปาตุภาวติ: เสยฺยถึทํ :
 อตีตชาติ ชาติ ฆราวาโส มหาภินิกุฆมนํ มหาปธานํ อภิสมฺโพธิ ปญฺจวคฺคิยานญจ
 ฅมมจกฺกปวตฺตตฺนนฺติ. เอวํ สภา ปจฺมสมฺโพธิกถา พุทฺธปวตฺติยา ปริปฺถนฺนา พุทฺธปวตฺตี
 โสตุกามานํ มคฺธภาสาย สิลิกฺกุสา โหติ มคฺฐา. ตตถ อกฺขรสิลิกฺกุจํ เจว โสตุสฺสปาโย ๑
 อเห. ยะยฺเยน ทยฺยรฏฺเฏปี ลวรฏฺเฏปี มรฺมมรฏฺเฏปี กมฺโพชฺชรฏฺเฏปี รามญฺญรฏฺเฏปี
 พุทฺธมามกา ปจฺมสมฺโพธิยคฺคณตฺถาย พุทฺธปวตฺตี เจว พุทฺธสาสนํ ๑ โยวาทปาติโมกฺข์ ๑
 สิกฺขนฺติ, เตสฺ อญฺปิปนฺเนสฺ ตโต อฺปนฺนํ กุสฺลํ เตสํ สผลํ โหติ สาทถฺถํ
 มหปฺผลํ. พุทฺธปวตฺติ ๑ ปน ปาลิยมฺปิ อญฺจกถายปิ อญฺญปกรณฺปิ ทิสฺสติ, ตสฺมา หิ อຍ
 ปจฺมสมฺโพธิกถา ตโตปี สारตถํ คเหตุวา เอกฺกฺจาเน รจิตา. ยะ ชนา ตํ สิกฺขนฺตา
 เอกโต ปาลิรํ เจว สारตถํ ๑ ปฏฺิถนฺติ, เต ตโต ปรี สิกฺขิ อฺปนฺนํ สทฺธา โหนฺติ.
 ทยฺยรฏฺเฏปี พุทฺธมามกา ตํ ปจฺมสมฺโพธิํ สุตฺวา ตโต สारตถํ คเหตุวา ฅมมจาริโน โหนฺติ.
 ตสฺมา หิ อຍ ปจฺมสมฺโพธิกถา เตสํ อตฺถาย หิตาย สุขาย สํวตฺตติ. อຍ อัจจิริยานํ
 ปรมฺปราย สพฺพตถ ปาตุโรหสิ. เต ๑ อัจจิริยา ปาลิภาสายปิ ทยฺยภาสายปิ ตํ รจิสฺ.
 ตสฺสา ปน อตฺถโย ยถารหํ สมเย ปวตฺตํ ปไปติ. ยะ ๑ ตํ พุทฺธปวตฺตี สุตฺวา
 อฺปนฺนํ สทฺธา อเห อภิปสนฺนา, เต นานาจิตฺตา พุทฺธปฺชาย ยํ กิณฺจิการเ อญฺญมญฺญํ
 อารภิสฺ, เอกจฺเจ พุทฺธสาสนे คนฺถํ การยิสฺ, เอกจฺเจ พุทฺธรูปํ การยิสฺ. พุทฺธรูปาทยฺยปฺตติ
 เตสํ จินฺตณลกฺขณตฺถาย อฺทปาที. พุทฺธมามกา จิรฺสํว สมฺมาสมฺพุทฺธํ อปฺสฺสิตฺวา
 อญฺสฺสรนฺตา วทฺธกึหิ เตน จินฺตณลกฺขณเณ พุทฺธรูปํ การเ. ตํ พุทฺธรูปํ เตสํ ทิฏฺฐา-
 นฺคตฺติกเมว โหติ. น พุทฺธรูปมตฺตเมว. ภิตฺตีสฺ ปน จิตฺตกมฺมํ สิริรตฺนสฺตถฺวารามาทิสฺ
 อาราเมสฺ ทิสฺสติ. เอตํ เตสํ ตาทิเสน จินฺตนาการเณ อฺทปาที.

กิณฺจาปี พุทฺธสฺส เจว พุทฺธสาวกานํ ๑ ปวตฺติ อเสสโต ปาลิยํ น ทิสฺสติ, กตฺถจि
 ยะว ปน ทิสฺสติ, เสยฺยถึทํ : ทิฆนิกายะ มหาวคฺเค มหาปทานสฺสฺเต^๘ ตสฺส ชาติ ทิสฺสติ.

^๕ วิกาวินี. ๑๕.

^๖ วิกาวินี. ๔๔๒.

^๗ วิสุทฺธิ. ๑/-/๑๐๕.

^๘ ที. ม. ๑๐/๒๔-๓๒/๑๒-๑๓.

องคุตตรนิกายะ ติกนิปาเต^๕ ตสฺส โยพฺพนํ. มชฺฌิมนิกายะ มุลปฺนฺณาสกเถ ปาสฺวาสีสฺสฺสฺสฺส^๖
 ตสฺส มหาภินิฏฺขมณํ เจว ปญฺจวคฺคิยานํ ๑ ธมฺมจกฺกปฺปวตฺตนํ. เอตํ สพฺพํ มาคฺชภาสายปี
 อญฺญภาสายปี สงฺเขปโตปี วิตุถารโตปี เอกโตปี วิสทิสโตปี ปจฺจิมสฺส ปสฺสทฺนโตปี
 สทฺทนียสฺส วิสยโตปี รจิตํ. พุทฺธปฺปวตฺติ อิมาย ปจฺมสมฺโพธิยมฺปี ปุคฺคลาภฺภูจฺจานเทสฺนาย
 ธมฺมาภฺภูจฺจานเทสฺนาย อิทฺธิปาภฺหาริยเทสฺนาย ปญฺญาติตฺวา นานาชฺฌมาสฺยานํ พุทฺธมามกานํ
 มโนหฺรา โหติ. อयํ ปจฺมสมฺโพธิกถา นวปุรอุยฺยชฺฌิยรตฺนโกสินฺุทฺนคฺรสมเย อางฺริยานํ
 ปรมฺุปราย รจิตา. ตตฺถ อตฺถเถน เจว ภาสาลกฺขณฺเณ ๑ โวหาเรน ๑ ปวตฺตนํ อตฺถิ. อयํ
 ธมฺมตา. อยํ ๑ ปน เอกภาเคเยว โสธิตา. อโสธิตภาโค ปน อวเสโส โหติ. อหํ ตีเรตฺวา
 ปรีปฺนฺณกรณตฺถาย สพฺพํ ตํ อวเสสํ โสธิตฺกามาเมหิ. อิมาย หิ ปจฺมสมฺโพธิกถาย ตีส
 ปรีจฺเจทา โหนฺติ. เตสฺส โสธิตฺเตสฺส อयํ ปจฺมสมฺโพธิกถา ปาลีภาสาปรีปฺนฺณมา เจว
 ปาลีวสฺตารสฺส ๑ อิติहाสา โหติ. ตสฺมา หิ ตสฺสา วิจโย โสตุํ สาทฺถิโก โหติ
 มหปฺพลโฬ มหานิสฺโส.

๑.๒ วิจัยวิสัย

๑.๒.๑ โสฬสฺม-เตวีสฺติมปรีจฺเจเทเยว ปรมานุชิตฺชินฺรเสน มหาสมณราช-ทินฺน
 นามเณ มหาเถเรน รจิตาย ปจฺมสมฺโพธิกถาย ปรีวตฺตนโสธนํ กริสฺสามิ.

๑.๒.๒ ทฤษฎฺยภาสาฎฺตาย ปจฺมสมฺโพธิกถาย สारตฺถํ ลกฺขณรสปจฺจุปฺภูจฺจานํ
 นิยมโวหารํ ๑ อุกฺคฺหนํ กริสฺสามิ.

๑.๒.๓ ทฤษฎฺยภาสาย กมุโพชลาณฺุณาโรมนรามญฺญทฤษฎฺยกฺขรสงฺฆาตฺถาย มคฺชภาสา-
 ฎฺตาย ปจฺมสมฺโพธิกถาย สํสนฺุทฺนวิโสธนํ กริสฺสามิ.

๑.๓ วิจัยปริจฺเจโท

โสฬสฺม-เตวีสฺติมปรีจฺเจเทเยว สारตฺถํ ลกฺขณรสปจฺจุปฺภูจฺจานํ นิยมโวหารํ เจว
 ทฤษฎฺยภาสาทินานตฺถํ ๑ ภาาปฺรฺมานุชิตฺชินฺรเสน มหาสมณราชทินฺนนามเณ มหาเถเรน รจิต
 ตาย ปจฺมสมฺโพธิกถาย ปรีวตฺตนโสธนํ กริสฺสามิ.

^๕ ๑. ทิก. ๒๐/๓๕/๓๑๕-๑๔๑.

^๖ ม. ม. ๑๒/๒๖๒-๒๘๗/๒๓๔-๒๕๑. (อ. อธิปริยตฺนสฺสฺส)

๑.๔ วิจัยวิถี

๑.๔.๑ กมุโพชลาภานนาโรมนรามณญททยุขุขริชิตาย ปจฺมสมุโพธิกถาย ปวิจยํ กิริสุสामी. ยตุถ หิ หอสมุดแห่งชาติ หอมณเฑียรธรรม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม อิติ ททยุภาสาย จาเนสฺ ปุราณไปตุถกํ โหติ. ตตุถ ปวิจิตฺวา ททยุภาสาปริวตุตฺนํ สากุํ กิริสุสामी. วุยากรณน วา ภาสานियเมน วา ปจฺมสมุโพธิกถาย วิคฺคหํ กิริสุสामी.

๑.๔.๒ โสธิตํ ปจฺมสมุโพธิกถํ ลภนฺโต เตปิฏกฏฺจกถาย ปากฺฎาย ตาย ลกฺขณรส- ปจฺจปฏฺจานภาสาย ปิฏฺจเก ลิตฺตปณฺณน วุยากรณน ภาสานियเมน จ ปจฺมสมุโพธิกถาย วิคฺคหํ กิริสุสामी.

๑.๔.๓ โสธิตปจฺมสมุโพธิกถาย สโมธานํ ปจฺมสมุโพธิกถาย จ วิคฺคหํ กิริสุสामी.

๑.๔.๔ มคฺคภาสาย ปวิจยํ กิริสุสामी.

๑.๕ อธิปุเปตพุดุโถ

๑.๕.๑ โสฬสม-เตวีสติมปริจฺเจเทเยว มคฺคภาสาย ปจฺมสมุโพธิกถาย ปฏฺฐิลาโกโหติ.

๑.๕.๒ ปจฺมสมุโพธิกถายปาลีภาสานियเมน ปพฺนุชฺวจนภาสาตาลปณฺณลิตฺตเวຍာ- กรณโหวหารชานนฺสุส ปฏฺฐิลาโก โหติ.

๑.๕.๓ โสตุํ นานาอกุขริชิตปจฺมสมุโพธิกถาสมิวสมโหวหารชานนํ โหติ.

ทูลโย ปรึจเฉโท
กมุโพชลาณนาโรมนรามณฺยททยุทฺทเรหิ สทฺธิ
ปจฺมสมฺโพธิกถาย สํสนฺทณฺวิมฺสา

อิโต ปรึ ยา ปจฺมสมฺโพธิกถา ปรมานุชิตฺชินนเรเสน มหาสมณราชทินฺนนาเมน
มหาเถเรน กตา, ตํ ปุเรจํ กตฺวา อณฺวคณฺเถหิ สทฺธิ สํสนฺทณฺ เจว ตํ เวปฺลฺลํ ปาปุณฺณํ จ
ปวิจยํ กริสฺสามิ. สา ปน อจฺริเยหิ นานตฺถโต กตา. เอวํ หิ โย คณฺโถ อตฺถโต ปาริปุรํ ปา
ปุณฺนิ, ตํ คเหตุวาทายตี สํสนฺทิสฺสามิ. อิทานิ จ อณฺุกเมน ตสฺสา ปจฺมสมฺโพธิกถาย
ไปฏฺจเก ทีเปสฺสามิ :

ตตฺถ ลานฺนาสมเย มฺลฺกขรลฺลิตฺโต คณฺโถ อตฺถิ, ปริจฺเฉทโต ปน โส ปาริปุรํ น
ปาปุณฺณตี. กถํ. ये ทงฺทีป-ล่องชาต อิติ ทฺยฺยภาสาย ลทฺธนามา, เตสํ นว ปริจฺเฉทา โหนฺติ.
เอกจฺใจ ล่องรัก อิติ ทฺยฺยภาสาย ลทฺธนาโม, ตสฺส ทสโมเยว ปริจฺเฉโท โหติ. ये จ
รามณฺยทฺทลฺลิตฺตา คณฺธา, เต วิตุถารโต ปากฺกฺวา โหนฺติ, เตสํ ปน สพฺพโส ปริจฺเฉทา
ปาริปุรํ น ปาปุณฺณตี. กถํ. โย รตนํดําทิ อิติ ทฺยฺยภาสาย ลทฺธนาโม, ตสฺส โสฬสโมปิ
สตฺตทสโมปิ นวทสโมปิ ตีสโมปิ ปริจฺเฉทเยว โหติ. โย ทฺยฺยภาสาย ล่องชาต อิติ
ลทฺธนาโม, ตสฺส โสฬสโมเยว ปริจฺเฉโท โหติ. เกจि ปน ทงฺทีป-ล่องชาต อิติ ทฺยฺยภาสาย
ลทฺธนามา, เตสํ ปจฺมํ ปริจฺเฉทํ อาทิ กตฺวา ยาว สตฺตทสมฺปริจฺเฉทาเยว สตฺตทส ปริจฺเฉทา
โหนฺติ. น อิโต ปรึ. ตสฺมาหิ สพฺเพ เต คเหตุวาท อณฺวปโตถเกหิ สทฺธิ สํสนฺทณฺ น
สกุโกมิ.

ये คณฺธา โรมนฺกฺขเรน เจว กมุโพชกฺขเรน จ ลฺลิตฺตา, เต येภฺยฺเยน อตฺถโต เจว
ปริจฺเฉทโต จ ปาริปุรํ ปาปุณฺณตี. กถํ. โรมนฺกฺขรโต ตาว रतनโกसिनुत्तमयल्लित्तकण्ठतो मूलगुर्व
कहेत्वा संसुत्तं क्रिसुत्तमि. अिमसुत्तं हि सोषमत्तिसम्पिञ्जिता सपुष्पो षोडशो. कमुपोचखरल्लि
त्ता कण्ठा पणु अत्थि. कथं. ये रतनंदातो-ल่องชาต อิติ ทฺยฺยภาสาย
ลทฺธนามา, เต อณฺวโต อติปาริปุรํ ปาปุณฺณตี. เตสํ หิ โสฬสมत्तिसम्पिञ्जिता สพฺพโส
โหนฺติ. ตสฺมา ยถาวุตฺตํ ตทฺทญํ คเหตุวาทายตี อณฺวคณฺเถหิ สทฺธิ วิมฺสํ เจว สํสนฺทณฺ จ
กริสฺสามิ. เต จ คณฺธา นานตฺถโต ภาสาลกฺขณโต โวหารภณฺโต มฺลฺกขรลฺลิตฺตวิธิต
อกฺขรลฺลิตฺตวิธิต ฌนฺทลกฺขณวฺยาकरणโต เวทิตพฺพา :

๒.๑ นานาตุลโต :

เอเกกสฺส คนฺถสฺส อารมฺภกถา เจว นิคมวจัน ๑ นานปฺปการโต ปาตุภวณฺติ. กถ. เย คนฺถา ท. ล. อิติ ลฺหฺธนามา, โสฬสมํ อาที กตฺวา ยาว เตวีสฺติมปริจฺเจทา เตสฺส สฬฺพโส อฺรุเวลคฺมนปริวตฺตปริจฺเจโท อิติ อาทีนิ ปาตุภวณฺติ. เย ๑ คนฺถา ร. พ. อิติ ลฺหฺธนา มา, โสฬสมํ อาที กตฺวา ยาว เตวีสฺติมปริจฺเจทา เตสฺส สฬฺพโส อฺรุเวลคฺมนปริวตฺโต อิติ อาทีนิ ปาตุภวณฺติ. สฬฺพเสํ ปน คนฺถานํ นิคมวจัน โสฬสมปริจฺเจเท สทิสํ โหติ. กถ. เตสฺส เยภฺยเยน อฺรุเวลคฺมนปริวตฺโต สมโตปี สมตฺโตปี อิติ อาทีนิ ปาตุภวณฺติ. ร. พ. อิติ ลฺหฺธนาเม คนฺเถ สมตฺโตติ อาทิวจัน ปาตุภวติ. อญฺจมภาคตีสมภาคํ สมภารวิปากสฺสตุตํ ปญฺจ- วคฺคิยานํ ฐมฺมเทสนาที กตฺวา ปรินิพฺพานโต ยาว พุทฺธปฺปวตฺตี ทีเปติ. ล. ท. อิติ ปน ลฺหฺธนา เม คนฺเถ สมโตติอาทิวจัน ปาตุภวติ. ร. ล. อิติ ลฺหฺธนามานํ คนฺถานํ สตฺตรสมปริจฺเจเทเก นิคมวจเน พิมฺพิสารสมาคเม สารีปฺตฺตโมคฺคฺลฺลานปพฺพชฺชาปริวตฺโต นิฏฺฐิตฺติอาทิวจัน ปาตุภวติ. พ. อิติ ปน ลฺหฺธนามสฺส คนฺถสฺส สตฺตรสมปริจฺเจเทเก นิคมวจเน อคฺคฺสาวก-ปพฺพชฺชาปริวตฺโต นิฏฺฐิตฺติ อาทิวจัน ปาตุภวติ. สฬฺพเสํ คนฺถานํ อญฺจารสปริจฺเจเท กปิลวตฺถคฺมนป ริวตฺโต สมโตติอาทิวจัน ปาตุภวติ. ล. ท. ร. อิติ ลฺหฺธนามานํ คนฺถานํ เอภฺน-วีสฺติมปริจฺเจเท พิมฺ พาวิลลาปฺปวตฺตํ นิฏฺฐิตฺตฺติอาทิวจัน ปาตุภวติ. พ. อิติ ปน ลฺหฺธนามสฺส คนฺถสฺส เอภฺนวีสฺติม ปริจฺเจเท พิมฺพาวิลลาปฺปวตฺโต นิฏฺฐิตฺติอาทิวจัน ปาตุภวติ. สฬฺพเสํ คนฺถานํ วีสฺติมปริจฺเจเท สากฺยราชปพฺพชฺชาปริวตฺโต สมโตติอาทิวจัน ปาตุภวติ. ร. ท. พ. อิติ ลฺหฺธนามานํ คนฺถานํ เอภฺวี ส ติ ม - เต วี ส ติ ม ป ริ จฺ เจ เท สฺส เม ต เต ย ย พุ ทฺ ธ พุ ย า ก ร ธ น ป ริ ว ตฺ โ ต นิฏฺฐิตฺติอาทีนิ ปาตุภวณฺติ. ล. อิติ ลฺหฺธนามสฺส คนฺถสฺส เอภฺวีสฺติมปริจฺเจเท เมตฺเตยฺยพุทฺธ- พ ยากรณปริวตฺโต สมโตติ วจัน ปาตุภวติ. อิตฺรสฺส เทววีสฺติเตวีสฺติมปริจฺเจเท พุทฺธปีตฺ- นิพฺพานปริวตฺโต นิฏฺฐิตฺติอาทีนิ ปาตุภวณฺติ. ยถาวตฺตฺนเยเนว เอเกกสฺส อารมฺภกถา เจว นิคมวจัน ๑ เอตฺตาวมตฺตาเยว โหนฺติ.

อิโต ปรี เอเกกคนฺเถ นานาตุลํ กตฺวา สํสนฺทิสฺสามิ. อฺรุเวลคฺมนปริวตฺโต ตาว. “สตฺถา อฺรุจฺวสฺโส ปวาเรตฺวา สญฺจิจิ ภิกฺขุ ทิสฺสาสุ เปเสตฺวา สยํ อฺรุเวลํ **อคฺมาสี.**” อคฺมาสีตี วจัน ล. ร. พ.-คนฺเถสฺส ทิสฺสตี. ท.-คนฺเถ อคฺมาสีตี เอตฺถ คฺการสฺส ทฺวิตฺตํ ทิสฺสตี.

“เตน ไช ปน สมเยน ตีสมตตทา ฆททวคคิยา สหายกา สปะชาปติกา ตสมี
 วนสณนุเท **จรรนุติ**. เอกสสุ ปชาปติ **น โหติ**. **ตสส จตถาย เวสิ** อานีตา **อโหสิ**.”
 เอตถ ปริจาเรนุตีติ สมภารวิปากสุตเตเยว ทิสฺสติ. อญญคณฺเณ น ทิสฺสติ. น โหตีติ วจัน
 ล.พ.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ. นาโหสีติ วจัน ท.ร.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ. ปาลิย์ สทิสฺสเมว โหติ. ตสฺส จตถาย
 เวสีติ ร.ล.ท.พ.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ. ตสฺสจตถาย เวสี อานีตา อโหสีติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. อโหสีติ
 เอตถ โหตีติ สมภารวิปากสุตเต ทิสฺสติ.

“อถไช สา **เวสิ** เตสุ ปมตเตสุ ปริจรรนุเตสุ **ปสาธน์ อาทาย ปลาโย**.”
 เวสิ อิติ เอตถ เวสี อิติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. ปสาธน์ อาทาย ปลาโยติ เอตถ ฆณฺฑํ อาทาย
 ปลาโยติ สมภารวิปากสุตเต ทิสฺสติ. ฆณฺฑํ อาทาย ปลาโยติภาติ ปาลิย์ ทิสฺสติ.

“อถไช (**เต**) สหายกา สหายกสฺส เวยยาวจจํ กโรนุตา ตํ อิตฺถี คเวสนุตา ตํ
 วนสณฺฑํ อานิณฺฑนุตา อทฺทสึสุ ฆคฺควนฺตํ อญฺญตฺรสมึ รุกฺขมุเล นิสินฺนํ. ทิสฺวา เยน
 ฆคฺควา เตนุปฺสงฺกมึสุ.” เตติ วจัน สมภารวิปากสุตเต เจว ปาลิย์ จ ท.ล.ร.-คณฺเณสุ จ
 ทิสฺสติ. พ.-คณฺเณ น ทิสฺสติ.

“เอว ฆนฺเต”ติ ไช (**เต**) ฆททวคคิยา (**ฆททวคคิยา สหายกา**) ฆคฺควนฺตํ
 อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสึทิสฺสุ.” เต เจว ฆททวคคิยา จ สหายกาติ วจัน ร.ล.ท.พ.- คณฺเณสุ น
 ทิสฺสติ. ปาลิย์ เจว สมภารวิปากสุตเต จ ทิสฺสติ.

“ยทา (**เต**) ฆคฺควา อญฺญาสิ ฆลฺลจิตฺเต มุทฺทิจิตฺเต วินิวรรณจิตฺเต อุกฺคจิตฺเต
 (**ปสนฺนจิตฺเต**)” เต เจว ปสนฺนจิตฺเต จาติ วจัน อญฺญคณฺเณ น ทิสฺสติ. ปาลิยเมว ทิสฺสติ.

“ยงฺกิญฺจิ สมฺทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ **นิโรธธมฺมํ**” นิโรธธมฺมนฺติ เอตถ นิโรธ-
 ธมฺมนฺตีติ ปาลิย์ ทิสฺสติ.

“อถ ฆคฺควา เอถ ฆิกฺขโว สุวาขฺยาโต ธมฺโม จรธ พุรฺหมจฺริย์ สมฺมา
 ทฺกฺขสฺส อนฺตกิริยาया”ติ. เอตถ **เอถ ฆิกฺขโวติ ฆคฺควา อโวจ สุวาขฺยาโต ธมฺโม จรธ**
พุรฺหมจฺริย์ สมฺมา ทฺกฺขสฺส อนฺตกิริยาयाติ ปาลิย์ ทิสฺสติ.

“สา (ว) เตสั อายสมนุदानัน อูปสมปทา อโหสิ”ติ เอตถ วสทโท ปาลิยั ทิสฺสติ. “อถโข ภควา อนุप्พเพน **จาริกญจรรมาโน** เยน อรุเวลา ตทวสริติ เอตถ จาริกั จรรมาโน”ติ ปาลิยั ทิสฺสติ.

“เตน โข ปน สมเยน อรุเวลายัน ตโย ชฺวีลา **ปวสนนฺติ** อรุเวลกสฺสโป นทีกสฺสโป คยากสฺสโป (**อิติ**) (**เตสฺ**) อรุเวลกสฺสโป ชฺวีโล ปญจณฺนํ ชฺวีลสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโขติ.” ปจฺมสมฺโพธิกถาย ปวสนนฺตีติ เอตถ วุตฺตวจนฺํ ปฏิวสนนฺตีติ ปาลิยั ทิสฺสติ. วสนนฺตีติ วจนฺํ ปน สมฺภารวิปากสฺสฺเต ทิสฺสติ. อิติสทฺโท อรุเวลกสฺสโป นทีกสฺสโป คยากสฺสโปตีติ ปาลิยั ทิสฺสติ. เตสฺสุติ ปาลิยั เจว สมฺภารวิปากสฺสฺเต จ ทิสฺสติ.

“อถโข ภควา เยน **อรุเวลกสฺสปชฺวีลสฺส** อสฺสโม เตนุปลงฺกมิ อูปสงฺกमितฺวา อรุเวลกสฺสปี ชฺวีลัน อेतทโวจ สเจ เต กสฺสป อครุ วเสยฺยาม เอกฺรตฺตี อคฺยาคาเรตีติ เอตถ อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺวีลสฺสาติ ปาลิยั เจว สมฺภารวิปากสฺสฺเต จ ทิสฺสติ.

“น โข เม มหาสมณ ครุ อปีจ โข จณฺฺเขตฺต นาคราชา (**อิทฺธิมา**) อาสิวิโส โฆรวิโส โส **นาคราชา** ตํ มา **วิเหเจสิ(ติ)**” เอตถ อิทฺธิมาติ ปาลิยั เจว สมฺภารวิปากสฺสฺเต จ ทิสฺสติ. นาคราชาติ น ทิสฺสติ. อิติสทฺโท เจว วิเหเจสิ จาติ ปาลิยั ทิสฺสติ.

“**ทฺติยปี โข ภควา**, ตติยปี โข ภควา อรุเวลกสฺสปชฺวีลัน อेतทโวจ สเจ
 ๒
 กสฺสป อครุ วเสยฺยาม เอกฺรตฺตี อคฺยาคาเรติ.” เอตถ ทฺติยปี โข ภควาติ สทฺทปฺปโยโค ปาลิยั วิตฺถาริ ปฺปโปติ.

“น โข เม มหาสมณ ครุ (**อปีจ โข**) จณฺฺเขตฺต นาคราชา อิทฺธิมา อาสิวิโส โฆรวิโส โส ตํ มา **วิเหสสิ(อิติ)** อปฺเปวนาม **น วิเหสสิ** อิงฺฆ ตฺวํ กสฺสป อนฺุชานาหิ อคฺยาคารน”ติ. เอตถ อปีจ โขติ ปาลิยั ทิสฺสติ. มา วิเหสสิตีติ เอตถ วุตฺตวจนฺํ วิเหเจสิ เจว อิติสทฺโท จาติ ปาลิยั ทิสฺสติ. น วิเหสสิตีติ เอตถ วุตฺตวจนฺํ น วิเหเจยฺยาติ ปาลิยั ทิสฺสติ.

“อถไซ ภควา อคฺยาคารํ ปวิสิตฺวา **ตํ สนฺถารกํ** ปญฺญาเปตฺวา นิสฺสีทิ ปลฺลงฺกํ **อภฺยชิตฺวา** อุกฺกํ กายํ ปณฺธิชาย ปริมุขํ สตี อุกฺกฺจเปตฺวา.” ตํ สนฺถารกนฺติ เอตถ วุตฺตวจนํ ตินฺสนฺถารกนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อภฺยชิตฺวาติ เอตถ ชการสฺส ทฺวิตฺตํ ปาลิยํ น ทิสฺสติ.

“อถไซ โส นาค (อทฺทส) ภควนฺตํ ปวิฏฺฐํ, **ทิสฺวา** ทุกฺชี ทุมฺมโน **มธฺปาสิ**. อถไซ ภควโต เอตทโหสิ ยนฺนุนานํ อิมสฺส นาคราชสฺส อนฺุปหงฺจ ฉวิญฺจ (จมฺมญฺจ) มํสญฺจ ญฺหารุญฺจ อญฺฺจิญฺจ อญฺฺจิมิณฺชญฺจเตชสา เตชํ **ปฺริยาทเยยฺยนฺ**”ติ. เอตถ อทฺทสา ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ทิสฺวาติ เอตถ วุตฺตวจนํ ทิสฺวานาติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. มธฺปาสิตี วจนํ ปาลิยํ ทิสฺสติ. จมฺมญฺจจาติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ปฺริยาทเยยฺยนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“อถไซ ภควา ตถารูปี อิทฺธาภิสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา **มธฺปาสิ**. อถไซ (โส) นาคิ มกฺขํ อสหมานิ **อคฺคิ** ปชฺชลิ. ภควาปิ เตชธฺธา สฺมาปชฺชิตฺวา ปชฺชลิ. อุกฺกนฺนํ สญฺไซติภูตานิ อคฺยาคารํ อาทิตฺตํ วิย โหติ **ปชฺชลิตํ สญฺไซติภูตํ**”. เอตถ มธฺปาสิตี ปาลิยํ ทิสฺสติ. โสตี ปาลิยํ ทิสฺสติ. อคฺคินฺติ ปาลิยํ น ทิสฺสติ. สฺมาปชฺชลิตํ สไซติภูตนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“อถไซ เต ชฺฎฺฐิลา อคฺยาคารํ ปริวารेतฺวา เอมมาหํสุ อภฺริโป วต โภ มหาสมณเณ นาคเณ วิเหจฺยตีติ. อถไซ ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ตสฺส **นาคราชสฺส** อนฺุปหงฺจ ฉวิญฺจ (จมฺมญฺจ) มํสญฺจ ญฺหารุญฺจ อญฺฺจิญฺจ อญฺฺจิมิณฺชญฺจ เตชสา เตชํ ปฺริยาทียิตฺวา ปตฺเต ปกฺขิเปตฺวา อฺุจฺเวลกสฺสปฺสฺส ชฺฎฺฐิสฺส ทสฺเสสิ อຍ် **เม** กสฺสป นาคิ **ปฺริยาทินฺโน** **อสฺส** เตชสา เตชตี. อถไซ อฺุจฺเวลกสฺสปฺสฺส ชฺฎฺฐิสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก (ไซ) มหาสมณเณ มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม จณฺทสฺส นาคสฺส อิทฺธิมโต อาสีวิสฺสฺส โฆรวิสฺสฺส เตชสา เตชํ **ปฺริยาทียิสฺสตี** น เตว ว จ ไซ อรหา ยถา อหนฺติ. อถไซ อฺุจฺเวลกสฺสโป ชฺฎฺฐิโถ ภควโต (อิมินา) **อิทฺธิปาฏิหิริเย อภฺิปสฺสนฺโต** เอตทโวจ” เอตถ นาคสฺสาตี ปาลิยํ ทิสฺสติ. จมฺมญฺจจาติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. เมตี เอตถ เตตี ปาลิยํ ทิสฺสติ. ปฺริยาทินฺนินฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อสฺสาตี ร.-คนฺเถ น ทิสฺสติ. ไซสทฺโถ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ปฺริยาทียิสฺสตีตี ปาลิยํ ทิสฺสติ. อิมินา อิทฺธิปาฏิหาริเยน อภฺิปสฺสนฺนินฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“มหาสมณ อิมสมฺมึ วิหฺร ตฺวํ มมฺสฺสเม
อหํ เต อฺุจฺมตฺเตน อฺุจฺจิสฺสํ มหามฺนํ”ติ.

เอตถ ปชฺชพฺนุโธ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนุโธ ปน “อิธเว มหาสมณ
วิหฺร อหฺนฺเต ฐวถตฺเตนา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ร.ท.พ.ล.-คนเถสุ ปจฺมปาฎิหาริยกถาติ เอตถ ปจฺม
ปาฎิหาริยนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“ตสฺมี วิหฺรนฺเต ภควติ จตฺตาโร มหาราชาโน อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺต-
วณฺณา เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอบาเสตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เยน ภควา เตนุปลสงฺกมီสุ
อุปลสงฺกมิตฺวา **ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา** จตฺตฺสุ ทิสาสฺสุ อญฺจํสุ เสยฺยถาปี มหฺนฺตา
อคฺคิกฺขนฺธา.” เอตถ ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวาติ ล. ท. ร.-คนเถสุ น ทิสฺสติ.

“มหาสมณ กาโล เต ภตฺตํ เม ปรินิฏฺฐิตํ
มหาสมณ เก นฺ ไซ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา.
อภิกฺกนฺตวณฺณนฺตา จ เกวลํ วนมณฺฑลํ
โอบาเสตฺวาน เยน ตฺวํ เตนุปลสงฺกมီสุ เต.
อุปลสงฺกมิตฺวา เหเต อภิวาทยุ ตํ มฺนํ
จตฺตฺทิสาสฺสุ อญฺจํสุ อิงฺฆ อภฺชาหิ ปุจฺฉิตฺ”ติ.”

เอตถ ปชฺชพฺนุโธ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนุโธ ปน “กาโล มหาสมณ,
นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ, เก นฺ ไซ เต มหาสมณ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺปํ
วนสณฺฑํ โอบาเสตฺวา, เยน ตฺวํ เตนุปลสงฺกมီสุ, อุปลสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา จตฺตฺทิสาส
อญฺจํสุ, เสยฺยถาปีโอบาเสตฺวา, เยน ตฺวํ เตนุปลสงฺกมီสุ, อุปลสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา
จตฺตฺทิสาส อญฺจํสุ, เสยฺยถาปี มหฺนฺตา อคฺคิกฺขนฺธา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“เอเต กสฺสฺสฺส จตฺตาโร ฐมฺมสฺสฺส สวนาย เม
มหาราชาโน เยนานํ เตนุปลสงฺกมီสุ มนฺ”ติ.

เอตถ ปชฺชพฺนุโธ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนุโธ ปน “เอเต ไซ กสฺสฺสฺส
จตฺตาโร มหาราชาโน, เยนานํ, เตนุปลสงฺกมီสุ ฐมฺมสฺสฺสวนายา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.
ทุตฺติยาปาฎิหาริยกถาติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. ทุตฺติยํ ปาฎิหาริยนฺติ ปาลิยํ ปน ทิสฺสติ.

“เสยฺยถาปี **อคฺคิกฺขนฺโธ** ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปถิตฺตโร จ.”
เอตถ มหาอคฺคิกฺขนฺโธติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“มหาสมณ กาโล เต ภตฺตํ เม ปรินิฏฺฐิตํ
มหาสมณ โก นฺ ไซ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา.

อภิกุณฑวณฺโณ จ โส	เกวลํ วนมณฺฑลํ
โอภาเสตุวาน เยน ตฺวํ	เตน ตํ อูปสงฺกมิ.
อูปสงฺกมฺม วนฺทิตฺวา	เอกมฺนตํ อโหสิ โส
เสยฺยถาปี อคฺคิกฺขนฺโธ	อภิกุณฑตฺตโร ชลํ.
ปุริมวณฺณนิภาหิ	อภิกุณฑตฺตโร จ ปถนีตฺตโร จ
โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหุมา	มาโร โสโม ทิวากโร”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพฺพุโธ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺพุโธ ปน “กาโล โข มหาสมณ, นิฏฺฐิตํ ภตฺตํ, โก นฺุ โข โส มหาสมณ อภิกุณฑตาย ปรตฺติยา อภิกุณฑวณฺโณ เกวลกปฺป วนสณฺุฑํ โอภาเสตุวา, เยน ตฺวํ, เตนฺุปสงฺกมิ, อูปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตุวา เอกมฺนตํ อฏฺฐาสิ, เสยฺยถาปี มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วนฺณนิภาหิ อภิกุณฑตฺตโร จ ปถนีตฺตโร จา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. “โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหุมา มาโร โสโม ทิวากโร”ติ. ชินฺมทานิท ท ๑ ๒ น ทิสฺสติเยว. น ปาลิยํ.

“เอโส กสฺสป โข สกฺโก ฐมฺมสฺส สวนาย เม
 เทวานมินฺุโท เยนาคํ เตน มํ อูปสงฺกมิ”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพฺพุโธ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺพุโธ ปน “เอโส โข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺุโท, เยนาคํ เตนฺุปสงฺกมิ ฐมฺมสฺสวนายา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. “อดโข อรุเวลกสฺสปชฺชฎิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณ มหาอนุภาโว ยตฺร หิ นาม สกฺโก **เทวราชา** อูปสงฺกมิตฺสสติ ฐมฺมสฺสวนาย น เตวว โข อรหา ยถา อหนฺุ”ติ. เอตฺถ เทวานมินฺุโทติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. **ตติยปาฏิหาริยกถา**ติ เอตฺถ ตติยํ ปาฏิหาริยนฺุติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“เสยฺยถาปี **อคฺคิกฺขนฺโธ** ปุริมาหิ วนฺณนิภาหิ อภิกุณฑตฺตโร จ ปถนีตฺตโร จ.”
 เอตฺถ มหาอคฺคิกฺขนฺโธติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“มหาสมณ กาโล เต	ภตฺตํ เม ปรีนิฏฺฐิตํ
โก นฺุ โข อภิกุณฑตาย	ปรตฺติยา รุจิวณฺณวา.
เกวลณฺุจ วนสณฺุฑํ	โอภาเสตุวาน รัสสิยา
เยน วิหาลิ ตฺวํ โก โส	เตน ตํ อูปสงฺกมิ.

อุปลงฺกมฺม วณทิตฺวา เอกมฺนุตฺ อฏฺฐาสิ โส
 เสยฺยถาปี อคฺคิกฺขณฺโธ ปพฺพตคฺเค วิโรจติ.
 ฐุริมวณฺณนินาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ”
 โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหฺมา มาโร โสโม ทิวากโร”ติ.

เอตฺถ ปชฺุชฺพนฺุโธ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺุชฺพนฺุโธ ปน “กาโล มหาสมณ, ๗๗ อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จาติ ปาลิยฺ ทิสฺสติ. “โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหฺมา มาโร โสโม ทิวากโร”ติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. น ปาลิยฺ.

“เอโส โข กสฺสฺป โลเก มหาพุรฺหฺมา สหฺมฺปติ
 มม ธฺมฺมสฺสวนาย เยนาหฺ อฺุปลงฺกมฺี”ติ.

เอตฺถ ปชฺุชฺพนฺุโธ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺุชฺพนฺุโธ ปน “เอโส โข กสฺสฺป พุรฺหฺมา สหฺมฺปติ, เยนาหฺ, เตนฺุปลงฺกมฺิ ธฺมฺมสฺสวนายาติ ปาลิยฺ ทิสฺสติ. “อถ โข อฺุรฺเวลกสฺสฺปสฺส ชฺุฎฺฐิสฺสฺส เอตทโหสิ มหิทฺุธิโก โข มหาสมณ มหาณฺุภาโว ยตฺุร หิ นาม พุรฺหฺมา(ปี) สหฺมฺปติ อฺุปลงฺกมฺิสฺสติ ธฺมฺมสฺสวนาย น เตว (จ) โข อรฺหา ยถา อหฺนฺุ”ติ. เอตฺถ ปิสฺทโท เจว จสฺทโท จ ปาลิยฺ ทิสฺสนฺุติ. **จตฺุตฺถปาฏิหาริยฺกถา**ติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. น ปาลิยฺ.

“เตน โข ปน สมเยน อฺุรฺเวลกสฺสฺปสฺส ชฺุฎฺฐิสฺสฺส มหายณฺุโย ปจฺุจฺปฏฺุจฺจิตฺ (โหติ) เกวลกปฺปา องฺคฺมคธา จ ปหฺุตฺ ขาทนฺียฺ **โกชนิยฺ** อาทาย อภิกฺกมฺิตฺุกามา โหณฺุติ.” เอตฺถ โหตีติ ปาลิยฺ ทิสฺสติ. **โกชนิยฺ**นฺุติ ท.-คณฺุเถ น ทิสฺสติ.

“อโห นฺุน มหาสมณ สุวตฺนาย น **อาคฺจฺเจยฺยา**”ติ. เอตฺถ นาคฺจฺเจยฺยาติ ปาลิยฺ ทิสฺสติ.

“อถ โข ภควา **อฺุรฺเวลกสฺสฺปสฺส ชฺุฎฺฐิสฺสฺส** เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺุณาย อุตฺุตรกฺุรฺ คณฺุตฺวา ตโต ปิณฺุชฺปาตฺ อาหริตฺวา อโนตฺุตฺทเห ปริภุณฺุชิตฺุวา ตตฺุเถว ทิวาวิหารฺ อกาสิ. อถ โข อฺุรฺเวลกสฺสฺโป (**ชฺุฎฺฐิ**โล) ตสฺสา รตฺุติยา อจฺุจเยน เยน ภควา เตนฺุปลงฺกมฺิ อฺุปลงฺกมฺิตฺุวา ภควนฺุตฺ เอตทโวจ” เอตฺถ อฺุรฺเวลกสฺสฺปสฺสชาติ วจันฺิ ล.-คณฺุเถ น ทิสฺสติ. ชฺุฎฺฐิสฺสฺสชาติ ท.-คณฺุเถ น ทิสฺสติ. ชฺุฎฺฐิโลติ ปาลิยฺ ทิสฺสติ.

“มหาสมณ กาโล เต ภตฺุตฺ เม ปริณฺุจฺจิตฺ

กินนุไซ ตู๋ หิโยโย นาม	นาคมาลี มมนุติกั.
อปี มยั ภควนุติ	สราม ภตตโกชนั
กินนุไซ มหาสมณ	นาคมาลี มมนุติกั.
สพพณชนภตตสุส	อโถ ขาพนียสุสปี
ปฏิวิไส จปีโต เต	ปริภุณช อิทานิปี”ติ.

เอตถ ปชฺชพฺนุโร ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนุโร ปน “กาลิ มหาสมณ
 นิฏฺฐิตั ภาตตั. กั นุไซ มหาสมณ หิโยโย นาคมาลี, อปีจ มยั ตั สราม กั นุไซ มหาสมณ
 นาคจฺฉตีติ, ขาพนียสุส จ โภชนียสุส จ เต ปฏิวิไส จปีโตติ ปาลิยั ทิสฺสติ.

“นनु กสุสป เตโหสิ	เอวั ปริวิตกุกั
ปหูโต เม มหายญฺโถ	อิทานิ ปจฺจุปฺภูจฺจิต.
สพฺเพ จ อญฺคมคฺชา	ชชฺชโกชฺชั อนปฺปกั
อาทายาภิกฺกมฺิสฺสนฺติ	ยญฺญตฺถาย มมฺสุสมั.
สเจ โส มหาสมณ	อาคโต มม สฺนุติกั
กริสฺสติ ชนกาเย	กิลฺลิจฺทฺธิปาฏฺฐิหาริยั.
ลามสฺกการฺสิโลโก	ตสฺเสวาภิวชฺชฺมิสฺสติ
ลามสฺกการฺสิโลโก	ปริหาเยสฺสเต มม.
อโห วต มหาสมณ	นาคจฺฉเอ มม สุวตณั
อหึ เต ปริวิตกุกั	เจตโส เจตสา มม.
อญฺญาเย อุตฺตรกุกั	คนฺตุวา ปิณฺฑายมฺุตตมั
อาหริตฺวา อโนตฺตเต	ภุชฺชิตฺวาน ยถาสฺสุ.
ทิวาวิหารั ตตฺถเว	สมปาตฺติวิหารโต
อโนตฺตตฺทเห กตฺวา	อาคโตสฺมิ ตวณฺติ เก”ติ.

เอตถ ปชฺชพฺนุโร ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนุโร ปน “นनु เต กสุสป
 เอตโหสิ เอตฺรหิ โช เม มหายญฺโถ ปจฺจุปฺภูจฺจิต, เกวลกปฺปา จ อญฺคมคฺชา ปहुติ ขาพนียั
 โภชนียั อาทาย อภิกฺกมฺิสฺสนฺติ, สเจ มหาสมณ มหาชนกาเย อิฏฺฐิปาฏฺฐิหาริยั กริสฺสติ,
 มหาสมณสุส ลามสฺกการฺโร อภิวชฺชฺมิสฺสติ, มม ลามสฺกการฺโร ปริหาเยสฺสติ, อโห นฺน
 มหาสมณ สุวตนาย นาคจฺฉเยยฺยาติ, โส โช อหึ กสุสป ตว เตชสา เจตปริวิตกุกมญฺญาเย

อุตุตรกฺขฺฌิ คนฺตุวา ตโต ปิณฺฑปาตํ อหริตฺวา อนินฺตตฺตทเห ปริภุญฺชิตฺวา ตตฺถเว ทิวาวิหารํ
อกาสิญฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฏิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเ
มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม เจตสาปิ จิตฺตํ **ปชานาติ** น เตวฺว โข อรหา ยถา
อนนฺ”ติ. เอตฺถ ปชานิสฺสตีติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. **ปญฺจมปาฏิหิริยภถาติ** ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.
กถํ นฺ โข อหํ ปัสฺสูกุํ โธเวยฺยญฺติ เอตฺถ กตฺถาติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อธิ (**ภนฺเต**) ภควา
อาลมฺพิตฺวา อุตุตรตฺตฺติ เอตฺถ ภนฺเตติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อถ โข สกฺโก เทวานมฺนิโท (**ภควโต**)
เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญา ย มหตี สิลํ อุนฺนิกฺขิปี อธิ ภนฺเต (**ภควา**) ปัสฺสูกุํ
วิสุตฺตชฺเชตฺตฺติ เอตฺถ ภควโต เจว ภควา จาติ ปาลิยํ ทิสฺสนฺติ.

“อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฏิโล ตสฺสา รัตติยา อจฺเจยน เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา **ภควโต กาลํ อาริเจสิ.**” เอตฺถ ภควนฺตํ เอตทโวจาติ ปาลิยํ
ทิสฺสติ.

“กาลิ มหาสมณสฺส	ภตฺตํ เม ปริภุญฺชิตฺ
“กาลิ มหาสมณสฺส	ภตฺตํ เม ปริภุญฺชิตฺ
สฺสนฺนิฏฺฐิตญฺจ เม ภตฺตํ	กาลํ ชาน มหามฺนิ.
กินฺนุ โข การณํ ปุพฺเพ	นายํ โปกฺขรณิ อธิ
สಾಯํ โปกฺขรณิทานิ	มณฺวิณฺญฺณทกา สุจิ.
นยฺมา เทว สิลา ปุพฺเพ	นิกฺขิตฺตา เยน เกนจิ
ตายิทานิ สิลา เกน	นิกฺขิตฺตา สุตฺลา สมา.
นยฺมสฺส กกุตฺตสฺส	ปุพฺเพ สากายโมนตา
ตสฺสทานิ อຍံ สากา	นาฏฺกา วีย โอนตา”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพนฺโธ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพนฺโธ ปน “กาลิ มหาสมณ, กิ นฺ โข
มหาสมณ นายํ ปุพฺเพ อธิ โปกฺขรณิ, สಾಯํ อธิ โปกฺขรณิ, นยฺมา สิลา ปุพฺเพ
อุนฺนิกฺขิตฺตา, เกนฺมา อุนฺนิกฺขิตฺตา, นยฺมสฺส กกุตฺตสฺส ปุพฺเพ สากา โอนตา, สಾಯํ สากา
โอนตา”ติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“กสฺสป ปัสฺสูกุํ เม	อุนฺปนฺนํ อธิ กานเน.
ตสฺส โข โหสิ กสฺสป	เอตํ ปริวิตกฺกนํ.

กถํ ญ โข ปัสสุงฺกํ	โธเวยฺยาหนฺติ ตาวเท
มม สงฺกปฺปมณฺญาย	สกุโก เทวานมิสฺสโร.
ปาณินา วิชณฺิตฺวาน	ไปฺกุขรณฺี อโวจ มํ
อิธ ภาณฺเต ปัสสุงฺกํ	ภควา ปรีโธวตุ.
สಾಯํ อมนฺุสฺเสเนว	ปาณินา ขณฺิตทฺธิ
ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกฺกนํ.
กิมฺหิ ญ โข ปัสสุงฺกํ	ปริมทฺุเทยฺยามิมํ อิธ
อถ โข กสฺสป โส สกุโก	ดาวตฺีเสสฺสุ อีสฺสโร.
มม สงฺกปฺปมณฺญาย	นิกฺขิปปิ มหตฺี สิลํ
อิธ ภาณฺเต ปัสสุงฺกํ	ปริมทฺุทาติโวจ มํ.
สಾಯํ อมนฺุสฺเสเนว	นิกฺขิตฺตา มหตฺี สิลา
ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกฺกนํ.
กิมฺหิ ญ โข ฆมาลมฺพํ	อตุตเรยฺยมิมํทฺธิ
อถ กสฺสป กกุเร	อิวิตฺถา ตฺุ เทวตา.
มม สงฺกปฺปมณฺญาย	สาขํ นาเมติโวจ มํ
อิธ ภาณฺเต อลมฺพิตฺวา	อตุตฺรตฺุ อิมํทฺธิ.
ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกฺกนํ
กิมฺหิ ญ โข ปัสสุงฺกํ	วิสฺสชฺุเชยฺยามิมํ อิธ
อถ กสฺสป โส สกุโก เทวราชา สฺขมฺปติ	
มม สงฺกปฺปมณฺญาย	นิกฺขิปปิ มหตฺี สิลํ
อิธ ภาณฺเต ปัสสุงฺกํ	วิสฺสชฺุเชตฺุติโวจ มํ
สಾಯํ อมนฺุสฺเสเนว	นิกฺขิตฺตา มหตฺี สิลา”ติ.

เอตถ ปชฺุชพนฺุโธ ชินมฺหานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺุชพนฺุโธ ปน “อิธ เม กสฺสป ปัสสุงฺกํ อฺุปฺปนฺุํ อโหสิ, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ กตฺถ ญ โข อหํ ปัสสุงฺกํ โธเวยฺยหนฺติ, อถ โข กสฺสป สกุโก เทวานมิณฺุโท มม เจตสา เจโตปรีวิตกฺกมณฺญาย ปาณินา ไปฺกุขรณฺี ขณฺิตฺวา มํ เอตทโวจ อิธ ภาณฺเต ภควา ปัสสุงฺกํ โธวตฺุติ, สಾಯํ อมนฺุสฺเสน ปาณินา ขณฺิตา ไปฺกุขรณฺี, ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ กิมฺหิ ญ โข อหํ ปัสสุงฺกํ ปริมทฺุเทยฺยหนฺติ ฯฯ

สายั กสุสปล อมนุสเสณ อุปนิกขิตตฺตา สีลา”ติ. ปาลิยั ทิสฺสติ. **วิสฺสชฺชกปาฏิหิริยั ทสมนฺติ**
 ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“กตเมน มคฺเคน ตฺวั	มหาสมณ อาคโต
อหิ เต ปจฺมตริ	อาคจฺจนฺโต มมฺสฺสมิ.
โส ตฺวั เม ปจฺมตริ	อาคนฺตฺวาน มมฺสฺสมิ
อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนว	เยน มคฺเคน เอหิสฺสี”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพฺนฺโต ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนฺโต ปน “กตเมน ตฺวั
 มหาสมณน มคฺเคน อาคโต. อหิ ตฺยา ปจฺมตริ ปกฺกนฺโต, โส ตฺวั ปจฺมตริ อาคนฺตฺวา
 อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโน”ติ. ปาลิยั ทิสฺสติ.

“อหิ กสุสปล วนฺสุมี	อฺยฺโยเชตฺวาน ตั อิสฺสี
ชฺมฺพฺยา ยาย เตเชน	ชฺมฺพฺทีโป ปกาสิโต.
ตโต ผลั คเหตุวาน	อาคนฺตฺวาน ปุเรตริ
อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนสมิ	เอว ชานาหิ เม ปถิ.
อิทฺ ไซ ชฺมฺพฺยา ผลั	วณฺณคณฺธรสฺสฺตฺตมํ
กสุสปล ตฺวั ปริภุชฺช	สเจ ตฺวั อภิกงฺขสิ”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพฺนฺโต ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชฺชพฺนฺโต ปน “อิธํ กสุสปล ตั
 อฺยฺโยเชตฺวา, ยาย ชฺมฺพฺยา ชฺมฺพฺทีโป ปญฺญาติ, ตโต ผลั คเหตุวา ปจฺมตริ อาคนฺตฺวา
 อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโน, อิทฺ ไซ กสุสปล ชฺมฺพฺผลั วณฺณสมฺปนฺนํ คณฺธสมฺปนฺนํ รสสมฺปนฺนํ, สเจ
 อากงฺขสิ, ปริภุชฺช”ติ. ปาลิยั ทิสฺสติ. เอว วุตฺเต อฺจฺเวลกสุสปลฺสฺส ชฺฉิลฺลฺสฺส เอตทโหสิ
 มหิทฺธิโก ไซ มหาสมณ มหาภูวาโว ยตฺร หิ นาม ปจฺมตริ มํ อฺยฺโยเชตฺวา ยาย **ชฺมฺพฺยา**
 ชฺมฺพฺทีโป ปญฺญาติ ตโต ผลั คเหตุวา ปจฺมตริ อาคนฺตฺวา อคฺยาคาเร **นิสฺสีทติ** น เตว
 ไซ อรหา ยถา อหนฺติ. เอตฺถ ชฺมฺพฺยาติ ท.อิติ ลทฺธนาเม คณฺเถ น ทิสฺสติ. นิสฺสีทตีติ
 เอตฺถ นิสฺสีทฺสฺสตีติ ปาลิยั ทิสฺสติ. **ชฺมฺพฺผลปาฏิหิริยั เอกาทสมนฺติ** ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.
อมฺพปาฏิหิริยั ทฺวาทสมนฺติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. **อามลกปาฏิหิริยั เตรสมนฺติ**
 ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. **หริตกีปาฏิหิริยั จฺทฺทสมนฺติ** ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“กตเมน ตฺวั มคฺเคน	มหาสมณ อาคโต
อหิ เต ปจฺมตริ	อาคจฺจนฺโต มมฺสฺสมิ.
โส ตฺวั เม ปจฺมตริ	อาคนฺตฺวาน มมฺสฺสมิ

อศุยาการะ นิสินโนว เกน มคเคน เอหิสี”ติ.

เอตถ ปชชพนุโร ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชชพนุโร ปน “กตเมน ตฺวํ
มหาสมณน มคเคน อาคโต. อหํ ตยา ปจฺมตรํ ปกฺกนฺโต, โส ตฺวํ ปจฺมตรํ อาคนฺตุวา
อศุยาการะ นิสินโนติ.” ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“อหํ กสฺสป วนสมิ อญฺโยเซตฺวาน ตํ อิสฺสี
ดาวตีสฺสปคฺนฺตุวาน อาวาสํ ปุณฺณกมฺมินิ.
ปาริฉตฺตกปฺปฺผานิ คเหตุวา เต ปุเรตรํ
อาคนฺตุวาน อศุยาการะ นิสินโน โขสมิ กสฺสป.
อิทํ โข กสฺสป ปุปฺผํ ปาริฉตฺตกรุกฺขโต
อานีตํ เมธฺนา ปสฺส วณฺณคฺนฺนุตฺตมํ สุภนฺ”ติ.

เอตถ ปชชพนุโร ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. คชชพนุโร ปน “อิธํ กสฺสป ตํ
อญฺโยเซตฺวา ดาวตีสํ คนฺตุวา ปาลิฉตฺตกปฺปฺผํ คเหตุวา ปจฺมตรํ อาคนฺตุวา
อศุยาการะ นิสินโน, อิทํ โข กสฺสป ปาริฉตฺตกปฺปฺผํ วณฺณสมฺปนฺนํ คนฺธสมฺปนฺนฺติ”
पालิยํ ทิสฺสติ. “เอวํ วุตฺเต อูรฺเวลกสฺสปสฺส ชฺฆิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณ
มทานุภาโว ยตร หิ นาม ปจฺมตรํ มํ อญฺโยเซตฺวา ดาวตีสํ คนฺตุวา ปาลิฉตฺตกปฺปฺผํ
คเหตุวา ปจฺมตรํ อาคนฺตุวา อศุยาการะ **นิสฺสิตฺติ** น เตวว โข อรหา ยถา อหฺนฺติ.”
เอตถ เอวํ วุตฺเตติ เอตถ อถ โขติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. นิสฺสิตฺติ เอตถ นิสฺสิตฺสฺสตีติ
पालิยํ ทิสฺสติ.

ปาริฉตฺตกปฺปฺผาภฺทิริยํ ปณฺณรสมนฺติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. **ภฺจฺจํ**
อธารปญฺจสฺตปาภฺทิริยํ ปจฺมมฺนฺติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. “อถ โข ภควา อูรฺเวลกสฺสป
ชฺฆิลํ เอตทโวจ **ผาลยฺนฺตุ** กสฺสป ภฺจฺจํ นิตฺติ. **ผาลยฺนฺตุ** มหาสมณฺนาติ. สกิทเว ปญฺจ
ภฺจฺจํสฺตานิ **ผาลยฺสฺส**. อถ โข อูรฺเวลกสฺสปสฺส ชฺฆิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณ
มทานุภาโว ยตร หิ นาม ภฺจฺจํ **ผาลยฺนฺติ** น เตวว โข อรหา ยถา อหฺนฺติ.” เอตถ
ผาลยฺนฺตฺติ เอตถ ผาลยฺนฺตฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ผาลยฺสฺสตีติ เอตถ ผาลยฺสฺสตีติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.
ผาลยฺนฺตฺติ เอตถ ผาลยฺสฺสตีติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. **ภฺจฺจํ ผาลนปญฺจสฺตปาภฺทิริยํ ทฺติยฺนฺติ**
ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. **อคฺคินฺชฺชาลนปญฺจสฺตปาภฺทิริยํ ตฺติยฺนฺติ** ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.
“อถ โข ภควา อูรฺเวลกสฺสป ชฺฆิลํ เอตทโวจ **อฺชฺชลยฺนฺตุ** กสฺสป อคฺคินฺติ. **อฺชฺชลยฺนฺตุ**

มหาสมณชาติ. สกิทเว ปญจ อคฺคิสถานิ **อุชฺชลิสุ**. อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺหิลสฺส
 เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเณ มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม อคฺคิปี **อุชฺชาลยนฺติ** น
 เตวว โข อรหา ยถา อหนฺติ อุชฺชาลยนฺตฺติ เอตถ อุชฺชาลยนฺตฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อุชฺช
 ชลยีสฺสูติ เอตถ อุชฺชิลยีสฺสูติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. อุชฺชาลยนฺตฺติ เอตถ อุชฺชาลยิสฺสนฺตฺติติ ปาลิยํ ทิสฺ
 สติ. **อคฺคิอุชฺชาลนปญจสตาปฏิกิริยํ จตฺตถนฺติ** ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. “เตน โข ปน
 สมเยน เต ชฺหิลลา อคฺคิ ปริจฺจิตฺวา น สกฺโกนฺติ **วิชาเปตฺ**. อถ โข เตสํ ชฺหิลานํ
 ปน สมเยน เต ชฺหิลลา อคฺคิ ปริจฺจิตฺวา น สกฺโกนฺติ **วิชาเปตฺ**. อถ โข เตสํ ชฺหิลานํ
 เอตทโหสิ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว ยถา มยํ น สกฺโกม อคฺคิ
วิชาเปตฺนฺติ.” เอตถ วิชาเปตฺนฺติ เอตถ วิชฺฌาเปตฺนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. นสทฺโท ท.อิติ
 ลทฺธนาเม คนฺเถ น ทิสฺสติ. วิชาเปตฺนฺติ เอตถ วิชฺฌาเปตฺนฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.
อคฺคินวิชาปนปญจสตาปฏิกิริยํ ปญจมนฺติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฺหิลํ เอตทโวจ **วิชาปยนฺตุ** กสฺสป อคฺคิตฺติ.
วิชาปยนฺตุ มหาสมณชาติ. สกิทเว ปญจ อคฺคิสถานิ **วิชายีสฺ**. อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส
 ชฺหิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเณ มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม อคฺคิ (ปี) **วิ
 ชายนฺติ** น เตวว โข อรหา ยถา อหนฺติ.” เอตถ วิชาปยนฺตฺติ เอตถ วิชฺฌายนฺตฺติ
 ปาลิยํ ทิสฺสติ. วิชายีสฺสูติ เอตถ วิชฺฌายีสฺสูติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. ปิสทฺโท ปาลิยํ ทิสฺสติ. วิชาปยนฺตฺติ
 เอตถ วิชฺฌายิสฺสนฺตฺติติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. **อคฺคิวิชาปนปญจสตาปฏิกิริยํ จญฺจมนฺติ**
 ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“เตน โข ปน สมเยน เต ชฺหิลลา สีตาสฺสุ เหมนฺตีกาสฺสุ รตฺตีสฺสุ อนฺตรวฺจกาสฺสุ
 หิมปาทสมเยน นชฺชชาย เณรญชฺชชาย นิมฺมุชฺชชฺชนฺตฺติปี อุมฺมุชฺชชฺชนฺตฺติปี **อุมฺมุชฺชชฺช น กโรนฺตฺติปี**. อถ
 โข ภควา ปญจมตฺตานิ มนฺทมุชฺชิสถานิ **อภินิมมิ** ยตฺถ เต ชฺหิลลา อุตฺตริตฺวา
 วิสิทฺเพตฺ. อถ โข เตสํ ชฺหิลานํ **เอตทโหสิ** นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว ยถา
อิมมา มนฺทมุชฺชียอภินิมมิตาติ. อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺหิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหา
 สมณเณ มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม ตาว **พหุมนฺทมุชฺชียอภินิมมิ**ตา น เตวว โข อรหา
 ยถา อหนฺติ.” เอตถ อุมฺมุชฺชชฺช น กโรนฺตฺติปีติ เอตถ อุมฺมุชฺชชฺช นิมฺมุชฺชชฺชนฺตฺติ
 กโรนฺตฺติติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. กโรนฺตฺติปีติ เอตถ ปิสทฺโท ปาลิยํ น ทิสฺสติ. อุมฺมุชฺชชฺช
 กโรนฺตฺติปีติ ท.อิติ ลทฺธนาเม คนฺเถ น ทิสฺสติ. อภินิมมิตฺติ เอตถ อภินิมมิตฺติ ปาลิยํ ทิสฺสติ.

ยถา อีมา มนุทมุขิโย อภินิมิตตาติ เอตถ ยถายีมา มนุทามุขิโย นิรมิตาติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. เอตทโหสีติ เอตถ ว.อิติ ลปทุณนาเม คนฺเถ น ทิสฺสติ. พหุมนุทมุขิโย อภินิมิตตาติ เอตถ พหุ มนุทามุขิโยปิ อภินิมินิสฺสนฺตีติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **มนุทมุขีปญฺจสตปาฎิหิริยํ สุตตมนฺติ** ชิน มหानิทาเน ทิสฺสติ.

“เตน โข ปน สมเยน **มหาเมโฆ** ปาวสุสิ มหาอุทกวาหโก สญฺชายิ. ยสฺมี ปเทเส ภควา วิหริติ โส ปเทโส อุทเกน (น) **วุตฺตริโต** โหติ. อถโฆ ภควโต เอตทโหสีติ ยนฺฺนุนาหํ สมฺนฺตา อุทกํ **อุสฺสาเทตฺวา อมฺพุเรณฺฺหตาย** ภูมียา จงฺกเมยฺยนฺฺติ. อถโฆ ภควา (**สามนฺฺตา**) อุทกํ **อุสฺสาเทตฺวา อมฺพุเรณฺฺหตาย** ภูมียา จงฺกมิ. อถโฆ อรุเวลกสฺสโป ชฎิโกล มา เหว โข มหาสมโณ อุทเกน วุฬุโห อโหสีติ นาวาย สมฺพหฺเลหิ ชฎิเลหิ สทฺธี ยสฺมี ปเทเส ภควา วิหริติ ตํ ปเทสํ อคฺมาสี. อทฺทสา โข อรุเวลกสฺสโป ชฎิโกล ภควนฺฺตํ สมฺนฺตา อุทกํ **อุสฺสาเทตฺวา (มชฺเฌ) อมฺพุเรณฺฺหตาย** ภูมียา จงฺกมฺนฺตํ. ทิสฺวาน ภควนฺฺตํ เอตทโวจ อธิ **อตุถิ** นฺ โข มหาสมโณติ. อหฺมยสฺมี กสฺสปาติ ภควา เวหาสํ อพฺภุคฺคณฺฺตฺวา นาวาย ปจฺจภูจฺจาสิ. อถโฆ อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสีติ มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหฺนฺภาโว ยตฺร หิ นาม อุทกํ น ปวาหิสฺ สติ น เตวว โข อรฺหา ยถา อหฺนฺติ.” เอตถมหฺนฺภาโว ยตฺร หิ นาม อุทกํ น ปวาหิสฺ สติ น เตวว โข อรฺหา ยถา อหฺนฺติ.” เอตถ **มหาเมโฆ**ติ เอตถ **มหาอกาล-เมโฆ**ติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **วุตฺตริโต**ติ เอตถ น โอตฺถโตติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **อุสฺสาเทตฺวา** อมฺพุเรณฺฺหตายาติ เอตถ **อุสฺสาเรตฺวา มชฺเฌ** เรณฺฺหตายาติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **สามนฺฺตา**ติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **อตุถิ**ติ ปาลิย์ น ทิสฺสติ. **“อุทกฺสฺสาทนปาฎิหิริยํ นิฏฺฐิตํ. อทฺฏฺฏมฺปาฎิหิริยํ นิฏฺฐิตํ. อทฺฏฺฏมฺปาฎิหิริยสหสฺสํ นิฏฺฐิตํ โสฬสชาติเรกนฺฺ”**ติ ชินมหฺนฺิทาเน ทิสฺสนฺฺติ.

“อถโฆ ภควโต เอตทโหสีติ จีรฺปิ โข อิมสฺส โมฆปฺริสฺสสฺส **เอวํ เจตโส ปริวิตฺกโก อุทปาติ** มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหฺนฺภาโว น เตวว โข อรฺหา ยถา อหฺนฺติ.” เอตถ **เอวํ** ภวิสฺสตีติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **“ลเภยฺยามหํ** ภาณฺเต ภควโต สนฺฺติเก ปพฺพชฺชํ **ลเภยฺยามหํ** อฺปสมฺปทฺนฺฺติ.” เอตถ **ลเภยฺยามหํ, ลเภยฺย**นฺฺติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. “ยถา ภาณฺโต **มณฺณิสฺสนฺติ** ตถา กโรนฺฺตฺติ. **จีรํ ปฏิกงฺขาม มยฺปิ**” เอตถ **มณฺณ**นฺฺตีติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **จีร**ปฏิกงฺขามยฺนฺฺติ ปาลิย์ ทิสฺสติ. **ปิสฺทโท** ปาลิย์ น ทิสฺสติ. **อรุเวลกสฺสปพฺพชฺชํ นิฏฺฐิตนฺฺติ** ชินมหฺนฺิทาเน ทิสฺสติ.

“อุททสา ไช นทีกสฺสโป ชฎิลो เกสมิสฺสํ ชฎามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ
อคุคิหุตฺตมิสฺสํ อุทเก **วฺยฺหมานํ**. ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ มา เหวถ มม ภาตฺโน
อุปสคฺโค อโหสิตี. ชฎิลเ ปาเหสิ คจฺจถ เม ภาตฺรํ ชานาถาติ สามญจ ตีหิ ชฎิลสฺเตหิ
(**สทฺธิ**) เยนายสฺมา อฺรุเวลกสฺสโป เตนุสสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนตฺ อฺรุเวลกสฺสโป
เอตทโวจ อิทํ (**นุ**) ไช กสฺสโป **เต** เสยฺโยติ. อาม อวฺโส อิทํ **เม** เสยฺโยติ.” เอตถ
วฺยฺหมานเติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. สทฺธิ,นุสทฺโท ปาลิยํ ทิสฺสติ. **เต,เมสทฺโท** ปาลิยํ น ทิสฺสติ.
นทีกสฺสโปพพชฺชํ นิฏฺจิตฺนติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“สา **จ** เตสํ อายสฺมนตฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.” เอตถ วสทฺโท ปาลิยํ ทิสฺสติ.
คยาภสฺสโปพพชฺชํ นิฏฺจิตฺนติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

“**เอวํ** ภควา อฺรุเวลายํ อฺรุเวลกสฺสปาทยเ สหสฺสชฎิลปริวาเร เตภาติกชฎิลเ
ทเมตฺวา เอหิภิกฺขุภาวาย ปพฺพาเซตฺวา คยาสิเส นิสฺสิทิตฺวา อาทิตฺตปริยายสฺสุตฺตเทสนาย
อรรหตฺเต ปติฏฺจเปสิ.” เอตถ **เอวํสทฺโท** ปาลิยํ น ทิสฺสติ.

“อิตฺโต ทฺวานนฺตฺติกปฺเป ติสฺโส ปุสฺโส เทว **พฺพุธา** อุปฺปชฺชิสฺส.” เอตถ ภควาติ
ร.อิตฺติ ลทฺธนาเม คนฺเถ ทิสฺสติ.

“สตุถารํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา **โภเชตฺวา** ปฺุเชตฺวา วนฺทิตฺวา
อุยฺโยเซสิ. เอวเมว นินฺทํ นินฺตฺรํ **อกาสิ**.” เอตถ **โภเชสิตี** ท.ร.อิตฺติ ลทฺธนาเม คนฺเถ
ทิสฺสติ. **อกาสิตี** เอตถ อโหสิตี ร.อิตฺติ ลทฺธนาเม คนฺเถ ทิสฺสติ.

“**พฺุ** หิรญฺญสฺวณฺณํ พลกายํ **ทตฺวา** เปเสสิ.” เอตถ **ทตฺวาติ** ร.ท.อิตฺติ ลทฺธนาเม
คนฺเถ น ทิสฺสติ.

“เตนหิ **จ** สํวจฺจฺรานิ (**ปญฺจ สํวจฺจฺรานิ**) จตฺตาริ สํวจฺจฺรานิ ตีณิ สํวจฺจฺรานิ
เทว สํวจฺจฺรานิ เอกํ สํวจฺจฺรํ เทถ ตาตาติ. เอตถ **ปญฺจ สํวจฺจฺรานีติ** ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“กสฺส **สา** **น** โรเจยฺย มนฺุณฺเ กสฺส โน ปิยํ
มกฺชิกา **จ** กปฺลา **จ** มรฺนฺติ มรฺรตฺติกา”ติ.

เอตถ **ปชฺชพฺนฺโร** ปาลิยํ **จ**ว ชินมทานิทาเน **จ** สมฺภารวิปากสฺสุตฺเต **จ** น
ทิสฺสติ. **คชฺชพฺนฺโร** **จ** น ทิสฺสติเยว.

“กิเมว ทิสฺวา อรุเวลวาสิ
 ปหาสิ อคฺคิ กิสโกวทาโน
 ปุจฺฉามิ ตํ กสฺสป เอตมตฺถํ
 กถํ ปิหิํ ตว อคฺคิหุตฺตนุ”ติ.

เอตถ ปชฺชพนฺโธ อญฺญคนฺเถสุ เจว ปาลิยํ จ ทิสฺสติ. อิติสทฺโท ปน
 ร.ท.พ.ล.อิตติ ลทฺธนาเม คนฺเถ น ทิสฺสติ.

“ธูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ
 กามิตฺถิโย จาภิวทฺตติ ยญฺญา
 เอตํ มลนฺติ อฺปฺริสฺสุตฺวา
 ทิสฺวา ปทํ สนฺตมฺนุปรีกํ
 อภิญฺจันํ กามภเว **อลคฺคิ**
 อนญฺตารมฺมณมนญฺญเนยฺยํ
 ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต **อคณฺฉินุ**”ติ.

เอตถ ปชฺชพนฺโธ สมาสโต ท.ร.พ.ล.อิตติ ลทฺธนาเม คนฺเถ ทิสฺสติ. วิตุถารโต ปน
 ปาลิยํ ทิสฺสติ. กถํ.

“ธูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ
 กามิตฺถิโย จาภิวทฺตติ ยญฺญา
 เอตํ มลนฺติ อฺปฺริสฺสุ ญตฺวา
 ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรณฺชิ ๙
 เอตถ จ เต มโน น รमितฺถ
 ธูเปสุ สทฺเทสุ อโถ รเสสุ
 อถ โภ จรฺหิ เทวมนุสฺสโลเก
 รโต มโน กสฺสป พุรฺหิ เมตํ ๙
 ทิสฺวา ปทํ สนฺตมฺนุปรีกํ
 อภิญฺจันํ กามภเว อสฺตตฺตํ
 อนญฺญตาราภาวิมนญฺญเนยฺยํ
 ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อรณฺชินุ”ติ.

เอตถ ตสฺมา น ยิฏฺเฐ ๖๒๕ พุรุหิ เมตฺตุนฺติ คาถานิพนฺุโร ท.ร.พ.ล.อิติ
 ลทฺธนาเม คนฺุเถ น ทิสฺสติ. ปาลิยเมว ทิสฺสติ. อลคฺคํ,อคฺคฺคฺฉินฺุติ เอตถ อสฺตฺตํ,อรวฺชินฺุติ
 ปาลิยํ ทิสฺสติ.

“ถามคตทิกฺุจิกโก นาม อตฺตานํ อรหาติ มนฺุญมาโน อฺุรเวลกสฺสโป”ติ ท.อิติ
 ลทฺธนาเม คนฺุเถ น ทิสฺสติ.

อิโต ปรี อคฺคฺสวากปพฺุชฺชชาปวิวตฺโต อนฺุพฺุเพน ปปฺุโปติ. “อฺุยฺุยาเน ๑ มคฺเค ๑
เอตํ ภิกฺุํ ปสฺสฺสามีติ นิกฺุชมโนกาโส นาม นาโหสิ.” เอตถ เอกนฺุติ ร.ท.ล.อิติ ลทฺธ-นาเม
 คนฺุเถ ทิสฺสติ. “โส อวชฺชมาโน ตํ **อากาโร** ฅตฺวา” เอตถ การณนฺุติ
 ร.ท.ล.อิติ ลทฺธนาเม คนฺุเถ ทิสฺสติ.

“ทนฺุโต ทนฺุเตหิ สห ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ
 วิปฺุปมฺุตฺโต วิปฺุปมฺุตฺเตหิ สิงฺคินิกฺุขสฺุวณฺุโณ
 ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา
 มฺุตฺโต มฺุตฺเตหิ สห ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ
 วิปฺุปมฺุตฺเตหิ **สิงฺคินิกฺุขสฺุวณฺุโณ**
 ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา
 ตินฺุโณ ตินฺุณฺุเหหิ ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ
 วิปฺุปมฺุตฺเตหิ สิงฺคินิกฺุขสฺุวณฺุโณ
 ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา
 ทสฺพลโ ๓ ทสฺพลโ ทสฺสมฺุมิวฑู
 ทสฺสมิเปโต ทสฺสตปรีวาโร
 ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา”ติ.

เอตถ ปชฺุชฺพนฺุโร ปาลิยํ วิสทิสฺโส โหติ. กถํ.

“ทนฺุโต ทนฺุเตหิ สห ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ วิปฺุปมฺุตฺโต วิปฺุปมฺุตฺเตหิ
สิงฺคินิกฺุขสฺุวณฺุโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา.
 มฺุตฺโต มฺุตฺเตหิ สห ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ วิปฺุปมฺุตฺเตหิ
 สิงฺคินิกฺุขสฺุวณฺุโณ ราชคหํ ปาวิสิ ภาควา.
 ตินฺุโณ ตินฺุณฺุเหหิ ปฺุราณชฺุฎฺเฐหิ วิปฺุปมฺุตฺเตหิ

สิงคินีทษวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสี ภควา.

ทสวาโส ทสพโล ทสธมฺมวิทฺว ทสภิ จุเปโต

โส ทสสตปริวารโ ราชคหํ ปาวิสี ภควา”ติ.^๑

เอตถ ปชฺชพนฺุโร ปาลิยํ ทิสฺสติ. สิงคินีทษวณฺโณติ ท.ร.ล.พ.อิตติ ลทฺธนาเม คนฺุเถ
ทิสฺสติ. สิงคินีทษวณฺโณติ ปน ปาลิยํ ทิสฺสติ. โสติ ท.ร.ล.พ.อิตติ ลทฺธนาเม คนฺุเถ น
ทิสฺสติ. โสติ ปาลิยํ ทิสฺสติ. คาถานิพนฺุณฺสฺส จ นานตฺตํ คนฺุโทสตุถวเสน โหติ.

“โย ธีโร สพฺพธิ ทนฺุโต พุทฺุโร อปฺปฏิคฺคฺโคโล

อรรหํ สฺคฺโคโต โลเก ตสฺสาหํ ปริจฺจโร”ติ.^๒

เอตถ ปชฺชพนฺุโร อญฺญคนฺุเถ วิสทิสฺโส โหติ. กถํ. อหนฺุติ ร.พ.อิตติ ลทฺธนาเม
คนฺุเถ ทิสฺสติ. อรหนฺุติ ล.ท.-คนฺุเถ เจว ปาลิยํ จ ทิสฺสติ. เอตถ ปริวารโโกติ พ.อิตติ
ลทฺธนาเม คนฺุเถ ทิสฺสติ. ปริจฺจโรโกติ ท.ร.ล.-คนฺุเถ เจว ปาลิยํ จ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต จ ชิน
มทานิทาเน จ ทิสฺสติ.

“ราชา พุทฺุธปฺมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา (โภชนปริโยसानะ
ภควนฺุตํ เอตทโวจ) “อหํ ภนฺุเต ตีณิ รตนานิ วินา ชีวิตฺตุ น สกฺขิสฺสคามิ(โภชนปริโย
सानะ ภควนฺุตํ เอตทโวจ) “อหํ ภนฺุเต ตีณิ รตนานิ วินา ชีวิตฺตุ น สกฺขิสฺสคามิ เวลาย
วา อเวลาย วา ภควโต สนฺุติกํ อาคมฺิสฺสคามิ ลฺภฺุจิวณฺุยนฺุญจ นามตํ อติทฺุโร อิทํ ปน
อมฺุหากํ เวพฺุณนฺุณาม อฺุยนฺุณํ (ปวิเวกกามานํ นาทิตฺุโร นจจาสนฺุณํ) ตํ น ทฺุริคมนาคม
นสมฺุปนฺุณํ (วิชนสมฺุพารํ ปวิเวกสฺุขํ ฉายฺุทกสมฺุปนฺุณํ สีตลสีลาตลสมลฺุงกตํปรม-
รมมณฺุญฺุณิภาคํ สฺุรภิกฺุสมฺุตรวฺุรณิรณฺุตรํ รมณฺุญฺุยปสาทวิหารทฺุณฺุโยคมณฺุทลปาทิปฺุฎฺุฎิภาคํ)
พุทฺุธารหํ เสนาสนํ อิทํ เม ภควา ปฺุฎิณฺุหาตุ”ติ. เอตถ โภชนปริโยसानะ ภควนฺุตํ เอตทโว
จาทิ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. รตนานีติ ชินมทานิทาเน เจว ชาตกฺุฏจกถาย จ พุทฺุธ-วิสฺุฏจ
กถาย จ ชีวิตฺุณฺุติ ทิสฺสติ. ชีวิตฺุณฺุติ ร.พ.ล.ท.-คนฺุเถ ทิสฺสติ. วตฺุติตฺุณฺุติ ปน
ชินมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต จ ทิสฺสติ. วสิตฺุณฺุติ จ พุทฺุธวิสฺุฎจกถาย ทิสฺสติ.
ปนสทฺุโท ชินมทานิทาเน เจว ร.พ.ท.ล.-คนฺุเถสุ จ ทิสฺสติ. พุทฺุธวิสฺุฎจกถาย ปน
นามสทฺุโท ทิสฺสติ. ปวิเวกกามานํ ๗๒๗ รมณฺุญฺุยปสาทวิหารทฺุณฺุโยคมณฺุทลปาทิปฺุฎฺุฎิณฺุติ

^๑ วิ.ม. ๔/๕๘/๔๕.

^๒ วิ.ม. ๔/๕๘/๕๐.

ชินมหานิทานเนยว ทิสฺสติ. “เต เปตา ตานิ ปริภุชชิตฺวา ปิณฺณทฺริยา อเห.” เอตฺถ เตติ
 ร.-คนเถ น ทิสฺสติ. “ตสมฺมี อารามปฏิกุคฺคเหเน พุทฺธสาสนสฺส มฺลลา โอิติณฺณาติ มหาปจ
 วิ กมฺปิ.” เอตฺถ อารามปฏิกุคฺคเหเนเตติ ชินมหานิทานเน ทิสฺสติ. อารามปฏิกุคฺคเหเนติ พุทฺธ-
 วิสฺฐจกถาย เจว ชาตกฺกจกถาย ๑ สมฺภารวิปากสฺสุตเต ๑ ทิสฺสติ. มฺลลานิ โอิติณฺณานีติ
 ชินมหานิทานเน เจว สมฺภารวิปากสฺสุตเต ๑ ทิสฺสติ. ปาลิย์ ปน น ทิสฺสติ.

“มยฺ สฺสทฺกฺกชิตา เปตา ทฺคฺคตตาย มโลกิกา
 ปิพิตา ขุปฺปิปาเสน ปริเทยยาม สพฺพทา”ติ.

เอตฺถ ปชฺชพนฺโห ปาลิย์ น ทิสฺสติ. อยฺ ปน เปตวตฺตฺถอภฺจกถาย เจว
 ขุทฺทกนิปาตอภฺจตฺตรนิกาย ๑ ทิสฺสติ. “เต เปตา ตานิ ปริภุชชิตฺวา ปิณฺณทฺริยา อเห.”
 เอตฺถ เตติ ล.-คนเถ น ทิสฺสติ. “ตํ ขณฺณเวยว เตสฺ เปตานํ ทิพฺพวตฺตฺททิพฺพวิมาน-
 ทิพฺพยุยานทิพฺพปาสาทเสยฺยาสนนินฺสชฺชนปจฺจตฺตฺถรนาลงฺการวิธิโยปิ นิพฺพตฺตีสฺส.” เอตฺถ ตํ โข
 อญฺเวยวาติ ร.-คนเถ ทิสฺสติ.

“ติโรกฺกฏฺฐสฺส ติกฺกจฺนฺติ สนฺธิสฺสิงฆาภฺจเกสฺ ๑
 ทฺวารพาหาสฺส ติกฺกจฺนฺติ อาคนฺตุวาน สกํ ฆริ

๔ เปฯ

ตฺมเหหิ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนปฺปกนฺ”ติ.^๓

เอตฺถ ปชฺชพนฺโห ปาลิย์ ทิสฺสติ. “อุปฺติสฺสคาเม สารีพฺุราหฺมณฺนิยา นาม กุจฺฉิย์
 ปฏิสฺนฺธิ คณฺหิ.” เอตฺถ กุจฺฉสมฺมิณฺติ ร.ล.ท.-คนเถสฺ ทิสฺสติ. “ทสมฺมาสจฺเจเนน ชาตานิปี
 เตสฺ ฉสมฺมจฺฉาติโย อุปนยฺีสฺ.” เอตฺถ ชาตานิณฺติ ร.-คนเถ ทิสฺสติ.

“สมฺม โกลิต เอเตสฺ โอิโลกเน สาโร นตฺถิ ตเมตฺ อตฺตโน โมกฺขณฺมมฺ
 คเวสิ วฏฺฐตีติ อิทํ จินฺตยฺนฺโต นิสฺสินฺโนมฺหีติ ตวํ ปน กสฺมา อนตฺตมโนติ.” เอตฺถ
 นิสฺสจกเมตฺนฺติ ร.-คนเถ ทิสฺสติ. “อาห อปฺปิ วา พฺุ วา ภาสฺสฺส อตฺถเนว เม อตฺถโ
 กิ กาทฺสิ พุยฺญชฺนํ พฺุณฺนํ พฺุณฺนฺติ.” เอตฺถ พฺุณฺนฺติ ร.ท.-คนเถสฺ ทิสฺสติ.

“อปฺปิ วา พฺุ วา ภาสฺสฺส อตฺถเวยว เม พฺุริ
 อตฺถเนว เม อตฺถโ กิ กาทฺสิ พุยฺญชฺนํ พฺุณฺนฺ”ติ.^๔

^๓ พ.พ. ๒๕/๑-๑๒/๑๐-๑๑. พ.เปต. ๒๖/๑๔-๒๕/๑๕๓-๑๕๔.

^๔ วิ.ม. ๔/๖๐/๕๒-๕๓.

อภัย ปน ปชฺชพฺพุโธ ปาลิย์ เจว ชินมทานิทาเน จ ทิสฺสติ. “ อถ ไช สาริปฺพุโต
 ปริพิพาชโก อายสฺสมนฺตํ อสฺสชี่ เอตทโวจ โหตวฺสุ อปฺป วา พญฺ วา ภาสสฺส อตฺถเมว เม พุ
 รุหิ อตฺถเนว อตฺถโถ ก็ กาทสิ พุญญชฺนํ พฺพุ”ติ เอตฺถ อตฺถโถ สมฺภารวิปากสฺสตฺเต
 ทิสฺสติ.

“เย ธมฺมา เหตุปฺพภวา เตสํ เหตุ ตถาคโต **อาห**
 เตสญฺจ โย นิโรโธ (๑) เอวํวาทิ มหาสมโณ”ติ.^๕

เอตฺถ ปชฺชพฺพุโธ ร.ท.ล.พ.-คนฺเถ เจว ชินมทานิทาเน จ สมฺภารวิปากสฺสตฺเต จ ทิสฺ
 สติ. ทฺติยปาเท ปน อาหาคิ ปาลิย์ ทิสฺสติ. อฺปวากฺเย จสทฺโท ปาลิย์ น ทิสฺสติ.

“โกลิตปริพิพาชโก ตํ ทฺวโรโต อากจฺจนฺตํ ทิสฺสวา อชฺช มยฺหํ สหายสฺส
 มฺขวณฺโณ น อญฺเณสฺส ทิวเสสฺส วิย อทฺธา เตน อมตํ อธิคตํ ภวิสฺสตีติ อมตาคิตํ
 ปฺจุฉิ.” เอตฺถ นสทฺโท ท.ร.-คนฺเถสฺส น ทิสฺสติ. “คาถาปริโยसानเน โกลิตโต
 สไตปาตฺติผลเอ ปตฺติฏฺฐเปตฺวา อาห อํ ปน สมฺม สตฺถารํ **ปสฺสามิ**”ติ. เอตฺถ ปสฺสิสฺสามีติ
 ร.ล.ท.-คนฺเถสฺส ทิสฺสติ.

“สพฺเพปิ เต อพฺพมเตยฺยสตา ปริพิพาชกา อรหตฺตํ ปาปฺณีสฺส.” เอตฺถ เตติ
 ร.-คนฺเถ น ทิสฺสติ.

“อิติ **ทฺวิมหาสาวกานํ** ตถาคเต ราชคเเห วิหรนฺเตเยว สาวกปารมิธานิกิจฺจํ
 ปตฺตํ.” เอตฺถ ทฺวินฺนํ มหาสาวกานนฺติ ท.ร.-คนฺเถสฺส ทิสฺสติ. ล.พ.-คนฺเถสฺส ปน สมํสํ
 ปปฺโปติ.

“ตฺมฺเห หิ ยํ ยํ ปณฺตีตํ **ผลาผลตํ** อหฺรธา”ติ. เอตฺถ ผลาผลํ ตนฺติ
 ร.ท.-คนฺเถสฺส วิญฺ ปปฺโปติ. พ.ล.-คนฺเถสฺส ปน สมํสํ ปปฺโปติ.

“นิสฺภ สกฺกาโร การานํ **ตาปसानํ** ปุํปฺพสาสนานฺโมทหนํ กโรหีติ.” เอตฺถ
 ตาปसानนฺติ ล.-คนฺเถ น ทิสฺสติ.

^๕ วิ.ม. ๔/๖๐/๕๒-๕๓.

“สิริวิฑูโฒ ตสฺส วจันํ สุตฺวา อตฺตโน นิเวสนทฺวาเร อฏฺฐกรีสฺมตฺตํ จานันํ
สมตํ **อลงฺกาเรตฺวา** วาลุกํ โอบิราเปตฺวา ลาซปญฺจมานิ **ปฺปฺพานิ** วิภีราเปตฺวา
นีลฺปฺปลจฺจทฺหนํ มณฺฑปํ กาเรตฺวา พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เสสภิกฺขุณฺปิ อาสนานิ
ปฺปฺปฺยาเทตฺวา มหนฺตํ สกฺกาธสมฺมานํ สซฺเชตฺวา พุทฺธานํ นิมนฺตฺนตฺถาย สรทฺตาปสฺส สญ
ณํ อทาสี.” เอตฺถ กาเรตฺวาติ ร.ท.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ. ปฺปฺพานีติ ล.-คนฺเถ น ทิสฺสติ.

“โส เตเนว นียาเมน สตฺตาทํ มหาทานํ **ปวตฺติตฺวา** ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา
อญฺชลี ปคฺคเหตฺวา จิตฺ อาท” เอตฺถ ปวตฺตทาเปตฺวาติ ร.-คนฺเถ ทิสฺสติ.

อิโต ปรี กปิลวตฺถุคฺคณปรีวตฺโต. “ราชา เนว ภควโต อากมนํ น **สาสนํ**
สุยตี”ติ” เอตฺถ สุยฺยตีติ ร.-คนฺเถ เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. “ราชา เนว ภควา
อากจฺจติ เนว **สาสนํ** สุยฺยตีติ อตฺถิธ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

“**อคาริโนทานิ** ทฺมา ภทฺนฺเต

ณฺเลสิโน ฉทฺทฺนวิปฺพาย

เต **อจฺฉิมฺนโต** ว ปภาสยฺนฺติ

(ขี.ส.๑) สมโย มหาวีร **ภงฺคิรฺसानํ.** (ร.ล.ท.พ.๑)

เอตฺถ ปชฺชพฺนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. อจฺฉาริโนติ ชินฺมทานิทาเน
ทิสฺสติ. อจฺฉิมฺนโตติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. อจฺฉิรฺसानฺนฺติ
สพฺพคาคาสุ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ.

ทฺมา วิจิตฺตา สุวีราชฺมานา

รตฺตํ กุเรเหว **สฺปลลเวหิ**

รตฺนุชฺลา มณฺฑปสฺนฺนิกาสา

(ขี.ส.๒) สมโย มหาวีร **ภงฺคิรฺसानํ.** (ร.ล.ท.พ.๒)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. รตฺตงฺกุเรเหวติ ชินฺมหา-
นิทานे ทิสฺสติ. ๑ ปลลเวหีติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. รตฺนุชฺลาติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ.

สฺปฺปฺพิตฺตฺตา กุสุเมหิ ภูสิตา

มณฺญญภูตา สุจิ สาธุ คนฺธา

รฺกฺษา **วิโรจิสฺสุ** อฺโกสฺสุ ปสฺเส

(ขี.ส.๓) สมโย มหาวีร **ภงฺคิรฺसानํ** (ร.ล.ท.พ.๓)

เอตถ อัยं ปชฺชนุโธ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. **สุปฺปิตฺตคฺคาติ** ชินฺมหานิทฺทาเน
ทิสฺสติ. **วิโรจนฺตีติ** ชินฺมหานิทฺทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. **อุภมฺหีติ** สมฺภาร-
วิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

ผลฺเหินเณเกหิ สมฺพิทฺธิภูตา
วิจิตฺตรฺกฺขา อุมฺโตะ วิกาเส
ชฺชทฺทํ ปิปาสะปิ วิโนทยนฺติ
(ขี.ส.๓) สมโย มหาวีร ภงฺกิริสานํ (ร.ล.ท.พ.๔)

เอตถ อัยं สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

วิจิตฺตมาลา สุจฺปิปลฺลเวหิ
สุสฺซชฺชิตา โมรรฺกลาปสนฺนิภา
รฺกฺขา วิโรจนฺติ **อุภอสฺ** ปสฺเส
(ขี.ส.๕) สมโย มหาวีร ภงฺกิริสานํ (ร.ล.ท.พ.๕)

เอตถ อัยं ปชฺชนุโธ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. **สุสฺซชฺชิตาติ** สมฺภารวิปากฺสุตฺเต
ทิสฺสติ. **อุภมฺหีติ** สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

วิราชมานา ผลปลฺลเวหิ
สุสฺซชฺชิตา วาสนิवासฺภูตา
โตเสนฺติ อทฺธานกิลนฺตฺตฺเต
(ขี.ส.๖) สมโย มหาวีร ภงฺกิริสานํ (ร.ล.ท.พ.๖)

เอตถ อัยं ปชฺชนุโธ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

สุปฺปิตฺตตฺตา วนคฺมุพฺนิสฺสาตา
ลตา อนเภา สุวิราชมานา
โตเสนฺติ **สฺตฺเต** มณฺเณมฺนุทฺปา ว
(ขี.ส.๗) สมโย มหาวีร ภงฺกิริสานํ (ร.ล.ท.พ.๗)

เอตถ อัยं ปชฺชนุโธ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. **สุปฺปิตฺตคฺคาติ** ชินฺมหานิทฺทาเน
ทิสฺสติ. **วนคฺมุพฺนิสฺสีตาติ** ชินฺมหานิทฺทาเน ทิสฺสติ. **สคฺเคติ** สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

ลตา ปเนกา ทฺมุณิสฺสีตา ว
ปิเยหิ สทฺธิ สหิตา ว **ธฺวํ**
ปโลภยฺนฺตีธฺ สคฺคฺนฺธคฺคฺนฺธา

(ช.ส.๘) สมโย มหาวีร ภงฺคิรฺรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๘)
 เขตฺถ อัยํ ปชฺชพฺพนุโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. วัฏฺฐ วาติ ชินมหานิทาเน
 ทิสฺสติ.

วิจิตฺตเน็ลาทิมนุญฺญวณฺณา
 ทิชา สมนฺตามภิกฺขุชิมานา
 ไตฺสเนฺนติ **มณฺชฺสุสรภาณกาหิ**

(ช.ส.๙) สมโย มหาวีร ภงฺคิรฺรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๙)
 เขตฺถ อัยํ ปชฺชพฺพนุโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. มณฺชฺสุสรภาณกาหิชิติ ชินมหา-
 นิทาเน ทิสฺสติ.

มิคา จ นานา สุวิราชมานา
อตุตฺตคกณฺณา (จ) มนุญฺชนเตตฺตา
 ทิสฺสา สมนฺตา มภิธาวยนฺติ

(ช.ส.๑๐) สมโย มหาวีร ภงฺคิรฺรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๑๐)
 เขตฺถ อัยํ ปชฺชพฺพนุโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. อตุตฺตคกณฺณาติ ชินมหา-
 นิทาเน ทิสฺสติ. จสทฺโท ชินมหานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. มนุญฺชนเตตฺตาติ ชิน
 มหานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ.

มนุญฺชนเตตฺตา จ **มทิสฺสมนฺตา**
 วิราชมานา หริตา จ สทฺทลา
 สุปฺปฬรฺกฺษา **หริณิอลงฺกตา**

(ช.ส.๑๑) สมโย มหาวีร ภงฺคิรฺรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๑๑)
 เขตฺถ อัยํ ปชฺชพฺพนุโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. มทิสฺ สมฺนฺตาติ ชินมหานิทาเน เจว
 สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. มาลินีวลงฺกตาติ ชินมหานิทาเน ทิสฺสติ. มณฺเฑ็หวลงฺกตาติ
 สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ.

สุสฺซุชฺชิตา มุตฺตมยา ว วาลุกา
 สุสฺสณฺจิตา จารุสุผลสุส ทาตา
 วิโรจยนฺเตว ทิสฺสา สมนฺตา

(ช.ส.๑๒) สมโย มหาวีร ภงฺคิรฺรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๑๒)
 เขตฺถ อัยํ ปชฺชพฺพนุโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ.

สมัม สุขุสุสั สุขิภูมิกาคัม

มณฺญณฺปุปฺเปทยคณฺฐวาสิตัม

วิราชมานัน สุขิมญฺชฺสั สุขัม

(ขี.ส.๑๓)

สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณัน

(ร.ล.ท.พ.๑๓)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโร สพฺพคณฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

มณฺญณฺปุปฺเปทยคณฺฐวาสิตฺตุนฺติ

ชินฺมหานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. สุขิมญฺชฺสฺนฺติ ชินฺมหานิทาเน ทิสฺสติ. สุขิอญฺชฺสฺนฺติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

สุสฺสณฺชิตัม นนฺทนกาณนํ ว

วิจิตฺตนาณาทุมสณฺฐมณฺชิตัม

สุคณฺฐภูตัม ปวณฺํ สุรมฺมัม

(ขี.ส.๑๔)

สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณัน

(ร.ล.ท.พ.๑๔)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโร สพฺพคณฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

สุสฺสณฺชิตฺตุนฺติ ชินฺมหานิทาเน เจว

สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ.

สรา วิจิตฺตา วิวิธา มโนรมา

สุสฺสณฺชิตา ปงฺกชฺปฺนฺทริกา

ปสฺนฺนสิโตทกจารุสุปฺนฺนา

(ขี.ส.๑๕)

สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณัน

(ร.ล.ท.พ.๑๕)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโร สพฺพคณฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

ปสฺนฺนสิโตทกจารุสุปฺนฺนนาติ

ชินฺมหานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ.

สุมุลฺลนาณา **วิวิทฺปงฺกเซหิ**

วิราชมานา สุขิ สาธุ คณฺฐา

ปโมทยนฺเตว นรามราณัน

(ขี.ส.๑๖)

สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณัน

(ร.ล.ท.พ.๑๖)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโร สพฺพคณฺเณสุ สทิสฺโส โหติ.

วิวิทฺปงฺกเซหิตี ชินฺมหานิทาเน เจว

สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ.

สุมุลฺลปงฺเก **รุหสนฺนินฺสฺสิตา**

ทิสฺสา สมฺนฺตา อภินาทยนฺตา

โมทฺนฺติ ภริยาหิ สมฺงฺคิโน

(ขี.ส.๑๗) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๑๗)
 เขตถุ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ ไหติ. รุหสนุนิสินุนาติ ชินมหา-
 นิทานเ ทิสุสติ.

สุมุลลุปุเเพหิ รหิ คเหตุวา
อลิ วิธาวนุติ **วิกุชชมานา**
 มธุมหิ คนุโร วิทิสั ปวายติ

(ขี.ส.๑๘) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๑๘)
 เขตถุ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ ไหติ. อพีติ สมุภารวิปากสุตเต
 ทิสุสติ. วิกุชชมานาติ ชินมหานิทานเ ทิสุสติ.

ปภินุทนาทา มทวารณา จ
 คิริมุหิ ธาวนุติ ปวาริธारा
 สวณุติ **นโซ** **สุวิราชา** จ

(ขี.ส.๑๙) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๑๙)
 เขตถุ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ ไหติ. ปภินุทนาทาติ ชินมหานิทานเ เจว
 สมุภารวิปากสุตเต จ ทิสุสติ. นชุไซติ ชินมหานิทานเ เจว สมุภารวิปากสุตเต จ
 ทิสุสติ. สุวิราชาตาติ สมุภารวิปากสุตเต ทิสุสติ.

คิวั สมนุตา ว ปทิสุสมานา
 มยุรคิวา **อินุทนีลวณุณา**
 ทิสา **วสนุตา** ว วิโรจยณุติ

(ขี.ส.๒๐) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๐)
 เขตถุ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ ไหติ. คิรีติ ชินมหานิทานเ เจว
 สมุภารวิปากสุตเต จ ทิสุสติ. อิว นีลวณุณาติ ชินมหานิทานเ เจว สมุภารวิปากสุตเต จ
 ทิสุสติ. คชินุทาติ ชินมหานิทานเ เจว สมุภารวิปากสุตเต จ ทิสุสติ.

มยุรสงุฆา **คิริมุทนสมิ**
 นจุนุติ นาริหิ สมงคิภูตา
กุชชุนุติ **นानามธุรสเรหิ (ทิจุชา)**

(ขี.ส.๒๑) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๑)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. คิรมุทฺถนสฺมิมฺนิตฺติ ชินมหา-
 นิทานเ ทิสฺสติ. กุชฺชนฺตีติ ชินมหา นิทานเ ทิสฺสติ. นานามณฺเฐสฺสเรหิตฺติ ชินมหา นิทานเ ทิสฺสติ.
 นานามณฺเฐเรหิ สเรหิ ทิชฺชชาติ สมฺภาววิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

สุวาทิกานกทิสฺสา มนฺเญญา
 วิจิตฺตปตฺเตหิ วิโรจมานา
 คิริมฺหิ จตฺวา อภินาทฺยมนฺติ
 (ซี.ส.๒๒) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ว.ล.ท.พ.๒๒)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ.
 สุกฺกุลฺลปฺปผกฺรมาภิกิณฺณา
 สุกฺกนฺธานา ทลลงฺกตา จ
 คิริ วิโรจนฺติ ทิสฺสํ สมนฺตา
 (ซี.ส.๒๓) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ว.ล.ท.พ.๒๓)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. ทลลํ กตฺวาติ ร.-คนฺเถ ทิสฺสติ.
ผลาสยาเนกฺสุคนฺธานา
 สุรินฺทอฺยุยาน ชลาสยา
 สวณฺติ นชฺชโ ชฺชวิราชฺมานา
 (ซี.ส.๒๔) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ว.ล.ท.พ.๒๔)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. ชลาสยาเนกฺสุคนฺธานาติ
 ชินมหา นิทานเ ทิสฺสติ. ชลาสยาเนกฺสุคนฺธานาติ สมฺภาววิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

วิจิตฺตภูมิมฺหิ คิริภีรมา
 มนฺเญญานา มิคปฺกฺขิวาสา
 นชฺชโ วิโรจนฺติ สฺสนฺทมานา
 (ซี.ส.๒๕) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ว.ล.ท.พ.๒๕)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. วิจิตฺตติตฺเตหิตฺติ ชินมหา นิทานเ
 เจว สมฺภาววิปากฺสุตฺเต จ ทิสฺสติ. จ สมฺมลนฺกตาติ สมฺภาววิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. อลนฺกตา
 จาติ ชินมหา นิทานเ ทิสฺสติ.

อฺโฆสุ ปสฺเสสุ ชลาสเยสุ
 สฺสนฺทมานา สุกฺกนฺธานา

วิภูสิตตตทา สุรสนุทรว

(ซี.ส.๒๖) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๖)

เอตถ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ โหติ. วิภูสิตคคาคติ ชินมหานิทาเน เจว
สมภารวิปากสุตเต จ ทิสฺสติ.

สุคนุณนนาทุมชาลภินุณ

วนิ วิจิตฺตํ สุรสนุทรว

มโนภิรามํ สตตํ ยตีน

(ซี.ส.๒๗) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๗)

เอตถ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ โหติ.

สมุปนุณนนาสาสุจिनุณปานา

สพฺยญชนา สาธุรเสน ยุตฺตา

ปเถสุ คาเม สุลภา มนุญญา

(ซี.ส.๒๘) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๘)

เอตถ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ โหติ.

วิสุทฺธสทฺธาทิกุณฺเหิ ยุตฺตา

สมฺพทุทฺธราชํ อภิปฺภุจยฺนุตฺตา

พฺหุ หิ **สพฺเพ** ว ชนา สมฺนุตฺตา

(ซี.๒๙) (ส.๓๐) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๒๙)

เอตถ อัย ปชชพนุโร สพพคนุเถสุ สทิสเ โหติ. ตตฺถเววาติ สมภารวิปากสุตเต

ทิสฺสติ.

วิจิตฺตรอารามสุโปกฺขรญญา

วิจิตฺรนาเนาปทุเมหิ **สญฺจนฺนา**

ภีเสหิ ตีรํ ว รสํ **ปรายติ**

(ซี.๓๐) (ส.๓๑) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๓๐)

เอตถ อัย ปชชพนุโร สมภารวิปากสุตเต วิสทิสเ โหติ. อญฺญคนุเถสุ ปน

สทิสเ. ฉนฺนาติ ชินมหานิทาเน ทิสฺสติ. ปวายตีติ ชินมหานิทาเน ทิสฺสติ.

วिरาชิตา อาสิ มหี สมฺนุตฺตา

วิจิตฺตวณฺณา กุสุมาภิสญฺจนฺนา

รตฺติงฺกโตเปหิ อลงฺกตา ว
 (ขี.๓๑)(ส.๒๙) สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณํ (ว.ล.ท.พ.๓๑)
 เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺพุโร สမ္မာโรวิปากสูตฺเต วิสฺสโธ โหติ. อญฺญคนฺเณสุ ปน
 สฺสโธ.

วิจิตฺตนลททเนน ลงฺกตา
อนฺุญญรูกฺขา อุกฺโต วิกาเส
 สมฺมุคฺคตา ฉตฺตสมฺมูหฺวตา
 (ขี.ส.๓๒) สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณํ (ว.ล.ท.พ.๓๒)
 เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺพุโร สพฺพคนฺเณสุ สฺสโธ โหติ. วิจิตฺตนิลจฺจทเนนลงฺกตาติ
 ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. มนฺุญญรูกฺขาติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. อรญฺญกาเลติ สม္မာโรวิปาก-
 สูตฺเต ทิสฺสติ.

วิจิตฺตนิลพฺภมิวายตံ วนํ
 สุรินฺทโลเก อิว นนฺทนํ วนํ
สพฺพตฺถกํ สาธุ สฺคนฺุชฺชปฺปํ
 (ขี.ส.๓๓) สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณํ (ว.ล.ท.พ.๓๓)
 เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺพุโร สพฺพคนฺเณสุ สฺสโธ โหติ. สพฺพตฺถกนฺุติ ชินฺมทานิทาเน
 ทิสฺสติ. สพฺพคฺคตฺนฺุติ สม္မာโรวิปากสูตฺเต ทิสฺสติ.

สฺฐจฺจ มณฺุชฺสํ โยชเน โยชเน กตา
 สฺฐิกฺขคามา สฺลภา มนฺุญญา
 ชนาภิกิณฺณา **สฺลภานวานา**
 (ขี.ส.๓๔) สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณํ (ว.ล.ท.พ.๓๔)
 เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺพุโร สพฺพคนฺเณสุ สฺสโธ โหติ. สฺฐจฺจสนฺุติ ชินฺมทานิทาเน เจว
 สม္မာโรวิปากสูตฺเต ๑ ทิสฺสติ. โยชนโยชเนสนฺุติ สม္မာโรวิปากสูตฺเต ทิสฺสติ.
 สฺลภานฺุชฺชปฺปนาติ ชินฺมทานิทาเน เจว สม္မာโรวิปากสูตฺเต ทิสฺสติ. สม္မာโรวิปากสูตฺเต ทิสฺสติ.

ปหฺตฉายฺยทกรมฺภูตา
 นิวาสนํ สพฺพสุชฺชปฺปทาตา
 วิสาลสาลา ๑ สภา พหุ ๑
 (ขี.ส.๓๕) สมโย มหาวีร ภางฺคิรสาณํ (ว.ล.ท.พ.๓๕)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. ปหฺตฉายฺยทกรมฺมฏฺฐตาติ
ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต จ ทิสฺสติ.

วิจิตฺตนา นาม สณฺฑมณฺฑิตา
มณฺญญอุยฺยาน สฺสโปกฺขรณฺญา
สมฺมาปีตา สาธุ สฺสคนฺธคนฺธา

(ซี.ส.๓๖) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๓๖)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. สหวิตตฺตา กุสฺสุมา สฺสคนฺธาติ
สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

วาโต **มฺหุสฺสิตุเล** สาธุ ฐโป
นภา จ **อพฺภาวิคตํ** สมฺนฺตา
ทิสฺสา จ สพฺพปาปี วิโรจยฺนฺติ

(ซี.ส.๓๗) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๓๗)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. มฺหุสฺสิตลสาธุฐโปติ ชินฺมหา-
นิทาเน ทิสฺสติ. อพฺภา วิคตฺตาติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ ทิสฺสติ.

ปเถ **รโชนฺคฺมณพฺพเมว**
รตฺติปวสนฺติมฺนฺธวฺฑฺมิโย
นภา จ สฺสุริโย มฺหุรฺสี ตาโป

(ซี.ส.๓๘) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๓๘)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. รโชนฺคฺมณฺตฺถเมวาทิ
สมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ ทิสฺสติ.

มทปฺปพาหา มทฺหตฺถึ สงฺฆา
กเรณฺุ สงฺฆเมหิ สฺสุมานสา **กิสฺสา**
ทิสฺสาสุ ธาวนฺติ **วิสิยํ** ว

(ซี.ส.๓๙) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๓๙)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. กิพฺฟาติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ.
คชฺชยฺนฺตาติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากฺสุตฺเต จ ทิสฺสติ.

โกณฺจณฺติ หตฺถึปี มเทน มตฺตา
วิจิตฺตรูปา ทสฺสนานฺยตฺตา

กโรนฺติ นาทำ ปวเน สุรเม

(ขี.๕๓) (ส.๔๖) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๔๐)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนุโธ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สฺทิสฺโส. วิจิตฺตปิณฺณา จ ทิชา สมฺมตฺตาติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสฺติ.
 วิจิตฺตปตฺตา จ ทิชา สมฺมตฺตาติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสฺติ.

ปฏฺญจ สพฺพํ ปทฺธิปชฺชนกฺขมํ

อิทฺถญฺจ มทฺถํ สฺชนํ สโภคํ

สพฺพตฺถกํ สพฺพสุขปฺปทานํ

(ขี.๕๔) (ส.๔๗) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๔๑)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนุโธ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สฺทิสฺโส. ปถญฺจาติ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ ทิสฺสฺติ.
 ปฏฺธิปชฺชนกฺขมฺนฺติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสฺติ. อตฺธิปชฺชนกฺขมฺนฺติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสฺติ. รมฺมจฺนฺติ
 ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสฺติ. สอนฺนฺนฺติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสฺติ. สญฺใจตฺถกฺนฺติ
 สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสฺติ.

วณฺญจ สพฺพํ สุวิจิตฺตรูปรํ

สมฺมาปิตํ นนฺทนกานนํ

ยตี น จ ปิตี สตตํ ชเนติ

(ขี.๕๕) (ส.๔๘) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๔๒)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนุโธ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สฺทิสฺโส. ปตฺตา นาติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสฺติ. จสฺสทฺโท ชินฺมา-
 นิทาเน น ทิสฺสฺติ.

อลงฺกตํ เทวปฺรูว รมํ

กปิลวตฺถุ อิติ นามเชยฺยํ

กฺุรฺนํ นครํ อิว สฺสฺสริกํ

(ขี.๕๖) (ส.๔๙) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ (ร.ล.ท.พ.๔๓)

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพฺนุโธ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สฺทิสฺโส. รมฺมฺนฺติ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ ท.-คนฺเถ จ

ทิสฺสติ. กุสฺสฺส ปุรฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. สฺสฺสิริกฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิ
ทานเน จ ทิสฺสติ.

มฺนุญฺณอทฺธานวิจิตฺตฺรูป

สุผฺลฺลปทฺมฺปฺปฺลสฺนฺทฺมฺนุฑฺติ

วิจิตฺตฺปริกฺขาทิ **ปฺรํ สฺรํ**

(ขี.๕๗) (ส.๕๐) สฺมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสฺนํ (ร.ล.ท.พ.๔๔)

เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺนฺโธ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทานเน จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
ร.ล.ท.พ.-คนฺเณสุ ปน สฺทิสฺโส โหติ. มฺนุญฺณอภฺภูทฺทวิจิตฺตฺรูปฺนฺติ ชินฺมฺหานิทานเน ทิสฺสติ. มฺนุญฺณ
อทฺธานวิจิตฺตฺรูปฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. ปุรฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว
ชินฺมฺหานิทานเน จ ทิสฺสติ. สฺรํมฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทานเน จ ท.-คนฺเณ
จ ทิสฺสติ.

วิจิตฺตฺปាកารโตรณญจ

สฺตํ คณํ เทวนิวาสญฺตํ

มฺนุญฺณวิถิํ สฺรโลกฺสนฺนิกํ

(ขี.๕๘) (ส.๕๑) สฺมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสฺนํ (ร.ล.ท.พ.๔๕)

เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺนฺโธ ขี.ส.ลทฺทคนฺเณสุ วิสฺทิสฺโส โหติ. ร.ล.ท.พ.-คนฺเณสุ ปน
สฺทิสฺโส. วิจิตฺตฺปាកารญจ โตรณญจาทิ ชินฺมฺหานิทานเน ทิสฺสติ. วิจิตฺตฺปាកารสุ โตรณญจาทิ
สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. สฺรํคณฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทานเน จ ทิสฺสติ.

อลงฺกตา สากิยราชปฺตฺตา

วិราชมาณา วรฺภูสเนหิ

สุรินฺทโลเก อิว เทวปฺตฺตา

(ขี.๕๙) (ส.๕๒) สฺมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสฺนํ (ร.ล.ท.พ.๔๖)

เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺนฺโธ สพฺพคนฺเณสุ สฺทิสฺโส โหติ.

สุทฺโถทโน มฺนิวํ อภิทฺสฺสนาย

อมจฺจปฺตฺเต ทสฺธา อเปสฺยิ

พฺเลน สทฺธิ มฺหตา มฺนินฺทํ

(ขี.๖๐) (ส.๕๓) สฺมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสฺนํ (ร.ล.ท.พ.๔๗)

เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺนฺโธ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทานเน จ วิสฺทิสฺโส โหติ.
ร.ล.ท.พ.-คนฺเณสุ ปน สฺทิสฺโส. คฺุณฺณาริกิํ มฺหทานฺนินฺทฺนฺติ สฺมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

เนวาคต์ ปัสสูติ เนว วาจ

โสกาภิกุต์ นรวีรเสฏฺจ

โตเสตุมิจฉามิ **นราธิปนุต**

(ขี.๖๑) (ส.๕๔) สมโย มหาวีร ภงฺคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๔๘)

เอตถ อัย ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเถสุ สทิสฺโส โหติ. เนว วตฺตตฺนฺติ สมฺภารวิปาก-
สูตฺเต ทิสฺสูติ. นราธิปตฺตฺนฺติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสูติ.

ตํทสฺสเนนพฺภุตปิตฺราสี

อุทิกฺขมานํ **ทีปปานมินฺธ**

โตเสหิ มฺุณินฺทคฺเณหิ เสฏฺจ

(ขี.๖๒) (ส.๕๕) สมโย มหาวีร ภงฺคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๔๙)

เอตถ อัย ปชฺชพนฺโธ สมฺภารวิปากสูตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ วิสทิสฺโส
โหติ. ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สทิสฺโส. ทีปปานมินฺทฺนฺติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภาร-
วิปากสูตฺเต จ ทิสฺสูติ. เกเสหิตฺติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสูติ.

อาสาย วปฺปตี เขตฺตํ พีชํ อาสาย

กสโต อาสาย พานิชฺชา ยนฺติ

มุสมฺพุทฺธิ คหารยนฺตา

(ขี.๖๓) (ส.๕๖) สมโย มหาวีร ภงฺคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๐)

เอตถ อัย ปชฺชพนฺโธ สมฺภารวิปากสูตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน จ วิสทิสฺโส โหติ.
ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ ปน สทิสฺโส. กถํ.

อาสาย กสเต เขตฺตํ พีชํ อาสาย วปฺปตี

อาสาย พานิชฺชา ยนฺติ สมฺพุทฺธิ ฌนฺหารกา

พหฺตโมคา วิวิธา วสนฺติ

สมโย มหาวีร องฺคิรสนัน

ยาย อาสาย ติฏฺฐามิ สฺมา เม อาสา สมฺมุชฺชตฺติ

เอตถ อิมํ จ คธาโย ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสูตฺติ.

อาสาย วปฺปตี เขตฺเต ติชฺชํ อาสาย กสฺสโต

อาสาย พานิชฺชา ยนฺติ สมฺพุทฺธิ ฌนฺหารกา

ยาย อาสาย นิฏฺฐาสี สฺมา เม อาสา สมฺมุชฺชตฺตี

เอตถ อัย ปน คาถา สมุทวารวิปากสุตฺเต ทิสฺสตี.

วันํ สุนีลํ อภิตฺตุนียํ

นีนฺลพฺภฏฺถํ อิว รมฺภฏฺถํ

วิโลกิตานํ **อภิวินฺหานียํ**

(ขี.ส.๔๐) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสํ (ร.ล.ท.พ.๕๑)

เอตถ อัย ปชฺชพฺนุโธ สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ วิสฺทิสฺโส โหตี.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสฺโส. นีนฺลพฺภฏฺถนฺตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ทิสฺสตี. รมฺม
 ภฏฺถนฺตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ท.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี. อตีวินฺหานียนฺตี
 สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ทิสฺสตี.

วิสุทฺถมพฺภคณฺนํ สุรมํ

มฺหิ มโหสี สมลฺงกตาว

ทิสฺสา จ สตฺถา อตีโรจยนฺตี

(ขี.ส.๔๑) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสํ (ร.ล.ท.พ.๕๒)

เอตถ อัย ปชฺชพฺนุโธ สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ สทิสฺโส โหตี.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสฺโส. วิสุทฺถมพฺภํ คคณฺนฺตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ
 ทิสฺสตี. สุรมฺมฺนฺตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ท.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี. มหี
 มโหสีตี ชินฺมฺหานิทฺทาเน ทิสฺสตี. สพฺพาทิ ชินฺมฺหานิทฺทาเน ทิสฺสตี. สุภาตี สมุทวารวิปากสุตฺเต
 ทิสฺสตี.

คนฺธพฺพิชฺชาทรกิณฺนรานํ

สุคฺคิตยนฺตา **มณฺุรฺสเรณ**

จฺรณฺตี ตสฺมี ปวเน **สุรเม**

(ขี.ส.๔๒) สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺสํ (ร.ล.ท.พ.๕๓)

เอตถ อัย ปชฺชพฺนุโธ สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ วิสฺทิสฺโส โหตี.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสฺโส. คนฺธพฺพิชฺชาทรกิณฺนรฺวา จาตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหา-
 นิทฺทาเน จ ทิสฺสตี. มณฺุรฺสฺสเรนาตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ทิสฺสตี.
 สุรมฺมฺนฺตี สมุทวารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมฺหานิทฺทาเน จ ท.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี.

กัฬฺปาปฺสฺตา นิรฺสาปิ สงฺฆา

ตปฺสฺสิสงฺฆเอหิ นิเสวิตํ วันํ

วิหารอารามสมิทุฎต์

(ขี.๔๓) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๔)

เอตถ อัย ปชชพฺนุโร ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คณฺเถสุ สทิสเ.
กิลเสสสงฺฆสฺส ภิตาสเกหีติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

สมิทุฎฺณานา ผลิโน วนานิ

อนากุลา **นิจฺจมนโรมา**

ปีติ อภิวฑฺฒยฺนฺติ ยตีนิ

(ขี.๔๔) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๕)

เอตถ อัย ปชชพฺนุโร สมฺภารวิปากสุตฺเต สทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คณฺเถสุ
สทิสเ. นิจฺจมนโรมฺมาติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. สมภาปีตี อภิวฑฺฒยฺนฺตีติ ชินมทานิทาเน ทิสฺ
สติ.

นิเสวิตฺเนกชเนหิ นิจฺจ

คาเมเน คามํ สตตี **วชนฺโต**

ปุเร ปุเร คามวรา **วสนฺติ**

(ขี.๕๕) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๖)

เอตถ อัย ปชชพฺนุโร ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คณฺเถสุ
สทิสเ. วชนฺตาติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. จ สนฺตีติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

วตฺถนฺนปานิ สยนาสนญฺจ

คณฺธญฺจ มาลญฺจ วิเลปนญฺจ

ตธี สมิทุฎฺธา ชนตา **พฺหุ จ**

(ขี.๕๖) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๗)

เอตถ อัย ปชชพฺนุโร ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คณฺเถสุ สทิสเ. พฺหุ
จาทิ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

ปฺญญทิธิยา **สพฺพตถ ยสสมฺปตฺตา**

ชนา จ ตสฺมี สฺขิตา สมิทุฎฺธา

พฺหุ ตํ โภตา วิวิธา วสนฺติ

(ขี.๕๗) สมโย มหาวีร ภางุคิรสนัน (ร.ล.ท.พ.๕๘)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสเ.
 สพฺพยสคฺคปฺปตฺตาทิ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. พหฺตโภคาทิ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

นภา จ สพฺพา สุจิสฺสุทฺถวณฺณา

ทิสฺสา ว จนฺทา สุวिरาชิตาว

รตฺตติญฺจ วาโต มุทฺฐิตเล ว

(ซี.๔๘) สมโย มหาวิโร ภงฺคิรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๕๙)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสเ. นภา
 จ อพฺภาติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. ทิสฺสา ว จนฺโท สุวिरาชิตเ วาติ ชินมทานิทาเน
 ทิสฺสติ.

จนฺทคฺคเม สพฺพชฺนา **ปหฺตถา**

สํ คณเ จิตฺรภถํ วทฺนฺติ

ปิเยหิ สทฺธิ อภิโมทยนฺติ

(ซี.๔๙) สมโย มหาวิโร ภงฺคิรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๖๐)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห ชินมทานิทาเน วิสทิสเ ไหติ. ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสเ.
 ปหฺนฺจาทิ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. สกฺกคณเ จิตฺรภพฺยณฺติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ.

จนฺทรสฺสีหิ นภํ วิโรจิ มหิ

จายํ สุทฺถมนฺุณฺวณฺณา

ทิสฺสา จ สพฺพา ปริสุทฺฐรฺฐปา

(ซี.๕๐) (ส.๔๓) สมโย มหาวิโร ภงฺคิรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๖๑)

เอตถ อัยं ปชฺชพนฺโห สมฺภารวิปากฺสฺตเต เจว ชินมทานิทาเน จ วิสทิสเ ไหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ สทิสเ. จนฺทสฺส รสฺสีหิติ ชินมทานิทาเน ทิสฺสติ. อยณฺติ ชินมทานิทาเน น ทิสฺ
 สติ. อณฺุณคนฺเถสุ ปน ทิสฺสติ.

ทฺฐเร จ ทิสฺวา วรจนฺทรสฺสี

ปฺปฺปฺผีสุ ปฺปฺปฺฟานิ มหิตลสฺมี

สมนฺตโต **คณฺุณคฺคณา** จิตานิ

(ซี.๕๑) (ส.๔๔) สมโย มหาวิโร ภงฺคิรสาณํ (ร.ล.ท.พ.๖๒)

เอตถ อัยं ปชฺชพฺนุโร สมภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน ๑ วิสทิสเ ไหติ.
 ร.ล.ท.พ.-คนุเถสุ สทิสเ. คนุคฺคณตฺติگانนฺติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. สมภารวิปากสุตฺเต ปน
 คาถา วิสทิสสา ไหติ. กถํ.

วิโรจนฺติทฺธิสา วรจนฺทํ สียา
 ปุปฺปี้สุ ปุปฺพานิ มหิมฺหิ ตสฺมี
 สมฺนตฺโต คนุคฺคณา จิตานิ
 สมโย มหาวีร ภางฺคิรฺसानํ.

จนฺทสฺส กายาย ปภา ปริปฺนุณฺณา ยถา ตถา
 อาสาย มม นิฏฺฐาหิ सा मे ऐसा परिपฺนุณฺणा (ร.ล.ท.พ.๖๓)

เอตถ อัยं ปชฺชพฺนุโร เอเตสุ สทิสเ ไหติ. อญฺญคนุเถสุ ปน น ทิสฺสติ.

นาติสฺตีตํ นาติอฺญุหํ **นาติทฺพฺภิกฺขสาตตํ**

(ซี.๖๔)(ส.๕๗) **สทฺธลา หริตา ภูมิ (ยฺตุตํ) เทสกาโล** มหามนฺตี. (ร.ล.ท.พ.๖๔)

เอตถ อัยं ปชฺชพฺนุโร สมภารวิปากสุตฺเต วิสทิสเ ไหติ. ชินฺมทานิทาเน เจว
 ร.ล.ท.พ.-คนุเถสุ ๑ สทิสเ. นาติทฺพฺภิกฺขสาตกนฺติ เอตถ อัยं ปชฺชพฺนุโร สมภารวิปากสุตฺเต
 วิสทิสเ ไหติ. ชินฺมทานิทาเน เจว ร.ล.ท.พ.-คนุเถสุ ๑ สทิสเ. นาติทฺพฺภิกฺขสาตกนฺติ
 สมภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน ๑ ทิสฺสติ. สทฺธลาติ สมภารวิปากสุตฺเต เจว
 ชินฺมทานิทาเน ๑ ทิสฺสติ. ยฺตุตนฺติ สมภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. เอส กาลอติ สมภารวิปาก-สุตฺ
 เต เจว ชินฺมทานิทาเน ๑ ทิสฺสติ.

“จํกมฺมานํ สทฺสทฺสฺสโลกธาตฺตเวทคณฺปริวฺตุตํ ภาควนฺตํ อทฺทส. ทิสฺวาน อัยं ปน
 สกทสฺสทฺสฺสเวิลโลกธาตฺตเวทตา สนฺนิปฺติตา มหิตฺยา ปเนตฺถ ฐมฺมเทสนาย ภาวิตพฺพํ พุทฺธวีส
 เทสณา ปน พนฺุการา ภาควติ ปสาทาย ยนฺนุณฺนํ ทสพลฺลสฺส อภินิหารโต ปญฺ्ञาย
 พุทฺธวีสํ ปริปฺุเจยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา เอกํสํ จีวรํ กตฺวา ภาควนฺตมฺุสํกมิตฺวา
 ทสนขสมฺุชฺชลํ (ชลชามลาวิกสิตกมลกุลสทิสํ) **อญฺชลีสึ สิริสึ** กตฺวา ภาควนฺตเมตทโวจ”
 เอตถ คชฺชพฺนุโร สมภารวิปากสุตฺเต เจว ชินฺมทานิทาเน ๑ ร.ล.ท.พ.-คนุเถสุ ๑ สทิสเ ไหติ.
 กตฺถจึ ปน วิสทิสเ. กถํ. นิฏฺฐเปลกฺษเณ สทฺโท ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. อญฺญ-
 คนุเถ น ทิสฺสติ. อญฺชลีสึ สิริสึ ปติฏฺฐเปลตฺวาติ สมภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ.

“อฺธิทิสเ เต มหาวีร อภินิหารอ นฺุตฺตม(นฺุตฺตม)

กมุทิก กาเล (ตยา) มหาวีร **ปฏิจตา (เต)** โพธิมุตตมา
 ทานสีล จ(ทาน **สีลญจ**) เนกขมม ปญญา วิริยญจ **กิติส (ปญจ)**
 ขนฺตีสจจมธิญจานํ เมตฺตฺเพกฺขา จ กิติสา
 ทสปรามิตา วีร(ทส **ปรามิ มหาวีร**) **กิติส** โลกนนายก
 กถํ อูปปรามิปญฺณา(อูป**ปรามิ ปญฺณา**) **ปรมตฺตปรามิตา(ปรมตฺตปรามิ)** กถน
 ตี.”

เอตถ อัยํ ปชฺชพฺนฺโธ สมฺภารวิปากสุตฺเต เจว ชินมทานิทาเน จ พุทฺธวํส-
 ชุทฺทกนิกาเย จ วิสทิสฺโส โหติ. ร.ท.ล.พ.-คนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ. กถํ. นรุตฺตมาติ ชินมหา-
 นิทาเน เจว พุทฺธวํเส จ ทิสฺสติ. ตยา เจว ปตฺติตา จาติ พุทฺธวํเส ทิสฺสติ. เตติ สมฺภาร-
 วิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. ทานํ สีลญจจาติ พุทฺธวํเส ทิสฺสติ. ปญฺจมนฺติ สมฺภารวิปากสุตฺเต
 ทิสฺสติ. ทส ปรามิ มหาวีรจาติ พุทฺธวํเส ทิสฺสติ. ทสปรามิตา มหาวีรจาติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺ-
 สติ. กิติสาติ พุทฺธวํเส เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต จ ทิสฺสติ. อูปปรามิ ปญฺณา เจว
 ปรมตฺตปรามิ จาติ พุทฺธวํเส ทิสฺสติ.

“อถ ภควา อตฺตนา อภินิหารโต ปฏฺจาย ทีปฺงฺกราทินํ จตฺวีสตียา พุทฺธานํ
 วํสปริทีปํ พุทฺธวํสเทสนํ กถสิ.” เอตถ คชฺชพฺนฺโธ สพฺพคนฺถสฺส สทิสฺโส โหติ.
 คาถานิพฺนฺโธ ปน ชินมทานิทาเน อิตฺรนฺตรโต ทิสฺสติ.

“เอวํ ภควา อากาเส รตนจฺงกเม จงฺกมนฺโต **สาริปุตฺตเถราทินํ** พุทฺธวํสํ
 เทเสสิ. เทสนาปริโยसानเ โภภิสฺสทิสฺสเทวตานํ อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺจุจิสฺสุ. **เส**
สมคฺคผลสฺ ปตฺติฏฺจิตา ปน คณนปถํ วิตฺติวตฺตทา อเห. เอวํ ภควติ อากาเส
 ยมกปาฏิหิรียํ **กตฺวา รตนมยํ จงฺกมํ** มาเปตฺวา ตตฺถ จงฺกมมาเน พุทฺธวํสํ **เทเสนฺเต**
 พุทฺธปีตา สฺสทฺโธทนมหาราชา ตํ อจฺจริยํ ทิสฺสวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา เอวมาห ภนฺเต
 ตุมฺหากํ ชาตทิวเส อีสิสฺส กาลเทวิลสฺส วนฺทนฺตถํ อุนีตานํ โว ปาเท ปวิวตฺติตฺวา
 พุราหฺมณสฺส มตฺถเก จิตฺเต ทิสฺสวาปี อหํ ตุมฺหากํ ปาเท วนฺที เอสา เม ปจฺมวนฺทนา
 วปฺปมจฺจคทิวเส ชมฺพฺพชฺชายาย สิริสยเน นิปฺนฺนํ โว ชมฺพฺพชฺชายาย อปฺปวิวตฺตณํ
 ทิสฺสวาปี อหํ ตุมฺหากํ ปาเท วนฺที เอสา เม ทฺติยวนฺทนา อิทานิ มยา อิมํ อธิฏฺฐปฺพ
รณฺเ ปน วนฺทีเต ปาฏิหิรียํ ทิสฺสวาปี ตุมฺหากํ ปาเท วนฺทามิ อัยํ เม ตติยวนฺทนาติ.
รณฺเ ปน วนฺทีเต อวฺนฺทิตฺวา จา. สมตฺถเ นาม เอกสาภิเยปิ นาโหสิ. สพฺเพ

วณฺทีสุเยว.” เอตถ เถรสฺสาติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. เหมฐิมมคฺคผลฺลสุติ สมฺภารวิปาก-สุต-
เต ทิสฺสติ. อากาเสติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต นตฺถิ. ทสฺเสตฺวาติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. รตน
จกฺกมนฺติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. ทสฺเสนฺเตติ สมฺภารวิปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ. ตสฺมินฺติ สมฺภารวิ
ปากฺสุตฺเต ทิสฺสติ.

“อิตฺติ ภควา ภาตโย วนฺทาเปตฺวา อากาสโต โอตฺริตฺวา ปญฺญตฺตปฺว-
พฺพุทฺธาสนฺ นิสฺสีทิ. นิสฺสนฺเน ปน ภควติ สิขฺขปฺปตฺโต ภาตีสมาคฺเม อโหสิ. สพฺเพปิ
เอกคฺคจิตฺตา หุตฺวา นิสฺสีทิสฺสุ. ตโต มหาเมโฆ โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสิ. **ตามพวณฺณํ อุทกํ**
เหมฐา วิรวนฺตํ คจฺจติ. เย เตมิตฺตุกามา เตเมนฺติ. อเตมิตฺตุกามาณํ สฺวีเร **เอกพิณฺทุปี** น
ปตฺติ. ตํ ทิสฺวา สพฺเพ อจฺจริยพฺพุตฺตจิตฺตชาตา อเห. อโห อจฺจริยํ อโห อพฺพุตฺ อโห
พฺพุทฺธานํ อานฺุภาโว เยสํ ภาตีสมาคฺเม เอรฺฐปี โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสีติ ภิกฺขุ กถํ สมฺภุจฺาเป. ตํ
สุตฺวา สตฺถา น ภิกฺขเว อิทาเนว มยฺหํ ภาตีสมาคฺเม โปกฺขรวรสฺสํ วสฺสีเยวาติ วตฺวา อี
มิสฺสา อตฺถุปฺปตฺติยา มหาเวสฺสนฺตฺรชาตกํ กเถสิ. เทสนา มหาชนฺสฺส สาทฺธิกา **ชาตา.**
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา สพฺเพ สากิยา อฺฐุจาย ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมีสุ. เตสุ เอโกปี **ราชา**
วา ราชมหามตฺโต วา เสว อมฺหากํ ภิกฺขํ คณฺุหธาติ วตฺวา คโต นาม นตฺถิ. สตฺถา
ปฺนทิวเส วีสฺติภิกฺขุสฺหสฺสปริวตฺโต กปิลวตฺ. ปิณฺุทาย ปาวิสฺสิ. น โกจิ คนฺตุวา นิมนฺเตสิ
วา ปตฺตํ วา **อคฺເສີ.** ภควา อਿณฺุทํลฺล จิตฺ อวฺชฺเชสิ กถํ นฺุโข ปุพฺพพฺพุทฺธา กฺุณนคฺเร
ปิณฺุทาย จรีสุ วา กิ ปฺฏิปาติยา อิสฺสฺรชนฺสฺส ฆฺรานิ อคฺมํสุ อฺุทาทฺ
สํปฺธานจาริกํ จรวนฺตีติ. ตโต เอกสฺส **พฺพุทฺธสฺสาปี** กฺุณฆฺรคฺมณํ วา อิสฺสฺรฆฺรานิ ปฺฏิปาติยา
คฺมณํ วา อทิสฺวา มยฺาปีทานิ อยฺเมว วํโส อຍံ ปเวณີ ปคฺคເຫຕພຸພາ ອາຍຕິເບຈ ເມ
ສາວກາ ມມເບເວວ ອນຸສິກຂນຸຕາ ປິນຸທປາດຈາຣິກວຕຸຕໍ ປຣິປູເຣສຸສນຸຕິຕິ ມນຸຕຸວາ ໂກຣິຍໍ
ນິວິກຸສເຫຕ ປູຈາຍ ສໍປຣານປິນຸທາຍ ຈຣຕິ. ອຍຸໂຍ ກິຣ ສິທຸຕຸຕຸກຸມາໂຣ ປິນຸທາຍ ຈຣຕິຕິ ທ
ວິກຸມິກຕິກຸມິກາທິສຸ ປາສາເທ ສີ່ຮປຸຮຸວິ ວິວຣິຕຸວາ ມາຫ໌ນ **(ກິຕຕິກິນໂນ ສຕຸ)**
ທສຸສນພຸຍາວໂກ ອໂເສີ.” ເອຕຸถ ตามพวณฺณํ อุทกํ เหมฐา วิรวนฺตํ คจฺจตีติ สมฺภาร-
วิปากฺสุตฺเตนตฺถิ. คจฺจตีติ ชินฺมหา­นิ­ทา­เน น ทิสฺสติ. **เอกพิณฺทุมตฺตมປီ­ຕິ** สมฺภาร­
วิ­ปาก­
สุ­ต­
เต
ทิสฺส­
ติ. **ส­
ณ­
ุ­
จ­
า­
ตี­
ຕິ** สมฺ­
ภ­
า­
ร­
วิ­
ป­
าก­
สุ­
ต­
เต
ทิสฺ­
ส­
ติ. **อ­
โ­
ห­
ี­
ຕິ** สม­
ภ­
า­
ร­
วิ­
ป­
าก­
สุ­
ต­
เต
ทิสฺ­
ส­
ติ. **รา­
ชา** วา
**รา­
ช­
ม­
ห­
า­
ม­
ต­
โต** วา­
ติ
สม­
ภ­
า­
ร­
วิ­
ป­
าก­
สุ­
ต­
เต
น­
ต­
ถิ. **อ­
ค­
ค­
ເ­
ສີ­
ຕິ** สม­
ภ­
า­
ร­
วิ­
ป­
าก­
สุ­
ต­
เต
ເຈ­
ວ
ร.ທ.-

คนุเถสุ จ ทิสฺสติ. สंपทานจาริกนฺติ ท.-คนุเถ ทิสฺสติ. พุทฺธสุสฺสชาติ ล.-คนุเถ น ทิสฺสติ.
ภิตฺติภินฺโน สตุตฺติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. อญฺญคนุเถสุ น ทิสฺสติ.

อิโต ปรี พิมฺพิลาปฺปริวตฺโต อญฺญพฺเพน ปฺปโปติ. “อญฺญปฺตุโตปี เม อิมฺสมึเยว
นคเร มหฺนฺเตน ราชานุกาเวน สุวณฺณสีวิกาทีหิ จริตฺวา อิทานิ เกสมฺสุ อโหเรตฺวา กา
สายวตฺถนฺวาสิโน กปฺปาลหตุโถ นินฺตเตโช จณฺทาลเวโส วิย จรติ กา นฺ ชฺชิตฺส
อวตฺถา กถนฺนุ ตสฺส รูปฺวิลาโส มยฺหเมกํ อปฺนุญฺญํ มยฺหเมว กาลกิณฺนี เมยฺหเมวกา
อภพฺภา ยสฺสา มยฺหํ ทหฺราย รูปฺโภคสีลาจารสมฺปนฺโน สีนฺหวตฺตฺราย อีทิสฺส อญฺญปฺตุโต
เม ปติพลวตฺตํ วต เม ปฺปราณกตกมฺมํ นินฺทลยํ วต มญฺเษเต วิตฺวา อสฺสฺสนิ ปวตฺตฺยมาณา
สีหปฺนุชฺรํ วิวริตฺวา โอลิกฺยมาณา ภควนฺตํ นานาวิราคสมฺมุชฺชลา ย สรีรปฺปาย นคฺรวีถิโย
โสภาสฺเสตฺวา พยามปฺปภาปริกฺเขปสมฺมุจฺจาย อสีตฺยานุพฺยญฺชานาปภาสิตาย ทวตฺตีสมาหาปฺริส-
ลกฺขณปฺฏิมนฺุชิตาย อโนปมาย พุทฺธลีฬาย อโนปเมน พุทฺธสิริวิลาเสน วิโรจมานํ ทิสฺวา
อญฺญหีสโต ปญฺจาย ยาว ปาทตลา อภิตฺถวณฺตี อตฺตโน ปฺตุตฺตํ ราหุลกุมารํ อามนฺุเตตฺวา
อญฺจนรสีหคาคํ อภาสิ” เอตฺถ ร.ท.ล.พ.-คนุเถสุ อตฺถโถ ทิสฺสติ.

“อญฺญปฺตุโต กิร อิมฺสมึเยว นคเร มหฺนฺเตน ราชานุกาเวน สุวณฺณสีวิกาทีหิ
จริตฺวา อตฺตวิย โสภติ, อิทานิ เกสมฺสุ อโหเรตฺวา กาสายวตฺถนฺวาสิโน กปฺปาลหตุโถ
ปิณฺฑทาย จรติ, โสภติ นฺ ชฺชิตฺส สี่หปฺนุชฺรํ วิวริตฺวา โอลิกฺยมาณา ภควนฺตํ นานา-
วิราคสมฺมุชฺชลา ย สรีรปฺปาย นคฺรวีถิโย โสภาสฺเสตฺวา พยามปฺปภาปริกฺเขปสมฺมุจฺจาย
อสีตฺยานุพฺยญฺชานาปภาสิตาย ทวตฺตีสมาหาปฺริสลกฺขณปฺฏิมนฺุชิตาย อโนปมาย พุทฺธลีฬาย
อโนปเมน พุทฺธสิริวิลาเสน วิโรจมานํ ทิสฺวา อญฺญหีสโต ปญฺจาย ยาว ปาทตลา
อภิตฺถวณฺตี อตฺตโน ปฺตุตฺตํ ราหุลกุมารํ อามนฺุเตตฺวา อญฺจนรสีหคาคํ อภาสิ” เอตฺถ
ชินมฺหานิทาเน อตฺถโถ ทิสฺสติ.

“อญฺญปฺตุโต กิร อิมฺสมึ นคเร มหฺนฺเตน ราชานุกาเวน สุวณฺณสีวิกาทีหิ
จริตฺวา อิทานิ เกสมฺสุ อโหเรตฺวา กาสายวตฺถนฺ นินฺวาเสนฺุโต กปฺปาลหตุโถ ปิณฺฑทาย
จรติ, โสภติ นฺ ชฺชิตฺส นินฺติ สี่หปฺนุชฺรํ วิวริตฺวา โอลิกฺยมาณา ภควนฺตํ นานาวิราค-
สมฺมุชฺชลา ย สรีรปฺปาย นคฺรวีถิโย โสภาสฺเสตฺวา พยามปฺปภาปริกฺเขปสมฺมุจฺจาย อสีตฺยา-
นุพฺยญฺชานาปภาสิตาย ทวตฺตีสมาหาปฺริสลกฺขณปฺฏิมนฺุชิตาย อโนปมฺพุทฺธลีฬาย

อโนปมสิริวิลาเสน วิโรจมานัน ทิสฺวา อุนฺหิสฺโต ปฏฺจาย ยาว ปาทตลา อภิตฺถวณฺตี อตฺต
โน ปุตุตฺ ราชุลกุมารํ อามนฺเตตฺวา อฏฺจนรสีหคณฺถํ อภาสิ” เอตฺถ สมฺภาววิปาก-
สุตฺเต อตฺถิ ทิสฺสตี.

สินฺทฺธนีลมฺหุตฺถชิตเกโส

สุริยนิมฺมิลตลาภินลาโต

อายตตฺตฺตมฺหุทกายตนาโส

รัสิชาลวตฺตโก ๑ นรสีโห

จกฺกวรสิตรตฺตสุปาโท

ลกฺขณปณฺทิตอายตปณฺหิ

จามรจตฺตวิภูสิตปาโท

เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห

สกุยกุมารวโร สุขุมมาโล

ลกฺขณวิจิตฺตปฺนุณฺสรโร

โลกหิตาย ตโต นรโว

เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห

ปฺนุณฺสฺสาภินิโห มุขวณฺโณ

เทวนรราชปิโย นรนาโถ

มิกฺราชินฺทวิลาสิตคามิ

เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห

สินฺทฺธิสฺสุมภิรมณฺชฺสฺสโฆโส

หิงฺคุลวณฺณสุรตฺตสุชีโว

วีสตีวีสตีเสตฺสฺสภนฺโต

เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห

ขตฺตियสมฺภาวอคฺคฺกฺลิโน

เทวมนฺุสฺสนมฺสฺสิตปาโท

สีลสมาธิปติภูจิตฺตฺตโต

เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห

วฏฺฏสุวฏฺฏสุสณฺทิตคิโว

สีหนุภุมิคราชศรีโร
กาญจนสุจฉวีอุตุตมวณฺเณ
เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
คจฺฉติ นีลปถะ วยิ จนฺโท
ตาราคนปริเวฎุจิตฺฐโป
สาวกมชฺฌคโต สมนฺนิโท
เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโหติ.

เอตฺถ อัยํ ปชฺชพนฺโธ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. กตฺถจฺจิ ปน วิสทิสฺโส. กถํ.
สินฺโทฐนีลมฺพุทฺถุญฺจิตเกโสติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. สุริยมนิมฺมิล-ตลา
ภินลาโฎติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. รัสสิขาลวิทฺโตติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. รัสสิขาล-
วิจิตฺโตติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. จสทฺโท ชินฺมทานิทาเน น ทิสฺสติ. จกฺกวรฺงกิตฺตรตฺตสุปาโท
ติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ. ลกฺขณมณฺฑิตอายตฺปนฺนุหีติ
ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. หิงฺคุลวณฺณสุตฺตสุโฆฎฺโฐติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. หิงฺคุลวณฺณ-รตฺตสุทฺ
โฆฎฺโฐติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ. วฏฺฏสุวฏฺฏสุสฺสณฺจิตฺคิโวติ ชินฺมทานิทาเน
ทิสฺสติ. โอสธิปนฺนทฺรสุทฺธสุจฺฉนฺโณติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต ๑ ทิสฺสติ.

เทว เทวฺนิทฺลึลาย ปฺตุโต เตธ ปุเร ปุเร
จริตฺวา จริตฺทานิ **ปิณฺฑตฺถายสฺส วิถิยาติ.**

เอตฺถ อัยํ สพฺพคนฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. กตฺถจฺจิ ปน วิสทิสฺโส. กถํ. ปิณฺฑตฺถายสฺส-
เรตฺมเรติ ชินฺมทานิทาเน ทิสฺสติ. ปิณฺฑทฺาย ภาตฺติมเรณ จเรติ สมฺภารวิปากสุตฺเต ทิสฺสติ.

“ อถ ภควา อัยํ มหาสมฺมุติวฺโส น อมฺหากํ วฺโส ทีปฺงฺกรโต ปฏฺจาเย ยาว ๗ปฺย
ทิพฺพโสตฺถาณํ ทิพฺพจกฺขุณาณํ (ปฏิลภนฺตสฺส) มหาสมฺมุติวฺโส อตฺถิ ๗ปฺย อิมํ
คาถมาห” เอตฺถ นสทฺโท ล.-คนฺเณ น ทิสฺสติ. ทิพฺพจกฺขุณาณํ ทิพฺพโสตฺถาณนฺนุติ
ร.ท.-คนฺเณสุ ทิสฺสติ. ปฏิลภนฺตสฺสาติ ท.-คนฺเณ ทิสฺสติ.

“ กิ (เม) เตน อายฺยปฺตุตฺตสฺส ปติโน วชฺเชน ๗ปฺย ภควโต อนฺตรํ วทติ.” เอตฺถ
เมติ ท.-คนฺเณ ทิสฺสติ. “ เปสิกา อิตฺถิ เทวํ อภิวาทฺเตวาทา มหาราชา ภคินิตํ **ปฏฺโกสฺติ**
อชฺชเวท เต ภคินิสามีโก กตฺถตฺตทิกิจฺโจ ฆมฺมํ **เทเสสฺสตีติ.**” เอตฺถ ปฏฺโกสฺสตี
ร.ล.ท.-คนฺเณสุ ทิสฺสติ. เทเสยฺยาติ ท.ล.-คนฺเณสุ ทิสฺสติ.

“ขุชิติน สฺวณฺณสรเกณ **ทานน** ไชวติ มยา สมฺปาติตญฺจ วรภตฺตํ ภูณฺชติ
มม ปญฺจตฺตวรวปฺลลฺงเก เสยฺยํ กปฺเปติ อิทาเนว ปน กถมํ ภาตฺตารํ อญฺจตฺต ปสฺสเสยฺยํ
วตฺตารอ” เอตฺถ ปาเทติ ร.ท.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ.

“นิพฺพุตา นฺน สา มาตา นิพฺพุโต นฺน โส ปิตา
นิพฺพุตา นฺน สา นารี ยสฺสา ยํ อีทิสฺส ปตี”ติ.^๖

เอตฺถ อຍံ ปชฺชพฺพนุโ ๖.๗.๗.๗.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ. มฺลปชฺชพฺพนุโ ปน
พฺพทฺธวํสฺสจกฺกถาย ทิสฺสติ.

อิโต ปรี สากฺยราชปพฺพชฺชาปริวตฺโต. “ อิติ โส ภควตา สทฺธิ อารามเมว
อคมาสิ. ตโต ภควา จินฺตฺสสิ ยํ อຍံ ปิตฺตฺสนฺตํ ฐนํ คจฺจติ ตํ วฏฺฏานฺนคตํ สวิฆาตํ
หนฺทสฺส โฟธิมฺมุเล ปฏฺฐิทํ **สพฺพวิธํ** อริยธฺนํ เทมิ โลกุตฺตรททยชฺชสฺส สามีกํ กโรมีติ.”
เอตฺถ สตฺตฺตวิธฺนฺติ ๖.๗.๗.-คณฺเณสุ ทิสฺสติ. “ตํ อธิวาเส อสฺกโกนฺโต ภควโต นิเวเทตฺวา
สาธฺ ภาณฺเต อຍยา มาตาปิตฺตฺหิ อนนฺนญฺจมาตํ ปุตฺตํ น ปพฺพาเชยฺยนฺติ วรี **ยาจิ.**” เอตฺถ
ยาตีติ ๖.-คณฺเณ ทิสฺสติ. “เอวํ สตฺตฺตริ เชนฺตวเน วิหรนฺเต อายสฺมา นนฺโท อุกฺกณฺจิตฺวา
ภิกฺขุณฺํ เอตมตฺถํ อโรเจสิ อนภิวโต อหํ อวฺโส พฺรหฺมจฺริยํ จรามิ น **สกุโกมิ**
พฺรหฺมจฺริยํ สนฺตฺตฺตนา สิกฺขํ ปจฺจกฺขาย หินายาวตฺติสฺสสามีติ.” เอตฺถ สกุกามีติ ๖.-คณฺเณ
ทิสฺสติ.

“สุชฺมาโล นานํ สิกฺขิสฺสामी ปพฺพชิตฺตฺนฺติ **ทลฺมญฺจเก** อาน.” เอตฺถ ทลฺมญฺจเกติ
๖.๗.-คณฺเณสุ น ทิสฺสติ.

“**กิมฺมิโล อาน โกฎฺเจ อฏฺฐหฺตฺติ.**” เอตฺถ ๗.-คณฺเณ น ทิสฺสติ. “ตํ
อฺปฺสํกมิตฺวา (**มม ไซ**) สมฺม ปพฺพชฺชา ตว ปฏฺฐิทฺธาติ วตฺวา ตํ” เอตฺถ มม ไซติ
๗.-คณฺเณ ทิสฺสติ. “ เทวทตฺตฺสสาปี กมฺมํ เนว ปากฺกํ ตถา ๖.๗.๗.๗. มาราปีตฺตฺตา น
วชกานํ ปโยชิตฺตฺตา น สิลาย ปวิทฺตฺตฺตา (**ปากฺกํ อโหสิ. ยทา นานาฬาคิริหฺตฺติโน**
วิสชฺชิตฺตฺตา) ตทา หิ มหาชนโน ราชานํ เทวทตฺเตเนว มาราปีโต วชกานํ ปโยชิตา สิลานํ
ปวิทฺธา อิทานิ ปน เตน นานาฬาคีรี วิสชฺชานํ ปโต เอวรูปํ นาม ปานํ คเหตุวา ๖.๗.๗.๗.

^๖ พ. ๕. ๑. ๑/-/๗๗.

วิจารณ์ โกลาหลมกาลี.” เขตตฺถ นิกฺเขปลกฺขณฺเณ อตฺถโธ ร.ล.ท.-คณฺเณสุ ทิสฺสตี. พ.-คณฺเณ ปน น
ทิสฺสตี.

“สุกรานิ อสากฺขนิ อตฺตโน อหิตานิ จ
ยํ เว หิตญฺจ สากฺขญฺจ ตํ เว ปรมํ ทุกฺกกรณฺ”ติ.^๓
เขตตฺถ อຍံ สພຸພຸກຸນເຄສຸ ສທິໂສ ໂຫຕີ. ມູລປຸຊພຸນໄວ ປນ ຣຸມຸມປທກາຄາຍ
ຊຸທທກນິກາຍ ທິສຸສຕີ.

“สุกริ สากฺขนา สากฺ
ปาปํ ปาเปน สุกริ ปาปมริเยหิ ทุกฺกกรณฺ”ติ.^๔
เขตตฺถ อຍံ ปຸຊພຸນໄວ ສພຸພຸກຸນເຄສຸ ສທິໂສ ໂຫຕີ. ມູລປຸຊພຸນໄວ ປນ ຈຸລຸລວກຸເ
ວິນຍ ເຈວ ອຸທານ ຊຸທທກນິກາຍ ຈ ທິສຸສຕີ.

อิโต ปรี เมตฺเตยฺยພຸທຸພຸຍາກຣນປຣິວຕໄຕ. “อญฺเณสํ ภิกฺขุณฺ เตปิฎฺกํ พຸທຸວຈນີ
ອຸຄຸຄຸນຸກາເປສີ ທເສສີ **ປກາເສສີ** ທເປັຮຸກິ ສິນສາສນີ ວິຕຸຄາຣິກີ **ພຸຊຸຣຸບຸກຕຸວາ** ສຕຕໍ
ສມິທຸກິ ພຸຣຸມຈາຣີນີ ໂອວາທໂກ ອນຸສາສໂກ ວິຣຸຣາປໂກ ອໂສສີ.” ເຂຕຸ ປກາເສສີຕີ
ທ.-คณฺเณ น ทิสฺสตี. ພຸຊຸຣຸບຸກຕຸວາຕີ ຣ.-คณฺเณ ทิสฺສຕີ.

“อิมํ ภาณฺเต ภาควา นวํ ສຸວຸນຸວຕຸຍຸຕິ ຕຸມຸກາກິ ອຸທຸທິສຸສ ມຍາ ສທຸເຄເນວ
ກນຕິ ວາຍິຕິ ຕເມວ ອນຸກມປິ ປຣິຣຸຈ **ປຣິຣຸຄຸຄຸນຸຫຕີ** ກຸວາ ຍິ ມມ ທິຣຸຣຕຕິ ຫິຕາຍ ສຸຂາຍ
ກວິສຸສຕີຕີ.” ເຂຕຸ ປຣິຣຸຄຸຄຸນຸຫຕີ ຣ.ລ.ທ.-คณฺเณสุ ทิสฺສຕີ. “**ຕສຸມາ** ປນ ກຸວາ ອຕຕໂນ
ທິຍມານີ ກິຊຸສຸສຸສ ທາເປສີຕີ.” ກສຸມາຕີ ຣ.ທ.-คณฺเณสุ ทิสฺສຕີ.

“ตถาคเต อรหຕเต ສມຸມາສມຸພຸທຸເ ທານີ ທເຕຕີ ອຍິ ປຈມາ ປາຕິປຸຄຸຄຸລິກາ
ທຸກຸຊິຣມາ.” ເຂຕຸ ຣ.ທ.-คณฺเณสุ อตฺถโธ ວິປຕຕີ ປປຸໂປຕີ. ລ.ພ.-คณฺเณสุ ปน ทิสฺສຕີ.

“จตສຸໂສ ອານນຸທ ທຸກຸຊິຣມາ ວິສຸທຸຣິຍ ກຕມາ ຈຕສຸໂສ ອຕຸຄານນຸທ ທຸກຸຊິຣມາ
ທາຍກໂຕ ວິສຸທຸຣມຕີ ໂນ ປຣິຣຸກາກໂຕ ອຕຸຄານນຸທ ທຸກຸຊິຣມາ ປຣິຣຸກາກໂຕ **ວິສຸທຸຣມຕີ** ໂນ

^๓ วิ. จ. ๓/๓๘๕/๑๐๐. พ. ๖. ๒๕/๑๒๕/๕๕.

^๔ วิ. จ. ๓/๘๖๓/๕. พ. ๖. ๒๕/๒๔๕/๓๕.

ทวยกโต อตถานนุท ทกฺขินา ทวยกโต วิสุชฺฌติ ปฏิคาหกโต ว อตถานนุท ทกฺขินา เนว
ทวยกโต ว วิสุชฺฌติ เนว ปฏิคาหกโต ว.” เอตถ วิสุชฺฌตฺตีติ ท.-คณฺเณ น ทิสฺสติ.

“ อธิานนุท ปฏิคาหกโก สีสฺวา โหติ กฺลฺยาณธมฺโม ทายโก ทุสฺสีโล ปาป-ธมฺ
โม เอวํ โข อานนุท ทกฺขินา ปฏิคาหกโต วิสุชฺฌติ โน ทวยกโต. กถญฺจานนุท ทกฺขินา
ทวยกโต เจว วิสุชฺฌติ ปฏิคาหกโต จ” เอตถ ร.-คณฺเณ อตฺถโถ วิปตฺตี ปฺปฺโปติ.

“กถญฺจานนุท ทกฺขินา เนว ทวยกโต วิสุชฺฌติ น ปฏิคาหกโต จ.” เอตถ
ล.-คณฺเณ อตฺถโถ วิปตฺตี ปฺปฺโปติ.

“อสีติวสฺสสทฺสสาธุเกสุ (ชาเตสุ) ตทา อํ พาราณสี เกตุมฺติ นาม ราชธานี
ภวิสฺสติ.” เอตถ นิฏฺเขปลกฺขณฺเณ อตฺถโถ ท.-คณฺเณ ทิสฺสติ. “สกุการอคฺคพฺราหฺมโณ
สุพฺรหฺมา นาม ปุโรหิตโ.” เอตถ ล.ท.-คณฺเณสุ สุพฺรหฺมา นามาติ อตฺถโถ วิปตฺตี ปฺปฺโปติ.
“จฺนุทฺมุขิปมฺุขานํ อิตฺถินํ สทฺสทฺสํ ปจฺจุปฺภูจิตํ ภวิสฺสตฺตีติ.” เอตถ ล.-คณฺเณ อิตฺถินฺติ
วิปตฺตี ปฺปฺโปติ.

“อเนกชาติ สํสารํ	สนฺธาวิสุสํ อนิพฺพิสํ
คหการํ คเวสนฺโต	ทกฺขา ชาตีปฺนปฺนํ
คหการก ทิฏฺฐิจฺฉิ	ปฺน เคหํ น กาทฺสิ
สพฺพทา เต ผาสูกา ภคฺคา	คหญฺญํ วิสงฺขตํ
วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ	ตณฺุหานํ ขยมชฺฌคคา”ติ. ^๕

เอตถ อํ ปชฺชพฺนฺโธ สพฺพคณฺเณสุ สทิสฺโส โหติ. มฺูลปชฺชพฺนฺโธ ปน ธมฺมปท-
คาถาย ชฺุทฺทกนิกาเย ทิสฺสติ.

อิโต ปรี พุทฺธปิตฺตุนิพฺพานปรีวตฺโต. “อทฺทสา โข อายสฺมา อานนุโท
มหาปชาปติโคตฺมี สฺุเนหิ ปาทฺเหหิ รชฺุชฺชิกิณฺุณฺเณน คตฺเตน ทกฺขี ทุมฺมนํ อสฺสุมุขี รุทฺมานํ
พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตํ ทิสฺวาน มหาปชาปติโคตฺมี เอตทโวจ กิสฺส ตวํ โคตฺมิ สฺุเนหิ
ปาทฺเหหิ รชฺุชฺชิกิณฺุณฺเณน คตฺเตน ทกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก
จิตา น ภควา อญฺุชานาติ มาตฺุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิตฺเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ

^๕ พ. ฐ. ๒๕/๑๕๓-๑๕๔/๔๔. พ. ฐ. อ. ๑/-/๑๑๕-๑๑๖.

ปพฺพชฺชนฺติ สาธุ ภาณฺเต ลภฺยฺย มาตุคฺคาโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา
 อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. อลํ อานนฺท มา เต รุจฺฉิ มาตุคฺคามสฺส ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺม-
 วินฺเย อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. ทุตฺติยมฺปิ โข ๒ปฺย ตุตฺติยมฺปิ โข ๒ปฺย อายสฺมา
 อานนฺโทภควนฺตุํ เอตทวโจ เอสา ภาณฺเต มหาปชาปติโคตฺตมึ สฺสุนฺเห ปาเทหิ รชฺชโชภิกฺกณฺณ
 คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสสมฺมุขี รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตฺตา น ภควา อญฺชานาติ
 มาตุคฺคามสฺส ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ สาธุ ภาณฺเต
 ลภฺยฺย มาตุคฺคาโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. อลํ
 อานนฺท มา เต รุจฺฉิ มาตุคฺคามสฺส ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ
 ปพฺพชฺชนฺติ. ทุตฺติยมฺปิ ตุตฺติยมฺปิ ภควา ปฏฺวิพาหิ. อถโช อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตุํ เอตท
 วโจ ภพฺโพ นุ โข ภาณฺเต มาตุคฺคาโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา
 อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺวา สฺโสตาปตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา
 สจฺจฉิกฺกาตฺตุนฺติ. ภพฺโพ อานนฺท มาตุคฺคาโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา
 อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺวา สฺโสตาปตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺจ
 ฉิกฺกาตฺตุนฺติ. สเจ ภาณฺเต ภพฺโพ มาตุคฺคาโม ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา
 อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชิตฺวา สฺโสตาปตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา
 สจฺจฉิกฺกาตฺตุนฺติ. พหุปรการา ภาณฺเต มหาปชาปติโคตฺตมึ ภควโต มาตฺตจฺจฺฉา อาปาทิกฺกา โปสฺสิกา ชีรฺสฺส
 ทายิกฺกา ภควนฺตุํ ชเนตฺตติมายาย กาลกตฺตาย ถณฺณํ ปาเยสิ สาธุ ภาณฺเต ลภฺยฺย มาตุคฺคาโม
 ตถาคตฺตปฺปเวทิตฺเต ฌมฺมวินฺเย อคฺคารสฺมา อนคฺคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. สเจ อานนฺท มหาปชาปติ
 โคตฺตมึ อญฺจ คุรฺมเม ปฏฺวิคฺคณฺหาติ สา จสฺสา โหตุ อฺปฺสสมฺปทา.” เอตฺถ
 อิติ วิตุถาโร อญฺญคฺคณฺเถสุ ทิสฺสตี. กถํ. ชินฺมทานิทาเน เจว มลฺลินฺทปฺปญฺเห จ. เยภฺยฺเยน ปน
 เปยฺยาลโต ทิสฺสตี.

อิติ ปรี ยมกปาฏิหาริยปริวตฺโต. “ตถา อุตฺตร ๒ปฺย ตถา ทกฺขินฺจกฺกวาพ-
 มฺขวภูฏิยํ” เอตฺถ ร.-คฺนฺเถ อตฺถโก วิปตฺตี ปฺปโปติ. “อิมํ ปริสํ ขาทาเปสฺสสามิ ปาริฉตฺต-
 กุสฺमानิ จ อารหิตฺวา ตุมฺเห วนฺทิสฺสามีติ.” เอตฺถ ล.-คฺนฺเถ อตฺถโก วิปตฺตี ปฺปโปติ.

“อญฺญํ ก็ กริสฺสตีติ.” เอตฺถ ท.-คฺนฺเถ อตฺถโก วิปตฺตี ปฺปโปติ. “นาคาน-
 มนฺตเร ยกฺขา **ติฏฺฐนฺติ**” เอตฺถ ติฏฺฐนฺตีติ ร.ล.ท.-คฺนฺเถสุ น ทิสฺสตี. เอเกกฺสมึ

ปริจเฉท นานาตุโถ มยา เตปิฏกปาถี เจว ร.ล.ท.พ.-คนุเถ จ ชินมหานิทานัง จ สมุภา-
ววิปากสุตฺตัง จ มินนุทปณฺหัง จ นิสฺสาย อตฺตโน ปณฺญาพเลน กโต.

๒.๒ ภาสาลกฺขณโต :

อัยํ ปจฺมสมโพธิกถา ปรมานุชิตฺติโนรเสน มหาสมณราชนาเมณ มหาเถเรณ ยถา
สงฺคีติวิโส สมเด็จพระพนรัตน อิติ ทฤษฎภาสาย ราชทินนนาเมณ มหาเถเรณ รจิตโต, เอรัง รจิตตา.
อัยํ หิ ปจฺมสมโพธิกถา เตเน อวิตถารภาสาย เจว สุวาทพฺพสทฺเทเน จ รจิตตา. อิติ อัยํ โส
ตฺถุนํ สาทฺตฺถิกา โหติ. กตฺถจฺจ จ อตฺถโถ อตฺตโน ปณฺญํ นิสฺสาย รจิตโต. กตฺถจฺจ ปน เตปิฏกปาถี
เจว อฏฺฐกถา จ ยาทิสสา โหนฺติ, อัยํ ตาทิสสา โหติ. กตฺถจฺจ ปน สทฺทปวตฺติ
โหติปิ. อัยํ หิ เตเน วุยากรณวิซุขํ นิสฺสาย รจิตตา. เยภฺยเยเน หิ ร.ล.ท.พ. อิติ สทฺทนามา
คนฺธา สทิสสา โหนฺติ. ภาสาลกฺขณํ หิ สมกฺกาลเยว รจิตํ. กมฺโพชภาสโต ปน อณฺญาภาสา วิปฺตุ
ตี ปปฺโปติ. เอเกกสมฺมึ จ ปริจฺเฉทา อปริปฺปํ ปปฺโปติ. น สกฺกา คเหตุวา สํสนฺหนํ กามฺ. อถ
วา ยถา ปน ชินมหานิทานัง เจว สมุภาววิปากสุตฺตัง จาติ คนฺธา โหนฺติ, เอรัง เต คนฺเถ นิสฺ
สาย สํสนฺหนํ กตฺวา ปาถิอฏฺฐกถาปมฺเขเน รจนาวิสัยํ กริสฺสามิ. เสยฺยถิทํ. อูรฺเวล-คมนปริวตฺ
ตาทิกเก “สตฺถา วุฏฺฐวสฺโส ปวาเรตฺวา สฏฺฐิจิ ภิกฺขุ ทิสาสฺส เปเสตฺวา สยํ
อูรฺเวลํ อคฺมาสี. เตเน วุตฺตํ อถโข ภควา พาราณสียํ ยถาภิรณฺตํ วิหริตฺวา येเน
อูรฺเวลา เตเน จาริกํ ปกฺกามิ. อนฺตรามคฺเค กปฺปาสิกวนสนฺทํ อชฺโฆคฺคาเหตุวา
อ ญ ฌต ร ส ฌมี
รฺกขมฺมุเล นิสฺสีทิ. เตเน วุตฺตํ อถโข ภควา มคฺคา โอกกมฺม येเน อณฺญตโร อณฺ
ญตฺรสมฺมึ รฺกขมฺมุเล นิสฺสีทิ. เอตฺถ ปากฺกภาสา โสตฺถุนํ สปฺปายา โหติ. สา หิ โสตฺถุนํ สุกฺร
ปปฺโปติ. คชฺชพนฺโธ จ สทฺทานุปฺพพฺเพเน ทิปฺโปโต. ปชฺชพนฺโธ ปน ทฺกฺเขเน สลฺลกฺขิตพฺพสทฺเทเน
ทิปฺโปโต. กถํ.

กิเมว ทิสฺวา อูรฺเวลวาลี
ปหาสี อคฺคิ กิสโก วทาโน
ปฺจุณฺนามิ ตํ กสฺสปฺ เอตมตฺถํ
กถํ ปหีนํ ตว อคฺคิหุตฺตํ.
รฺูเป จ สทฺเท จ อโถ รเส จ
กามิตฺถิโย จาภิวทฺหติ ยณฺญา

เอตัม มลนฺติ อูปริ สฺญนฺตฺวา
ทิสฺวา ปทํ สนนฺตมฺนุปริกํ
อภิญฺจันํ กามภเว อลคฺคํ
อนนฺตฺวารมฺมณมนนฺตฺวเนนฺยํ
ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อคณฺฉินฺติ.

เอตถ อัยํ ปชฺชพฺพฺนฺโร วินยมฺหาวคฺเค อณฺตคาถายํ สทฺทํ คเหตุวฺวา เอกโต รจิตฺโต.
เอตถ รจิตสทฺทโท สฺยตฺตฺวํ หุชฺชานิตพฺพตํ ปฺปโปตฺติ. คาถานิพฺพฺนฺโร हि สทฺทสฺโย คชฺชพฺพฺนฺโร วิสทฺติสฺโย
โหติ. สทฺทปฺปวตฺตติ ปน กตฺถจฺจิ โหติ. กถํ. “อถไซ อจฺจุเวลกสฺสชฺชฎฺธิสฺส
เอตทโหสิ มหิตฺตฺวํ โข มหาสมฺมณฺโณ มหานุภาโว ยตฺร हि นาม สกฺโก **เทวราชา**
อูปลงฺกมิสฺสตี ธมฺมสฺสวณาย น เตวฺว โข อรหํ ยถา อหนฺติ.” เอตถ ปาลิยํ
เทวานมิญฺโhto เทวราชาตี พ. อาทิกฺนฺเถ ปวตฺตี ปฺปโปตฺติ. สทฺทปฺปวตฺตติยา สทฺทสทฺทานํ
อตฺถอ ปวตฺตี น ปฺปโปตฺติ. อิติ พ.อาทิกฺนฺเถ สทฺทปฺปวตฺตติ อตฺถํ วินาสํ กาทฺ น ปวตฺตติ.

๒.๓ ไหวหารภณโต:

อัยํ ปจฺมสมฺโพธิกา กตฺถจฺจิ เตน ไหวหารภณโต รจิตฺตา. กถํ. อจฺจุเวลคฺมน-
ปฺริวตฺตาทิกเก “สตุถา วุฏฺฐวสฺสโย ปวเรตฺวา สญฺจิสฺส ภิกฺขุ ทิสาสฺส เปสฺเสตฺวา สยํ อจฺจุเวลํ อค-
มาสิ. **เตน วุตฺตํ** อถไซ ภควา พาราณสียํ ยถาภิรฺนฺตํ วิหริตฺวา เยน อจฺจุเวลา เตน จา-
ริกํ ปกฺกามา. อนนฺตฺรามคฺเค กปฺปาสิกวนสฺนุฑํ อชฺชฺโคมฺคาเหตุวฺวา อณฺตตฺรสมฺมึ รุกฺขมฺมูล-
นิสฺสีทิ. **เตน วุตฺตํ** อถไซ ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม เยน อณฺตตฺโร วนสฺนุฑโท เตนฺอุปสงฺกมิ
อูปลงฺกमितฺวา ตํ วนสฺนุฑํ อชฺชฺโคมฺคาเหตุวฺวา อณฺตตฺรสมฺมึ รุกฺขมฺมูล นิสฺสีทิ.” เอตถ เตน
วุตฺตฺนฺตติ ปจฺจนา วุฑฺฒิ ปฺปโปตฺติ. อถวฺวา ปาลิยํ คชฺชพฺพฺนฺโร ทิสฺสตี. ปชฺชพฺพฺนฺโร ปน ปจฺม-
สมฺโพธิกาถายํ ทิสฺสตี. กถํ. “อถไซ อจฺจุเวลกสฺสไป ชฺชฎฺธิสฺโย ภควโต อิทฺติปาฏฺฐิหิริเย
อภิปฺสฺสนฺตฺโต เอตทโวจ

“มหาสมณ อิมฺสมฺมึ วิหฺร ตฺวํ มมฺสฺสเม
อหํ เต ฐฺวภาตฺเตน อูปทิสฺสํ มหามฺณี”ติ.

อถไซ ภควา อรุเวลกสุสปสฺส ชฎิลสุส อวิทุเร อญญตรสฺมึ วนสนฺนฺเท วิหาลิ.
ปจฺมปาฎิหิริยกถา. (ตสฺมึ วิหรนฺเต ภควติ) จตฺตารโ มหาราชาโน อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวลกปฺป วนสนฺนฺทํ โอบาเสตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เยน ภควา
เตนฺุสฺงกมฺีสุ อฺุสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา จตฺตฺสฺ ทิสาสฺ อญฺฺจํสุ เสยฺยถาปี
มหนฺตา อคฺคิกฺขนฺธา. อถไซ อรุเวลกสุสไป ชฎิลโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน เยน ภควา
เตนฺุสฺงกมฺี อฺุสฺงกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

“มหาสมณ กาโล เต ภตฺตํ เม ปริณฺญจิตฺ
มหาสมณ เก นฺุ โข อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา.
อภิกฺกนฺตวณฺณา จ เกวลํ วนมณฺุฑลํ
โอบาเสตฺวาน เยน ตฺวํ เตนฺุสฺงกมฺีสุ เต.
อฺุสฺงกมิตฺวา เหเต อภิวาทฺย ตํ มฺุนี้
จตฺตทฺทิสาสฺ อญฺฺจํสุ อิงฺฆ อกฺขาหิ ปฺุจฺฉิตฺ”ติ.

(เอวํ วุตฺเต ภควา อรุเวลกสุสปี ชฎิลํ เอตทโวจ)

“เอเต กสุสป จตฺตารโ ฆมฺมุสฺสวานาย เม
มหาราชาโน เยนานํ เตนฺุสฺงกมฺีสุ”ติ.
“มหาสมณ กาโล เต ภตฺตํ เม ปริณฺญจิตฺ
มหาสมณ โก นฺุ โข อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา.
อภิกฺกนฺตวณฺเณ จ โส เกวลํ วนมณฺุฑลํ
โอบาเสตฺวาน เยน ตฺวํ เตน ตํ อฺุสฺงกมฺี.
อฺุสฺงกม วนทิตฺวา เอกมณฺุตํ อญฺฺจาสฺ โส
เสยฺยถาปี อคฺคิกฺขนฺโธ อภิกฺกนฺตตโร ชลฺ.
ปฺุริมวณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ ปถิตฺตโร จ
โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหฺมา มารโ โสโม ทิวากโร”ติ.

(เอวํ วุตฺเต ภควา อรุเวลกสุสปฏฺิลํ เอตทโวจ)

“เอโส กสุสป โข สกฺโก ฆมฺมุสฺสวานาย เม
เทวานมิณฺุโท เยนานํ เตน มํ อฺุสฺงกมฺีติ.
มหาสมณ กาโล เต ภตฺตํ เม ปริณฺญจิตฺ
กิณฺุโข ตฺวํ ปริยนามา นาคมาสิ มมนฺุติกํ.

อปี มยั ภควนตัม	สราม ภตฺตโกชนั
กินฺนุ ไช มหาสมณเณ	นาคมาสิ มมนฺตีกั.
สพฺพณฺชนภตฺตสฺส	อโถ ขาทนียสฺสปี
ปฏิวีโส จปีโต เต	ปริภุณฺช อิทานิปี”ติ.

(เอวํ วุตฺเต ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลั เอตทโวจ)

“นฺนุ กสฺสปโตโหสิ	เอวํ ปริวิตกกนั
ปฺหุโต เม มหายญฺโณ	อิทานิ ปจฺจุปฺภุจฺจโต.
สพฺเพ จ อญฺคมคฺชา	ขชฺชโกชั อนฺปปกั
อาทายาภิกฺกมฺิสฺสนฺติ	ยญฺญตฺถาย มมฺสฺสมั.
สเจ โส มหาสมณเณ	อาคโต มม สฺนฺตีกั
กฤษฺสตี ชนกาเย	กิญฺจิทฺธิปาภฺวิหฺริยั
ลามสฺสการสิโลโก	ตสฺเสวาภิวชฺฐมฺิสฺสตี
ลามสฺสการสิโลโก	ปริหายิสฺสเต มม
อโห วต มหาสมณเณ	นาคจฺเณ มม สุวตฺนั
อหั เต ปริวิตกกั	เจตโส เจตสา มม
อญฺญาย อุตฺตรกฺขั	คนฺตฺวา ปิณฺชทายมฺุตฺตมัม
อาหริตฺวา อโนตฺตเต	ภุณฺชิตฺวาน ยถาสฺขั
ทิวาวิหารั ตตฺถเว	สมฺปาตฺตตีวิหาริต
อโนตฺตตฺทเห กตฺวา	อาคโตสฺมึ ตวฺนฺติ เก”ติ.
“กาโล มหาสมณฺสฺส	ภตฺตัม เม ปริภุณฺชิตฺตุ
สฺนฺนิจฺจิตฺตญฺจ เม ภตฺตัม	กาลั ชาน มหามฺุณิ,
กินฺนุ ไช การณั ปุพฺเพ	นายั ปุภุชฺรณั อธิ
สายั ปุภุชฺรณัทานิ	มณฺിവณฺโณทกา สฺจจิ.
นยฺมา เทว สีลา ปุพฺเพ	นิกฺขิตฺตา เยน เกนจิ
ตฺยิทานิ สีลา เกน	นิกฺขิตฺตา สฺุตลา สมฺา.
นยฺมสฺส กุภฺกฺขสฺส	ปุพฺเพ สาขายโมนตา
ตสฺสทานิ อัย สาขา	นาคณฺนา วิย โอนตา”ติ.

(เอวํ วุตฺเต ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลั เอตทโวจ)

“กสุสป ปัสุณฺณํ เม
 ตสฺส ไซโหสิ กสุสป
 กถํ นุ ไซ ปัสุณฺณํ
 มม สงฺกปฺปมญฺญาย
 ปาณินา วิชณฺติวฺวาน
 อธิ ภาณฺเต ปัสุณฺณํ
 สายํ อมฺนุสฺเสเนว
 ตโต กสุสป มยฺหฺนฺติ
 กิมฺหิ นุ ไซ ปัสุณฺณํ
 อถไซ กสุสป โส สกฺโก
 มม สงฺกปฺปมญฺญาย
 อธิ ภาณฺเต ปัสุณฺณํ
 สายํ อมฺนุสฺเสเนว
 ตโต กสุสป มยฺหฺนฺติ
 กิมฺหิ นุ ไซหฺมาลมฺพํ
 อถ กสุสป กกฺกุเช
 มม สงฺกปฺปมญฺญาย
 อธิ ภาณฺเต อลฺมฺพิตฺวา
 ตโต กสุสป มยฺหฺนฺติ
 กิมฺหิ นุ ไซ ปัสุณฺณํ
 อถ กสุสป โส สกฺโก เทวราชา สฺขมฺปติ
 มม สงฺกปฺปมญฺญาย
 อธิ ภาณฺเต ปัสุณฺณํ
 สายํ อมฺนุสฺเสเนว
 “กตฺเมน มคฺเคน ตฺวํ
 อหํ เต ปจฺมตฺรํ
 โส ตฺวํ เม ปจฺมตฺรํ
 อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนว

อฺปฺปนฺนํ อธิ กานฺเน
 เอตํ ปริวิตกฺกนํ.
 โธเวยฺยาหฺนฺติ ตาวเท
 สกฺโก เทวานมิสฺสโร.
 โปกฺขรณํ อโวจ มํ
 ภควา ปรีโธวตุ.
 ปาณินา ชณฺติโตทธี
 เอตทโหสิ ตกฺกนํ.
 ปริมทฺเทยฺยามิมํ อธิ
 ตาวตีเสสฺส อีสฺสโร.
 นิกฺขิปปิ มหตี สิลล์
 ปริมทฺทาติโวจ มํ.
 นิกฺขิตฺตา มหตี สิลลา
 เอตทโหสิ ตกฺกนํ.
 อุตฺตเรยฺย มม ทธี
 อธิวตฺถา ตฺว เทวตา.
 สากฺขํ นาเมติโวจ มํ
 อุตฺตรตฺต อิมํ ทธี.
 เอตทโหสิ ตกฺกนํ
 วิสฺสชฺเชยฺยามิมํ อธิ.
 นิกฺขิปปิ มหตี สิลล์.
 วิสฺสชฺเชตฺตุติโวจ มํ
 นิกฺขิตฺตา มหตี สิลลา”ติ.
 มหาสมณ อากโต
 อาคจฺจฺนฺโต มมสฺสมํ.
 อาคนฺตฺวาน มมสฺสมํ
 เยเน มคฺเคน เอหิสฺสี”ติ.

เอตถ นิกุเขปลกฺขณ เจว ปชฺชพนฺเฑ จ วจันฺ เตน ปริมาณุชิตฺติโนรเสน มหาสมณราชทินฺนนาเมน มหาเถเรน วจิตโหวหารโต ปจฺจนา วุฑฺฒี ปปฺโปติ. เต หิ ปากฺกคาถานิพนฺธา โสตฺถัน อจฺฉริยํ ปปฺโปติ. อยํ จ ปริมาณุชิตฺติโนรโส มหาสมณราชทินฺนนาโม มหาเถโร วุยากรณสฺส เจว ปาลิภาสาย จ โกวิทโ โหติ. โส หิ ปาลิยํ คชฺชพนฺธํ ปจฺมสมฺโพธิกถายํ คาถานิพนฺธตํ กามํ สกฺโกติ. อิติ ปจฺฉิมา ชนตา ตํ ตนฺตี คเหตุวา สกฺกจฺจํ ปริยาปฺถมาติ.

๒.๔ มุลกฺขรลิตฺตนิเวตี:

เย หิ ปจฺมสมฺโพธิกถาย ล่องชาต, วัตฺพระเชตฺพนฯ, โรมนํ, ทอนฺนอย , อิติ ลทฺธนามา จตฺตาริ คนฺธา, เย ชินฺมทานิทานํ เจว สมฺภารวิปากฺสตุตฺ จาติ เทว คนฺธา, เต เต คเหตุวา สํสนฺทหนํ กตฺวา วจนาวิสัยํ กริสฺสामी. อิมเ หิ คนฺธา เตน กมฺโพชปาสิกฺขเรนปี ทยฺยปาสิกฺขเรนปี วจิตา โหนฺติ. อญฺญปาสิกฺขเรน ปน วจิตา ปาริปุริ น ปาปฺถนฺติ. อหํ จ วจนาวิสัยกาโร ปริมาณุชิตฺติโนรเสน มหาสมณราชทินฺนนาเมน มหาเถเรน วจิตคนฺถํ ปุเรกจฺจํ กตฺวา อายตี ลิตฺติสฺสामी. ยตฺถ วจันฺ วา อตฺถโถ วา อติวิยปฺุริ ปปฺโปติ, ตตฺถ ตํ คเหตุวา สํสนฺทหนํ กริสฺสामी. กถํ. เตสฺส ยํ วา วจันฺ โย วา อตฺถโถ ปฏฺฐิโกไป โหติ. ตํ ตํ ปมาณํ กตฺวา ปฏฺฐิโกปฺกฺขเรน วิมฺลิสฺสामी. อิทานิ ยํ วา วจันฺ โย วา อตฺถโถ อิจฺฉิตฺตพฺโพ โหติ, ตํ ตํ คเหตุวา กริสฺสामी. อิติ เตสํ นานตฺตํ โหติ. ยถา.

๒.๔.๑ อญฺญวคฺเค พยฺยชฺชา อญฺญวคฺเค โหนฺติ. นิตฺสสนฺ จेतฺถ ทฏฺฐพฺพ.

- (ต) ตกาโร (ค) คกาโร ปปฺโปติ. นิตฺสสนฺ จेतฺถ ทฏฺฐพฺพ.
 - อานีตา, อานีตา(ท.ล.) เอตฺถ อานีตา อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - อตฺตปริเยสนํ, อคฺคปริเยสนํ(ล.) เอตฺถ อตฺตปริเยสนํ อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - เตสฺ,เคสฺ (ล.) เอตฺถ เตสฺ อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - ปมตฺเตสฺ, ปมคฺเคสฺ(ล.) เอตฺถ ปมตฺเตสฺ อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - ปิตฺรา, ปิตฺรา(ล.) เอตฺถ ปิตฺรา อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - เตมาสจฺจเยน, เตมาสจฺจเยน(ล.) เอตฺถ เตมาสจฺจเยน อิติ ยุตฺตตฺตร.
 - สตฺตาทํ, สคฺคาทํ(ท.) เอตฺถ สตฺตาทํ อิติ ยุตฺตตฺตร.

- (ค) คกาโร (ต) ตกาโร ปไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อคมฺสฺ, อตมฺสฺ(ล.) เอตฺถ อคมฺสฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - มคฺคา, มตฺตา(ท.) เอตฺถ มคฺคา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - คมนกาเล, ตมนกาเล(ล.) เอตฺถ คมนกาเล อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สํเวโค, สํเวโต(ท.) เอตฺถ สํเวโค อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ตถาคโต, ตถาตโต(ท.ล.) เอตฺถ ตถาคโต อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สคฺคกถํ, สตฺตกถํ(ล.ท.) เอตฺถ สคฺคกถํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ภาทฺทวคฺคิยา, ภาทฺทวตฺติยา(ท.ล.) เอตฺถ ภาทฺทวคฺคิยา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อชฺโฆคาเหตุวฺ, อชฺโฆตาเหตุวฺ(ล.) เอตฺถ อชฺโฆคาเหตุวฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ภาโค, ภาโต(ล.ท.) เอตฺถ ภาโค อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - มาคโร, มาตโร(ล.ท.) เอตฺถ มาคโร อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - นครํ, นครํ(ท.ล.) เอตฺถ นครํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ภาควา, ภาตฺวา(ท.) เอตฺถ ภาควา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - คยาสีเส, ตยาสีเส(ท.ล.ร.) เอตฺถ คยาสีเส อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อคฺคิ, อตฺตี(ล.ท.) เอตฺถ อคฺคิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อคฺยาคาเร, อตฺยาคาเร(ท.) เอตฺถ อคฺยาคาเร อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ด) ธกาโร (จ) จกาโร ปไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ยถาภินฺนํ, ยจาภินฺนํ(ล.ท.) เอตฺถ ยถาภินฺนํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - เสยฺยถาปี, เสยฺยจาปี(ล.ท.) เอตฺถ เสยฺยถาปี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ยถาสฺติ, ยจาสฺติ(ท.) เอตฺถ ยถาสฺติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ยถาสฺขํ, ยจาสฺขํ(ท.ล.) เอตฺถ ยถาสฺขํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ยถา ตถา, ยจา ตจา(ท.ล.) เอตฺถ ยถา ตถา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อโถ, อโจ(ล.ท.) เอตฺถ อโถ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ตถาคโต, ตจาคโต (ล.ท.) เอตฺถ ตถาคโต อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ถาวรํ, จาวรํ (ท.ล.) เอตฺถ ถาวรํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - เทถ, เทจ (ท.ล.) เอตฺถ เทถ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - กถาปริโยसानเ, กจาปริโยสา (ท.ล.) เอตฺถ กถาปริโยसानเ อิติ ยุตฺตตฺรํ.

- (ณ) ณการโร (ห) หการโร ปรุปรุติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ตินฺนุณฺวิจิกิจฺจนา, ตินฺนุหฺวิจิกิจฺจนา (ล.) เอตฺถ ตินฺนุณฺวิจิกิจฺจนา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ช) ชการโร (ผ) ผการโร ปรุปรุติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ราชา, ราผา(ล.ท.) เอตฺถ ราชา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ชาโต, ผาโต(ล.) เอตฺถ ชาโต อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - เตโช, เตผเ(ล.) เอตฺถ เตโช อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ปชานาติ, ปผานาติ(ล.) เอตฺถ ปชานาติ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ตฺถนุชฺลชาตเก, ตฺถนุชฺลผาตเก(ล.) เอตฺถ ตฺถนุชฺลชาตเก อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - สปรุชฺชาปติกา, สปรุผาปติกา(ท.) เอตฺถ สปรุชฺชาปติกา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ฎจ) ฎจการโร (ตถ) ตถการโร ปรุปรุติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - อฺปฏฺฐจาย, อฺปฏฺฐตฺถาย(ท.ล.ร.) เอตฺถ อฺปฏฺฐจาย อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ลฏฺฐจิวฺนุชฺชยานํ, ลตฺถจิวฺนุชฺชยานํ(ล.ท.ร.) เอตฺถ ลฏฺฐจิวฺนุชฺชยานํ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ตินฺนุจฺติ, ตินฺนุตฺติ(ท.) เอตฺถ ตินฺนุจฺติ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - อฺปฏฺฐเปตฺวา, อฺปฏฺฐตฺเปตฺวา(ท.ร.) เอตฺถ อฺปฏฺฐเปตฺวา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ตฺถุจฺ, ตฺถุจฺ(ท.) เอตฺถ ตฺถุจฺ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ฎช) ฎชการโร (หจ) หจการโร ปรุปรุติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ฎจฺชา, ฎจฺชา(ล.) เอตฺถ ฎจฺชา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - อฏฺฐจาสี, อหจฺจาสี(ล.) เอตฺถ อฏฺฐจาสี อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - กนฺนุจฺ, กนฺนุจฺ(ท.ล.) เอตฺถ กนฺนุจฺ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - เชฏฺฐจฺ, เชฏฺฐจฺ(ล.) เอตฺถ เชฏฺฐจฺ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ตฺถุจฺ, ตฺถุจฺ(ล.) เอตฺถ ตฺถุจฺ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ปติฏฺฐจาสี, ปติหจฺจาสี(ล.ท.) เอตฺถ ปติฏฺฐจาสี อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - ทินฺนุจฺ อติฏฺฐจฺ, ทินฺนุจฺ อติหจฺจฺ(ล.) เอตฺถ ทินฺนุจฺ อติฏฺฐจฺ อติหจฺจฺ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ณ) ณการโร (น) นการโร ปรุปรุติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ปวารณา, ปวารณา(ล.) เอตฺถ ปวารณา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - อาหิณฺนุชฺชานฺตา, อาหิณฺนุชฺชานฺตา(ร.ล.) เอตฺถ อาหิณฺนุชฺชานฺตา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.

- ปณิธาย, ปณิธาย(ท.ล.ร.) เอตฺถ ปณิธาย อิติ ยุตฺตตฺร.
- วนสณฺฑํ, วนสณฺฑํ(ล.ท.) เอตฺถ วนสณฺฑํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- มหาสมณ, มหาสมณ(ล.) เอตฺถ มหาสมณ อิติ ยุตฺตตฺร.
- มณฺวิณฺโณทกา, มณฺวิณฺโณทกา(ร.) เอตฺถ มณฺวิณฺโณทกา อิติ ยุตฺตตฺร.
- มาณโว, มาณโว(ท.ล.ร.) เอตฺถ มาณโว อิติ ยุตฺตตฺร.
- สาราณียํ, สาราณียํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ สาราณียํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- โยชนปฺปมาณํ, โยชนปฺปมาณํ(ท.ล.) เอตฺถ โยชนปฺปมาณํ อิติ ยุตฺตตฺร.

- (ฎ) ฎกาโร (ฐ) ฐการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เอตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ฎฎานี, ฎฎานี(ท.ล.) เอตฺถ ฎฎานี อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ฐฎามิสฺสํ, ฐฎามิสฺสํ(ท.ล.) เอตฺถ ฐฎามิสฺสํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปากฎา, ปากฎา(ล.ท.) เอตฺถ ปากฎา อิติ ยุตฺตตฺร.

- (ณ) ฌกาโร (ณ) ฌการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เอตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ฌนปฺปพฺพทฺธํ, ฌนปฺปพฺพทฺธํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ ฌนปฺปพฺพทฺธํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - โอนตา, โอนตา(ท.ล.ร.) เอตฺถ โอนตา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ฌานิตา, ฌานิตา(ท.ล.ร.) เอตฺถ ฌานิตา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นุหยาติฏฺวา, นุหยาติฏฺวา(ร.ท.) เอตฺถ นุหยาติฏฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.

- (จ) จกาโร (ฉ) ฉการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เอตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ปจฺมํ, ปจฺมํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ ปจฺมํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กจฺฉินตฺถาโร, กจฺฉินตฺถาโร(ท.ล.) เอตฺถ กจฺฉินตฺถาโร อิติ ยุตฺตตฺร.
 - จเปตฺตฺวา, ฌเปตฺตฺวา(ท.ร.) เอตฺถ จเปตฺตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - จปิโต, ฌปิโต(ท.) เอตฺถ จปิโต อิติ ยุตฺตตฺร.
 - มหาปจฺวี, มหาปจฺวี (ท.ล.ร.) เอตฺถ มหาปจฺวี อิติ ยุตฺตตฺร.
 - จาเนสฺสุ, ฌาเนสฺสุ(ร.) เอตฺถ จาเนสฺสุ อิติ ยุตฺตตฺร.

- (ผ) ผกาโร (ท) ทการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เอตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ผาเล, ทาเล(ล.ส.) เอตฺถ ผาเล อิติ ยุตฺตตฺร.

- (ผ) ผกาโร (ธ) ธการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
- ผาเลณฺ, ฐาเลณฺ(ท.) เอตฺถ ผาเลณฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ผานิตา, ฐานิตา(ล.ท.) เอตฺถ ผานิตา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (พ) พกาโร (ผ) ผการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - พิมฺพิสาโร, ผิมฺพิสาโร(ล.) เอตฺถ พิมฺพิสาโร อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ฎ) ฎกาโร (ต) ตการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ปฎฺวิเวเทสี, ปติเวเทสี(ล.ท.) เอตฺถ ปฎฺวิเวเทสี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ฐฎฺวิลา, ฐติลา(ท.) เอตฺถ ฐฎฺวิลา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปฎฺวิวสนฺติ, ปติวสนฺติ(ท.ร.) เอตฺถ ปฎฺวิวสนฺติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปฎฺวิสนฺธิ, ปติสนฺธิ(ร.ท.) เอตฺถ ปฎฺวิสนฺธิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปากฎฺวิกํ, ปากติกํ(ท.ล.) เอตฺถ ปากฎฺวิกํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปฎฺวิญญํ, ปติญญํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ ปฎฺวิญญํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อปฺปฎฺวิปฺคุคฺโคโล, อปฺปติปฺคุคฺโคโล(ท.ล.ร.) เอตฺถ อปฺปฎฺวิปฺคุคฺโคโล อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (จ) จกาโร (ช) ชการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - จาเนสฺ, ชาเนสฺ(ล.) เอตฺถ จาเนสฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ญ ๑) ญจกาโร (พพ) พพการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ปญฺจชญฺญวรฺธสฺตานิ, ปพพชญฺญวรฺธสฺตานิ(ล.) เอตฺถ ปญฺจชญฺญวรฺธสฺตา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - พุทฺธภาวญฺเจว, พุทฺธภาวพฺเพว(ล.) เอตฺถ พุทฺธภาวญฺเจว อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (พพ) พพกาโร (ณ ๑) ญจการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - ปพพเชตฺวา, ปญฺจเชตฺวา(ท.ล.ส.) เอตฺถ ปพพเชตฺวา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปพพชิตฺปริกฺขารานิ, ปญฺจชิตฺปริกฺขารานิ(ล.) เอตฺถ ปพพชิตฺปริกฺขารานิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ก) กกาโร (ท) ทการํ ปฺปโปติ. นิตฺสฺสนํ เจตฺถ ทฎฺจพฺพํ.
 - มกฺขิยติ, มทฺขิยติ เอตฺถ มกฺขิยติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.

- มหาชนกาเย, มหาชนทาเย(ล.) เอตฺถ มหาชนกาเย อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปริภุชิตฺตฺวา, ปริภุชิตฺตฺวา(ล.) เอตฺถ ปริภุชิตฺตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กุสเสสฺสุ, พุสเสสฺสุ(ท.) เอตฺถ กุสเสสฺสุ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - เก, เท(ท.) เอตฺถ เก อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กลลวาลคามกํ, ทลลวาลคามกํ(ท.) เอตฺถ กลลวาลคามกํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ก) กกาโร (ต) ตกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - ปริพฺพาชโก, ปริพฺพาชโต เอตฺถ ปริพฺพาชโก อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กุโต, ตฺโต(ล.) เอตฺถ กุโต อิติ ยุตฺตตฺร.
 - เอตฺตํ, เอตฺตํ(ล.) เอตฺถ เอตฺตํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กตา, ตตา(ล.) เอตฺถ กตา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - สวากยฺคํ, สวตฺตยฺคํ(ล.) เอตฺถ สวากยฺคํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ง) ฐกาโร (ช) ชฺชกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - ปวิญฺจํ, ปวิชฺช(ท.) เอตฺถ ปวิญฺจํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปรีนญฺจํ, ปรีนชฺชิตํ(ท.) เอตฺถ ปรีนญฺจํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - อญฺฉิณฺจ, อชฺชิณฺจ(ท.) เอตฺถ อญฺฉิณฺจ อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ท) ทกาโร (ฑ) ทฺทกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - วนฺทิตฺตฺวา, วนฺทิตฺตฺวา(ท.) เอตฺถ วนฺทิตฺตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ฑ) ทฺทกาโร (ท) ทกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - วนฺสณฺฑํ, วนฺสณฺฑํ(ท.) เอตฺถ วนฺสณฺฑํ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ตฺตฺนฺทิลชาตเก, ตฺตฺนฺทิลชาตเก(ท.) เอตฺถ ตฺตฺนฺทิลชาตเก อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ฑ) ทฺทกาโร (ธ) ธกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - วนฺมณฺฑลํ, วนฺมณฺฑลํ(ท.) เอตฺถ วนฺมณฺฑลํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- (น) นกาโร (ณ) ฌกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐจฺพฺพ.
 - นาโหสิ, ฌาโหสิ(ท.) เอตฺถ นาโหสิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นิวาสิโน, นิวาสิโน(ท.) เอตฺถ นิวาสิโน อิติ ยุตฺตตฺร.

- ทสุสนาย, ทสุสฉาย(ท.) เขตฤท ทสุสนาย อิติ ยุตุตตรวี.
 - ปวารนาย, ปวารฉาย(ท.) เขตฤท ปวารนาย อิติ ยุตุตตรวี.
 - นายโก วินายโก, ฉายโก วิฉายโก(ท.) เขตฤท นายโก วินายโก อิติ ยุตุตตรวี.
 - นาคราชา, ฉาคราชา(ท.) เขตฤท นาคราชา อิติ ยุตุตตรวี.
 - อปุเปวนาม, อปุเปวฉาม(ท.) เขตฤท อปุเปวนาม อิติ ยุตุตตรวี.
 - นาโค, ฉาโค(ท.) เขตฤท นาโค อิติ ยุตุตตรวี.
 - ทุมมโน, ทุมมโน(ท.) เขตฤท ทุมมโน อิติ ยุตุตตรวี.
 - นาคมาสี, ฉาคมาสี(ท.) เขตฤท นาคมาสี อิติ ยุตุตตรวี.
 - ปาณินา, ปาณินา(ท.) เขตฤท ปาณินา อิติ ยุตุตตรวี.
- (๑) จกาโร (๒) จการี ปุไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎุจพพ.
- เขตทโว, เขตทโว(ท.) เขตฤท เขตทโว อิติ ยุตุตตรวี.
 - จวิตฺวา, จวิตฺวา(ท.) เขตฤท จวิตฺวา อิติ ยุตุตตรวี.
 - อโวจ, อโวจ(ท.) เขตฤท อโวจ อิติ ยุตุตตรวี.
- (๓) ชกาโร (๓) ชการี ปุไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎุจพพ.
- ปพพเชตุวา, ปพพเชตุวา(ล.) เขตฤท ปพพเชตุวา อิติ ยุตุตตรวี.
 - ชฎิลสุส, ธิฎิลสุส(ล.) เขตฤท ชฎิลสุส อิติ ยุตุตตรวี.
 - โอิชวณฺตานิ, โอิชวณฺตานิ(ท.) เขตฤท โอิชวณฺตานิ อิติ ยุตุตตรวี.
- (๓) ธกาโร (๓) ธการี ปุไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎุจพพ.
- เทถ, เทช(ท.) เขตฤท เทถ อิติ ยุตุตตรวี.
- (๓) จกาโร (๓) จการี ปุไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎุจพพ.
- อุกุกณฺจิตา, อุกุกณฺจิตา(ท.) เขตฤท อุกุกณฺจิตา อิติ ยุตุตตรวี.
- (๓) กฺกาโร (๓) กฺการี ปุไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎุจพพ.
- กฺกุจฺจา, กฺกุจฺจา(ท.) เขตฤท กฺกุจฺจา อิติ ยุตุตตรวี.
 - กฺกุจฺจานิ, กฺกุจฺจานิ(ล.ท.) เขตฤท กฺกุจฺจานิ อิติ ยุตุตตรวี.
 - ปจฺจกฺกุจฺจาสี, ปจฺจกฺกุจฺจาสี(ล.ท.) เขตฤท ปจฺจกฺกุจฺจาสี อิติ ยุตุตตรวี.

- อุปรุจจัน, อุปรุจจัน(ท.ล.) เขตฤถ อุปรุจจัน อิติ ยุตุตุตุ.
 - ปรุจจาย, ปรุจจาย(ท.ล.) เขตฤถ ปรุจจาย อิติ ยุตุตุตุ.
 - นิฎุจจติ, นิฎุจจติ(ล.ท.) เขตฤถ นิฎุจจติ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ฎ) ฎกาไร (น) นการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - ชฎามิสุสั, ชนามิสุสั(ล.) เขตฤถ ชฎามิสุสั อิติ ยุตุตุตุ.
- (ฐ) จกาไร (ธ) ธการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - วิเหจียติ, วิเหจียติ(ร.ส.) เขตฤถ วิเหจียติ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ฎ) จกาไร (ช) ชการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - วิเหจียติ, วิเหจียติ(ท.) เขตฤถ วิเหจียติ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ฎ) จกาไร (ฌ) จการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - วิเหจียติ, วิเหจียติ(ร.ส.) เขตฤถ วิเหจียติ อิติ ยุตุตุตุ.
 - จปิโต, ฌปิโต(ล.) เขตฤถ จปิโต อิติ ยุตุตุตุ.
 - จเปตุวา, ฌเปตุวา(ล.) เขตฤถ จเปตุวา อิติ ยุตุตุตุ.
- (ป ฝ) ปรุฎกาไร (พ ภ) พุฎการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - ฆนปรุปรุพวทุ, ฆนปรุปรุพวทุ(ร.) เขตฤถ ฆนปรุปรุพวทุ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ณ ฐ) ณุจกาไร (น น) นุจการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - สณุจจารุ, สณุนารุ(ล.) เขตฤถ สณุจจารุ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ณ ฐ) ณุจกาไร (น ถ) นุถการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - สณุจจารุ, สณุนารุ(พ.) เขตฤถ สณุจจารุ อิติ ยุตุตุตุ.
- (ก) กกาไร (ก) กการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.
 - สัชิติฎุตุ, สัชิติฎุตุ(ท.) เขตฤถ สณุชิติฎุตุ อิติ ยุตุตุตุ.
 - นิสก, นิสก(ท.) เขตฤถ นิสก อิติ ยุตุตุตุ.
- (ณ) ณกาไร (ก) กการุ ปรุปรุไปติ. นิทสุสนันุ เจตุถ ฎฎุฎุ.

- มหาสมโณ, มหาสมโก(ล.) เอตถ มหาสมโณ อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๑) จุจกาโร (๕๕) ฐุฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- อนุปฺหจฺจ, อนุปฺหจฺจ(ท.) เอตถ อนุปฺหจฺจ อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๒) ตกาโร (๓) กการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- ตสฺสา, กสฺสา(ล.) เอตถ ตสฺสา อิติ ยุตุตตรัง.
- วตาหิปี, วกาหิปี(ท.) เอตถ วตาหิปี อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๓) ฑุฑกาโร (๓) ฎุฎการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- อภิวิฑุฑมิสฺสติ, อภิวิฎุฎมิสฺสติ(ท.) เอตถ อภิวิฑุฑมิสฺสติ อิติ ยุตุตตรัง.
- อภิวิฑุฑมิสฺสติ, อภิวิฎุฎมิสฺสติ(ท.) เอตถ อภิวิฑุฑมิสฺสติ อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๔) พกาโร (๕) ฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- ชมฺพฺยา, ชมฺพฺยทีโป, ชมฺรฺยา, ชมฺรฺยทีโป(ท.) เอตถ ชมฺพฺยา, ชมฺพฺยทีโป อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๕) กกาโร (๓) ภาการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- ขาริกาชมิสฺส, ขาริกาชมิสฺส(ล.) เอตถ ขาริกาชมิสฺส อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๖) ทกาโร (๓) ฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- นินฺวฑฺ, นินฺวฑฺ(ล.ท.) เอตถ นินฺวฑฺ อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๗) ฎุฎกาโร (๕) ฑุฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- เซฎฺจ, เซฎฺจ(ท.) เอตถ เซฎฺจ อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๘) ฑุฑกาโร (๓) ฑุฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- สํกฑุฑมิตฺวา, สํกฑุฑมิตฺวา(ท.) เอตถ สํกฑุฑมิตฺวา อิติ ยุตุตตรัง.
- (๑๙) ฑุฑกาโร (๓) ฑุฑการัง ปปุโปติ. นิสฺสนัน เจตถ ทฏฺจพฺพ.
- สํกฑุฑมิตฺวา, สํกฑุฑมิตฺวา(ร.ล.) เอตถ สํกฑุฑมิตฺวา อิติ ยุตุตตรัง.
- ฎุฑมิมนฺวาย, ฎุฑมิมนฺวาย(ท.ร.) เอตถ ฎุฑมิมนฺวาย อิติ ยุตุตตรัง.

- อพฺพมเตยฺยสตานิ, อพฺพมเตยฺยสตานิ(ท.ร.) เอตฺถ อพฺพมเตยฺยสตานิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- วพฺพเมสฺสี, วพฺพเมสฺสี(ท.ร.) เอตฺถ วพฺพเมสฺสี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๑) ชกาโร (๑) ชกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - ชาโต, ชาโต(ท.) เอตฺถ ชาโต อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๒) จกาโร (๒) ชกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - จาเนสฺสุ, จาเนสฺสุ(ล.) เอตฺถ จาเนสฺสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๓) จกาโร (๓) จกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - จาเนสฺสุ, จาเนสฺสุ(ท.) เอตฺถ จาเนสฺสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๔) ฌกาโร (๔) ฌกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - อารามปฏิกฺคหณฺ, อารามปฏิกฺคหณฺ(ล.) เอตฺถ อารามปฏิกฺคหณฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๕) ปกาโร (๕) นกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - ปิฏฺฐจิตฺ, ปิฏฺฐจิตฺ(ล.) เอตฺถ ปิฏฺฐจิตฺ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - วิสฺปวิสฺหิตา, วิสฺปวิสฺหิตา(ท.ร.) เอตฺถ วิสฺปวิสฺหิตา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๖) ชกาโร (๖) ฐกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - วิสฺสุลิตฺชา, วิสฺสุลิตฺฐา(ท.) เอตฺถ วิสฺสุลิตฺชา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๗) ผกาโร (๗) ฐกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - ผรฺุสฺเสสา, ผรฺุสฺเสสา(ท.) เอตฺถ ผรฺุสฺเสสา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๘) ฐกาโร (๘) พฺพกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - วภูฏฺติ, วพฺพติ(ล.) เอตฺถ วภูฏฺติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๙) ฐกาโร (๙) ชฺชกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - วภูฏฺติ, วชฺชติ(ล.) เอตฺถ วภูฏฺติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๑๐) ฌกาโร (๑๐) ฌกาโร ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.

- ปณฺหาสาวกจฺฉา, ปณฺหาสาคจฺฉา(ล.ท.ร.) เอตฺถ ปณฺหาสาวกจฺฉา อิติ ยุตฺตตฺร.
- (น ๕) นุฏกาโร (ณ ๗) ญชฺชการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- ทนฺธา, ทนฺธา(ล.ท.ร.) เอตฺถ ทนฺธา อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ท) ทกาโร (๗) ทการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- อทาสี, อทาสี(ท.) เอตฺถ อทาสี อิติ ยุตฺตตฺร.
- (๗๓) ๗ฏฺมกาโร (น ๕) นุฏการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- อ๗ฏฺมโยชนํ, อนุชโยชนํ(ท.) เอตฺถ อ๗ฏฺมโยชนํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ภ) ภกาโร (ต) ตการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- นิสฺภ, นิสฺต(ล.) เอตฺถ นิสฺภ อิติ ยุตฺตตฺร.
- อารภี, อารตี(ล.) เอตฺถ อารภี อิติ ยุตฺตตฺร.

๒.๔.๒ สมวคคพฺยณชฺชา สมวคเค โหนฺติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.

- (ม) มกาโร (ป) ปการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- ปกฺกามิ, ปกฺกापฺปี(ล.) เอตฺถ ปกฺกามิ อิติ ยุตฺตตฺร.
- อปฺเปวนาม, อปฺเปวนापฺ(ล.) เอตฺถ อปฺเปวนาม อิติ ยุตฺตตฺร.
- ปจฺฉิมทิสฺสา, ปจฺฉิปทิสฺสา(ล.) เอตฺถ ปจฺฉิมทิสฺสา อิติ ยุตฺตตฺร.
- มกฺขํ, ปกฺขํ(ท.ล.) เอตฺถ มกฺขํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- เม, เป(ล.) เอตฺถ เม อิติ ยุตฺตตฺร.
- สหฺมปฺติ, สหฺปฺติ(ส.ท.) เอตฺถ สหฺมปฺติ อิติ ยุตฺตตฺร.
- เทมิ, เทปฺปี(ล.) เอตฺถ เทมิ อิติ ยุตฺตตฺร.
- มลฺลฺลา, ปลฺลฺลา(ท.ล.ส.) เอตฺถ มลฺลฺลา อิติ ยุตฺตตฺร.
- มกฺกชฺชิกา, ปกฺกชฺชิกา(ล.) เอตฺถ มกฺกชฺชิกา อิติ ยุตฺตตฺร.
- (ป) ปกาโร (ม) มการํ ปปฺโปติ. นิสฺสสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพ.
- ปาเวยฺยา, มาเวยฺยา(ล.) เอตฺถ ปาเวยฺยา อิติ ยุตฺตตฺร.
- สปฺชาปฺติกา, สมชฺชาปฺติกา(ล.) เอตฺถ สมชฺชาปฺติกา อิติ ยุตฺตตฺร.

- สพพพจฉิมโก, สพพพจฉิมโก(ท.) เขตฤ สพพพจฉิมโก อิติ ยุตุตตรวี.
- ถปีโต, ถมิโต(ท.) เขตฤ จปีโต อิติ ยุตุตตรวี.
- อุนนิกขิปิ, อุนนิกขิมิ(ท.ล.) เขตฤ อุนนิกขิปิ อิติ ยุตุตตรวี.
- มคเค, ปคเค(ล.) เขตฤ มคเค อิติ ยุตุตตรวี.
- ถเปตุวา, ถเมตุวา(ท.) เขตฤ จเปตุวา อิติ ยุตุตตรวี.

- (ท) ทกาโร (น) นการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - ภาททวคคิยา, ภาททวคคิยา เขตฤ ภาททวคคิยา อิติ ยุตุตตรวี.

- (ถ) ภากาโร (พ) พการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - สมภาเว, สมพาเว(ล.) เขตฤ สมภาเว อิติ ยุตุตตรวี.
 - ยถาภिरनुต, ยถาภिरनुต(ร.) เขตฤ ยถาภिरनुต อิติ ยุตุตตรวี.

- (ฐ) จกาโร (ฒ) ฒการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - จเปตุวา, ฒเปตุวา(ล.) เขตฤ จเปตุวา อิติ ยุตุตตรวี.

- (ค) คกาโร (ก) กการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - อคยาकार, อคยาकार(ล.) เขตฤ อคยาकार อิติ ยุตุตตรวี.

- (ง) ฆกาโร (ท) ทการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - สาธุ, สาहु(ล.) เขตฤ สาहु อิติ ยุตุตตรวี.
 - อิทุธิมา, อิทุธิมา(ท.) เขตฤ อิทุธิมา อิติ ยุตุตตรวี.
 - อิทุธาภिसंखार, อิทุธาภिसंखार(ท.) เขตฤ อิทุธาภिसंखार อิติ ยุตุตตรวี.
 - सुहु, सुहु(ท.) เขตฤ सुहु อิติ ยุตุตตรวี.
 - अनुत्तरथीसु, अनुत्तरथीसु(ท.) เขตฤ अनुत्तरथीसु อิติ ยุตุตตรวี.

- (ด) ทกาโร (ธ) ธการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.
 - เทวานมินุโ, เทวานมินุโ(ท.) เขตฤ เทวานมินุโ อิติ ยุตุตตรวี.
 - वनूसु, वनूसु(ล.) เขตฤ वनूसु อิติ ยุตุตตรวี.

- (ฒ) ฒกาโร (ฑ) ฑการี ปปิไปติ. นิตสุสนัน เจตุถ ทฎจพพิ.

- วฑูฒฒสิ, วฑูฒสิ(ท.ล.) เอตถ วฑูฒสิ อิติ ยุตตตริ.
- (ถ) ถกาโร (ฐ) ฐกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ลภิสฺสธติ, ลภิสฺสธติ(ท.ล.) เอตถ ลภิสฺสธติ อิติ ยุตตตริ.
- (ฒ) ฒกาโร (ฑ) ฑกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อชฺโฒคคเหตุว, อชฺโฒคคเหตุว(ท.) เอตถ อชฺโฒคคเหตุว อิติ ยุตตตริ.
- (ณ) ณกาโร (ภ) ภกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - นาคณนา, นาคณนา(ร.) เอตถ นาคณนา อิติ ยุตตตริ.
- (น) นกาโร (ท) ทกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อตฺตนา, อตฺตนา(ล.) เอตถ อตฺตนา อิติ ยุตตตริ.
- (ท) ทกาโร (ณ) ณกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - เกทา, เกทา(ท.ล.) เอตถ เกทา อิติ ยุตตตริ.
 - ทิพฺโพชฺชํ, ทิพฺโพชฺชํ(ล.) เอตถ ทิพฺโพชฺชํ อิติ ยุตตตริ.
 - ปฏฺยิยาเหตุว, ปฏฺยิยาเหตุว(ท.) เอตถ ปฏฺยิยาเหตุว อิติ ยุตตตริ.
- (พ) พกาโร (ผ) ผกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - พิมฺพิสาโร, พิมฺพิสาโร(ล.) เอตถ พิมฺพิสาโร อิติ ยุตตตริ.
- (พ) พกาโร (ภ) ภกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - สิริวฑฺฒณฺณมฺปิโก, สิริวฑฺฒณฺณมฺปิโก(ท.) เอตถ สิริวฑฺฒณฺณมฺปิโก อิติ ยุตตตริ.
- (ช) ชกาโร (จ) จกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อนฺจฺจวิกํ, อนฺจฺจวิกํ(ล.) เอตถ อนฺจฺจวิกํ อิติ ยุตตตริ.
- (ต) ตกาโร (ถ) ถกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.
 - สตฺตนาหํ, สตฺตนาหํ(ล.) เอตถ สตฺตนาหํ อิติ ยุตตตริ.
- (ณ ๑) ณจกาโร (๑๑) จจกาโร ปปโปติ. นิสฺสนํ เอตถ ทฏฺจพฺพํ.

- ปณฺจณฺเณ, ปจฺจณฺเณ(ท.) เอตฺถ ปณฺจณฺเณ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- (ทตฺม) ทตฺตกาโร (ทต) ทตฺตการํ ปปฺโปติ. นิสฺสณฺเณ เอตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - วุทฺตมิมฺนุวาย, วุทฺตมิมฺนุวาย(ล.) เอตฺถ วุทฺตมิมฺนุวาย อิติ ยุตฺตตฺตริ.
 - อทฺตมโยชนํ, อทฺตมโยชนํ(ล.) เอตฺถ อทฺตมโยชนํ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
 - อทฺตมเตยฺยสฺตานิ, อทฺตมเตยฺยสฺตานิ(ล.) เอตฺถ อทฺตมเตยฺยสฺตานิ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
 - วทฺตมฺเมสิ, วทฺตมฺเมสิ(ล.) เอตฺถ วทฺตมฺเมสิ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- (ณ ณ) ณฺณกาโร (ณ จ) ณฺณการํ ปปฺโปติ. นิสฺสณฺเณ เอตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ปณฺณเปตฺวา, ปณฺณเปตฺวา(ร.) เอตฺถ ปณฺณเปตฺวา อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- (ตต) ตตฺตกาโร (ตต) ตตฺตการํ ปปฺโปติ. นิสฺสณฺเณ เอตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - ปณฺณตฺเต, ปณฺณตฺเต(ท.) เอตฺถ ปณฺณตฺเต อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- (ณ จ) ณฺณกาโร (ณ ณ) ณฺณการํ ปปฺโปติ. นิสฺสณฺเณ เอตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - เตสฺสณฺจ, เตสฺสณฺจ(ท.) เอตฺถ เตสฺสณฺจ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
 - อฏฺฐณฺจ, อฏฺฐณฺจ(ล.) เอตฺถ อฏฺฐณฺจ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
 - อฏฺฐณฺจ, อฏฺฐณฺจ(ล.) เอตฺถ อฏฺฐณฺจ อิติ ยุตฺตตฺตริ.

๒.๔.๓ พุชฺชโน สณฺโณโค เจว วิสณฺโณโค โหติ. นิสฺสณฺเณ เอตฺถ ทฏฺฐ

พฺพํ.

- อุกฺกจิกฺขลฺเล, อุกฺกจิกฺขลฺเล (ท.ล.ร.) เอตฺถ อุกฺกจิกฺขลฺเล อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- อากฺขชิตฺวา, อากฺขชิตฺวา(ล.ท.) เอตฺถ อากฺขชิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- นิสฺสํสยํ, นิสฺสํสยํ(พ.ท.ล.ร.) เอตฺถ นิสฺสํสยํ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- นิมฺมุชฺชนฺติ, นิมฺมุชฺชนฺติ(ท.ล.ร.) เอตฺถ นิมฺมุชฺชนฺติ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- อุมฺมุชฺชนฺติ, อุมฺมุชฺชนฺติ(ร.ล.ท.) เอตฺถ อุมฺมุชฺชนฺติ อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- ปพฺพชฺชา, ปพฺพชฺชา(ท.ล.) เอตฺถ ปพฺพชฺชา อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- สฺสฺสฺสฺสฺส, สฺสฺสฺสฺสฺส(ท.ล.) เอตฺถ สฺสฺสฺสฺสฺส อิติ ยุตฺตตฺตริ.
- อทฺตมฺมปาฏิหาริยํ, อทฺตมฺมปาฏิหาริยํ(ท.ล.) เอตฺถ อทฺตมฺมปาฏิหาริยํ อิติ ยุตฺตตฺตริ.

- ไอกุกมม, ไอกุกม(ท.ล.ร.) เขตฤธ ไอกุกมม อิติ ยุตุตตรวี.
- วุฏจวสุโส, วุฏจวสุโส(ท.) เขตฤธ วุฏจวสุโส อิติ ยุตุตตรวี.
- กุลลจิตเต, กุลลจิตเต(ท.ล.) เขตฤธ กุลลจิตเต อิติ ยุตุตตรวี.
- อุกุกณฐิตา, อุกุกณฐิตา(ล.ท.) เขตฤธ อุกุกณฐิตา อิติ ยุตุตตรวี.
- อสหมาน, อสสหมาน(ส.) เขตฤธ อสหมาน อิติ ยุตุตตรวี.
- ตุสสิตภวโต, ตุสสิตภวโต(ท.ล.ร.พ.) เขตฤธ ตุสสิตภวโต อิติ ยุตุตตรวี.
- นวุติ, นวุติ(ร.) เขตฤธ นวุติ อิติ ยุตุตตรวี.
- ปริวุโต, ปริวุโต(ท.ล.ร.พ.) เขตฤธ ปริวุโต อิติ ยุตุตตรวี.
- ปฏิคคณฐิต, ปฏิคคณฐิต (ล.ท.ร.) เขตฤธ ปฏิคคณฐิต อิติ ยุตุตตรวี.
- อปณณตติภวาว, อปณณตติภวาว (ล.พ.) เขตฤธ อปณณตติภวาว อิติ ยุตุตตรวี.
- สลลกุขิต, สลลกุขิต (ล.) เขตฤธ สลลกุขิต อิติ ยุตุตตรวี.
- ปคคเหตุวา, ปคคเหตุวา (ท.) เขตฤธ ปคคเหตุวา อิติ ยุตุตตรวี.

๒.๔.๔ นิคคหิตาเทโส เจว โน จ โหนติ. นิตสสนัน เจตฤท ทฏฐพพ.

- สงกิลลส, สงกิลลส (ท.ล.ร.) เขตฤธ สงกิลลส อิติ ยุตุตตรวี
- สงคโ, สคโ(ล.ท.ร.) เขตฤธ สงคโ อิติ ยุตุตตรวี.
- สมมาสมพทุโ, สุมาสพทุโ(ล.ท.ร.) เขตฤธ สมมาสมพทุโ อิติ ยุตุตตรวี.
- ตาวตีส, ตาวตีส(ล.ท.) เขตฤธ ตาวตีส อิติ ยุตุตตรวี.
- ภิกขุสงโ, ภิกขุสงโ(ท.ล.ร.) เขตฤธ ชินมทานิทานาทิคนเถ ภิกขุสงโ อิติ ทิสสติ. ปาลิย ภิกขุสงโ อิติ ทิสสติ.
- สงขุยา, สขุยา(ล.ท.ร.) เขตฤธ สงขุยา อิติ ยุตุตตรวี.
- สญไซติ, สไซติ(ล.ท.) เขตฤธ สญไซติ อิติ ยุตุตตรวี.
- อภิสงขริตวา, อภิสงขริตวา (ท.ล.) เขตฤธ อภิสงขริตวา อิติ ยุตุตตรวี.
- สมปาปณิ, สปาปณิ(ล.ท.) เขตฤธ สมปาปณิ อิติ ยุตุตตรวี.
- ปรมภิสมโพธิ, ปรมภิสงโพธิ (ร.ล.ท.) เขตฤธ ปรมภิสมโพธิ อิติ ยุตุตตรวี.
- ปรมมรณา, ปรมมรณา(ร.ล.ท.) เขตฤธ ปรมมรณา อิติ ยุตุตตรวี.
- สงกขุตติวา, สกขุตติวา (ท.ล.ร.) เขตฤธ สงกขุตติวา อิติ ยุตุตตรวี.
- สมปตเต, สปตเต(ท.ล.) เขตฤธ สมปตเต อิติ ยุตุตตรวี.

- อภิกงฺขสิ, อภิกังขสิ (ท.ล.) เอตฺถ อภิกงฺขสิ อิติ ยุตุตฺตรํ.
- อิทฺฐาภิกงฺขารํ, อิทฺฐาภิกังขารํ (ท.ล.) เอตฺถ อิทฺฐาภิกงฺขารํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
- สมฺปวาเรตฺวา, สัมปวาเรตฺวา (ร.ล.ท.) เอตฺถ สมฺปวาเรตฺวา อิติ ยุตุตฺตรํ.
- ยงฺกิญฺจิ, ยังกิญฺจิ (ร.) เอตฺถ ยงฺกิญฺจิ อิติ ยุตุตฺตรํ.

๒.๔.๕ อญฺเณน สทฺธิ อวคฺคพฺยณฺชนโน โหติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.

- (พ) พฺกาโร (ล) ลกการํ ปฺปโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - อปคตกาฬํ, อปคตกาฬํ (ร.ล.ท.) เอตฺถ อปคตกาฬํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - เวฬุวนํ, เวฬุวนํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ เวฬุวนํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปิฬิตา, ปิฬิตา(ท.) เอตฺถ ปิฬิตา อิติ ยุตุตฺตรํ.
- (ว) วกาโร (ร) รการํ ปฺปโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
- อรุเวลวาสิ, อรุเวลวาสิ (ล.ท.) เอตฺถ อรุเวลวาสิ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปวาเรตฺวา, ปวาเรตฺวา(ท.) เอตฺถ ปวาเรตฺวา อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ทิวากโร, ทิวากโร(ท.) เอตฺถ ทิวากโร อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - อถวา, อถวา(ล.) เอตฺถ อถวา อิติ ยุตุตฺตรํ.
- (ล) ลกาโร (ส) สการํ ปฺปโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - อาสิมฺพิตฺวา, อาสิมฺพิตฺวา(ล.ท.) เอตฺถ อาสิมฺพิตฺวา อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - อญฺชสิ, อญฺชสิ(ล.) เอตฺถ อญฺชสิ อิติ ยุตุตฺตรํ.
- (ย) ยกาโร (ช) ชการํ ปฺปโปติ. ยถา.
 - ตโย, ตโย(ล.ท.) เอตฺถ ตโย อิติ ยุตุตฺตรํ.
- (อ) อกาโร (ว) วการํ ปฺปโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - อิตฺถิ, อิตฺถิ(ล.) เอตฺถ อิตฺถิ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - อนฺนรตฺถายีสฺสุ, อนฺนรตฺถายีสฺสุ(ล.) เอตฺถ อนฺนรตฺถายีสฺสุ อิติ ยุตุตฺตรํ.
- (ม) มกาโร (ห) หการํ ปฺปโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพํ.
 - สมปฺชฺชิตฺวา, สมปฺชฺชิตฺวา(ล.ท.) เอตฺถ สมปฺชฺชิตฺวา อิติ ยุตุตฺตรํ.

- (๑) รกาโร (ก) กการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ปคฺขรติ, ปคฺขมฺติ(ล.) เอตฺถ ปคฺขรติ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๓) สกาโร (ย) ยการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ตสฺสา, ตสฺยา(ท.) เอตฺถ ตสฺสา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๒) ยกาโร (ฆ) ฆการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - รตฺติยา, รตฺติฆา(ท.) เอตฺถ รตฺติยา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๑) รกาโร (ว) วการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อาหริตฺวา, อาหริตฺวา(ท.) เอตฺถ อาหริตฺวา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (พ) พกาโร (ว) วการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - อาลมฺพิตฺวา, อาลมฺวิตฺวา(ท.ล.) เอตฺถ อาลมฺพิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - วิสิพฺเพ, วิสิพฺเว(ท.ล.) เอตฺถ วิสิพฺเพ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สมฺพหฺเลหิ, สมฺวหฺเลหิ(ท.ล.) เอตฺถ สมฺพหฺเลหิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - จุมฺพิตฺวา, จุมฺวิตฺวา(ท.ล.) เอตฺถ จุมฺพิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - นิพฺพตฺตํ, นิพฺพตฺตํ(ท.) เอตฺถ นิพฺพตฺตํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ชมฺพุทฺธิโป, ชมฺพุทฺธิโป(ท.) เอตฺถ ชมฺพุทฺธิโป อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๑) รกาโร (อ) อการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - รตฺติยา, อตฺติยา(ล.) เอตฺถ รตฺติยา อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (๑) วกาโร (อ) อการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - เทว, เทว(ท.ล.) เอตฺถ เทว อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ย) ยกาโร (ว) วการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ยาย, ยาว(ร.) เอตฺถ ยาย อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- (ห) หกาโร (น) นการํ ปฺไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - หิ, นิ(ท.ล.ร.) เอตฺถ หิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.

- (ส) สกาโร (จ) จการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - สิริสา, จิริสา(ท.) เอตฺถ สิริสา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ห) หกาโร (ย) ยการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ปริเทยฺยาม, ปริเทยฺยาม(ร.ล.ท.) เอตฺถ ปริเทยฺยาม อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ณ) ฌกาโร (ห) หการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ทฺพพฺพณฺณา, ทฺพพฺพณฺหา(ท.) เอตฺถ ทฺพพฺพณฺณา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ด) ลกาโร (ส) สการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - โลเก, โสเก(ล.) เอตฺถ โลเก อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ร) รกาโร (น) นการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ออาหารเปตฺวา, ออาหาราเปตฺวา(ท.) เอตฺถ ออาหารเปตฺวา อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
- (ส) สกาโร (ป) ปการํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - นิสินฺนํ, นิปินฺนํ(ท.) เอตฺถ นิสินฺนํ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.

๒.๕. อักษรลิขนวิโรธิตะ:

อัยํ หิ ปจฺมสมฺโพชกฺกา ปรมฺปราย ลิชิตา โหติ. เอเกกา จ ปจฺมสมฺโพชกฺกา लिखन्तो नाना होति. नानत्तं पन् कतुञ्जि सत्तिं होति. कतुञ्जि विसत्तिं. अहं पन् प्रमानुच्छित्त-च्छिन्न रसेन महासमन्वराखनामेन महादेवेन रजितकण्ठं निसुसाय पुत्रेकजं कतुवा अनुपुपुपेन संसनुत्ति सुसामि. อักษรलिखनविरोधि पन् नानाकारणतो तिसुसति. कं. अक्षरलिखिगे मुञ्जसुसुजेन लिखतिपि. अक्षर समयसुस अगोवितापि होति. इति सरो विपत्तिं प्पुपोति. पुयणुचिโน विपत्तिं प्पुपोति. सुपुपोति तं नानाकारणं अत्ति. नित्तत्तन् जेतुत्त तฏ्जत्तत्त.

๒.๕.๑ รสสุสโร ทิมญจ ทิมสโร รสสุญจ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.

- (อ) อสโร (อา) อาสรํ ปฺปโปติ. นิตฺตฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
 - ตาวตฺตีสเทเว, ตาวตฺตีสเทเว(ล.) เอตฺถ ตาวตฺตีสเทเว อิติ ยุตฺตตฺตรํ.
 - อหํ, อหํ(ล.) เอตฺถ อหํ อิติ ยุตฺตตฺตรํ.

- ฆนปฺปฬวทฺธํ, ฆนนาปฺปฬวทฺธํ(ท.) เขตฺถ ฆนปฺปฬวทฺธํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อิงฺฆ, อิงฺฆา(ท.) เขตฺถ อิงฺฆ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปิณฺฑปาตํ, ปิณฺฑาปาตํ(ล.) เขตฺถ ปิณฺฑปาตํ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปริภุณฺช, ปริภุณฺชา(ล.) เขตฺถ ปริภุณฺช อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สลฺขโย, สลฺขยา(ท.ล.) เขตฺถ สลฺขโย อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - พุทฺธภาวญฺเจว, พุทฺธาภาวญฺเจว(ร.) เขตฺถ พุทฺธภาวญฺเจว อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปุณฺณกมฺมินิ, ปุณฺณาการมฺมินิ(ล.) เขตฺถ ปุณฺณกมฺมินิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- () อีสโร () อีสริํ ปไปติ. นิสฺสนํ เขตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
- มหตี, มหตี(ท.ล.ร.) เขตฺถ มหตี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สทฺธิ, สทฺธิ(ล.) เขตฺถ สทฺธิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อนฺตรธาเยสุ, อนฺตรธาเยสุ(ล.) เขตฺถ อนฺตรธาเยสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อญฺชลี, อญฺชลี(ท.ล.) เขตฺถ อญฺชลี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- () อีสโร () อีสริํ ปไปติ. นิสฺสนํ เขตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
- รตฺตี, รตฺตี(ล.) เขตฺถ รตฺตี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - อนฺตรธาเยสุ, อนฺตรธาเยสุ(ท.) เขตฺถ อนฺตรธาเยสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปาปฺถนีสุ, ปาปฺถนีสุ(ท.ล.) เขตฺถ ปาปฺถนีสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - สตี, สตี(ล.) เขตฺถ สตี อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - โปกฺขรณิ, โปกฺขรณิ(ท.ล.) เขตฺถ โปกฺขรณิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปฏฺิสนฺธิ, ปฏฺิสนฺธิ(ล.) เขตฺถ ปฏฺิสนฺธิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - คณฺธกฺฎิ, คณฺธกฺฎิ(ล.) เขตฺถ คณฺธกฺฎิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
 - ปรมานิสฺสมุโพธิ, ปรมานิสฺสมุโพธิ(ล.) เขตฺถ ปรมานิสฺสมุโพธิ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- () อีสโร () อีสริํ ปไปติ. นิสฺสนํ เขตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
- นาสกฺขีสุ, นาสกฺขีสุ(ล.) เขตฺถ นาสกฺขีสุ อิติ ยุตฺตตฺรํ.
- () อีสโร () อีสริํ ปไปติ. นิสฺสนํ เขตฺถ ทฏฺจพฺพํ.
- กโรสี, กโรสี(ล.) เขตฺถ กโรสี อิติ ยุตฺตตฺรํ.

- โหติ, โหตี(ท.) เขตฺถ โหติ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - วิเหชฺเยย, วิเหชฺเยย(ล.) เขตฺถ วิเหชฺเยย อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปวิสิตฺวา, ปวิสิตฺวา(ท.ร.ส.) เขตฺถ ปวิสิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - เอตทโหสิ, เอตทโหสี(ท.) เขตฺถ เอตทโหสิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นิสินฺโนสมิ, นิสินฺโนสมิ(ล.) เขตฺถ นิสินฺโนสมิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - สิริสา, สิริสา(ล.) เขตฺถ สิริสา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - สิริมาย, สิริมาย(ล.) เขตฺถ สิริมาย อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปาวิสฺสิ, ปาวิสฺสิ(ท.ล.) เขตฺถ ปาวิสฺสิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปิณฺนุทฺริยา, ปิณฺนุทฺริยา(ล.) เขตฺถ ปิณฺนุทฺริยา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปกฺขนฺธิ, ปกฺขนฺธิ(ล.) เขตฺถ ปกฺขนฺธิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ปริวีสิตฺวา, ปริวีสิตฺวา(ท.ล.) เขตฺถ ปริวีสิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - กาทฺสิ, กาทฺสี(ล.) เขตฺถ กาทฺสิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นิสฺสิทฺ, นิสฺสิทฺ(ล.) เขตฺถ นิสฺสิทฺ อิติ ยุตฺตตฺร.
- () อํอกฺขโร () อิสฺรํ ปนฺไปติ. นิตฺถสฺสนํ เขตฺถ ทญฺจพฺพํ.
- ปฏฺวิโส, ปฏฺวิโส(ท.) เขตฺถ ปฏฺวิโส อิติ ยุตฺตตฺร.
 - จิตฺตํ, จิตฺติ(ล.) เขตฺถ จิตฺตํ อิติ ยุตฺตตฺร.
- () อีสฺโร () อีสฺรํ ปนฺไปติ. นิตฺถสฺสนํ เขตฺถ ทญฺจพฺพํ.
- อสฺมฺจฺจชาติโย, อสฺมฺจฺจชาติโย(ล.) เขตฺถ อสฺมฺจฺจชาติโย อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นิสฺสิทฺตฺวา, นิสฺสิทฺตฺวา(ล.) เขตฺถ นิสฺสิทฺตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
- () อุสฺโร () อุสฺรํ ปนฺไปติ. นิตฺถสฺสนํ เขตฺถ ทญฺจพฺพํ.
- มคฺคฺปาสิ, มคฺคฺปาสิ(ท.ล.) เขตฺถ มคฺคฺปาสิ อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ชมฺพฺพฺทฺไป, ชมฺพฺพฺทฺไป(ท.) เขตฺถ ชมฺพฺพฺทฺไป อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ชมฺพฺพฺยา, ชมฺพฺพฺยา(ล.ร.ส.) เขตฺถ ชมฺพฺพฺยา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - ผรฺุสเกสา, ผรฺุสเกสา(ล.) เขตฺถ ผรฺุสเกสา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - อากฺขฺชิตฺวา, อากฺขฺชิตฺวา(ล.ส.) เขตฺถ อากฺขฺชิตฺวา อิติ ยุตฺตตฺร.
 - นิโรคฺคฺปาโย, นิโรคฺคฺปาโย(ท.) เขตฺถ นิโรคฺคฺปาโย อิติ ยุตฺตตฺร.

- () อีสโร (๑) อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - ชีวํ, ชีวํ(ล.) เอตฺถ ชีวํ อิติ ยุตฺตตรํ.
- () อีสโร (๑๑) อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - ปตฺตจิวฺรมาทาย, ปตฺตจาวฺรมาทาย(ร.) เอตฺถ ปตฺตจิวฺรมาทาย อิติ ยุตฺตตรํ.
- (๑๑) อีสโร (๑) อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - อาวชฺชมาโน, อาวชฺชมาโน(ท.) เอตฺถ อาวชฺชมาโน อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ปกฺกามิ, ปกฺกมิ(ล.ท.ร.) เอตฺถ ปกฺกามิ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - สฺมาปชฺชิตฺวา, สฺมาปชฺชิตฺวา(ล.ท.) เอตฺถ สฺมาปชฺชิตฺวา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ฝาลํ, ฝาลํ(ร.) เอตฺถ ฝาลํ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - อุสฺสาเทตฺวา, อุสฺสเทตฺวา(ท.) เอตฺถ อุสฺสาเทตฺวา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ภาณฺฑาการิโก, ภาณฺฑการิโก(ร.) เอตฺถ ภาณฺฑาการิโก อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ปรุหาสกจฺฉา, ปรุหาสกจฺฉา(ล.) เอตฺถ ปรุหาสกจฺฉา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ตาตา, ตาต(พ.) เอตฺถ ตาตา อิติ ยุตฺตตรํ.
- () อีสโร () อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - วิตฺตินาเมสิ, วิตฺตินาเมสุ(ร.) เอตฺถ วิตฺตินาเมสิ อิติ ยุตฺตตรํ.
- (๑) อีสโร () อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - อากาสโต, อากาสโต(ล.) เอตฺถ อากาสโต อิติ ยุตฺตตรํ.
- () อีสโร () อีสํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.
 - นิสฺสินฺโนสมิ, นิสฺสินฺโนสมิ(ท.) เอตฺถ นิสฺสินฺโนสมิ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - นตฺถิ, นตฺถิ(ท.) เอตฺถ นตฺถิ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - สฺมาปชฺชิตฺวา, สฺมาปชฺชิตฺวา(ล.) เอตฺถ สฺมาปชฺชิตฺวา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - วย, วย(ล.) เอตฺถ วย อิติ ยุตฺตตรํ.
- (๑) อีสโร () อสรํ ปรุไปติ. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฺฐจฺพฺพํ.

- อททสา, อททสา(ล.) เขตฤ อททสา อิติ ยุตุตตร.
- (๑๖) อาสโร () เอสโร ปุโปติ. นิตุสนนุ เจตุถ ทฎุจพุพิ.
 - วณณตพุพา, วณรตพุเพ(ร.ล.ท.) เขตฤ วณณตพุพา อิติ ยุตุตตร.
- () อีสโร () อิสโร ปุโปติ. นิตุสนนุ เจตุถ ทฎุจพุพิ.
 - จิวโร, จิวโร(ท.ล.) เขตฤ จิวโร อิติ ยุตุตตร.
 - มหามุณี, มหามุณี(ท.ล.ส.) เขตฤ มหามุณี อิติ ยุตุตตร.
 - ทุกุขี, ทุกุขี(ท.ล.) เขตฤ ทุกุขี อิติ ยุตุตตร.
 - อนาคามี, อนาคามี(ท.ล.ร.ส.) เขตฤ อนาคามี อิติ ยุตุตตร.
 - สีสานี, สีสานี(ท.ล.) เขตฤ สีสานี อิติ ยุตุตตร.
 - วิตมล, วิตมล(ท.ล.) เขตฤ วิตมล อิติ ยุตุตตร.
 - เวสี, เวสี(ร.ล.ท.พ.) เขตฤ เวสี อิติ ยุตุตตร.
 - อานีตา, อานีตา(ล.ท.ร.) เขตฤ อานีตา อิติ ยุตุตตร.
 - ขาทนีย, ขาทนีย(ล.ท.) เขตฤ ขาทนีย อิติ ยุตุตตร.
 - โภชนีย, โภชนีย(ท.ล.) เขตฤ โภชนีย อิติ ยุตุตตร.
 - สิชี, สิชี(ร.ล.ท.) เขตฤ สิชี อิติ ยุตุตตร.
 - สารีพุมณี, สารีพุมณี(ล.ท.) เขตฤ สารีพุมณี อิติ ยุตุตตร.
 - นิสีทิ, นิสีทิ(ร.ล.) เขตฤ นิสีทิ อิติ ยุตุตตร.
 - เสยุยถี, เสยุยถี(ท.ส.) เขตฤ เสยุยถี อิติ ยุตุตตร.
 - อาทินว, อาทินว(ท.ล.) เขตฤ อาทินว อิติ ยุตุตตร.
 - ชมุพุทีโป, ชมุพุทีโป(ท.ล.) เขตฤ ชมุพุทีโป อิติ ยุตุตตร.
 - คยาสีเส, คยาสีเส(ร.ล.ท.) เขตฤ คยาสีเส อิติ ยุตุตตร.
 - ชีวามี, ชีวามี(ล.ท.) เขตฤ ชีวามี อิติ ยุตุตตร.
 - นิสีทาเปตุวา, นิสีทาเปตุวา(ล.) เขตฤ นิสีทาเปตุวา อิติ ยุตุตตร.
 - ปณีนเตน, ปณีนเตน(ท.ล.) เขตฤ ปณีนเตน อิติ ยุตุตตร.
 - สมุเมทนีย, สมุเมทนีย(ล.พ.ท.) เขตฤ สมุเมทนีย อิติ ยุตุตตร.
 - สารานีย, สารานีย(ล.ท.พ.) เขตฤ สารานีย อิติ ยุตุตตร.
 - ตุนุหีฎุตา, ตุนุหีฎุตา(ท.) เขตฤ ตุนุหีฎุตา อิติ ยุตุตตร.

- อตีเต, อตีเต(ท.ล.) เอตฺถ อตีเต อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปหีนํ, ปหีนํ(ท.ล.ร.) เอตฺถ ปหีนํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - มหาปจวี, มหาปถวิ(ท.ล.) เอตฺถ มหาปจวี อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ธีโร, ธีโร(ล.) เอตฺถ ธีโร อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปีพิตา, ปีพิตา(ท.ล.) เอตฺถ ปีพิตา อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - โปกฺขรณีย, โปกฺขรณีย(ท.) เอตฺถ โปกฺขรณีย อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ภิกฺขุณี, ภิกฺขุณี(ท.) เอตฺรหิ ภิกฺขุณี อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - สาริปฺพุโต, สาริปฺพุโต(ท.ล.ร.) เอตฺถ สาริปฺพุโต อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - สวากปารมีฅาณ, สวากปารมีฅาณ(ร.ล.ท.) เอตฺถ
 สวากปารมีฅาณ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - นัจํ, นัจํ(ท.) เอตฺถ นัจํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - มหตี, มหตี(ร.ท.) เอตฺถ มหตี อิติ ยุตุตฺตรํ.
- () อฺสโร () อฺสรํ ปฺปโปติ. นิสฺสนํ เอตฺถ ทฺฐพฺพํ.
- รุกฺขมฺุเล, รุกฺขมฺุเล(ท.) เอตฺถ รุกฺขมฺุเล อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - รุปํ, รุปํ(ล.ท.) เอตฺถ รุปํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ภิกฺขุณฺํ, ภิกฺขุณฺํ(ท.ล.) เอตฺถ ภิกฺขุณฺํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - นฺฺน, นฺฺน(ท.ร.ล.) เอตฺถ นฺฺน อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - วสฺสุปฺนายิกาย, วสฺสุปฺนายิกาย(ท.ล.) เอตฺถ วสฺสุปฺนายิกาย อิติ
 ยุตุตฺตรํ.
 - ยนฺฺนุนานํ, ยนฺฺนุนานํ(ท.ล.ส.) เอตฺถ ยนฺฺนุนานํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปัสฺกุลฺล์, ปัสฺกุลฺล์(ท.ล.ร.ส.) เอตฺถ ปัสฺกุลฺล์ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปฏฺิปกฺขมฺุตา, ปฏฺิปกฺขมฺุตา(ท.ล.) เอตฺถ ปฏฺิปกฺขมฺุตา อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - สรฺรูปโต, สรฺรูปโต(ล.พ.ท.) เอตฺถ สรฺรูปโต อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - พหฺฺนํ, พหฺฺนํ(ท.ล.) เอตฺถ พหฺฺนํ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - อวิทฺุเว, อวิทฺุเว(ท.) เอตฺถ อวิทฺุเว อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ไรฺวตฺุติ, ไรฺวตฺุติ(ท.ล.) เอตฺถ ไรฺวตฺุติ อิติ ยุตุตฺตรํ.
 - ปฺุเชตฺุวา, ปฺุเชตฺุวา(ท.ล.) เอตฺถ ปฺุเชตฺุวา อิติ ยุตุตฺตรํ.

- ปู่เรตฺวา, ปู่เรตฺวา(ท.) เขตฺถ ปู่เรตฺวา อิติ ยุตฺตตรํ.
- (๑๖) อาสโร () โอสโร ปปุโปติ. นิตฺถุสนฺนํ เจตฺถ ทฎฺฐพฺพํ.
 - อากฺขณฺดา, อากฺขณฺโต(ร.) เขตฺถ อากฺขณฺดา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - คยา, คโย(ล.) เขตฺถ คยา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ปาณินา, ปาณิน(ส.) เขตฺถ ปาณินา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ภูมียา, ภูมियो(ท.ล.ร.) เขตฺถ ภูมียา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - อภิปฺปสนฺนา, อภิปฺปสนฺโน(ร.) เขตฺถ อภิปฺปสนฺนา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ขาทนีเยน, ขาทนีเยน(ล.) เขตฺถ ขาทนีเยน อิติ ยุตฺตตรํ.
 - สมฺมเมทนียํ, สมฺมาทนียํ(ท.) เขตฺถ สมฺมเมทนียํ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - มฺลลา, มฺลโล(ล.) เขตฺถ มฺลลา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานา, สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลसानิ (ท.) เขตฺถ
 สารีปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - จรฺนฺดา, จรฺนฺโต(ท.) เขตฺถ จรฺนฺดา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - อสฺกุโกณฺดา, อสฺกุโกณฺโต(ท.) เขตฺถ อสฺกุโกณฺดา อิติ ยุตฺตตรํ.
 - ลทฺธมหาลาโภ, ลทฺธมหาโลโภ(ท.) เขตฺถ ลทฺธมหาลาโภ อิติ
 ยุตฺตตรํ.
 - สมฺภาเว, สมฺโภาเว(ล.) เขตฺถ สมฺภาเว อิติ ยุตฺตตรํ.
- () โอสโร () อฺสโร ปปุโปติ. นิตฺถุสนฺนํ เจตฺถ ทฎฺฐพฺพํ.
 - เจโตปริวิตกฺกมฺมฺภาย, เจตฺตฺตฺตปริวิตกฺกมฺมฺภาย(ร.) เขตฺถ
 เจโตปริวิตกฺกมฺมฺภาย อิติ ยุตฺตตรํ.
- () เอสโร () โอสโร ปปุโปติ. นิตฺถุสนฺนํ เจตฺถ ทฎฺฐพฺพํ.
 - อชฺชฺโณคฺคาเหตฺวา, อชฺชฺโณคฺคาโหตฺวา(ล.) เขตฺถ อชฺชฺโณคฺคาเหตฺวา อิติ
 ยุตฺตตรํ.
 - มหาสมฺเณ, มหาสมฺเณ(ท.ล.) เขตฺถ มหาสมฺเณ อิติ ยุตฺตตรํ.
 - อเห, อโห(ล.) เขตฺถ อเห อิติ ยุตฺตตรํ.
 - อญฺเณสฺสุ, อญฺเณสฺสุ(ท.) เขตฺถ อญฺเณสฺสุ อิติ ยุตฺตตรํ.

- พุทธภาวนาเจว, พุทธภาวนาไพว(ล.) เขตตถ พุทธภาวนาเจว อิติ
 ยุตตตตริ.
- () ไอสโร (๑) อาสริ ปปโปติ. นิตสสนัน เจตถ ทฏจพพ.
- อูรเวลกสสโป, อูรเวลกสสปา(ท.) เขตตถ อูรเวลกสสโป อิติ ยุตตตตริ.
- สมนุเข, สมนุเข(ล.) เขตตถ สมนุเข อิติ ยุตตตตริ.
- () ไอสโร () อีสริ ปปโปติ. นิตสสนัน เจตถ ทฏจพพ.
- โลก, ลาเก(ท.) เขตตถ โลก อิติ ยุตตตตริ.
- อุตติสสเสติ, อุตติสสเสติ(ท.) เขตตถ อุตติสสเสติ อิติ ยุตตตตริ.
- ปวิฏจ, ปวิฏจ(ท.) เขตตถ ปวิฏจ อิติ ยุตตตตริ.
- ภาคินเอย, ภาคินเอยา(ร.) เขตตถ ภาคินเอย อิติ ยุตตตตริ.
- จินเตยโยปิ, จินเตยโยปิ(ท.) เขตตถ จินเตยโยปิ อิติ ยุตตตตริ.
- () อีสโร (๑) อีสริ ปปโปติ. นิตสสนัน เจตถ ทฏจพพ.
- เทเว, เทเว(ร.) เขตตถ เทเว อิติ ยุตตตตริ.
- อปเปวนาม, อปเปวนาป(ล.) เขตตถ อปเปวนาม อิติ ยุตตตตริ.
- หตเถ, หตเถ(ท.) เขตตถ หตเถ อิติ ยุตตตตริ.
- () ไอสโร () อีสริ ปปโปติ. นิตสสนัน เจตถ ทฏจพพ.
- ภาควโต, ภาควเต(ท.) เขตตถ ภาควโต อิติ ยุตตตตริ.
- ปริจโย, ปริจเย(ท.) เขตตถ ปริจโย อิติ ยุตตตตริ.

๒.๕.๒ สโร วิปตติ ปปโปติ. นิตสสนัน เจตถ ทฏจพพ.

- เตนปสงกมิ(ท.) เขตตถ เตนปสงกมิ อิติ ภาวิตพพ.
- วนสนุท(ล.) เขตตถ วนสนุท อิติ ภาวิตพพ.
- วุตตา(ท.) เขตตถ วุตตา อิติ ภาวิตพพ.
- สพพุตตโม(ท.) เขตตถ สพพุตตโม อิติ ภาวิตพพ.
- วสสตุวา(ท.) เขตตถ วสสตุวา อิติ ภาวิตพพ.
- ชฎิลลา(ล.) เขตตถ ชฎิลลา อิติ ภาวิตพพ.

- นทกสุสโป(ล.) เอตฺถ นทกสุสโป อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปริวตกุกมณฺวาย(ท.) เอตฺถ ปริวตกุกมณฺวาย อิติ ภาวิตพฺพ.
- อุตฺตรกุกฺ, อุตฺตรกุกฺ(ล.ท.) เอตฺถ อุตฺตรกุกฺ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปัสกุกกิจจํ(ท.) เอตฺถ ปัสกุกกิจจํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- อุกฺปสงฺกมิตฺวา(ล.) เอตฺถ อุกฺปสงฺกมิตฺวา อิติ ภาวิตพฺพ.
- กุกฺกเช(ท.) เอตฺถ กุกฺกเช อิติ ภาวิตพฺพ.
- อธิวตฺถ(ช.) เอตฺถ อธิวตฺถา อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปญฺญกมฺมินํ(จ.) เอตฺถ ปญฺญกมฺมินํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ชาริกชมิสฺสํ(จ.) เอตฺถ ชาริกชมิสฺสํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ชานน(พ.ล.ร.ท.) เอตฺถ ชานนอ อิติ ภาวิตพฺพ.
- นิฏฺฐตํ(ล.) เอตฺถ นิฏฺฐิตํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปจฺจคฺคมนํ(ล.) เอตฺถ ปจฺจคฺคมนํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- อติตมโนทาน(ท.) เอตฺถ อติตมโนทานิ อิติ ภาวิตพฺพ.
- อากจฺจนฺต(ล.) เอตฺถ อากจฺจนฺต อิติ ภาวิตพฺพ.
- โปกฺขรณญํ(จ.) เอตฺถ โปกฺขรณญํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปุพฺผคฺคณฺวาสิตํ(ล.) เอตฺถ ปุพฺผคฺคณฺวาสิตํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- เกสฺมสฺส(ล.) เอตฺถ เกสฺมสฺส อิติ ภาวิตพฺพ.
- จตฺตราสตีสฺสสฺสมคฺเค(ท.) เอตฺถ จตฺตราสตีสฺสสฺสมคฺเค อิติ ภาวิตพฺพ.
- สาราณญํ(ท.) เอตฺถ สาราณญํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ภาวญฺญํ(ท.) เอตฺถ ภาวญฺญํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปริสฺสสฺส(ท.) เอตฺถ ปริสฺสสฺส อิติ ภาวิตพฺพ.

๒.๕.๓ พุชฺฌนโน วิปตฺตี ปปฺโปติ. นิตฺถสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺฐพฺพ.

- อญฺญตรสฺสํ(ล.) เอตฺถ อญฺญตรสฺสํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- โอกมฺม(ล.) เอตฺถ โอกมฺม อิติ ภาวิตพฺพ.
- อานิสฺสํ(ล.) เอตฺถ อานิสฺสํ อิติ ภาวิตพฺพ.
- ปชฺชมฺม(ท.ล.ร.) เอตฺถ ปชฺชมฺม อิติ ภาวิตพฺพ.
- วนสฺสนุท(ล.) เอตฺถ วนสฺสนุทํ อิติ ภาวิตพฺพ.

- สณฺหารก(ร.) เขตฺถ สณฺหารกํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อิงฺ(ร.ล.) เขตฺถ อิงฺม อิติ ภาวิตพฺพํ.
- เยนาห(ท.) เขตฺถ เยนาหํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อุกฺปกมิสฺสนฺติ(ท.) เขตฺถ อุกฺปกมิสฺสนฺติ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปรินิฏฺฐิตํ(ล.) เขตฺถ ปรินิฏฺฐิตํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- สหปติ(พ.ร.) เขตฺถ สหมฺปติ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปริญฺจิตํ(ท.) เขตฺถ ปรินิฏฺฐิตํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อภิวตฺติสฺสตี(ร.ล.ท.) เขตฺถ อภิวตฺติสฺสตี อิติ ภาวิตพฺพํ.
- โอนเมสิ(ล.) เขตฺถ โอนเมสิ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อุกฺปกมิตฺวา(ท.) เขตฺถ อุกฺปกมิตฺวา อิติ ภาวิตพฺพํ.
- นาคณฺนา(ท.ล.ร.) เขตฺถ นาคณฺนา อิติ ภาวิตพฺพํ.
- สาย(ท.) เขตฺถ สายํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- กกุเช(ซี.) เขตฺถ กกุเช อิติ ภาวิตพฺพํ.
- นิจฺจิตํ(ล.) เขตฺถ นิจฺจิตํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปณฺยติ(ท.) เขตฺถ ปณฺยติ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- นิสฺสยํ(ร.ล.ท.ส.) เขตฺถ นิสฺสยํ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- เกสมิสฺ(ล.) เขตฺถ เกสมิสฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- สุวาทฺ(ร.ล.ท.) เขตฺถ สุวาทฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปฏฺิณฺ(ท.) เขตฺถ ปฏฺิณฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- มนฺณฺ(ล.) เขตฺถ มนฺณฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- คหิเสนาสนฺ(ล.) เขตฺถ คหิตเสนาสนฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- หิโย(ร.ท.) เขตฺถ หิโย อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปุณฺนิ(ท.) เขตฺถ ปุณฺนิ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อนฺนโยนฺ(ท.) เขตฺถ อนฺนโยนฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- สรทตาส(ท.) เขตฺถ สรทตาส อิติ ภาวิตพฺพํ.
- ปุโร(ล.) เขตฺถ ปุโร อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อณฺ(ท.) เขตฺถ อณฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.
- อณฺลฺ(ท.) เขตฺถ อณฺลฺ อิติ ภาวิตพฺพํ.

- ตถาคตสุส(ล.) เขตฺถ ตถาคตสุส อิติ ภาวิตพพ.
- สณฺ(ท.) เขตฺถ สณฺ อิติ ภาวิตพพ.

๒.๕.๔ พุชฺชนานํ อณฺมณฺณปริวตฺตนํ ทิสฺสตี. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพพ.

- วีปสิตฺวา(ล.) เขตฺถ ปรวิสิตฺวา อิติ ภาวิตพพ.
- วิสาหิ(ท.) เขตฺถ วิหาสิ อิติ ภาวิตพพ.
- ปกุสุลฺ(ท.) เขตฺถ ปสุกุลฺ อิติ ภาวิตพพ.
- สทรรตาปโส(ท.) เขตฺถ สรทรรตาปโส อิติ ภาวิตพพ.
- อารหนฺตา(ท.) เขตฺถ อารหนฺตา อิติ ภาวิตพพ.

๒.๕.๕ อติเรกพุชฺชนโน ทิสฺสตี. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพพ.

- ทิสฺวาริหารํ(ท.) เขตฺถ ทิวาริหารํ อิติ ภาวิตพพ.
- สพุชฺชนนํทตฺตสุส(ท.) เขตฺถ สพุชฺชนนํทตฺตสุส อิติ ภาวิตพพ.
- เจตฺตฺสา(ท.) เขตฺถ เจตฺตฺสา อิติ ภาวิตพพ.
- ตฺสฺสตีตภาควโต(ท.ล.) เขตฺถ ตฺสฺสตีตภาควโต อิติ ภาวิตพพ.
- อจฺจฺมเตยฺยสตาเตหิ(ร.ล.ท.) เขตฺถ อจฺจฺมเตยฺยสตาเตหิ อิติ ภาวิตพพ.
- ชาตินิกฺตฺวา(ล.) เขตฺถ ชาตินิกฺตฺวา อิติ ภาวิตพพ.
- ปกฺกขิปฺปฺสุ(ล.) เขตฺถ ปกฺกขิปฺปฺสุ อิติ ภาวิตพพ.
- ปญฺจปญฺจมานวกสฺตปริวารธา(ร.ท.) เขตฺถ ปญฺจปญฺจมานวกสฺตปริวารธา อิติ ภาวิตพพ.
- อนาคคฺยภาณํ(ล.) เขตฺถ อนาคคฺยภาณํ อิติ ภาวิตพพ.
- อนนฺมโนตฺเถโร(ล.พ.) เขตฺถ อนนฺมโนตฺเถโร อิติ ภาวิตพพ.

๒.๕.๖ กตฺถจฺจ อตฺถ วิปตฺตี ปฺปโปตี. นิสฺสนํ เจตฺถ ทฏฺจพพ.

- อสุส อิติ ร.-คนฺเถ วิปตฺตี ปฺปโปตี.
- อภควนฺตํ อภิวาทตฺวา อิติ ร.ล.ท.-คนฺเถสุ วิปตฺตี ปฺปโปตี.
- โภชนนํ อิติ ท.-คนฺเถ วิปตฺตี ปฺปโปตี.
- ชฺฉิลสุส อิติ ท.-คนฺเถ วิปตฺตี ปฺปโปตี.

- ชมพูยา อิติ ท.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.
- น อิติ ล.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.
- อุมมุชชุน อิติ ท.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.
- เอตทโหสิ อิติ ร.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.
- เทว พุทธา อิติ ล.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.
- ทตฺวา อิติ ร.ท.-คนเถสุ วิปตุตี ปปุโปติ.
- ฉินฺนภตฺตํ ภาเวยฺย ตํ มาโหสีติ สกฺกสฺส นิสินฺนาสนํ อิติ ล.-คนเถ วิปตุตี ปปุโปติ.

๒.๖ ฉนุทลกฺขณวยากรณโต:

๒.๖.๑ ฉนุทลกฺขณโต :

อิโต ปรี ปจฺมสมฺโพธิกถายํ ปากฺกํ เอเกกํ คาถํ คเหตุวา ตาย ตาย นามํ กตฺวา สํสนฺทิสฺสามิ. เอตฺถ หิ คาถาโย นานตฺตา ลทฺธนามา โหนฺติ. ตา จ เอเกกสฺมี ปชฺชพฺนฺธ สงฺคฺยหนฺติ. อิติ ปน เอเกกสฺมี ปริจฺเจเท ปากฺกา คาถาโย นามะหิ ทิสฺสนฺติ.

๑๖. อูรฺเวลคนมปฺริวตฺต

มหาสมณ อิมสฺมี วิหฺร ตฺวํ มมฺสฺสเม

อหํ เต ฐฺวภตฺเตน อฺปฺภุจิสฺสํ มหามฺนีติ.

อัยํ คาถา ปจฺมสการวิปฺลาคาถา โหติ. สคฺณินฺ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัยํ จ อญฺญุสฺสาฉนฺทสิ สงฺคฺยหฺติ.

มหาสมณ กาลิ เต ภตฺตํ เม ปรีนิฏฺฐิตํ

มหาสมณ เก นฺ ไซ อภิกฺกนฺตตาย รัตฺติยา

อัย คธา ตติยชการวิปูลาคธา ไหติ. ชคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

อภิฏฺกนฺุตวณฺุณนฺุตา ๑ เกวลฺ วนมณฺุทลฺ

โอบาเสตฺวาน เยน ตฺวํ เตนฺุปสงฺกมฺีสุ เต

อัย คธา ปจฺมมการตติยชการวิปูลาคธา ไหติ. มคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
ยคโณ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

อุปสงฺกมิตฺวา เหเต อภิวาทยฺ ตํ มฺุณี

จตุทฺทิสาสฺสุ อญฺุจฺจุ อิงฺฆ อภฺุชาหิ ปฺุจฺฉิตฺติ.

อัย คธา ปจฺมมการวิปูลาคธา ไหติ. มคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

เอเต กสฺสป จตฺตาโร ฅมฺุสฺส สวนาย เม

มหาราชาน เยนานฺิ เตนฺุปสงฺกมฺีสุ มนฺุติ.

อัย คธา ตติยมการวิปูลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. มคโณ
หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

มหาสมณ กาลิ เต ภตฺตํ เม ปรีนฺุจฺจิตํ

มหาสมณ โโก นฺุ โข อภิฏฺกนฺุตตาย รตฺติยา.

อัย คธา ตติยชการวิปูลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. ชคโณ
หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

อภิฏฺกนฺุตวณฺุโณ ๑ โส เกวลฺ วนมณฺุทลฺ

โอบาเสตฺวาน เยน ตฺวํ เตนฺุ ตํ อุปสงฺกมฺิ.

อัย คธา ปจฺมตการวิปูลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. ตคโณ
หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.

อุปสงฺกมฺุ มวณฺุทิตฺวา เอกมณฺุตํ อโหสิ โส

เสยฺยถาปี อคฺคิกฺขนฺุโ

อภิฏฺกนฺุตตโร ชลฺ.

อัย คธา ตติยมการวิปูลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนฺุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. มคโณ
หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

ปุริมวณฺุณนินฺุภาหิ อภิฏฺกนฺุตตโร ๑ ปณฺิตตโร ๑

โกโส สกฺโก นฺุ โข พุรหฺมา มารโ โสโม ทิวากโรติ.

อัย คาคา อุปชาติคาคา วา สามญญคาคา วา โหติ. ทุตติยาปาเท हि เตรสกขรา
 อตุถิ, อิตเรสุ ปน อญฺจกขรา.

เอโส กสฺสป โข สกฺโก ฌมฺมสฺส สวนาย เม
 เทวานมินุโท เยนานํ เตน มํ อุปสงฺกมิตี.

อัย คาคา ตติยมการวิปฺลาคาคา โหติ. อัย ๑ อญฺญสฺสาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. มคเณ
 हि ตติยาปาเท ทิสฺสตี.

มหาสมณ กาลิ เต ภตฺตํ เม ปริณฺญจิตํ
 โก นุ โข อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา รุจิวณฺณวา.

อัย คาคา ตติยมการวิปฺลาคาคา โหติ. อัย ๑ อญฺญสฺสาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. มคเณ
 हि ตติยาปาเท ทิสฺสตี.

เกวลญฺจ วณฺสณฺฑํ โอบาเสตฺวาน รัสสิยา
 เยน วิหาสี ตฺวํ โก โส เตน ตํ อุปสงฺกมิ.

อัย คาคา ปจฺมสการตติยมการวิปฺลาคาคา โหติ. อัย ๑ อญฺญสฺสาณนุทสิ
 สงฺคยฺหติ. สคเณ हि ปจฺมปาเท ทิสฺสตี. มคเณ ๑ ตติยาปาเท ทิสฺสตี.

อุปสงฺกมฺม วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ อญฺจาสี โส
 เสยฺยถาปี อคฺคิกฺขนฺโร ปพฺพตฺตเค วิโรจตี.

อัย คาคา ตติยมการวิปฺลาคาคา โหติ. อัย ๑ อญฺญสฺสาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. มคเณ
 हि ตติยาปาเท ทิสฺสตี.

บุริมวณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร ๑ ปถีตตโร ๑
 โกโส สกฺโก นุโข พรหฺมา มาโร โสโม ทิวากโรตี.

อัย คาคา อุปชาติคาคา วา สามญญคาคา วา โหติ. ทุตติยาปาเท हि เตรสกขรา
 อตุถิ, อิตเรสุ ปน อญฺจกขรา.

เอโส โข กสฺสป โลกเ มหาพรหฺมา สหฺมฺปตี
 มม ฌมฺมสฺสวนาย เยนานํ อุปสงฺกมิตี.

อัย คาคา สการวิปฺลาคาคา โหติ. อญฺยสการวิปฺลาคาคาตีปี วุจฺจตี. อัย ๑
 อญฺญสฺสาณนุทสิ สงฺคยฺหติ. สคเณ हि ปจฺมตติยาปาเท ทิสฺสตี.

มหาสมณ กาลิ เต ภตฺตํ เม ปริณฺญจิตํ
 กิณฺนุโข ตฺวํ หิยฺโย นาม นาคมาสิ มมนฺตีกํ.

อัย คธา ตติยมการวิปุลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ สงคยหติ. มคเณ
หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

อปี มยํ ภควนฺตํ สราม ภตฺตโกชนํ
กินฺนุ ไช มหาสมณ นาคมาสิ มมนฺตํ.

อัย คธา ปจฺมสการตติยภการวิปุลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ
สงคยหติ. สคเณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. ภคเณ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

สพฺยณฺชนภตฺตสฺส อโถ ขาทนียสฺสปี
ปฏิวฺโส จปีโต เต ปริภุช อิทานิปีติ.

อัย คธา ปจฺมตการตติยสการวิปุลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ
สงคยหติ. ตคเณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. สคเณ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

นฺนุ กสฺสปเตโหสิ เอรํ ปริวิตกนํ
ปฺหุโต เม มหายณฺโถ อิทานิ ปจฺจุปฺภูจิติ.

อัย คธา ปญฺยวตฺตคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ สงคยหติ. ยคเณ หิ
ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคเณ ปน หุตฺยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ.

สพฺเพ ๑ องฺคมคธา ชชฺชโกชฺชํ อนปฺปกํ
อาทายาภิกฺกมิสฺสนฺติ ยณฺณตฺถาย มมฺสฺสมํ.

อัย คธา ปจฺมนการวิปุลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ สงคยหติ. นคเณ
หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.

สเจ โส มหาสมเณ อาคโต มม สฺนฺตํ
กริสฺสติ ชนกาเย กิณฺจิทฺธิปาฏีหิริยํ.

อัย คธา ปจฺมภการตติยสการวิปุลาคธา ไหติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ
สงคยหติ. ภคเณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. สคเณ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ.

ลามสฺกการสิโลโก ตสฺเสวาภิตฺติสฺสติ
ลามสฺกการสิโลโก ปริหายิสฺสเต มม.

อัย คธา สการวิปุลาคธา ไหติ. อุมยสการวิปุลาคธาติปี วุจฺจติ. สคเณ หิ
ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อนุญจุภาณนุทสิ สงคยหติ.

อโห วต มหาสมเณ นาคจฺเณ มม สุวตฺนํ
อหํ เต ปริวิตกํ เจตโส เจตสา มม.

อัย คธา ภการสการวิปลาธา ไหติ. ภคเณ หิ ปสมปาเท ทิสฺสติ. สคเณ จ ตติยปาเท. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

อญฺญา ย อุตฺตรกฺขํ คนฺตฺวา ปิณฺฑายมุตฺตมํ
อาหริตฺวา อโนตฺตเต ภูณฺชิตฺวาน ยถาสฺขํ.

อัย คธา ปสมนการวิปลาธา ไหติ. นคเณ หิ ปสมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

ทิวาวิหารํ ตตฺถเว สฺมาปฺตฺติวิหาริโต
อโนตฺตตฺตเห กตฺวา อาคโตสฺมิ ตวณฺติเกติ.

อัย คธา ปสมนการวิปลาธา ไหติ. มคเณ หิ ปสมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

กาลิ มหาสมณสฺส ภตฺตํ เม ปริภุณฺชิ
สุณฺนิจฺจิตฺตฺว จ เม ภตฺตํ กาลํ ชาน มหามนิ.

อัย คธา ปสมนการวิปลาธา ไหติ. สคเณ หิ ปสมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

กิณฺณุ ไช การณํ ปุพฺเพ นายํ โปกฺขรณิ อธิ
สหายํ โปกฺขรณิทานิ มณฺวิณฺโณทกา สฺจจิ.
นยิมา เทว สิลลา ปุพฺเพ นิภฺชิตฺตา เยน เกนจิ
ตฺยิทานิ สิลลา เกน นิภฺชิตฺตา สุตฺลา สฺมา.

อิมมา คธาโย ปถยวตฺตคธา ไหติ. อิทํ คธาทวฺยํ. ยคเณ หิ ปสมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคเณ ปน ทุตฺตยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

นยิมสฺส กุกฺกฺขสฺส ปุพฺเพ สหายมฺนตา
ตฺสฺสทานิ อัย สฺชา นาฏฺกา วีย โอนตาติ.

อัย คธา ปสมนการวิปลาธา ไหติ. รคเณ หิ ปสมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

กสฺสป ปัสฺสูลํ เม อฺปฺปนฺนํ อธิ กานเน
ตฺสฺส ไชโหสิ กสฺสป เอตํ ปริวิตกฺกนํ.

อัย คธา ตติยชการวิปลาธา ไหติ. ชคเณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

กถํ นุ โข ปัสสุงลํ โธเวຍာหนุตติ ตาวเท

มม สงฺกปฺปมณฺဿယ สဂ္ဂโก เทวานมิစ္ဆโร.

อัยํ คธา ปจฺมรการวิปฺลาคธา โหติ. รคณฺเ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

ปาณินา วิชณฺิตฺวาน โปกฺขรณฺี อโวจ มํ

อิธ ภาณฺเต ปัสสุงลํ ภควา ปรีโธวตุ.

อัยํ คธา ตติยรการวิปฺลาคธา โหติ. รคณฺเ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

สಾಯํ อมฺนุสฺเสเนว ปาณินา ชณฺิตโทยตี

ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ เอตทโหสิ ตกฺกนํ.

อัยํ คธา ปจฺมมการวิปฺลาคธา โหติ. มคณฺเ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

กิมฺหิ นุ โข ปัสสุงลํ ปริมทฺเทยยามิมํ อิธ

อถโข กสฺสป โส สกฺโก ตาวตีเสสฺส อิสฺสโร.

อัยํ คธา ปจฺมรการวิปฺลาคธา โหติ. รคณฺเ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

มม สงฺกปฺปมณฺဿယ นิกฺขิปปิ มหตี สิลํ

อิธ ภาณฺเต ปัสสุงลํ ปริมทฺทาทิโวจ มํ.

อัยํ คธา ตติยรการวิปฺลาคธา โหติ. รคณฺเ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

สಾಯํ อมฺนุสฺเสเนว นิกฺขิตฺตฺวา มหตี สิลา

ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ เอตทโหสิ ตกฺกนํ.

อัยํ คธา มการวิปฺลาคธา โหติ. มคณฺเ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑
อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

กิมฺหิ นุ โขหมาลมฺพํ อุตฺตเรยฺยมิมํทธี

อถ กสฺสป กุกฺเก อธิวตฺถา ตฺว เทวตา.

อัยํ คธา ปจฺมมการตติยรการวิปฺลาคธา โหติ. มคณฺเ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
นคณฺเ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัยํ ๑ อนฺนุจฺจภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

มม สงกุปปมณฺเวยย สาขี นามเตโวจ มํ

อิธ ฆนฺเต อลฺมพิตฺวา อุตฺตรตฺต อิมํ ทธี.

อัย คาถา ปถยวาทตฺตคาถา โหติ. ยคโณ หิ ปจฺมตฺตียปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
ทุตฺตยจตฺตตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

ตโต กสฺสป มยฺหนฺติ เอตทโหสิ ตกฺกนํ

กิมฺหิ นุ โข ปัสฺสูลํ วิสฺสชฺชเยยฺยามิมํ อิธ.

อัย คาถา ตตฺตยวาทวิปฺลาคาถา โหติ. รคโณ หิ ตตฺตียปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

อล กสฺสป โส สกฺโกเทวราชา สฺชมฺปติ

มม สงกุปปมณฺเวยย นิกฺขิปปิ มหตี สิลํ.

อัย คาถา ปถยวาทตฺตคาถา โหติ. ยคโณ หิ ปจฺมตฺตียปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
ทุตฺตยจตฺตตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

อิธ ฆนฺเต ปัสฺสูลํ วิสฺสชฺชเชตฺตติโวจ มํ

สಾಯํ อมนฺสุเสเนว นิกฺขิตฺตา มหตี สิลาทิ.

อัย คาถา ปจฺมวาทตตฺตยวาทวิปฺลาคาถา โหติ. รคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
มคโณ ๑ ตตฺตียปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

กตเมน มคฺเคน ตฺวํ มหาสมณ อาคโต

อหํ เต ปจฺมตรํ อาคจฺจนฺโต มมสฺสมํ.

อัย คาถา ปจฺมวาทตตฺตยวาทวิปฺลาคาถา โหติ. มคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
นคโณ ๑ ตตฺตียปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

โส ตฺวํ เม ปจฺมตรํ อาคนฺตฺวาน มมสฺสมํ

อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนว เยน มคฺเคน เอหิสฺสตี.

อัย คาถา ปจฺมวาทวิปฺลาคาถา โหติ. นคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

อหํ กสฺสป วนสฺมึ อญฺเยเชตฺวาน ตํ อีสึ

ชมฺพฺยา ยาย เตเชน ชมฺพฺทีโป ปกาสิโต.

อัย คาถา ปจฺมวาทวิปฺลาคาถา โหติ. สคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อญฺญสุภานนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

ตโต ผลั คเหตุวาน อาคนตุวาน ปุเรตรี
 อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนสมิ เหวี่ ชานาหิ เม ปถั.

อัย คาถา ปถุยาวตตคาถา โหติ. ยคโณ หิ ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
 พุตฺติยจตฺตตฺถปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

อิทัง โข ชมฺพฺพยา ผลั วณฺณคนฺธรสฺสตุตมํ
 กสฺสป ตฺวั ปริภุชฺช สเจ ตฺวั อภิกงฺขสิตี.

อัย คาถา ปจฺมชการตติยสวิปฺลาคาถา โหติ. ชคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
 สคโณ ๑ ตติยปาเท. อัย ๑ อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

กตเมน ตฺวั มคฺเคน มหาสมณ อาคโต
 อหัง เต ปจฺมตรี อาคจฺจนฺโต มมฺสฺสม.

อัย คาถา ปจฺมมการตติยการวิปฺลาคาถา โหติ. มคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ.
 นคโณ ๑ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

โส ตฺวั เม ปจฺมตรี อาคนตุวาน มมฺสฺสมํ
 อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนว เกน มคฺเคน เอหิสิตี.

อัย คาถา ปจฺมนการวิปฺลาคาถา โหติ. นคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
 อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

อหัง กสฺสป วณฺสมึ อฺยโยเชตฺวาน ตํ อสิ
 ตาวตีสฺสปคนฺตุวาน อาวาสํ ปุณฺณกมฺมินิ.

อัย คาถา ปจฺมสการวิปฺลาคาถา โหติ. สคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
 อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

ปาริฉตฺตกปฺปฺพานิ คเหตุวา เต ปุเรตรี
 อาคนตุวาน อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโน โขสมิ กสฺสป.

อัย คาถา ตติยมการวิปฺลาคาถา โหติ. มคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
 อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

อิทัง โข กสฺสป ปุပ္ผั ปาริฉตฺตกรุกฺขโต
 อานิตฺตํ เมธฺวนา ปสฺส วณฺณคนฺธรสฺสตุตมํ สฺกนฺตุติ.

อัย คาถา ปจฺมสการวิปฺลาคาถา โหติ. สคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
 อญฺญสุภาจนฺทสิ สงฺคฺยหติ.

กฤษ สาน โจรเจยย มนุญณ์ กฤษ โน ปัย
มกุชีกา จ กปิลา จ มรณติ มรุตติกาติ.

อัย คธา ตติยสการวิปูลาคธา โหติ. สคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย จ
อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหติ.

กิเมว ทิสฺวา อฺุฏฺฐเวลลสาสิ
ปฺหาลิ อคฺุคฺิ กิสฺโกวทาโน
ปฺุจฺฉามิ ตํ กฤษปฺ เอตมตฺถํ
กถํ ปฺหีนํ ตว อคฺุคฺิหุตฺถํ.

อัย คธา อฺุปฺชาตिकाธา โหติ. อัย ปน วิเสสโต เปมาคธาติ ลทฺธนามา โหติ. อัย
หิ คธาหิ มิสฺเสติ. กถํ. ปจฺมทฺุติยจตฺตฺถปาทา อฺุเปนฺทวชิราคธาถกฺุขณํ ทิสฺสติ. ตติยปาเท
อินฺุทวชิราคธาถกฺุขณํ ทิสฺสติ. อัย จ ติฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหติ.

ฐเป จ สทฺุเท จ อโถ รเส จ
กามิตฺถิโย จาภิวทฺุติ ยณฺุภา
เอตํ มลนฺุติ อฺุปฺธิ สฺุณฺุถตฺวา
ตสฺมา น ยิฏฺฐเจ น หุเต อรณฺุชินฺุติ.

อัย คธา อฺุปฺชาตिकाธา โหติ. อัย หิ อินฺุทวชิราทिकाธาถกฺุขณฺุหิ มิสฺเสติ. อัย จ
ติฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหติ.

เอตฺุถเวว เต มโน น รमितฺถ
ฐเปสฺสุ สทฺุเทสฺสุ อโถ รเสสฺสุ
อถ โโก จรฺหิ เทวมนฺุสฺสโลเก
รโต มโน กฤษปฺ พฺุริหิ เมตฺนฺุติ.

อัย คธา อฺุปฺชาตिकाธา โหติ. อัย หิ อินฺุทวชิราทिकाธาหิ มิสฺเสติ. อิมิสฺสา จ
ปจฺมปาโท ปนฺุติฉนฺุทฺสี, ทฺุติยจตฺตฺถปาทา ติฏฺฐภาณนุทฺสี, ตติยปาโท จ อติชคฺติฉนฺุทฺสี
สงฺคยฺหติ.

ทิสฺวา ปทํ สนฺุตมฺนุปฺธิกํ
อภิกฺุจฺฉนํ กามภเว อสฺตฺถํ
อนฺุณฺุถถาภาวิมนฺุณฺุถเนยฺยํ
ตสฺมา น ยิฏฺฐเจ น หุเต อรณฺุชินฺุติ.

อัย คธา อุปชาตคธา ไหติ. อัย หิ อุเปนวทวชราทคธาถกษณหิ มิสฺสติ. อัย จ
ติฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยุหติ.

๑๗. อคฺคสาวกปพฺพชฺชาปรีวตฺต

ทฺนฺโต ทฺนฺเตหิ สห ปฺรธาณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีภฺษสฺสุณฺโณ ราชคฺห์ ปาวิสฺสิ ภคฺวา.

มฺตฺโต มฺตฺเตหิ สห ปฺรธาณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีภฺษสฺสุณฺโณ ราชคฺห์ ปาวิสฺสิ ภคฺวา.

ติณฺโณ ติณฺเณหิ ปฺรธาณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีภฺษสฺสุณฺโณ ราชคฺห์ ปาวิสฺสิ ภคฺวา.

สนฺโต สนฺเตหิ สห ปฺรธาณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีภฺษสฺสุณฺโณ ราชคฺห์ ปาวิสฺสิ ภคฺวา.

ทสฺวาไส ทสฺพโล ทสฺธมฺมวิทฺทฺ ทสฺภิ จฺเปโต
ไส ทสฺสตฺปริวาริ ราชคฺห์ ปาวิสฺสิ ภคฺวาติ.

อิมา คธาโย สามญฺญคธาโย โหนฺติ. อิมา หิ นานาคธาถกษณหิ มิสฺสเสฺนฺติ.
อัย จ วนฺณฉนฺนุทสิ สงฺคยุหติ.

โย ธีโร สพฺพธิ ทฺนฺโต พฺทฺโร อปฺปฏิปฺคฺคโล
อรฺห์ สฺคฺโต โลเก ตสฺสาหํ ปริจฺวาริโกติ.

อัย คธา ปจฺมสฺการวิปฺลาคธา ไหติ. สคฺโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ
อนฺนุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยุหติ.

มยฺ สฺทุกฺชิตา เปตา ทฺคฺตตาย มโลภิกกา
ปีพิตา ชฺุปฺปิปาเสน ปริเทยฺยาม สพฺพทาติ.

อัย คธา ปถฺยวตฺตคธา ไหติ. ยคฺโณ หิ ปจฺมตฺติยปาเท ทิสฺสติ. ชคฺโณ ปน
ทฺติยจตฺตฺตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อนฺนุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยุหติ.

ติโรกฺฏฺฐสฺสุ ติฏฺฐนฺติ สนฺธิสิงฺฆามฺภเกสฺสุ จ
ทฺวารพาหาสฺสุ ติฏฺฐนฺติ อาคนฺตฺวาน สกั ฆริ.

อัย คธา ปถฺยวตฺตคธา ไหติ. ยคฺโณ หิ ปจฺมตฺติยปาเท ทิสฺสติ. ชคฺโณ ปน
ทฺติยจตฺตฺตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อนฺนุฏฺฐภาณนุทสิ สงฺคยุหติ.

๙ เป ๙

ตุมเหหิ ปุณฺณํ ปสฺสตี อนุปฺปกนฺตฺติ.

อัยํ คาคา อินฺทวํสาคาคา โหติ. อัยํ ๑ ชคตีฉนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

อปฺปํ วา พุทฺธํ ว ภาสสฺส อตฺถํเยว เม พหฺหิ

อตฺถเนว เม อตฺถโถ กิ กาทฺสิ พุณฺณชนฺํ พหฺหติ.

อัยํ คาคา วิปฺลลาอรียาคาคา โหติ. วุตฺตํ เหตํ

น ทิสฺสเตตฺถ ยํ ฉนฺทํ ปโยเค ทิสฺสเต ยทิ

วิสมกฺขรปาทำ ตํ คาคา สามณฺณนามโต.^{๑๐}

อัยํ ๑ วณฺณวุตฺตติยํ สงฺคยฺหติ.

เย ธมฺมา เหตุปฺพุทธว เตสํ เหตฺตํ ตถาคโต อาห

เตสญฺจ โย นิโรโธ เอวํวาที มหาสมฺโณติ.

อัยํ คาคา ปถยาอรียาคาคา โหติ. วุตฺตํ เหตํ

อาทิมมถ ปาทญฺคํ ยสฺสา ตฺยํเสหิ सा ปถยาติ.^{๑๑}

อัยํ ๑ มตฺตาวุตฺตติยํ สงฺคยฺหติ.

๑๘. กปิลวตฺถุคฺคมนปริวตฺต

อญฺคาริโน ทานิ ทุมมา ภทฺนฺเต

ผลฺลสิโน ฉนฺทํ วิปฺปหาย

เต อจฺจิมนฺโตว ปภาสยฺนฺติ

สมโย มหาวีร อญฺคิรฺसानํ. ๑

ทุมมา วิจิตฺตา สุวिरาชมานา

รตฺตงฺกุเรเหว ปลฺลเวหิ

รตฺนุชฺชลามณฺทปสนฺนิภาสา

สมโย มหาวีร อญฺคิรฺसानํ. ๒

สุปฺปํผิตคฺคา กุสฺสเมหิ ภูสิตา

มณฺณญฺญตา สุจิสฺสาธฺคฺคณา

^{๑๐} วุตฺโต. ๑๒๘/๑๖๗.

^{๑๑} วุตฺโต. ๒๐/๕๘.

รูกษา วิโรจนฺติ อุกุโสะ ปสฺเสสฺสุ สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๓
ผลเหินเเกหิ สมิทฺธิภูตา วิจิตฺตรูกษา อุกุโสะวิกาเส ขุทฺทํ ปิปาสํปี วินอยนฺติ สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๔
วิจิตฺตมาลา สุจิปุลลเวหิ สุสซุชิตา โมรกลาปสนฺนิภา รูกษา วิโรจนฺติ อุกุโสะ ปสฺเสสฺสุ สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๕
วิโรจมานา ผลปุลลเวหิ สุสซุชิตา วาสนิวาสภูตา โตเสนฺติ อทฺธานกิลนฺตสฺสเต สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๖
สุผฺลลิตคฺคา วนคฺมุพฺนิสฺสิตา ลตา อนเภา สุวีราชมานา โตเสนฺติ สฺสเต มณฺนิมณฺฑปา ว สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๗
ลตา เนกา ทฺมุณิสฺสิตา ว ปิเยหิ สทฺธิ สหิตา วฐฺวี ปโลภยนฺตี หิ สฺสคฺนฺธคฺนฺธา สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๘
วิจิตฺตนีลาทิมนฺุญญวณฺุณา ทิจา สมนฺุตา มภิกฺขุชิมานา โตเสนฺติ มณฺุชฺสุสรฺตาทิ รตี สมโย มหาวีร อังคีรฺसानํ.	๙
มิกคา จ นานา สุวีราชมานา อุตฺตุงคกณฺุณา มนฺุญญเนตฺตทา	

ทิสา สมนุตามภิธาวยนุติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๐
มณฺญญภูตา จ มหี สมนุตา	
วิราชมานา หริตา จ สหุทลา	
สุปฺปฺฝรฺกฺขา โมพินิลงฺกตา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๑
สุสซุชิตา มุตฺตมยา ว วาลุกา	
สุสณฺจิตา จารุสฺมฺสฺส ทาตา	
วิโรจยฺนฺเตว ทิสา สมนุตา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๒
สมํ สฺมุสฺสํ สฺจิกฺกมิกาคํ	
มณฺญญปฺปฺโผทยคณฺฐวาสิตี	
วิราชมานํ สฺจิมญฺจํ โสภํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๓
สุสซุชิตํ นนฺทนกานนํ ว	
วิจิตฺตนานาทุมสณฺฑมณฺฑิตํ	
สุคณฺฐภูตํ ปวณํ สุรมฺมํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๔
สรา วิจิตฺตา วิวิธา มโนรมา	
สุสซุชิตา ปงฺกชปฺนฺฑทริกา	
ปสณฺนสีโตทกจารุสฺปณฺณา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๕
สุมุลฺลนนาวิวิธปงฺกเซหิ	
วิราชมานา สฺจิสากฺคณฺฐา	
ปโมทยนฺเตว นรามรานํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๖
สุมุลฺลปงฺเกรฺหสณฺนิสฺสินฺนา	
ทิสา สมนุตา มภินาทยนุตา	

โมทนุติ ภริยาหิ สมงคิโน เต	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๗
สุผุลลุปุแผหิ รหิ คเหตุวา	
อลี วิธาวนุติ วิภูชมานา	
มธุมหิ คนุโธ วิทิสั ปวายติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๘
อภินนนาทา มทวารณา จ	
คิริมุหิ นชุไซ สุวีราชิตา ว	
สวณุติ ธาวนุติ จ วาธิธา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๑๙
คิริ สมนุตา ว ปทิสุสมานา	
มยฺฐรคี่วา อิว นีลวณฺณา	
ทิสา รชินุทา ว วิโรจยณฺติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๐
มยฺฐรสงฆา คิริมฺพุทฺถนสมึ	
นจฺจนฺติ นารีหิ สมงคี่ภูตา	
กุชฺชนฺติ นานามธฺรสุสเรหิ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๑
สุวาทิกกา เนกทิสา มนฺณญฺปา	
วิจิตฺตปตฺเตหิ วิราชมานา	
คิริมุหิ จตฺวา อภินาทยณฺติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๒
สุผุลลุปุผา กรมาภิกิณฺณา	
สุคนฺธนนาทลลฺงกตา จ	
คิริ วิโรจยณฺติ ทิสั สมนุตา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๓
ชลาสยา เนกสุคนฺธคนฺธา	
สุรินฺทอญฺยานชลาสยาว	

สวณฺดี นชฺไช สุวราชมานา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๔
วิจิตฺตติตฺเถหิ อลงฺกตา จ มณฺญณานานามิคปฺกฺชีวาสา นชฺไช วิโรจนฺติ สฺสุนุทมานา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๕
อุโฆสฺ ปสฺเสสฺ ชลาสเยสฺ สฺอุปฺผิตา จารุสฺคนฺธรฺกฺษา วิภูสิตฺคฺคา สฺรฺสนุทวิว สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๖
สฺคนฺธนานาทุมชาลภิกฺณฺณํ วนํ วิจิตฺตํ สฺรฺนนุทนํ มโนภีรามํ สตตํ ยตีนํ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๗
สมฺปนฺนนานาสฺจิจินฺนปานา สพฺยณฺชนา สาธฺรฺเสน ยุตฺตา ปเถสฺ คาเม สฺลภา มณฺญณฺยา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๘
วิราชิตา อสาลี มหิ สมฺนฺตา วิจิตฺตวณฺณนา กุสฺมาสนฺสฺส รตฺตินุทโคเปหิ อลงฺกตา ว สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๒๙
วิสุทฺธสทฺธาทิกฺเณหิ ยุตฺตา สมฺพฺพุทฺธราชํ อภิปฺภุจฺยณฺตา พฺหุหิ สพฺเพ ว ชนา สมฺนฺตา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๐
วิจิตฺรอารามสฺไปกฺขรณฺญา วิจิตฺรนาเนาปฺทุเมหิ สณฺณนฺนา	

ภีเสหิ ตีรํ วรรสํ ปรายติ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๑
วิจิตรนีลจุกทเนนลงกตา มณฺญวรุทฺธา อุกฺกโตวิกาเส สมฺมุคฺคตา ฉตฺตสมฺมุทฺตา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๒
วิจิตรนีลพุมิวายตี วนํ สุรินฺทโลเก อิว นนฺทนี วนํ สพฺโพตฺตํ สาทฺ สุคนฺธปฺปมฺ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๓
สุภณฺชสํ โยชนโยชนesu สุภิกฺษคามา สุลภา มณฺญวณฺ ชนาภิกิณฺณา สุลภนฺปวณฺ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๔
ปฺหุตฺตฉายฺทกรมฺมทฺตา นิวาสนํ สพฺพสุขปฺปทาทา วิศาลสาลา จ สภา พหฺ จ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๕
วิจิตฺตนาณา ทุมฺสณฺชมณฺชิตา มณฺญวณฺอฺยยานสุไปกฺขรณฺโถ สุมาปิตา สาทฺสุคนฺธคณฺธา สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๖
วาโต มุทฺทิสิตเล สาทฺ ฐโป นภา จ อพฺภา วิคฺตา สมนฺตา ทิสา จ สพฺพาว วิโรจยณฺติ สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๓๗
ปเถ รโชนฺคฺคมนตฺถเมว รตฺตี ปวสุสนฺติ จ มนฺทวภูจฺิ	

นภ ๑ สู่โร มุฑุโกว ตาโป	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๓๘
มทปุปพาหา มทตติสงฆา	
กเรณฺสงฆะหิ กิพฺยนฺติ	
ทิสา วิธวณฺติ ๑ คชฺชยณฺตา	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๓๙
นวิ สุนีลํ อภิตสฺสนียํ	
นีลพภกฺกํ อิว รรมมฺภูตํ	
วิโลกิตานํ อภิวิมฺหนียํ	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๔๐
วิสุทฺธมพฺภํ คคนํ สุรมฺมํ	
มณฺนิเมยฺหิ สมลงฺกตาว	
ทิสา ๑ สพฺพา อติโรจยณฺติ	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๔๑
คณฺธพฺพิชฺชาธรกินฺนรธา	
สุคฺคิตยณฺตา มคฺชรสเรณ	
จรณฺติ ตสฺมี ปวเน สุรมฺเม	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๔๒
กิลลสงฺฆสฺส ภิตาสเกหิ	
ตปฺสฺสิสงฆะหิ นิสเวตี วนํ	
วิหารอารามสมิทฺถภูตํ	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๔๓
สมิทฺถนนานาผลิโน วนนฺตา	
อนากุลา นิจฺจมนิภิมฺมา	
สมาธิปฺตี อภิวทฺถมยณฺติ	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๔๔
นิสเวตี เนกขเนหิ นิจฺจํ	
คาเมน คามํ สตตํ วนนฺตา	

ปุเร ปุเร คามวรา จ สุนติ สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๔๕
วตถนุณปานี สยนาสนนญจ คนธญจ มาลญจ วิเลปนญจ ตหี สมิทฐา ชนตา พหุ จ สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๔๖
ปุณณิทธิยา สพพยสคคปตตะตา ชนา จ ตสฺมี สุชิตา สมิทฐา ปหุตโภคา วิวิธา วสนติ สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๔๗
นภ จ อพภา วิสุทฺธวณฺณา ทิสสา จ จนฺโท สุวิราชิตโต ว รตฺตติญฺจ วาโต มุทฺตติโล ว สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๔๘
จนฺทศฺศเม สพพชนา ปหฺภูจฺจา สกงฺคณฺเ จิตฺตรกธา วทนฺตา ปิเยหิ สทฺธิ อภิโมทยนฺติ สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๔๙
จนฺทศฺส รํสีหิ นภํ วิโรจิ มหี จ สํสุทฺธมนฺญญวณฺณา ทิสสา จ สพพา ปริสุทฺธรฐฺปา สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๐
ทฺฐเร จ ทิสฺวา วรจนฺทริสํ ปุปฺปํสฺสุ ปุปฺปานิ มหิตลสฺสํ สมนฺตโต คนฺธคฺคณฺตฺติกานํ สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๑
จนฺทศฺส รํสีหิ วิลิมฺปิตา ว มหี สมนฺตา กุสฺสมนฺลงฺกตา	

วิโรจ สัพพวงศสุมาลินี ว	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๒
กุกนุติ หตุถึปี มเทน มตุตา	
วิจิตตปิณฑา จ ทิชา สมนุตตา	
กโรนุติ นาทำ ปวเน สุรมเม	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๓
ปถญจ สัพพํ ปทิตุชนกขมํ	
อิทฺธํ จ ภูจํ สนนํ สโกคํ	
สัพพตฺถุกํ สัพพสุขปฺปทานํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๔
วนญจ สัพพํ สุวิจิตฺตรูปํ	
สมาปัตติ นนุทนกานนํ	
ยตีเน จ ปิตี สตตี ชเนติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๕
อลงกตํ เทวปุริว รมมํ	
กปิลวตฺถุ นามเชยฺยํ	
กุลนครํ อิว สสุสิริกํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๖
มนุญฺเจอบุญฺญาลวิจิตฺตรูปํ	
สุผฺลฺลปงฺเกรฺหสณฺฑมณฺฑิตํ	
สุผฺลฺลปทุมฺบุปฺปลสณฺฑมณฺฑิตํ	
วิจิตฺตปริกฺขาหิ ปุริ สุรมมํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๗
วิจิตฺตปาการญจ ไตรณญจ	
สุตํ คณํ เทวนิวาสภูตํ	
มนุญฺเจววิถิ สุรโลกสนฺนิภํ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๕๘
อลงกตา สากิยราชปฺตุตา	

วิจารณ์านา วรรณสนเนหิ
 สุนทรโลกเก อิว เทวปุตตา
 สมโย มหาวีร อังคีรธานี. ๕๙
 สุตุโธทโน มุนิวร อภิตสสนาย
 อมจจุปุตเต ทสธา อเปสยิ
 พเลน สทุธิ มหาตา มุนินุท
 สมโย มหาวีร อังคีรธานี. ๖๐
 เนวาคติ ปสฺสติ เนว วาจํ
 โสกาภิภูตํ นรวิระเสฏฺจํ
 ไตเสตุมิจฺจามิ นราธิปุตฺตํ
 สมโย มหาวีร อังคีรธานี. ๖๑
 ตํทสฺสเนนพฺภูตปิตฺราสิ
 อุกฺกขมานํ ทฺวิปทานมินุทํ
 ไตเสหิ ตํ มุนินุท คฺคณเสฏฺจํ
 สมโย มหาวีร อังคีรธานี. ๖๒

อิมมา คาถาโย อุปชาตिकाถาโย โหนนฺติ. ตา हि नानाकाठालक्षणैहि मिश्रैः.

เตन वृत्तं

อนนุตโรทริตลกฺขณา เจ ปาथा วิมิสฺสา อุปชาตโย ตา
 เอวํ กิลฺยณาสุปี มิสฺสิตาสู วทนติ ชาตีสฺวทเมว นามนฺติ.^{๑๒}

อิมมา จ พุรหตีปฺนฺตติฏฺฐุภาชคตีอติชคตีสฺกกรีสฺสุ ยถารหํ สงฺคฺยหฺนฺติ.

อาสาย กสฺเต เขตฺตํ พีชํ อาสาย วปฺปติ
 อาสาย พาณิชายนฺติ สมฺพุทฺธิ ฌนหารกา
 ยาย อาสาย นิฏฺฐามิ สภา เม อาสา สมิชฺฌตฺ. ๖๓

อयํ คาถา ปถฺยวาทฺตคาถา โหติ. ยคฺเณ हि ปจฺमतฺตียปาเท ทิสฺสติ. ชคฺเณ ปน
 พุตฺตียจฺตฺตฺตฺปาเท ทิสฺสติ. อयํ จ อนฺนุฏฺฐุภาชฺชนฺทสิ สงฺคฺยหฺติ.

นาตีสีตํ นาตฺอุณฺหํ นาตฺิพุทฺธิกฺขณาตํ

^{๑๒} วุฑฺโฑ. ๖๔/๑๐๔.

สททลา หริตา ภูมิ เอส กาลิ มหามุนีติ. ๖๔
 อัย คธา ปจมารการวิปูลาคธา โหติ. รคโณ หิ ปจมาปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
 อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

สุทฺโธทโน นาม ปิตา มหสิโน
 พุทฺธสฺส มาตา ปน มายาตินามา
 ยา โพิสฺสตุตฺติ ปริหริย กุจฺฉินา
 กายสฺส เกทา ติวสฺมิ โมทติ.
 สธา โคตมี กาลกตา อิตฺโต จฺตา
 ทิพฺเพหิ กาเมหิ สมงฺคิภูตา
 สธา โมทติ กามคฺเชนฺหิ ปญฺจหิ
 ปริวาริตา เทวคฺเชนฺหิ เตหิ.
 ภาณเต ปิตา ทสฺสนมิจฺฉิตา เต
 สุทฺโธทโน ราชวโร ยสฺสสฺสี
 ตถาคโต โลกहितกนาถ
 กโรตุ สญฺญาตกสงฺคหนฺติ.

อิมา คธาโย อุปชาตคธาโย โหนฺติ. ตา หิ นานาคาถาลกฺขณฺหิ มิสฺเสนฺติ. อิมา
 ๑ ติฏฺฐสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหฺนฺติ.

สุณฺนิตฺวา มจฺจํ ตสฺส คิริ โลกहित รัต
 สารุทายิ กริสฺสาม ญาตกานญฺจ สงฺคหนฺติ.

อัย คธา ปถยวตฺตคธา โหติ. ยคโณ หิ ปจมตฺติยปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
 ทุตฺติยจตฺตฺถปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหฺนฺติ.

กิติโส เต มหาวีร อภินีหาโร นรุตฺตม
 กมุหิ กาลे ตยา ธีร ปตฺถิตา โพิมฺตฺตมา.
 ทานํ สีสํ ๑ เนกฺขมฺมํ ปญฺญา วิริยญฺจ กิตฺติ
 ชนฺติสจฺจมธิฏฺฐานํ เมตฺตฺตฺเพกฺขา ๑ กิตฺติสา.

อิมา คธาโย ปถยวตฺตคธาโย โหนฺติ. อิหํ คธาทวฺย. ยคโณ หิ ปจมตฺติย-
 ปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน ทุตฺติยจตฺตฺถปาเท ทิสฺสติ. อิมา ๑ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหฺนฺติ.

ทสปารมี มหาวีร กิตฺติ โลกนายก

กถั อูปปารมี ปุณฺณา ปรมตฺถปารมี กถนฺติ.
 อัย คธา ปถยวตฺตคธา หิตฺติ. ยคเณ หิ ปมตฺติยปาเท ทิสฺสตี. ชคเณ ปน
 ทุตฺติยจตฺตฺถปาเท ทิสฺสตี. ทส,อุป,ปร อิตฺติ เอกโต คณนฺยหติ. อัย ๑ อณฺฎฐฎาณนฺทสิ
 สฺงคฺยหติ.

๑๙. พิมฺพิลาปปริวตฺต

สินฺทฺธิณฺนิลฺมฺทฺตฺถชิตฺเกโส
 สุริยนิมฺมิลตลาภินลาโต
 อายตตฺงคฺมฺทฺกายตนาโส
 รัชิตาลวตฺตโก ๑ นรสีโห
 จกฺกวรสีตฺรตฺตสุปาโท
 ลกฺขณปณฺทิตฺตอายตปณฺทิตฺ
 จามรจตฺตวิภูสิตปาโท
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 สกฺยกฺมารวโร สุชฺมาโล
 ลกฺขณวิจิตฺตปฺณฺณสรโร
 โลกฺหิตาย ตโต นรโร
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 ปฺณฺณสฺสาภินิโก มฺขวณฺเณ
 เทวนรราชปิโย นรนาโถ
 มิคฺราชินฺทฺวิลาสิตคามิ
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 สินฺทฺธิสฺสคฺมฺภีรฺมณฺฑสฺสโสมโส
 หิงฺคฺลวณฺณสฺรตฺตสฺซีโว
 วิสฺตีวีสฺตีเสตฺสภานฺโต
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 ขตฺติยสมฺภวอคฺคฺกฺลิโน

เทวมนุสฺสนมสฺสิตปาโท
 สีสฺสมาธิปติภูจិតจิตฺโต
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 วภูฏสฺวภูฏสฺสณฺทิตคฺวี
 สีนฺนุกมิกฺราชฺสรี
 กาณฺจนฺสฺจฺฉฺวอิตฺตฺตมวณฺโณ
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห
 คจฺฉติ นีลปถे วिय จนฺโท
 ตาราคณฺปริเวภูจិតฺฐโป
 สวามชฺชเมคฺโต สมนฺนุโห
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโหติ.

อีมา คาคาโย อุปชาตคาคาโย โหนฺติ. ตา หิ นานาคาคาลกฺษณฺเหหิ มิสฺเสนฺติ.
 อีมา จ ติฏฺฐุภาณฺนุทสิ สงฺคฺยฺหนฺติ.

เทว เทวินฺทสิลลย ปฺตฺโต เตธ ปฺเร ปฺเร
 จริตฺวา จรติทานิ ปิณฺฑตฺถายสฺส วิธียาติ.

อัย คาคา ตติยสการวิปฺลาคาคา โหติ. สคฺโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย จ
 อณฺุฏฺฐุภาณฺนุทสิ สงฺคฺยฺหนฺติ.

อุตฺติมฺเญ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ สฺจฺฉริตฺมํ จเร
 ธมฺมจารี สฺขํ เสติ อสฺมึ โลกเ ปรมฺหิ จาติ.

อัย คาคา ปถยวตฺตคาคา โหติ. ยคฺโณ หิ ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคฺโณ ปน
 ทุตฺติยจตฺตฺถปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อณฺุฏฺฐุภาณฺนุทสิ สงฺคฺยฺหนฺติ.

ธมฺมญฺจเร สฺจฺฉริตฺมํ น ตํ ทฺวจฺฉริตฺมํ จเร
 ธมฺมจารี สฺขํ เสติ อสฺมึ โลกเ ปรมฺหิ จาติ.

อัย คาคา ปจฺมณการวิปฺลาคาคา โหติ. นคฺโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสติ. อัย จ
 อณฺุฏฺฐุภาณฺนุทสิ สงฺคฺยฺหนฺติ.

นิพฺพุตา นฺน สว มาตา นิพฺพุโต นฺน โส ปิตา
 นิพฺพุตา นฺน สว นารี ยสฺสาयํ อีทิสฺส ปตีติ.

อัย คธา ปถยาวตตคธา ไหติ. ยคโณ หิ ปจมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
ทุตติยจตฺตตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

๒๐. สากฺยราชปพฺพชฺชาปริวตฺต

ยสฺส ตินฺนโณ กามปงฺโก มทฺทิตโต กามกณฺฏโก
โมหกฺขยํ อญฺปฺตโต สฺชทฺกฺเขน เวตฺตีติ.

อัย คธา ปจมรการวิปฺลาคธา ไหติ. รคโณ หิ ปจมปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

ยถา อคารํ ทฺจฺจณฺนํ วุญฺจิ สมตฺติวิชฺฌติ
เอวํ อภาวิทํ จิตฺตํ ราโค สมตฺติวิชฺฌติ
ยถา อคารํ สฺจฺจณฺนํ วุญฺจิ น สมตฺติวิชฺฌติ
เอวํ สฺภาวิทํ จิตฺตํ ราโค น สมตฺติวิชฺฌตฺตีติ.

อิมา คธาโย ปจมมการวิปฺลาคธาโย ไหนฺติ. อิทํ คธาทฺวยํ. มคโณ หิ ปจม-
ปาเท ทิสฺสติ. อิมา ๑ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหฺนฺติ.

สุกรานิ อสาณฺนิ อตฺตโน อหิตานิ ๑
ยํ เว หิตญฺจ สาณฺญจ ตํ เว ปรมทฺกกรนฺติ.

อัย คธา ปถยาวตตคธา ไหติ. ยคโณ หิ ปจมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
ทุตติยจตฺตตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑ อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

สุกรํ สาณฺนา สาณฺ สานฺ ปาเปน ทฺกกรํ
ปาปํ ปาเปน สฺกรํ ปาปมริเยหิ ทฺกกรนฺติ.

อัย คธา ตติยนการวิปฺลาคธา ไหติ. นคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย ๑
อญฺญสุภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

โหตี สิลวตํ อตฺถโธ ปตฺติสณฺจารวฺตฺตินํ
ลกฺขณํ ปสฺส อายนฺตํ ภาตฺติสงฺฆปรกฺขตํ
อถ ปสฺสสิมํ กาทํ สุวิหิณฺว ภาตฺติภีติ.
อปิ วิรก ปสฺเสสิ สกฺกณํ มญฺจภาณิกํ
มยฺรคฺวีวสงฺกาสํ ปตฺตี มยฺหํ สวิญฺจกํ.

อิมา คาถาโย ปถยาวตตคาถาโย โหนฺติ. อิหํ คาถาอฑฺฒเตยฺยํ. ยคโณ หิ
ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสตี. ชคโณ ปน หุตฺติยจตฺตฺถปาเท ทิสฺสตี. อิมา ๑ อญฺญสุภาณนุทฺสี
สงฺคยฺหนฺติ.

อุทกผลจฺรสฺส ปกฺขิโน
นิจฺจํ อามกมจฺจโกชฺชิโน
ตฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
เสวาลเอหิ ปฺลิตฺตฺตฺตฺต
อจฺจริ วตฺถายํ วิตฺถํ วนานิ
กญฺจจฺจจฺจจฺจจฺจจ
อถาสทา ชฺชิตฺติ ชฺชิตฺติ
ยตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

อิมา คาถาโย อปฺชชาติคาถาโย โหนฺติ. อิหํ คาถาทุวฺยํ. ตา หิ นานาคาถา-
ลกฺขณเอหิ มิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

ลสี ๑ เต นิปฺผลิตา มตฺถโก ๑ ปทาลิต
สพฺพา เต ผาสฺสกา ภคฺคา อชฺช ชฺชิตฺติ วิโรจสีตี.

อຍံ คาถา ปจฺมภกาววิปฺลาคาถา โหติ. ภคโณ หิ ปจฺมปาเท ทิสฺสตี. อຍံ ๑
อญฺญสุภาณนุทฺสี สงฺคยฺหนฺติ.

อกรรมฺหา ว เต กิจฺจํ ยํ พลํ อหฺวมฺหเส
มิกฺรราช นโม ตฺยตฺถ อปี กิณฺจ ลภามฺหเส.

อຍံ คาถา ปถยาวตตฺวิปฺลาคาถา โหติ. ภคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสตี. ภคโณ ปน
จตฺตฺถปาเท ทิสฺสตี. อຍံ ๑ อญฺญสุภาณนุทฺสี สงฺคยฺหนฺติ.

มม โลหิตภกฺขสฺสฺส นิจฺจํ ลุทฺททานิ กุพฺพโต
ทฺนฺตฺนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต พํ ยํปี ชีวสีตี.
ถาตเมตํ กุณฺจคฺสฺส ยํ ตฺถํ เสปฺถุณิ เสยฺยสี
อญฺญํ เสปฺถุณิ คจฺจามิ น เม เต รุจฺจเต ผลนฺติ.

อิมา คาถาโย ตติยภกาววิปฺลาคาถาโย โหนฺติ. อิหํ คาถาทุวฺยํ. ภคโณ หิ ตติย-
ปาเท ทิสฺสตี. อิมา ๑ อญฺญสุภาณนุทฺสี สงฺคยฺหนฺติ.

อกฺชี ภินฺนา ปญฺเญ นญฺโจ สชีเคเห ๑ ภณฺทํ

อุภโต ปทุมจา กมมนุตา อุทกมุหิ ถลมุหิ จาติ.
 อัย คธา ตติยมการวิปูลาคธา โหติ. มคโณ หิ ตติยปาเท ทิสฺสติ. อัย จ
 อนุจฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

อิมานิ อฏฺฐปิ ตมคฺคปฺคฺคัล
 เทวาทิเทวํ นรทมฺมสารถิ
 สมนฺตจกฺขุ สตปฺปญฺจลกฺขณํ
 ปาณนฺหิ พุทฺธํ สรณํ คโตสฺมีติ.

อัย คธา อุปชาติคธา โหติ. อัย หิ นานาคธาถกฺขณนฺหิ มิสฺเสติ. อัย จ
 ติจฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหติ.

อกตญฺญุสฺส โปสฺสสฺส นิจจํ วิวรทฺสฺสิน
 สพุทฺฏเจ ปจฺวี ทชฺชา เวน นํ อภิราชเยติ.

อัย คธา ปถยวตฺตคธา โหติ. ยคโณ หิ ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
 พุติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อัย จ อนุจฺฐภาณนุทสิ สงฺคหาติ.

อิธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ
 ปापการิ อภยตฺถ ตปฺปติ
 ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ
 ภियโย ตปฺปติ ทฺคฺคตฺตี คโตติ.

อัย คธา เวตาลียคธา โหติ. อัย หิ นานาคธาถกฺขณนฺหิ มิสฺเสติ. อัย จ
 มตฺตธานนุทสิ สงฺคยฺหติ.

๒๑. เมตเตยฺยพุทฺธพฺยาकरणปริวตฺต

อเนกชาติสํสารํ สนฺธาวิสฺสํ อนิพฺพิสํ
 คหการิ คเวสนฺโต ทฺกฺขา ชาติ ปฺนปฺปฺนํ.
 คหการก ทิจฺฐสิสิ ปฺน เคนํ น กานฺสิ
 สพุทฺธา เต ผาสฺกกา ภคฺคา คหกฺกํ วิสงฺขตํ
 วิสงฺขารคตํ จิตฺตํ ตณฺหานํ ขยมชฺฌคธาติ.

อิมา คธาโย ปถยวตฺตคธาโย โหนฺติ. อิํ คธาตติยํ. ยคโณ หิ ปจฺมตติย-
 ปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน พุติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อิมา จ อนุจฺฐภาณนุทสิ สงฺคยฺหนฺติ.

๒๒. พุทธปิตุनिพพานปริวตต

กปิลั เทวทหญจ โกลิยั สกุกัรึ ตถา

สุปฺปวาสนญจ เวรญจ สรรุจฺจา พุทฺธฅาตกาตี.

อัยฺย คาถา ปจฺมสการวิปฺลาคาถา โหตี. ชคโณ หี ตติยปาเท ทิสฺสตี. อัยฺย จ
อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

ราชาโน ชตฺตียา มาตา ปิตา ภาตา จ ฅาตกา

กนิฏฺฐภคินี จาปี ฅาลยา จ อนฺาถกา.

อัยฺย คาถา ปถฺยาวตฺตคาถา โหตี. ยคโณ หี ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสตี. ชคโณ ปน
ทุตฺติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสตี. อัยฺย จ อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

ฅาจารย์ยฺปชฺฅฅายา จ เตสฺสุ เย เย ทิวักตา

เต เต ฅุทฺทิสฺส ยญฺญานี การยฺนฺตี ยถาพลั.

อัยฺย คาถา ปจฺมมการวิปฺลาคาถา โหตี. มคโณ หี ปจฺมปาเท ทิสฺสตี. อัยฺย จ
อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

ยญฺญกมฺมานี กตฺวาน นรา ฅุทฺทิสฺส ฅาตเก

สामीโน กุลสนฺดา เย มิตฺตา จาปี สหายกา.

เตสั ฅลानी ปโปโปนฺตี ฅตฺตนา ว กตานิปี

ทานฅลानी เตสัปี สตฺตทานญจ ภวิสฺสเร.

อิมา คาถาโย ปถฺยาวตฺตคาถา โหนตี. ยคโณ หี ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสตี. ชคโณ
ปน ทุตฺติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสตี. อิมา จ อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

เย นรา ปุตฺตนตฺตาที ชีวนฺดาเยว ฅาตกา

ทิวฺจเต น การยฺนฺตี ยญฺญกมฺมํ ยถาพลั.

อัยฺย คาถา ตติยรการวิปฺลาคาถา โหตี. รคโณ หี ตติยปาเท ทิสฺสตี. อัยฺย จ
อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

เต นรา ฅกตญฺญ จ ฅธมฺมญฺเจว สณฺุจิตา

ฅปาเยเสวว ชายฺนฺตา จิรั ทุกฺขานี ภฺญชฺเร.

อัยฺย คาถา ปถฺยาวตฺตคาถา โหตี. ยคโณ หี ปจฺมตติยปาเท ทิสฺสตี. ชคโณ ปน
ทุตฺติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสตี. อัยฺย จ อนฺุฏฺฐภาณนุทฺสี สงฺคยฺหตี.

กตญฺญโน ๑ เย สนฺตา กโรนฺตา ยญฺญณฺวาติเก
 ทานํ ยถาพลํ ทตฺวา ปจฺจนา เต สคฺคคามาโม.

อภัย คธา ปถยวตฺตคธา โหติ. ยคโณ หิ ปจฺมตฺตียปาเท ทิสฺสติ. ชคโณ ปน
 ทุตฺติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อภัย ๑ อญฺญจฺภาณนฺทสิ สงฺคยฺหติ.

ตสฺมา หิ พุทฺธิสมฺปนฺนา กโรนฺตา ยญฺญณฺวาติเก
 กุสสนฺตาน มิตฺตา เต เตสํ ปจฺจุปการณา.
 เยนฺโมทฺนฺติ ตํ ทานํ อานฺตุสึนฺปี เจตฺสา
 สทฺธาสมฺปนฺนจิตฺเตน ยถา สามิ ตเถว เต.
 น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยา วญฺญา ปริเทวฺนา
 น ตํ เปตฺสฺส อตฺถาย เหวํ วตฺตติ ภาตโย.
 อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สงฺฆมฺหิ สฺสฺปิฏฺจิตฺตา
 ทีฆรตฺตํ หิตายสฺส จานฺโส อฺปฺกปฺปตีติ.

อิมา คธาโย ปถยวตฺตคธาโย โหนฺติ. ยคโณ หิ ปจฺมตฺตียปาเท ทิสฺสติ.
 ชคโณ ปน ทุตฺติยจตฺตฺตปาเท ทิสฺสติ. อิมา ๑ อญฺญจฺภาณนฺทสิ สงฺคยฺหนฺติ.

อิติ อภัย ปจฺมสมฺโพธิกา อูรฺเวลคฺมฺนปฺริวตฺตาที กตฺวา ยาว พุทฺธปิตฺตฺนิพฺพาน-
 ปฺริวตฺตโต ฉนฺทลกฺขณโต นิฏฺจิตฺตา. อิมิสฺสา วา โสฬสฺม-เทววิสฺติมปฺริจฺเจทา ฉนฺทลกฺขณโต นิฏฺ-
 จิตฺตา.

๖.๒ วุยากรณโต :

อิโต ปรี วุยากรณโต อิมํ ปจฺมสมฺโพธิกถํ กเถสฺสามิ. อิมิสฺสา หิ ปจฺม-
 สมฺโพธิกา ยถา เอกกสฺมี คฺนฺเถ สทฺทานํ เจว วจฺนํ ๑ อตฺถนํ ๑ นานตฺตํ โหติ. อิติ
 สฺสรูปโต วุยากรณโต คณํ กานฺ อารภิสฺสามิ. กถํ. สมาสโต นามกิตโต สฺนฺธิโต กิริยากิตโต
 อาชฺยตโต ตทฺธิตโต.

นามสทฺทโต :

“ อถ โข สว เวสิ เตสฺส ปมตฺเตสฺส ปฺริจฺรณฺเตสฺส ปสาณํ อาทาย ปลาโย.”
 ปสาณํ อิติ วิ.พ.ร.ท.ล.ม.-คฺนฺเถสฺ ทิสฺสติ. ภณฺฑํ อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมฺหานิทาเน ๑
 สฺมภารวิปากสฺสฺเต ๑ ทิสฺสติ.

“ อถโข ภควา เอตทโหสิ ยนฺนุนาหํ อิมสฺส **นาคราชสฺส** อนุปฺพหุจ จวิญฺจ มํสญฺจ ญฺหารุญฺจ อญฺจิสญฺจ อญฺจิมิณฺชญฺจ เตชสา เตชํ ปริยาทเยยฺยนฺตฺติ.” นาคราชสฺส อิติ ร.ล.ท.พ.-คนฺเถสุ อิติ ทิสฺสติ. นาคสฺส อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ ทิสฺสติ.

“ อถโข ภควา อคฺยาคารํ ปวิสิตฺวา ตํ **สนฺถารกํ** ปญฺญาเปตฺวา นิสฺสีทิ ปฺลลงฺกํ อากุชฺชิตฺวา อุกฺกํ กายํ ปณฺิถาย ปริมุขํ สตี อฺปญฺจเปตฺวา.” สนฺถารกํ อิติ พ.ร.ล.ท.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ. ตินฺสนฺถารกํ อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ สมฺภารวิปากสุตฺเต จ ทิสฺสติ.

“ อถ ภควา ราชานํ เอตทโวจ อปฺปตฺรํ มนฺุสฺसानํ ชีวิทํ ญฺหุํปี จลํ วิชฺชุลตการสทิสฺสํ **สพฺพโยวนํ** ชราปริโยसानํ อโรคฺยํ พฺยาธิปริโยसानํ ชีวิทํ มรณฺปริโยसानํ สพฺพา สมฺปตฺติโย วิปตฺติปริโยसानนฺตฺติ.” สพฺพโยพฺพนํ อิติ ร.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ. สพฺพโยวนํ อิติ ท.ล.ร.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ.

สนฺธิสทฺทโต :

“ เอกสฺส ปชาปติ น โหติ **ตสฺส จตฺถาย** เวสิ อานีตา อโหสิ.” ตสฺส จตฺถาย อิติ พ.ร.ล.ท.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ. ตสฺสจตฺถาย อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ สมฺภารวิปากสุตฺเต จ ทิสฺสติ.

“ อถโข ภควา อนุปฺพพฺเพน **จาริกญฺจรมาโน** เยน อฺรเวลา ตทวสฺริ.” จาริกํ จรมาโน อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ ทิสฺสติ. จาริกญฺจรมาโน อิติ ท.ล.พ.ร.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ.

“ อโห ญฺน มหาสมฺโณ สุวตฺนายน น **อาคฺจฺเจยฺยาติ.**” น อาคฺจฺเจยฺย อิติ ชินฺมทานิทาเน เจว พ.ร.ท.ล.-คนฺเถสุ จ ทิสฺสติ. นาคจฺเจยฺย อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว สมฺภารวิปากสุตฺเต จ ทิสฺสติ.

“ ตสฺส ตตฺถเวว **อฺญฺหฺโลหิตํ** มฺขโต อฺคฺคฺคฺคฺ.

“ อิติ ภควา อากาสคฺจฺคํ โอบาเรนฺโต วิย โยชนิยมฺคฺคฺนฺธํ จกฺกยนฺตฺเตน ปิเพตฺวา **มฺ ปานํ** ปายมาโน วิย ๗เปฯ เทเสสิ.” มฺ ปานํ อิติ พ.ร.ท.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ. มฺ ปานํ อิติ ร.-คนฺเถสุ ทิสฺสติ.

สมาสสหทโต :

“ อถโข ภควา เยน **อุรุเวลกสฺสปชฎิลสฺส** อสฺสโม เตนุปลงฺกมิ อฺปสงฺก-
มิตฺวา อุรุเวลกสฺสปํ ชฎิลํ เอตทโวจ สฺเจ เต กสฺสป อคฺรุ วเสยฺยยาม เอกฺรตฺตี
อฺคฺยาคาเรตี.” อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส อิติ วินเย มหาวกฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ สมฺภาร-
วิปากสฺสฺเตเต จ ทิสฺสตี. อุรุเวลกสฺสปชฎิลสฺส อิติ พ.ท.ร.ล.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี.

“ ตสฺมี วิหรนฺเต ภควติ สกฺโก **เทวานมินฺโท** ๕เปยฺ เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ ”
เทวานมินฺโท อิติ วินเย มหาวกฺเค เจว สมฺภารวิปากสฺสฺเตเต จ ทิสฺสตี. เทวราชา อิติ ชินฺมหา-
นิทาเน เจว พ.ท.ร.ล.-คนฺเถสุ จ ทิสฺสตี.

“ เสยฺยถาปี **อคฺคิขนฺโ** ปฺริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปถีตฺตโร จ.”
อคฺคิขนฺโ อิติ พ.ท.ร.ล.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี. มหาอคฺคิขนฺโ อิติ ชินฺมทานิทาเน เจว สมฺภาร-
วิปากสฺสฺเตเต จ ทิสฺสตี.

อาชฺยาดสหทโต :

“ เตน โข ปน สมเยน ตีสมตฺตา ภาทฺทวคฺคิยา สหายกา สฺปชาปติกา ตสฺมี
วณฺสณฺเฑ **จฺรณฺติ.**” จฺรณฺติ อิติ พ.ท.ร.ล.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี. ปฺริจาเรณฺติ อิติ วินเย มหาวกฺเค เจว
ชินฺมทานิทาเน จ สมฺภารวิปากสฺสฺเตเต จ ทิสฺสตี.

“ เอกสฺส ปฺชาปติ **น โหติ** ตสฺส จตฺถาย เวสิ อานีตา อโหสิ.” นโหติ อิติ
ล.พ.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี. นโหสิ อิติ วินเย มหาวกฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ สมฺภารวิปาก-
สฺสฺเตเต จ ร.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี.

“ โส ตํ มา วิหฺสฺสิ อปฺเปวนาม **น วิหฺสฺสิ** อิงฺฆ ตฺวํ กสฺสป อณฺุชานาหิ
อคฺยาคารณฺติ.” วิหฺสฺสิ อิติ พ.-คนฺเถ ทิสฺสตี. วิหฺเจยฺย อิติ วินเย มหาวกฺเค เจว ชินฺมหา-
นิทาเน จ สมฺภารวิปากสฺสฺเตเต จ พ.ท.ร.-คนฺเถสุ จ ทิสฺสตี.

“ ยตฺร หิ นาม เจตสาปี จิตฺตํ **ปฺชานาติ** น เตวว โข อรฺหา ยถา อหฺนฺติ.”
ปฺชานาติ อิติ ชินฺมทานิทาเน เจว พ.ท.ร.ล.-คนฺเถสุ จ ทิสฺสตี. ปฺชานิสฺสตี อิติ วินเย มหาวก
เค จ สมฺภารวิปากสฺสฺเตเต จ ทิสฺสตี.

ตทฺธิตสหทโต :

“ โย อิจฺฉติ **อารณฺณโก** โหตุตี ” อารณฺณโก อิติ พ.ล.ท.ม.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี.
อารณฺณโก อิติ ร.-คนฺเถ ทิสฺสตี.

“ นนุ เอรัง ภาณุเต มหาสมมุติวิโส ขตติโย นาม ตตถ เอกขตติโยปี **ภิกขุจากริโก**
นาม นตถิติ.” ภิกขุจากริโก อิติ พ.ล.ร.ท.ม.-คนุเถสุ ทิสฺสติ. ภิกขุจากริ อิติ ชินมหา-
นิทานเน เจว สมุภารวิปากสุตเต จ ทิสฺสติ.

“ทุติยมปิ โข ๕๒๕ เสา ภาณุเต มหาปชาปติโคตมี สุนเหิ ปาเทหิ รุชฺชิกิณฺณณ
คตฺเตน ทุขี ทุมฺมนา **อสุสมุขี** รุทมานา ๕๒๕ มาตุคาโม ตถาคตฺตปเวทิตะ
ธมฺมวินเย อคารสุมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชุนฺติ.” อสุสมุขี อิติ พ.ล.ม.-คนุเถสุ ทิสฺสติ.
อสุสมุขา อิติ ร.ท.-คนุเถสุ ทิสฺสติ.

นามกิตสทฺทโต :

“ ทสพลโล ทสพลโล **ทสธมฺมวิฑู**
ทสภิมฺเปโต ทสสทปริวาริ
ราชคหํ ปาวิสฺสิ ภาควาติ.”

ทสธมฺมวิฑู อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินมหา นิทานเน จ สมุภารวิปากสุตเต จ พ.ล.ร.ท.ม.-
คนุเถสุ จ ทิสฺสติ.

“ เย ธมฺมา เหตุปฺพภาวา เตสํ เห **ตถาคโต**
อาห เตสญฺจ โย นิโรธ **เอวํวาทิ** มหาสมฺมโณติ.”

เอวํวาทิ อิติ ชินมหา นิทานเน เจว สมุภารวิปากสุตเต จ ม.พ.ท.ล.ร.-คนุเถสุ จ ทิสฺสติ.

“ ธมฺมญฺจเว สุจฺริตํ น ตํ ทุจฺริตํ จเว
ธมฺมจาริ สุขํ เสติ อสุมี โลกเ ปรมฺหิ จาติ.”

ธมฺมจาริ อิติ ชินมหา นิทานเน เจว สมุภารวิปากสุตเต จ ชุ.ธ.,พ.ร.ล.ท.ม.-คนุเถสุ จ ทิสฺสติ.

“ อึธ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ
ปาปการิ อุกฺกตฺถ ตปฺปติ
ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ
ภิกฺขุโย ตปฺปติ ทุคฺคตี คโตติ.”

ปาปการิ อิติ ชินมหา นิทานเน เจว สมุภารวิปากสุตเต จ ชุ.ธ.,พ.ร.ล.ท.ม.-คนุเถสุ จ ทิสฺสติ.

กิริยากิตสทฺทโต :

“ อถ ภควา เถถ ภิกฺขโว **สุวาทุยาโต** ฐมฺโม จรถ พุรหุมจริยํ สฺมมา ทุกฺขสฺส
อนฺตกิริยาตาติ.” สุวาทุยาโต อิติ พ.ล.ท.คนฺเถสุ ทิสฺสตี. สุวาทุยาโต อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว
ชินฺมทานิทาเน จ สฺมการวิปากสฺสตุเต จ ร.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี.

“ อถโข นาโค มกฺโข **อสมฺมานิ** อคฺคิ ปชฺชติ.” อสมฺมานิ อิติ ชินฺมทานิทาเน เจว
สฺมการวิปากสฺสตุเต จ พ.ท.ล.ร.-คนฺเถสุ จ ทิสฺสตี. อสมฺนฺโต อิติ วินเย มหาวคฺเค
ทิสฺสตี.

“ อโย เม กสฺสโป นาโค **ปริยาทินิ** อสฺส เตชสา เตชิตฺติ.” ปริยาทินิ อิติ
พ.ร.ล.ท.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี. ปริยาทินฺโน อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ สฺมการ-
วิปากสฺสตุเต จ ทิสฺสตี.

“ อถโข อูรฺเวลกสฺสโป ชฺฏิโล ภควโต อิทฺธิปาฏิหิริเย **อภิปสนฺโต** เอตทโวจ ”
อภิปสนฺโต อิติ พ.ท.ล.-คนฺเถสุ ทิสฺสตี. อภิปสนฺโน อิติ วินเย มหาวคฺเค เจว ชินฺมทานิทาเน จ
สฺมการวิปากสฺสตุเต จ ร.-คนฺเถ จ ทิสฺสตี.

ตติโย ปริจเจโท
โสธิตปจมสมุโพธิกถา

๓.๑ (๑๖) อรุเวลคมนตรีวัตต

สตถา วุฏฐวสุโส ปวาเรตฺวา สฺมฺมิจิ^๑ ภิกฺขุ ทิสาสฺส เปเสตฺวา สยํ อรุ
เวลํ อคฺมาสิ.^๒เตน วุตฺตํ *“อถโข ภควา พาราณสียํ ยถาภีรณฺตํ วิหริตฺวา, เยน อรุเวลา
, เตน จาริกํ ปกฺกามิ”^๓ติ. อนฺตรามคฺเค กปฺปาสิกฺกวนฺสนฺนํ อชฺโฆคาเหตุวา อญฺญตรสฺมึ
รฺกฺขมฺมุเล นิสีทิ. เตน วุตฺตํ *“อถโข ภควา มคฺคา โอกฺกมฺม, เยน อญฺญตโร วนฺสนฺนํ,
เตนฺอุปสงฺกมิ อฺปสงฺกมิตฺวา ตํ วนฺสนฺนํ อชฺโฆคาเหตุวา อญฺญตรสฺมึ รฺกฺขมฺมุเล นิสีทิ”^๔ติ.

เตน โข ปน สมเยน ตีสฺมตฺตา ภาทฺทวคฺคิยา สหายกา สปฺชาปติกา
ตฺสฺมึ วนฺสนฺนํเต ปริจาเรนฺติ.^๕ เอกสฺส ปฺชาปติ นานโหสิ.^๖ ตสฺสตฺถาย^๗ เวสี^๘ อานีตา^๙
อโหสิ. อถ โข^{๑๐} สว เวสี เตสฺส ปมตฺเตสฺส ปริจาเรนฺเตสฺส^{๑๑} ปสาธนํ^{๑๒} อาทาย ปลาโยตฺถ.^{๑๓} อถ
โข เต^{๑๔} สหายกา สหายกสฺส เวยฺยาวจฺจํ กโรนฺตา ตํ อิตฺถึ^{๑๕} คเวสนฺตา ตํ วนฺสนฺนํ

^๑ พ.ล.ท.ร. สฺมฺมิจิ.

^๒ พ.ล. อคฺมาสิ. ร.ท. อคฺกมาสิ.

* วิ. ม. ๔/๓๖/๓๑. ■

^๓ พ.วิ.ช.ส. ปกฺกามิ. ล.ท.ร. ปกฺกมิ

^๔ พ.ล.ท.ร. จรณฺติ. วิ.ช. ปริจาเรนฺติ. ส. วิจิริมา.

^๕ พ.น โหติ. ล. นานโหติ. ร.ท.วิ.ช.ส. นานโหติ.

^๖ พ.ร.ล.ท. ตสฺส จตฺถาย. วิ.ช.ส. ตสฺสตฺถาย.

^๗ พ.ล.ท.ร. เวสี. วิ.ช.ส. เวสี.

^๘ พ.วิ.ช. อานีตา. ล.ท. อานิกา. ร.อานีตา. ส. อนิกา.

^๙ ชี. อถโขติ นตฺถิ.

^{๑๐} พ.ล.ท.ร.ส. เตสฺส ปมตฺเตสฺส ปริจาเรนฺเตสฺส. ชี. อมฺเหสฺส ปมตฺเตสฺส.

^{๑๑} พ.ล.ท.ร. ปสาธนํ. วิ.ช.ส. ภณฺนํ.

^{๑๒} พ.ล.ท.ร.ส. ปลาโย. วิ.ช. ปลาโยตฺถ.

^{๑๓} พ. เตติ นตฺถิ. ล.ร.ท.วิ.ช.ส. เตติ อตฺถิ

^{๑๔} ส. อิตฺถึ อิติ นตฺถิ. ล.ร.ท.พ.วิ.ช. อิตฺถึ อิติ อตฺถิ.

อาหิณฺฑทฺตนา อทุทฺถีสุ ภควนฺตํ อญฺญตรสุมี รุกฺขมุเล นิสินฺนํ. ทิสฺวาน^{๑๕} เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมฺีสุ. อฺอุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจฺ^{๑๖} “อปี ภาเนเต ภควา อิตฺถี เอกํ^{๑๗} ปสฺเสยฺยา”ติ. “กตมํ นุ โข ตุมฺหากํ วรํ” ยํ วา^{๑๘} ตุมฺเห อิตฺถี คเวเสยฺยาถ, ยํ วา^{๑๙} อตฺตานํ คเวเสยฺยาถา”ติ. “เอตเทว ภาเนเต อมฺหากํ อตฺตปริเยสนํ วรํ, ยํ^{๒๐} มยํ อตฺตานํ คเวเสยฺยามา”ติ. “เตนหิ โว^{๒๑} กุมารา นิสฺสิตถ, ^{๒๒} ธมฺมํ โว เทสิสุสฺสามิ”ติ. “เอวํ ภาเนเต”ติ โข เต^{๒๓} ภาทฺทวคฺคิยกา สหายกา^{๒๔} ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนตํ นิสฺสิตฺสุ. เตสํ ภควา อญฺฺพุพฺพิถํ^{๒๕} กเถสิ. เสยฺยถิทํ. ทานกถํ สีสกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทินวํ โอการํ สงฺกิลเสสํ^{๒๖} เนกฺขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ. ยทา เต^{๒๗} ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺเต^{๒๘} มุทฺจิตฺเต วินีวรณฺจิตฺเต^{๒๙} ปสนฺนจิตฺเต^{๓๐} อุกฺคจิตฺเต^{๓๑} อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกสิกา^{๓๒} ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมฺทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปี นาม สฺทฺธํ วตฺถํ อปคตกาพฺกํ^{๓๓} สมฺมเทว รัชนํ ปฏฺิคฺคณฺเหยฺย, เอวเมว เตสํ ตสฺมีเยว อาสเน วิรัชํ

^{๑๕} พ.ร.ล.ท. ทิสฺวา.

^{๑๖} พ.ล.ท.วิ.ส. เอตทโวจฺ. ร. เอตทโวจ. ชิ. นตฺถิ.

^{๑๗} พ.ล.ร.ท. เอกํ นตฺถิ.

^{๑๘} ท. วาสทฺโท นตฺถิ.

^{๑๙} พ.ล.ร.ท. วาสทฺโท นตฺถิ.

^{๒๐} พ.ล.ร.ท. เยน.

^{๒๑} พ.ล.ร.ท. เต.

^{๒๒} พ.ล.ท.ร. อหํ อตฺถิ.

^{๒๓} วิ. เต อิติ อตฺถิ.

^{๒๔} วิ. สหายกา อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๕} พ.ร.ท.ล.ส. อญฺฺพุพฺพิถํ. วิ.ชิ. อญฺฺพุพฺพิถํ.

^{๒๖} พ.ช.ส. สงฺกิลเสสํ. ล.ร.ท.วิ. สํกิลเสสํ.

^{๒๗} วิ. เต อิติ อตฺถิ. พ.ล.ร.ท. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๘} พ.ร.วิ.ชิ. กลฺลจตฺกเต. ล.ท. กลจิตฺเต.

^{๒๙} พ.ล.ท.ร. วินีวรณฺจิตฺเต.

^{๓๐} พ.ล.ท.ร. ปสนฺนจิตฺเต นตฺถิ.

^{๓๑} วิ.ชิ. ปสนฺนจิตฺเต อิติ อตฺถิ.

^{๓๒} พ.วิ.ชิ. สามุกฺกสิกา. ล.ท.ร. สามุกฺกสิกา.

^{๓๓} พ.วิ.ชิ. อปคตกาพฺกํ. ล.ท.ร. อปคตกาถกํ.

วีตมลั ฌมมจกขุ อุตปาที “ ยงกิญจิ^{๓๔} สมุทยฌมม, สพุพนุตฺ นิโรธมมณู”ติ^{๓๕} เต
 ทิฏฐจมมา ปตตจมมา วิทิตจมมา ปรีโยคาพุทหมมา^{๓๖} ตินุณวิจิจจณา วิคตกถกถา
 เวสารชชปตฺตา อปรปฺจจยา^{๓๗} สตุฏฺ สาสเน ภควนุตฺ เอตทโวจฺ “ ลภายยาม มยฺ ภนฺเต ภคว
 โต สนฺติเก ปพุพพชฺ ลภายยาม^{๓๘} อฺปสมฺปนฺ”ติ. อถ ภควา “ เอถ ภิกฺขโว
 สุวากฺขาโต^{๓๙} ฌมฺโม, จรธ พุทฺทมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาया”ติ. สว ว^{๔๐} เตสฺ
 อายสมฺนฺตานํ อฺปสมฺปทา อโหสิ.

*เต กิร ราชกุมารวา โภสลลฺลรณฺโณ เอกปีตุ ภาตโรติ. ภทฺทियวคฺคิยา
 สหายา รุเปณ^{๔๑} จ^{๔๒} จิตฺเตน จ ภทฺทวคฺคเณว จรณฺติ ตสมฺมา “ภทฺทวคฺคิยา”ติ
 วุตฺตา. เตสุ สพุพปจฺฉิมโก โสตาปนฺโน สพุพตฺตโม อนาคามี^{๔๓} อโหสิ. เต กิร
 ตฺถุชฺชิลชาตเก ตีสรุตฺตา อหฺลฺลํ. อถ ตฺถุชฺชิลอวาทํ สุตฺวา ปญฺจ สีลานิ รกฺขีสุ. อิทํ
 เนสฺ ปุพุพกมฺม. เต สพุเพ เอหิภิกฺขุภาเวเนว ปพุพาเซตฺวา ทิสาสฺส เปเสสิ. เต
 อนฺุพุพเพน คนฺตุวา, ปาเวยฺย^{๔๔} นาม โภสเลสุ ปจฺฉิมทิสภาเคสุ รกฺขี. ^{๔๕} ตตฺถ^{๔๖}
 นิवासินอ โหนฺติ. ตสมฺมา เต ภิกฺขุ “ ปาเวยฺยา”ติ วุจฺจนฺติ. อปรภาเค ภควา สวตฺถิยํ
 วิหรติ,^{๔๗} เต สวตฺถิยํ อากจฺจนฺตา^{๔๘} ภควนุตฺ ทสฺสนาย อฺปภฺจาย วสุสฺสฺปนายิกาย^{๔๙}

^{๓๔} พ.ล.ท.วิ.ช. ยงกิญจิ. ร.ยฺกิญจิ.

^{๓๕} วิ.ส. นิโรธมมณฺติ. พ.ล.ท.ร.ช.ส. นิโรธมมม.

^{๓๖} พ.ร.วิ.ช. ปรีโยคาพุทหมมา. ล.ท. ปรีโยคาลุทหมมา.

^{๓๗} พ.ล.ร.ท. อปรปฺจจยา.

^{๓๘} วิ.ช. มยฺ อิติ นตฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ อตฺถิ.

^{๓๙} วิ.ช.ส. สุวากฺขาโต. พ.ล.ท.ร. สุวากฺขาโต.

^{๔๐} พ.ล.ท.ร. วสทฺโท นตฺถิ. * วิ.ม. ๕/๓๐๖/๕๓. วิ. อ. ๓/๓๖/๒๕, ๓๐๖/๑๕๑.

^{๔๑} พ.ร. รุเปณ. ล.ท. รุเปณ.

^{๔๒} พ.ล.ท.ร. จสทฺโท นตฺถิ.

^{๔๓} พ. อนาคามี. ล.ท.ร.ส. อนาคามี.

^{๔๔} พ.ล.ท.ร. ปาเวยฺยา.

^{๔๕} พ.ล.ท.ร. รกฺขี.

^{๔๖} พ.ล.ท.ร. เต ภิกฺขุ อิติ อตฺถิ.

^{๔๗} พ.ล.ท.ร. วิหรนฺโต. วิ.ม. วิหรติ. (๕/๓๐๖/๕๓)

^{๔๘} พ.ล.ท. อากจฺจนฺตา. ร. อากจฺจนฺโต.

^{๔๙} พ.ร. วสุสฺสฺปนายิกาย. ล.ท. วสุสฺสฺปนายิกาย.

นาสกุชี่สุ สวาทุถิยั วสุสุปนายิกั สมุภาเวตุ้, อนุตรามคเค สาเกเต วสุสั อูปคจึฉี่สุ.
 เต อุกุกณฺจิตา^{๕๐} วสุสั วสุสิตฺวา, เยน ภควา เตนุปลงฺกมึสุ. เตน วุตฺตึ *“ มยั
 ภาเนเต สาเกเต วสุสุตฺตา^{๕๑} เตมาสจฺจเยน กตาย ปวารณาย เทเว วสุสนฺเต อุกทงฺคเห
 อุกทจิกฺขลฺเล^{๕๒} โอกุกปฺณฺณเหหิ จิวเวหิ. เตสั กิร^{๕๓} จิวรานิ สมฺภวานิ, เตสุ ปติตึ อุกทัง น
 ปคฺขรติ, ฆนตฺตา ปฺภพฺทึ^{๕๔} วिय ติฏฺจติ. เตน เต กิลนฺตฺรฺฐปา อทฺธานั อาคตา”ติ. ภควา
 เตสั ภิกฺขุณั^{๕๕} อนมตคฺคิยกถั กเถสิ. เต สพฺเพปิ^{๕๖} กถาปริโยสาเน อรหตฺตึ ปาปฺณิตฺวา
 นิสินฺนฺจฺจานโตเยว อากาเส อูปฺติตฺวา^{๕๗} อคมัสมุ. ^{๕๘} ตโต ภควตา เตสฺยจ กจिनฺตฺถาโร^{๕๙}
 ปณฺณตฺโต อภวิสฺส,^{๖๐} เอเต ภิกฺขุ เอกั^{๖๑} คฺรุทัง จิวริ^{๖๒} จเปตฺวา^{๖๓}
 สนฺตฺรุตฺตเวเน อากจฺจณฺตนา น^{๖๔} เอว กิลมนฺตา^{๖๕} อสฺสุ, ตโต ภควา กจिनฺตฺถารั^{๖๖} อนุชา
 นาติ. เอว ภควา เต ภิกฺขุ ทิสาสฺส เปเสตฺวา สยั อฺรุเวลั อคฺมาสิ.^{๖๗}

^{๕๐} พ.ร. อุกุกณฺจิตา. ล.ท. อุกุกณฺจิตา.

* วิ. ม. ๕/๓๖๐/๕๓.

^{๕๑} พ.ล.ท.ร. วสุสั วุฏฺฐา.

^{๕๒} พ. อุกทจิกฺขลฺเล. ร.ล.ท. อุกทจิกฺขลฺเล.

^{๕๓} พ.ล.ท.ร. กิร นตฺถิ.

^{๕๔} พ.ล.ท.ร. ฆนปฺปพฺทึ.

^{๕๕} พ.ล.ท.ร. ภิกฺขุณั นตฺถิ.

^{๕๖} พ.ล.ท.ร. ปีสทฺโท นตฺถิ.

^{๕๗} พ.ล.ท.ร. อูปฺติตฺวา.

^{๕๘} พ.ล. อคมัสมุ. ร.ท. อุกคมัสมุ.

^{๕๙} พ. กจिनฺตฺถาโร. ล.ท.ร. กจिनฺตฺถาโร.

^{๖๐} พ.ล.ท.ร. ภวิสฺสติ.

^{๖๑} พ.ล.ท.ร. เอกั นตฺถิ.

^{๖๒} พ.ล.ร.ท. คฺรุทัง จิวรานิ.

^{๖๓} พ. จเปตฺวา. ล. ตเปตฺวา. ร.ท. ตเปตฺวา.

^{๖๔} พ. นสทฺโท นตฺถิ. ร.ล.ท. นสทฺโท อตฺถิ.

^{๖๕} พ.ล.ท. กิลมนฺตา. ร.ส. กิลมนฺติ.

^{๖๖} พ. กจिनฺตฺถารั. ร.ล.ท. กจिनฺตฺถารั.

^{๖๗} พ.ล. อคฺมาสิ. ร.ท. อุกคฺมาสิ.

อด โข ภควา อนุพุพเพน จาริกัม จรมาโน,^{๖๘} *เยน อรุเวลา, ตทวสริ. เตน โข ปน
 สมเยน อรุเวลาयं ตโย ชฎิลา ปฎิวสนติ^{๖๙} อรุเวลกสฺสโป นทีกสฺสโป คยากสฺสโปตี^{๗๐} เต
 สฺ^{๗๑} อรุเวลกสฺสโป ชฎิลो ปญจนฺนํ ชฎิลสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข
 ปาโมกฺโข. นทีกสฺสโป ชฎิลो ตินฺณํ ชฎิลสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข
 ปาโมกฺโข. คยากสฺสโป ชฎิลो ทฺวินฺนํ ชฎิลสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก อคฺโค ปมุโข
 ปาโมกฺโข. อด โข ภควา เยน อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺ^{๗๒} อสฺสโม, เตนุสฺสงฺกมิ.
 อฺสฺสงฺกมิตฺวา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ เอตทโวจ “สเจ เต กสฺสโป อคฺรุ, วเสยฺยาม เอกรตฺตี
 อคฺยาคาเร”ติ. น โข เม มหาสมณ คฺรุ, อปิจ โข จณฺฺเทตฺถ นาคราชา^{๗๓} อาสีวิโส โฆร
 วิโส, โส นาคราชา^{๗๔} ตํ มา วิเหเสสิ.^{๗๕} ทฺติยมฺปิ โข ภควา ตติยมฺปิ^{๗๖} โข ภควา
 อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ^{๗๗} เอตทโวจ “สเจ เต กสฺสโป อคฺรุ, วเสยฺยาม เอกรตฺตี
 อคฺยาคาเร”ติ. น โข เม มหาสมณ คฺรุ, ^{๗๘}จณฺฺเทตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสีวิโส โฆรวิโส,
 โส ตํ มา วิเหเสสิ”ติ^{๗๙} อปฺเปวนาม^{๘๐} น วิเหเจยฺ^{๘๑} อิงฺฆ ตฺวํ กสฺสโป อนุชานาหิ
 อคฺยาคารนฺติ. วิหฺร มหาสมณ ยถาสฺสนฺติ. อด โข ภควา อคฺยาคารํ
 ปวิสิตฺวา ตํ ตินฺนสนฺนถารกํ^{๘๒} ปญฺญาเปตฺวา นิสีทิ ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา^{๘๓} อุกฺก กายํ

^{๖๘} วิ.ช. จาริกัม จรมาโน. พ.ล.ร.ท. จาริกณฺจรมาโน. * วิ. ม. ๔/๓๓-๒๘/๓๒-๓๓.
^{๖๙} พ.ล. ปวสนฺติ. ร.ท.ปติวสนฺติ. วิ. ปฎิวสนฺติ. ช.ส. วสนฺติ.
^{๗๐} พ.ล.ท.ร. คยากสฺสโป. วิ.ช.ส. คยากสฺสโปตี.
^{๗๑} พ.ล.ร.ท. เตสุ อิติ นตฺถิ. วิ.ช.ส. เตสุ อิติ อตฺถิ.
^{๗๒} พ.ล.ท.ร. อรุเวลกสฺสปชฎิลสฺส. วิ.ช.ส. อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส.
^{๗๓} วิ. อิทฺธิมา อิติ อตฺถิ
^{๗๔} วิ. นาคราชา อิติ นตฺถิ.
^{๗๕} พ.ส. มา วิเหเสสิ. วิ.ช. มา วิเหเสสิติ. ร.ท.ล. มา วิเหเสสิติ.
^{๗๖} พ.ล. ทฺติยฺปี ตติยฺปี. วิ.ร.ท.ช.ส. ทฺติยมฺปิ ตติยมฺปิ.
^{๗๗} พ.ล.ท.ร. อรุเวลกสฺสปชฎิลํ. ช.ส. อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ.
^{๗๘} วิ. อปิจ โข อิติ อตฺถิ. พ.ล.ร.ท.ช.ส. นตฺถิ.
^{๗๙} พ.ส. มา วิเหเสสิ. วิ.ช. มา วิเหเสสิติ. ร.ล.ท. มา วิเหเสสิติ.
^{๘๐} พ.ล.ท.ร. อปฺเปวนาม. วิ.ส. อปฺปว มํ. ช. อปฺเปวนาม มํ.
^{๘๑} พ. วิเหเสสิ. วิ. วิเหเจยฺ. ล.ท.ร.ส. วิเหเจยฺ.
^{๘๒} พ.ล. สนฺนถารกํ. ท.ร. สนฺนถารกํ. วิ.ช.ส. ตินฺนสนฺนถารกํ.
^{๘๓} พ.ร.ล.ท.ส. อากฺขิตฺวา. วิ.ช. อากฺขิตฺวา.

ปณิธาย^{๘๔} ปริมุขัง สตี อูปฏฺจเปตฺวา. อทฺทสา โข^{๘๕} โส นาโค^{๘๖} ภควนฺตํ ปวิฏฺฐัง,^{๘๗}
 ทิสฺวาน^{๘๘} ทุกฺขี^{๘๙} ทุมฺมโน ปฐฺปาเย.^{๙๐} อถ โข ภควโต^{๙๑} เอตทโหสิ “ ยนฺนุนานํ อิมสฺส
 นาคราชสฺส อณุปรหฺจ จฺวิญฺจ จมฺมญฺจ^{๙๒} มํสญฺจ นฺหารุญฺจ^{๙๓} อญฺฺจิจฺญฺจ อญฺฺจิมิณฺขญฺจ
 เตชฺสา เตชํ ปรียาทีเยยฺยนฺ”ติ.^{๙๔} อถ โข^{๙๕} ภควา ตถารูปี อิทฺฐาภิสฺงฺขารํ อภิสฺงฺขริตฺวา^{๙๖}
 ปฐฺปาเย.^{๙๗} อถ โข นาโค มกฺขํ อสหนฺโต^{๙๘} อคฺคิ^{๙๙} ปชฺชลิ. ภควาปิ เตชฺธาตุํ สฺมาปชฺชิตฺวา
 ปชฺชลิ. อุกิณฺนํ สญฺชิตฺถิตฺถานํ^{๑๐๐} อคฺยุตฺตารํ อาทิตฺตํ วิย โหติ ปชฺชลิตฺ^{๑๐๑} สญฺชิตฺ-
 ภูตฺ.^{๑๐๒} อถ โข เต ชฺฎฺธิลา อคฺยุตฺตารํ^{๑๐๓} ปรีวาเรตฺวา เวมมาหํสุ “ อภิธฺวโป ต โภ มหาสมฺมโณ
 นาเคน วิเหจฺยตี”ติ.^{๑๐๔} อถ โข ภควา ตสฺสฺสา วัตฺติยา อจฺจเยน ตสฺส นาคสฺส^{๑๐๕}

^{๘๔} พ.วิ.ช.ส. ปณิธาย. ร.ล.ท. ปณิธาย.

^{๘๕} พ.ล.ท.ร. อถ โข.

^{๘๖} วิ. อทฺทส อิติ อคฺถิ. ส. อทฺทสา โข อิติ อคฺถิ. ท.ล.ร.พ. นคฺถิ.

^{๘๗} ท. ปวชฺชํ.

^{๘๘} วิ.ช. ทิสฺวาน. พ.ล.ร.ท. ทิสฺวา.

^{๘๙} พ.ร.วิ.ช.ส. ทุกฺขี. ล.ท. ทุกฺขิ.

^{๙๐} พ. มฐฺปาสิ. ล.ท.ร.ช. มฐฺปาสิ. วิ.ส. มฐฺปาเย.

^{๙๑} พ. ภควา. ท.ล.ร.วิ.ช.ส. ภควโต.

^{๙๒} วิ. จมฺมญฺจ อิติ อคฺถิ. พ.ล.ร.ท.ช.ส. อิทํ นคฺถิ.

^{๙๓} พ.ล. ญฺหารุญฺจ. ท. ญฺหารุญฺจ. ร.วิ.ช. ญฺหารุญฺจ. ส. ญฺหารุญฺจ.

^{๙๔} พ.ล.ท.ร. ปรียาทีเยยฺยนฺติ. วิ.ช.ส. ปรียาทีเยยฺยนฺติ.

^{๙๕} วิ.ช.ส. โส อิติ อคฺถิ. พ.ล.ท.ร. โส อิติ นคฺถิ.

^{๙๖} พ.ร.วิ.ช. อิทฺฐาภิสฺงฺขารํ อภิสฺงฺขริตฺวา. ล.ท. อิทฺฐาภิสฺงฺขารํ อภิสฺงฺขริตฺวา.

^{๙๗} พ. มฐฺปาสิ. ล.ท.ร.ช. มฐฺปาสิ. วิ.ส. มฐฺปาเย.

^{๙๘} พ.ล.ท.ร.ช. อสหนฺมาโน. วิ. อสหนฺโต.

^{๙๙} วิ.ช.ส. อคฺคิ อิติ นคฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ อคฺถิ.

^{๑๐๐} พ.ช. สญฺชิตฺถิตฺถานํ. ท.ล.ร.ส. สํชิตฺถิตฺถานํ. วิ. สํชิตฺถิตฺถานํ.

^{๑๐๑} พ.ล.ร.ท. ปชฺชลิตฺ. วิ.ช.ส. สมนฺปชฺชลิตฺ.

^{๑๐๒} พ.ช. สญฺชิตฺถิตฺ. ล.ท.ร.ส. สํชิตฺถิตฺ. วิ. สํชิตฺถิตฺ.

^{๑๐๓} พ.ล.ท.ร.วิ.ช.ส. อคฺยุตฺตารํ. ร. อคฺอารํ.

^{๑๐๔} พ.วิ.ช. วิเหจฺยตีติ. ล. วิเหจฺยตีติ. ท. วิหจฺยตีติ. ร.ส. วิเหจฺยตีติ.

^{๑๐๕} พ.ล.ร.ท. นาคราชสส.

อนุปหจจ ฉวิญจ จมมญจ^{๑๐๖} มังญจ นุหารุญจ อญฺฉิญจ อญฺฉิมิณฺขญจ เตชสา เตชํ
 ปริยาทิตฺตวา ปตฺเต ปกฺขิปิตฺตวา^{๑๐๗} อฺรเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส ทสฺเสสิ อຍံ เม กสฺสป นาโค
 ปริยาทินฺโน^{๑๐๘} อสฺส^{๑๐๙} เตชสา เตชํ”ติ.^{๑๑๐} อถ โข อฺรเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส เอตทโหสิ “
 มหิทฺธิโก มหาสมณฺเณ มหานุภาโว ยตฺตฺร หิ นาม จณฺทสฺส นาคราชสฺส^{๑๑๑}
 อิทฺธิมโต อาสีวีสสฺส โสมวีสสฺส เตชสา เตชํ ปริยาทิตฺตวา^{๑๑๒} น เตวว จ โข อรหา
 ยถา อหฺน”ติ. อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ชฺฉิลโล ภควโต อิทฺธิปาฎิหิริเยน^{๑๑๓} อภิปสฺสนฺโน^{๑๑๔}
 เอตทโวจ

*“ มหาสมณ อิมสฺมี วิหฺร ตฺวํ มมสฺสเม

อหํ เต ฐวตฺตเตน อฺปฏฺจิสฺส^{๑๑๕} มหามฺนี”ติ.

*อถ โข ภควา อฺรเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส^{๑๑๖} อสฺสมสฺส^{๑๑๗} อวิทฺฐเว อญฺญตรสฺมี
 วนสญฺเฑ วิหาสิ.

ปจฺมปาฎิหาริกถา.^{๑๑๘}

^{๑๐๖} วิ. จมฺมญจ อิติ นตฺถิ. พ.ล.ร.ท.ช.ศ. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๐๗} พ.ร.ล.ท. ปกฺขิปิตฺตวา.

^{๑๐๘} พ.ร.ล.ท. ปริยาทินฺ.

^{๑๐๙} ร.ช. อสฺส อิติ นตฺถิ. วิ.พ.ล.ท. อิทํ นตฺถิ. ส. ตสฺส.

^{๑๑๐} ส. เตชํ เตชสาติ. พ.ล.ร.ท. เตชสา เตชํติ. ช. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๑๑} พ.ล.ร.ท. นาคสฺส.

^{๑๑๒} พ.ร.ล.ท. ปริยาทิตฺตวา.

^{๑๑๓} พ.ล.ท.ร. อิทฺธิปาฎิหาริเย. วิ.ส. อิทฺธิปาฎิหาริเยน. ช. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๑๔} พ.ล. อภิปสฺสนฺโต. ท. อภิปสฺสนฺโต. ร.วิ.ส. อภิปสฺสนฺโน. ช. อิทํ นตฺถิ. * ชิน

มหา. ๑๒๘.

^{๑๑๕} พ.ท. อฺปฏฺจิสฺส. ล. อฺปฏฺจิสฺส. ร. อฺฏฺจิสฺส. ช. อฺปฏฺจิสฺส. ส. อฺปฏฺจิสฺส. วิ.

อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๐/๓๕.

^{๑๑๖} ช. ชฺฉิลสฺส อิติ นตฺถิ.

^{๑๑๗} วิ. อสฺสมสฺส อิติ นตฺถิ.

^{๑๑๘} ท.ส. ปจฺมปาฎิหาริกถา. ล.ร.ช.พ. ปจฺมปาฎิหาริกถา. วิ. ปจฺมํ ปาฎิหาริเย. * ชินมหา.

๑๒๘.

*ตสุมี วิหรรุเต ภควติ จตตารโ มหาราชาโน อภิกกนุตตาย รตติยา อภิกกนุต-
 วณฺณา เกวลกปฺปี วณฺสณฺฑี^{๑๑๙} โภกาเสตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา,^{๑๒๐} เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ.
 อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา จตฺตสฺส ทิสาสฺส อญฺจิสฺส, เสยฺยถาปี มหฺนฺตา อคฺคิกฺขนฺธา.
 อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ชฺวีโล ตสฺสา รตติยา อจฺจเยน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ
 อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

*“มหาสมณ กาโล เต	ภตฺตํ เม ปรีณฺฎิจิตฺ” ^{๑๒๑}
มหาสมณ เก นฺุ โข	อภิกกนุตตาย รตติยา.
อภิกกนุตวณฺณนฺตา ^{๑๒๒} จ ^{๑๒๓}	เกวลํ ^{๑๒๔} วณฺมณฺฑลํ
โภกาเสตฺวาน ^{๑๒๕} เยน ตฺวํ	เตนฺอุปสงฺกมึสฺสุ เต.
อุปฺสงฺกมิตฺวา เหเต	อภิวาทยฺ ตํ มฺนี้
จตฺตทฺทิสาสฺส อญฺจิสฺส	อิงฺฆ อกฺขาหิ ปฺจฺฉิตฺ”ติ.

*เอวํ วุตฺเต ภควา อฺรเวลกสฺสโป ชฺวีลํ เอตทโวจ

“เอเต กสฺสโป จตตารโ	ธมฺมสฺส สวณาย ^{๑๒๖} เม
มหาราชาโน เยนานํ	เตนฺอุปสงฺกมึสฺส มนฺ”ติ. ^{๑๒๗}

*อถ โข อฺรเวลกสฺสโปสฺส ชฺวีลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณ
 มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม จตตารโปี มหาราชาโน อุปฺสงฺกมึสฺสนฺติ ธมฺมสฺสวณาย, น

^{๑๑๙} พ.ร.วิ.ช.ส. วณฺสณฺฑี. ล.ท. วณฺสณฺฑี.

^{๑๒๐} พ. ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา อิติ อคฺคิ. ล.ร.ท.วิ.ช.ส. อิทํ นคฺคิ.

* ชินมทา. ๑๒๘.

^{๑๒๑} วิ. เต อิติ นคฺคิ. วิ. เม อิติ นคฺคิ. พ.ล.ร.ช. ปรีณฺฎิจิตฺ. ท. ปรีณฺชชติ. วิ.ส. นิฎฺฉิ

ติ.

^{๑๒๒} ท.ช. อภิกกนุตวณฺณนฺตา. ล.ร.ส.พ. อภิกกนุตวณฺณวา.

^{๑๒๓} ส. จตฺตทฺโท นคฺคิ.

^{๑๒๔} พ.ล.ร.ท.ช. เกวลํ. วิ. เกวลกปฺปี.

^{๑๒๕} ส.ร.วิ. โภกาเสตฺวา.

* ชินมทา. ๑๒๘.

^{๑๒๖} พ.ร.ล.ท. ธมฺมสฺสวณาย.

^{๑๒๗} ร.ล.ท.พ. เตนฺอุปสงฺกมึสฺส. * วิ. ม. ๔/๔๐/๓๕-๓๖. ชินมทา. ๑๒๘.

เตวว โข อรหา ยถา อหน”ติ. อถ โข ภควา อรุเวลกสุสปสุส ภตฺตํ ภูฏชิตฺวา
ตสฺมีเยว วนสณฺฑเท วิหาสี.

ทุตฺยปาทฺฐหาริกถา.^{๑๒๘}

*ตสฺมี วิหรนฺเต ภควติ สกฺโก เทวานมฺินฺโท^{๑๒๙} อภิกฺกนฺตฺยา รตฺติยา อภิกฺกนฺต-
วณฺโณ เกวลกปฺปํ วนสณฺฑํ โอภาเสตฺวา,^{๑๓๐} เยน ภควา, เตนฺุสสงฺกมฺิ. อฺุสสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสี, เสยฺยถาปฺิ อคฺคิกฺขนฺโร^{๑๓๑} ปฺริมาหิ วณฺณนฺิภาหิ
อภิกฺกนฺตฺตโร จ ปถีตฺตโร จ. อถ โข อรุเวลกสุสไป ชฺวีโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน,
เยน ภควา เตนฺุสสงฺกมฺิ. อฺุสสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ

*มหาสมณ กาโล เต	ภตฺตํ เม ปรีนฺฎฺจิตฺ ^{๑๓๒}
มหาสมณ โก นฺุ โข	อภิกฺกนฺตฺยา รตฺติยา.
อภิกฺกนฺตฺวณฺโณ จโส ^{๑๓๓}	เกวลํ วนมณฺฑลํ
โอภาเสตฺวาน ^{๑๓๔} เยน ตฺวํ	เตน ตํ ^{๑๓๕} อฺุสสงฺกมฺิ.
อฺุสสงฺกมฺม ^{๑๓๖} วนฺทิตฺวา	เอกมฺนฺตํ อโหสิ ^{๑๓๗} โส
เสยฺยถาปฺิ อคฺคิกฺขนฺโร ^{๑๓๘}	อภิกฺกนฺตฺตโร ชลํ

^{๑๒๘} พ.ท.ส.ล.ร.ช. ทุตฺยปาทฺฐหาริกถา. วิ. ทุตฺยํ ปาทฺฐหาริยํ.

* ชินมฺหา. ๑๒๕.

^{๑๒๙} พ.ล.ท.ร.ช. เทวราชา. วิ.ส. เทวานมฺินฺโท.

^{๑๓๐} พ.ล.ร.ช. โอภาเสตฺวาน. ท.วิ.ส. โอภาเสตฺวา.

^{๑๓๑} พ.ล.ร.ท.ช.ส. อคฺคิกฺขนฺโร. วิ. มหาอคฺคิกฺขนฺโร.

* ชินมฺหา. ๑๒๕.

^{๑๓๒} วิ. เต อติ นตฺถิ. วิ. เม อติ นตฺถิ. พ.ล.ร.ช. ปรีนฺฎฺจิตฺ. ท. ปรีนฺชฺชติ. วิ.ส. นินฺฎฺจิตฺ.

^{๑๓๓} วิ. โส อติ นตฺถิ.

^{๑๓๔} พ.ล.ร.ช. โอภาเสตฺวาน. ท.วิ. โอภาเสตฺวา.

^{๑๓๕} วิ.ส. ตํ อติ นตฺถิ.

^{๑๓๖} พ.ล.ท. อฺุสสงฺกม. ร.วิ. อฺุสสงฺกมิตฺวา. ช. อฺุสสงฺกมม.

^{๑๓๗} พ.ร.ท.ล.วิ.ส. อฏฺฐาสี. ช. อโหสิ.

^{๑๓๘} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิกฺขนฺโร. วิ.ส. มหาอคฺคิกฺขนฺโร.

ปุริมวณฺณนิกายี อภิกฺกนฺตตโร ๑ ปณฺีตตโร
 โก โส สกฺโก นฺุ โข พุรฺหมา มาโร โสโม ทิวากโร”ติ.
 เอวํ วุตฺเต, ภควา อฺุเวลกสฺสปฏฺิลํ เอตทโวจ
 *”เอโส กสฺสป โข สกฺโก ฃมฺมสฺส สวนาย^{๑๓๙} เม^{๑๔๐}
 เทวานมินฺุโท เยนานํ เตน มํ^{๑๔๑} อฺุปสงฺกมฺี”ติ.
 *อถ โข อฺุเวลกสฺสปสฺส ฃฏฺิลสฺส^{๑๔๒} เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณฺเ
 มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม สกฺโก เทวราชา^{๑๔๓} อฺุปสงฺกมฺิสฺสติ ฃมฺมสฺสวนาย. น เตว
 โข อรหา ยถา อหนฺุ”ติ. อถ โข ภควา อฺุเวลกสฺสปสฺส ฃฏฺิลสฺส^{๑๔๔} ภตฺตํ ภูณฺุชิตฺวา
 ตสฺมฺีเยว วนสณฺุเท วิหาสี.

ตติยปาฎิหาริยกถา.^{๑๔๕}

*อถ โข พุรฺหมา สหฺมปติ^{๑๔๖} อภิกฺกนฺุตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺุตวณฺุณเ เกวลกปฺุ
 วนสณฺุทํ โอบาสเตววา, เยน ภควา, เตนฺุปสงฺกมฺิ. อฺุปสงฺกมฺิตฺวา ภควนฺุตํ อภิวาเทววา
 เอกมฺนฺุตํ โอบาสเตววา เยน ภควา เตนฺุปสงฺกมฺิ อฺุปสงฺกมฺิตฺวา ภควนฺุตํ อภิวาเทววา เอก
 กมฺนฺุตํ อฏฺุจาสี. เสยฺยถาปี อคฺุคิกฺขนฺุโร ปุริมาหิ วณฺุณนิกายี อภิกฺกนฺุตตโร ๑ ปณฺีตต
 โร ๑. อถ โข อฺุเวลกสฺสโป ฃฏฺิลโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺุจเยน, เยน ภควา, เต
 นฺุปสงฺกมฺิ. อฺุปสงฺกมฺิตฺวา ภควนฺุตํ เอตทโวจ

* ชินมหา. ๑๒๕.

^{๑๓๙} พ.ล.ร.ท. ฃมฺมสฺสวนาย.

^{๑๔๐} วิ. เม อิติ นตฺถิ.

^{๑๔๑} วิ. มํ อิติ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๑/๓๖. ชินมหา. ๑๒๕.

^{๑๔๒} พ.ล.ร.ท. อฺุเวลกสฺสปชฏฺิลสฺส.

^{๑๔๓} พ.ล.ร.ท.ช. เทวราชา. วิ. เทวานมินฺุโท.

^{๑๔๔} พ.ล.ร.ท. อฺุเวลกสฺสปชฏฺิลสฺส.

^{๑๔๕} พ.ล.ร.ช. ตติยปาฎิหาริยกถา. ท. -ปาติ- . วิ. ตติยํ ปาฎิหาริยํ.

* วิ. ม. ๔/๔๒/๓๖-๓๗. ชินมหา. ๑๓๐.

^{๑๔๖} พ.ล.ร.ท. สหฺมปติ. วิ.ช.ส. สหฺมปติ.

“มหาสมณ กาโล เต
 โก นุ โข อภิกุณฺตตาย
 เกวลญจ วณฺสณฺฑํ
 เยน วิหาสี ตฺวํ โก โส
 อฺปฺสงฺกมฺม^{๑๔๙} วณฺทิตฺวา
 เสยฺยถาปี อคฺคิขนฺโร^{๑๕๐}
 ปฺริมวณฺณนิภาหิ
 โกโส สกฺโก นุ โข พฺรหฺมา
 เอวํ วุตฺเต, ภควา อฺรฺุเวลกฺสฺสปี ชฺฏิลํ เอตทโวจ
 “เอโส โข กสฺสป โลก
 มม^{๑๕๑} ธมฺมสฺสวนาย
 *ถ โข อฺรฺุเวลกฺสฺสปฺสฺส ชฺฏิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณ
 มหานฺุภาโว, ยตฺร หิ นาม พฺรหฺมา^{๑๕๓} สหฺมฺปติ อฺปฺสงฺกมฺิสฺสติ ธมฺมสฺสวนาย, น
 เตวว^{๑๕๔} โข อรฺหา ยถา อหนฺ”ติ. ถถ โข ภควา อฺรฺุเวลกฺสฺสปฺสฺส^{๑๕๕} ชฺฏิลสฺส ภตฺตํ
 ญฺุชฺชิตฺวา ตสฺมีเยว วณฺสณฺฑเฑ วิหาสี.

จตุตฺถปาฎิหาริยกถา.^{๑๕๖}

^{๑๔๗} วิ. เต อิติ นคฺธิ. วิ. เม อิติ นคฺธิ. พ.ล.ร.ช. ปฺรินฺุจฺติ. ท. ปฺรินฺุชฺชติ. วิ.ส. นฺุจฺติ
 ตํ.

^{๑๔๘} พ.ล.ท. รุปีวณฺณา. ร. รุปีวณฺณา. วิ. อิทํ นคฺธิ. ช. รุจิวนฺณา.

^{๑๔๙} พ.ล.ท. อฺปฺสงฺกม. ร.วิ. อฺปฺสงฺกมิตฺวา. ช. อฺปฺสงฺกมฺม.

^{๑๕๐} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิขนฺโร. วิ.ส. มหาอคฺคิขนฺโร.

^{๑๕๑} พ.ล. ปญฺจ กตฺเต. ท.ร.ช. ปพฺพตคฺเค.

* วิ. ม. ๔/๔๒/๓๗. ชินมหา. ๑๓๐.

^{๑๕๒} วิ. มม อิติ นคฺธิ.

^{๑๕๓} พ.ล.ร.ท.ช.ส. พฺรหฺมา. วิ. พฺรหฺมาปี.

^{๑๕๔} วิ. จสทฺโท อคฺธิ. พ.ล.ท.ร.ช.ส. อิทํ นคฺธิ.

^{๑๕๕} พ.ล.ร.ท.วิ.ช. อฺรฺุเวลกฺสฺสปฺสฺส. ส. ตสฺส.

^{๑๕๖} พ.ล.ท.ร.ช. จตุตฺถปาฎิหาริยกถา. วิ. จตุตฺถํ ปาฎิหาริยํ. ส. จตุตฺถํ.

*เตน ไช ปน สมเยน อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส มหายญฺเอย ปจฺจุปฏฺฐิต^{๑๕๗}
 โหติ. เกวลกปฺปา อญฺคมคฺชา จ ปหฺตุ^{๑๕๘} ขาทนียํ โภชนียํ^{๑๕๙} อาทาย อภิกฺกมิตฺตฺกามา
 โหนฺติ.^{๑๖๐} อถ ไช อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ “เอตฺรหิ ไช เม มหายญฺเอย ปจฺ
 จฺจุปฏฺฐิต, เกวลกปฺปา อญฺคมคฺชา จ ปหฺตุ^{๑๖๑} ขาทนียํ โภชนียํ อาทาย
 อภิกฺกมิตฺตฺสนฺหฺติ, สเจ มหาสมโณ มหาชนกาเย อิทฺธิปาฎิหาริยํ^{๑๖๒} กริสฺสติ, มหาสมณสฺส
 ลากสฺสกฺกาโร อภิวฑฺฒิสฺสติ, มม ลากสฺสกฺกาโร ปริหาสิสฺสติ, อโห ญฺน มหาสมโณ
 สฺวาทนาย นาคจฺเจยฺยา”ติ.^{๑๖๓} อถ ไช ภควา อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เจตสา เจโต-
 ปริวิตกฺกมญฺเอยา อุตฺตรกฺุํ คนฺตฺวา ตโต ปิณฺฑปาทํ อาหริตฺวา อโนตตฺตทเห ปริภุชฺชิตฺวา
 ตตฺถเว ทิวาวินาริ อกาสิ. อถ ไช อรุเวลกสฺสไป ชฎิล^{๑๖๔} ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน
 ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ. อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตุํ เอตทโวจ

“มหาสมณ กาโล เต	ภตฺตุํ เม ปริณฺญจิตฺ” ^{๑๖๕}
กิณฺุไช ตฺวํ หิโยโย นาม ^{๑๖๖}	นาคมาสิ มมนฺตุํกั. ^{๑๖๗}
อปิ ^{๑๖๘} มยํ ภควนฺตุํ	สฺราม ^{๑๖๙} ภตฺตโภชนํ ^{๑๗๐}
กิณฺุ ไช มหาสมณ ^{๑๗๑}	นาคมาสิ ^{๑๗๒} มมนฺตุํกั.

* วิ. ม. ๔/๔๓/๓๗. ชินมหา. ๑๓๐-๑๓๒.

^{๑๕๗} วิ.ส. โหติ อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ช. อิํ นตฺถิ.

^{๑๕๘} พ.ล.ท.ร.ส. ปหฺตุ. วิ.ช. ปหฺตุ.

^{๑๕๙} พ.ล.ร.วิ.ช. ขาทนียํ โภชนียํ. ท.ส. ขาทนียํ โภชนียํ.

^{๑๖๐} พ.ท.ร.วิ.ช.ส. โหนฺติ. ล. โหติ.

^{๑๖๑} พ.ล.ท.ร.ส. ปหฺตุ. วิ.ช. ปหฺตุ.

^{๑๖๒} พ.ล.ท.ร.ช. อิทฺธิปาฎิหาริยํ.

^{๑๖๓} พ.ล.ท.ร.ช. น อากจฺเจยฺยาติ. วิ.ส. นาคจฺเจยฺยาติ.

^{๑๖๔} วิ.ช. ชฎิล อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ส. อิํ นตฺถิ.

^{๑๖๕} วิ. เต อิติ นตฺถิ. วิ. เม อิติ นตฺถิ. พ.ล.ร.ช. ปริณฺญจิตฺ. ท. ปริณฺชชติ. วิ.ส. นิฏฺฐิตฺ.

^{๑๖๖} พ.ล.ท.ร. ปริยนามา. วิ.ส. หิโยโย. ชิ. หิโยโย นาม.

^{๑๖๗} พ.ล.ท.ร.ช. มมนฺตุํกั. ส. สฺวาทนาย.

^{๑๖๘} พ.ล.ท.ร.ช. อปิ มยํ. วิ.ส. อปิจ มยํ.

^{๑๖๙} พ.ล.ท.ร.วิ.ช. สฺราม. ส. ปฏฺฐิมาเนม.

^{๑๗๐} พ.ล.ท.ร.ช. ภตฺตโภชนํ. วิ.ส. อิํ นตฺถิ.

^{๑๗๑} ร.ท.ล.พ. มหาสมโณ. ชิ. มหาสมณ.

สพฺยณชนภตฺตสฺส อโธ ขาทนียสฺสปี^{๑๗๓}
 ปฏฺวีโส^{๑๗๔} จปีโต^{๑๗๕} เต ปริภุช^{๑๗๖} อิทานิปี^{๑๗๗}ติ.
 เหวํ วุตฺเต, ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฺชิลํ เอตทโวจ

“นฺนุ กสฺสปเตโหสิ^{๑๗๘} เหวํ ปริวิตกฺกนํ^{๑๗๙}
 ปหูโต^{๑๘๐} เม^{๑๘๑} มหายนฺโณ อิทานิ^{๑๘๒} ปจฺจุปฺภุจฺจิตฺ.
 สพฺเพ^{๑๘๓} จ อญฺคมคธา ชชฺชโภชฺชํ อนปฺปกํ^{๑๘๔}
 อาทายาภิกฺกมฺิสฺสนฺติ ยณฺณตฺถาย มมสฺสํ.
 สเจ โส มหาสมณฺโณ อาคโต มม สฺนฺติกํ
 กิริสฺสตี^{๑๘๕} ชนกาเย^{๑๘๖} กิณฺจิทฺธิปาฏิหิริยํ.^{๑๘๗}
 ลามสฺสกาโรสิโลโก ตสฺเสวาภิวตฺติสฺสตี
 ลามสฺสกาโรสิโลโก ปริหายิสฺสเต มม.
 อโห วต มหาสมณฺโณ นาคจฺเณ^{๑๘๘} มม สุวาทนํ^{๑๘๙}

^{๑๗๒} พ.ล.ท.ร.ช. นาคมาสี. วิ.ส. นาคจฺจติ.

^{๑๗๓} พ.ล.ท.ร. สพฺยณชนภตฺตสฺส อโธ ขาทนียสฺสปี. วิ. ขาทนียสฺส จ โภชนียสฺส จ.

^{๑๗๔} พ.วิ. ปฏฺวีโส. ล. ปฏฺวีโส. ท.ร.ช.ส. ปฏฺวีโส.

^{๑๗๕} พ.ร.วิ.ช. จปีโต. ล. จปีโต. ท.ส. จปีโต.

^{๑๗๖} พ.ล.ท.ร.ช. ปริภุช. ส. ปริภุชชฺ. วิ. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๗๗} พ.ล.ท.ร.ช. อิทานิปี. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๗๘} พ.ล.ท.ร. กสฺสปโตโหสิ. วิ. เอตทโหสิ. ช. กสฺสปเตโหสิ. ส. กิริสฺส จ อโหสิ.

^{๑๗๙} พ.ล.ท.ร.ช. ปริวิตกฺกนํ. ส. ปริวิตกฺโก. วิ. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๘๐} พ.ล.ท.ร. ปหูโต. ช. ปหูโต. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๘๑} พ.ล.ท.ร.ช.วิ. เม อิติ อตฺถิ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๘๒} พ.ล.ท.ร.ช. อิทานิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๘๓} พ.ล.ท.ร.ช.ส. สพฺเพ. วิ. เกวลกปฺปา.

^{๑๘๔} พ.ล.ท.ร.ช. ชชฺชโภชฺชํ อนปฺปกํ. วิ. ปหูตํ ขาทนียํ โภชนียํ. ส. ชชฺชโภชฺช.

^{๑๘๕} พ.ล.ท.ร.ช.วิ. กิริสฺสตี. ส. ทสฺเสสฺสตี.

^{๑๘๖} พ.ล.ท.ท.ร.ช. ชนกาเย. วิ. มหัชนกาเย. ส. มหัชนกาโย ปลิตฺติสฺสตี.

^{๑๘๗} พ.ล.ท.ร. กิณฺจิทฺธิปาฏิหิริยํ. วิ. อิทฺธิปาฏิหิริยํ. ช. กิณฺจิทฺธิปาฏิหิริยํ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๘๘} พ.ล.ท.ร.ช. นาคจฺเณ. วิ.ส. นาคจฺเจย.

อหิ เต ปริวิตกัม	เจตโส เจตสา มม.
อญญาเย อุตฺตรกรู	คนฺตุวา ปิณฑายมุตฺตม
อาหริตฺวา อโนตฺตเต	ภุญฺชิตฺวาน ยถาสฺขิ.
ทิวาวิหาริ ตตฺถเว	สมาปตฺติวิหาริต
อโนตฺตตฺตเห กตฺวา	อาคโตสมิ ตวณฺติ เก”ติ.

*ถ ข คุรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก ข มหาสมณเ
 มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานาติ”^{๑๙๐} น เตวว ข อรฺหา ยถา อหนฺ”ติ.
 ถ ข ภควา คุรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส ภตฺตํ ภุญฺชิตฺวา ตสมิเยว วนฺสณฺเฑ วิหาสิ.

ปญฺจมปาฎิหิริยกถา.^{๑๙๑}

*เตน ข ปน สมเยน ภควโต ปัสฺสกูลํ อฺปฺปนฺนํ โหติ. ถ ข ภควโต
 เอตทโหสิ “ กตฺถ นฺ ข อหิ ปัสฺสกูลํ โหเวยฺยนฺ”ติ. ถ ข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต
 เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาเย ปาณินา โปกฺขรณิ ชณฺติววา ภควนฺตํ เอตทโวจ อธิ ภนฺ
 เต ภควา ปัสฺสกูลํ โหวตฺติ. ถ ข ภควโต เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ ข อหิ ปัสฺสกูลํ ปริมทฺ
 เทยฺยนฺติ. ถ ข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาเย มหตี สิลล์
 อฺปนฺนิกฺขิปี “อธิ ภนฺเต ภควา ปัสฺสกูลํ ปริมทฺตฺว”ติ. ถ ข ภควโต
 เอตทโหสิ “ กิมฺหิ นฺ ข อาลมฺพิตฺวา อุตฺตรเรยฺยนฺ”ติ. ถ ข กกฺกุเช”^{๑๙๒} อธิวตฺถา เทวตา
 ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาเย สาสฺมิ โอนเมสิ.^{๑๙๓} “ อธิ”^{๑๙๔} ภควา อาลมฺพิตฺวา
 อุตฺตรตฺว”ติ. ถ ข ภควโต เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺ ข ปัสฺสกูลํ วิสฺสชฺชเรยฺยนฺ”ติ. ถ ข สกฺ
 โก เทวานมินฺโท”^{๑๙๕} เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาเย มหตี สิลล์ อฺปนฺนิกฺขิปี “อธิ ภนฺเต”^{๑๙๖}

^{๑๘๙} พ.ล.ท.ร.ช. สุวตฺน. วิ.สุวตฺนายน. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๙๐} พ.ล.ท.ร.ช. ปชานาติ. วิ.ส. ปชานิสฺสตี.

* วิ. ม. ๔/๔๓/๓๘. ชินมหา. ๑๓๒.

^{๑๙๑} พ.ล.ท.ร.ช. ปญฺจมปาฎิหิริยกถา. วิ. ปญฺจม ปาฎิหิริย. ส. ปญฺจม.

* วิ. ม. ๔/๔๔/๓๘. ชินมหา. ๑๓๒.

^{๑๙๒} พ.ล.ท.ร.ส. กกฺกุเช. วิ.ช. กกฺกุเช.

^{๑๙๓} พ.ล.ท.ร.ส. โอนเมสิ. วิ.ช. โอนาเมสิ.

^{๑๙๔} วิ.ส. ภนฺเต อติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ช. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๙๕} วิ.ส. ภควโต อติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ช. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๙๖} วิ.ส. ภควา อติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ช. อิทํ นตฺถิ.

ปัสุณฺณํ วิสุตฺตชฺเชตฺตํ”ติ. เอวํ ภควา ปัสุณฺณกิกฺขจํ กโรติ, นว วาเร มหาปจวี^{๑๙๗} กมฺปิ. อถโข
 อรุเวลกสฺสโป ชฺชฺชิลो ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ.
 อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อารโจะสิ

“กาโล มหาสมณสฺส	ภตฺตํ เม ปริภุชฺชิตุํ
สฺสนิภฺจิจิตฺตญฺจ เม ภตฺตํ	กาลํ ชาน มหามนฺนิ. ^{๑๙๘}
กิณฺนุ โข การณํ ปุพฺเพ	นายํ โปกฺขรณී อธิ
สหายํ โปกฺขรณีนทานิ	มณฺวิณฺณโณทกา สุจิ. ^{๑๙๙}
นยิมา เทว สีลา ปุพฺเพ	นิกฺขิตฺตา येन เกนจิ
ตายนิทานิ สีลา เกน	นิกฺขิตฺตา สุตฺตา สมา.
นยิมสฺส กุฑฺธสฺส ^{๒๐๐}	ปุพฺเพ สาขายโมนตา
ตสฺสทานิ อयํ สาขา	นาฏฺกา วีย ^{๒๐๑} โอนตา”ติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฺชฺชิลํ เอตทโวจ

กสฺสโป ปัสุณฺณํ เม	อุปปนฺนํ อธิ กานเน
ตสฺส โขโหสิ กสฺสโป	เอตํ ปริวิตกฺกนํ.
“กถํ นุ โข ปัสุณฺณํ	โธเวยฺยาหนุ”ติ ตาวเท
มม สงฺกปฺปมณฺญาบาย	สกุโโก เทวานมิสฺสโร.
ปาณินา วิชณฺิตฺวาน	โปกฺขรณී อโวจ มํ
อธิ ภนฺเต ปัสุณฺณํ	ภควา ^{๒๐๒} ปริโรวตฺ.
สหายํ อมนุสฺเสเนว	ปาณินา ชณฺิตฺทธี ^{๒๐๓}
ตโต กสฺสโป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกฺกนํ.
กิมฺหิ นุ โข ปัสุณฺณํ	ปริมทฺเทยฺยามิมํ อธิ

^{๑๙๗} พ. มหาปจวี. ล.ท.ร. มหาปจวี. วิ.ช.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๙๘} พ.ท.ร.ช. มหามนฺนิ. ล. มหามนฺนิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๑๙๙} พ.ท.ร.ช. สุจิ. ล.วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๐๐} พ.ล.ท.ร. กกุฑฺธสฺส. วิ.ช. กกุฑฺธสฺส. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๐๑} พ.ล.ท.ร. นาคคณา วีย. ช. นาฏฺกา วีย. วิ. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๐๒} ล. ภควาติ นตฺถิ.

^{๒๐๓} พ.ล.ท.ร. ชณฺิตฺทธี. วิ. ชณฺิตา. ช. ชณฺิตฺทธี. ส. อิทํ นตฺถิ.

อด โข ^{๒๐๔} กสุสป โส สกุโก	ดาวดีเสสุ อีสุสโร.
มม สงกุปปมณฺณาย	นิกฺขิปี มหตี ลิล
อิธ ภาณเต ปัสฺสุกฺล	ปริมททาติโวจ ม
สายํ อมนุสฺเสเนว	นิกฺขิตฺตา มหตี ลีลา
ตโต กสุสป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกุกน
กิมฺหิ นุ โขหมาลมฺพ	อุตฺตเรยฺยมิมฺหิ ^{๒๐๕}
อด กสุสป กุกฺเช ^{๒๐๖}	อริวตฺตา ตุ ^{๒๐๗} เทวตา.
มม สงกุปปมณฺณาย	สาขํ นาเมติโวจ ม
อิธ ภาณเต อลฺมพิตฺวา ^{๒๐๘}	อุตฺตรตฺ อิมฺหิ.
ตโต กสุสป มยฺหนฺติ	เอตทโหสิ ตกุกน
กิมฺหิ นุ โข ปัสฺสุกฺล	วิสุสฺซุเชยฺยามิมิ อิธ.
อด กสุสป โส สกุโก ^{๒๐๙}	เทวราชา สฺซมฺปติ
มม สงกุปปมณฺณาย	นิกฺขิปี มหตี ลิล.
อิธ ภาณเต ปัสฺสุกฺล	วิสุสฺซุเชตฺตุติโวจ ม
สายํ อมนุสฺเสเนว	นิกฺขิตฺตา มหตี ลีลา”ติ.

*อด โข อรุเวลกสุสปสุส ชฺฐิลฺลสุส เอตทโหสิ “ มหิทธิโก โข มหาสมณเณ
 มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม สกุโก เทวานมินฺโทว เวยฺยาวจจํ กริสฺสติ, น เตวว โข อร
 หา ยถา อหนฺ”ติ. อด โข ภควา อรุเวลกสุสปสุส ชฺฐิลฺลสุส ภตฺตํ ภาณฺชิตฺวา ตสฺมีเยว
 วนสณฺเฑ วิหาสิ.

วิสุสฺซุชกปาฏิหาริย์ ทสม^{๒๑๐}.

^{๒๐๔} พ.ล.ท.ร. อดโข. วิ.ช.ส. อด.

^{๒๐๕} พ.ล.ท.ร. อุตฺตเรยฺย มม ทธิ. ชิ. อุตฺตเรยฺยมิมิ ทธิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๐๖} พ.ล.ท.ร.ส. กุกฺเช. วิ.ช. กุกฺเช.

^{๒๐๗} พ. อริวตฺตา ตุ. ล.ท.ร.ส.วิ. อริวตฺตา. ร. อริวตฺตา ส. ชิ. อริวตฺตตุ.

^{๒๐๘} พ.ล.ท.ร. อลฺมพิตฺวา. วิ.ช.ส. อาลมฺพิตฺวา.

^{๒๐๙} วิ. ปิสฺสทฺโท สกุโกปี อิติ อตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๔/๓๕. ชินมฺหา. ๑๓๔.

^{๒๑๐} พ.ล.ท.ร.ชิ. วิสุสฺซุชกปาฏิหาริย์ ทสม. ส. ทสม. วิ. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๔/๓๕-๔๐. ชินมฺหา. ๑๓๔.

*ถ ไซ อรุเวลกสฺสโป ชฎิลो ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจเนน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ, อุปสงฺกमितฺวา ภควโต กาลัง อารโหเสสิ “ กาลो มหาสมณ กาลो มหาสมณ”^{๒๑๑} นิฏฺฐิตัง ภตฺตนุ”ติ. “ คจฺจ ตฺวํ กสฺสโป อายามหนุ”ติ อรุเวลกสฺสโป ชฎิลัง อญฺโฆเชตฺวา, ยาย ชมฺพฺยา ชมฺพฺทีโป^{๒๑๒} ปญฺญาติ, ตโต ผลัง คเหตุวา ปจฺมตฺรํ อาคฺนฺตุวา อคฺยาคาเร นิสฺสีทิ. อทฺทสา ไซ อรุเวลกสฺสโป ชฎิลो ภควนฺตุํ อคฺยาคาเร นิสฺสินันฺ. ทิสฺวาน ภควนฺตุํ เอตทโวจ

*“ กตเมน มคฺเคน ตฺวํ มหาสมณ อาคโต

อหํ เต ปจฺมตฺรํ อาคจฺจนฺโต มมสฺสมํ.
โส ตฺวํ เม ปจฺมตฺรํ อาคฺนฺตุวาน มมสฺสมํ
อคฺยาคาเร นิสฺสินโนว เยน^{๒๑๓} มคฺเคน เอหิสฺสีติ.

เอวํ วุตฺเต, ภควา อรุเวลกสฺสโป ชฎิลัง เอตทโวจ

อหํ กสฺสโป วนสฺมึ อญฺโฆเชตฺวาน ตํ อีสึ
ชมฺพฺยา ยาย^{๒๑๔} เตเชน ชมฺพฺทีโป^{๒๑๕} ปกาสิโต.
ตโต ผลัง คเหตุวาน อาคฺนฺตุวาน ปุเรตฺรํ
อคฺยาคาเร นิสฺสินโนสฺมิ เอวํ ชานาหิ เม ปถัง.
อิทํ ไซ ชมฺพฺยา ผลัง วณฺณคฺนฺทรสฺสุตฺตมํ
กสฺสโป ตฺวํ ปริภุชฺส สเจ ตฺวํ อภิกงฺขสิ”ติ.

เอวํ วุตฺเต, อรุเวลกสฺสโปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก ไซ มหาสมณ มหา-
นุภาโว, ยตฺร หิ นาม ปจฺมตฺรํ มํ อญฺโฆเชตฺวา, ยาย ชมฺพฺยา^{๒๑๖} ชมฺพฺทีโป^{๒๑๗}

^{๒๑๑} กาลो มหาสมณ อิติ อติริจฺจติ.

^{๒๑๒} พ.ล.ร.ท. ชมฺพฺทีโป.

* ชินมฺหา. ๑๓๔-๑๓๕.

^{๒๑๓} พ.ล.ท.ร. เยน. ชิ.ส. เกน. วิ. อิทํ นคฺถิ.

^{๒๑๔} พ.ล.ท.ร.วิ.ส. ชมฺพฺยาย. ชิ. ชมฺพฺยา ยาย.

^{๒๑๕} พ.ท.ร.ล. ชมฺพฺทีโป.

^{๒๑๖} ท. ชมฺพฺยาติ นคฺถิ.

^{๒๑๗} ร.ล.ท.พ. ชมฺพฺทีโป.

ปณฺณายติ, ตโต ผลํ คเหตุวา ปจฺมตรํ อาคฺนตุวา อคฺยาคาเร นิสฺสีทติ,^{๒๑๘} น เตวว โข อรหา ยถา อหนฺ”ติ. อถ โข ภควา อฺรเวลกสฺสปสฺส ชฺวฺลิสฺส ภาตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ตสฺมึเยว วณฺสณฺฑเท วิหาสิ.

ชฺมฺพฺพผลปาฎิหิริยํ เอกาทสฺมํ.^{๒๑๙}

*อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ชฺวฺลิลो ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจยน, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ. อฺปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อารโจะสิ “กาลो มหาสมณ นินฺนิจิตฺตํ ภาตฺตนฺ”ติ. “คจฺจ ตฺวํ กสฺสโป อายามหนฺ”ติ อฺรเวลกสฺสโป ชฺวฺลิลํ อญฺโยเชตฺวา, ยาย ชฺมฺพฺพยา ชฺมฺพฺพทีโป^{๒๒๐} ปณฺณายติ ตสฺสา อวิทฺฐเว อมฺโพ ๔เปฯ.

อมฺพปาฎิหิริยํ ทฺวาทสฺมํ.^{๒๒๑}

อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ๔เปฯ ตสฺส อวิทฺฐเว อามลกํ ๔เปฯ.

อามลกปาฎิหิริยํ เตรสฺมํ.^{๒๒๒}

อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ๔เปฯ ตสฺส อวิทฺฐเว หริตฺกํ ๔เปฯ.

หริตฺกปาฎิหิริยํ จฺททสฺมํ.^{๒๒๓}

*อถ โข อฺรเวลกสฺสโป ๔เปฯ ตาวตีสํ คฺนตุวา ปาริชตฺตกปฺปํ คเหตุวา ปจฺมตรํ อาคฺนตุวา อคฺยาคาเร นิสฺสีทติ. อทฺทสา โข อฺรเวลกสฺสโป ชฺวฺลิลो ภควนฺตํ อคฺยาคาเร นิสฺสินฺนํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ

“กตเมน ตฺวํ มคฺเคน	มหาสมณ อาคโต
อหํ เต ปจฺมตรํ	อาคจฺจนฺโต มมสฺสมํ
โส ตฺวํ เม ปจฺมตรํ	อาคนฺตฺวาน มมสฺสมํ
อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนว	เกน มคฺเคน เอหิสฺสี”ติ.

^{๒๑๘} พ.ล.ท.ร.นีสิตติ. วิ.ช.ส. นีสิตฺตฺติ.

^{๒๑๙} พ.ล.ท.ร.ช. ชฺมฺพฺพผลปาฎิหิริยํ เอกาทสฺมํ. ส. เอกาทสฺมํ. วิ. อิทํ นตฺถิ.

* ชินมหา. ๑๓๔-๑๓๖.

^{๒๒๐} พ.ร.ล.ท. ชฺมฺพฺพทีโป.

^{๒๒๑} พ.ล.ท.ร.ช. อมฺพปาฎิหิริยํ ทฺวาทสฺมํ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๒๒} พ.ล.ท.ร.ช. อามลกปาฎิหิริยํ เตรสฺมํ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๒๓} พ.ล.ท.ร.ช. หริตฺกปาฎิหิริยํ จฺททสฺมํ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

* ชินมหา. ๑๓๔-๑๓๖.

เอวี่ วุตเต, ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลลํ เอตทโวจ

“ อหิ กสฺสป วณฺสุมี	อุยฺโยเชตฺวาน ตํ อีสึ
ดาวตีสฺสปคฺนฺตฺวาน	อาวาสึ ^{๒๒๔} ปุณฺณกมฺมินิ.
ปาริฉตฺตกปฺปฺพานิ	คเหตุวา เต ปุเรตรึ
อาคฺนฺตฺวาน อคฺยาคาเร	นิสินฺโน โขสฺมิ ^{๒๒๕} กสฺสป.
อิทํ โข กสฺสป ปุปฺผิ	ปาริฉตฺตกรุกฺขโต
อานิตึ ^{๒๒๖} เมธฺนา ปสฺส	วณฺณคฺนฺตฺตมํ สุภฺนุ”ติ.

*อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณโณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม มํ ปจฺมตรึ อุยฺโยเชตฺวา ดาวตีสึ คฺนฺตฺวา ปาริฉตฺตกปฺปฺผิ คเหตุวา ปจฺมตรึ อาคฺนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสึทิสฺสตี^{๒๒๗} น เตวฺว โข อรฺหา ยถา อหฺนฺติ.

ปาริฉตฺตกปฺปฺพปาฎิหิริยํ ปณฺณรสมิ.^{๒๒๘}

*เตน โข ปน สมเยน เต ชฎิลลา อคฺคิ ปริจฺริตฺตากามา “ น สกฺโกนฺติ กฺกุจฺจานิ ผาเลตฺติ. อถ โข เตสึ ชฎิลานํ เอตทโหสิ “ นิสึสฺสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม กฺกุจฺจานิ ผาเลตฺนุ”ติ.

กฺกุจฺจานิ อธารปญฺจสฺตปาฎิหิริยํ ปจฺม.^{๒๒๙}

*อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลลํ เอตทโวจ “ ผาลิยฺนฺตฺ^{๒๓๐} กสฺสป กฺกุจฺจานี”ติ. “ ผาลิยฺนฺตฺ มหาสมณนา”ติ. สกฺเทว ปญฺจ กฺกุจฺสฺตานิ ผาลิยีสฺสุ.^{๒๓๑} อถ โข

^{๒๒๔} ร.ล.ท.พ. อาวาปี.

^{๒๒๕} ล.พ.ท.ร. โข หิ.

^{๒๒๖} ร.ล.ท.พ. อานิตึ.

* วิ. ม. ๔/๔๕/๔๐-๔๑. ชินมหา. ๑๓๖.

^{๒๒๗} พ.ล.ท.ร. นิสึทติ. วิ.ช. นิสึทิสฺสตี. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๒๘} พ.ล.ท.ร.ช. ปาริฉตฺตกปฺปฺพปาฎิหิริยํ ปณฺณรสมิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๖/๔๑. ชินมหา. ๑๓๖.

^{๒๒๙} พ.ล.ท. อกฺกุจฺจานิ อธารปญฺจสฺตปาฎิหิริยํ ปจฺม. ร.ช. กฺกุจฺจานิ อพาลปญฺจสฺตปาฎิหิริยํ ปจฺม.

ส. โสพสมิ.

* วิ. ม. ๔/๔๖/๔๑. ชินมหา. ๑๓๖.

อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฐิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม กญฺจานปี ผาลิยฺนฺติ,^{๒๓๒} น เตวว โข อรหา ยถา อหฺนฺ”ติ.

กญฺจานํ ผาลนปฺลวจสฺตปาฎิหิริยํ ทฺติยํ.^{๒๓๓}

* เตน โข ปน สมเยน เต ชฺฐิลา อคฺคิ ปริจฺริตฺตกา มา “ น สกฺโกนฺติ อคฺคิ อฺชฺชเลตฺตุ.^{๒๓๔} อถ โข เตสํ ชฺฐิลานํ เอตทโหสิ “ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธา- นุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม อคฺคิ อฺชฺชเลตฺนฺ”ติ.^{๒๓๕}

อคฺคินฺชฺชชาลนปฺลวจสฺตปาฎิหิริยํ ตฺติยํ.^{๒๓๖}

* อถ โข ภควา อุรุเวลกสฺสปี ชฺฐิลํ เอตทโวจ “ อฺชฺชลียฺนฺตุ^{๒๓๗} กสฺสป อคฺคินฺ”ติ. “อฺชฺชลียฺนฺตุ มหาสมณา”ติ. สกิทเว ปฺลวจ อคฺคิสฺตานิ อฺชฺชลีสฺสุ.^{๒๓๘} อถ โข อุรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฐิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม อคฺคิปี อฺชฺชลียิสฺสนฺติ^{๒๓๙} น เตวว โข อรหา ยถา อหฺนฺ”ติ

อคฺคิอฺชฺชชาลนปฺลวจสฺตปาฎิหิริยํ จตฺตฺถํ.^{๒๔๐}

* เตน โข ปน สมเยน เต ชฺฐิลา อคฺคิ ปริจฺริตฺวา น สกฺโกนฺติ^{๒๔๑} วิชฺฐาเปตฺตุ.^{๒๔๒} อถ โข เตสํ ชฺฐิลานํ เอตทโหสิ “ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธา- นุภาโว, ยถา มยํ น สกฺโกม อคฺคิ วิชฺฐาเปตฺนฺ”ติ.

^{๒๓๐} พ.ล.ท.ร.ช. ผาลยฺนฺตุ. วิ.ส. ผาลิยฺนฺตุ.

^{๒๓๑} พ.ล.ท.ร.ส.ช. ผาลยฺสฺ. วิ. ผาลียฺสฺ.

^{๒๓๒} พ.ล.ท.ร. ผาลยฺนฺตุ. วิ.ช. ผาลียิสฺสนฺติ. ส. ผาลิยฺนฺติ.

^{๒๓๓} พ.ล.ท.ร.ช. กญฺจานํ ผาลนปฺลวจสฺตปาฎิหิริยํ ทฺติยํ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๗/๔๑. ชินมหา. ๑๓๖.

^{๒๓๔} ล.ท.ร.พ. อฺชฺชเลตฺตุ.

^{๒๓๕} ร.ท.ล.พ. อฺชฺชเลตฺตุ.

^{๒๓๖} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคินฺชฺชชาลนปฺลวจสฺตปาฎิหิริยํ ตฺติยํ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๗/๔๑. ชินมหา. ๑๓๗.

^{๒๓๗} พ.ล.ท.ร.ช. อฺชฺชลยฺนฺตุ. วิ.ส. อฺชฺชลียฺนฺตุ.

^{๒๓๘} พ.ล.ท.ร.ช. อฺชฺชลีสฺ. วิ. อฺชฺชลียิสฺ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๓๙} พ.ล.ท.ร. อคฺคินฺชฺชชาลนปฺ. วิ.ช. อคฺคินฺชฺชชาลนปฺ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๔๐} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิอฺชฺชชาลนปฺ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๘/๔๑. ชินมหา. ๑๓๗.

^{๒๔๑} วิ.ส. อคฺคิ อิทํ นตฺถิ.

อคฺคิณวิชาปนปญจสตปาฎิหิริยํ ปญจมํ.^{๒๔๓}

* อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ เอตทโวจ “ วิชฺฌาปนฺตุ^{๒๔๔}
กสฺสป อคฺคิ”ติ. “ วิชฺฌาปนฺตุ มหาสมณนา”ติ. สกิทเวท ปญจ อคฺคีสตานิ วิชาयीสุ.^{๒๔๕} อถ
โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ “ มหิทฺธิโก โข มหาสมณเณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ
นาม อคฺคิ^{๒๔๖} วิชฺฌาปนฺติ^{๒๔๗} น เตวว โข อรหา ยถา อหนุ”ติ.

อคฺคิวิชาปนปญจสตปาฎิหิริยํ ญฺญสมํ.^{๒๔๘}

* เตน โข ปน สมเณน เต ชฎิลา สีตาสุ เหมนฺติกาสุ รัตฺตีสุ
อนฺตรญฺจกาสุ หิมปาตสมเณน นชฺชา^{๒๔๙} เนรลฺลชรายํ^{๒๕๐} นิมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนฺติปิ^{๒๕๑}
อุมฺมุชฺชนฺนิมุชฺชนํ^{๒๕๒} กโรนฺติปิ.^{๒๕๓} อถ โข ภควา ปญจมตฺตานิ มนุทามุชิสตานิ^{๒๕๔}
อภินิมฺมิณี,^{๒๕๕} ยตฺถ เต ชฎิลา อุตฺตริตฺวา วิสิทฺเพสฺสุ. อถ โข เตสํ ชฎิลานํ เอตทโหสิ
“ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิทฺธานุภาโว, ยถา อีมา^{๒๕๖} มนุทามุชโย^{๒๕๗}

^{๒๔๒} พ.ล.ท.ร. วิชาเปตุ. วิ.ช.ศ. วิชาเปตุ.

^{๒๔๓} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิวิชาปนปญจสตปาฎิหิริยํ ปญจมํ. วิ.ศ. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๘/๔๑. ชินมหา. ๑๓๗.

^{๒๔๔} พ.ล.ท.ร. วิชาปนฺตุ. วิ. วิชฺฌาปนฺตุ. ช. วิชฺฌาปนฺตุ. ส. วิชฺฌาปนฺตุ.

^{๒๔๕} พ.ล.ท.ร. วิชาयीสุ. วิ.ช. วิชฺฌาयीสุ. ส. วิชฺฌาปนฺติ.

^{๒๔๖} พ.ล.ท.ร. อคฺคิ. วิ. อคฺคิปี. ช. อคฺคิ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๔๗} พ.ล.ท.ร. วิชฺฌาปนฺติ. วิ.ช. วิชฺฌาปนฺติ. ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๔๘} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิวิชาปนปญจสตปาฎิหิริยํ ญฺญสมํ. ส. อญฺจารสมํ. วิ. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๔๘/๔๒. ชินมหา. ๑๓๗.

^{๒๔๙} พ.ล.ท.ร. นชฺชา. วิ.ช.ศ. นชฺชา.

^{๒๕๐} พ.ล.ท.ร.ศ. เนรลฺลชราย. วิ.ช. เนรลฺลชราย.

^{๒๕๑} พ. นิมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนฺติปิ. ล.ท.ร. นิมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนฺติปิ. วิ.ช. นิมฺมุชฺชนฺติปิ
อุมฺมุชฺชนฺติปิ. ส. นิมฺมุชฺชนฺติปิ อุมฺมุชฺชนฺติปิ.

^{๒๕๒} พ. อุมฺมุชฺชนํ. ล.ร. อุมฺมุชฺชนํ. วิ. อุมฺมุชฺชนนิมุชฺชนมฺปิ. ช. อุมฺมุชฺชนนิมุชฺชนํ. ส. อุม
มุชฺชนนิมุชฺชนํ. ท. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๕๓} พ.ล.ร.ช. กโรนฺติปิ. วิ.ศ. กโรนฺติ. ท. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๕๔} พ.ล.ท.ร. มนุทามุชิสตานิ. วิ.ช.ศ. มนุทามุชิสตานิ.

^{๒๕๕} พ.ล.ท.ร. อภินิมฺมิณี. วิ.ช.ศ. อภินิมฺมิณี.

^{๒๕๖} พ.ล.ท.ร.ช. ยถา อีมา. วิ.ศ. ยถาอีมา.

^{๒๕๗} พ.ล.ท.ร. มนุทามุชโย. วิ.ช.ศ. มนุทามุชโย.

อภินิมิตตา”ติ.^{๒๕๘} อถ ไช อรุเวลลกสุสปสุส ชฎิลสุส เอตทโหสิ^{๒๕๙} “ มหิทธิโก ไช มหาสมณเณ มหานุภาโว, ยตฺร หิ นาม ตาว พหุ มนุทามุชโย^{๒๖๐} อภินิมิตตา,^{๒๖๑} น เตวว ไช อรหา ยถา อหนุ”ติ.

มนุทมุชชีปญจสตปาฏิหิริยํ สตฺตมํ.^{๒๖๒}

* เตน ไช ปน สมเณน มหาอกาลเมโฆ^{๒๖๓} ปาวสุสิ มหาอุทกวาหโก สญฺชาโย. ยสฺมี ปเทเส ภควา วิหฺรติ โส ปเทโส อุทฺเทน น โอตฺตโต^{๒๖๔} โหติ. อถ ไช ภควโต เอตทโหสิ “ ยนฺฺนุนานํ สมนฺฺตาทา^{๒๖๕} อุทกํ อุตฺสาเรตฺวา^{๒๖๖} มชฺเฌ^{๒๖๗} เรณฺฺหตฺยา^{๒๖๘} ฐมฺมียา^{๒๖๙} จงฺกเมยฺยนุ”ติ. อถ ไช ภควา^{๒๗๐} อุทกํ อุตฺสาเรตฺวา^{๒๗๑} มชฺเฌ^{๒๗๒} เรณฺฺหตฺยา^{๒๗๓} ฐมฺมียา จงฺกมิ. อถ ไช อรุเวลลกสุสปไป ชฎิลโ “ มา เหว ไช มหาสมณเณ อุทฺเทน วุพฺุโ อโหสิ”ติ นาวาย สมฺพฺุเลหิ ชฎิลเหิ สทฺธิ ยสฺมี ปเทเส, ภควา

^{๒๕๘} พ.ล.ท.ร.ช.ศ. อภินิมิตตาติ. วิ. นิมิตตา.

^{๒๕๙} ร. เอตทโหสิ อิติ นตฺถิ.

^{๒๖๐} พ.ล.ท. พหุมนุทมุชโย. ร. พหุ มนุทมุชโย. วิ.ช.ศ. พหุ มนุทมุชโยปี.

^{๒๖๑} พ.ล.ท.ร. อภินิมิตตา. วิ.ช. อภินิมิตตนิสฺสนติ. ส. อภินิมิตติ.

^{๒๖๒} พ.ล.ท.ร. มนุทมุชชีปญจสตปาฏิหิริยํ สตฺตมํ. ช. มนุทามุชชีปญจสตปาฏิหิริยํ สตฺตมํ.

ส. เณฺนวิสฺตมํ.

* วิ. ม. ๔/๕๐/๔๒. ชินมหา. ๑๓๘.

^{๒๖๓} พ.ล.ท.ร. มหาเมโฆ. วิ.ช.ศ. มหาอกาลเมโฆ.

^{๒๖๔} พ. วุตฺตริโต. ล.ร. อุตฺตริโต. ท.อุตฺตริโต. วิ. น โอตฺตโต. ช. โอตฺตโต. ส.

โอฏฺจโต.

^{๒๖๕} พ.ล.ท.ร.วิ.ช. สามนฺฺตาทา. ส. สมนฺฺตโต.

^{๒๖๖} พ. อุตฺสาทเวตฺวา. ล.ท.ร.ช.ศ. อุตฺสาทเวตฺวา. วิ. อุตฺสาทเวตฺวา.

^{๒๖๗} วิ.ช.ศ. มชฺเฌ อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๖๘} พ.ล.ท.ร. อมฺพฺุเรณฺฺหตฺยา. วิ.ช.ศ. เรณฺฺหตฺยา.

^{๒๖๙} พ.วิ.ช.ศ. ฐมฺมียา. ล.ท.ร. ฐมฺมโย.

^{๒๗๐} ส. สมนฺฺตโต อิติ อตฺถิ. วิ. สามนฺฺตาทา อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๗๑} พ.ล.ท.ร.ช.ศ. อุตฺสาทเวตฺวา. วิ. อุตฺสาทเวตฺวา.

^{๒๗๒} วิ.ช.ศ. มชฺเฌ อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

^{๒๗๓} พ.ล.ท.ร. อมฺพฺุเรณฺฺหตฺยา. วิ.ช.ศ. เรณฺฺหตฺยา.

วิหริติ ตัม ปเทสํ อคมาสิ. อททสา ไช อรุเวลกสฺสโป ชฺชิลโ ภาควนฺตํ สมนฺตา อุกํ
 อสฺสาเรตฺวา เรณฺหตาย ภูมียา จงฺกมนฺตํ. ทิสฺวาน ภาควนฺตํ เอตทโวจ “อิธ^{๒๗๔} อตุถิ^{๒๗๕}
 นฺ ไช มหาสมโณ”ติ.^{๒๗๖} “อาม อหฺมสฺมี^{๒๗๗} กสฺสปา”ติ ภาควา เวหาสํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา นา
 วาย ปจฺจฺญาสฺสิ. อถ ไช อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺชิลสฺส เอตทโหสิ “มหิทฺธิโก ไช
 มหาสมโณ มหฺนฺภาโว, ยตฺร หิ นาม อุกํปิ^{๒๗๘} น ปวาทิสฺสติ น เตวว ไช อรฺหา ยถา
 อหฺนฺ”ติ

อุทกฺสฺสาทนปาฏิหิริยํ นิฏฺจิตํ.

อจฺจุตฺตปาฏิหิริยํ นิฏฺจิตํ.

อจฺจุตฺตปาฏิหิริยสฺสสฺสํ นิฏฺจิตํ. โสฬฺสาติเรกํ.^{๒๗๙}

*อถ ไช ภาควโต เอตทโหสิ “จิริปี^{๒๘๐} ไช อิมสฺส โมฆปฺริสฺส อวิ
 ภวิสฺสติ^{๒๘๑} “มหิทฺธิโก ไช มหาสมโณ มหฺนฺภาโว, น เตวว ไช อรฺหา ยถา อหฺนฺ”ติ,
 ยนฺนฺนาหํ อิมํ ชฺชิลํ สํเวเชยฺยนฺ”ติ. อถ ไช ภาควา อรุเวลกสฺสโป ชฺชิลํ^{๒๘๒} เอตทโวจ
 “เนว ไช ตฺวํ กสฺสป อรฺหา, นาปีจ^{๒๘๓} อรฺหตฺตมคฺคํ สฺมาปฺนโน,^{๒๘๔} สฺาปี เต ปฏฺิปทา
 นตฺถิ, ยาย ตฺวํ อรฺหา วา อสฺส^{๒๘๕} อรฺหตฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนโน”ติ. อถ ไช อรุเวล-
 กสฺสโป ชฺชิลโ ภาควโต ปาเทสฺ สุรสา นิปตฺติตฺวา ภาควนฺตํ เอตทโวจ “ลเกยฺยามหํ^{๒๘๖}

^{๒๗๔} พ.ล.ท.ร.วิ. อิธ. ชี. อิธ. ส. กหํ.

^{๒๗๕} พ.ล.ท.ร.ช. อตุถิ อติ อตุถิ. วิ.ส. อิหํ นตฺถิ.

^{๒๗๖} พ.ล.ท.ร. ชี. มหาสมโณติ. วิ. ตฺวํ มหาสมณฺนาติ. ส. มหาสมณฺนาติ.

^{๒๗๗} พ.ล.ท. อหฺมสฺมี. ร.วิ.ช. อหฺมสฺมี. ส. อิมสฺมี อหํ.

^{๒๗๘} วิ. ปีสทฺโท อุกํ อติ อตุถิ. อุกํปิ.

* วิ. ม. ๔/๕๑/๔๒-๔๓. ชินมหา. ๑๓๘-๑๓๙.

^{๒๗๙} พ.ล.ท.ร.ช. อุทกฺสฺสาทนปาฏิหิริยํ ฯลฯ โสฬฺสาติเรกํ. ส. วิสฺติมํ. วิ. อิมานิ นตฺถิ.

^{๒๘๐} ร.ล.พ.ท. จิริปี.

^{๒๘๑} พ.ล.ท.ร. เอวฺ เจตโส ปรีวิตฺถโก อฺทปาตี. วิ.ช. เอวฺ ภวิสฺสติ. ส. เอวฺ โหติ.

^{๒๘๒} พ.ล. อรุเวลกสฺสปชฺชิลํ. ท.ร.วิ.ช.ส. อรุเวลกสฺสโป ชฺชิลํ.

^{๒๘๓} พ.ล.ท.ร.ช. นาปีจ. วิ. นาปี. ส. อิหํ นตฺถิ.

^{๒๘๔} พ.ล.ท. อรฺหตฺตมคฺคสฺมาปฺนโน. ร.วิ.ช. อรฺหตฺตมคฺคํ สฺมาปฺนโน. ส. อิหํ นตฺถิ.

^{๒๘๕} พ.ล.ท.ร.ช.ส. อสฺส. วิ. อสฺสสิ.

^{๒๘๖} พ.ล.ท.ร.ช. ลเกยฺยามหํ. วิ.ส. ลเกยฺยามหํ.

ภนฺเต ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยํ^{๒๔๗} อุปลมฺพทฺนฺติ. ตฺวํ โขสิ กสฺสโป ปญฺจนฺนํ
 ชฺวฺลิสฺตํ นายนํ วนายนํ อคฺโค ปมุโข ปาโมกฺโข, เตปิ ตาว อปโลเกหิ, ยถา
 เต มณฺเฑสิสฺสฺนฺติ ตถา กริสฺสฺนฺตีติ. อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺวฺลโ, เยน เต ชฺวฺลโ^{๒๔๘}
 เตนฺอุปสงฺกมิ. อุปสงฺกมิตฺวา เต ชฺวฺลโ เอตทโวจ “ อิจฺฉามหํ โภ มหาสมณฺเ พุรฺหมจฺริยํ
 จริตฺตํ, ยถา ภนฺโต^{๒๔๙} มณฺเฑสิสฺสฺนฺติ^{๒๕๐} ตถา กโรนฺตุ”ติ. จิรปฏิกฺกา^{๒๕๑} มยฺ^{๒๕๒} โภ
 มหาสมณฺเ อภิปสฺนฺนา,^{๒๕๓} สเจ ภวํ มหาสมณฺเ พุรฺหมจฺริยํ จริสฺสฺติ, สพฺเพว มยฺ
 มหาสมณฺเ พุรฺหมจฺริยํ จริสฺสามา”ติ. อถ โข เต ชฺวฺลโ เกสมิสฺสํ ชฺวฺลามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ
 อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ^{๒๕๔} อุกฺเก ปวาเหตุว, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมึสฺ. อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปา
 เทสุ สิริสา นิปตฺติว ภควนฺตํ เอตทโวจ “ ลเภยฺยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สฺนฺติเก
 ปพฺพชฺชํ, ลเภยฺยาม อุปลมฺพทฺนฺ”ติ. “ เอถ ภิกฺขโว”ติ ภควา อโวจ “ สุวากฺขาโต
 ฌมฺโม^{๒๕๕}, จรต พุรฺหมจฺริยํ สมนฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาया”ติ. สว ว^{๒๕๖} เตสํ อายสฺมนฺตํ
 อุปสมฺพทา อโหสิ.

อรุเวลกสฺสโปปพฺพชฺชํ นิฏฺจิตฺ.^{๒๕๗}

* อทฺทสา โข นทีกสฺสโป ชฺวฺลโ เกสมิสฺสํ ชฺวฺลามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ อคฺคิ-
 หุตฺตมิสฺสํ^{๒๕๘} อุกฺเก วุญฺหมานํ.^{๒๕๙} ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “ มา เหว^{๓๐๐} มม ภาตฺโน^{๓๐๑}

^{๒๔๗} พ.ล.ท.ร.ช. ลเภยฺยามหํ. วิ.ส. ลเภยฺย.

^{๒๔๘} วิ.ช.ส. เต ชฺวฺลโ อติ อคฺคิ. พ.ล.ท.ร. อิทํ นคฺคิ.

^{๒๔๙} พ.ท.ล.ร. ภานฺโต.

^{๒๕๐} พ.ล.ท.ร.ช. มณฺเฑสิสฺสฺนฺติ. วิ.ส. มณฺเฑนฺติ.

^{๒๕๑} พ.ล.ท.ร. จิรํ ปฏิกฺขาม. วิ. จิรปฏิกฺกา. ช.ส. จิรํ ปฏิกฺขาม.

^{๒๕๒} พ.ล.ท.ร.ช. มยฺปี. วิ.ส. มยฺ.

^{๒๕๓} พ. อภิปสฺนฺนา. ล.ท.วิ.ช.ส. อภิปสฺนฺนา. ร. อภิปสฺนฺโน.

^{๒๕๔} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ. วิ.ส. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ.

^{๒๕๕} พ.ล.ท.ร. ฌมฺโม นคฺคิ.

^{๒๕๖} พ.ล.ท.ร.ช. จสทฺโ. วิ.ส. วสทฺโ.

^{๒๕๗} พ.ล.ท.ร. อรุเวลปพฺพชฺชํ นิฏฺจิตฺ. ช. อรุเวลปพฺพชฺชา นิฏฺจิตฺา. วิ. อิทํ นคฺคิ.

* วิ. ม. ๔/๕๒/๔๓. ชินมฺหา. ๑๓๕.

^{๒๕๘} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ. วิ.ส. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ.

^{๒๕๙} พ.ล.ท.ร.ช.ส. วุญฺหมานํ. วิ. วุญฺหมาน.

^{๓๐๐} พ. มา เหวถ มม. ล.ท.วิ.ช. มา เหว เม. ร. มา เหว มม. ส. กิณฺนุ โข เม.

อุปสคฺโค อโหสิ”ติ. ชฎิเล ปาหเสสิ “คจฺจถ เม ภาตโร ชานถา”ติ,^{๓๐๒} สามญจ ตีหิ ชฎิล-
 สเทหิ สทฺธิ,^{๓๐๓} เยนายสุมา อรุเวลกสฺสโป, เตนุปลสงฺกมิ. อุปสงฺกमितฺวา อายสมฺนุตฺ
 อรุเวลกสฺสโป เอตทโวจ “อิทํ ^{๓๐๔} โข กสฺสโป (^{๓๐๕}) เสยฺโย”ติ. อาม อาวุโส อิทํ (^{๓๐๖}) เสยฺ-
 โย”ติ.^{๓๐๗} อถ โข เต ชฎิลา เกสมิสฺสํ ชฎามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ
 อุกเก ปวาเหตุวา, เยน ภควา, เตนุปลสงฺกมึสุ. อุปสงฺกमितฺวา ภควโต ปาทेषุ สิริสา
 นิปตฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “ลภยฺยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สฺนฺติเก ปพฺพชฺชํ
 ลภยฺยาม อุปสมฺปทฺน”ติ. “เอถ ภิกฺขโว”ติ ภควา อโวจ สุวาग्ฆาโต ธมฺโม, จรธ
 พุรหฺมจฺริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาया”ติ. สวา ว^{๓๐๘} เตสํ อายสมฺนุตานํ อุปสมฺปทา
 อโหสิ.

นทีกสฺสปปพฺพชฺชํ นิฏฺฐิตํ.^{๓๐๙}

* อทฺทสา โข คยากสฺสโป ชฎิลอ เกสมิสฺสํ ชฎามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ อคฺคิ-หุต-
 มิสฺสํ^{๓๑๐} อุกเก วุญฺหมานํ. ทิสฺวานสฺส เอตทโหสิ “มา เหว เม ภาตฺนํ อุปสคฺโค
 อโหสิ”ติ, ชฎิเล ปาหเสสิ “คจฺจถ เม ภาตโร ชานถา”ติ. สามญจ ทวีหิ ชฎิลสเทหิ สทฺธิ
 , เยนายสุมา อรุเวลกสฺสโป, เตนุปลสงฺกมิ. อุปสงฺกमितฺวา อายสมฺนุตฺ อรุเวลกสฺสโป เอตท
 โวจ “อิทํ นุ โข กสฺสโป เสยฺโย”ติ. อาม อาวุโส อิทํ เสยฺโยติ. อถ โข เต ชฎิลา เกส-
 มิสฺสํ ชฎามิสฺสํ ชาริกาชมิสฺสํ อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ^{๓๑๑} อุกเก ปวาเหตุวา เยน ภควา

^{๓๐๑} พ.ร.วิ.ช. ภาคฺโน. ล.ท. ภาตฺนํ. ส. ภาตฺ.

^{๓๐๒} พ.ล.ท.ร. ชานถาติ. วิ.ช.ส. ชานาถาติ.

^{๓๐๓} วิ.ช. สทฺธิ อิติ อตฺถิ. พ.ล.ท.ร.ส. อิทํ นตฺถิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ

^{๓๐๔} ล.วิ. นุสทฺโท อตฺถิ. ช.ส. อิทฺนฺนุ. พ.ท.ร. อิทํ นตฺถิ. วิ.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๐๕} พ.ท.ร.ช. เต อิติ อตฺถิ. วิ.ล.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๐๖} พ.ท.ร.ช. เต อิติ อตฺถิ. วิ.ล.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๐๗} ช. อิทํ เสยฺโย อิติ นตฺถิ.

^{๓๐๘} พ.ล.ท.ร.ช. จสทฺโท. วิ.ส. วสทฺโท.

^{๓๐๙} พ.ล.ท.ร. นทีกสฺสปปพฺพชฺชํ นิฏฺฐิตํ. ช. นทีกสฺสปปพฺพชฺชา นิฏฺฐิตา. วิ.ส. อิทํ

นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๕๗/๔๔. ชินมฺหา. ๑๓๕-๑๔๐.

^{๓๑๐} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ. วิ.ส. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ.

^{๓๑๑} พ.ล.ท.ร.ช. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ. วิ.ส. อคฺคิหุตฺตมิสฺสํ.

เตนุปลงกมีสุ ออุปสงกมิตวา ภควโต ปาเทสุ สิริสา นิปตติวา ภควนุตฺ เอตทโวจฺ
 ลเภยยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ, ลเภยยาม อุปสมฺปนฺนํ”ติ. “เอถ
 ภิกฺขโว”ติ ภควา อโวจ สฺวากฺขาโต ธมฺโม, จรฺถ พุรฺหมจฺริยํ สมฺมา ทฺกุชฺชสฺ
 อนฺตกิริยาया”ติ. สว ว^{๓๑๒} เตสํ อายสมฺนฺตานํ อุปสมฺปทา อโหสิ.

คยากสฺสปปพฺพชฺชํ นิฏฺฐิตํ.^{๓๑๓}

* ตถาคโต หิ กตฺติกกาฬปฺกขปาฏิทิวเสเยว อธิปตฺนโต นิฏฺฆมิตฺวา อฺรุเวลํ
 คนฺตฺวา ยาว ปุสฺสปลฺลณฺณมียา เทว มาเส ตตฺถ วสฺสิตฺวา อฺรุเวลกสฺสปลฺลสฺ ทมนตฺถํ
 ปญฺจสตาธิกาหิ ติปาฏิหาริยสฺสเสหิ โสฬสชาติเรเกหิ. เอวํ ภควา อฺรุเวลายํ อฺรุเวล-
 กสฺสปาทยเ สหสฺสชฺฐิลปริวารเ เตภาติกชฺฐิเล ทเมตฺวา เอหิภิกฺขุภาวาย ปพฺพชาตฺวา
 คยาสิเส นิสฺสิตฺวา อาทิตฺตปริยายสฺสุตฺตเทสนาย^{๓๑๔} อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐเปสิ.^{๓๑๕} อยํ ปน เตสํ
 ปพฺพโยโค.

อิตฺโต ทฺวานวฺตฺติกปฺเป ติสฺสฺโส ปุสฺสฺโส เทว พุทฺธา^{๓๑๖} อฺอุปชฺชํ. ปุสฺสฺโส
 โฬธิสฺสโต โสฬสอสงฺเขยฺยานํ กปฺปสฺตสฺสสฺสํ ปารมฺมโย ปุเรตฺวา ตฺสฺสิตภวฺนโต จวิตฺวา กาสิ
 กนฺคเร ชยเสนรณฺโณ อคฺคฺมเหสฺสียา สิริมาย เทเวีย กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺฐินฺหิ คเหตฺวา
 ทสมาสจฺจเยน สิริมาอฺยุยานเ มาตุ คพฺภโต นิฏฺฆมิตฺวา อนุกฺกเมน มหาภินิฏฺฆมนํ
 นิฏฺฆมิตฺวา ปรมฺมาภิสฺสมุโพธิ อภิสฺสมุชฺฉมิตฺวา ปวตฺติตฺตมฺมจกฺโก.^{๓๑๗} อตฺตโน เวมาติโก
 สุรฺกฺขิตฺราชปฺตฺโต ธมฺมเสโน จ ปโรหิตปฺตฺโต เทว อคฺคฺสาวกา อหฺลฺลํ. อถ โข ภควา นฺดู
 ติสฺสสฺสชฺชีณาสวภิกฺขุสฺสํปริจฺจโต คามนิคฺคชนปทจาริกญฺจริตฺวา อตฺตโน ปิตุ นคฺริ
 สมฺปาปฺปณฺนิ. ราชชา ภควโต ปจฺจคฺคฺมนํ กตฺวา คนฺธมาลาทีหิ ปุชฺเชตฺวา สตฺถารํ วฺนฺทิตฺวา
 นิมนฺเตตฺวา อคฺมาสิ. ราชชา ปถนฺเตน ขาทนฺเตน โภชนนฺเตน^{๓๑๘} พุทฺธปฺปมฺุชฺชํ ภิกฺขุสฺสํ สนฺตป

^{๓๑๒} พ.ล.ท.ร.ช. จสทฺโท. วิ.ส. วสทฺโท.

^{๓๑๓} พ.ล.ท.ร. คยากสฺสปปพฺพชฺชํ นิฏฺฐิตํ. ช. คยากสฺสปปพฺพชฺชา นิฏฺฐิตา. วิ.ส. อิทํ
 นคฺติ.

* พ. อ. ๑๗๗. พ. ฐ.อ. ๕๑.

^{๓๑๔} พ.ล.ท.ร. อาทิตฺตปริยายสฺสุตฺตเทสนาย. ช.ส. อาทิตฺตปริยายเทสนาย.

^{๓๑๕} พ.ล.ท.ร. ปตฺติฏฺฐเปสิ. ช.ส.ปตฺติฏฺฐาเปสิ. วิ.อิทํ นคฺติ.

^{๓๑๖} พ.ท. พุทฺธา. ร. ภควา. ล.วิ.ช.ส. อิทํ นคฺติ.

^{๓๑๗} ร. -ปวฺร-.

^{๓๑๘} พ. ขาทนฺเตน โภชนนฺเตน. ล..ท. ขาทนฺเตน โภชนนฺเตน. วิ.ช.ส. อิทํ นคฺติ.

เปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา โภเชติ โภเชตฺวา ๑ ปน ภควนฺตํ เอมมาห สาธุ ภนฺเต ภควา
 ยาวาหํ ชีวามิ ตาว ตถาคตํ ภิกฺขุสงฺโฆ อุปฏฺฐานํ^{๓๑๙} มยฺหเมว อนฺเตปฺริํ ปวิสฺตุ มา
 อญฺเณสํ ภควาติ ตโต ปฏฺฐายปี ราชา อญฺเณสํ โอบาสํ อนิจฺจนฺโต ยาว ราช-
 เคะหฺวารวรา ภควโต คนฺธกฺฎิ อหจฺจ อฺภาโต ภัตฺติปากาเรน ปริกฺขิปิตฺวา อนฺโตสาณิ-
 ปากาเรน วิจิตฺตปจฺจตฺถรณานิ กตฺวา ปุพฺผปุณฺณขฺมฺภที่ปฐฺฐปนฺนมาลาทีนํ สขฺเชตฺวา
 สตฺถาริํ ปุชฺสาสฺสกาเรน อนฺโตสาณิปากาเรยว ราชนิเวสนํ ปเวเสสิ. ราชา สตฺถาริํ
 ปจฺจคฺคนฺตฺวา คนฺธมาลาทีนํ ปุชฺเชตฺวา วนฺทิตฺวา อานตฺวา สุปฺณฺณตฺตปวรวพฺพฐาสนเ
 นิสีทาเปตฺวา ปณฺเฑน ชาทนีเยน โภชนีเยน สตฺถาริํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺตฺเปตฺวา
 สมฺปวาเรตฺวา โภเชตฺวา^{๓๒๐} ปุชฺเชตฺวา วนฺทิตฺวา อญฺเณสฺสิ. เอมเมว นิพฺพุติ^{๓๒๑} นินฺนตฺริ
 อกาสิ.^{๓๒๒} ตทา ปน รมฺโณ ตโย ปุตฺตา อหฺสิ ราชา เตสํ เอกํ ชนปทคามํ กตฺวา
 ทตฺวา อตฺตโน ทานํ กิจฺเจน ตถาคตฺเยว อุปฏฺฐาสีติ. อถ คจฺจนฺเต กาเล รมฺโณ
 ปจฺจนฺเต ภูมิเต ตสฺส วุพฺสมนฺตฺถาย ราชา เตสํ ฑูตํ ปาหฺสิ คจฺจนฺตฺมฺเห อตฺตโน พล
 กายํ คเหตฺวา ตํ วุพฺสมนฺตฺถาติ ฑูตํ หิริญฺญสฺสุวณฺณํ พลกายํ ทตฺวา^{๓๒๓} เปเสสิ. เขฏฺฐโง ปญฺจ
 สตโยธาปริวาวโร มชฺฌิมิ ติสตโยธาปริวาวโร. กนิฏฺฐโง ฑูตโยธาปวาวโร. เตปี โข ราชปฺตุ
 ตา^{๓๒๔} มหนฺเตหิ พลกาเยหิ ปริวูตา^{๓๒๕} ตตฺถ คนฺตฺวา โจรเว วุพฺสมนฺตฺวา ตํ
 ปจฺจนฺตคามํ ปุณฺ ปากตฺกํ ถาวริํ กตฺวา ปิตฺ สนฺตฺกํ ฑูตํ ปาหฺสิ. ราชา ฑูตฺโง อากจฺจนฺต
 เม ปุตฺตา เตสํ วริํ ทสฺสามีติ. อถ ราชกุมารวรา ปาทมฺลเกหิ สทฺธิ มนฺตฺยีสฺสุ มยํ กิ วริ
 คนฺดฺหามาติ. หตฺถีเทว คนฺดฺห อสฺสํ คามวริํ คนฺดฺถาติ. เอกจฺเจ อมจฺจา วจฺนํ อหฺสิ
 สเจ วริํ คนฺดฺหิตฺตุํ อิจฺจนฺตฺมฺเหหิ เขฏฺฐกปฺตุตฺตํ ปุสฺสสมฺมาสมฺพฺพุตฺตํ สภิกฺขุสงฺฆํ โภเชตฺพพ
 วริํ คนฺดฺหิตฺตุํ วฏฺฏตีติ. ราชปฺตุตฺตา สาธุ โภ ตมฺเห นโยเชตฺ กุสฺเสสฺสุ ฌมฺเมสฺสุติ วตฺวา ปิตฺ

^{๓๑๙} พ.ล.ท. ภิกฺขุสงฺโฆ อุปฏฺฐานํ. ร. ภิกฺขุสงฺฆูปฏฺฐานํ. วิ.ช.ส. อิทํ นคฺถิ.

^{๓๒๐} พ.ล. โภเชตฺวา. ท.ร. โภเชติ. วิ.ช.ส. อิทํ นคฺถิ.

^{๓๒๑} ล.ท.ร.พ. นินฺนตฺริ.

^{๓๒๒} พ.ล.ท. อกาสิ. ร. อโหสิ. วิ.ช.ส. อิทํ นคฺถิ.

^{๓๒๓} พ. ทตฺวา. ล.ท.ร.วิ.ช.ส. อิทํ นคฺถิ.

^{๓๒๔} พ.ล.ร. ราชปฺตุตฺตา. ท. ราชปฺตุโต.

^{๓๒๕} พ.ล.ท.ร. ปริวูตฺตา.

สนุดิกัม อาคมีสุ. อถ เน ปิตา อาลิงคิตฺวา สีสเส จุมพิตฺวา วรัม เต ตาตา^{๓๒๖} ทมฺมีติ.
 สาธุ เทวาติ. ปุณ กติปาหจฺเจเนน ปิตรา คณฺห ตาตา วรฺนฺติ วุตฺตา เทว อญฺเณน โน
 นตฺถิ^{๓๒๗} มยํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ โภเชสุสาม อิมํ วรัม เทธาติ น เทมิ ตาตาติ. เทว เอตฺร
 หิ มนุสฺसानํ อายุปฺปมาณํ นวตฺติวสุสฺสหฺสฺसानิ นิจฺจกาลํ อเทนฺตา สตฺต สํวจฺจฺรานิ เทธาติ.
 น เทมิ ตาตาติ. เตน หิ อ สํวจฺจฺรานิ^{๓๒๘} จตฺตาริ สํวจฺจฺรานิ ตีณิ
 สํวจฺจฺรานิ เทว สํวจฺจฺรานิ เอกํ สํวจฺจฺรํ เทถ ตาตาติ. น เทมิ ตาตาติ สตฺต มาเส
 อ มาเส ปญฺจ มาเส จตฺตาริ มาเส ตโย มาเส เทธาติ น เทมิ ตาตาติ. โหนฺตุ เทว
 เอเกกฺสุสฺส โน เอเกกํ มาสํ กตฺวา ตโย มาเส เทธาติ. สาธุ ตาตาติ. เตน หิ ตโย มาเส
 โภเชธาติ. อถ นํ ราชกุมารํ ตถาคตํ ภิกฺขุสํฆํ มหตา สกฺกาเรน อตฺตโน ชนปฺทํ
 อานตฺวา มหาปริเวณํ กตฺวา สตฺถารํ นิวาเสสุ. ตินฺนํ ราชกุมารํ เอโก ว โภจฺจาคาริโก
 เอโก อายุตฺตโก สทฺธิ ปสนฺโน อโหสิ. ภิชฺยโยปิสฺส ตเถว สทฺธาทิกฺคณฺยตฺตา เต ราช
 ปุตฺตา เต เทว โภจฺจาคาริโก อายุตฺตเก จ อามนฺเตตฺวา เอวมาหํสุ มยํ อิมํ เตมาสํ
 วสิตฺวา ทสฺ สีสฺยานิ คเหตุวา เทว กาสายานิ นิวาเสตฺวา สตฺถารา สห วสิสุสาม เอตฺตํ
 นาม ทานวฏฺฏํ^{๓๒๙} โภจฺจาคาริกสุสฺส จ หตฺถโต คเหตุวา ตฺวํ อายุตฺตโก จตฺตราสีติยา
 สหฺสฺसानํ ฆตฺตการกานํ หตฺถเต ทตฺวา ยนฺเตหิ. สมฺปาทิตํ ชาทนียโฆชนียํ สพุทฺธํ คา
 หาเปตฺวา สหฺสฺसानํ ฆตฺตการกานํ หตฺถเต ทตฺวา ยนฺเตหิ. สมฺปาทิตํ ชาทนียโฆชนียํ สพุทฺธํ
 คาหาเปตฺวา โภจฺจาคาริโก จ ตฺวญฺจ ทฺวาทสฺหิ นนฺเตหิ ปุริเสหิ สทฺธิ เทวสิกํ นิพฺพุทฺธํ
 นวตฺติสหฺสฺसानํ ภิกฺขุณฺํ สพุทฺธํ ชาทนียํ โฆชนียํ สํวตฺเตยฺยาถ มยํ หิ^{๓๓๐} อิตฺโต ปญฺจาย
 น กิลฺลิจิ^{๓๓๑} วุทฺขามาติ. เตปิ ตโย ชนา ปริวารปุริสฺสหฺสฺสํ คเหตุวา ทสฺ สีสฺยานิ สมฺปาทย
 กาสายานิ วตฺถานิ นิวาเสตฺวา วิหาเรยว วสิสุ. ตโต คจฺจฺนฺเต กาลे อถ เนสํ กมฺมการานํ
 ปุตฺตา ยาคุชฺชกฺกตฺตาทีนํ อตฺถาย โรหนฺติ ยาคุ เทถ ชฺชชกํ เทถ ฆตฺตํ เทธาติ เต
 เตสํ ภิกฺขุสงฺฆเม อนาคเตยว ยาคุตฺตาทีนํ เทนฺติ. เต ภิกฺขุสงฺฆสุสฺส ฆตฺตานิ เทนฺติ. เต

^{๓๒๖} พ.ล.ท.ร. ตาต.

^{๓๒๗} พ.ล.ร. นตฺถิ. ท. นตฺถา.

^{๓๒๘} ร. ปญฺจ สํวจฺจฺรานิ. พ.ล.ท.วิ.ช.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๒๙} พ.ล.ร.ท. เอตฺตกนฺนาม ทานวตฺตํ.

^{๓๓๐} พ.ล.ท.ร. มยํปี.

^{๓๓๑} พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

อปรภาเค ทารกานํ เทมาติ อตุตนา คเหตุวา ชาทีสุ. สภาวโต มลฺลา จ
 มรฺนติ มรฺรฺตติกา. เต ปน ทานเวยฺยาวภูฏิกิา จตุราสีตีสหฺสฺสา อหฺลฺสุ เย มนฺณฺณํ ออาหารํ
 ทิสฺวา อธิวาเสตุํ นาสกฺขีสุ. เตเนวมาห

“ กสฺส สากฺุํ น โรเจยฺย มนฺณฺณํ กสฺส โน ปิยํ
 มกฺขิกิา จ กปิลา จ มรฺนติ มรฺรฺตติกา”ติ.

เต ปน ทานเวยฺยาวภูฏิกิา จตุราสีตีสหฺสฺสา อหฺลฺสุ เต สงฺฆสฺส ทินฺนภตฺตํ
 ชาติตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณฺา มหานิรเย อฺุปฺปชฺชิสฺสุ. เต ภาติกิา ปน วุฏฺฐวสฺส าว
 อตุตโน ชนปฺทโต อาคตปจฺเจยฺหิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส วสฺสวาลิกตฺถาย พฺหุ
 สปิเตลฺมธฺผาณิตาทีเสชฺชํ สงฺกทฺตมิตฺวา ปถีเตหิ ชาทนียโกชนียาทีหิ เอกโก
 สตุตฺตารํ สตุตฺตารํ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺตปฺเปตฺวา โอสานทิวเส พุทฺธปฺปมฺขสฺส สงฺฆสฺส
 สตสหฺสฺสคฺคฺคิตฺตีวฺรปโหนกสภาฏกฺกฺคานิ ทตฺวา ตโต จวิตฺวา เทวโลเก อฺุปฺปชฺชิสฺสุ. ภณฺ
 ทาคาริโก จ อายฺตฺตโก จ ทฺวาทสนฺนุเตหิ ปฺริเสหิ สทฺธี ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปฺริจฺจย-
 นิสฺสนฺนฺเทน เทวโลเก นิพฺพตฺตีสุเยว. สพฺเพปิ เทวโลเก สํสรฺนฺตา ยาว วิปฺสฺสี ภควา สิทฺธี
 ภควา เวสฺสภู ภควา อิมํ ตโต พุทฺธา โลเก อฺุปฺปชฺชิสฺสุ. เต ทฺวานวฺตฺกปฺเป วสฺสํ เตปิ
 ไช กมฺมกรฺา จตุราสีตีสหฺสฺสา เอตฺตํ กาลํ นิรเย นิพฺพตฺติตฺวา นานาทฺคฺคิตฺวเสน
 สํสรฺนฺตา อิมสฺมี กปฺเป จตฺตาริ พุทฺธนฺตรานิ เปตฺโลเกเยว นิพฺพตฺตีสุ. เต^{๓๓๒} อิมสฺมี
 กปฺเป สพฺพปจฺมํ อฺุปฺปนฺนํ จตฺตาพีสวสฺสสหฺสฺสาเยกฺสุ มนฺนฺสฺเสสุ อฺุปฺปนฺนํ กุกฺกฺสนฺนํ
 ภควนฺตํ อฺุปฺสงฺกมิตฺวา อมฺหากํ ภนฺเต ออาหารลฺมณกาลํ อัจฺิขฺธาติ ปฺจฺฉิสฺสุ.^{๓๓๓} ภควา
 อห มม ตาว กาเลน น ลภิสฺสถ มม ปจฺจโต มหาปจฺวิยา^{๓๓๔} โยชนมตฺตํ อภิริยฺหาเย
 ยทา โจนาคมนฺ โฟทฺโร อฺุปฺปชฺชิสฺสตี ตํ ปฺจฺเจยฺยาถาติ. เต ตตฺตํ^{๓๓๕} กาลํ เขเปตฺวา
 โจนาคมนํ ภควนฺตํ ปฺจฺฉิสฺสุ. ภควาปิ ตเถว พฺยาภาสิ. เต ตตฺตํเยว กาลํ เขเปตฺวา กสฺสปี
 ภควนฺตํ ปฺจฺฉิสฺสุ. มม ปจฺจโตปิ ปจฺวิยา^{๓๓๖} โยชนมตฺตํ อภิริยฺหาเย^{๓๓๗} โคตโม นาม

^{๓๓๒} พ.ล.ท.ร. เตสุ.

^{๓๓๓} พ.ล.ท.ร. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๓๔} พ. ร. มหาปจฺวิยา. ล.ท. มหาปถฺวิยา.

^{๓๓๕} พ.ล.ร.ท. ตตฺถ.

^{๓๓๖} พ.ร. ปจฺวิยา. ล.ท. ปถฺวิยา.

^{๓๓๗} พ.ล.ท.ร. อภิริยฺหาเย.

พทุโธ อุปปชชิสฺสตี ตทา ตุมหากัง ภาตโก พิมฺพิสาโร นาม ราชา ภวิสฺสตี โส สตฺถุ
 ทานัง ทตฺวา ตุมหากัง อุทฺทิสฺสตี ตทา ลภิสฺสเถตี อาห. เตสํ เอกัง^{๓๓๘} พุทฺธนฺตรํ เสว
 ทิวสํ วีย อโหสิ. เต สพฺเพปิ เอตฺตํ กาลं วิดีนาเมตฺวา อมฺหากัง พุทฺธปฺปาทโต ปุเรตร
 เมว आयุตฺตโก มคฺชรฺภูเจ ราชคฺชนคฺเร ราชา เสนิโย พิมฺพิสาโร นาม ชาโต ภณฺฑาคา
 ริโก आयุตฺตโก มคฺชรฺภูเจ ราชคฺชนคฺเร ราชา เสนิโย พิมฺพิสาโร นาม ชาโต ภณฺฑาคา
 ริโก วิสาโข นาม คหปตี ชาโต. เย ตทา ทฺวาทสนนฺตฺตา ปุริสา ปริวารา ปุณฺณภรณ
 กाले สหยา เตปี อิมสฺมีเยว ราชคฺชนคฺเร พุราหฺมณคหปตีมหาอมจฺจกุลฺลฺลฺล ชายนฺตี.
 เตปี เตภาติกา เทวโลกโต จิตฺตฺวา มคฺชรฺภูเจ พุราหฺมณมหาสาถฺกุลฺล นินฺพตฺตีสุ. เตสุ
 เชฏฺฏโก โคตฺตวเสน กสฺสโป นาม มาณโว^{๓๓๙} ชาโต. ตสฺส ปญฺจสฺตมาณวค-ปริวโร
 อโหสิ. มชฺฌิมิ กสฺสโปเยว ตสฺส ปริวโร ตีณิ สตานิ กนิฏฺฐาปิ กสฺสโปเยว ตสฺส ปริว
 โร ทฺวิมาณวคสตานิ. เต ปพฺพชิตฺวา เชฏฺฐา จุจฺจลํ นิสฺสาย วสิตฺตฺตา จุจฺจลกสฺสโป
 นาม ชาโต. มชฺฌิมิ นทิวงฺกุจฺจานํ นิสฺสาย วสิตฺตฺตา นทีกสฺสโป นาม ชาโต. กนิฏฺฐา^{๓๔๐}
 คยาสิสํ นิสฺสาย วสิตฺตฺตา คยากสฺสโป นาม ชาโต. สตุถา เตสํ
 ปุพฺพปนิสฺสยํ ทิสฺวา จุจฺจลํ คนฺตฺวา เตภาติเก ชฏฺฐิลสฺสเสน สทฺธิ อรหฺตเต
 ปตฺติจฺเปตฺวา เตหิ ปริวฺโต^{๓๔๑} “พิมฺพิสาร์ธวโธ^{๓๔๒} ทินฺนํ^{๓๔๓} ปฏฺิณฺณํ โมเจสฺสามิ^{๓๔๔}
 ราชคฺชนครูปจาเร^{๓๔๕} ลฺภฺจิวฺนุชฺยานํ^{๓๔๖} อคมาสิ. ราชา จุชฺชยานปาลสฺส สนฺตีเก “สตุถา
 อาคโต”ติ สุตฺวา ทฺวาทสนนฺตฺเตหิ พุราหฺมณคหปตีเกหิ สทฺธิ สตุถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
 จกฺกวิจิตฺตเตลฺลํ^{๓๔๗} (๓๔๘) ปาเทสฺสุ สิริสา นิปตฺติวฺวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ.

^{๓๓๘} พ.ล.ร.ท. เอตฺตํ

^{๓๓๙} พ. มาณโว. ล.ท.ร. มานโว.

^{๓๔๐} พ.ล.ร. กนิฏฺฐา. ท. กนิฏฺฐา.

^{๓๔๑} พ.ล.ร.ท. เตหิ ปริวฺโต. ชี. เตน อรหฺตตสฺสเสน ปริวฺโต. ส. อรหฺตตสฺสสปริว
 โต.

^{๓๔๒} ชี. พิมฺพิสาร์ธว โธ. พ.ล.ท.ร.ส. พิมฺพิสาร์ธวโธ.

^{๓๔๓} วิ.ชี.ส. ทินฺนํ อิติ นตฺถิ.

^{๓๔๔} พ. โมเจสฺสามิ. ล.ท.ร. โมเจสฺสามิ.

^{๓๔๕} พ.ล.ร.ท. ราชคฺชนครูปจาเร.

^{๓๔๖} พ. ลฺภฺจิวฺนุชฺยานํ. ล.ร.ท. ลตฺถิวฺนุชฺยานํ. วิ. ลฺภฺจิวฺนุชฺยานํ นาม.

^{๓๔๗} พ.ร.ล.ท. จกฺกวิจิตฺตเตลฺลํ. จกฺกวิจิตฺตเตลฺลํ อิติ ยุตฺตตรํ.

*เตปิ โข ทูวาทสนหุตตา มาคธิกา พุราหุมนคหปติกา อปุเปกจูเจ ภควนุตฺ
 อภิวาเทตฺวา เอกมณุตฺ นิสฺสีทิสฺสุ, อปุเปกจูเจ สมฺมอเทนียํ กถํ สาราณีนํ วิตฺติสาเรตฺวา
 เอกมณุตฺ นิสฺสีทิสฺสุ, อปุเปกจูเจ เยน ภควา เตณญฺชลฺลี ปณฺนามेतฺวา^{๓๔๙} เอกมณุตฺ นิสฺสีทิสฺสุ,
 อปุเปกจูเจ ภควโต สนฺตฺติเก นามโคตฺตํ สวาเวตฺวา เอกมณุตฺ นิสฺสีทิสฺสุ, อปุเปกจูเจ ตฺถุญฺหิฏฺฐตา
 เอกมณุตฺ นิสฺสีทิสฺสุ. อถ โข เตลฺลํ ทูวาทสนหุตฺตานํ มาคธิกานํ พุราหุมนคหปติกาณํ
 เอตฺทโหสิ “ กิ นฺุ โข มหาสมฺมโณ อูรฺวเณกฺกสฺสเป(^{๓๕๐}) พุรฺหุมนจฺริยํ จรฺติ อูทาหุ
 อูรฺวเณกฺกสฺสเป มหาสมฺมเณ^{๓๕๑} พุรฺหุมนจฺริยํ จรฺติ”ติ. อถ โข ภควา เตลฺลํ ทูวาทสนหุตฺตานํ
 มาคธิกานํ พุราหุมนคหปติกาณํ เจตฺสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญา ยายสฺมณุตฺ อูรฺวเณ-
 กฺกสฺสเป^{๓๕๒} คากาย อชฺฌมภาสิ

*“กิเมว ทิสฺสุวา อูรฺวเณกฺกสฺส^{๓๕๓}
 ปหาสิ อคฺคิ กิสฺสโกวทาโน
 ปุจฺฉามิ ตํ กสฺสเป เอตฺมตฺถํ
 กถํ ปหีนํ^{๓๕๔} ตว อคฺคิหุตฺตุนฺติ.”^{๓๕๕}

เถโร ภควโต อธิปฺปายํ วิทิตฺวา อาน^{๓๕๖}

*“ฐเป จ สทฺเท จ อโธ รเส จ
 กามิตฺถิโย จาภิวทฺหฺนฺติ ยญฺญา

^{๓๔๘} ล.ร.ท. ตถาคตฺตสฺ. พ.วิ.ช.ส. อิทํ นตฺถิ.

* วิ. ม. ๔/๕๕/๔๖.

^{๓๔๙} พ.ล.ร.ท. เตณญฺชลฺมฺปณฺนามेतฺวา.

^{๓๕๐} พ.ล.ท.ร. อูรฺวเณกฺกสฺสเปสฺ.

^{๓๕๑} พ.ล.ร.ท. มหาสมฺมณฺสฺ.

^{๓๕๒} พ.ล.ท.ร. ยายสฺมณุตฺ อูรฺวเณกฺกสฺสเป. ช.ส. เถर्व.

* วิ. ม. ๔/๕๕/๔๖-๔๗. ชินฺมหา. ๑๔๐-๑๔๑.

^{๓๕๓} ร.ล.ท.พ. อูรฺวเณกฺกสฺส.

^{๓๕๔} พ.วิ.ช.ส. ปหีนํ. ล.ร.ท. ปหีนํ.

^{๓๕๕} พ.ล.ร.ท. อคฺคิหุตฺตํ. วิ.ช.ส. อคฺคิหุตฺตุนฺติ.

^{๓๕๖} พ.ท.ล.ร. อาน. ช.ส. อิมํ กถมาห.

* พ.ล.ร.ท. “ฐเป จ สทฺเท จ อโธ รเส จ

เขตม์ มลนฺติ^{๓๕๗} อูปฐิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ตสฺมา น ยิฏฺฐเจ น หุเต อรณฺชิโน”ติ.

ภควา เขตทโวจ

“เขตฺเถว เต มโน น รมิตถ
 ฐเปสฺส สทฺทสฺส อโถ รเสสฺส
 อถ โโก จรหิ เทวมนุสฺสโลเก
 รโต มโน กสฺสป พฺรหฺมิ เมตน”ติ.

เถโร ภควโต อธิปฺปายํ วิทิตฺวา อาห

“ทิสฺวา ปทํ สนฺตมฺนุปริกํ^{๓๕๘}
 อภิณฺจณํ กามภเว อสฺตตํ^{๓๖๐}
 อนนฺยถาภาวิมนนฺยเนยฺย^{๓๖๑}
 ตสฺมา น ยิฏฺฐเจ น หุเต อรณฺชิโน”ติ.^{๓๖๒}

อิมํ คากํ วตฺวา อตฺตโน สวากภาวปฺปกาสนฺตถํ^{๓๖๓} ตถาคตฺสฺส ปาทปิฏฺฐเจ สีสํ
 จเปตฺวา^{๓๖๔} “สฺตถา เม ภนฺเต^{๓๖๕} ภควา, สวากโหมสฺสมี”ติ วตฺวา เอกตาลํ ทฺวิตาลํ ยาว
 สตฺตตาลปฺปมาณํ สตฺตทกฺขตฺตํ เวหาสํ อพฺพคฺคฺคนฺตฺวา อากาสโต โอรฺยุห ตถาคตํ วนฺทิตฺวา
 เอกมฺนฺตํ นิสีทิ.

กามิตฺถิโย จาภิวทฺติ ยถฺวา
 เขตม์ มลนฺติ อูปฐิ สฺสฺสฺสฺสฺส
 ทิสฺวา ปทํ สนฺตมฺนุปริกํ
 อภิณฺจณํ กามภเว อลคฺคํ

^{๓๕๗} พ.ล.ท.ร.วิ. มลนฺติ. ชี.ส. มลนฺติ.

^{๓๕๘} พ.ร. อูปฐิ สฺสฺสฺสฺสฺส. ล.ท. อูปฐิ สฺสฺสฺส. วิ.ชี.ส. อูปฐิ สฺสฺส.

^{๓๕๙} พ.ร.ล.ท. สนฺตมฺนุปริกํ. วิ.ชี. สนฺตมฺนุปริกํ. ส. สนฺตํ มนุปริกํ.

^{๓๖๐} พ.ล.ท.ร. อลคฺคํ. วิ.ชี.ส. อสฺตตํ.

^{๓๖๑} พ.ล.ท.ร. อนนฺยถารมฺมณนฺยเนยฺย. วิ.ชี.ส. อนนฺยถาภาวิมนนฺยเนยฺย.

^{๓๖๒} พ.ล.ร.ท. อคฺคณฺนฺติ. วิ.ชี.ส. อรณฺชิโน.

^{๓๖๓} พ.ร.ล.ท. สวากภาวคฺคํ

^{๓๖๔} พ.ล. จเปตฺวา. ท.ร. ญเปตฺวา.

^{๓๖๕} พ.ล.ท.ชี. ภนฺเต. วิ.ร.ส. อิทํ นตฺถิ.

อนนุญตารมมณมนนุญตเนยฺย

ตสฺมา น ยิฏฺเฐ น หุเต อคณฺฉินฺ”ติ.

ตทา ปาฏิหิริยํ ทิสฺวา มหาชน “ อโห มหानุภาวา พุทฺธาติ^{๓๖๖} เอวํ
 ฅามคตทิฏฺฐิจิโก^{๓๖๗} นาม อตฺตानํ อรหา อหนฺติ^{๓๖๘} มณฺญมาโน อรุเวลกสฺสโป^{๓๖๙}
 ทิฏฺฐิชาลํ ภินฺทิตฺวา ตถาคเตน ทมิโต”ติ สตฺถุ ฅณฺกถญฺเยว กเถสิ. ภควา “ นานํ
 อิทาเนว อรุเวลกสฺสปี ทเมมิ, อตีเต เอส มยา ทมิโตเยวา”ติ วตฺวา อิมิสฺสา
 อตฺถปฺปตฺติยา มหानารทชาติ กเถตฺวา จตฺตาริ อริยสจฺจานิ ปกาเสสิ. มคฺฉราชา
 เอกาทสนหุเตหิ พุราหฺมณคหปติเกหิ สทฺธิํ โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺฐาสิ. เอกํ นหฺตํ
 อฺปาสกตฺตํ ปฏฺิวเทสิ. ราชา สตฺถุ สนฺติเกเยว นิสฺสินฺโน ว ปญฺจ อสฺสาสกเ ปเวเทนฺโต
 เอตทโวจ “ ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต^{๓๗๐} ปญฺจ อสฺสาสกา อหฺสิ, เต เม เอตฺรหิ
 สมิทฺธา. ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต เอตทโหสิ “ อโห วต มํ รชฺเช^{๓๗๑}
 อภิสฺสิญฺเจยฺยณฺ”ติ, อยํ เม โข ภนฺเต ปจฺจิม อสฺสาสโก อโหสิ, โส จ เอตฺรหิ สมิทฺโธ.
 ตสฺส เม วิชิตํ ปจฺจิมํ อรหํ สมนฺมาสมุพฺพุโ อิกฺกเมยฺยา”ติ, อยํ โข เม ภนฺเต ทฺติโย
 อสฺสาสโก อโหสิ, โส เม เอตฺรหิ สมิทฺโธ. ตญฺจํ ภควนฺตํ ปยฺรุปาเสยฺยามิ”ติ อยญฺจ โข
 เม ภนฺเต ตฺติโย อสฺสาสโก อโหสิ, โส จ เม เอตฺรหิ สมิทฺโธ. โส จ ภควา ฅมฺมํ เทเสยฺ
 ยา”ติ อยํ โข เม ภนฺเต จตฺตฺโต อสฺสาสโก อโหสิ, โส จ เม เอตฺรหิ สมิทฺโธ. ตสฺส
 จาหํ^{๓๗๒} ภควโต ฅมฺมํ อาชาเนยฺยณฺ”ติ, อยํ โข เม ภนฺเต ปญฺจิม อสฺสาสโก อโหสิ, โส
 จ เม เอตฺรหิ สมิทฺโธ. ปุพฺเพ เม ภนฺเต กุมารสฺส สโต อิมเ ปญฺจ
 อสฺสาสกา อหฺสิ, เต เม เอตฺรหิ สมิทฺธา. อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต. เสยฺยถาปี
 ภนฺเต นิกฺกชฺชิตํ^{๓๗๓} วา อุกฺกชฺเชยฺย, ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย, มุพฺุหสฺส วา มคฺคํ

^{๓๖๖} พ.ร.ล.ท. มหานุภาโว พุทฺโธติ.

^{๓๖๗} พ.ล.ท.ร. ฅามคตทิฏฺฐิจิโก.

^{๓๖๘} พ.ร.ล.ท. อรหติ

^{๓๖๙} ท. ฅามคตทิฏฺฐิจิโก นาม อตฺตานํ อรหติ มณฺญมาโน อรุเวลกสฺสโป อิติ นคฺติ.

^{๓๗๐} พ. ตตา. ล.ร.ท. สโต.

^{๓๗๑} พ.ล.ท.ร. รชฺช.

^{๓๗๒} พ.ร.ล.ท. ตสฺเสวานํ.

^{๓๗๓} ร.ล.ท.พ. นิกฺกชฺชิตํ.

อาจิภูเขยฺย, อนุธกาเร วา เตลปฺปชฺชิตฺ^{๓๗๔} ธาเรยฺย จกฺขุมฺนุโต รูปานิ ทกฺขณฺตฺติ, ^{๓๗๕} เอว
 เมว^{๓๗๖} ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต ^{๓๗๗} เอสาหิ ภนฺเต ภควนฺตฺติ สรณฺ คจฺฉา
 มิ ธมฺมณฺจ ภิกฺขุสํมณฺจ อุปาสกํ มํ ^{๓๗๘} ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺุเปตฺ
 สรณฺ คตฺ ^{๓๗๙} อธิวาเสตุ จ ^{๓๘๐} เม ภนฺเต ราชา มาคโธ ภควา สุวาทนาย ภตฺตํ
 สทฺธิ ภิกฺขุสํเขนา”ติ. อธิวาเสสิ ภควา ตฺถุนฺหิภาเวน. อถ ไซ เสนิโย พิมฺพิสาโร ภควโต
 อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตฺติ อธิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺ กตฺวา ปกุกามิ.

อุรุเวลคมนปวิวัตฺโต สมตฺโต. ^{๓๘๑}

๓.๒ (๑๗) อคฺคสาวกปพฺพชฺชาปวิวัต

*ปฺนทิวเส เยหิ ภควา ทิฏฺฐิโย เยหิ จ อทิฏฺฐิโย ^{๓๘๒} สพฺเพปิ ^{๓๘๓} ราชคหฺวาสิโน อฏฺ
 จารสโกฏฺธิสงฺขยา ^{๓๘๔} มนุสฺสา ตถาคตฺ ทฏฺฐกามา ปาโต ว ราชคหฺโต ลฺภฺจิวฺนุยฺยานํ ^{๓๘๕}
 อคฺมฺสุ. ติกาวุตฺมคฺโค ^{๓๘๖} นปฺโปหฺสิ. ^{๓๘๗} สกฺลํ ลฺภฺจิวฺนุยฺยานํ ^{๓๘๘} นินฺนฺตรมฺภูจํ ^{๓๘๙} อโหสิ. มหาช

^{๓๗๔} พ.ล.ท.ร. เตลปชฺชิตฺ.

^{๓๗๕} ร.ล.ท.พ. ทกฺขณฺตฺติ.

^{๓๗๖} พ.ล.ร.ท. เอวเมว.

^{๓๗๗} ท.ล.ร.พ. เทสิโต.

^{๓๗๘} พ.ล.ท.ร. มํ. วิ.ซี.ส. อิทํ นตฺถิ.

^{๓๗๙} ล.ท.ร.พ. คตฺนฺตฺติ.

^{๓๘๐} ร.ล.ท.พ. จสทฺโท นตฺถิ.

^{๓๘๑} พ.ร. สมตฺโต. ล.ท. สมโต.

* สมภฺการ. ๑๕๗.

^{๓๘๒} พ. ร. ทิฏฺฐิโย อทิฏฺฐิโย.

^{๓๘๓} ร.ล.ท.พ. ปีสทฺโท นตฺถิ.

^{๓๘๔} พ. อฏฺจารสโกฏฺธิสงฺขยา. ร.ล.ท. อฏฺจารสโกฏฺธิสํขยา. ส. อฏฺจารสโกฏฺธิสงฺขาทา.

^{๓๘๕} พ.ส. ลฺภฺจิวฺนุยฺยานํ. ล.ท.ร. ลตฺถิวฺนุยฺยานํ.

^{๓๘๖} พ.ล.ท. ติกาวุตฺโต. ร. ติกาวุตฺโต. ส. ติกาวุตฺโต มตฺโต.

^{๓๘๗} พ.ล.ท.ร. นปฺโปหฺสิ. ส. นปฺโปหฺติ.

^{๓๘๘} พ.ส. สกฺลํ ลฺภฺจิวฺนุยฺยานํ. ล.ท.ร. สกฺลํ ลตฺถิวฺนุยฺยานํ. ส. สกฺลลฺภฺจิวฺนุยฺยานํ.

ใน ทสพลสฺส รูปโสภคคฺคปฺตตํ อตฺตภาวํ^{๓๙๐} ปสฺสนุโต^{๓๙๑} ติตฺตํ กาคฺตุํ นาสกฺขิ.
วนภฺมิ นามเสา เอวฺรฺเปสฺสุ หิ จาเนสฺสุ^{๓๙๒} ตถาคตสฺส ลกฺขณานํ พุชฺชนาทิจฺฉปภาการา
สพฺพาปิ รฺูปกายสิริ วณฺเณตพฺพา^{๓๙๓} เอวฺรฺปิ โสภคคฺคปฺตตํ ทสพลสฺส สรีริ ปสฺสมาโน
นिरฺนฺตรํ ฌญฺเจ อญฺยานเ จ มคฺเค จ เอตํ^{๓๙๔} ภิกฺขุํ ปสฺสสามิตฺติ นิกฺขมโนกาโส นาม นานโหสิ.

ตํ ทิวสํ กิร ภควโต จินฺนภตฺตํ ภเวยฺย^{๓๙๕} ตํ มาโหสิตี สกฺกสฺส^{๓๙๖}
นินฺนุณาสนํ อญฺุหาการํ ทสฺเสสิ. โส อวชฺชมาโน ตํ การณํ^{๓๙๗} ฌตฺวา มาณวกวณฺณํ^{๓๙๘} อภิ
นิมฺมิณิตฺวา^{๓๙๙} พุทฺธมฺมสํสฺสคฺคณปฺปฏิสํยฺตฺตา ฤติโย วทมาโน ทสพลสฺส ปุริโต โอตริตฺวา เท
วานุภาเวน โอบาสํ กตฺวา

*“ทนฺโต ทนฺเตหิ สห ปุราณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีกฺขสฺสุวณฺโณ^{๔๐๐} ราชคหํ ปาวิสฺสิ ภควา.
มฺตฺโต มฺตฺเตหิ สห ปุราณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺโต วิปฺปมฺตฺเตหิ
สิงฺคินีกฺขสฺสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสฺสิ ภควา.
ติณฺโณ ตินฺเณหิ สห ปุราณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺเตหิ วิปฺปมฺตฺโต
สิงฺคินีกฺขสฺสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสฺสิ ภควา.
สนฺโต สนฺเตหิ สห ปุราณชฺฎิเลหิ วิปฺปมฺตฺเตหิ วิปฺปมฺตฺโต
สิงฺคินีกฺขสฺสุวณฺโณ ราชคหํ ปาวิสฺสิ ภควา.

^{๓๘๕} พ.ร.ล.ท. นีรนฺตรมฺหฺจฺ. ส.นีรนฺตรมฺหฺจฺ.
^{๓๘๖} พ.ล.ร.ท. รูปโสภคคฺคปฺตตํ อตฺตภาวํ. ส. รูปโสภคคฺคปฺตตภาวํ.
^{๓๘๗} ล. ปสฺสนุโน พ.ร.ท. ปสฺสนุโต. ส. ทิสฺวา.
^{๓๘๘} พ. จาเนสฺ. ร.ล.ท. ฉาเนสฺ.
^{๓๘๙} พ. วณฺเณตพฺพา. ร.ล.ท. วณฺเณตพฺเพ.
^{๓๙๐} พ. เอตํ. ร.ล.ท. เอกํ. ส. เอกสฺส.
^{๓๙๑} ล. ภเวยฺย อิติ นคฺถิ.
^{๓๙๒} ล. สกฺกสฺส อิติ นคฺถิ.
^{๓๙๓} พ. อาการํ. ร.ล.ท.ส. การณํ.
^{๓๙๔} พ.วิ.ชฺ.ส. มาณวกวณฺณํ. ล.ร.ท. มานวกวณฺณํ.
^{๓๙๕} ร.ล.ท.พ. อภินิมฺมิตฺวา.
* วิ.มทา. ๔/๕๘/๔๕. ชิน.น. ๑๔๒.
^{๔๐๐} พ.ล.ท.ร. สิงฺคินีกฺขสฺสุวณฺโณ.

ทสวาไส^{๔๐๑} ทสพล ไทสธมฺมวิทฺว ทสภิก จุเปโต^{๔๐๒}

ไส^{๔๐๓} ทสสทปริวารโร ราชคหํ ปาวีสึ ภควา”ติ.

*อิมานิ คาทานิ สตุถุ วณฺณํ วทมานโน ปุโรโต ปายาสึ. มหาชนโน มาณว-
กสฺส^{๔๐๔} รูปสิริํ ทิสฺวา “อติวिय อภิวโป อยํ มาณวโก^{๔๐๕} นุ โข ปน อมฺเหหิ น ทิฏฺฐ-
ปุพฺโพ”ติ จินฺตเตตฺวา มหาชนโน “กุโต อยํ มาณโว^{๔๐๖} กสฺส วา อยํ ปุตุโต”ติ อาห. ตํ
สตุถฺวา มาณวโก^{๔๐๗}

*“โย ธีโร สพุพฺพิ^{๔๐๘} ทนฺโต สฺพุทฺโธ อปฺปฏิปฺกุคฺโคโล^{๔๐๙}

อรหํ^{๔๑๐} สฺสุคฺโต โลเก ตสฺสหาํ ปริวาริโกติ^{๔๑๑} กถํ อาห.

สตุถฺวา สกฺกเณน กโตกาสิ มคฺคํ ปฺปฏิปฺชฺชิตฺวา^{๔๑๒} ภิกฺขุสํฆปริวารโร ราชคหํ ปาวีสึ. ราชฯ
พุทฺธปมฺขสฺส ภิกฺขุสํฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา “อหํ ภนฺเต ตีณิ รตฺตานานิ^{๔๑๓} วินา ชีวิตุํ น
สฺกฺขิสฺสสามิ, เวลาย วา อเวลาย วา ภควโต สนฺตํ อคมิสฺสามิ, ลฺภฺยจิวฺนุชฺชานญจ^{๔๑๔}

^{๔๐๑} ร.ล.ท.พ. ทสพล.

^{๔๐๒} ล.ท.ร.พ. ทสภิมุเปโต.

^{๔๐๓} พ.ล.ร.ท. ไส นตุถิ.

* จุ. เปต. อ. น. ๒๔, พุทฺทก. อจ. น. ๑๘๐-๑๘๑.

^{๔๐๔} พ.วิ.ช.ศ. มาณวกสฺส. ล.ท.ร. มาณวกสฺส.

^{๔๐๕} พ.วิ.ช.ศ. มาณวโก. ท.ล.ร. มาณวโก.

^{๔๐๖} พ.วิ.ช.ศ. มาณโว. ท.ล.ร. มาณโว.

^{๔๐๗} พ.วิ.ช.ศ. มาณวโก. ท.ล.ร. มาณวโก.

* วิ.ม. ๔/๕๘/๕๐.

^{๔๐๘} พ.ร.ล.ท.ส.วิ. สพุพฺพิ. ชิ. สพุพฺพิ.

^{๔๐๙} พ.วิ.ช.ศ. พุทฺโธ อปฺปฏิปฺกุคฺโคโล. ร.ล.ท. พุทฺโธ อปฺปฏิปฺกุคฺโคโล.

^{๔๑๐} พ. อหํ. ร.ล.ท.วิ.ช.ศ. อรหํ.

^{๔๑๑} ร.ล.พ.ท. ปริวาริโกติ.

^{๔๑๒} พ. ปฺปฏิปฺชฺชิตฺวา. ร.ล.ท. ปติปฺชฺชิตฺวา.

^{๔๑๓} พ.ล.ร.ท. รตฺตานานิ. ชิ.ศ. สรตฺตานานิ.

^{๔๑๔} พ. ลฺภฺยจิวฺนุชฺชานญจ. ร.ล.ท. ลคฺคิวนุชฺชานํ. ชิ. ลคฺคิวนํ.

ราชา เตลั สหุท สุตวา เก ตุมเหติ ปุจฉิ. เต อตตานัน ทสฺสยีสฺ อติวิรูป-วิรู
 ปา กีส่า ลูชา ทุพพณฺณา วิสปริวิทตา อญฺจิสฺสงฆาญฺจภูติตา จมฺโมพพธา ว สนฺนิตสหิปี
 อญฺจิกลินวิอกขรฺทฺรจฺฉวิวิรูสุกฺกณฺโโจญฺจ ชิวหาราสีชาลาวินตคตฺตา วิลฺลิตชา ผรฺุสเกสา วิรลา
 ตสฺส รณฺโถ อตตานัน ทสฺสยีสฺ. “เอตตํ กาลํ มยฺ^{๔๓๒} ปานโกชนํ นาม น ลภิมหา
 เปตโลเก นิพฺพตฺติมหา เปตโลเก นิพฺพตฺติมหา”ติ อาหฺสฺ. ราชา เตลั สุตวา สํวิคฺครูไป
 อติวีย สนฺตาสมาปชฺชติ. โส ราชา ปาโต ว อญฺจาย สรฺรปฺปฏิชฺคณฺ^{๔๓๓} กตฺวา สตฺถ
 สนฺตํ กํ คนฺตฺวา ตํ สหุทํ ปวฺตฺตี อาโรเจสิ. สตฺถา อาห “อาม มหาราชา ยํ ตยา
 กตฺ^{๔๓๔} ทานํ หียโย ตํ น อหฺทิสฺสสิ เต ฉินฺนาสา ตถารูปี วิรวํ อกํสุ”ติ. ราชา
 “อิทานิ ปนิเม ภาเต ทินฺเน ลภยฺยฺนุ”ติ. “ลภยฺยํ มหาราชา”ติ อาห. “เตนหิ
 ภาเต อธิวาเสตุ เม ภควา อชฺชตฺตนาถ สหุทฺธิ ภิภฺขุสงฺฆเณ ทานํ เตลั อหฺทิสฺสามีติ.^{๔๓๕}
 ภควา อธิวาเสสิ. ราชา ตทเหว มหาทานํ ปฏฺิยาเทตฺวา^{๔๓๖} พุทฺธปฺปมฺขํ ภิภฺขุสงฺฆํ^{๔๓๗}
 ปญฺญตฺตาสเน นิสฺทาเปสิ. เต เปตา “อปี นาม อชฺช ลภยฺยามา”ติ อากนฺตฺวา
 ติโรกฺกฏฺาที่สุ อญฺจิสฺ. ภควา ตถา อกาสิ. ยถา สหุเพ เต รณฺโถ ปากฏฺา อหฺสฺ. ราชา
 ทกฺขิโณทกํ เทนฺโต “อิทํ เม ภาตฺนํ โหตฺว”ติ อหฺทิสฺ. ตํชณฺณเถว เปตานํ ปทฺม-
 สณฺณนฺนา ปุทฺทชฺรณฺโถโย นิพฺพตฺตีสุ. เต ตตฺถ นฺหายิตฺวา ปิวิตฺวา ว ปฏฺิปปุสฺสทฺทธรถ-
 กิลมถิปฺปาสา สุวณฺณวณฺณนา อหฺสฺ. ราชา ยาคฺชชฺชโกชฺชานิ ทตฺวา เปตานํ อหฺทิสฺ.^{๔๓๘}
 เตลั ตํชณฺณเถว ทิพฺพยาคฺชชฺชโกชฺชานิ นิพฺพตฺตีสุ. เต^{๔๓๙} เปตา ตานิ ปริภฺภูชิตฺวา
 ปิณฺนุทฺริยา อหฺสฺ. เต กิร อลทฺทวตฺถา นคฺคา เอวํ ชาตา อหฺสฺ. ราชา วตฺถเสนาสนานิ
 ปพฺพชิตปฺริกฺขารานิ สหุพานิ ตานิ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิภฺขุสงฺฆํ โยเชตฺวา อิทนฺเตลัปฺพชิต-
 ปฺริกฺขารานิ สหุพานิ ตานิ พุทฺธปฺปมฺขํ ภิภฺขุสงฺฆํ โยเชตฺวา “อิทํ เตลั ทิพฺพวตฺถ-

^{๔๓๒} พ.ล.ท. มยฺ. ร. มยฺหํ.

^{๔๓๓} ร.ล.ท.พ. สรฺรปฺดิชฺคณฺ.

^{๔๓๔} พ.ล.ท. กตฺ. ร. กถฺ.

^{๔๓๕} พ. อหฺทิสฺสาม. ร.ล.ท. อหฺทิสฺสาม.

^{๔๓๖} พ. ปฏฺิยาเทตฺวา. ร.ล.ท. ปตฺติยาเทตฺวา.

^{๔๓๗} พ. ภิภฺขุสงฺฆํ. ร.ล.ท. ภิภฺขุสงฺฆํ. เขภฺยุเขน ท.ร.ล.วิ. กนฺเถสุ สํฆํ อิติ ทิสฺสติ.

^{๔๓๘} พ.ท.ร. อหฺทิสฺสิ. ล. อหฺทิสฺ.

^{๔๓๙} ล. เต อิติ นตฺถิ.

ปฏิลาภาย^{๔๔๐} อุนฺนปฺชชตฺตฺติ อุนฺนทิสฺสิ.^{๔๔๑} ตํชณฺณญฺเอย เตสํ เปตานํ ทิพฺพวตฺตทิพฺพวิมาน-
ทิพฺพยุยานทิพฺพปาสาทเสยฺยาสนนินฺชชฺชนปจฺจตฺตฺตฺตนาลงฺการวิธิโยปิ นิพฺพตฺตฺตฺตฺตฺต. เต
สพฺพสมฺปตฺต
เตปิ จตฺตราสฺสํติสฺสทฺสสมคฺเค ตาวตฺต
อโหสิ. ตโต ภควา นิฏฺฐิตภตฺต
อโหสิ. ตโต ภควา นิฏฺฐิตภตฺต

*ติโรกฺุณฺณสุ^{๔๔๒} ติฏฺฐจฺนฺตฺติ สนนฺธิสฺงฺฆมาฏฺเณสุ จ
ทวารวาทาสฺสุ^{๔๔๓} ติฏฺฐจฺนฺตฺติ อากนฺตฺตฺตฺตฺตฺต สกํ ฆริ.

ฯ เป ฯ

ตฺต

อิมาทิ ทฺวาทสคฺคาถาทิ สนนฺธิปตฺติตานํ ชนฺนํ ติโรกฺุณฺณานฺุโมทฺนํ^{๔๔๖} เทเสสิ.
เทสนาปริโยธานเ เปตฺต
ปทฺทิตํ จตฺตราสฺสํติยฺยา ปาณสทฺสสถานํ ฐมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ. ทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อิทเมว ติโรกฺุณฺณํ^{๔๔๘} เทเสสิ. เหวํ ยาว สตฺตฺต ทิวสานิ ตาทิโสเยว^{๔๔๙}
ฐมฺมาภิสฺสมโย อโหสิ. อิติ สตฺต
ทฺวาทสนฺนุเตหิ สทฺทฺธิ ปสนฺนโน สํฆฺกฺกฺกฺกฺกํ^{๔๕๐} อกาสิ. อຍ်းဝေဝ ရာဇာ မာဇိ
ပိမ္မပိသာဝိ တ္တဘာတနာတေဟိ ကပတိဂေဟိ สทฺทฺธิ อโหสิ. ယေ ခ ခုဒ္ဒရာသီတိ
ပိမ္မပိသာဝိ တ္တဘာတနာတေဟိ ကပတိဂေဟိ สทฺทฺธิ อโหสิ. ယေ ခ ခုဒ္ဒရာသီတိ

^{๔๔๐} พ. ทิพฺพวตฺตปฏิลาภาย. ร.ล.ท. ทิพฺพวตฺตปฏิลาภาย.
^{๔๔๑} พ.ท.ร. อุนฺนทิสฺสิ. ล. อุนฺนทิสฺสิ.
* พ.พ. ๒๕/๑-๑๒/๑๐-๑๑. พ.เปต. ๒๖/๑๔-๒๕/๑๕๓-๑๕๔.
^{๔๔๒} พ.ล.ท.ร. ติโรกฺุณฺณสุ.
^{๔๔๓} ร.ล.ท.พ. ทวารวาทาสฺ.
^{๔๔๔} พ.ท. ปสฺตฺต. ล.ร. ตံ.
^{๔๔๕} พ.ล. อนฺนปฺก. ร.ท. อฺนปฺก.
^{๔๔๖} พ.ล.ร.ท. ติโรกฺุณฺณานฺุโมทฺน.
^{๔๔๗} พ.ล.ร.ท. ปิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต.
^{๔๔๘} ร.ล.ท.พ. ติโรกฺุณฺ.
^{๔๔๙} ร.ล.ท.พ. ตาทิโสเยว.
^{๔๕๐} สกฺกฺกฺกฺกํ อิติ อุตฺตฺตฺต.

ทานวณภูมิจิต^{๔๕๑} ขาทกา ชนา อิเม จตุราสีตีสหสุสา ปรัตตปริภุญชกา เทวปุตฺตา ชาทา.
ภณฑาคาริโกปี อัย วิสาโข อนาคามิอุปาสโก ภริยาปิสฺส อัย ธมฺมทินฺนา ภิกฺขุณี
เตภาทิกฺราชปุตฺตา ปน อิเมเยว เตภาทิกกา สทุธี ชฎิลปริวารสหสุเสนาติ.

ตสมฺมี โข ปน สมเย หิ สาริปุตฺโต^{๔๕๒} มหาโมคฺคฺลฺลานโน จ เทว จ
ปริพฺพาชกา ราชคหฺ อุนิสฺสาย วิหฺรนฺติ. อัย อุนุพฺพุทฺธิกา.^{๔๕๓} เต กิร สาริปุตฺต-
โมคฺคฺลฺลานา ภควโต นิพฺพุตฺโต ปุเรตรเมว ราชคหฺนครสฺส อวิหฺุเร อุนิสฺสคาเม
สาริปุราหฺมณินยา นาม กุจฺฉิยฺ^{๔๕๔} ปฏฺิสนฺธิ^{๔๕๕} คณฺหิ. ตํ ทิวสเมวสฺส สหาโย โมคฺคฺลฺลา
โนปี ราชคหฺนครสฺสเมว อวิหฺุเร โกลิตคาเม โมคฺคฺลฺลิจุราหฺมณินยา กุจฺฉิสฺมี ปฏฺิสนฺธิ
คณฺหิ. ตานิ กิร เทว กุลานิ ยาวสตุตฺมา กุลปริวณฺณ^{๔๕๖} อาพทุชฺชปฏิพทุชฺชหายกานิ.^{๔๕๗}
อถ เตสํ ทฺวินฺนํปี ชนानํ เต คพฺภปาริหาริ^{๔๕๘} อทฺสฺ. ทสฺมาจฺจเยน ชาทานิปี^{๔๕๙} เตสํ
ฉสฺฐจฺฉาติโย อุนยีสฺ. นามคหฺนทิวเส สาริปุราหฺมณินยา ปุตฺตสฺส อุนิสฺสคาเม
เชฏฺฐกุลสฺส ปุตฺตตฺตา^{๔๖๐} อุนิสฺสสฺสตี นามํ อกํสฺ. อิตฺรสฺส โกลิตคาเม เชฏฺฐกุลสฺส
ปุตฺตตฺตา “โกลิต”ติ นามํ อกํสฺ. เต อุนิโกปี วุฑฺฒิมนฺวาย สพฺพสิปฺปานํ ปาริ อคมํสฺ.
อุนิสฺสสมาณวกฺสฺ^{๔๖๑} กิพฺนตฺถกายนทึ^{๔๖๒} วา อุนฺยานํ วา ปุเกชฺฉนฺยํ วา คมนกาเล
ปญฺจสฺวณฺณสิวิกาสตานิ^{๔๖๓} ปริวารานิ โหนฺติ. โกลิตสมาณวกฺสฺ^{๔๖๔} ปน ปญฺจ อาชณฺณ-

^{๔๕๑} พ.ล.ท.ร. ทานวคฺตฺ.

^{๔๕๒} พ. สาริปฺโต. ร.ล.ท. สาริปฺโต.

^{๔๕๓} เยภุชฺเชน อุนุพฺพุทฺธิกา อิติ ภเวยฺ.

^{๔๕๔} พ. กุจฺฉิยฺ. ร.ล.ท. กุจฺฉิสฺมี.

^{๔๕๕} พ.ล. ปฏฺิสนฺธิ. ร.ท.ปติสนฺธิ

^{๔๕๖} พ.ร. กุลปริวณฺณา. ล.กุลปริวธา. ท. กุลปริวชฺชา.

^{๔๕๗} พ. - ปฏฺิ-. ร.ล.ท. -ปติ- .

^{๔๕๘} พ. คพฺภปาริหาริ. ร.ล.ท. คพฺภปาริหาริ.

^{๔๕๙} พ.ล.ท. ชาทานิปี. ร. ชาทานํ.

^{๔๖๐} พ.ล. ปุตฺตตฺตา. ท.ร. ปุตฺตตฺตา.

^{๔๖๑} พ. - มาณวกฺสฺ. ท.ร.ล. - มาณวกฺสฺ.

^{๔๖๒} พ.ล.ท.ร. กิลนกายนทึ.

^{๔๖๓} ร.ล.ท.พ. ปญฺจสฺวณฺณสิวิกาสตานิ.

^{๔๖๔} พ. - มาณวกฺสฺ. ท.ล.ร. - มาณวกฺสฺ.

๔๖๕ ฤทธธานี. ๔๖๕ เทวปี ชนา ปญจปญจมาณวกสตปริวารา ๔๖๖ โหนฺติ. ราชคเห จ มนุสฺसानํ
 ๔๖๗ คิริคฺคสมชฺชโช นาม โหติ. เตสํ ทฺวินฺนํปี ๔๖๘ เอกภฺจฺจาเนเยว มณฺจาติมณฺจํ ๔๖๙ พนฺธนฺติ.
 ๔๗๐ เทวปี เอกโต ว นิสฺสีทิตฺวา สมชฺชํ ปสฺสนฺตฺตา หลิตพฺพภฺจฺจาเน ๔๗๑ หสนฺติ, สํเวคภฺจฺจาเน ๔๗๒
 ๔๗๓ สํเวคํ อปาชฺชชฺนฺติ, ๔๗๓ ทายํ ทาตุํ ยุตฺตภฺจฺจาเน ทายํ เทนฺติ. เตสํ อิมินา นียาเมน เอกทิวสํ
 ๔๗๔ สมชฺชํ ปสฺสนฺตฺตานํ ๔๗๔ ฅาณสฺส ปรีปากคตฺตฺตา ๔๗๕ ปฺริมทิวเสสฺส วิย หลิตพฺพภฺจฺจาเน
 ๔๗๖ หาโส วา สํเวคภฺจฺจาเน สํเวโค วา ทายํ ทาตุํ ยุตฺตภฺจฺจาเน ทายํ วา นานโหสิ. เทว ๔๗๖
 ๔๗๗ น ๔๗๗ ชนา เหวํ จินฺตยีสฺส “ กิเ อตฺถ โอลเเกตพฺพํ อตฺถิ, สพฺเพปิเม อปฺปตฺเต
 ๔๗๘ วสฺสสเต อปฺนฺณตฺติกาวิ ๔๗๘ คมิสฺสนฺติ, อมฺเหหิ ปน เอกํ โมภฺชณฺมํ คเวสิตุํ
 ๔๗๙ วภฺภูตีสฺส” ๔๗๙ อารมฺมณํ คเหตุวา นิสฺสีทิสฺส. ตโต โกลิตโต อฺปฺตีสฺสํ อาห “ สมฺม อฺปฺตีสฺส น
 ๔๘๐ ตฺวํ อณฺเณสฺส ทิวเสสฺส วิย ภฺจฺจาเน ๔๘๐ อนตฺตมนธฺตาตุโกลิ, กิณฺเต
 ๔๘๑ สลฺลภฺชิตฺนํ” ๔๘๑ โส อาห ๔๘๑ “ สมฺม โกลิต เตเตสํ โอลเเกเน สาโร นตฺถิ
 ๔๘๒ นีรตฺถกเมตฺ” ๔๘๒ อตฺตโน โมภฺชณฺมํ คเวสิตุํ ๔๘๒ วภฺภูตีสฺส อิทํ จินฺตยนฺโต

๔๖๕ พ.ร. ปญจาชลนฤทธธานี. ล. ปพฺพชลนฤทธธานี. ท. ปพฺพชลนฤทธธานี.

๔๖๖ พ. - มาณวก- . ร.ล.ท. - มาณวก-.

๔๖๗ พ.ร. คิริคฺคสมชฺชชา. ล. คิริคฺคตสมชฺชชา. ท. คิริคฺคสมชฺชชา.

๔๖๘ พ.ล.ท.ร. ปีสทฺโท นตฺถิ.

๔๖๙ ร.ล.ท.พ. มณฺจกํ.

๔๗๐ พ. หลิตพฺพภฺจฺจาเน. ล. หลิตพฺพภฺจฺจาเน. ท.ร. หลิตพฺพภฺจฺจาเน.

๔๗๑ พ. สํเวคภฺจฺจาเน. ล. สํเวคภฺจฺจาเน. ท.ร. สํเวคภฺจฺจาเน.

๔๗๒ พ.ล.ร.ท. สํเวคชฺชชฺนฺติ.

๔๗๓ ร.ล.ท.พ. สมปสฺสนฺตฺตานํ.

๔๗๔ ร.ล.ท.พ. ปรีปากคตฺตา.

๔๗๕ ร.ท.ล.พ. เทวปี.

๔๗๖ ร.ล.ท.พ. นสทฺโท นตฺถิ.

๔๗๗ ร.ล.ท.พ. อปฺนฺณตฺติกาวิ.

๔๗๘ พ.ร. วภฺภูตีสฺส. ล. วภฺภูตีสฺส. ท. วภฺภูตีสฺส.

๔๗๙ ร.พ.ท.ล. หตฺถปหตฺโต.

๔๘๐ พ.ท.ร. สลฺลภฺชิตํ. ล. สลฺลภฺชิตํ.

๔๘๑ พ.ล.ร.ท. โส อาห อิตฺติ นตฺถิ.

๔๘๒ พ.ล.ท. ตเมตํ. ร. นีรตฺถกเมตํ.

๔๘๓ พ.ร. วภฺภูตีสฺส. ล. วภฺภูตีสฺส. ท. วภฺภูตีสฺส.

นิสินุโนมฺหี”ติ, ตฺวํ ปน กสฺมา อนตฺตมโนติ. โสปี ตเถว อาห. อถสฺส อตฺตนา^{๔๘๔}
 สทฺธิ์ เอกขุณฺณาสยตี ฅตฺวา อฺปฺติสฺสโธ เอวมอาห “สมฺม^{๔๘๕} อมฺหากํ อฺภินฺนํ สฺวจินฺตตี
 โมฺกฺขธมฺมํ ปน คเวสตีตุํ วมฺภูติ,^{๔๘๖} คเวสฺนฺเตหิ เอกํ ปพฺพชฺชํ ลทฺถํ วมฺภูติ,^{๔๘๗}
 กสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชามาทิ.

เตน โข ปน สมเยน สลฺยชโย^{๔๘๘} ปริพฺพชชโก ราชคเห ปฏิวสตี^{๔๘๙} มหิตฺยา
 ปริพฺพชชกปริสาย สทฺธิ์. เต “ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชิสฺสามาทิ ปญฺจมาถวสเตหิ^{๔๙๐} สทฺธิ์
 สลฺยชยสฺส สนฺติเก ปพฺพชฺชิสฺส. เตสํ ปพฺพชิตกาลโต ปฏฺจาย^{๔๙๑} สลฺยชโย อติเรกลาภ-
 ยสคฺคปฺปโต อโหสิ. เต กติปาเหเนว สพฺพํ สลฺยชยสฺส สมยํ ปริคณฺหิตฺวา^{๔๙๒} “อาจริย
 ตุมหากํ ชานนสมโย เอตฺตโก ว อฺทฺทาหฺ อตฺตริปี อตฺถี”ติ ปุจฺฉิสฺส. สลฺยชโย^{๔๙๓} “เอตฺตโก ว
 สพฺพํ ตุมเหหิ ฅาตฺนุ”ติ อาห. เต ตสฺส กถํ สุตฺวา จินตฺยิสฺส “เอวํ สติ อิมสฺส สนฺติเก พฺร
 ฬมจฺริยวาโส นิสฺสโตโก ว, มยํ โมฺกฺขธมฺมํ คเวสตีตุํ นิกฺขนฺตา, โส อิมสฺส สนฺติเก
 อฺปฺปาเทตุํ น สกฺกา มหา โข ปน ชมฺพุทฺธิโป^{๔๙๔} คามนิกฺคชนปทราชาธานियो
 จรฺนฺตา^{๔๙๕} อวสฺสํ โมฺกฺขธมฺมเทสํ เอกํ^{๔๙๖} อาจริยํ ลภิสฺสามาทิ. เต ตโต ปฏฺจาย “ยตฺถ
 ยตฺถ ปณฺฑิตา สมณพฺรหฺมณา^{๔๙๗} อตฺถี”ติ สฺถนฺนฺติ, ตตฺถ ตตฺถ ฅนฺตฺวา ปณฺหาสากจฺฉา
 กโรนฺติ. เตหิ ปุจฺฉปณฺหํ^{๔๙๘} อณฺโณ กเถตุํ สมตฺถโก นาม นตฺถิ. เต ปน เตสํ ปณฺหํ

^{๔๘๔} ร.ล.พ.ท. อตฺตโน.

^{๔๘๕} พ.ล.ร.ท. สมฺม นตฺถิ.

^{๔๘๖} ร.ล.ท.พ. คเวสตีตุํ วมฺภูติ อิติ นตฺถิ.

^{๔๘๗} ร.ล.พ.ท. เอกา ปพฺพชฺชา ลทฺถํ วมฺภูตฺติ.

^{๔๘๘} พ.ท.ร.วิ.ช. สลฺยชโย. ล. สลฺยชโย. ส. สลฺยชโย.

^{๔๘๙} พ.วิ.ช. ปฏิวสตี. ล.ท.ร.ส. ปตฺวสตี.

^{๔๙๐} พ. – มาณว - . ล.ท.ร. – มาณว - . วิ. อทฺตเตยฺเยหิ ปริพฺพชชกสเตหิ.

^{๔๙๑} พ.ท.ร. ปฏฺจาย. ล. ปฏฺจาย

^{๔๙๒} พ. ปริมทฺทิตฺวา. ร.ล.ท. ปริมทฺทิตฺวา.

^{๔๙๓} พ.ร. สลฺยชโย. ล.ท. สลฺยชโย.

^{๔๙๔} พ.ล.ร. ชมฺพุทฺธิโป. ท. ชมฺพุทฺธิโป.

^{๔๙๕} พ.ล.ร. – ธานियो จรฺนฺตา. ท. – ธานियो จรฺนฺโต.

^{๔๙๖} พ.ล. เอกํ. ร. อิทํ. ท. อิทํ นตฺถิ.

^{๔๙๗} พ.ร. สมณพฺรหฺมณา. ล.ท. สมณพฺรหฺมณา.

^{๔๙๘} พ. ปุจฺฉปณฺหํ. ล.ท.ร. ปุจฺฉ ปณฺหํ.

วิเศษเชนติ. เอวํ สกลขมฺพุทธีปี ปริคณฺหิตฺวา นิวตฺติตฺวา^{๔๙๙} สกฺสฺส อัจฉริยฺสฺส สนนฺตีกํ
คนฺตุวา “สมฺม โกลิต อมฺहेสุ^{๕๐๐} โย ปจฺมํ^{๕๐๑} อมตํ อธิคฺจฺจติ, โส อิตฺรสุสฺส อาโรเจตฺว”ติ
กติกํ อํสฺ.

*เตน โข ปน สมเยน อมฺหากํ สตุถา ปรมายิสมฺโพธิํ ปตฺวา ปวตฺติตปฺวร-ธมฺมจก
โก อนุปฺพุเพน ราชคฺห์ สมฺปตฺโต^{๕๐๒} โหติ. อถ เอกสฺมฺมฺชี อรฺหฺนฺโต โลก
อุปฺปนฺนา โหณฺติ. ตตฺถ กาลเ “จรรธ ภิภฺชเว จาริกํ พนฺชชนฺหิตายา”ติ รตนตฺตยคฺคณฺปฺปก
สนตฺถํ อุยฺโยชิตานํ ภิภฺชฺชนํ อนุตฺเร ปญฺจวคฺคิยานมฺพภนฺตโร อสฺสชิตฺเถโร ปฏฺิ
วตฺติตฺวา^{๕๐๓} ราชคฺหมเว อาคโต ปฺนทิวเส ปาโต ว ปตฺตจฺวีรมาทาย ราชคฺห์ ปิณฺฑทาย
ปาวิสิ. ตสฺมี สมเย อุปฺติสฺสปริพฺพชฺชโก ปาโต ว ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา ปริพฺพชฺชการามํ
คฺจฺจนฺโต เถรํ ทิสฺวา จินฺเตสิ “มยา เอวฺวํไป ปพฺพชฺชิต นาม น ทิฏฺฐปฺพุโพเวว,
เย^{๕๐๔} โลก อรฺหฺนฺโต วา อรฺหฺตตฺมคฺคํ สฺมาปฺนฺนา,^{๕๐๕} อยํ เตสํ ภิภฺชฺช อญฺญตโร,
ยนฺนฺนฺนาหํ^{๕๐๖} อิมํ ภิภฺชฺชํ อุปฺสงฺกมิตฺวา ปุจฺเจยฺย” กํสิ ตฺวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชฺชิต, โก
วา เต สตุถา กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจสฺสิติ.^{๕๐๗} อถสฺส เอตทฺโหสิ อกาลโ โข^{๕๐๘} อิมํ ภิภฺชฺชํ
ปญฺหํ ปุจฺจติ, อนุตฺตรธมํ ปวิฏฺฐิ^{๕๐๙} ปิณฺฑทาย จรติ, ยนฺนฺนฺนาหํ^{๕๑๐} อิมํ ภิภฺชฺชํ ปิฏฺฐิโต
ปิฏฺฐิโต^{๕๑๑} อนุพฺนฺนฺนฺนฺนํ, อตฺถิเกหิ อุปฺถาตํ มคฺคฺนฺ”ติ. โส เถรํ ลทฺทปิณฺฑทปาทํ อญฺญตฺรํ

^{๔๙๙} พ.ท. นิวตเตตฺวา. ล. วตเตตฺวา.
^{๕๐๐} พ.ล.ร.ท. อมฺहेสุ นตฺถิ.
^{๕๐๑} พ.ร. โก ปจฺมํ. ล.ท. โก ปถมํ.
* พุ. ธ. อ. ๘๒-๘๓, วิ. ม. ๔/๖๐,๖๑/๕๑-๕๓. ชินฺมหา. ๑๔๕-๑๔๖.
^{๕๐๒} พ.ร. สมปฺตฺโต. ล.ท. สํปตฺโต.
^{๕๐๓} พ. ปฏฺิณิวตฺติตฺวา. ล.ท.ร. ปตฺติณิวตฺติตฺวา.
^{๕๐๔} ร.ล.ท.พ. เย นตฺถิ.
^{๕๐๕} พ. ปฏฺิปฺนฺโน. ล.ท.ร. ปตฺติปฺนฺโน.
^{๕๐๖} พ.ล.ส. ยนฺนฺนฺนาหํ. ท.ร.วิ.ช. ยนฺนฺนฺนาหํ.
^{๕๐๗} ร.ล.ท.พ. กํสิ ตฺวํ อาวุโส อุทฺทิสฺส ปพฺพชฺชิต, โก วา เต สตุถา กสฺส วา ตฺวํ ธมฺมํ โรเจ
สิ อิติ นตฺถิ.
^{๕๐๘} พ.ล.ท.ร. อกาลณฺจ.
^{๕๐๙} พ.ร.วิ.ช.ส. ปวิฏฺฐิ.
^{๕๑๐} พ.ล.ส. ยนฺนฺนฺนาหํ. ท.ร.วิ.ช. ยนฺนฺนฺนาหํ.
^{๕๑๑} พ.ท.ร.วิ.ช.ส. ปิฏฺฐิโต. ล. นิฏฺฐิโต.

โองการ คจฺจนฺตํ ทิสฺวา นิสีทิตฺตํ กามตณฺจสฺส ฅตฺวา อดฺตโน ปริพฺพชกปฺจกั^{๕๑๒} ปญฺญา-
 เปตฺวา อทาสี. ภตฺตทิกฺขปฺริโยสฺยานเปสฺส อดฺตโน กุณฺฐทิกาย^{๕๑๓} อุกกั อทาสี. เอวํ อจฺริย-
 วตฺตํ กตฺวา กตภตฺตทิกฺขเจเน เถเรเน มจฺจรปฺปฏิสฺนถาริ^{๕๑๔} กตฺวา “ วิปฺปสฺสนฺนาณิ^{๕๑๕} โข เต
 อาวุโส อินฺทฺริยานิ, ปฺริสฺสุทฺโธ จิวินฺนุณฺโณ ปฺริโยทาโต, กั ตฺวํ อาวุโส^{๕๑๖} อุกฺทิสฺส ปฺพชิตฺโต, โโก
 วา เต^{๕๑๗} สตฺถา, กสฺส^{๕๑๘} วา ตฺวํ ฅมฺมํ โรเจสฺสี”ติ ปุจฺฉิ. เถโร “ สตฺถา วุโส มหา-สมณ
 สากฺขปฺตฺโต^{๕๑๙} สากฺขกฺุลา^{๕๒๐} ปฺพชิตฺโต, โสหนิ ภควนฺตํ อุกฺทิสฺส^{๕๒๑} ปฺพชิตฺโต, โสหมิ ภควา
 สตฺถา ตสฺส วาหิ ภควโต ฅมฺมํ โรเจสฺสี”ติ อาห. อด ตํ กิ วา ทิ
 ปนายสฺมโต^{๕๒๒} สตฺถา กิมกฺขายีติ^{๕๒๓} ปุจฺฉิ. เถโร จินฺตฺสสิ “ อิมเ ปฺริพฺพชกา นาม
 สาสนปฺปฏิปกฺขญฺตา, อิมสฺส สาสเน^{๕๒๔} คมฺภีรตํ เทเสสฺสามิ”ติ^{๕๒๕} อดฺตโน นวกภาวํ ทสฺ
 เสนฺโต^{๕๒๖} อาห “ อนหิ โข^{๕๒๗} อาวุโส นโว อจฺริยปฺพชิตฺโต อรฺุณาคโต อิมิ ฅมฺมวินยํ, น ตฺ
 ยานหิ สกฺโกมิ วิตฺถาเรเน ฅมฺมํ เทเสตฺถุ อปฺิจ เต สงฺขิตฺเตเน อดฺถิ วกฺขามิ”ติ.^{๕๒๘}

^{๕๑๒} พ.ล.ร.ท. ปิจกั.

^{๕๑๓} พ.ล.ร.พ. กุณฺฐทิกาย.

^{๕๑๔} พ. มจฺจรปฺปฏิสฺนถาริ. ล.ท.ร. มจฺจรปฺติสฺนถาริ.

^{๕๑๕} พ.ล.ท.ร. ปนายสฺมโต.

^{๕๑๖} พ.ล.ร.ท. อาวุโส นตฺถิ.

^{๕๑๗} พ.ล.ท.ร. เต นตฺถิ.

^{๕๑๘} พ.ท.ร.วิ.ช.ส. กสฺส. ล. ตสฺส.

^{๕๑๙} พ.ท.ส. สากฺขปฺตฺโต. ล.ร.วิ.ช. สกฺขปฺตฺโต.

^{๕๒๐} พ.ท.ร.ส. สากฺขกฺุลา. ล.วิ.ช. สกฺขกฺุลา.

^{๕๒๑} พ.ท.ร.วิ.ช.ส. อุกฺทิสฺส. ล. อุกฺทิสฺส.

^{๕๒๒} พ.ล.ท.ร. สาสนสฺส.

^{๕๒๓} พ.ท.ร. กิมกฺขยติ. ล. กิมทกฺขยติ. วิ. กิมกฺขายิ. ช.ส. กิมกฺขาสี.

^{๕๒๔} พ.ล.ท.ร. นตฺถิ.

^{๕๒๕} พ.ท.ร. เทเสสฺสามิ. ล. เสสฺสามิ.

^{๕๒๖} พ.ล.ท. ทสฺกฺสนฺโต. ร. เทเสนฺโต.

^{๕๒๗} พ.ล.ร.ท. โข นตฺถิ.

^{๕๒๘} พ.ล.ร.ท. อปฺิจ เต สงฺขิตฺเตเน อดฺถิ วกฺขามิ อิติ นตฺถิ.

ปริพพาชโก “อหิ อูปติสุไส นาม, ตวิ^{๕๒๙} ยถาสตติเยว^{๕๓๐} อปเปี วา พหุ วา วเท,^{๕๓๑}
 เอตี นยสเตน นยสหัสเสน ปฏิวิชฺฌิตุ^{๕๓๒} มยหิ ภาโร”ติ^{๕๓๓} วตุวา อาห

*“อปเปี วา พหุ วา ภาสสุสู อตถิเยว เม พหุหิ
 อตถเนว^{๕๓๔} เม อตุโธ ก็ กาสสิ^{๕๓๕} พุยณฺชนิ^{๕๓๖} พหุณ”ติ.

เอวํ วุตเต, เถโร

*“เย ธมฺมา เหตุปฺปภาวา^{๕๓๗} เตสํ เหตุํ ตถาคโต อาห^{๕๓๘}
 เตสญฺจ โย นิโรธो^{๕๓๙} เอวํวาทิ มหาสมโณ”ติ

คาถมาห. *เอเตน ตีณิ สจฺจานิ^{๕๔๐} ทสฺสิตานิ โหนฺติ, มคฺคสจฺจํ ปเนตฺถ สรูปโต^{๕๔๑}
 อทสฺสิตํปิ^{๕๔๒} นยโต^{๕๔๓} ทสฺสิตํ โหติ, นิโรธเ หิ วุตเต ตสฺส^{๕๔๔} สมฺปาปโก มคฺโค^{๕๔๕}

^{๕๒๙} พ.ล.ร.ท. ตวิ นตฺถิ.

^{๕๓๐} พ.ล.ร.ท. ยถาสตติเยว.

^{๕๓๑} พ.ล.ท.ร. วเทถ.

^{๕๓๒} พ. ปฏิวิชฺฌิตฺตุ. ร.ล.ท. ปติวิชฺฌิตฺตุ.

^{๕๓๓} พ.ท.ร. ภาโร. ล. ภาโว.

* วิ.ม. ๔/๖๐/๕๒-๕๓.

^{๕๓๔} พ.ล.ร.ท. อตถเนว. วิ.ช. อตถิเยว. ส. อตถเมว.

^{๕๓๕} ล. กาสสิ.

^{๕๓๖} พ.ล. พหุณิ. ท.ร. อหิ นตฺถิ.

*วิ.ม. ๔/๖๐/๕๒-๕๓.

^{๕๓๗} พ. เหตุปฺปภาวา. ช.วิ. เหตุปฺปภาวา. ส.ล.ท.ร. เหตุปภาวา.

^{๕๓๘} พ.ล.ร.ท. อาห ตติยปาเท ทิสฺสติ.

^{๕๓๙} ช. จสฺสทโท อตฺถิ.

* วิ.อ. ๓/-/๓๐.

^{๕๔๐} ล. สญฺจานิ.

^{๕๔๑} ท.ร. สรูปโต.

^{๕๔๒} พ.ล.ร.ท. ปิสฺสทโท นตฺถิ.

^{๕๔๓} พ.ล.ท.ร. เนยฺยโต.

^{๕๔๔} พ.ท.ล.ร. ตสฺสา.

^{๕๔๕} พ.ล.ร.ท. สมฺปาปกมคฺโค.

วุดโต ว^{๕๔๖} โหติ, อถวา เตสญจ โย นิโรโหติ เขตฺถ เตสํ โย นิโรโห จ นิโรหฺปาโย
 จาติ^{๕๔๗} เหวํ เทวปี^{๕๔๘} สจฺจานิ ทสฺสีตานิ โหนฺติ อิทานิ ตเมวตฺถํ ปฏิปาเทฺนโต^{๕๔๙} อาท “
 เหววาทิ มหาสมโณ”ติ.

ปริพฺพชโก ปจฺมปททวํ สุตฺวา สหสฺสนยปฏิมณฺฑิตะ^{๕๕๐} โสตาปตฺติมเล
 ปติฏฺจหิ. อิตริํ ปททวํ โสตาปนฺนกาเล นิฏฺจาเปสิ.^{๕๕๑} โส^{๕๕๒} โสตาปนฺโน หุตฺวา อุมฺหิเส
 เส อปฺปวตฺตฺนเต “ภวิสฺสตี เขตฺถ การณฺนุ”ติ สลฺลกฺเขตฺวา เหวํ อาท “ภนฺเต มา
 อุมฺหิสมฺเทศนํ^{๕๕๓} วฑฺฒยิตฺถ,^{๕๕๔} เขตฺตกเมว โหตุ, กุหิ^{๕๕๕} (๕๕๖) อุมฺหากํ สตฺถา วสตี”ติ. “
 เวฬุวเน^{๕๕๗} ปริพฺพชกา”ติ. “เตนหิ^{๕๕๘} ภนฺเต ตุมฺเห^{๕๕๙} ปฺรโต
 ยถ,^{๕๖๐} มยฺหํ เอโก สหาโย อตฺถิ, อุมฺเหหิ จ อญฺญมญฺญํ กตฺติกา กตา โย ปจฺม^{๕๖๑}
 อมตํ อธิคฺจฺจติ, โส อโรเจตฺตู”ติ อนํ ปน ตํ ปฏิญฺญํ^{๕๖๒} โมเจตฺวา สหายกํ คเหตุวา
 ตุมฺหากํ คตฺมคฺเคนเว สตฺถุ สนฺตํ อาคมิสฺสามีติ ปญฺจปฺปติฏฺจิตฺน เถรสฺส ปาทมฺมุ
 นิปตฺติวา ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา เหวํ อญฺเยเขตฺวา ปริพฺพชการามานิมิชฺเ ปายาสี.

^{๕๔๖} พ.ล.ร.ท. วสทโท นตฺถิ.

^{๕๔๗} พ.ล.ร.ท. จาติ.

^{๕๔๘} ร.ล.ท.พ. ปีสทโท นตฺถิ.

^{๕๔๙} ร.ท.ล. ปติปาเทฺนโต.

^{๕๕๐} ร.ท.ล. สหสฺสนยปติมณฺฑิตะ.

^{๕๕๑} ร.ล.พ.ท. โสตาปนฺนกาเล นิฏฺจาเปสิ อิติ นตฺถิ..

^{๕๕๒} พ.ร.ล.ท. โส นตฺถิ.

^{๕๕๓} ร.ล.ท.พ. ฐมฺมํ เทสนํ.

^{๕๕๔} ร.ล.ท. วฑฺฒยิตฺถิ.

^{๕๕๕} พ.ล.ร.ท. กหิ.

^{๕๕๖} พ.ล.ร.ท. นุสทโท อตฺถิ.

^{๕๕๗} ล.ร.ท. เวฬุวเน.

^{๕๕๘} พ.ล.ท.ร. เตนหิ นตฺถิ.

^{๕๕๙} ร.ล.ท.พ. ตุมฺเหว.

^{๕๖๐} ร.ล.ท.พ. ยาทิ.

^{๕๖๑} ล.ท.ร. ปถมํ.

^{๕๖๒} ล.ท. ปติญฺญํ.

โกธิตปริพพาชโก ตัม พุโรโต อากัจจนุตัม ทิสฺวา “ อชฺช มยฺหํ สหายสฺส มุขวณฺเณ น อญฺเณสฺส ทิวเสสฺส วีย อทฺธานเน^{๕๖๓} อมตํ อธิคตํ ภวิสฺสตี”ติ อมตาทิคม^{๕๖๔} ปุจฺฉิ. โสปีสฺส “ อาม อวฺโส อมตํ อธิคตนุ”ติ ปฏฺิขานิตฺวา^{๕๖๕} ตเมว คากํ อภาสิ. คาทาปริโยसानเน โกลิตโต โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺฐิตฺวา^{๕๖๖} อหา อหํ ปน สมฺม สตุถารํ ปสฺสสามีติ.^{๕๖๗} สารีปฺตฺตเถโร นามเส สทาปิ อัจริยปฺปชโก สหายํ โกลิตมาณว^{๕๖๘} เอวมาห สมฺม อมฺเหหิ อธิคตํ อมตํ อมฺหากํ อัจริยสฺส สลฺยชยปริพพาชกสฺสาปี^{๕๖๙} กเถสฺสาม, พุชฺฌมาโน ปฏฺิวิชฺฌิสฺสตี,^{๕๗๐} อปฺปปฏฺิวิชฺฌนฺโต^{๕๗๑} อมฺหากํ สทฺทหิตฺวา^{๕๗๒} สตุถุ สนฺติกํ คมิสฺสตี, พุทฺธานํ เทสนํ สุตฺวา มคฺคผลปฏฺิลทฺธ^{๕๗๓} ภริสฺสตี”ติ.

ตโต เทวปี ชนา สลฺยชยสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา “ อัจริย ตฺวํ กิ ภโรสิ, โลก พุทฺโธ อฺปฺปนฺโน, สฺวากฺขาโต ธมฺโม, สฺสปฏฺิปปนฺโน^{๕๗๔} สงฺโฆ,^{๕๗๕} อายาม ทสพลํ ปสฺสิสฺสามา”ติ.^{๕๗๖} โส “ กิ วทถ ตาตา”ติ เตปิ นิวาเรตฺวา ลากคฺคยสคฺคปตฺตเมว เนลํ ทีเปสิ. สลฺยชโย “ อิเม เอตฺตํ ชานนฺตา มม วจฺนํ น ภริสฺสนฺตี”ติ ญตฺวา “ คจฺฉน ตุมฺเห ตาต อหํ มหุลลโก อนฺเตวาสิกวาลํ วสิตุํ น สกฺโกมี”ติ อหา. “ มา เอวํ ภริตฺถ อัจริยา”ติ. โส อหา “ ตาตา กิณฺนุ โข อิมสฺมี โลกเ ทนฺธา^{๕๗๗} พฺหุ,^{๕๗๘} อฺุทาหุ

^{๕๖๓} พ.ล.ร.ท. อทฺธาตน.

^{๕๖๔} พ.ล.ท.ร. อมตาทิคม.

^{๕๖๕} ร.ล.ท. ปตฺิขานิตฺวา.

^{๕๖๖} พ.ล.ท.ร. ปตฺิฏฺฐิตฺวา.

^{๕๖๗} ร.ท.ล. ปสฺสิสฺสามี.

^{๕๖๘} ร.ล.ท. มานว.

^{๕๖๙} ล.ร.ท.พ. สลฺยชยสฺส ปริพพาชกสฺสาปี.

^{๕๗๐} ล.ท. ปตฺิพฺชตฺติ.

^{๕๗๑} ร.ล.ท. อปฺปปตฺิพฺชตฺนฺโต.

^{๕๗๒} ร.ล.ท. สทฺทหิตฺวา.

^{๕๗๓} ร.ล.ท. มคฺคผลปตฺิลทฺธ.

^{๕๗๔} ล.ท. สฺสปตฺิปปนฺโน.

^{๕๗๕} ร.ล.ท.วิ. สงฺโฆ.

^{๕๗๖} ล.ท. ปสฺสิสฺสาม.

^{๕๗๗} ร.ล.ท. ทนฺธา.

^{๕๗๘} ล.ท. พฺหุ.

ปณฺฑิตา”ติ. ทนฺธา^{๕๗๙} อัจฉริย พหู,^{๕๘๐} ปณฺฑิตา นาม กติปิ เหว่ โหนฺตี”ติ. เตเนหิ
 ตาตา ปณฺฑิตา ปณฺฑิตา สมณฺสฺส โคตมฺสฺส สฺนฺตีกํ คมิสฺสฺสนฺติ, ทนฺธา ทนฺธา^{๕๘๑} มม
 สฺนฺตีกํ อากมิสฺสฺสนฺติ, คจฺจถ ตุมฺเห นานํ^{๕๘๒} คมิสฺสฺสามิ”ติ. อเนเกหิปี การณฺสฺสเดหิ ตํ
 โพเชตุํ อสฺสกุโณตฺตา^{๕๘๓} อตฺตโน วาเท วตฺตมานชนํ อาทาย เวฬุวนํ^{๕๘๔} อคมํสฺส.
 ปณฺจสฺส อนฺเตวาสิกสฺสเดสฺส อทฺตมฺเตยฺยสฺตานิ^{๕๘๕} นินฺวตฺตีสฺส^{๕๘๖} อทฺตมฺเตยฺยสฺสเดหิ^{๕๘๗} สทฺธิ
 อคมํสฺส.

ตทา ภควา จตฺตปริสฺสมชฺชเฒ นิสฺสินโน^{๕๘๘} ฐมฺมํ เทเสนฺโต เต ทูโรโต ว^{๕๘๙}
 ทิสฺสวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “เอเต ภิกฺขเว เทว สหายา อากจฺจนฺตี^{๕๙๐} โกลิโต จ อุตฺติสฺสโส
 จ, เอตฺยเว สวากยฺคํ ภวิสฺสตี อคฺคํ ภทฺทญฺคณฺ”ติ. ตโต อวเสสฺสปริสฺสาย จริยวเสน
 ฐมฺมเทสนํ วทฺตเฒสิ^{๕๙๑} จเปตฺวา^{๕๙๒} อคฺคฺสวากเ สพฺเพปิ เต อทฺตมฺเตยฺยสฺตานิ^{๕๙๓} ปริพฺพชฺชกา
 อรหตฺตํ ปาปฺปณฺตีสฺส. สตถา “เอถ ภิกฺขโว”ติ หตฺถํ ปสาเวสิ. สพฺเพ เกสมฺสฺสฺส อนฺตรธายีสฺส.
 อิทฺธิมยปตฺตจิวริ กายปฏฺวิวิทฺธิ^{๕๙๔} อโหสิ. อคฺคฺสวากานํปี อิทฺธิมยปตฺตจิวริ อาคตฺ. อูป

^{๕๗๙} . ร.ล.ท. ทณฺธา.

^{๕๘๐} ล.ท. พหู.

^{๕๘๑} ร.ล.ท. ทณฺธา.

^{๕๘๒} ท. นานํ.

^{๕๘๓} ท. อสฺสกุโณโต.

^{๕๘๔} ร.ล.ท. เวฬุวนํ.

^{๕๘๕} ร.ล.ท. อทฺตมฺเตยฺยสฺตานิ.

^{๕๘๖} พ.ล.ท.ร. นินฺวตฺตีสฺส.

^{๕๘๗} ร.ล.ท. อทฺตมฺเตยฺยสฺสเดหิ.

^{๕๘๘} พ.ล.ร.ท. นิสฺสินโน นตฺถิ.

^{๕๘๙} พ.ล.ท.ร. วสฺสทฺโต นตฺถิ.

^{๕๙๐} พ.ล.ท.ร. อากจฺจนฺตา.

^{๕๙๑} ร.ท. วทฺตเฒสิ. ล.วทฺตเฒสิ.

^{๕๙๒} ล.ท.ร. ฐมฺมเทสนํ.

^{๕๙๓} ร.ล.ท. อทฺตมฺเตยฺยสฺตานิ.

^{๕๙๔} ร.ล.ท. กายปฏฺวิวิทฺธิ.

วิมลคุณศุภกิจจัม น นิภูจาสี.^{๕๙๕} กสุมา. สาวกปารมีญาณสุส มหันตตาย.^{๕๙๖} อถายสุมา มหา
 ไมศุคคูลลาโน ปพพชิตทิวสโต ปญจาย^{๕๙๗} สตุตเม ทิวเส มคธรรฐเจ กลลวาลคามกัม อูป
 นิสุสสาย สมณธมมัม กโรนุโต, ถินมิทุเธ^{๕๙๘} โยกุกมนุเต, สตุถารา สัมเวชิต
 ถินมิทุธิ^{๕๙๙} วิโนเทตวา ตถาคเตน ทินุณิ ธาตุกมมุญจันนิ สุนนุโต ว อูปวิมลคุณศุภกิจจัม
 นิภูจาเปตวา สาวกปารมีญาณสุส มตถกัม ปตฺโต.^{๖๐๐} อถายสุมา สาริปุตฺโต ปน ปพพชิต-
 ทิวสโต อพฺพมมาสิ อติกกมิตวา สตุถารา สทุธิ ตเมว ราชคหิ อูปนิสุสสาย สุกฺร-
 ขาตเลณ^{๖๐๑} วิหรนุโต, อตฺตโน ภาคินเญยฺม ทีฆนชปริพาชกสุส เวทนาปริคฺคหสตุตฺตุนเต^{๖๐๒}
 เทสิยมาเน สุตฺตานุสาเรน^{๖๐๓} ญาณิ เปเสตวา^{๖๐๔} ปรสุส วฑฺฒิตฺถิ ภตฺติ^{๖๐๕} ภูฏชนุโต วย
 สาวกปารมีญาณสุส มตถกัม ปตฺโต. ภาคินเญโย ปนสุส เทสนาปริโยसानเ โสตาปตฺติผล
 ปตฺติภูจาสี. อิติ ทูวิมหาสาวกานิ^{๖๐๖} ตถาคเต ราชคเเห วิหรนุเตยว สาวกปารมีญาณกิจจัม ปตฺติ.
 อูโกปิจ เต สตุถา อคฺคสาวกญฺจानเ จเปสิ.^{๖๐๗} อยฺม ปเนสิ ปุพฺพโยโค.

อิตฺโต กปฺปสทสฺสหาสิคฺคสุสฺส หิ อสงฺเขยฺยสุส มตฺถเก^{๖๐๘} สาริปุตฺโต พุรฺหมณ-มหา
 สาลกฺุเล นิพฺพตฺติ, นามเน สรทมาณโว^{๖๐๙} นาม อโหสิ. โส ปิตฺตอจฺเจยน
 อธิสิปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปญฺจอภิญฺญาอญฺจสมาปตฺติโย^{๖๑๐} นิพฺพตฺเตสิ. ตสฺส อนฺนเตวาสิก-

^{๕๙๕} ร.ล.ท.พ. นิภูจาสี.

^{๕๙๖} พ.ร.ล.ท. สาวกปารมีญาณมหันตตาย.

^{๕๙๗} ล.ท. ปญฺจาย.

^{๕๙๘} พ.ล.ท.ร. ถินมิทุเธ.

^{๕๙๙} พ.ล.ท.ร. ถินมิทุธิ.

^{๖๐๐} พ.ร.ท.ล. อรหตฺถิ ปาปฺณิ.

^{๖๐๑} พ.ล.ท.ร. สุกฺรขาตเลณ.

^{๖๐๒} พ.ล.ร.ท. เวทนาปริคฺคหสตุตฺตุนเต.

^{๖๐๓} พ.ล.ท.ร. สุตฺตานุสาเรน.

^{๖๐๔} พ.ร.ล.ท. เปเสนุโต.

^{๖๐๕} พ.ล.ร.ท. วฑฺฒิตฺถิตฺถิ.

^{๖๐๖} ร.ท. ทกฺุวินฺนิ มหาสาวกานิ.

^{๖๐๗} ล.ท. อเปสิ.

^{๖๐๘} พ.ล.ท.ร. กปฺปสทสฺสหาสิคฺค อสงฺเขยฺยกปฺปมตฺถเก.

^{๖๐๙} ร.ล.ท. มานโว.

^{๖๑๐} พ.ร.ล.ท. ปญฺจอภฺญฺจ สมาปตฺติโย.

ชฎิลลา จตุสตุตติสหัสส อเห^๑. เตน โข ปน สมเยน อนิมทสฺสี ภควา โลกํ โอลเณนโต
 สรทตปสํ ทิสฺวา “อชฺช มยฺหํ สรทตปสฺส สนฺตํ คตปจฺเยน ธมฺมเทสนา จ
 มหตี^{๑๑๐} ภวิสฺสตี, โส จ อคฺคสาวกฺกุจฺฉนํ ปตฺเถสฺสตี, ตสฺส สหายโก สิริวฑฺฒกฺกุญฺมพิโก
 พุทฺธิยอคฺคสาวกฺกุจฺฉนํ^{๑๑๑} ปตฺเถสฺสตี, เทสนาปริโยसानเ จสฺส^{๑๑๒} ปริวารา จตุสตุตติสหัสสชฎิ
 ลา อรหตฺตํ ปาปฺพนิสฺสนฺตี, มยา ตตฺถ คนฺ^๑ วฏฺฐตี”ตี^{๑๑๓} อตฺตโน ปตฺตจิวรมาทาย อญฺณํ
 กิณฺุจฺจ อนามนฺเตตฺวา สีโห วิย เอกจโร หุตฺวา สรทตปสฺส อนฺเตวาลิเกสฺส ผลาผลต
 ถาย คเตสฺส “พุทฺธภาวํ เม ชานาตฺตี,^{๑๑๔} ปสฺสนฺตสฺเสว สรทตปสฺส อากาสโต โอตฺริตฺวา
 ปจฺวิย^{๑๑๕} ปติฏฺฐาสิ.^{๑๑๖} สรทตปสฺส พุทฺธภาวญฺเจว สรริรฺนปฺผลตฺติญฺจ^{๑๑๗} ทิสฺวา ว “อโย มหา
 ปฺริโส นิสฺสโย^{๑๑๘} พุทฺธโร”ตี ชานิตฺวา ปจฺจคฺคมนํ กตฺวา ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน^{๑๑๙} วนฺทิตฺวา
 อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา^{๑๒๐} อทาสี. นิสฺสีทิ ภควา ปญฺญตฺตาสเน.^{๑๒๑} สรทตปสฺสปี^{๑๒๒} อตฺตโน
 อนฺุจฺฉวิกํ อาสนํ คเหตุวา เอกมนฺตํ นิสฺสีทิ. ตสฺมี สมเย จตุสตุตติสหัสสา ชฎิลลา ปณฺีตปณฺีตา
 นิ^{๑๒๓} โชชวฺนฺตานิ ผลานิ คเหตุวา อจฺฉริยสนฺตํ คนฺุตฺวา ภควโต อานฺุภาวํ ทิสฺวา สพ
 เพว ปาทฺเส นิปตฺติวา สิริสา วนฺทิสฺ.^{๑๒๔} อถ เต อจฺฉริโย อาห “ตต
 อมฺหากํ พุทฺธานํ อนฺุจฺฉวิกโก เทยฺยธฺมโม นตฺถิ, สตฺถา จ ภิกฺขวาจาวเวลายํ อิทฺาคโต, มยํ

^{๑๑๐} ท. มหตี.

^{๑๑๑} ร.ท. พุทฺธิยอคฺคสาวกฺกุจฺฉนํ.

^{๑๑๒} ร.พ.ล.ท. ปีสฺส.

^{๑๑๓} ท.ล.วชฺชตี.

^{๑๑๔} พ.ร.ล.ท. พุทฺธภาวเมว ชานิตฺติ.

^{๑๑๕} ร.ล.ท. ปถวิย.

^{๑๑๖} ล. ปติฏฺฐาสิ.

^{๑๑๗} พ.ล.ร.ท. สรริรฺนปฺผลตฺติญฺจ.

^{๑๑๘} วิ.ช. นิสฺสโย.

^{๑๑๙} ร.ล.ท. ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน.

^{๑๒๐} ร.ล.ท. ปญฺญาเปตฺวา.

^{๑๒๑} พ.ล.ร.ท. ปญฺญตฺตาสเน.

^{๑๒๒} พ.ล.ร.ท. ปีสฺสโท นตฺถิ.

^{๑๒๓} พ..ล.ท. ปณฺีตานิ.

^{๑๒๔} ล. วนฺทิสฺ.

ยถาสตติ^{๒๒๖} ยถาพลั เทยฺยธมฺมํ ทสฺสาม, ตุมฺเห^{๒๒๗} ยํ ยํ ปณฺีตํ ผลาผลํ, ตํ ตํ^{๒๒๘} อหฺร
 ธา”ติ อหฺราเปตฺวา หตฺเถ ฐฺวิตฺวา สยํ ตถาคตฺสฺส ปตฺเต ปตฺติฏฺจเปติ. สตฺถรา^{๒๒๙} ผลาผล
 ปฏฺิคฺคหิตมตฺเต เทวตา ทิพฺโพทฺธิ ปกฺกขิปฺปฺสู.^{๒๓๐} โส^{๒๓๑} ตาปโส อุกทํปี สยเมว
 ปริสุสาเวตฺวา^{๒๓๒} อทาสี. ตโต ภตฺตทิกิจฺจํ นิฏฺฐาเปตฺวา^{๒๓๓} นิสินฺเน สตฺถริ สพฺเพ
 อนฺุเตวาลิเก ปกฺโกสิตฺวา สนฺุติเก สารานิยํ^{๒๓๔} กเถนฺุโต นิสีทิ. สตฺถา “เทว อคฺคสาวกา
 ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ อาคฺจณฺุตฺ”ติ จินฺุเตสิ. เต สตฺถ จิตฺตํ ญตฺวา สตฺสทฺสขีณาสวปริวารา
 อาคฺนฺุตฺวา สตฺถารํ วนฺุทิตฺวา เอกมฺนฺุตํ อญฺุจฺสู.^{๒๓๕} ตโต สรทตาปโส อนฺุเตวาลิเก

อามนฺุเตสิ “ตาตา พุทฺธานํ นิสินฺุนาสนฺุปี^{๒๓๖} นีจํ^{๒๓๗} สมณฺุสทฺสทฺสสาปี^{๒๓๘} อาสนํ นตฺถิ, ตุมฺ
 เหหิ อชฺช อูฟาริ^{๒๓๙} พุทฺธานํ สกฺกการิ กากฺ วฏฺฏตี”ติ^{๒๔๐} ปพฺพตปาทโต คนฺุธวณฺุณ-สมฺปนฺ
 นานิ ปุปฺพานิ อหฺรธาติ. กถํ ปปญฺุจํ^{๒๔๑} วย โหติ. อิทฺุธิวิสโย ปน อิทฺุธิมฺนฺุตานํ อจินฺุเตยฺ
 โยปี^{๒๔๒} มหฺตฺตมตฺเตเนว เต ตาปสา สพฺเพว อภินฺุณาสมปาตฺติโย ลภิตฺวา

^{๒๒๖} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๒๒๗} พ.ร.ล.ท. ตุมฺเหหิ.

^{๒๒๘} ร.ท. ผลํ ผลตํ. พ.ล. ผลาผลตํ.

^{๒๒๙} พ.ร.ล.ท. สตฺถริ.

^{๒๓๐} ล.ท. ปกฺกขิปฺปฺสู.

^{๒๓๑} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๒๓๒} พ.ล.ร.ท. ปริสาเวตฺวา.

^{๒๓๓} พ.ร.ล.ท. นิฏฺฐาเปตฺวา.

^{๒๓๔} ล. สารานิยํ. พ.ร.ท. สารานิยํ.

^{๒๓๕} พ.ร.ล.ท. นิสีทิ.

^{๒๓๖} พ.ล.ร.ท. ปิสทฺุโท.

^{๒๓๗} ท. นีจํ. พ.ล.ร. นีจํ.

^{๒๓๘} พ.ล.ร.ท. สมณฺุสทฺสทฺสานํ.

^{๒๓๙} พ.ล.ร.ท. อูฟาริ.

^{๒๔๐} ล.ท. วชฺชติ.

^{๒๔๑} พ.ร.ล.ท. กถํ ปปญฺุจํ.

^{๒๔๒} ล. ปิสทฺุโท นตฺถิ.

วณฺณคณฺฐสมฺปนฺนานิ ปฺุปฺพานิ อหริตฺวา^{๖๔๓} พุทฺธานํ โยชนปฺุปฺมาณํ ปฺุปฺผาสนํ^{๖๔๔}
 ปญฺญาปยีสุ. ทฺวิณฺณํ อคฺคสวากานํ ติคาวุตฺตํ เสสภิกฺขุณฺํ อพฺตมโยชนิกทิกเภา^{๖๔๕} สงฺฆนวกสฺส
 อฺสภมตฺตํ อโหสิ. ปญฺญตฺเตสฺส อาสเนสฺส สรทตฺตปโส ตถาคตฺสฺส ปุโรโต อญฺชลี ปคฺคเหตุวาท
 จิตฺโต^{๖๔๖} “ภนฺเต^{๖๔๗} มยฺหํ ทีฆรตฺตํ หิตสฺสขตฺถาย อิมํ ปฺุปฺผาสนํ อารุหฺตา”ติ อาท.

เอวํ นิสินฺเน สตฺถริ, เทว อคฺคสวากา เสสภิกฺขุ จ^{๖๔๘} อตฺตโน ปตฺตาสเน
 นิสีทึสุ. สรทตฺตปโส มหนฺตํ ปฺุปฺผตฺตํ คเหตุวาท ตถาคตฺสฺส มตฺถเก ธารยนฺโต
 อญฺจาลี.^{๖๔๙} สตฺถา “ชฎิลานํ อยํ สกฺกาโร มหปฺุผโล โหตุ”ติ นิโรธสมาปตฺตี สมาปชฺฐิ.
 สตฺถุ สมาปตฺตี^{๖๕๐} สมาปนฺนภาวํ ญตฺวา เทว อคฺคสวากาปิ เสสา ภิกฺขุปี สมาปตฺตี^{๖๕๑}
 สมาปชฺฐีสุ. ตถาคเต สตฺถาหํ นิโรธสมาปตฺตี สมาปชฺฐิตฺวา นิสินฺเน, อนุเตวาลิกา,
 ภิกฺขาจรรกาเล สมฺปตฺเต,^{๖๕๒} วนมฺูลผลลาผลํ ปริภุญฺชิตฺวา เสสกาเล พุทฺธานํ อญฺชลี ปคฺคยฺห
 ตัญฺจนฺติ. สรทตฺตปโส ปน ภิกฺขาจรรปี อคฺนฺตฺวา อตฺตนา ปฺุปฺผตฺตํ คหิตนียาเมเนว
 สตฺถาหํ ปิติสฺสฺเชน วิตินาเมสิ.^{๖๕๓} สตฺถา นิโรโต วุญฺจาย^{๖๕๔} ทกฺขิณปสฺสเส นิสินฺนํ อคฺค
 สวากํ นิสภตฺถเร อามนฺเตสิ “นิสภ สกฺการการานํ^{๖๕๕} ตาปฺसानํ^{๖๕๖} ปฺุปฺผาสนา
 นฺุเมทนํ กโรหี”ติ. เถโร จกฺกวตฺติริญฺโอบ สนฺติกา ลทฺธมมหาลาโภ มหาโยโร วีย
 ตฺถุจฺमानโส^{๖๕๗} สวากปารมิณาเถ^{๖๕๘} จตฺวา^{๖๕๙} ปฺุปฺผาสนานฺุเมทนํ อารภี.^{๖๖๐} ตสฺส

^{๖๔๓} พ.ล.ร.ท. อหริตฺวา.

^{๖๔๔} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๖๔๕} พ.ร.ล.ท. อพฺตมโยชนํ.

^{๖๔๖} ล.ท. ติโต.

^{๖๔๗} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๖๔๘} ร.ล.ท.พ. วา.

^{๖๔๙} ล. อญฺจาลี.

^{๖๕๐} ร.ล.ท.พ. สตฺถุ สมาปตฺตี อิติ นตฺถิ.

^{๖๕๑} พ.ล.ท.ร. สมาปตฺตี นตฺถิ.

^{๖๕๒} ล.ท. สํปตฺเต.

^{๖๕๓} ล.ท.ร. วิตินาเมสิ.

^{๖๕๔} ล. วุญฺจาย.

^{๖๕๕} ร.ล.ท.พ. สกฺการํ การานํ.

^{๖๕๖} ล. ตาปฺसानํ นตฺถิ.

^{๖๕๗} ร.ล.ท. ตฺถุจฺमानโส.

เทศนาวสานเน พุதியสาวกั อามนุเตสิ “ ตูว์ปี ภิกขุ ฌมมံ เทเสหี”ติ. อโนมตฺเถโร^{๖๖๑}
 เตปีฎัก^{๖๖๒} พุทฺธวจนั สมนฺนิตฺตวา ฌมมံ เทเสสิ. ทฺวินนปี^{๖๖๓} อคฺคสาวกานั^{๖๖๔} เทสนาย
 เอกสฺสาปี อภิสมโย นาโหสิ. อถ สตุถา อปริมาถเน พุทฺธวิสเย จตฺวา^{๖๖๕} ฌมฺมเทสนั^{๖๖๖}
 อารภิ. เทสนาวสานเน จเปตฺวา^{๖๖๗} สรทตาปัสสั สพฺเพปี^{๖๖๘} จตฺสตุตฺตีสหสฺสชฺฐีลา อรหตฺตํ
 ปาปฺถนีสฺส. ตสฺส กิร^{๖๖๙} พุทฺธานั พุติยาสนเน นิสีทิตฺวา สาวกปารมิตฺวา^{๖๗๐} จตฺวา^{๖๗๑} ฌมมံ
 เทสยโต อคฺคสาวกสฺส ฌมฺมเทสนั โสตุ^{๖๗๒} อารทฺทกาลโต ปฏฺจาย^{๖๗๓} “ อโห วตาหปี อนาค
 เต อฺปฺปชฺชนกสฺส^{๖๗๔} พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา สาวเกน ลทฺธธฺรึ ลภเยยฺนุ”ติ จิตฺตํ อฺทฺปาเท
 สิ.^{๖๗๕} โส เตน ปรีวิตฺทเกน มคฺคผลปฏฺิเวธั^{๖๗๖} กาทฺตุ นาสภฺชิ. ตถาคตฺตํ ปน วนฺทิตฺวา สมนฺ
 เข จตฺวา^{๖๗๗} อาท “ ภาณเต ตฺมฺหากั อนฺนตฺราสเน นิสินฺโน ภิกขุ ตฺมฺหากั สาสเน โก
 นาโม โหตี”ติ.^{๖๗๘} มยา ปวตฺตติตฺตํ ฌมฺมจกฺกั อนฺุปวตฺเตนฺุโต สาวกปารมิ-

^{๖๕๘} ร.ล.ท.พ. สาวกปารมิตวา.

^{๖๕๙} ร.ล.ท. ฤตฺวา.

^{๖๖๐} ล. อารติ.

^{๖๖๑} ท. อโนมตฺเถโร. ร.ล.พ. อโนมโนตฺเถโร.

^{๖๖๒} พ.ล.ท.ร. ตีปีฎัก.

^{๖๖๓} ท. ทฺวินน.

^{๖๖๔} ร.ล.ท.พ. สาวกาน.

^{๖๖๕} ร.ท. ฤตฺวา.

^{๖๖๖} พ.ล.ท.ร. ฌมฺมเทสนาย.

^{๖๖๗} ร.ท. ฤตฺวา.

^{๖๖๘} ร.ล.ท.พ. ปีสทฺโท นตฺถิ.

^{๖๖๙} ล.ท.ร.พ. กิร นตฺถิ.

^{๖๗๐} ร.ท. ฤตฺวา.

^{๖๗๑} พ.ล.ร.ท. -ปารมิ-

^{๖๗๒} พ.ล.ร.ท. ฌมฺมเทสนั โสตุ อิติ นตฺถิ.

^{๖๗๓} ล. วุฑฺฒาย.

^{๖๗๔} ร.ล.ท. อฺปฺปชฺชนกสฺส.

^{๖๗๕} พ.ท.ล.ร. อฺทฺปาเท.

^{๖๗๖} ร.ล.ท. มคฺคผลปฏฺิเวธั.

^{๖๗๗} ร.ท. ฤตฺวา.

^{๖๗๘} พ.ล.ท.ร. โหตี นตฺถิ.

ฌานสุส^{๖๗๙} โภฏิปุตโต โสฬส ฌานสุส^{๖๘๐} ปฏิวชิตฺตวา จิตฺ^{๖๘๑} ว มยฺหํ สาสเน
 อคฺคสาวโก นาม เอโส”ติ. “ภนฺเต ยวายํ มยา สุตฺตาทํ ปฺุพฺพจตฺตํ ฐาเรนฺเตน สกฺกาโร
 กโต อหํ อิมสุส ฌเนน อญฺญํ สกฺกตฺตํ วา พุรฺหมตฺตํ วา น ปตฺตฺตมฺ^{๖๘๒} อนาคเต ปน
 อຍ် นิสฺสํสํ ธรโร วีย เอกสุส พุทฺธสุส อคฺคสาวโก ภาเวยฺย”ติ^{๖๘๓} ปตฺตฺนํ อกาสิ. สุตฺตา
 “ สมิชฺฌิสฺสตี นุ โข อิมสุส ปุริสสุส ปตฺตฺนา”ติ อนาคตํสํวณํ เปเสตฺวา โอลฺลเกนฺโต
 กပ္ပสฺตสฺสหาสิกํ เอกํ อสงฺเขยฺย^{๖๘๔} อติกฺกมิตฺวา สมิชฺ ฌนฺภาวํ อทฺทส. ^{๖๘๕} ทิสฺวา จ
 ปน สรทฺตาปสํ อาน น เต อຍ် ปตฺตฺนา โมฆา ภวิสฺสตี อนาคเต ปน กပ္ပสฺต-
 สหาสิกํ อสงฺเขยฺย อติกฺกมิตฺวา โคตโม นาม พุทฺโธ อပ္ပชฺชิสฺสตี, ตสฺส มาตา มหา
 มายา เทวี ภวิสฺสตี, ปีตา สุกฺโขทโน นาม มหาราชฺา, ปุตฺโต ราชฺุโล นาม,
 อပ္ပจฺจาโก^{๖๘๖} อานนฺโท นาม, ทุตฺติยสาวโก โมคฺคฺลฺลาโน นาม, ตฺวํ ปนสุส
 อคฺคสาวโก ฌมฺมเสนาปตี สารีปุตฺโต นาม ภวิสฺสตี”ติ. เอวํ ตาปสํ พุยากริตฺวา
 ภิกฺขุสํฆปริวฺโต อากาสํ ปกฺขนฺนฺ^{๖๘๗} สรทฺตาปโลปิ อนฺเตวาลิกฺเกรณํ สนฺตํกํ คนฺตุวา
 สหายกสุส สิริวฑฺฒกฺกมฺพิกสุส สาสนํ เปเสสิ “ ภนฺเต มม สหายกสุส วเทถ
 สหายเกน เต สรทฺตาปเสน อนฺนํทสฺสิสฺส พุทฺธสุส ปาทมฺมฺลฺลฺลฺล อนาคเต อပ္ပชฺชนกสุส
 โคตมพุทฺธสุส สาสเน อคฺคสาวกฺกฺจฺจํ ปตฺตฺตี”^{๖๘๘} ตฺวํ ทุตฺติยสาวกฺกฺจฺจํ ปตฺตฺเถหิตฺติ.
 เอวญฺจ ปน วตฺวา เถเวหิ ปุเรตฺรเมว เอกปฺสฺเสน คนฺตุวา สิริวฑฺฒสุส นิเวสนทฺวาเร
 อญฺจาสี. ^{๖๘๙} สิริวฑฺโฒ^{๖๙๐} ตํ ทิสฺวา “ จิริสฺส”^{๖๙๑} วต เม อຍฺโย อาคโต”ติ อาสเน

^{๖๗๙} ร.ล.ท. สวากปารมิตฺต.

^{๖๘๐} ท.โสทฺทปณฺณ. ร.ล.พ. โสฬสปณฺห.

^{๖๘๑} ร.ท. ติโต.

^{๖๘๒} พ.ร.ล.ท. ปฏฺเจมิ.

^{๖๘๓} ล. ภวิสฺ.

^{๖๘๔} ล.ท.พ. อสงฺเขยฺ. ร. อสงฺเขยฺ.

^{๖๘๕} ล. อทฺทส.

^{๖๘๖} ล.ท. อပ္พจฺจาโก.

^{๖๘๗} ล.ท. ปกฺขนฺน.

^{๖๘๘} พ.ล.ท.ร. ปฏฺจิตฺ.

^{๖๘๙} ล.ท. อญฺจาสี.

^{๖๙๐} ท.ล. สิริวฑฺโท.

นีสีทาเปตฺวา อตฺตนา นัจฺจเร อาสเน นิสฺสินฺโน “อนฺนเตวาลิกปริสา^{๖๙๒} ปน โว ภาณฺเต น
 ปญฺญาณนฺตี”ติ ปุจฺฉิ, “อาม สมฺม, อมฺหากํ อาสฺสสมฺ”^{๖๙๓} อนินฺมทฺสฺสี พุทฺโธ อาคโต, มยฺ
 ตสฺส อตฺตโน พเลน สกฺกาโร กริมฺหา, สตุถา สพุเพสฺส ธมฺมํ เทเสสฺสิ, เทสฺนาปริโยสฺยานे จ
 เปตฺวา^{๖๙๔} มํ เสสา อรหตฺตํ ปตฺตา^{๖๙๕} ปพุพฺพชฺชีสุ, อหํ สตุถุ อคฺคสวากํ
 นิสฺสภตฺตเณโร ทิสฺวา อนาคเต อุปฺปชฺชนกฺสฺส โคตมพุทฺธสฺส นาม สาสเน อคฺค-
 สวากฺกุจฺจานํ^{๖๙๖} ปตฺตเสสฺสิ,^{๖๙๗} ตฺวํปิ ตสฺส สาสเน พุทฺธิยสวากฺกุจฺจานํ ปตฺตเณหิ”ติ.^{๖๙๘} “มยฺหํ
 พุทฺเธหิ สทฺธิ ปริจโย นตฺถิ ภาณฺเต”ติ. “พุทฺเธหิ สทฺธิ กถนํ มยฺหํ ภาโว โหตุ, ตฺวํ
 มหนตฺตํ อภิสกฺกาโร สชฺเชหิ”ติ.

สิริวทฺโธ^{๖๙๙} ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา อตฺตโน นิเวสนทฺวาเร อญฺจกรีสฺมตฺตํ

จฺานํ^{๗๐๐} สมตฺตํ^{๗๐๑} อลงฺกาเรตฺวา^{๗๐๒} วาลุกํ โยเกธาเปตฺวา ลาชฺปญฺจมานิ ปุปฺพานิ^{๗๐๓}
 วิกิริตฺวา^{๗๐๔} นิลุปลจฺจหนํ มนุทฺทปํ กาทฺเรตฺวา พุทฺธาสนํ ปญฺญาเปตฺวา เสสภิกฺขุณฺปิ
 อาสนานิ ปฏฺฐิยาเทตฺวา มหนตฺตํ สกฺกาโรสมฺมานํ สชฺเชตฺวา พุทฺธานํ นิมนฺตฺนตฺถาย
 สรทตฺตปสฺสสฺส สญฺญํ อทาสฺสิ. ตาปโส ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา^{๗๐๕} พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ^{๗๐๖}

^{๖๙๑} พ.ล.ท.ร. จีรศตฺ.

^{๖๙๒} ร.ล.ท.พ. อนฺนเตวาลิโน อนนฺกปริสา.

^{๖๙๓} ร.ท.ล. อสฺสมํ. พ.อาสฺม.

^{๖๙๔} ท.ล.ร. ถเปตฺวา.

^{๖๙๕} พ.ท.ร.ล. ปตฺตา.

^{๖๙๖} ท.ล.อคฺคสวากฺกุจฺจานํ.

^{๖๙๗} ร.ท. ปฏฺฐิเสสฺสิ.

^{๖๙๘} ท.ร. ปฏฺฐิเสหิ.

^{๖๙๙} ท.ล. สิริวทฺโธ.

^{๗๐๐} ร.ล. ถานํ.

^{๗๐๑} ล.ร.ท. สมตฺตํ.

^{๗๐๒} ร.ล.ท. กาทฺเรตฺวา.

^{๗๐๓} ล. ปุปฺพานิ นตฺถิ.

^{๗๐๔} พ.ร.ล..ท. วิกิริยาเปตฺวา.

^{๗๐๕} ล. สฺพุทฺธา.

^{๗๐๖} พ.ล.ร.ท. ภิกฺขุสงฺฆํ.

คเหตฺวา สหายสฺส นิเวสนํ อคฺมาสิ.^{๗๐๗} สิริวฑฺฒิม ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ตถาคตฺสฺส หตฺถโต
 ปตฺตํ คเหตฺวา มณฺฑปํ^{๗๐๘} ปเวเสตฺวา ปญฺญตฺตาสเนสฺส^{๗๐๙} นิสินฺนสฺส พุทฺธปฺปมฺขสฺส
 ภิกฺขุสํฆสฺส ทกฺขิโณทกํ^{๗๑๐} ทตฺวา ปถเนตฺถโกชเนน ปรีวีสิตฺวา^{๗๑๑} ภาตฺตทิจฺจปรีโยสฺสานเ^{๗๑๒}
 พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสํฆํ มหารเหหิ วตฺถเหหิ อจฺฉาเทตฺวา “ภนฺเต นายํ อารมฺโห อปฺปมตฺต-
 กฺกุจฺจานตฺถํ^{๗๑๓} ปเวเทมิ, อิมินา ว^{๗๑๔} นียาเมเน สตฺตทาหํ อนุกมฺปกํ กโรถา”ติ. สตฺถา
 อธิวาเสสิ.^{๗๑๕} โส เตเนว นียาเมเน สตฺตทาหํ มหาทานํ ปวตฺเตตฺวา^{๗๑๖} ภาควนฺตํ วนฺทิตฺวา
 อญฺชลี ปคฺคเหตฺวา จิตฺโต^{๗๑๗} อหา “ภนฺเต มม สหาโย สรทตาปโส ยสฺส สตฺถ
 อคฺคสาวโก โหมีติ^{๗๑๘} ปตฺถเสสิ, อนํ ตสฺส ตถาคตฺสฺส ว ทฺตฺติยสาวโก ภวามิ”ติ. สตฺถา
 อนาคตํ โอลิเกตฺวา ตสฺส ปตฺถนาย สมิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา พุยาภาสิ.

เอวํ ปุพฺพปตฺถนาวเสน เตน อุภปิ จ สตฺถา อคฺคสาวกฺกุจฺจานเ^{๗๑๙}
 จเปตฺวา^{๗๒๐} สาริปฺตฺตตฺถเธรสฺส อรหตฺตทิวเสเยว มาชปฺถุณฺณมายํ สาวกฺสนฺนิปาตํ อภาสิ.

อคฺคสาวกปฺพพฺพชฺชาปรีวตฺโต^{๗๒๑} นิฏฺฐจิตฺโต.^{๗๒๒}

^{๗๐๗} ท. อคฺคมาสิ.

^{๗๐๘} ร.พ.ล.ท. มณฺฑทิริ.

^{๗๐๙} พ.ร.ล.ท. ปญฺญตฺตาสเน.

^{๗๑๐} ล. ทกฺขิโณทกํ.

^{๗๑๑} ล.ท. ปรีวีสิตฺวา.

^{๗๑๒} พ.ท.ร.ล. ภาตฺตปรีโยสฺสานเ.

^{๗๑๓} พ.ร.ท.ล. อปฺปมตฺตคฺคถาย.

^{๗๑๔} พ.ร.ล.ท. จสทฺโท ทิสฺสติ.

^{๗๑๕} ร. อธิวาเสสิ.

^{๗๑๖} ร. ปวตฺตาเปตฺวา. พ.ล.ท. ปวตฺติตฺวา.

^{๗๑๗} ร.ล.ท. จิตฺโต.

^{๗๑๘} พ.ร.ล.ท. โหคฺ.

^{๗๑๙} ร.ท. อคฺคสาวกคฺคถานเ.

^{๗๒๐} ล.ท.ร. ธิเปตฺวา.

^{๗๒๑} ร.ท.ล. พิมฺพิสารสมากเม สาริปฺตฺตโมคฺคถฺลนปฺพพฺพชฺชาปรีวตฺโต.

^{๗๒๒} ท. นิตฺถิตฺโต.

๓.๓ (๑๘) กบิลวตถุคมนตรีวิวัตต

สพพสตุตทิตสุขตุถาย ปญญา สัมตตนิกา ยา จริยา พุทฺธตุตฺ ปฏฺฐิลาภ-
 นตุถาย^{๗๒๓} จตุณฺนมสงฺเขยฺยานิ^{๗๒๔} กปฺปสฺตสทฺสฺसानมพฺภนฺตเร วุตฺตมาเนน^{๗๒๕} ทฺยาลุณา
 ภควตา กตา, ยา ว เวสฺสฺสนฺตฺรกาเล จ โลกฺหิตฺ สฺมปฺทาเทนฺเตน^{๗๒๖} กตา, สฺา^{๗๒๗}
 โลกฺตฺถจฺริยา นาม. ภาตฺตีนิ ปน ทฺวีสุ กาลेषฺสุ ติวฺริสุขสฺมปฺทานตุถิ^{๗๒๘} ยา จ ปวตฺติตฺตา
 สฺา^{๗๒๙} ภาตฺตฺถจฺริยา นาม. สพฺพปาปี ตา จริยาโย อจฺฉินฺตฺยา ปสฺตฺถา จ อภฺยตฺตรา จ

^{๗๒๓} ล.ร. ปติลาภนตุถาย.

^{๗๒๔} ร.ล.ท. จตุณฺนํสํเขยฺยานิ.

^{๗๒๕} ร. วุตฺตมาเนน.

^{๗๒๖} ร.ล.ท. สัมปทาเทนฺเตน.

^{๗๒๗} ร. สฺา นตุถิ.

^{๗๒๘} ร.ล.ท. ติวฺริสุขสํปทานตุถิ.

^{๗๒๙} ร. สฺา นตุถิ.

อติวิยจิมานียตรา^{๗๓๐} จ โหนฺติ. นนุ จ ภาตีสงฺขาตานิ^{๗๓๑} สากิยราชูนมตฺถาย ปรมสฺซํ
 ทิฏฺฐธมฺมผลสฺมาปตฺติ^{๗๓๒} โอยหาย สญฺจโยชนํ^{๗๓๓} คนฺตฺวา เตสํ โสภสฺสลํ สมฺพุทฺธิตฺวา ธมฺมกถ
 โนสเถน ติกิจฺฉิตฺวา อมตฺมหานิพฺพานे ปตฺติฏฺฐเปสฺสิ. ตถาคเต ปน ตสฺมีเยว
 เวพฺพวนฺยุยานे^{๗๓๔} วิหรนฺเต สฺพุทฺโธทนมหาราชฺา “ปฺตุโต กิร เม ฉ วสฺसानิ ทฺวกรฺการิกํ
 กริตฺวา^{๗๓๕} ปรมภิสฺมุโพธิ^{๗๓๖} ปตฺวา ปวตฺติตฺตปวธมฺมจกฺโก ราชคหํ อฺปนฺนิสฺสาย
 เวพฺพวนฺมหาวิหาเร^{๗๓๗} วิหฺรตี”ติ สฺตฺวา อญฺญตฺริ อมจฺจํ อามนฺเตสฺสิ “เอหิ ภณฺ,
 ปฺริสฺสทฺสฺสปริวาริ ราชคหํ คนฺตฺวา มม วจเนน ‘ปีตา โว สฺพุทฺโธทนมหาราชฺา
 ทฺวสฺสกาโมติ วตฺวา ปฺตุตํ เม คนฺหิตฺวา เอหิ”ติ อาห. โส “เอวํ เทวา”ติ ญฺเอย วจฺนํ
 สิริสา สมฺปฺกฺิจฺฉิตฺวา^{๗๓๘} ปฺริสฺสทฺสฺสปริวาริ ชิปปฺเมว สญฺจโยชนมคฺคํ^{๗๓๙} คนฺตฺวา ทส
 พลสฺส จตฺตฺปฺริสฺสมชฺุเม นิสฺสีทิตฺวา ธมฺมเทสฺนเวลาย วิหารํ ปาวิสฺสิ. โส “ติฏฺฐตฺตฺ ตาว ญฺเอย
 ปหิตฺสาสนฺน”ติ ปฺริสฺปฺริยนฺเต จิตฺโต^{๗๔๐} สตฺถุ ธมฺมเทสฺนํ สฺตฺวา ยถาจิตฺโต^{๗๔๑} ว ปฺริสฺสทฺส
 เสน สทฺธิ อรหตฺตํ ปตฺวา ปพฺพชฺุชฺิ ยาจิ. ภคฺวา^{๗๔๒} “เอถ ภิกฺขโว”ติ หตฺถํ ปสาเรสฺสิ,
 เต^{๗๔๓} สพฺเพ ตํขณฺณเวยว^{๗๔๔} อิทฺธิมยปตฺตจิวรรธฺวา วสฺสสติกเถรา วิย อเหสฺสุ. อรหตฺตปตฺ
 ตกาลโต ปฏฺจาย^{๗๔๕} ปน อริยา^{๗๔๖} นาม มชฺุณโต^{๗๔๗} ว โหนฺตี”ติ^{๗๔๘} โส^{๗๔๙} ญฺเอยา^{๗๕๐}

^{๗๓๐} ร.ล.ท. อติวิยปฺนิยตรา.

^{๗๓๑} พ.ร.ล.ท. จญฺญาตีสงฺขาตานิ.

^{๗๓๒} ร.ท. –สฺมาปตฺติ.

^{๗๓๓} พ.ท.ล. สญฺจโยชนํ.

^{๗๓๔} ท. เวลฺวา-

^{๗๓๕} พ.ร.ล.ท. จริตฺวา.

^{๗๓๖} ร.ล.ท. ปรมภิสฺมุโพธิ.

^{๗๓๗} พ.ล.ร.ท. เวพฺพวน.

^{๗๓๘} ร.ล.ท. สํปฺกฺิจฺฉิตฺวา.

^{๗๓๙} พ.ล.ร.ท. สญฺจโยชนมคฺคํ.

^{๗๔๐} ร.ท.ล. ติโต.

^{๗๔๑} ร.ท. ยถาจิตฺโต.

^{๗๔๒} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๗๔๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๗๔๔} ร. สพฺพตฺตํ.

^{๗๔๕} ล.ท. ปฏฺจาย.

ปหิตตาสานัน น ทสพลลลส กเถสิ. ราชา “เนว คตโก อากจจติ,^{๗๕๑} น จ^{๗๕๒} สานัน สยยตี”
 ตี^{๗๕๓} “ปุตตี เม คณหิตวา เอหิ ภณ, ตูมิ คจจนา”ตี เตเนว นิยามเน อญญัม อมจจ
 เปเสสิ. โสปี คนุตวา ปุริมเนเนว สหุตี ปริสาย อรหตุตี ปตวา
 ตุนหิ^{๗๕๔} อโหสิ. ราชา เอเตเนว นิยามเน ปุริสสทสสปริวาเรน จ อมจเจ เปเสสิ. สพเพ
 อตตโน กิจจํ นิฐาเปตวา^{๗๕๕} ตุนหิกาวา^{๗๕๖} ตตเถว นิสีทิสฺสุ.

ราชา สานนมตตมปิ^{๗๕๗} อหริตวา อากิจขิตฺตุ อลภิตวา จินเตสิ “เอตตกา
 ชนา มยิ สินะหาภาเวน สานนมตตปิ น^{๗๕๘} ปจจหาหริสฺสุ “โก นุ โข เม วจันํ กริสฺสตี”ตี
 สพพิ ราชवलลภํ โอลเณนโต กาทุทายี^{๗๕๙} อททส. โส กิร รญโย สพพตถ-
 สาทโก^{๗๖๐} อมจจเจ^{๗๖๑} อพุนตริโก อติวิสสาสิโก^{๗๖๒} โพนิสตเตน สหุตี เอกทิวเส-
 เยว^{๗๖๓} ชาโต^{๗๖๔} สหปัสสุกพิโก^{๗๖๕} สหายโก.^{๗๖๖} อถ นํ ราชา อามนฺเตสิ^{๗๖๗} “ตาต

^{๗๕๖} พ.ล.ร.ท. อริโย.

^{๗๕๗} พ.ล.ร.ท. มชฺฌโต.

^{๗๕๘} พ.ล.ร.ท. โหตีติ.

^{๗๕๙} พ.ล.ร.ท. นตุถิ.

^{๗๕๐} พ.ร.ล.ท. รญโย.

^{๗๕๑} พ.ร.ล.ท. ภควโต อากมนํ.

^{๗๕๒} พ.ล.ร.ท. นตุถิ.

^{๗๕๓} พ.ล.ท. สยยตีติ.

^{๗๕๔} ท. ตุนหิ.

^{๗๕๕} ล.ท. นิฐาเปตวา.

^{๗๕๖} ร.ล.ท. ตุนหิกาวา.

^{๗๕๗} ร.ล.ท. สานนมตตปิ.

^{๗๕๘} ล. นสทโท นตุถิ.

^{๗๕๙} ร.ล.ท. กาทุทายี.

^{๗๖๐} จิ. สพพสาธโก.

^{๗๖๑} ท. อมจจา.

^{๗๖๒} จิ. อติวิย วิสสาธโก. พ.ร.ล.ท. นตุถิ.

^{๗๖๓} พ.ร.ล.ท. เอกทิวตี

^{๗๖๔} จิ. สหชาโต.

^{๗๖๕} ท. สหปัสสุกพิโก. จิ. สหปัสสุกพิโก.

^{๗๖๖} จิ. อโหสิ.

กาฬุทายี^{๗๖๘} อหิ มม ปุตุตฺติ ปสฺสิตฺตกาโม^{๗๖๙} นวปฺริสฺสทสฺสธานี^{๗๗๐} เปเสสฺสี,
 เอกปฺริโสปี^{๗๗๑} อาคนฺตุวา สาสนมตฺตํ^{๗๗๒} อารโจะตา^{๗๗๓} นตฺถิ, ทุชฺชานโน ปน โข
 เม^{๗๗๔} ชีวิตนฺตุตราโย, อหิ ชีวมาโน ว ปุตุตฺติ ทฏฺฐํ อิจฺฉามิ สกฺขิสฺสทฺธิ (๗๗๕) เม ปุตุตฺติ
 ทสฺเสตฺตุนํ”ติ. โส^{๗๗๖} “สกฺขิสฺสทฺธิ เทว^{๗๗๗} สเจ ปพฺพชิตฺตํ สกฺขิสฺสทฺธิ”ติ. “ตาท ตฺวํ^{๗๗๘}
 ปพฺพชิตฺตวา วา อปพฺพชิตฺตวา มยฺหํ ปุตุตฺติ ทสฺเสหิ”ติ. โส “สาธฺมฺ เทวา”ติ รณฺโถปฺเป สาสนํ
 อาทาย ราชคฺห์ คนฺตุวา สตฺถุ ฆมฺมเทสฺสนเวลาย ปฺริสฺสทฺธินฺตุเต จิตฺโต^{๗๗๙} ฆมฺมํ สุตฺวา
 สปริวารโ อรหตฺตผลํ ปตฺวา เอหิภิกฺขุภาเวเน ปตฺติจฺจาสฺสิ.^{๗๘๐}

*สตฺถา พุทฺโธ หุตฺวา ปจฺจมี^{๗๘๑} อนฺุตฺตวสฺสํ อธิปตฺตเน วสฺสิตฺวา วุฏฺฐวสฺสโต
 ปวาเรตฺวา ยาว กตฺติกมาสโต^{๗๘๒} กาทฺปกฺขปาติปทิวสฺเส^{๗๘๓} อฺฐเวลล์ คนฺตุวา ตตฺถ เทว
 มาเส วสนฺตุโต^{๗๘๔} เตภาตฺติกชฺฎฺฐิเล วิเนตฺวา ภิกฺขุสฺสทฺธิสฺสปริวารโ ปุสฺสสมาสฺปฺนฺณมาสิยํ^{๗๘๕} รา
 ชคฺห์ คนฺตุวา เทว มาเส วสฺสิตฺวา เอตฺตาวตฺตา พาราณสีโต นิภฺยมนฺตุตทิวสา จตฺตมาสา

^{๗๖๗} ชี.ส. อามนฺเตตฺวา.

^{๗๖๘} ร.ท.ล. กาลุทายิ. ส. อุทายิ.

^{๗๖๙} ชี.ส. ทฏฺฐํกาโม.

^{๗๗๐} ส. นวปฺริสฺสทสฺสธานี.

^{๗๗๑} ชี. เอเตสฺสุ เอโก ปฺริโสปี.

^{๗๗๒} ชี. สาสนมตฺตํ. พ.ร.ล.ท. ปิสทฺโท.

^{๗๗๓} ท. อโรเปตฺวา. ล. อโรเปตฺวา. ชี. อโรเจนฺโตปี. ส. อโรจโก นาม. พ.ร. อโรเจตฺวา.

^{๗๗๔} พ.ล.ท.ร. นตฺถิ.

^{๗๗๕} ท. โข นตฺถิ. พ.ล.ร. นุ โข.

^{๗๗๖} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๗๗๗} พ.ล.ร.ท. เทวาคิ.

^{๗๗๘} พ.ล.ท.ร. นตฺถิ.

^{๗๗๙} ล.ร. ติโต.

^{๗๘๐} ล. ปตฺติจฺจาสฺสิ.

* พุทฺธวํ. อ. ๓๔.

^{๗๘๑} ร.ล.ท. ปถมํ.

^{๗๘๒} ร. กตฺติกมาสโต. พ.ล.ร.ท. กตฺติกมาสโต.

^{๗๘๓} ร.ท. กาทฺปกฺขปาติปทิวสฺเส. พ.ล. กาทฺปกฺขปาติปทิวสฺเส.

^{๗๘๔} ท. วสนฺตฺวา.

^{๗๘๕} พ.ล.ร.ท. ปุสฺสสมาสฺปฺนฺณมาสิ.

ชาตา สกโล เหมนุโต อติกุกนุโต อุทายิเถรสฺส^{๗๘๖} อาคมนทิวสโต สตุตฺตภูจทิวสา
 วีติวตฺตา.^{๗๘๗} โส ผคฺคฺคณฺณปฺนฺณมาสิยฺ^{๗๘๘} จินฺเตสิ “อติกุกนุโต เหมนุโต วสนฺตสมโย^{๗๘๙}
 อนฺนปฺตโต, มนฺุสฺเสหิ สฺสฺสาณิ อุทฺธริตฺวา สมนฺุขสมฺุขญฺาเนหิ^{๗๙๐} จปีตานิ,^{๗๙๑} มคฺคา
 ตินฺตาทริตฺติตถสญฺณนา^{๗๙๒} ปจฺวี,^{๗๙๓} สฺุปฺพิตฺตํ วนสณฺุทฺ, ^{๗๙๔} ปฏฺิพชนกฺขเม^{๗๙๕} มคฺโค, กาโล
 ทานิ^{๗๙๖} ทสพลสฺส ภาติสงฺคหฺ กาทฺนุ”ติ จินฺเตตฺวา ผคฺคฺคณฺณปฺนฺณมาสิยฺ ภาควนฺตํ อุป
 สงฺกมิตฺวา ภาควโต กุลนคฺรํ คมนตฺถาย คมนวณฺณํ วนฺณณฺุโต จตฺสภูจิมตฺตา^{๗๙๗} คาทา
 โย อภาสิ. อยเมตฺถ สงฺเขโป.^{๗๙๘} วิตฺถาโร ตฺ ชินฺมทานิทาเน

“องฺคาริโน ทานิ^{๗๙๙} ทฺมา ภาทฺนุเต
 ผลฺลสิโน ฉทฺนํ วิปฺปหาย^{๘๐๐}
 เต อจฺจิมฺนุโตว^{๘๐๑} ปภาสยฺนฺติ^{๘๐๒}
 สมโย มหาวีโร องฺคิรฺसानํ.^{๘๐๓} ๑
 ทฺมา วิจิตฺตา สุวิราชฺมานา

-
- ^{๗๘๖} ท. อุทายิตฺเถรสฺส.
^{๗๘๗} พ.ล.ท.ร. วีติวตฺตา.
^{๗๘๘} พ.ล.ร.ท. ผคฺคฺคณฺณปฺนฺณมาสิยฺ.
^{๗๘๙} พ.ล.ท.ร. กิมฺหนฺตสมโย.
^{๗๙๐} ร.ท. สมนฺุขตฺถาเนหิ. ล. สมนฺุขฐฺาเนหิ. พ. สมนฺุขญฺาเนหิ.
^{๗๙๑} ร.ท. ถปีตานิ. ล. ฐปีตานิ.
^{๗๙๒} พ.ล.ท.ร. ทริตฺตสญฺณนา.
^{๗๙๓} ร.ล.ท. ปจฺวี.
^{๗๙๔} พ.ล.ท.ร. สฺุปฺพิตฺตา วนสณฺุทฺ.
^{๗๙๕} ร.ล.ท. ปตฺติพชนกฺขมา. พ. ปฏฺิพชนกฺขมา.
^{๗๙๖} พ.ล.ท.ร. มคฺคกาทานิ.
^{๗๙๗} พ.ล.ท.ร. จตฺสภูจิมตฺตา.
^{๗๙๘} ร.ล.ท. สฺเขโป.
^{๗๙๙} ชี. องฺคาริโนทานิ. พ.ล.ร.ท. อคาริโนทานิ.
^{๘๐๐} พ.ล.ท.ร. ฉทฺทฺนวิปฺปหาย.
^{๘๐๑} ส.ช. อจฺจมนฺุโต. พ.ล.ท.ร. อจฺจิมฺนุโต.
^{๘๐๒} ส. ปภาสยฺนฺติ.
^{๘๐๓} ชี. องฺคิรฺसानํ. พ.ล.ท.ร. กงฺคิรฺसानํ.

๒ รตตงฺกุเรเหว^{๘๐๔} ปลุลเวหิ^{๘๐๕}
 ๓ รตตงฺกุเรเหว^{๘๐๖} มณฺฑปสนฺนิภาสา^{๘๐๖}
 สมโย มหาวีร องฺคีรฺสานํ. ๒
 ๔ สุปฺปฬิตคฺคา^{๘๐๗} กุสฺสมะหิ ภูตฺติตา
 มนฺญญภูตฺตา สฺจิสฺสาธฺตฺตฺตา
 รุกฺขา วิโรจฺนติ^{๘๐๘} อุโภสฺสุ^{๘๐๙} ปสฺสเสสฺสุ^{๘๑๐}
 สมโย มหาวีร องฺคีรฺสานํ. ๓
 ๕ ฝเลหิเนเกหิ สมิตฺติภูตฺตา
 วิจิตฺตฺตฺตฺตา อุภโตวิกาเส
 ชุทฺทํ^{๘๑๑} ปิปาสฺปี วินทฺยนฺนติ
 สมโย มหาวีร องฺคีรฺสานํ. ๔
 ๖ วิจิตฺตมาลา สฺจิปลุลเวหิ
 สฺสชฺชิตฺตา^{๘๑๒} โมรฺกลาปสนฺนิภา
 รุกฺขา วิโรจฺนติ อุโภสฺสุ^{๘๑๓} ปสฺสเสสฺสุ^{๘๑๔}
 สมโย มหาวีร องฺคีรฺสานํ. ๕
 ๗ วิโรจฺมานา^{๘๑๕} ฝลปลุลเวหิ
 สฺสชฺชิตฺตา วาสนิวาสภูตฺตา

^{๘๐๔} ชี. รตตงฺกุเรเหว. พ.ล.ท.ร. รตตํ กุเรเหว.

^{๘๐๕} ชี. จ ปลุลเวหิ. พ.ล.ท.ร. สฺปลุลเวหิ.

^{๘๐๖} พ.ล.ท.ร. รตตงฺกุเรเหว มณฺฑปสนฺนิภาสา.

^{๘๐๗} ชี. สุปฺปฬิตคฺคา. พ.ล.ท.ร. สุปฺปฬิตคฺคา.

^{๘๐๘} ชี.ส. วิโรจฺนติ. พ.ล.ท.ร. วิโรจฺนติ.

^{๘๐๙} ส. อุภมฺหิ.

^{๘๑๐} พ.ท.ร.ล. อุโภ สฺปสฺสเส.

^{๘๑๑} ชี. ชุทฺทํ. พ.ร.ล.ท. ชุทฺทํ.

^{๘๑๒} พ.ล.ท.ร. สฺสชฺชิตฺตา.

^{๘๑๓} ส. อุภมฺหิ.

^{๘๑๔} พ.ท.ร.ล. อุโภสฺสุ ปสฺสเส.

^{๘๑๕} พ.ล.ร.ท. วิโรจฺมานา.

โตเสนุตติ อทธานกิลนุตสตุเต	
สมโย มหาวีร อังคีรสานัง.	๖
สุมุขลิตคคา ^{๘๑๖} วนคุมพนิสฺสิตา ^{๘๑๗}	
ลตา อเนกา สุวีราชมานา	
โตเสนุตติ สตุเต มณิมณฑปา ^{๘๑๘} ว	
สมโย มหาวีร อังคีรสานัง.	๗
ลตา ปเนกา ^{๘๑๙} ทุมนิสฺสิตา ว	
ปิเยหิ สทฺธิ สหิตา วฐฺวี ^{๘๒๐}	
ปโลกยณฺตี หิ ^{๘๒๑} สุกนุณคฺคณา	
สมโย มหาวีร อังคีรสานัง.	๘
วิจิตฺตนีลาทิมนุญญวณฺณา	
ทิสฺซา สมฺนตา อภิภูชมานา ^{๘๒๒}	
โตเสนุตติ มณฺชฺสสรตาทิ ^{๘๒๓} รตี	
สมโย มหาวีร อังคีรสานัง.	๙
มิกา จ นานา สุวีราชมานา	
อุตฺตงฺกคณฺณา ^{๘๒๔} มนุญฺญเนตฺตา ^{๘๒๕}	
ทิสฺซา สมฺนตตามภิวายณฺตี	
สมโย มหาวีร อังคีรสานัง.	๑๐
มนุญฺญเนตฺตา จ มหิ สมฺนตา ^{๘๒๖}	

^{๘๑๖} ชี. สุปฺพิตคฺคา. พ.ล.ท.ร. สุปฺพิตคฺคา.

^{๘๑๗} ชี. วนคุมพนิสฺสิตา. พ.ล.ร.ท. วนคุมพนิสฺสิตา.

^{๘๑๘} พ.ล.ท.ร. มณิมณฑปา.

^{๘๑๙} พ.ล.ร.ท. ปเนกา.

^{๘๒๐} ชี. วฐฺวี. พ.ล.ท.ร. วฐฺวี.

^{๘๒๑} ส.ช. ปโลกยณฺตีห. พ.ล.ร.ท. ปโลกยณฺตี.

^{๘๒๒} ชี. ภิภูชมานา. พ.ล.ร.ท. มภิภูชมานา.

^{๘๒๓} ชี. มณฺชฺสสรตาทิ. พ.ล.ท.ร. มณฺชฺสสรตาทิ.

^{๘๒๔} ชี. อุตฺตงฺกคณฺณา.

^{๘๒๕} ชี.ส. จ มนุญฺญเนตฺตา. พ.ล.ร.ท. มนุญฺญเนตฺตา.

วิจารณ์มานา หริตา จ สหุทลา สุปุณฺธิรุกขา โมฬินิวลฺงกตา ^{๘๒๗} สมโย มหาวีร อังคีรสานัน.	๑๑
สุตฺตชฺชิตา มุตฺตมยา ว วาลุกา สุตฺตญฺจิตา จารุสฺสผลสฺส ^{๘๒๘} ทาตา วิโรจยญฺเตว ทิสสา สมฺนฺตา สมโย มหาวีร อังคีรสานัน.	๑๒
สมํ สุตฺตสฺสํ สุตฺตญฺมิภาคํ มนุญฺญปฺปฺโตทยคณฺฐวาสิตํ ^{๘๒๙} วิจารณ์มานัน สุตฺติมญฺจํ ^{๘๓๐} โสภํ ^{๘๓๑} สมโย มหาวีร อังคีรสานัน.	๑๓
สุตฺตชฺชิตํ ^{๘๓๒} นนฺทนกานนํ ว วิจิตฺตนาณาทุมสฺสญฺจมญฺจิตํ สุตฺตคณฺฐุตํ ปวณํ สุตฺตมมํ สมโย มหาวีร อังคีรสานัน.	๑๔
สรา วิจิตฺตา วิวิธา มโนรมา สุตฺตชฺชิตา ปงฺกขปฺปญฺจทริกา ^{๘๓๓} ปสนฺนสฺสีโตทกจารุสฺสปณฺณา ^{๘๓๔} สมโย มหาวีร อังคีรสานัน.	๑๕
สุตฺตลลฺลนาณาวินฺนปงฺกเขหิ ^{๘๓๕}	

^{๘๒๖} ชี.ส. มหิ สมฺนฺตา. พ.ล.ท.ร. มหิสฺสมนฺตา.
^{๘๒๗} ชี. มาลินีว ลงฺกตา. พ.ล.ท.ร. สุปุณฺธิรุกขา หรินือลงฺกตา.
^{๘๒๘} พ.ล.ท.ร. จารุสฺสผลสฺส.
^{๘๒๙} ชี. มนุญฺญปฺปฺโตทยคณฺฐวาสิตํ. พ.ร.ล.ท. มนุญฺญปฺปฺโตทยคณฺฐวาสิตํ.
^{๘๓๐} ชี. สุตฺติมญฺจํ. พ.ล.ร.ท. สุตฺติมญฺจํ.
^{๘๓๑} พ.ล.ท.ร. โสภํ.
^{๘๓๒} ชี.ส. สุตฺตชฺชิตํ. พ.ล.ร.ท. สุตฺตชฺชิตํ.
^{๘๓๓} ชี. ปงฺกขปฺปญฺจทริกา. พ.ล.ร.ท. ปงฺกขปฺปญฺจทริกา.
^{๘๓๔} ชี.ส. ปสนฺนสฺสีโตทกจารุสฺสปณฺณา. พ.ล.ร.ท. ปสนฺนสฺสีโตทกจารุสฺสปณฺณา.

วิราชมานา สุจิตสาธคนุชา	
ปโมทยนุเตว นรามรานํ	
สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๑๖
สุมุลลปงฺเกรหฺสนฺนินฺนินา ^{๘๓๖}	
ทิจา สมฺนฺตา มภินาทยนฺตา ^{๘๓๗}	
โมทฺนฺติ ภริยาหิ สมฺงฺคิโน เต ^{๘๓๘}	
สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๑๗
สุมุลลปฺปฺเภหิ รหํ คเหตุวา	
อลี ^{๘๓๙} วิธวณฺติ วิภูชฺมานา ^{๘๔๐}	
มธุมุหิ คนฺโธ วิทิสํ ปวายติ	
สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๑๘
อภินฺนนาทา มทวาร์ณา จ ^{๘๔๑}	
คิริหิ นชฺไซ สุวีราชิตา ว ^{๘๔๒}	
สวณฺติ ธวณฺติ จ วาริธารา ^{๘๔๓}	
สมโย มหาวีร อังคีรสานํ.	๑๙
คิริ ^{๘๔๔} สมฺนฺตา ว ปทิสฺสฺมานา	
มยฺรคิวา อิว นิลวณฺณา ^{๘๔๕}	
ทิสฺสา รชฺนฺทา ^{๘๔๖} ว วิโรจยณฺติ	

^{๘๓๕} ชี. สุมุลลนนาวิธปงฺกเซหิ.

^{๘๓๖} ชี. รุหสนนินฺนินา. พ.ล.ท.ร. สุมุลลปงฺเกรหฺสนฺนินฺนินา.

^{๘๓๗} พ.ล.ท.ร. อภินาทยนฺตา.

^{๘๓๘} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๘๓๙} ชี. อลี. ส. อพี. พ.ล.ร.ท. อลี.

^{๘๔๐} ชี. วิภูชฺมานา. พ.ล.ท.ร. วิภูชฺมานา

^{๘๔๑} ชี. ปภินนนาทา มทวาร์ณา จ. พ.ล.ท.ร. ปภินนนาทา มทวาร์ณา จ.

^{๘๔๒} ชี. จ วาริธารา. พ.ล.ร.ท. คิริมุห ธวณฺติ ปวาริธารา.

^{๘๔๓} ส. สุวีราชิตา. พ.ล.ท.ร.ช. สวณฺติ นชฺไซ สุวีราชิกา จ.

^{๘๔๔} ชี. คิริ. พ.ล.ท.ร. คิว.

^{๘๔๕} ชี. อิว นิลวณฺณา. พ.ล.ร.ท. มยฺรคิวา อินฺทนีลวณฺณา.

สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๐
มยุรสงฆา คิริมุตฺตสมิ ^{๔๔๗}	
นัจจุนฺติ นารีหิ สมงฺคีภูตา ^{๔๔๘}	
กฺุชฺชนฺติ ^{๔๔๙} นานามธฺุรฺสฺสเรหิ ^{๔๕๐}	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๑
สุวาทิกานกทิจา มนฺุณฺญา	
วิจิตฺตปฺตฺเตหิ วิราชมานา ^{๔๕๑}	
คิริมฺหิ จตฺวา อภินาทฺยนฺติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๒
สุมุลฺลปฺปฺผา กรมาภิกิณฺณา ^{๔๕๒}	
สุคฺคฺชนานาทลลฺงกตา ^{๔๕๓} จ	
คิริ ^{๔๕๔} วิโรจฺนฺติ ทิสฺ สมนฺตา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๓
ชลาสยาเนกสุคฺคฺชนานา ^{๔๕๕}	
สุรินฺทอฺยุยานชลาสยา	
สวณฺติ นชฺุไซ สุวิราชมานา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๒๔
วิจิตฺตติตฺเตหิ ^{๔๕๖} อลฺงกตา จ ^{๔๕๗}	

^{๔๔๖} ชี. คชินฺทา. พ.ล.ร.ท. วสนฺตา.

^{๔๔๗} ชี. คิริมุตฺตสมิ. พ.ล.ท.ร. มยุรสงฆา คิริมุตฺตสมิ.

^{๔๔๘} ชี. สมงฺคีภูตา.

^{๔๔๙} ชี. กฺุชฺชนฺติ. พ.ล.ท.ร. กฺุชฺชนฺติ นานามธฺุรฺสฺสเรหิ.

^{๔๕๐} ชี. นานามธฺุรฺสฺสเรหิ. ส. ทิจฺชา มธฺุรฺสฺสเรหิ.

^{๔๕๑} พ.ล.ท.ร. วิโรจฺมานา.

^{๔๕๒} ชี. สุมุลฺลปฺปฺผา กรมาภิกิณฺณา. พ.ล.ท.ร. สุมุลฺลปฺปฺผกรมาภิกิณฺณา.

^{๔๕๓} ร. ทลลฺ กตฺวา.

^{๔๕๔} ชี. คิริ.

^{๔๕๕} ชี. ผลาสนาเนกสุคฺคฺชนานา. พ.ล.ร.ท. ผลาสนาเนกสุคฺคฺชนานา.

^{๔๕๖} ชี.ส. วิจิตฺตติตฺเตหิ.

มณฺเฑณนนานามิคปกุชฺชิปาสา ^{๔๕๘}	
นชฺชโช วิโรจนฺติ สฺสสนฺทมานา	
สมโย มหาวีร องฺคีรฺसानํ.	๒๕
อุโปสุ ปสฺเสสุ ชลาสเยสุ	
สุปฺปผิตา จารุสฺสคนฺธรูกฺขา ^{๔๕๙}	
วิภูสิตคฺคา ^{๔๖๐} สฺสรฺสนฺทวิ	
สมโย มหาวีร องฺคีรฺसानํ.	๒๖
สฺสคนฺธนนานาทุมชลาภิกณฺเฑ	
วณฺ์ วิจิตฺตํ สฺสรฺนฺททณฺ์	
มโนภีรามาํ สตตํ ยตฺถินํ	
สมโย มหาวีร องฺคีรฺसानํ.	๒๗
สมฺปนฺนนานาสฺสจฺฉินฺนปานา	
สพฺยญฺชนา สาธฺรฺเสน ยุตฺตา	
ปถฺสฺ คาเม สฺสลาภา มณฺเฑณฺา	
สมโย มหาวีร องฺคีรฺसानํ.	๒๘
วิราชิตา อสาสี มหี สมฺนฺตา	
วิจิตฺตวณฺเฑนา กุสฺสมาสนฺสฺส	
รตฺตินฺทโคเปหิ อลงฺกตา ว	
สมโย มหาวีร องฺคีรฺसानํ.	๒๙
วิสฺสุทฺธสทฺธาทิกุณฺเฑหิ ยุตฺตา	
สมฺพฺพุทฺธราชํ อภิปฺภฺยญฺตฺา ^{๔๖๑}	
พฺหฺุหิ สพฺเพ ว ^{๔๖๒} ชนา สมฺนฺตา	

^{๔๕๗} ชี. อลงกตา จ. ส. สมมลงกตา. พ.ล.ร.ท. วิจิตตภูมีหิ คีรีภีรมา.

^{๔๕๘} พ.ท.ล.ร. มณฺเฑณนนานามิคปกุชฺชิวาสา.

^{๔๕๙} พ.ล.ท.ร. สุปฺปผิตจารุสฺสคนฺธรูกฺขา.

^{๔๖๐} ชี. วิภูสิตคฺคา. พ.ล.ร.ท. วิภูสิตคฺคา.

^{๔๖๑} ชี. อภิปฺตฺยญฺตฺา.

^{๔๖๒} ส. ตตฺเถว.

สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๓๓
สุภณชส์ ^{๘๗๕} โยชนโยชเนสุ ^{๘๗๖}	
สุภิกขคามา สุลภา มนุญญา	
ชนาภิกิณณา สุลภนุปนาวา ^{๘๗๗}	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๓๔
ปหุตฉายุทกรมมฏตา ^{๘๗๘}	
นิวาสินี ^{๘๗๙} สพุพสุขปทาตา	
วิศาลสาธา จ สภา พหุ ^{๘๘๐} จ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๓๕
วิจิตุนานาทุมสนุทมนุฑิตา ^{๘๘๑}	
มนุญญอชยยานสุโปกษรณโอบ ^{๘๘๒}	
สุมาปีตา สาธุสุคนุคณา	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๓๖
วาโต มุทสูตเลสาธูโป ^{๘๘๓}	
นภา จ อพภา วิคตา ^{๘๘๔} สมนุตา	
ทิสา จ สพุพา ว ^{๘๘๕} วิโรจยนุติ	
สมโย มหาวีร อังคีรธานี.	๓๗

^{๘๗๔} ชี. สพุพคุกั. ส. สพุพคคคั. พ.ล.ท.ร. สพุพคคคั.

^{๘๗๕} ชี.ส. สุภณชส์.

^{๘๗๖} ส. โยชนเนสุ. พ.ล.ร.ท. สุภุจ มณชส์ โยชน โยชนกตา.

^{๘๗๗} ชี.ส. สุลภนุปนาวา. พ.ล.ท.ร. สุลภนาวานา.

^{๘๗๘} ชี.ส.ร. ปหุตฉายุทกรมมฏตา. พ.ล.ท.ร. ปหุตฉายุทกรมมฏตา.

^{๘๗๙} ชี. นีวาสิโน. พ.ล.ร.ท. นีวาสิโน.

^{๘๘๐} ชี. พหุ. พ.ล.ร.ท. พหุ.

^{๘๘๑} พ.ล.ร.ท. วิจิตุนานามสนุทมนุฑิตา.

^{๘๘๒} พ.ล.ร.ท. มนุญญอชยยานสุโปกษรณญา.

^{๘๘๓} ชี. มุทสูตเลสาธูโป. พ.ล.ร.ท. มุทสูตเลสาธูโป.

^{๘๘๔} ชี.ส. อพภา วิคตา. พ.ล.ท.ร. อพภวิกคั.

^{๘๘๕} พ.ล.ท.ร. สพุพาปี.

ปถะ รโชนุคฺคมนตรีตถเมว ^{๔๘๖}	
รตฺตี ปวสฺสนฺติ จ มนุทวฺฏฺฐี ^{๔๘๗}	
นภะ จ สฺฐโร มุทฺโกว ^{๔๘๘} ตาไป	
สมโย มหาวีร องฺคีรสานํ.	๓๘
มทปฺปพาหา มทตฺถติสงฺฆา ^{๔๘๙}	
กเรณฺุสงฺฆเมหิ กิพฺพนฺติ ^{๔๙๐}	
ทิสสา วิธาวนฺติ จ คชฺชยฺนตา ^{๔๙๑}	
สมโย มหาวีร องฺคีรสานํ.	๓๙
วนํ ^{๔๙๒} สฺฐนํลํ อภิตฺตฺสนํ	
นิตฺตพฺกฏฺฐํ ^{๔๙๓} อิว รมฺมฏฺฐํ ^{๔๙๔}	
วิไลกิตานํ อติวิมฺหานํ ^{๔๙๕}	
สมโย มหาวีร องฺคีรสานํ	๔๐
วิสุทฺทมพฺกํ คคนํ ^{๔๙๖} สุรมฺมํ ^{๔๙๗}	
มถิมเยหิ สมลฺงกตา ^{๔๙๘}	
ทิสสา จ สพฺพา ^{๔๙๙} อติโรจยฺนติ	
สมโย มหาวีร องฺคีรสานํ	๔๑

-
- ๔๘๖ ชี. รโชนุคมนตรีตถเมว. พ.ล.ร.ร. รโชนุคมนตรีตถเมว.
 ๔๘๗ พ.ล.ร.ท. รตตีปวสนติมนุทวฏฐีโย.
 ๔๘๘ พ.ล.ร.ท. สฐริโย มุทริสิ.
 ๔๘๙ พ.ล.ร.ท. มทตถติสงฆา.
 ๔๙๐ ชี. กิพา. พ.ล.ร.ท. สุมานสา กิลา.
 ๔๙๑ ชี. คชชยนตา. พ.ล.ร.ท. ทิสาสฺ ฐาวนติ วิสิยนํ ว.
 ๔๙๒ ชี. วนํ. พ.ล.ร.ท. นวํ.
 ๔๙๓ ชี. นิตตพกฏฐํ. พ.ล.ร.ท. นิตตพกฏฐํ.
 ๔๙๔ ชี.ท. รम्मฏฐํ. พ.ล.ร.ท. รम्मฏฐํ.
 ๔๙๕ ชี.ส. อติวิมหานํ. พ.ล.ร.ท. อติวิมหานํ.
 ๔๙๖ ส. วิสุททมพกํ คคนํ.
 ๔๙๗ ชี.ส.ท. สุรมมํ. พ.ล.ร.ท. วิสุททมพกคคนนํ สุรมมํ.
 ๔๙๘ ชี. -มถิมโทสิ-. พ.ล.ร.ท. มถิมโทสิสมลنگกตา.
 ๔๙๙ ชี.ส. สพพา. พ.ล.ร.ท. สดถา.

คณฺหพฺพวิชาธรกิณฺนรา ^{๕๐๐}	
สุคฺติยนฺดา มรฺรสุสเรน ^{๕๐๑}	
จรมฺมุตติ ตสมฺมึ ปวเน สฺรรมเม ^{๕๐๒}	
สมโย มหาวีร อญฺคิรฺสานํ	๔๒
กิลฺลสสงฺฆสฺส ภิตาสเกหิ ^{๕๐๓}	
ตปฺสฺสสิสงฺฆเมหิ นิเสวิตํ วนํ	
วิหารอารามสมิทฺธิภูตํ ^{๕๐๔}	
สมโย มหาวีร อญฺคิรฺสานํ	๔๓
สมิทฺธิณานาผลิโน วนนฺดา ^{๕๐๕}	
อนากุลา นิจฺจมนโภกรมฺมา ^{๕๐๖}	
สมาริปีตี อภิวฑฺฒยนฺติ ^{๕๐๗}	
สมโย มหาวีร อญฺคิรฺสานํ	๔๔
นิเสวิตํ เนกขเนหิ นิจฺจํ	
คาเมน คามํ สตตํ วสนฺตา ^{๕๐๘}	
ปุเร ปุเร คามวรา จ สนฺติ ^{๕๐๙}	
สมโย มหาวีร อญฺคิรฺสานํ.	๔๕
วตฺถนฺนปานิ สยนาสนญฺจ	
คณฺหญฺจ มาลญฺจ วิเลปนญฺจ	
ตหิ สมิทฺธา ชนฺดา พหฺนุ ^{๕๑๐} จ	

^{๕๐๐} ชี.ส. -วิชาธรกิณฺนรา จ. พ.ล.ร.ท. คณฺหพฺพวิชาธรกิณฺนรานํ.

^{๕๐๑} ชี.ส. มรฺรสุสเรน. พ.ล.ร.ท. สุคฺติยนฺดา มรฺรสุสเรน.

^{๕๐๒} ชี.ส.ท. สฺรรมเม. พ.ล.ร.ท. สฺรรม.

^{๕๐๓} ชี. กิลฺลสสงฺฆสฺสภิตาสเกหิ. พ.ล.ร.ท. กิพาสฺสตา นิราสาปี สงฺฆา.

^{๕๐๔} พ.ล.ร.ท. วิหารอารามสมิทฺธิภูตํ.

^{๕๐๕} พ.ล.ร.ท. สมิทฺธิณานา ผลิโน วนานิ.

^{๕๐๖} ชี. นิจฺจมนโภกรมฺมา. พ.ล.ร.ท. อนากุลา นิจฺจมนโภกรมฺมา.

^{๕๐๗} ชี. สมาริปีตี อภิวฑฺฒยนฺติ. พ.ล.ร.ท. ปีตี อภิวฑฺฒยนฺติ ยตินํ.

^{๕๐๘} ชี. วสนฺตา. พ.ล.ร.ท. วสนฺโต.

^{๕๐๙} ชี. จ สนฺติ. พ.ล.ร.ท. คามวรา วสนฺติ. ม. คามวรา วสนฺติ, คามวเร วสนฺติ.

สมโย มหาวีร องศ์ีรสานัน. ๔๖

ปฺญญุณฺทิตฺยา สพฺพยสฺสคฺคปฺตฺตา^{๙๑๑}

ชนา จ ตสฺมึ สุชิตา สมิตฺธา

ปฺหฺตโกคา^{๙๑๒} วิวิทฺธา วสนฺติ

สมโย มหาวีร องศ์ีรสานัน. ๔๗

นภ^{๙๑๓} จ อพฺภา สุวิสุทฺถวณฺณา^{๙๑๔}

ทิสฺสา จ จนฺโท สุวิทฺราชิตฺโต ว^{๙๑๕}

รตฺตติณฺจ วาโต มุทฺตฺติโล จ^{๙๑๖}

สมโย มหาวีร องศ์ีรสานัน. ๔๘

จนฺทคฺคเม สพฺพชนา ปหฺภูจฺจา^{๙๑๗}

สกกฺกณฺเ จิตฺรกกฺกา^{๙๑๘} วทฺนฺตา^{๙๑๙}

ปิเยหิ สทฺธิ อภิมทฺยณฺติ

สมโย มหาวีร องศ์ีรสานัน. ๔๙

จนฺทสฺส รํสีหิ^{๙๒๐} นภํ วิโรจิ^{๙๒๑}

มฺหึ จ สํสุทฺถมฺนฺญณฺณา^{๙๒๒}

^{๙๑๐} ชี. พหุ. พ.ล.ร.ท. พหุ.

^{๙๑๑} ชี. สพฺพยสฺสคฺคปฺตฺตา. พ.ล.ร.ท. สพฺพตฺต ยสฺสมปฺตฺตา.

^{๙๑๒} ชี. พหฺตโกคา. พ.ล.ร.ท. พหุ ตํ โกตา.

^{๙๑๓} ชี. นภ.

^{๙๑๔} พ.ล.ร.ท. นภา จ สพฺพา สุวิสุทฺถวณฺณา.

^{๙๑๕} ชี. ทิสฺสา จ จนฺโท สุวิทฺราชิตฺโต ว. พ.ล.ร.ท. ทิสฺสา ว จนฺทา สุวิทฺราชิตฺตา ว.

^{๙๑๖} ชี. มุทฺตฺติโล จ. พ.ล.ร.ท. มุทฺตฺติเล ว.

^{๙๑๗} ชี. ปหฺภูจฺจา. พ.ล.ร.ท. ปหฺคฺคา.

^{๙๑๘} ชี. สกกฺกณฺเ จิตฺรกกฺก.

^{๙๑๙} พ.ล.ร.ท. สกํ คณฺเ จิตฺรกกํ วทฺนฺติ.

^{๙๒๐} ชี. จนฺทสฺส รํสีหิ.

^{๙๒๑} พ.ล.ร.ท. จนฺทรํสีหิ นภํ วิโรจิ มหิ.

^{๙๒๒} ชี. มหึ จ สํสุทฺถมฺนฺญณฺณา. พ.ล.ร.ท. จายํ สุทฺถมฺนฺญณฺณา.

ทิสา จ สพพา ปริสุทธรูปา	
สมโย มหาวีร องคีร์सान์.	๕๐
ทูเร จ ทิสวา วรจนุทรีสี	
ปุปฺพีสุ ปุปฺพานิ มหิตลสมิ ^{๑๒๓}	
สมนุตโต คนฺธคุณตฺถิกาน์ ^{๑๒๔}	
สมโย มหาวีร องคีร์सान์.	๕๑
*จฺนุทสุส รสีหิ วิลิมปีตา ว	
มหิ สมนุตตา กุสุเมนลงกตา	
วิโรจิ สพพฺงคฺสมาลินี ว	
สมโย มหาวีร องคีร์सान์.	๕๒
กฺจนฺติ หตฺถิปิ มเทน มตฺตา ^{๑๒๕}	
วิจิตฺตปิณฺดา จ ทิชา สมนุตตา ^{๑๒๖}	
กโรนฺติ นาทํ ปวเน สุรมเม ^{๑๒๗}	
สมโย มหาวีร องคีร์सान์.	๕๓
ปถญจ ^{๑๒๘} สพพํ ปทฺธิปชฺชนกฺขมံ ^{๑๒๙}	
อิทฺธํ จ รฏฺจํ ^{๑๓๐} สอนฺนํ สโกคํ	
สพพตฺถุตฺถิ ^{๑๓๑} สพพสุขปฺปทาน์	

^{๑๒๓} ชี. มหิ ตลสมิ. พ.ล.ร.ท. มหิตลสมิ.

^{๑๒๔} ชี. คนฺธคุณตฺถิกาน์. พ.ล.ร.ท. คนฺธคฺณา จิตานิ.

* พ.ล.ร.ท. (คาถาที่ ๖๗) จฺนุทสุส กายาย ปภา ปริปฺณฺณา ยถา ตลา
อาสาย มม นิฏฺจาหิ สวา เม เอสา ปริปฺณฺณา.

^{๑๒๕} พ.ล.ร.ท. โกณฺจนฺติ หตฺถิปิ มเทน มตฺตา.

^{๑๒๖} ชี. วิจิตฺตปิณฺดา จ ทิชา สมนุตตา. ส. วิจิตฺตปตฺตา ทิชา สมตฺตา. พ.ล.ร.ท. วิจิตฺตรูปา ทสฺสนา

นฺยุตฺตา.

^{๑๒๗} ชี.ส. สุรมเม. พ.ล.ร.ท. สุรมเม.

^{๑๒๘} ชี.ส. ปถญจ. พ.ล.ร.ท. ปถญจ.

^{๑๒๙} ชี. ปทฺธิปชฺชนกฺขมံ.

^{๑๓๐} ชี. รฏฺจํ. ส. สอนฺนํ. พ.ล.ร.ท. อิทฺธญจ มทฺธํ.

^{๑๓๑} ส. สยฺโจตฺถกํ. พ.ล.ร.ท. สพพตฺถกํ.

สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๕๔
วณญจ สพุพ์ สุวจิตตรูป	
สมาปัตติ นนุทนกานนัว	
ยตีน จ ^{๑๓๒} ปีตี ^{๑๓๓} สตตี ชเนติ	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี	๕๕
อลงกตี เทวปุริว รรมั ^{๑๓๔}	
กปิลวตฤ อิติ นามเชยย์	
กุลนครี ^{๑๓๕} อิว สสุสิริกั ^{๑๓๖}	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๕๖
มนุญญอฎฎาลวิจิตตรูป ^{๑๓๗}	
สุสุลปลงเกฐสณฐมณฐิตี ^{๑๓๘}	
วิจิตตปริษาหิ ปุริ ^{๑๓๙} สุรมั ^{๑๔๐}	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๕๗
วิจิตตปาการญจ ไตรณญจ ^{๑๔๑}	
สุตี คณั ^{๑๔๒} เทวนิวาสภูตี	
มนุญญวธี ^{๑๔๓} สุรโลกสนุนิภั	
สมโย มหาวีร องศ์รธานี.	๕๘

^{๑๓๒} ชี. ยตี น. ส. ปตตนา น.

^{๑๓๓} ชี. ปีตี. พ.ล.ร.ท. ยตีนั จ ปีตี.

^{๑๓๔} ชี.ท.ส. รรมั. พ.ล.ร.ท. รรมั.

^{๑๓๕} ชี.ส. กุลสตุ ปุริ.

^{๑๓๖} ชี.ส. สสุสิริกั. พ.ล.ร.ท. กุณัน นครี อิว สสุสิริกั.

^{๑๓๗} ชี.ส. -อฎฎาล-. พ.ล.ร.ท. มนุญญอฎฎาลวิจิตตรูป.

^{๑๓๘} พ.ล.ร.ท. สุสุลปลงเกฐสณฐมณฐิตี.

^{๑๓๙} ชี.ส. ปุริ.

^{๑๔๐} ชี.ท. สุรมั. พ.ล.ร.ท. วิจิตตปริษาหิ ปุริ^{๑๔๐} สุรมั.

^{๑๔๑} ชี.ส. -ปาการญจ พ.ล.ร.ท. วิจิตตปาการไตรณญจ.

^{๑๔๒} ชี.ส. สุกงคณั. พ.ล.ร.ท. สุกงคณั.

^{๑๔๓} พ.ล.ร.ท.ม. มนุญญวธี. ชี. มนุญญวธี.

อลงกตา สากิยราชปุตฺตา
 วิจารณ์านา วรภูสเนหิ
 สุรินทโลเก อิว เทวปุตฺตา
 สมโย มหาวีร อังคีรสานัน. ๕๙
 สุกุโธทโน มุณิวรํ อภิตฺตสนาย
 อมจฺจปุตฺเต ทสธา อเปสยิ
 พเลน สทุธิ มหตา มุณินฺท^{๙๔๔}
 สมโย มหาวีร อังคีรสานัน. ๖๐
 เนวาคตํ ปสฺสตี เนว วาจํ
 โสกาภิกฺขุตํ นรวิรเสฏฺฐจํ^{๙๔๕}
 ไตเสตฺมุจฺฉามิ นรชาติปตฺตํ^{๙๔๖}
 สมโย มหาวีร อังคีรสานัน. ๖๑
 ตํทสฺสเนนพฺภุตปิตฺราสี^{๙๔๗}
 อุกิฏฺขมานัน ทฺวิปทานมิณฺท^{๙๔๘}
 ไตเสหิ^{๙๔๙} ตํ มุณินฺท คุณเสฏฺฐจํ^{๙๕๐}

^{๙๔๔} ส. คุณณนทิกํ ว มหามุณินฺท. พ.ล.ร.ท. มุณินฺท.

^{๙๔๕} พ.ล.ร.ท. นรวิรเสฏฺฐจํ.

^{๙๔๖} จิ. นรชาติปตฺตํ. พ.ล.ร.ท. นรชาติปตฺตํ.

^{๙๔๗} จิ. -ราสี. พ.ล.ร.ท. ตํทสฺสเนนพฺภุตปิตฺราสี.

^{๙๔๘} จิ.ส. -มิณฺท. พ.ล.ร.ท. ทิปทานมิณฺท.

^{๙๔๙} จิ. เกสฺหิ.

^{๙๕๐} จิ. เสฏฺฐจํ. พ.ล.ร.ท. ไตเสหิ มุณินฺทคุณเนหิ เสฏฺฐจ.

* ส. (กาลาที่ ๕๖) อาสาย วปฺปตี เขตฺเต ติชฺชํ อาสาย กสฺสโต
 อาสาย พานิชายนฺติ สมิทฺธิ ชนหารกา
 ยาย อาสาย นิฏฺฐาสิ สา เม อาสา สมิชฺฉตฺติ.
 * จิ. (กาลาที่ ๖๓) อาสาย สเต เขตฺตํ พีชํ อาสาย วปฺปตี
 อาสาย พานิชายนฺติ มฺทฺธํ ชนหารกา.
 พหฺตโกคา วิวิทา วสนฺติ
 สมโย มหาวีร อังคีรสานัน
 ยาย อาสาย นิฏฺฐามิ สา เม อาสา สมิชฺฉตฺต.

สมโย มหาวีร อังคีรสาน์. ๖๒

*อาสาย กสเท เขตต์ พืช อาสาย วปฺปติ
 อาสาย พาณิชายนฺติ สมุทฺธํ ฆนหารกา
 ยาย อาสาย นิฏฺฐามิ सा मे आसा समिच्छत्.

๖๓

นาตีสีตํ นาติอุณฺหํ นาติพุทฺธิกฺขชาติกั^{๕๕๑}
 สทฺทลา^{๕๕๒} หริตา ภูมิ^{๕๕๓} เอส กาลิ^{๕๕๔} มหามุนีติ. ๖๔

*อถ นํ สตุถา “ กิ นุ ไช อุทายิ มจฺจุรสฺสเรน^{๕๕๕} คมนวณฺณํ วณฺณเณสี”ติ
 อห. โส อห

“สุทฺโธทโน นาม ปิตา มहेสิโน^{๕๕๖}
 พุทฺธสฺส มาตา ปน มายาตินามา
 ยา โพิธิสตุตฺตํ ปริหริย กุจฺฉินา
 กายสฺส เกทา ติทิวสฺมิ โมทติ.^{๕๕๗}
 सा कोट्ठी कालकटा इति जृता

ทิพฺเพหิ กาเมหิ สมงฺคิฏฺฐตา^{๕๕๘}
 सा मोट्ठी कामकुण्ठेहि पญฺจहि
 ปริวาริตา เทวคเณहि เตหิ.
 ฆนฺเต ปิตา ทสฺสนมิจฺฉิตา เต
 สุทฺโธทโน ราชวโร ยสฺสสึ

^{๕๕๑} ชี. -ชาติกั. พ.ล.ร.ท. นาติพุทฺธิกฺขชาติกั.

^{๕๕๒} ชี.ส. สทฺทลา. พ.ล.ร.ท. สทฺทลา.

^{๕๕๓} ชี.ส. ยุตฺต.

^{๕๕๔} ชี.ส. เอส กาลิ. พ.ล.ร.ท. เทสกาลิ.

* ชินมหา. ๑๖๗-๑๖๘.

^{๕๕๕} พ.ล.ท.ร. มจฺจุรสฺเรน.

^{๕๕๖} ชี. สุทฺโธทโน นาม ปิตา มहेสิโน. พ.ล.ท.ร. สุทฺโธทโนติ ชนคมมहेสิโน.

^{๕๕๗} ชี. ติทิวสฺมิ. พ.ล.ท.ร. ติทิวสึโมทติ.

^{๕๕๘} ชี. สมงฺคิฏฺฐตา. พ.ล.ร.ท. สมงฺคิฏฺฐตา.

ตถาคโต โลกहितกนาโถ
 กโรตุ สยฺยตถกสงฺกหนฺติ.^{๕๕๙}
 “สุณฺนิตฺวา มรฺุํ ตสฺส คิริ^{๕๖๐} โลกहित รโต^{๕๖๑}
 สาธุทายี กริสุสํม ฅาตกานญฺจ สงฺกหนฺ”ติ.^{๕๖๒}
 *ภควาปี “เตนหิ อุทายี ภิกฺขุสํฆสฺส^{๕๖๓} อารโจะสิ,^{๕๖๔} เต คมียวตฺตํ
 ปุเรสุสฺนฺติ”ติ.^{๕๖๕} “สาธุ ภาณฺเต”ติ เถโร ภิกฺขุสํฆสฺส อารโจะตฺวา ภควโต อารโจะสิ. อถ
 ภควา “องฺคฺมคฺชวาสีนํ กุลปฺตฺตานํ ทสฺหิ สหฺสฺเสหิ กปิลวตฺถวาสีนํ ทสฺหิ สหฺสฺเส
 หิ”ติ สพฺเพเหว วิสตีขีณาสวสหฺสฺเสหิ ปริวฺโต^{๕๖๖} ราชคฺหา นิขฺมิตฺวา ทิวเส ทิวเส
 โยชนํ คจฺจติ. ราชคฺหโต สฏฺฐิโยชนเ^{๕๖๗} กปิลวตฺถนฺคฺรํ อโหสิ. ภควา อตฺริตคฺมโน ว อโหสิ.
 โยชนํ สมฺปตฺเตยว ภควติ, กาพฺุทายิตฺถโร^{๕๖๘} อตฺตโน สรีรํ ปฏฺิขคฺคณํ^{๕๖๙} กตฺวา “ภควโต
 นิขฺนฺตภาวํ รมฺโถ อารโจะสุสํมี”ติ เวหาสํ อพฺุคฺคณฺตฺวา สุทฺโธทน-
 รมฺโถ นิเวสเน ปาตฺรุโหสิ. ราชฯ เถรํ ทิสฺวา สยฺขานิตฺวา^{๕๗๐} ตฺถุจฺจิตฺโต^{๕๗๑} มหาร
 เห ปลฺลงฺเก นิสีทาเปตฺวา อตฺตโน ปฏฺิยาทิตฺสฺส นานคฺครสโภชนสฺส ปตฺตํ
 ปุเรตฺวา อทาสิ. เถโร อุฏฺุจาย คมนาการํ ทสฺเสสิ. “นีสิตฺวา ภูญฺช ตาตา”ติ.^{๕๗๒}

^{๕๕๙} ชี. สยฺยตถกสงฺกหนฺติ. พ.ล.ร.ท. ฅาตคฺคณฺสฺกหิตํ.

^{๕๖๐} ชี. คิริ. พ.ล.ท.ร. ตีรํ.

^{๕๖๑} ชี. รโต. พ.ล.ท.ร. ชีโน.

^{๕๖๒} ร.ท. สักหนฺ?ติ.

* องฺ. เอกก. ๒๐/๔๕/๒๑๓.

^{๕๖๓} พ.ล.ท.ร. ภิกฺขุสงฺฆสฺส.

^{๕๖๔} ชี. อารโจะหิ.

^{๕๖๕} ร.ล.ท. ปุเรสุสฺนฺติ.

^{๕๖๖} ชี. ปริวฺโต. พ.ล.ร.ท. ปริวฺตฺโต.

^{๕๖๗} ชี.ร.ล.ท. เสฏฺฐิโยชนเ. พ.ล.ท.ร. สฏฺฐิโยชนเ.

^{๕๖๘} ชี. กาพฺุทายี เถโร. พ.ล.ท.ร. กาพฺุทายีเถโร.

^{๕๖๙} ชี. สรีรปฏฺิขคฺคณํ.

^{๕๗๐} ชี. สยฺขานิตฺวา.

^{๕๗๑} ร.ล.ท. ตฺถุจฺจิตฺโต.

^{๕๗๒} ชี. ราชฯ อาท.

“สตถุ สนฺติกั ภูณฺชิสฺสํมามิ มหาราชา”ติ. “กุหิ^{๙๗๓} ปน ตาต สตถา”ติ. “วีสตีสหฺสฺส-
 ชีณาสวปริวฺโต^{๙๗๔} ตุมฺหากั ทสฺสนตฺถาย^{๙๗๕} จาริกั นิฏฺขมนฺโต มหาราชา”ติ. ราชา
 ตุมฺจฺมานโส อาห “ตุมฺเห อิมั ปรีภฺยชฺชิตฺวา^{๙๗๖} ยาว มม ปฺตฺตํ อิมั นครั น สมฺปาปฺณาติ,
 ตาวสฺส อิตฺ ๑ ปิณฺฑปาทํ หรธา”ติ.^{๙๗๗} เถโร อธิวาเสสิ. ราชา เถโร ปรีวิสิตฺวา^{๙๗๘} ปตฺตํ
 คนฺธจฺจนฺณ^{๙๗๙} อุพฺพฏฺฐตฺวา^{๙๘๐} อุตฺตมโกชนสฺส ปฺเรตฺวา “ตถาคตฺสฺส เทธา”ติ เถรสฺส
 หตฺถे จเปสิ.^{๙๘๑} เถโร สพฺเพสํ ปสฺสนตฺตานํเยว ปตฺตํ อากาเส ปกฺขิปิตฺวา^{๙๘๒} สยํ^{๙๘๓}
 เวหาลํ อพฺภุคฺคนฺตฺวา ปิณฺฑปาทํ อาหริตฺวา สตฺถุ หตฺถे จเปสิ.^{๙๘๔} สตฺถา ตํปี^{๙๘๕} ปรี
 ภฺยชฺชิตฺวา^{๙๘๖} เอเตนฺุปาเยน เถโร ทิวเส ทิวเส อาหริ. สตฺถาปี อนฺตรามคฺเค รณฺโณเยว
 ปิณฺฑปาทํ ปรีภฺยชฺชิตฺวา. เถโรปี ภตฺตทิจฺจาวสาเน ทิวเส ทิวเส “อชฺช เอตฺตํ ภควา
 อาคโต, อชฺช เอตฺตํ ภควา อาคโต”ติ วตฺวา ทิวเส ทิวเส^{๙๘๗} พุทฺธคฺคณปฏฺฐิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ราชกฺลํ สตฺถุริ สณฺชาตปฺปสาทํ^{๙๘๘} อกาสิ. เตเนว นํ ภควา “เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม
 สวากานํ กฺลปฺปสาทกานํ, ยทิทํ กาพฺุทายี”ติ เอตทคฺเค จเปสิ.^{๙๘๙} สากิยาปี ไช,
 อนฺุปฺตฺเต ภควติ, “อมฺหากั ภาติเสฏฺฐํ ปสฺสิสฺสํมา”ติ สมนฺิปิตฺวา ภควโต

^{๙๗๓} พ.ล.ท.ร. กหิ.

^{๙๗๔} ร. วีสตีสหฺสฺสชีณาสเวหิ ปรีวฺโต. ชี. -จีณาสวภิกฺขุปรีวาโร.

^{๙๗๕} ชี. ทสฺสนาย.

^{๙๗๖} ร. ปรีภฺยชด.

^{๙๗๗} ชี. ทรธาติ.

^{๙๗๘} ชี. เถเร ปรีวิสิตฺวา.

^{๙๗๙} ชี. จนฺทจฺจนฺณ.

^{๙๘๐} ชี. อุพฺพฏฺฐตฺวา. พ.ล.ท.ร. อุพฺพฏฺฐตฺวา.

^{๙๘๑} ชี. ปตฺติจฺจเปสิ. ร.ล.ท. ฌเปสิ.

^{๙๘๒} ชี. จิปีตฺวา.

^{๙๘๓} ชี. สยํ. พ.ล.ท.ร. สย.

^{๙๘๔} ล.ท.ร. ฌเปสิ.

^{๙๘๕} พ.ล.ท.ร. ตํ.

^{๙๘๖} พ.ท.ล.ร. ปรีภฺยชิตฺวา.

^{๙๘๗} พ.ล.ท.ร. นครติ.

^{๙๘๘} พ.ล.ท.ร. สณฺชาตปฺปสาท.

^{๙๘๙} ล.ท.ร. ฌเปสิ.

วสนภูจัน^{๙๙๐} วิมีสมานา^{๙๙๑} “นิโครธสกุสสาราโม รมณียโต^{๙๙๒} สลลกุเขตฺวา ตตฺถ สพุพฺ
 ปุชฺชคฺคนวีรึ กาทฺเตว คณฺฐปฺปฬาทิหตฺถา^{๙๙๓} ปจฺจุคฺคมนํ กโรนฺตา สพุพาลงฺการปฺปฏิมณฺฑิตฺเต ทท
 รทฺหเร นาคฺรทฺทาเร ๑ นาคฺรทฺทริกาย ๑ ปจฺมตฺร^{๙๙๔} ปหิณฺตีวฺวา ตโต ราชกฺุมารเ ๑
 ราชกฺุมาริกาย ๑ ปหิณฺตีสุ. เตสํ อนุตฺตรา สามํ คณฺฐปฺปฬจฺจนฺณาทีหิ ปุชฺชียมาณา
 ภควนฺตํ ปุรฺกชิตฺวา^{๙๙๕} นิโครธารามเมว อคฺมํสุ.^{๙๙๖} ตตฺตร ภควา วีสตีสทฺสสุชชีณาสว-
 ปริวฺโต^{๙๙๗} ปญฺญตฺตปวฺรพฺุชฺชาสเน นิสีหิ.

*สากียา มาณชาติกา มาณถฺธา, เต “สีทฺถตฺถกฺุมารโ อมฺเหหิ ทฺหฺรตโร,
 อมฺหากํ กนิฏฺโจ ภาคิเนยฺโย ปฺตฺโต นตฺตา”ติ ทฺหฺรทฺหเร ราชกฺุมารเ อาหํสุ “ตฺมฺเห ภค
 วนฺตํ^{๙๙๘} วนฺทถ, มย^{๙๙๙} ตฺมฺหากํ ปิฏฺฐจิตฺโต นิสีหิตฺสสามา”ติ. เตเสว^{๑๐๐๐} นิสินฺเนสุ,
 ภควา เตสํ อชฺฐมาสยํ โอลเเกตฺวา “น มํ ภาตโย วนฺทนฺติ, เต วนฺทาเปสฺสามี”ติ
 อภิญญาปาทกํ จตฺตตฺถชฺฐมานํ สมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย อากาเส อพฺุคฺคณฺตฺวา รัตนจฺงกม
 มาเปตฺวา ตตฺถ จฺงกมนฺโต เตสํ สีเส ปาทปฺปสุํ โอบิรียมาโน วีย คณฺฐามพฺุชฺชมุเล^{๑๐๐๑}
 ยมกปาฏิหารียสทิสํ ปาฏิหารีย^{๑๐๐๒} อกาสิ.^{๑๐๐๓}

^{๙๙๐} พ.ล.ร.ท. วสนตฺถานํ.

^{๙๙๑} จี. วิมีสมานา. พ.ล.ท.ร. วิมีสมานา.

^{๙๙๒} จี. รมณียโต. ร.ล.ท. รมนียโต. พ. รมณียโต.

^{๙๙๓} พ.ล.ท.ร. คณฺฐปฺปฬหตฺถา.

^{๙๙๔} ล.ร.ท. ปจฺมตฺร.

^{๙๙๕} พ.ล.ท.ร. กเขตฺวา.

^{๙๙๖} ท. อคฺมํสุ.

^{๙๙๗} จี. -ปริวฺโต.

* ขา. อญฺ. ๑๐/-/๒๘๘.

^{๙๙๘} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๙๙๙} จี.ร. มย.

^{๑๐๐๐} พ.ล.ร.ท. เตสุ เอว.

^{๑๐๐๑} ร. -รฺกฺเข มฺุเล.

^{๑๐๐๒} ร. -สิทฺสปาฏิหารีย.

^{๑๐๐๓} พ.ล.ร.ท. อกาสิ.

ตทา ทสสทสสุจกกวาพีทเวตทา ตตุเถว อาคนตุวา สนนิปตีสุ. อถ ตสุมี ภคว
 ติ ยมกปาฎิหิรียิ ทสเสตวา รตนจกม^{๑๐๐๔} มาเปตวา ตตุถ จกมมานเ อายสุมา
 สาริปุตโต^{๑๐๐๕} ราชคเห วิหริติ คิซุณญุ ปพพเต ปญจหิ ปริวารภิกขุสเทหิ. อถ เถโร
 ภควนตุํ โอลเณนโต กปิลปุเร อากาเส รตนมเย จกเม จกมมานํ ทสสทสสุ-โลกธาตุ
 เทวคณปริวตุํ ภควนตุํ อททส. ทิสฺวาน “อัยํ ปน สกลาปี ทสสทสสุ
 โลกธาตุเทวตา^{๑๐๐๖} สนนิปตีตา, มหติยา ปเนตฺถ ฐมฺมเทสนาย ภวิตพฺพํ, พุทฺธ-
 วัสเทสนา ปน พหุปการวา^{๑๐๐๗} ภควติ ปสาทาหา^{๑๐๐๘} ยนฺนุนาหิ^{๑๐๐๙} ทสพลสฺส
 อภินิหารโต^{๑๐๑๐} ปญฺจาย พุทฺธวัสํ ปริปุจฺเจยฺยนุ”ติ จินฺเตตฺวา เอกํสํ จิวํ กตฺวา
 ภควนตุมฺปสฺสงฺกมิตฺวา^{๑๐๑๑} ทสนขสมฺมุชฺชลิ^{๑๐๑๒} ชลชามลาวิกกมลมกฺกสฺทิสํ^{๑๐๑๓} อญฺชลิ สิริสิ
 กตฺวา ภควนตุเมตทโวจ

*”กัทธิโส^{๑๐๑๔} เต มหาวีร

อภินิหารโร^{๑๐๑๕} นฺรุตุตม

กมุหิ กालเ ตยา วีร^{๑๐๑๖}

ปตฺถิตา^{๑๐๑๗} โพธิมฺตุตมา

ทานํ สีลํ จ^{๑๐๑๘} เนกฺขมฺมํ

ปญฺญา วีริยญฺจ^{๑๐๑๙} กัทธิสํ

^{๑๐๐๔} พ.ล.ท.ร. รตนจกม.

^{๑๐๐๕} พ.ล.ร.ท. สาริปุตโต.

^{๑๐๐๖} พ.ล.ท.ร. สกลทสสทสสุโลกธาตุเทวตา.

^{๑๐๐๗} พ.ล.ร.ท. พหุปการวา.

^{๑๐๐๘} พ.ล.ร.ท. ปสาทาย.

^{๑๐๐๙} ร.ท.ล. ยนฺนุนาหิ. พ. ยนฺนุนาหิ.

^{๑๐๑๐} พ.ล.ท.ร. อภินิหารโต.

^{๑๐๑๑} ร.ท. -มฺปสฺสงฺกมิตฺวา.

^{๑๐๑๒} ชิ. -มฺมุชฺชลสฺทิสํ.

* พุ.พุทฺธ. ๓๓/๒๕,๓๖-๓๗. พุ. พุทฺธ.อ. ๕๕-๕๖.

^{๑๐๑๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๐๑๔} พ.ล.ท.ร. อัทธิโส.

^{๑๐๑๕} พ.ล.ท.ร. อภินิหารโร.

^{๑๐๑๖} ชิ. ตยา วีร. ร. มหาวีร. พ.ล.ท. มหาวีร.

^{๑๐๑๗} ชิ. ปตฺถิตา. พ.ล.ร.ท. ปฏฺจิตา.

^{๑๐๑๘} ชิ. ทานํ สีลญฺจ. พ.ล.ท.ร. ทานสีลํ จ.

ชนุติสจุจวมธิฎฐานัน เมตตุเปกษา^{๑๐๒๐} จ กิติสา.
 ทส ปารมี มหาวีร^{๑๐๒๑} กิติสี^{๑๐๒๒} โลกนายก
 กถิ อูปปารมี ปุณณนา^{๑๐๒๓} ปรมตถปารมี^{๑๐๒๔} กถนุ”ติ.
 *อถ ภควา อตฺตโน^{๑๐๒๕} อภินีหารโต^{๑๐๒๖} ปฏฺจาย ทีปงฺกราทีนํ จตฺตวีสตียา
 พุทฺธานํ วิสปริทีปนํ พุทฺธวีสเทสนํ กเถสิ. เอวํ ภควา อากาเส รตนจงฺกเม
 จงฺกมนุโต สาริปุตฺตเถราทีนํ^{๑๐๒๗} พุทฺธวีสํ เทเสสิ. เทสนาปริโยसानเ โภภิสหสฺส-
 เทวตานํ^{๑๐๒๘} อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมุจฺจิสฺสุ. เสสมคฺคผลเส^{๑๐๒๙} ปฏฺิจิตา^{๑๐๓๐}
 ปน คนฺนปถิ วิตีวตฺตตา อหฺสิ. เอวํ ภควติ อากาเส^{๑๐๓๑} ยมกปาฏิหาริย์^{๑๐๓๒} กตฺวา^{๑๐๓๓}
 รตนมยจงฺกมํ^{๑๐๓๔} มาเปตฺวา ตตฺถ จงฺกมมาเน พุทฺธวีสํ เทเสนฺเต,^{๑๐๓๕} พุทฺธปีตา สฺพุทฺโธ-
 ทนมหาราชา ตํ อจฺจริย์ ทิสฺสุวา ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา เอวมาห “ภนฺเต ตฺมหากิ
 ชาตทิวเส อีสฺสิสฺส กาลเทวีสฺส วนฺทนฺตถิ อูปนีตานํ^{๑๐๓๖} ไว ปาเท ปริวตฺติตฺวา

^{๑๐๑๕} พ.ล.ท.ร. วิริยณจ.

^{๑๐๒๐} พ.ล.ท.ร. เมตตุเปกษา.

^{๑๐๒๑} จิ. ปารมี มหาวีร. พ.ล.ร.ท. ทสปรามิตา วีร.

^{๑๐๒๒} จิ. กิติสา. พ.ล.ท.ร. กิติสี.

^{๑๐๒๓} จิ. อูปปารมี ปุณณนา. พ.ล.ท.ร. อูปปารมีปุณณนา.

^{๑๐๒๔} จิ. ปรมตถปารมี. พ.ล.ท.ร. ปรมตถปารมิตา.

* พุ.ชา.อ. ๑๐/--/๒๘๘.

^{๑๐๒๕} จิ. อตฺตโน. พ.ล.ท.ร. อตฺตนา.

^{๑๐๒๖} พ.ล.ท.ร. อภินีหารโต.

^{๑๐๒๗} ส. เถรสฺส. พ.ล.ท.ร. สาริปุตฺตเถราทีนํ.

^{๑๐๒๘} ส. เทวตานํ.

^{๑๐๒๙} ส. เหมจิมมกฺคผลเส.

^{๑๐๓๐} ร.ท. ปฏฺิจิตา.

^{๑๐๓๑} ส. นตฺถิ.

^{๑๐๓๒} ร. ยมกปาฏิหาริย์. พ.ล.ท.ร. ยมกปาฏิหาริย์.

^{๑๐๓๓} ส. ทสฺเสตฺวา.

^{๑๐๓๔} ส. รตนจงฺกมํ. พ.ล.ร.ท. รตนมยํ จงฺกมํ.

^{๑๐๓๕} ส. ทสฺเสนฺเต.

^{๑๐๓๖} ร. อูปนีตานํ.

พราหมณ์สุส มตฺถเก จิตะ ทิสฺวาปี อหํ ตุมฺหากํ ปาเท วฺนฺที, เอสา เม ปจฺมวฺนฺทนา^{๑๐๓๗} วฺป
 ปมฺงคฺลทิวเส ชฺมฺพฺญาทาย^{๑๐๓๘} สิริสยเน นิปนฺนํ โว ชฺมฺพฺญายาย อปฺปวิวตฺตํ
 ทิสฺวาปี อหํ^{๑๐๓๙} ตุมฺหากํ ปาเท วฺนฺที, เอสา เม ทุตฺติยวฺนฺทนา, อิทานิ มยา อิมํ
 อทฺธิจฺปฺพุพฺพ์ ปาฎิหาริยํ^{๑๐๔๐} ทิสฺวาปี ตุมฺหากํ ปาเท วฺนฺทามิ, อยํ เม ตุตฺติยวฺนฺทนา”ติ.
 รณฺเณ^{๑๐๔๑} ปน วฺนฺทิตะ, อวฺนฺทิตฺวา จาตุํ สมตฺโต นาม เอกสากิโยปี นาโหสิ, สพฺเพ
 วฺนฺทิสฺสุเขว. อิติ ภควา ภาตโย^{๑๐๔๒} วฺนฺทาเปตฺวา อากาสโต โอตฺริตฺวา ปณฺณตฺตปวฺร-
 พุทฺธาสนะ นิสฺสิทิ. นิสฺนุเน ปน ภควติ, สิกฺขาปฺตโต^{๑๐๔๓} ภาติสฺมาคโม อโหสิ. สพฺเพปิ
 เอกคฺคจิตฺตา หุตฺวา นิสฺสิทิสฺสุ. ตโต มหาเมโฆ โปกฺขรฺวสฺสํ วสฺสิ. ตามฺพวณฺณํ^{๑๐๔๔} อุกฺกํ
 เหนฺจฺจา วิรฺวณฺตี^{๑๐๔๕} คจฺจติ.^{๑๐๔๖} เย เตเมตฺตุกามา^{๑๐๔๗} เต^{๑๐๔๘} เตเมนฺติ. อเตเมตฺตุกามสฺส^{๑๐๔๙}

สรีเร เอกพิณฺทุมตฺตํ^{๑๐๕๐} น ปตฺติ.^{๑๐๕๑} ตํ ทิสฺวา สพฺเพ เต^{๑๐๕๒} อจฺฉริยพฺุตฺจตฺต-
 ชาตา^{๑๐๕๓} อเหสิ. อโห อจฺฉริยํ อโห อพฺุตฺตํ^{๑๐๕๔} อโห พุทฺธานํ

^{๑๐๓๗} ร.ล.ท. ปถมวณฺทนา.

^{๑๐๓๘} พ.ล.ท.ร. ชมฺพฺญายาย.

^{๑๐๓๙} ส. นตฺถิ.

^{๑๐๔๐} ร. ปาติหิริยํ. พ.ล.ร.ท. ปาฎิหาริยํ.

^{๑๐๔๑} ร. รณฺเณ. ส. ตศฺมี.

^{๑๐๔๒} ร. ตโย.

^{๑๐๔๓} จิ. สิกฺขาปฺตโต.

^{๑๐๔๔} ร. ตมฺพวณฺณํ.

^{๑๐๔๕} ส. นตฺถิ.

^{๑๐๔๖} จิ. นตฺถิ.

^{๑๐๔๗} พ.ล.ท.ร. เตเมตฺตุกามา.

^{๑๐๔๘} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๐๔๙} พ.ล.ร.ท. อเตเมตฺตุกามานํ.

^{๑๐๕๐} ส. เอกพิณฺทุมตฺตมฺปิ. พ.ล.ร.ท. เอกพิณฺทุปิ.

^{๑๐๕๑} ส. ตณฺจาทิ.

^{๑๐๕๒} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๐๕๓} พ.ล.ร.ท. อจฺฉริยพฺุตฺจิตฺตชาตา.

อานุกาเวตา,^{๑๐๕๕} เยสั ฌาติสสมาคเม เอวรูปี โปกฺขรวรสั วสฺสี”ติ ภิกฺขุ กถั
 สมฺมูจเปสฺสุ. ตั สุตฺวา สตุถา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ มม^{๑๐๕๖} ฌาติสสมาคเม
 มหาเมโฆ^{๑๐๕๗} โปกฺขรวรสั วสฺสีเยวา”ติ วตฺวา อิมิสฺสา อตฺตฺตฺตฺติยา มหาเวสฺสนฺตฺรชาตกั
 กเถสิ. เทสนา มหาชนสฺส สาทฺธิกา ชาตา.^{๑๐๕๘} ฌมฺมเทสนั สุตฺวา สพฺเพ สากิยา อุมฺมจาย
 ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ปกฺกมึสฺสุ. เตสฺสุ เอโกปิ ราชา วา ราชมหามตฺโต วา^{๑๐๕๙} “เสว อมฺหากั
 ภิกฺขุ คณฺหา”ติ วตฺวา คโต นาม นตฺถิ. สตุถา ปุณฺทิวเส วิสฺติภิกฺขุสฺสหฺสฺสปริวฺโต
 กปิลวตฺถุ ปิณฺฑทาย ปาวิสิ. น โกจิ คนฺตฺวา นิมนฺเตสิ วา ปตฺตํ วา อคฺคเหสิ.^{๑๐๖๐}
 ภควา อินฺทขีเล จิตฺโต^{๑๐๖๑} อวชฺเชสิ “กถั นฺ ชฺช ปุพฺพพฺพฺธา กุลนคฺเร ปิณฺฑทาย
 จริสฺสุ, ก็ ปฎิปาติยา^{๑๐๖๒} อีสฺสร-ชนสฺส ฆฺรานิ อคฺมัสฺสุ, อุกฺทาหุ สฺปทานจาริกั^{๑๐๖๓}
 จรฺนตี”ติ. ตโต เอกสฺส พุทฺธสฺสปี^{๑๐๖๔} กุลฆฺรคฺมณั วา อีสฺสรฆฺรานิ
 อุกฺปฎิปาฏิยา^{๑๐๖๕} คมณั วา อทิสฺวา “มยาปีทานิ อยเมว วิโส อยั ปเวณิ
 ปคฺคเหตฺพฺพา, อายติญฺจ เม สาวกา มมณฺเณว อนฺุสิกฺขนฺตฺตา
 ปิณฺฑทปาตจาริกวตฺตํ ปริปุเรสฺสนฺตี”ติ^{๑๐๖๖} มนฺตฺวา โภกฺกิยั นิวิญฺจเคหโต ปฏฺจาย^{๑๐๖๗}

^{๑๐๕๕} พ.ล.ร.ท. อพฺภูตํ.

^{๑๐๕๕} พ.ล.ร.ท. อานุกาโว.

^{๑๐๕๖} พ.ล.ร.ท. มยฺหิ.

^{๑๐๕๗} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๐๕๘} ศ. อโหสิ.

^{๑๐๕๙} ศ. นตฺถิ.

^{๑๐๖๐} ศ.ร.ท. อคฺคเหสิ. พ.ล. อคฺคเหสิ.

^{๑๐๖๑} ร.ล.ท. ติโต.

^{๑๐๖๒} ร. ปฎิปาฏิยา.

^{๑๐๖๓} ร. สฺปทานจาริกั. ล.ท. สฺปทานจาริกั. พ. สฺปทานจาริกั.

^{๑๐๖๔} พ.ล.ร.ท. พุทฺธสฺสปี.

^{๑๐๖๕} พ.ล.ร.ท. ปฎิปาติยา.

^{๑๐๖๖} ร.ล.ท. ปริปุเรสฺสนฺตี.

^{๑๐๖๗} ล.ท. ปฏฺจาย.

สปทาน์ ปิณฑาย^{๑๐๖๘} จรติ. “อโยโย กิร สิทฺถตฺถกฺมาโร ปิณฑาย จรตี”ติ ทฺวิญฺญมิกตฺถมิกาทิ
 ปาสาท^{๑๐๖๙} สึหปญฺชรํ วิวริตฺวา มหาชน^{๑๐๗๐}ทสฺสนพฺยวณฺเฑ^{๑๐๗๑} อโหสิ.
 กปิลวตฺถคฺคฺมนปฺริวตฺโต สมโต.

๓.๕ (๑๙) พิมฺพาทิลาปปฺริวตฺต

-
- ^{๑๐๖๘} ร. สปทาน์. ท. สํปทานปิณฑาย. พ.ล. สํปธานปิณฑาย.
^{๑๐๖๙} พ.ล.ร.ท. ทฺวิญฺญมิกตฺถมิกาทิสฺ ปาสาท.
^{๑๐๗๐} ส. กิตฺติกนิโน สตฺถ.
^{๑๐๗๑} ร.ล.ท.ช.ส. ทสฺสนพฺยวโต.

*ตทา ราชูลมาตา^{๑๐๗๒} พิมพาเทวี^{๑๐๗๓} มหนต์ ภูสนกั คุมุถั^{๑๐๗๔} นคร-
 โกลาหลสท^{๑๐๗๕} สุตวา “กิมิทั อมูเม”ติ ปริจาริกะ ปุจฉิ. “สามิกะ เตสั^{๑๐๗๖}” กปิลวตุถุ-ปุริ
 อนุปุตโต^{๑๐๗๗} ปตตหตุถุถุปี ปิถุทาย จรตี”ติ. สุนิตวา ส่า พิมพาเทวี อชาต-
 สมภูวิมานา^{๑๐๗๘} “อยุยปุตโตปี เม อิมสมูมีเยว นคระ มหนเตน ราชานูภาเวน
 สุวณฺณสีวิกาทีหิ จริตวา อิทานิ เกสมสฺสุ อโหาเรตฺวา กาสายวตุถุถุโน^{๑๐๗๙}” กปาล-
 หตุถุ^{๑๐๘๐} นihatเตไซ จณฺทาลเวโส วิย จรติ, กา^{๑๐๘๑} นุ ไช ตสฺส อวตุถุถุ กถั นุ^{๑๐๘๒}
 ตสฺส ฐปวิลาโส มยฺหเมกั อปฺถนุ มยฺหเมว กาลกัถิ มยฺหเมเวกา อภพฺภา^{๑๐๘๓} ยสฺสา
 มยฺหํ ทหาราย ฐปโกคสีลาจารสมฺปนฺโน สีนหฺวตฺตฺราย อีทิสั^{๑๐๘๔} อยุยปุตโต เม ปติ
 พลวตฺริ วต เม ปุราณกตกมฺมํ นิรालยั วต มถฺเว”ติ วตฺวา อสฺสุนิ ปวตฺตฺมานา
 สึหปญฺชริ วิวริตฺวา^{๑๐๘๕} โอลิกยมานา^{๑๐๘๖} ภควนฺตุ นานาวิราคสมฺมุชฺชลา^{๑๐๘๗} สึริป-

* พุ.ชา.อ. ๑/--/๑๓๐, พุ.อป.อ. ๑/--/๑๓๓.

^{๑๐๗๒} ชี.ส. ราชูลมาตาปี.

^{๑๐๗๓} ชี.ส. เทวี.

^{๑๐๗๔} ร. คุมุถั.

^{๑๐๗๕} ร.ล. -ลทธี.

^{๑๐๗๖} ร. เต.

^{๑๐๗๗} ร. อนุปุตโต. ล. อนุปุตโต.

^{๑๐๗๘} พ.ล.ร.ท. อชาตสมภูวิมานา.

^{๑๐๗๙} พ.ล.ร.ท. กาสายวตุถุถุโน.

^{๑๐๘๐} พ.ล.ร.ท. กปปาลหตุถุ.

^{๑๐๘๑} ร. โก.

^{๑๐๘๒} พ.ล.ร.ท. กถนุ.

^{๑๐๘๓} ร. อภพฺพา.

^{๑๐๘๔} ร. วิทิสั.

^{๑๐๘๕} ร.ล.ท. วิวเรตฺวา.

^{๑๐๘๖} พ.ล.ร.ท. โอลิกยมานา.

^{๑๐๘๗} พ.ร.ล.ท. นานาวิราคสมฺมุชฺชลา.

ปภาย^{๑๐๘๘} นครวิถีโย^{๑๐๘๙} ไสภเสตุวา พุยามปภายปริกเขปสมงคฺฎิตาย^{๑๐๙๐} อสตีตยานุพยณ-
 ชนาปภาสิตาย ทวตฺตีสมหาบุริสลกฺขณปฏิมณฺฑิตาย อโนปมาย พุทฺธลีฟาย^{๑๐๙๑}
 อโนปเมน พุทฺธสิริวิลาเสน วิโรจมานํ ทิสฺสุวา อุนฺหิสโต^{๑๐๙๒} ปฏฺจาย ยาว ทาน-
 พลา^{๑๐๙๓} อภิตฺถวนฺติ^{๑๐๙๔} อตฺตโน ปุตฺตํ ราชุลกุมารํ อามนฺเตตฺวา อฏฺจนรสีหคานํ อภาสิ
 สินิฑฺธนีลฺมทุคฺคจิตฺเทโส^{๑๐๙๕}
 สุริยนิมฺมตฺลาภินลาภฺโน^{๑๐๙๖}
 อายตฺตุงคฺมทุกายตนาโส
 รัสสิขาลวิตโต^{๑๐๙๗} นรสีโห.^{๑๐๙๘}
 จกฺกวรฺงกิตฺตตฺสุปาโท^{๑๐๙๙}
 ลกฺขณมณฺฑิตายตปณฺหิ^{๑๑๐๐}
 จามรฺหตฺตวิภูสิตปณฺโห^{๑๑๐๑}
 เอส หิ ตฺยํ ปิตา นรสีโห.
 สกฺยกุมารโ วรโ^{๑๑๐๒} สุชฺมาโล
 ลกฺขณวิจิตฺตปณฺณสรโร

^{๑๐๘๘} พ.ล.ร.ท. สรีรปภาย.

^{๑๐๘๙} พ.ล.ร.ท. นครวิถีโย.

^{๑๐๙๐} พ.ล.ร.ท. พุยามปภายปริกเขปสมงคฺฎิตาย.

^{๑๐๙๑} พ.ล.ร.ท. พุทฺธสิริยา.

^{๑๐๙๒} พ.ล.ร.ท. อุนฺหิสโต.

^{๑๐๙๓} ร.ล.ท. ปาทตลา. พ. ทานพลา.

^{๑๐๙๔} ร. อภิตฺถวนฺติ.

^{๑๐๙๕} ชี.ส. -กฺวจิตฺเทโส. พ.ล.ร.ท. สินิฑฺธนีลฺมทุคฺคจิตฺเทโส.

^{๑๐๙๖} ชี. -ลาภฺโน. พ.ล.ร.ท. สุริยนิมฺมตฺลาภินลาภฺโน.

^{๑๐๙๗} ชี. -วิตโต. ส. วิวิตโต.

^{๑๐๙๘} พ.ล.ร.ท. รัสสิขาลวิตโต. จ นรสีโห.

^{๑๐๙๙} ชี. -วรฺงกิตฺตตฺ-. ส. -กิตฺตตต-. พ.ล.ร.ท. จกฺกวรฺงกิตฺตตฺสุปาโท.

^{๑๑๐๐} ชี. -มณฺฑิต-. พ.ล.ร.ท. ลกฺขณมณฺฑิตายตปณฺหิ.

^{๑๑๐๑} พ.ล.ร.ท. จามรฺหตฺตวิภูสิตปณฺโห.

^{๑๑๐๒} พ.ล.ร.ท. สกฺยกุมารวโร.

โลกหิตาย อาคโต นรวิโร^{๑๐๓}
 เอส หิ ตฺยหิ ปิตา นรสีโห.
 อายตฺยตฺตฺสฺสณฺจิตฺโสโต
 โคปฺมุโข อภินีลเนตฺโต
 อินฺทฺรณฺอภินีลภมฺโก
 เอส หิ ตฺยหิ ปิตา นรสีโห.
 ปุณฺณจฺนฺทนิโก^{๑๐๔} มุขวณฺโณ
 เทวณฺรานํ ปิโย นรนาโค^{๑๐๕}
 มตฺตคฺชินฺทฺวิลาสิตคามิ^{๑๐๖}
 เอส หิ ตฺยหิ ปิตา นรสีโห.
 สินฺทฺธิสฺสคฺมภีรฺมณฺชฺสฺโสมโส^{๑๐๗}
 หิงฺกุลวณฺณรตฺตฺสฺสฺวิโห^{๑๐๘}
 วิสฺตฺวิสฺตฺเสตฺสฺสฺทฺทฺนฺโต^{๑๐๙}
 เอส หิ ตฺยหิ ปิตา นรสีโห.
 ขตฺตฺยสฺมภวอฺคฺกฺกฺลินฺโท^{๑๑๐}
 เทวมณฺสฺสนมฺสฺสิตปาโท
 สีสฺสมาธิปฺติภฺจิตฺจิตฺโต
 เอส หิ ตฺยหิ ปิตา นรสีโห.
 วณฺณฺสฺวณฺณฺสฺสณฺทิตฺตีโว^{๑๑๑}

^{๑๐๓} ร. นรวิโร. พ.ล.ร.ท. โลกหิตาย ตโต นรวิโร.

^{๑๐๔} พ.ล.ร.ท. ปุณณจสนาภินิโก.

^{๑๐๕} พ.ล.ร.ท. เทวนรราชปิโย นรนาโค.

^{๑๐๖} พ.ล.ร.ท. มิคราชินทวิลาสิตคามิ.

^{๑๐๗} พ.ล.ร.ท. สินทฺธิสฺสคฺมภีรฺมณฺชฺสฺโสมโส.

^{๑๐๘} ชี. -สุโผฏโฐ. ส. สฺทฺทฺโรฏโฐ. พ.ล.ร.ท. หิงกุลวณณรตตสฺสฺวิโ.

^{๑๐๙} ชี. -สุททฺนฺโต.

^{๑๑๐} พ.ล.ร.ท. ขตฺตฺยสฺมภวอฺคฺกฺกฺลินฺโท.

^{๑๑๑} ชี. -สุตณจิตตีโว.

สี่หนุมิคราชศรีโร^{๑๑๒}
 กณฺจนฺตฺยจฺฉวี่อุตฺตมวณฺโณ^{๑๑๓}
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห.
 อณฺชนสมวณฺณณฺสนีลเกโส
 กณฺจนฺปฏฺฐวีสฺสทฺธนลาโณ
 โอสธิปณฺทฺรสุทฺธสุณฺโณ
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห.
 คจฺจนฺโตเนลฺปะเถ วีย จนฺโท^{๑๑๔}
 ตาราคณฺปริวทฺตฺมิตรฺฐโป^{๑๑๕}
 สวากมชฺชคโต สมณฺนิโท^{๑๑๖}
 เอส หิ ตฺยหํ ปิตา นรสีโห”ติ.

เอวํ สว ทสฺหิ^{๑๑๗} นรสีหคภาหิ ภควนฺตํ อภิตฺถวิตฺวา^{๑๑๘} พุทฺธปิตริ ราชานํ
 อุปลงฺกมิตฺวา ตสฺส อัจฺจขนฺตี อิมํ คาถมาห

“เทว เทวีนุทลีสาย ปุตฺโต เตธ ปุเร ปุเร
 จริตฺวา จรติทานิ ปิณฺฑตฺถายสฺสเรตฺตเรติ.”^{๑๑๙}

ตํ สุตฺวา ราชฯ สํวิคฺคหทย เหนฺน สวฏฺกํ สณฺจายมาโน^{๑๒๐} ตฺริตฺตฺริโต
 นิทฺทมิตฺวา เวเคน คนฺตฺวา ภควโต ปุริโต^{๑๒๑} จตฺวา^{๑๒๒} อห “กึ ภนฺเต อมฺเห

^{๑๑๒} พ.ล.ร.ท. สี่หนุมิคราชศรีโร.

^{๑๑๓} พ.ล.ร.ท. กณฺจนฺตฺยจฺฉวี่อุตฺตมวณฺโณ.

^{๑๑๔} ชี.ส. โอสธิปณฺทฺรสุทฺธสุณฺโณ. พ.ล.ร.ท. คจฺจนฺติ เนลฺปะเถ วีย จนฺโท.

^{๑๑๕} พ.ล.ร.ท. ตาราคณฺปริวทฺตฺมิตรฺฐโป.

^{๑๑๖} พ.ล.ร.ท. สวากมชฺชคโต สมณฺนิโท.

^{๑๑๗} พ.ล.ร.ท. อญฺหิ.

^{๑๑๘} ชี. อภิตฺถวิตฺวา. พ.ล.ร.ท. อภิกฺขวิตฺวา.

^{๑๑๙} ชี. ปิณฺฑตฺถายสฺส เรตฺตเรติ. ส. ปิณฺฑทาย ภาตฺติจเรน จเรติ. พ.ล.ร.ท. ปิณฺฑตฺถายสฺส วิถิ

ยาคี.

^{๑๒๐} ชี. สวฏฺกํ สณฺจายมาโน. พ.ล.ร.ท. สวฏฺกสณฺจายมาโน.

^{๑๒๑} พ.ล.ร.ท. ปุริโต.

^{๑๒๒} ล.ท. ถตฺวา.

ลชฺชาเปถ, กิมตุถํ ปิณฺฑทาย จรถ, ก็ ‘เอตตฺตกานํ ภิกฺขุณฺโณ น สกฺกา ภตฺตํ
 ลทฺถนฺ’ติ^{๑๑๒๓} สณฺณํ กิริตฺถา”ติ. “วํสํ จาริตฺตเมตํ^{๑๑๒๔} มหาราช อมฺหากํ, เอสา ตถาคตฺตสฺส
 ปเวถี”ติ. “นฺนุ เอวํ ภาณฺเต มหาสมฺมตฺติชตฺติยวํโส^{๑๑๒๕} นาม วํโส^{๑๑๒๖} ตตฺถ จ^{๑๑๒๗}
 เอกชตฺติโยปิ ภิกฺขาจาริกอ^{๑๑๒๘} นาม นตฺถิ”ติ. อถ ภควา “อํ มหาสมฺมตฺติชตฺติย-
 วํโส^{๑๑๒๙} น^{๑๑๓๐} อมฺหากํ วํโส, ทีปฺงฺกรโต ปฏฺจาย ยาว กสฺสโป ภควา, สพุเพ เต
 มหาราช พุทฺธา ภควนฺโต^{๑๑๓๑} สปรทานจาริเกณ^{๑๑๓๒} ซีวิกิ^{๑๑๓๓} กปฺเปสฺสุ, อํ มหาราช มม
 วํโส นาม, ยโต จ โข มหาราช ลุมฺพินีวเน มงฺคลสาลมฺูเล ทฺวตฺตีเสหิ ปุพฺพนิมิตฺเตหิ
 ชายมานสฺส มหาสมฺมตฺติชตฺติยวํโส^{๑๑๓๔} อตฺถิ, มหาภินิฏฺขมนํ นิฏฺขมนตฺตสฺส มหาปรธานํ^{๑๑๓๕}
 ปทหนตฺตสฺส วชิราสเนน นิสินฺนสฺส มारพฺลํ ปราชิตฺตสฺส ปจฺมยามเ^{๑๑๓๖} ปุพฺเพนิวาสา-
 นุสฺสตีถาณํ มชฺฌิมยามาธิกเมน ทิพฺพโสตถาณํ ทิพฺพจกฺขุถาณํ^{๑๑๓๗} (๑๑๓๘) มหาสมฺมตฺติชตฺติย-
 วํโส^{๑๑๓๙} อตฺถิ, ยโต จ มหาราช ปจฺฉิมยามเ ทฺวาทสงฺคปฺปฏิจฺจสมฺบุปฺปาทำ^{๑๑๔๐}
 อนฺุโลมปฺปฏิโลมํ มนสิกโรนฺุตฺตสฺส อรุโณทยสมเย สจฺจจกฺกิสฺมโพิทฺตถานํ อนฺุตฺตรํ

^{๑๑๒๓} พ.ล.ร.ท. ลทฺถนฺติ.

^{๑๑๒๔} ซี. –วีสจาริต-. พ.ล.ร.ท. มหาราชวีสจาริตเมตํ.

^{๑๑๒๕} พ.ล.ร.ท. มหาสมฺมตฺติวํโส ชตฺติโย.

^{๑๑๒๖} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๑๒๗} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๑๒๘} ซี.ส. ภิกฺขาจาริ.

^{๑๑๒๙} พ.ล.ร.ท. มหาสมฺมตฺติวํโส.

^{๑๑๓๐} ล. นสทฺโท นตฺถิ.

^{๑๑๓๑} ร. ภควนฺโต. พ.ล.ท. ภควนฺตา.

^{๑๑๓๒} พ.ล.ร.ท. สปรทานจาริเกณ.

^{๑๑๓๓} พ.ล.ร.ท. ซีวิกิ.

^{๑๑๓๔} พ.ล.ร.ท. มหาสมฺมตฺติวํโส.

^{๑๑๓๕} ร. มหาปรธานํ. พ.ล.ร.ท. มหาปรธานํ.

^{๑๑๓๖} ร. ปจฺมยามเ.

^{๑๑๓๗} ร.ท. ทิพฺพจกฺขุถาณํ ทิพฺพโสตถาณํ.

^{๑๑๓๘} ท. ปฏฺฐิตภนฺตสฺส.

^{๑๑๓๙} พ.ล.ร.ท. มหาสมฺมตฺติวํโส.

^{๑๑๔๐} พ.ล.ร.ท. ทฺวาทสงฺคปฺปฏิจฺจสมฺบุปฺปาทำ.

สมมาสมุโพธิ์ ปฎิพุชฌนุตตส^{๑๑๔๑} มหาสมมุตตชตฺตยวโส^{๑๑๔๒} นาม น อูปุชชตี”ติ^{๑๑๔๓}
 วตุวา ตสฺส ฐฏโถ ฐมฺมเทสนตฺถาย อนุตฺตวโถยํ จิตฺต ตสฺส ฐมฺมํ เทเสนุโต เอวมมาห
 *”อุตฺตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย^{๑๑๔๔} ฐมฺมํ สุจฺจิตฺตํ จเร
 ฐมฺมจารी สุขํ เสติ อสฺมึ โลกเ ปรมฺหิ จา”ติ.
 คาถาปริโยสานเ ราชา จิตฺโก^{๑๑๔๕} ว โสตาปตฺตติผลเ ปตฺติฏฺจาสี.^{๑๑๔๖}

โส โสตาปตฺตติผลํ สจฺจิกตฺวาเยว ภควโต ปตฺตํ คเหตุวา สปฺริสํ ภควนฺตํ
 มหาปาสาทํ อาโรเปตฺวา ปถนีเตน^{๑๑๔๗} ชาทนีเยน โภชนนีเยน ปรีวิสิ. สตุถุ
 ภตฺตทิจฺจปริโยสานเ มหาปชาปติอาทิกํ สพฺพํ อิตฺถการี^{๑๑๔๘} อาคนฺตวา ภควนฺตํ
 วนฺทึ^{๑๑๔๙} จเปตฺวา^{๑๑๕๐} ราชูลมาตฺรํ. ส่า ปน “คจฺจ, อยฺยปฺตฺตํ วนฺทาหิ”ติ ปรีชเนน
 วุจฺจมานาปี “สเจ มยฺหิ คฺุณเ อตฺถิ, สยเมว อยฺยปฺตฺโต มม สนฺตึกํ อาคมิสฺสตี,
 อาคตเมว นํวณฺทิสฺสามี”ติ น อคมาสี.^{๑๑๕๑}

อถ ทุติยทิวเส ภควา ราชนินเวสนํ คนฺตวา กตภตฺตทิจฺจเ มหาปชาปติยา
 นินเวสนเ^{๑๑๕๒} คาถมาห.

*”ฐมฺมญฺเจ สุจฺจิตฺตํ น นํ พุจฺจิตฺตํ^{๑๑๕๓} จเร
 ฐมฺมจารी สุขํ เสติ อสฺมึ โลกเ ปรมฺหิ จา”ติ.

^{๑๑๔๑} ร.ล.ท. ปติพุชฌนุตตส.
^{๑๑๔๒} พ.ล.ร.ท. มหาสมมุตวโส.
^{๑๑๔๓} ล. อูปุชชตีติ.
 * พ.ธ. ๒๕/๑๖๘/๔๗.
^{๑๑๔๔} พ.ล.ร.ท. นปฺปมชฺเชยฺย.
^{๑๑๔๕} ล.ท. ถิตโก.
^{๑๑๔๖} ล.ท. ปตฺติฏฺจาสี.
^{๑๑๔๗} ชี. ปถนีเตน. พ.ล.ร.ท. เตน.
^{๑๑๔๘} ร. สพฺพา การา. ชี. อิตฺถการี. ท.ล. อิทฺฐการี. พ. อิกฺฐการี.
^{๑๑๔๙} ร.ส. วนฺทิสฺ.
^{๑๑๕๐} ร.ล.ท. ถเปตฺวา.
^{๑๑๕๑} ร.ท. อคฺคมาสี. ล. นคฺุณเ.
^{๑๑๕๒} ร. นินเวสน.
 * พ.ธ. ๒๕/๑๖๘/๔๗
^{๑๑๕๓} ร. พุจฺจิตฺตํ. พ.ล.ท. ตํ พุจฺจิตฺตํ.

คาถาปริโยसानะ มหาปชาปติ โสตาปนุณา ราชา สุกุโธทโน สกิทาคามิผล
ปติฏฐาสิ.^{๑๑๕๔}

*อถ ตตฺยทิวเส ราชา สุกุโธทโน วีสติสทฺสสภิกฺขุปรिवารสฺส ภควโต
ราชนิเวสเน ยาคุชชกั^{๑๑๕๕} ทตฺวา อนุตฺรภตฺเต^{๑๑๕๖} สมฺโมทนียํ กถํ กถนุโต^{๑๑๕๗} “ภนฺเต
ตุมหากํ ปธานกาเอกา เทวตา อาคนตฺวา อากาเส จตฺวา^{๑๑๕๘} ‘ปุตฺโต เต มหาราช ฌสุ
ทิวเสสุ อปฺปหารตฺยา^{๑๑๕๙} อํคารราสิมฺหิ ปกฺขิตนีลุปฺปลกฺลาป^{๑๑๖๐} วีย จงฺกมโกภฺยํ
กาลกโต^{๑๑๖๑}ติ” มยฺหํ อโรเจสิ, ‘สฺสนนฺตสฺส มยฺหํ ภนฺเต อโยมยคตฺตสลากาย
วิษุณฺตกณฺโณ วีย อถ มม ทิสภาคฺคา สมฺปตฺติวิปตฺติ วีย สมฺปชฺชนฺตี”ติ. “สทฺทหสิ^{๑๑๖๒}
ตฺวํ มหาราช”ติ. “น สทฺทหสิ^{๑๑๖๓} ภนฺเต”ติ. เอวํ ตํ วทามิ “เทวเต มม ปุตฺโต
สพฺพพฺพญโพธิ^{๑๑๖๔} อปฺปตฺวา^{๑๑๖๕} ว น กาลกโต^{๑๑๖๖}ติ” “มหาราช มหาปธานํ ปทหนฺตสฺส
ตฺสเสว กาลิ กเรยฺยา”ติ. “มยฺหํ ภนฺเต เอตทฺทหสิ ‘อปฺเปว นาม มชฺฌิมสมเย
สุริยงฺกจฺกมณภาโว^{๑๑๖๗} สียา, น เตวว เม ปุตฺตสฺส อญฺญถตฺตํ สียา”ติ. “มหาราช
โพธิสฺตตฺตมฺมิมิ จิตฺตสฺส^{๑๑๖๘} ตถาคตฺสฺส อจฺริยานีเตสุ เอพฺภิกฺขุจิสฺสุ ปุพฺเพ น สทฺทหสิเยวา”ติ
วตฺวา มหาธมฺมปาลชาตกํ กเถสิ. เทสฺนาปริโยसानะ โส ราชา อนาคามิผล ปติฏฐหิ.

^{๑๑๕๔} ท.ล. ปติฏฐาสิ.

* พ.ชา.อ. ๕/--/๔๒๖.

^{๑๑๕๕} ร. ยาคุชชกั. พ.ล.ท. ยาคุชชกั.

^{๑๑๕๖} ร. อนุตฺรภตฺเต.

^{๑๑๕๗} พ.ล.ร.ท. กโรนุโต.

^{๑๑๕๘} ล.ท. ถตฺวา.

^{๑๑๕๙} ร. อปฺปหารตฺยา.

^{๑๑๖๐} ร.ท. -นึลุปฺปล-

^{๑๑๖๑} พ.ล.ร.ท. กาลกโตติ.

^{๑๑๖๒} ร. สทฺทหสิ.

^{๑๑๖๓} ร. สทฺทหามิ. พ.ล.ท. สทฺทหามิ.

^{๑๑๖๔} ท. สทฺทพฺพโพธิ.

^{๑๑๖๕} พ.ล.ร.ท. อปฺปตฺวา.

^{๑๑๖๖} พ.ล.ร.ท. กาลกโตติ.

^{๑๑๖๗} พ.ล.ร.ท. สุริยงฺกจฺกมณภาโว.

^{๑๑๖๘} ล.ท. ถิตฺตสฺส.

กตภตตกิจจสุส ภควโต ภตตานุโมทนกาเล มหาปชาปติโคตมี อนฺเตปุริกาหิ สทุธิ
 กตภตตกิจจสุส ภควโต ภตตานุโมทนกาเล มหาปชาปติโคตมี อนฺเตปุริกาหิ สทุธิ
 ฌมฺมสุสวณฺตถาย นิสีทิ. อถ ราชฯ สทุโธทโน ตาสํ อนฺเต^{๑๑๖๙} ราชุลมาตริ อทิสฺวา
 “อชฺชาปี ราชุลมาตา น ทิสฺสตี”ติ ปุจฺฉิตฺวา เอกํ เปสิกํ ปกฺโกสาเปตฺวา “คจฺฉ, เช”^{๑๑๗๐}
 สฺถนิสฺยา เม ภควโต อธิ นิสินฺนภาวํ ปฏฺเวทสิ,^{๑๑๗๑} ปุพฺเพ วิโยคโสกทหนสมเยสุ
 อฏฺฐสุ สํวจฺจเรสุ สงฺคหนฺตถาย อฺสฺสูกฺมาปฺนโน^{๑๑๗๒} อยญฺจ โข ภควา อธิ นิสินฺโน
 กาโลทานิ สนฺตตฺตโสกทหนํ นิพฺพาเปตฺน”ติ.

อถ ญฺโฆ เปสิกา อิตฺถิ ราชุลมาตฺตฺนินฺเวสนํ อฺปสงฺกมฺม “อทุทส เทวี
 ราชุลมาตริ ชนปทกฺลฺยาณี กาสายวตฺถํ นินฺเวสนเ นปริทหนฺตี จาตฺตฺทสิกาพฺปกฺข-
 จนฺทเลขิ^{๑๑๗๓} วย กิสฺตรสรีริ สฺสฺสฺสิตฺรกมลปฺลาสปติตมิว นยนชฺลสนฺฐิสฺตีวทหนํ
 ปาวุสฺสกาลจฺนุทํ^{๑๑๗๔} วย ทึชกาลเกสสมฺมาเวจฺติ^{๑๑๗๕} อสฺสฺสชฺลธราปวาหิตํ กรสกล-สฺวาร
 มิวิ ปุจฺฉลองฺคารวสิมิหิ ปกฺขิตฺตฺทกํ วย อฺนฺนฺนทฺรทึชอสฺสสํสํ ปรมโสกทหนเนนฺว อตฺ
 ตานํ คาเปตฺกามํ อฺนฺตฺตฺนยนสลฺลเเลหิ อนฺเต ปฺรตา^{๑๑๗๖} ชเนหิ ภควโต
 อฺนฺตฺวทหน”ติ.^{๑๑๗๗} ทิสฺวา ตฺถนฺทึฏฺฐตา นิสีทิ. เทวีปี ตํ ทิสฺวา “อมฺม อโห อติชมฺรทโย อยฺย
 ปฺตฺโต สพฺพตฺถสฺสิทฺโธ อเปตฺสินเโห อปคตฺการุญฺโฆ, กถมิหิ นาม มาทิสํ^{๑๑๗๘} ชนปทกฺล
 ยาณี สินเหาตฺรราย อิมญฺจ ตทฺทฺชาตํ วรรณฺยํ สฺวณฺณกมลํ มฺขปฏฺธิมฺพิ^{๑๑๗๙}
 ทฺทยนยนสมํ ราชุลกฺุมาริ มิลาตมาลมิว กวจรมิว โอบาย นิภฺขมติ, นินฺราลฺมฺเพ
 นิภฺขมฺนฺเต อยฺยปฺตฺเต ปิยปติมิหิ มาตฺตคามสุส ทฺทวทหนกรสุส วิชฺวาทฺกฺขสุส ภาคินิ อสฺสํ,

^{๑๑๖๙} ร.ท. อนฺตเร.

^{๑๑๗๐} ร. นตฺถิ.

^{๑๑๗๑} ร.ล.ท. ปติเวทสิ.

^{๑๑๗๒} ร. อสฺสูกฺมาปฺนโน.

^{๑๑๗๓} ร.ล.ท. -จฺนฺทลฺกฺขิ.

^{๑๑๗๔} ร. ปุจฺฉ-

^{๑๑๗๕} ร.ล.ท. -เวทิตฺ.

^{๑๑๗๖} ท. ปฺรคา.

^{๑๑๗๗} ท. อฺนฺตริ วทหนฺติ. ร. อฺนฺตริ วทหนฺติ.

^{๑๑๗๘} ร. มทิสํ.

^{๑๑๗๙} ร.ล.ท. มฺขปฏฺธิมฺพิ.

วิธวาปนาหิ อปคตสลิลลา วีย วาหิณี วิปนนธโซ วีย รทวโร พยาปนนธโม วีย ทท
 โน อราซิโก วีย รชชสิริ สนนเต เจวี่ กี่ (๑๑๘๐) เตน อยฺยปุตตสฺส ปติโน
 วชฺเชน ซีวิตน เสยฺโย เม หลาหลวิสชาหนิ อุตฺตงคปปาตาปเตยฺยาหิ อนนฺตชลิติ^{๑๑๘๑}
 อคฺคิชนฺธิ ปวีลิตฺวา^{๑๑๘๒} มริตฺติ ปฏฺฐูปิ^{๑๑๘๓} รชชฺชยา คีวมปิเลตฺวา มรณิ เสยฺโย มรณน
 วาหมนปฺปกสฺส วิธวาทุกฺขสฺส ปรีโยสานิ กริสฺสामी”ติ อาทินา นยฺน ภควโต อนนฺตริ วทติ.

เปลิกา อิตฺถี เทวี อภิวาเทตฺวา “มหาราชา ภคินิติ ปกฺโกสติ,^{๑๑๘๔} อชฺชเชว
 เต ภคินิสामीโก กตภตฺตกิจฺโจ ธมฺมํ เทเสสฺสตี”ติ.^{๑๑๘๕} สุตฺวา ว สาทิ พิมฺพาเทวี อูริ
 ปหรนฺตี พลวตฺริ กณฺหนฺตี ปรีเทวนฺตี. อสฺส
 เนตฺเตหิ เปลิติ^{๑๑๘๖} เอตทวโจ “เห
 เช กิร ทเทสิ,^{๑๑๘๗} สสฺส
 กิร มํ ปกฺโกสติ ภตฺตทสฺส นตฺถายา”ติ. “อาม ภคินี”ติ.
 “เตน หิ เห เช อีเธเวกาหิ กาทฺกัณฺธิ^{๑๑๘๘} อีเธเวกาหิ วิปตฺตี น อายตฺนานิ เอกาวาหิ
 สจฺจวาทา ปุพฺเพปิ เม ภตฺตา อิมสฺสมิเยว นิเวสเน สมากจฺจนฺโต สยมากจฺจติ สยํ ปวี
 สติ สยํ นิสิตฺติ หสติ กิพฺติ^{๑๑๘๙} มยา ชชฺชิตฺเตน สุวณฺณสรเกน^{๑๑๙๐} ทาเนน^{๑๑๙๑} โธวติ
 มยา สมฺปาทิตฺตญฺจ วรภตฺติ ภุชฺชติ มม ปญฺญตฺตวรปฺลลฺงเก^{๑๑๙๒} เสยฺย
 กปฺเปลติ^{๑๑๙๓} อิทาเนว ปน กถมฺหิ ภตฺตาริ อญฺญตฺถ ปสฺเสยฺยํ วตฺตาโร จ ปน มย
 หิ

^{๑๑๘๐} ท. เม.

^{๑๑๘๑} ร.ล.ท. สนนชลิติ.

^{๑๑๘๒} ร. ปวีลิตฺวา.

^{๑๑๘๓} ร.ล.ท. ปฏฺฐูปิ.

^{๑๑๘๔} ร.ท. ปกฺโกสติ.

^{๑๑๘๕} ท. เทเสยฺยตีติ.

^{๑๑๘๖} ร.ล. เปลิก.

^{๑๑๘๗} ล.ท. วเทสิ. ร. เวเทสิ.

^{๑๑๘๘} ท. กาลกัณฺธิ. ร. กาลกัณฺธิ.

^{๑๑๘๙} ร.ท. กิพฺติ.

^{๑๑๙๐} ร. สุวณฺณสรเกน.

^{๑๑๙๑} ร.ท. ปาเท.

^{๑๑๙๒} ร. -ปฺลลฺงเก.

^{๑๑๙๓} ร.ท. กปฺเปลติ.

ภวิสุสดี ยโสธรราย กาฬกนิยา^{๑๑๙๔} อปราคะ^{๑๑๙๕} สิทธิตฤกุมาริ นิกุมมติ, อิทานิ อาคโตปิ
 มาตาปิตโร จ ทิสฺวา ยโสธรราย นิเวสเน^{๑๑๙๖} ปวีสตี”ติ อปริปฺณฺโณ^{๑๑๙๗} วต เม
 สมฺปนฺนมนโรธา จินฺนา วต เม อาสา พลวตรํ เม ปุราณกตกมฺมํ อิทาเมว ปพฺพต-
 มตฺเตน^{๑๑๙๘} โสเกนจินฺนา วต เม อาสา พลวตรํ เม ปุราณกตกมฺมํ อิทาเมว ปพฺพตมตฺเตน
 โสเกน อชฺโฆตฺตริตฺวา^{๑๑๙๙} มม ปาปํ จริตเมติ^{๑๒๐๐} นานหุตํ กุชฺฌามิ อธิวาเสมิ, มยา
 กตมปฺปมาณาปราชํ ยสุสา^{๑๒๐๑} ปน มยฺหํ ซีวิตํ ทีฆํ โหติ ทฬํ นลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 หิ ยสุส มรณนฺตีกททยทฺกฺขสุส ภาคินี สียา กถญจ ปน เม ภาติกา เอรูปํ มยา อนุ
 ภู
 -
 ทุกฺขํ สุตฺวา โสภสมฺมทฺเท อีสึทฺนา ภวิสุสดี”ติ วตฺวา เปสฺตี^{๑๒๐๓} เอตทโวจ “คจฺจ เชน น คจ
 ฉามิ, ตโต สสุสุรปาเท^{๑๒๐๔} อภินฺทามิ อชฺช ตีณิ ทิวสานิ ภาตฺตา เม กปิลาตฺถุ
 ปวิจฺจ^{๑๒๐๕} มํ อนโนโลเกติ นิกุมมติ, ยถิ อชฺชเชว ทิวเส ภาตฺตา มํ อนาทยิตฺวา นิกุมมน-
 กาเลเยว เม ซีวิตํ สรีโรโต นิกุมมิ, จิรํ กาลํ ปรีปาเลนฺตสุส เม ซีวิตสุส อฺปจฺเจโท^{๑๒๐๖}
 ภวิสุสดี, ภาตฺตฺโน กิร เม ฉสุ สํวจฺจเรสุ สมากินฺนวตฺตนิยาเมน สพฺพญฺญตฺตญฺญาณมนโรโธ
 มตฺถกํ ปตฺโต, มยฺหํ จ ปน สมากินฺนวตฺตนิยาเมน มโนรธปตฺตมฺปิ น สมฺมิชฺฌติ, คจฺจ,
 เชน ปเวเทหิ, สเจ เม ภาตฺตา นิเวสนํ ปวีสตี, อิจฺเจตํ กุสลํ โน เจว อีเชว มรณฺน โสภนฺตํ
 กริสฺสสามี”ติ เปสฺตี^{๑๒๐๗} เปเสสิ.

^{๑๑๙๔} ร. กาลกนิยา. ท. กาลกนิยา.

^{๑๑๙๕} ร.ท. อปราเชน. ล. อปราเช.

^{๑๑๙๖} ร. นิเวสนน.

^{๑๑๙๗} ร. อปริปฺณณา.

^{๑๑๙๘} ร. ปพฺพตมตฺเตน.

^{๑๑๙๙} ร.ท. อชฺโฆตฺตริตฺวา.

^{๑๒๐๐} ร.ท. จริตเมตํ.

^{๑๒๐๑} ร. ยสุส.

^{๑๒๐๒} ร. -นิตฺชชาย.

^{๑๒๐๓} ร.ล.ท. เปสฺตี.

^{๑๒๐๔} ร.ท. สสุสุรสุรปาเท.

^{๑๒๐๕} ท.ล. ปวิจฺจ.

^{๑๒๐๖} ร.ท.ล. อฺปจฺเจโท. พ.ล.ร.ท. อฺปจฺเจโท.

^{๑๒๐๗} ร.ท.ล. เปสฺตี.

สาปี อิมั ภควโต สมมุเข รญโย นิเวเทสิ. ราชชา ยโสธราย คุณมหนุตั
 ปเวเทนุโต ภควโต สมมุเขเยว กเถสิ. “อัญเจหิ วิวิชิตรณสงคามั มหาการุณิกั สเจ
 สุกโต น คมิสฺสติ เทเวยา สิริสยนคฺพเภา นียตมสฺสาปี สีนหาตุราย กาลงฺกิริยา^{๑๒๐๘}
 ภวิสฺสติ, ตสฺสา มรณน สพฺพภทฺโร ตุมหากั ปวรตฺนุโย มรณมฺปิ คจฺเจยฺย, ตสฺมี เต^{๑๒๐๙}
 มม ชีวิตั น สณฺจติ, กิริยา ภวิสฺสติ, มเต มยิ, สพฺพานิ วีสราชกุลปฺปเวณียา คติ-
 ปติฏฺจานิ^{๑๒๑๐} นฏฺจา^{๑๒๑๑} ภวิสฺสติ, ชีวิตมสฺสา ฆนฺเต ตยา ปติพฺพธา เจว โหติ
 ยาจามิ, ฆนฺเต ราชุลมาตฺยา ชีวิตนฺติ.

อถสฺส ภควา เอตทโวจ ยุตฺตนฺเต “มหาราช วจัน สเจ อชฺเชว ตถาคโต
 ยโสธริ น ปสฺสติ, นียตั ผลิตเนว หทยเ น สา กาลั ภวิสฺสติ, พหุปรการา วต เม
 ราชุลมาตา อตีตมทฺธานิ^{๑๒๑๒} สา ชาตีสหสฺเสสฺส เม ทียมานาปี ตสฺสา ปุตฺต-
 ธิตโร^{๑๒๑๓} ทียมานาปี มั อตุถั อเปกฺขนฺตี จิตฺตโก ปน มตฺตมฺปิ นุปรชฺชติ, อโห อฺป
 การา วต มยฺหิ ยโสธรา ยนฺนุน ตาย ทินฺนุ สพฺพคฺุณวิสิฏฺจํ สพฺพญฺญตฺตญฺญานสฺส^{๑๒๑๔}
 เอวรฺุปสฺส สพฺพญฺญตฺตญฺญานทายกสฺส^{๑๒๑๕} มาตุคามสฺเสว สพฺพญฺญตฺตญฺญานคฺุณปฺปฏิเวธ
 ตถาคโตสเจ ปจฺจุปรการิ น กโรมิ โโก นุ นาม ปจฺจฯ ปจฺจุปรการิ ภวิสฺสตีติ.

อถ ราชชา สฺุทฺโธทโน ภควนฺตุ เอตทโวจ กาลิทานิ ฆนฺเต พหุปรการาย ราชุล-มาตฺ
 ยา จ ปจฺจุปรการิ ภรณียติ.^{๑๒๑๖} กตญฺญกตเวทิวคสมฺภูจฺาปีโต^{๑๒๑๗} ภควา ตฺวญฺญ-
 มาสนา^{๑๒๑๘} ญฺุจฺหิตฺวา รญโย ปตุตฺ อทาสิ วิสตีสหสฺสภิกฺขุ อนฺโต ราชนิเวสนเยว จ

^{๑๒๐๘} พ.ล.ร.ท. กาลกิริยา.

^{๑๒๐๙} ร.ท.ล. มเต.

^{๑๒๑๐} ท.ล. ปติฏฺจานิ.

^{๑๒๑๑} ท.ล. นฏฺจา.

^{๑๒๑๒} ท. อตีตมทฺธานิ.

^{๑๒๑๓} ท. ปุตฺตธิตโร.

^{๑๒๑๔} ร.ล.ท. -ญฺญตฺตญฺญาน-.

^{๑๒๑๕} ร.ล.ท. -ญฺญตฺตญฺญานสฺส.

^{๑๒๑๖} ท. ภรณียติ.

^{๑๒๑๗} ร. -เวทิวค- ท.ล. -สมฺภูจฺาปีโต.

^{๑๒๑๘} ร. ตฺวญฺญมาสนา. ท.ล. ตฺวชฺฆมาสนา.

เปตุวา^{๑๒๑๙} สาริปุตฺตโมคฺคฺคฺลฺลาเน คเหตุวา ราชูลมาตฺนินเวสนํ ปวีสนฺโต สาริปุตฺต-
 โมคฺคฺลฺลาเน เอตทโวจ พหุปกการา^{๑๒๒๐} สาริปุตฺต^{๑๒๒๑} ราชูลมาตา สเจ พลวสีเนเนน
 ตถาคตฺตฺส ปาทะ คเหตุวา ปริมชฺชนตี กณฺฑนฺตี สา จ ตุมฺเหหิ น นินวาเรตฺตพฺพา
 ยาวทตฺถํ กณฺฑนฺตี ปริเทวนฺตี สเจ นินวาเรถ ตฺตฺสา กาลกิริยา ภวิสฺสตี เอวํ หิ สติ
 ธิมฺมเทสนาย ภาชนํ น ภวิสฺสตี ตถาคตฺตฺส อนณฺย^{๑๒๒๒} ภวิสฺสตี สอิณฺโณ ตถาคโต
 น โมเจยฺย ตถาคโต หิ สาริปุตฺต^{๑๒๒๓} วีตฺราโค วีตโทโส วีตโมโห เยเกจि ราค
 ตถาคตฺตฺส ปหีนา^{๑๒๒๔} อฺจุจฺฉินฺนํมฺมูลาวตฺตูกตฺตา อนภาวํ กตฺตา อายตฺติญฺจ อนุปฺปาทธมฺมาติ.

เอวํ ภควา สาวเก ปเวเตตฺวา เทวียา ปสาทชนนตฺถํ จนฺทสุริยสฺตสฺส-
 วิชิตฺเตลาสฺสิชฺชมฺมฺสฺสยํ วีย พุทฺธรํสีวิสฺสโรเสเสหิ เทวียา มณฺฑิรฺวโรโมภาเสนฺโต ฉพฺพณฺณ-
 รัสีโย^{๑๒๒๕} วิสฺซุเชสิ. ตา ปุตุลฺลรัสีโย ตฺรณฺตาลชนฺธปฺปมาณาโย ปาสาทสีหปฺปชฺรกวาภูโต
 รัตนนฺทุเทหิ อชฺฌเณตฺตฺรณฺตีโย สกฺลํ ปาสาทคพฺพนฺตฺริ ปฏฺฐวีสุ.^{๑๒๒๖}

อถวา ภควา วจนปถาติ ตาย อนปฺมาย พุทฺธวิภูติยาย นินเวสนํ
 ปวีสิตฺวา^{๑๒๒๗} ยฺคุนฺธรปพฺพตมตฺตเก อชฺฌิตฺตทิวสฺสโร วีย นิกฺขนฺตกาเล สณฺฑปิตปวฺรปฺจตฺต-
 รัตนมณฺญเก^{๑๒๒๘} นิสีทิ. อถโข สพฺพา อิตฺถิโย สิริสยเน นิสินฺนํ ภควนฺตํ ทิสฺวา
 เทวียา สยนคพฺพา หทยโสภคฺคิตนยสฺสลิคฺคิตาย^{๑๒๒๙} นินเวเทสิปฺุเร วีย เต ภคินิภตฺตา
 รัตนมณฺญเก นิสีทติ. ตํ สุตฺวา เทวี ทึชฺมตฺริ อฺฉนฺหํ อสฺสาสํ อสฺสสิกาสาวิ เวทยนฺตี
 ทึชฺมนฺตฺริ อฺฉตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทึชฺเมเส กณฺณนฺตเรสุ โอลมฺพปาเปตฺวา สนิกํ สนิกํ

^{๑๒๑๙} ร.ล.ท. ถเปตฺวา.

^{๑๒๒๐} ล. พหุปกการา. ร. พหุปกการา.

^{๑๒๒๑} ท. สาริปุตฺต.

^{๑๒๒๒} ร.ท. อานณฺย.

^{๑๒๒๓} ท. สาริปุตฺต.

^{๑๒๒๔} ท. ปหีนา. ร. ปหานา.

^{๑๒๒๕} ร. -รัสีโย.

^{๑๒๒๖} ร. ปตฺถวีสุ.

^{๑๒๒๗} ร. ปวีสิตฺวา.

^{๑๒๒๘} ร. สณฺฑปิต-

^{๑๒๒๙} ร.ท. -สฺสลิคฺคิตาย.

อุปลุกหนุติ อลงการรหิตี ราชุลวรรตญุย์ หตุเถ คเหตุวา คพุกทวาเว จตุวา^{๑๒๓๐} สดโตปี
 สหสฺสโตปี ตลิตนยนสลีลา^{๑๒๓๑} อนุเปกขนุติ ฆตตุทสฺสนาย อุตฺตูกกมาปนฺนา คงคาโสเตหิ
 วีย นยนสลีเลหิ สมหตทิกฺจตาย ยถา สุขํ ปสฺสิตุํ อสฺกโกนุติ อสฺสฺซลํ เอวมาท
 หานนยนสลีเล อฏฺจสฺสํ สํวจฺจเรสฺสํ ตฺยหํ โอกาโส มยา ทินฺโน อิทานิ ปน เม
 สมหตสฺส ฆตฺตุนิ ทสฺสนามตฺตมฺปิ น เทลฺลิตฺตํ มยา ทพฺพหฺพนฺธิ^{๑๒๓๒} วีย นิพฺพทฺธิ
 สนฺทมนํเยวาทิ.^{๑๒๓๓} เอวญฺจ ปน วตฺตวา โสกํ สณฺฐาเรนฺธุติ^{๑๒๓๔} สหสา คนฺตวา ฆคฺวโต
 โคปฺปกสฺส คเหตุวา ปริเทวิ สามิเมมหอาปฺราโธ อหเมว กาทฺทิกฺฉิ^{๑๒๓๕} ยสฺสา ทหฺรย
 สินฺหาตฺตฺรย อยฺยปฺตฺโต ชิวฺหคฺเค เขพฺพิณฺทํ วีย มํ โอหฺย อชานาเปตฺวา อทฺต-
 รมตฺติกสมเย^{๑๒๓๖} นิฏฺขมิ สเจ อปฺราโธ โหติ อิมสฺส ตทฺทฺชาตฺสฺส การณาการณํ
 อชานนฺตฺสฺส ราชุลสฺส โโก นฺุ โช อปฺราโธ อปฺิจ อຍံ ยโสธฺรวา อติปฺญฺณวตฺตี จกฺกฺวตฺติ-
 ราชฺรหาวตฺยํ ยโสธฺรวา”ติ ลกฺขณปาถกานํ วจฺนํ วิตถํ วิธฺวา”ติ วตฺตุํ วฏฺฏติ^{๑๒๓๗} น
 เภวลญฺจ

*นิพฺพุตตา นฺุณ สฺมาตา นิพฺพุตโต นฺุณ โส ปิตา

นิพฺพุตตา นฺุณ สฺมา นารี ยสฺสยํ อีทิสฺส ปตีติ

วจฺนํ วิตถนฺุ”ติ. เอวมาทินา นเยน ปริเทวิตฺตวา ปาทปฺปฏิจฺยํ สีสํ ปริวตฺเตตฺตวา ปโรทมนานา
 ยถาอชฺฐมาสฺยํ วนฺุทฺติ. อถ ราชฺา ราชฺีตฺตาย ฆคฺวติ สินฺหาพฺพฺมานาทิกฺุณสมฺปตฺตี^{๑๒๓๘} กเถสิ
 “อຍံ ฆนฺุเต ตฺมฺหากํ นิฏฺขนกาลโต ปฏฺจาย นิสฺสินฺนาปิ โรทติ โสจติ, สยนฺุตีปฺปิ คจฺจนฺุตีปฺปิ
 จิตฺตาปฺปิ โรทติ โสจติ, ปุพฺพญฺเเห วา สยญฺเเห วา ปจฺจุเส^{๑๒๓๙} วา โรทติ โสจติ

^{๑๒๓๐} ร.ล.ท. ถตฺวา.
^{๑๒๓๑} ร.ล.ท. คลิตนยนสลีลา.
^{๑๒๓๒} ร.ล.ท. เหวรี.
^{๑๒๓๓} ร.ท. สนฺุทมนํเยวาทิ.
^{๑๒๓๔} ร. สณฺุทธาเรนฺธุติ.
^{๑๒๓๕} ร.ท. กาทฺทิกฺฉิ.
^{๑๒๓๖} ร. อตฺตรตฺติกสมเย. ล. อทฺทฺรตฺติกสมเย.
^{๑๒๓๗} ล. วชฺชติ. ร. วฏฺจติ.
 * พ.ธ.อ. ๓๓. (ปจฺโม กาคิ)
^{๑๒๓๘} ร. -สมปตฺตี.
^{๑๒๓๙} พ.ล.ร.ท. ปจฺจุเส.

สิริศรพุกปี^{๑๒๔๐} รตนปลุลงเกปี เสตจตุตปี^{๑๒๔๑} โอโลเกนุตี โรหติ โสจติ, ตุมหากัง
 กาสายานัน นินุตถภาวํ สุตวา กาสายาย นินุตถาเยว ชาตา ตุมหากัง เอกภตติกาภาวํ สุต
 วา เอกภตติกา ชาตา ตุมเหหิ มหาสยณสุส จฑุฑิตภาวํ สุตวา มตติกมญเจเยว
 นิปนุณา ตุมหากัง มาลาคนฐาทีหิ วิรหิตภาวํ^{๑๒๔๒} ญตวา วิรหิตมาลาคนฐา ชาตา,
 อตตโน ฌาตเกหิ มยํ ตํ ปฏิชคฺคิสฺสามา”ติ สาสเน เปสฺสิต อติวีย โสภสมปฺปิตา เอกภ
 วตกปี^{๑๒๔๓} น โอโลเกสิ เอวํ คุณสมฺปนุณา เม ธีตาติ. “อนจฺจริยํ มหาราช เอตริหิ
 ปุพฺเพปิ ยโสธรา เทวี, ติรจฺจณานิณียํ นิพฺพตฺตาปี พาราณสีรญฺโธ^{๑๒๔๔} อิสฺ
 สรียาธิปฺจฺเจน สมฺปหาริยมาณาปี มยฺหํ สีเนเหน สีเนรุ วีย น กมฺปติ มยฺหํ ชีวิตทานํ
 อทาสีเยวา”ติ เตหิ ยาจิโต ภควา มุขมณฺฑลํ วิวริตฺวา จนฺทกีนฺนรชาตกํ^{๑๒๔๕} กเถสิ.

ตทเหว ภควา อตตโน มจฺจรมฺมเทสฺนาย สลิตคฺงคาสีตลสฺสลิเลน^{๑๒๔๖} เทวียา
 ปริพฺยุพฺหิ^{๑๒๔๗} โสภทหนํ อฺปสเมติ. ยโสธรา ตสฺส ภควโต มุขมณฺฑลํ โอโลกย-
 มาณา^{๑๒๔๘} สตุถารา ปวตฺติตนินฺนตริวตฺลิตคฺณคฺงคํ วีย อมตฺรสมฺมํ สุตวา ปุพฺเพ สตถุ ชี
 วิตํ มยา ทินฺนนฺ”ติ ปีตี^{๑๒๔๙} อฺปาทฺเตวา^{๑๒๕๐} ปีติยา โสภํ วิภฺขมฺเมตฺวา ภควโต
 สมฺมุเข^{๑๒๕๑} สกฺกายทฺธิฏฺฐิจิ วิจิกิจฺจนา สีลพฺพตฺปฺรมาสา^{๑๒๕๒} ตโย กิเลเส ปทาเลตฺวา
 โสตาปตฺติมลํ ปาปฺถนิ. จตฺราสฺตีสทฺสฺสานํ ฐมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

พิมฺพาวิลาปฺปรีวตฺโต นิฏฺฐิจิโต^{๑๒๕๓}

^{๑๒๔๐} ร.ท. สิริศรพุกปี.

^{๑๒๔๑} ร.ท. เสตจตุตปี.

^{๑๒๔๒} ร. วิรหิตภาวํ. พ.ล.ร.ท. วิรหิตภาวํ.

^{๑๒๔๓} ร.ท. เอกภ ฌาตกปี.

^{๑๒๔๔} ร. พาราณสีรญฺโธ.

^{๑๒๔๕} ท. จนฺทกีนฺนรชาตกํ. พ.ล.ร. จนฺทกีนฺนรชาตกํ.

^{๑๒๔๖} พ.ล.ร.ท. สลิตคฺงคาสีตลสฺสลิเลน.

^{๑๒๔๗} ร.ท. ปริพฺยุพฺหิ. พ.ล. ปริพฺยุพฺหิ.

^{๑๒๔๘} พ.ล.ร.ท. โอโลกยมาณา.

^{๑๒๔๙} ร. ปีตี.

^{๑๒๕๐} อฺปาทฺเตวา.

^{๑๒๕๑} พ.ล.ร.ท. สมฺมุเข.

^{๑๒๕๒} พ.ล.ร.ท. สีลพฺพตฺปฺรมาสา.

^{๑๒๕๓} ร.ล.ท. พิมฺพาวิลาปฺปรีวตฺตํ นิฏฺฐิจิโต.

๓.๕ (๒๐) สากุยราชปพพชชาปริวตต

*ตโต จตุตถทิวเส^{๑๒๕๔} นนุทกุมารสูส อภิเสกเคหปฺปเวสนาวาหมงฺคเลสุ
 วตฺตมานเนสุ, ปิณฺฑุทาย ปวิสิตฺวา^{๑๒๕๕} นนุทกุมารสูส หตฺถเต ปตฺตํ ทตฺตวา มงฺคลํ วตฺตวา
 อุมฺมจายาสฺนา ปกฺกมฺนุโต ว กุมารสูส หตฺถโต ปตฺตํ น คณฺหิ. โส ตถาคเต คารเวณ
 “ปตฺตํ โว ภาณฺเต คณฺหธา”ติ วตฺตํ นาสกฺขิ. เอวํ ปน จินฺตฺเตสิ “โส ปาณสีเส ปตฺตํ
 คณฺหิสฺสตี”ติ. สตุถา ตฺสุมิ^{๑๒๕๖} จานเ^{๑๒๕๗} น คณฺหิ. อิตโร “โส ปาณปาทมฺมฺเ
 คณฺหิสฺสตี”ติ จินฺตฺเตสิ. สตุถา ตตฺถาปี น คณฺหิ. อิตโร “ราชงฺคเณ^{๑๒๕๘} คณฺหิสฺสตี”ติ
 จินฺตฺเตสิ. สตุถา ตตฺถาปี น คณฺหิ. กุมารโ นินฺวตฺติตฺตกาโม อรุจฺฉิยา คจฺจนฺโต สตุถุคฺคารเวณ
 “ปตฺตํ คณฺหธา”ติ วตฺตํ น สกฺโกติ, “อิห คณฺหิสฺสตี, เอตฺถ คณฺหิสฺสตี^{๑๒๕๙}”ติ จินฺตฺเตนฺโต
 คจฺจติ. ตฺสุมิ ขเณ อญฺญา อิตฺถิโย ทิสฺวา ชนปทกฺลยฺยานิยา อาจิกฺขิสฺสุ “อญฺเย ภาควา
 นนุทกุมาริ^{๑๒๖๐} คเหตุวฺวา คโต^{๑๒๖๑}, ตุมฺเหหิ^{๑๒๖๒} ตํ^{๑๒๖๓} วินา ก็ กริสฺสธา”ติ. สปิ^{๑๒๖๔} ตํ
 สุตฺวา อุกทพินฺธุหิ^{๑๒๖๕} ปคฺขมฺรฺนเตเหว อฺปทฺตมฺลฺลิกฺขิตฺเทหิ^{๑๒๖๖} เกเสหิ เวเคน คนฺตฺวา “ตฺวํ

* พ.ร.อ. ๑/--/๑๐๖, พ.อ.อ. -/๒๒/๑๖๗.

^{๑๒๕๔} พ.ร.อ. ๑/--/๑๐๖. ตติยทิวเส, พ.ชา.อ. ๑/--/๑๓๔. ทุติยทิวเส.

^{๑๒๕๕} ร.ปวิสตฺ.

^{๑๒๕๖} ร. ตฺสุมิปี.

^{๑๒๕๗} ร.จานเ.

^{๑๒๕๘} พ.ล.ร.ท. ชงฺคเณ.

^{๑๒๕๙} พ.ล.ร.ท.คณฺหิสฺสตี.

^{๑๒๖๐} พ.ร.ล.ท.นนุทราชานิ.

^{๑๒๖๑} ล.คโต.

^{๑๒๖๒} พ.ล.ร.ท.ตุมฺเหปี.

^{๑๒๖๓} พ.ล.ร.ท.น.

^{๑๒๖๔} พ.ล.ร.ท.สา.

^{๑๒๖๕} ร.อุทกพินฺธุหิ.

^{๑๒๖๖} ล.ท.อทฺทลิกฺขิตฺเทหิ. พ.ร.อทฺทลิกฺขิตฺเทหิ.

“ตุวฏฺ์ โข อยฺยปฺตุต^{๑๒๖๗} อากฺขณฺเญยาสี”ติ อห. ตํ ตสฺสา วจันํ ตสฺส หทฺเย ติริยํ

ปตฺติตฺวา วีย จิตฺ.^{๑๒๖๘} สตุถาปฺสิสฺ หตุถโต ปตฺตํ อคณฺหิตฺวา^{๑๒๖๙} ว ตํ วิหารํ เนตฺวา
 “ปพฺพชฺชิสฺสสิ นนฺทา”ติ อห. โส พฺพทฺตฺคารเวณ “น ปพฺพชฺชิสฺสามิ”ติ อวตฺวา “อาม ฆนฺเต
 ปพฺพชฺชิสฺสามิ”ติ อห. สตุถา “เตนฺหิ ภิกฺขเว^{๑๒๗๐} นนฺทํ ปพฺพชฺชิสฺสามิ”ติ อห.

สตุถา กปิลฺวตฺตฺปฺรึ^{๑๒๗๑} คนฺตฺวา จตฺตฺตฺตฺทิวเส^{๑๒๗๒} นนฺทํ ปพฺพชฺชิสฺสามิ สตุตฺเต
 ทิวเส ราชุลมาตา กุมาริ อลงฺกฺริตฺวา ภควโต สนฺติเก เปเสสิ ปสฺส ตาตฺ เอตํ วิสฺติ-
 สหสฺสสมณฺปริวิตฺตํ^{๑๒๗๓} สุวณฺณวณฺณํ พุรฺหมฺรฺฐปวณฺณํ สมณํ, อยํ เต^{๑๒๗๔} ปิตา, เอตฺสฺส^{๑๒๗๕}
 ตว^{๑๒๗๖} ปิตฺโน ซาตฺกาเล^{๑๒๗๗} มนฺตฺวา นิธิกฺุมฺภิโย^{๑๒๗๘} อหฺสฺสํ, ตสฺส^{๑๒๗๙} นิฆมฺนกาลโต
 ปฏฺจาย^{๑๒๘๐} น ปสฺสามิ, คจฺฉ^{๑๒๘๑} นํ ทายชฺชํ ยาจานิ ‘อหํ ตาตฺ กุมาริ, อภิสํกํ ปตฺวา
 จกฺกวตฺติ ภวิสฺสามิ, ธเนน เม อตฺถิ, ธนํ เม เทหิ, สามิกิปี ปฺตุโต ปิตฺสนฺตฺกสฺสา”ติ.

กุมาริ ภควโต สนฺติกํ คนฺตฺวา วณฺทิตฺวา ปิตฺติเนหํ ปฏฺฐิตฺวา ภูจฺจิตฺโต
 “สุขา เต สมณ ฌายา”ติ^{๑๒๘๒} วตฺวา อณฺณมฺปิ พหุํ อตฺตโน อณฺรฺฐปํ วทฺนฺโต อฏฺฐาสิ.
 ภควา กตฺภตฺตฺกจิโจ อณฺโมทณฺํ กตฺวา อฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ. กุมาริปี “ทายชฺชํ เม

^{๑๒๖๗} ร. อยฺยปฺตุต. พ.ล.ท. อยฺยปฺตุตํ

^{๑๒๖๘} ร.ล.ถิตํ.

^{๑๒๖๙} ร. คณฺหิตฺวา. พ.ล.ท. อคณฺหิตฺวา.

^{๑๒๗๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๒๗๑} พ.ล.ร.ท. กปิลปฺรึ.

^{๑๒๗๒} พ.ล.ร.ท. ๑/-/๑๐๖. ตติยทิวเส. พ.ล.ร.ท. ๑/-/๑๓๔. ทุติยทิวเส.

^{๑๒๗๓} พ.ล.ร.ท. วิสฺตฺติสฺหสฺสสมณฺปริวิตฺตํ.

^{๑๒๗๔} พ.ล.ร.ท. อยฺยนฺเต.

^{๑๒๗๕} ร. เอตฺสฺส.

^{๑๒๗๖} ร. ตาว.

^{๑๒๗๗} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๒๗๘} พ.ล.ร.ท. นิธิโย.

^{๑๒๗๙} ร. อียาสฺส. พ.ล.ท. ตยาสฺส.

^{๑๒๘๐} ล.ท. ปฏฺจาย.

^{๑๒๘๑} พ.ล.ร.ท. ตจฺฉ.

^{๑๒๘๒} ร. สมณ ฌายาติ. พ.ล.ท. สมณฌายาติ.

สมณ เทหิ, ทายชฺชํ เม สมณ เทหี”ติ ภควนฺตํ อนุพนฺธิ. ภควาปี กุมาริ น
 นีวตฺตาเปสฺสิ. ปรัชโนปี ภควตา สหฺธิ คจฺจนฺตํ นีวตฺเตตฺตํ นาสกฺขิ. อิติ โส ภควโต^{๑๒๘๓}
 สหฺธิ อารามเมว อคฺมาสิ.^{๑๒๘๔} ตโต ภควา จินฺเตสิ “ยํ อยํ ปิตุสฺนฺตํ ญํ
 คจฺจติ,^{๑๒๘๕} ตํ วัฏฏานฺนคฺตํ สวิฆาตํ,^{๑๒๘๖} หนฺนทสฺส โฟธิมฺมุเล ปฏฺฐิตฺทํ สตฺตฺวิธํ^{๑๒๘๗} อริยธฺนํ
 เทมิ, โลกุตฺตรทายชฺชสฺส สามิกํ กโรมี”ติ.

อถโข ภควา อายสฺมณฺตํ สารีปฺตํ^{๑๒๘๘} อามนฺเตสิ “เตนหิ ตฺวํ สารีปฺต
 ราชุลกฺกุมาริ ปพฺพาเซหี”ติ. เถโร ตํ ปพฺพาเซสิ. ปพฺพชิตฺเต จ ปน กุมาเร รณฺโณ^{๑๒๘๙} ตํ
 สุตฺวา อธิมตฺตํ ทุกฺขํ อูปฺปชฺชติ.^{๑๒๙๐} ตํ อธิวาทฺเต อสฺกโกนฺโต ภควโต สนฺตํ
 คนฺตฺวา^{๑๒๙๑} ปฏฺฐินิเวเทว^{๑๒๙๒} “สาธุ ภนฺเต อยฺยา มาตาปีตฺติ อนนฺนุญฺจาตํ ปฺตฺตํ”^{๑๒๙๓} น
 ปพฺพาเซยฺยฺนุ”ติ^{๑๒๙๔} วริ ยาจิ.^{๑๒๙๕} ภควา ตสฺส ตํ วริ ทตฺวา ตโต อปาจฺจิตฺวา ภิกฺขุสงฺฆ-
 ปรีวฺโต^{๑๒๙๖} ปน เทวราชคหิ คนฺตฺวา ตโต อนาถปิณฺธุทิเกน สวตฺถึ อาคมนฺตฺถาย คหิต-
 ปฏฺฐิณฺโณ นิฏฺฐิตฺเต เขตฺตวณฺมหาวิหาเร ตตฺถ คนฺตฺวา วาสํ กปฺเปสิ.

เอวํ สตฺถริ เขตฺตวเน วิหรนฺเต อายสฺมา นนฺโท อุกฺกณฺจิตฺวา ภิกฺขุณํ เอตมตฺถํ
 อารโจะสิ “อนภิวโต อนํ อาวุโส พุรฺหมจฺริยํ จรามิ, น สกฺโกมิ^{๑๒๙๗} พุรฺหมจฺริยํ

^{๑๒๘๓} ล.ท. ภควตา. ร.พ. ภควโต.

^{๑๒๘๔} ล.ท. อคฺคมาสิ.

^{๑๒๘๕} ร. อิจฺจติ. พ.ล.ท. คจฺจติ.

^{๑๒๘๖} ร. วัฏฏานฺนคฺตฺตฺวิคาคํ.

^{๑๒๘๗} ร.ล.ท. สตฺตฺวิธํ. พ. สพฺพวิธํ.

^{๑๒๘๘} พ.ล.ท.ร. สารีปฺตํ

^{๑๒๘๙} พ. รณฺเณ. ร.ล.ท. รณฺโณ.

^{๑๒๙๐} พ.ล.ร.ท. อูปฺปชฺช.

^{๑๒๙๑} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๒๙๒} พ.ล.ร.ท. นิเวเทว.

^{๑๒๙๓} ท. นตฺถิ.

^{๑๒๙๔} พ.ล.ร.ท. ปพฺพาเซยฺยฺนติ.

^{๑๒๙๕} ร. ยาคิ.

^{๑๒๙๖} พ.ล.ร.ท. ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต. ชิ. ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต.

^{๑๒๙๗} ร. สกฺกามิ.

สนฺธาเรตุ,^{๑๒๙๘} สิกฺขิ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ.^{๑๒๙๙} ภควา ตํ ปวฺตฺตี สุตฺวา ตํ
 อายสฺมนตํ นนฺทํ ปกฺโกสาเปตฺวา เอตทวโจ “สจฺจํ กิร ตฺวํ นนฺท สมนฺพหฺลนํ ภิกฺขุณฺ
 เอมมาโรเจสิ ‘อนนฺริโตหิ อวฺโส พุรฺหมจฺริยํ จรามิ, น สกฺโกมิ พุรฺหมจฺริยํ
 สนฺธาเรตุ,^{๑๓๐๐} สิกฺขิ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ.^{๑๓๐๑} “เอวํ ภนฺเต”ติ. “กิสฺส ปน ตฺวํ
 นนฺท อนนฺริโต พุรฺหมจฺริยํ จรสฺสิ, น สกฺโกสิ พุรฺหมจฺริยํ สนฺธาเรตุ,^{๑๓๐๒} สิกฺขิ ปจฺจกฺขาย หี
 นายาวตฺติสฺสตีติ.^{๑๓๐๓} “สากิยานิ^{๑๓๐๔} มม ภนฺเต ชนปทกฺลฺยาณิ ฆฺรา นิกฺขมนตฺสฺส
 อฺปทฺตฺลฺกฺขิตฺเทหิ^{๑๓๐๕} เกเสหิ อปโลเกตฺวา^{๑๓๐๖} มํ เอตทวโจ “ตฺวํ^{๑๓๐๗} โข อยฺยปฺตฺโต^{๑๓๐๘}
 อาคฺจฺเจยฺยาสี”ติ, โส โข อหํ ภนฺเต ตํ อนุสฺสรมานโน อนนฺริโต พุรฺหมจฺริยํ จรามิ, น
 สกฺโกมิ พุรฺหมจฺริยํ สนฺธาเรตุ,^{๑๓๐๙} สิกฺขิ ปจฺจกฺขาย หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ.^{๑๓๑๐}

*อด โข ภควา อายสฺมนตํ นนฺทํ พาหาย คเหตุวา อิทฺธิพลน ตาวตฺตีส-
 เทวโลกํ เนนฺโต อนุตฺรามคฺเค เอกสฺมี ฌามกฺเขตฺเต^{๑๓๑๑} ฌามขานฺมตฺถเก^{๑๓๑๒} นิสินฺนํ
 ฉินฺนกณฺณนาสนนฺคฺกุจฺจํ เอกํ ปฺลฺกฺกฺจฺมกฺกุฏี ทสฺเสตฺวา ตาวตฺตีสวเน สกฺกสฺส เทวเรวฺโถ
 อฺปฺกฺกฺจฺจานํ อาคตานิ กฺกุฏปาทานิ^{๑๓๑๓} ปญฺจจฺจวราสตานิ ทสฺเสสิ. กฺกุฏปาทานีติ^{๑๓๑๔}

^{๑๒๙๘} พ.ล.ร.ท. สนฺตานนฺ.

^{๑๒๙๙} ร. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ. พ.ล.ท. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ.

^{๑๓๐๐} พ.ล.ร.ท. สนฺตานนฺ.

^{๑๓๐๑} ร. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ. พ.ล.ท. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ.

^{๑๓๐๒} พ.ล.ร.ท. สนฺตานนฺ.

^{๑๓๐๓} ร. หีนายาวตฺติสฺสตี”ติ. พ.ล.ท. หีนายาวตฺติสฺสตี”ติ.

^{๑๓๐๔} ล.ท. สากิยานิ.

^{๑๓๐๕} ล.ท. อจฺจฺทลฺกฺขิตฺเทหิ. ร.พ. อจฺจฺทลฺกฺขิตฺเทหิ.

^{๑๓๐๖} พ.ล.ร.ท. อวโลเกตฺวา.

^{๑๓๐๗} ร. ตฺวตฺ.

^{๑๓๐๘} ร. อยฺย ปฺตฺโต.

^{๑๓๐๙} พ.ล.ร.ท. สนฺตานนฺ.

^{๑๓๑๐} ร. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ. พ.ล.ท. หีนายาวตฺติสฺสามิ”ติ. * พุ.อ. ๒๕/๒๒/๑๒๒.

^{๑๓๑๑} พ.ล.ร.ท. ฌามเขตฺเต.

^{๑๓๑๒} พ.ล.ร.ท. ฌามขานฺมเก.

^{๑๓๑๓} พ.ล.ร.ท. กฺกุฏปาทานิ.

^{๑๓๑๔} พ.ล.ร.ท. กฺกุฏปาทานีติ.

รตฺตวณฺณตยา ปาราวตปาทสทิสปาทานิ^{๑๓๑๕} ทสฺเสตฺวา จ ปนาห “ตํ ก็ มณฺุยสิ
 นนฺท, กตมา นฺุ ไซ อภิรฺูปตฺรา วา^{๑๓๑๖} ทสฺสนียตฺรา^{๑๓๑๗} วา ปาสาทิกตฺรา วา
 สากิยานิ^{๑๓๑๘} วา ชนปทกฺลฺยาณิ^{๑๓๑๙} อิมานิ วา ปญฺจ อจฺจรสฺตานิ กุกฺกุฏปาทานิ^{๑๓๒๐}
 ตํ สุตฺวา อาห “เสยฺยถาปี ส่า ภนฺุเต ฉินฺุณกณฺุณนาสนนฺุคฺกุฏจ่า ปญฺุจมกฺกุฏี, เหวเมว ไซ
 ภนฺุเต สากิยานิ^{๑๓๒๑} ชนปทกฺลฺยาณิ อิมสฺปี^{๑๓๒๒} ปญฺุจนฺุํ อจฺจรสฺตานํ อุนิธาย
 สงฺขุยฺปี^{๑๓๒๓} น อุนฺุเปติ, กุลฺปี^{๑๓๒๔} น อุนฺุเปติ, กุลฺปี น อุนฺุเปติ, ภาคฺปี น อุนฺุเปติ. อถ ไซ
 อิมานเว ปญฺุจ อจฺจรสฺตานิ อภิรฺูปตฺรานิ เจว ทสฺสนียตฺรานิ^{๑๓๒๕} จ ปาสาทิกตฺรานิ จา”ติ.
 (^{๑๓๒๖}) อภิรฺิม นนฺุท, อภิรฺิม นนฺุท, อภิหฺนฺุเต ปาฏิโกโค ปญฺุจนฺุํ อจฺจรสฺตานํ^{๑๓๒๗}
 ปฏฺิลาภาย กุกฺกุฏปาทานนฺุ”ติ.^{๑๓๒๘} ตํ สุตฺวา อาห “สเจ เม ภนฺุเต ภควา ปาฏิโกโค
 ปญฺุจนฺุํ อจฺจรสฺตานํ ปฏฺิลาภาย กุกฺกุฏปาทานิ.^{๑๓๒๙} อภิรฺิมิสฺสามหํ ภนฺุเต ภควา^{๑๓๓๐}
 พุรฺุหมจฺริเย”ติ. อถ ไซ ภควา อายสฺมฺนฺุตํ นนฺุทํ คเหตุวาทตฺถ อนฺุตรหิโต เซตวเนยเว
 ปาตฺรโหสิ. อสฺุสฺสํ ไซ ภิกฺุชฺุ “อายสฺมา กิร นนฺุโท ภควโต ภาทา มาตฺุจฺุฉาปฺุตฺุโต อจฺจรานํ

^{๑๓๑๕} พ.ล.ร.ท. ปาราวตปาทสทิสปาทานิ.

^{๑๓๑๖} พ.ล.ร.ท. จ.

^{๑๓๑๗} ร. ทสฺสนียตฺรา. พ.ล.ท. ทสฺสนียตฺรา.

^{๑๓๑๘} ร. สากิยานิ.

^{๑๓๑๙} ร. ชนปทกฺลฺยาณิ. พ.ล.ท. ชนปทกฺลฺยาณิ.

^{๑๓๒๐} พ.ล.ร.ท. กุกฺกุฏปาทานิ.

^{๑๓๒๑} ร. สากิยานิ.

^{๑๓๒๒} พ.ล.ร.ท. อิมสฺปี.

^{๑๓๒๓} พ.ล.ร.ท. สฺงฺขุยฺปี.

^{๑๓๒๔} ร. กุลฺปี.

^{๑๓๒๕} ร. ทสฺสนียตฺรานิ. พ.ล.ท. ทสฺสนียตฺรานิ.

^{๑๓๒๖} พ.ล.ร.ท. เตนหิ.

^{๑๓๒๗} พ.ล.ร.ท. อจฺจรสฺตานํ.

^{๑๓๒๘} พ.ล.ร.ท. กุกฺกุฏปาทานนฺุ.

^{๑๓๒๙} พ.ล.ร.ท. กุกฺกุฏปาทานิ.

^{๑๓๓๐} พ.ล.ร.ท. ภควติ.

เหตุ พุรหมจรรย์ จรติ, ภควา กิรสูส ปาฏิโมโค ปญจนัน อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏ
 ปาทานนฺติ.^{๑๓๓๑} อถ โข อายสฺมโต นนฺทสูส สหายกา^{๑๓๓๒} ภิกฺขุ อายสฺมนฺตํ นนฺทํ
 ภตฺทวาเทน^{๑๓๓๓} จ อุปกกิตฺทวาเทน^{๑๓๓๔} จ สมฺมาทจฺจรณฺติ ภตฺโต^{๑๓๓๕} กิรายสฺมา นนฺโท,
 อุปกกิตฺโต^{๑๓๓๖} กิรายสฺมา นนฺโท, ปญจนัน อจฺจราสตานํ เหตุ พุรหมจรรย์ จรติ, ภควา กิ
 รสูส ปาฏิโมโค ปญจนัน อจฺจราสตานํ ปฏฺฐิลาภาย กกุฏปาทานนฺติ.^{๑๓๓๗} อถ โข อายสฺมา
 นนฺโท สหายกาณํ ภิกฺขุณํ ภตฺทวาเทน^{๑๓๓๘} จ อุปกกิตฺทวาเทน^{๑๓๓๙} จ อญฺญิยาโม
 หรายมาโน ชิกฺขุจฺจมาโน^{๑๓๔๐} เอโก วูปกฺขุโจ^{๑๓๔๑} อปฺปมตฺโต อาตปปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต น
 จิรสูเสว^{๑๓๔๒} ยสฺสสตฺถาย กุลปฺตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ,
 ตทฺนตฺตํ พุรหมจฺริยปริโยสานํ ทิฏฺฐเจ ฐมฺเม สยํ อภิณฺวา สจฺจิกฺตฺวา อุปสมฺปชฺช
 วิหรติ,^{๑๓๔๓} ชีณฺวา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหมจฺริยํ กตํ กรณียํ^{๑๓๔๔} นาปรี อิตฺถตฺตยา”ติ
 อพฺภณฺวาสิ. อณฺวตโร จ ปนายสฺมา นนฺโท อรหตฺตํ^{๑๓๔๕} อโหสิ.

อถกา เทวตา รตฺติภาเค สกฺลํ เซตวนํ โอบาเสตฺวา สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา
 วนฺทิตฺวา^{๑๓๔๖} อารโหสิ “อายสฺมา ภนฺเต ภควโต ภาตา มาตฺตฺจฺจปฺตฺโต อสวานํ ขยา

^{๑๓๓๑} พ.ล.ร.ท. กุกกุฏปาทานนฺติ.

^{๑๓๓๒} ร. สหายกา.

^{๑๓๓๓} พ.ล.ร.ท. ภตฺทวาเทน.

^{๑๓๓๔} พ.ล.ร.ท. อุปกิตฺทวาเทน.

^{๑๓๓๕} พ.ล.ร.ท. ภตฺโต.

^{๑๓๓๖} พ.ล.ร.ท. อุปกิตฺโต.

^{๑๓๓๗} พ.ล.ร.ท. กุกกุฏปาทานนฺติ.

^{๑๓๓๘} พ.ล.ร.ท. ภตฺทวาเทน.

^{๑๓๓๙} พ.ล.ร.ท. อุปกิตฺทวาเทน.

^{๑๓๔๐} พ.ล.ร.ท. ชิกฺขุจฺจมาโน.

^{๑๓๔๑} ล.ท. วูปกฺขุโจ.

^{๑๓๔๒} พ.ล.ร.ท. จิรสูเสว.

^{๑๓๔๓} พ.ล.ร.ท. วิหรติ.

^{๑๓๔๔} ล.ท. กรณียํ.

^{๑๓๔๕} ล.ท. อรหตฺตํ.

^{๑๓๔๖} ท. นคฺถิ.

อนาสวํ เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ^{๑๓๔๗} ทิฏฐิเจ ว ฐมฺเม สยํ^{๑๓๔๘} อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา
 อฺปสมฺปชฺช วิหฺรตี”ติ. ภควโตปิ โข ญาณํ อฺทฺทปาที “นฺนุโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ^{๑๓๔๙} ทิฏฐิเจ ว สยํ^{๑๓๕๐} ฐมฺเม อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา อฺปสมฺปชฺช
 วิหฺรตี”ติ. โสปายสุมา^{๑๓๕๑} นฺนุโท ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ภควนฺตํ อฺปสงฺกมิตฺวา
 วนฺทิตฺวา เอตทโวจ “ยํ เม ภนฺเต ภควา ปาฏิโกโค ปญฺจนฺนํ อจฺจวราสตาณํ
 ปฏฺฐิลาภาย กุกฺกุปาทานํ,^{๑๓๕๒} มฺลฺลจามหํ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตฺสุมา ปฏฺฐิสฺสวา”ติ. “มยาปิ
 โข เต นฺนุท เจตฺสา เจโต ปริจฺจ วิทิตฺโต ‘นฺนุโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตต์ํ
 ปญญาวิมุตต์ํ^{๑๓๕๓} ทิฏฐิเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา อฺปสมฺปชฺช วิหฺรตี”ติ.
 เทวตาปิ เม เอตมตฺถํ อโรเจสิ “อายสุมา ภนฺเต นฺนุโท อาสวานํ ขยา อนาสวํ
 เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ ทิฏฐิเจ ว ฐมฺเม สยํ อภิณฺเฎา สจฺจิกิตฺวา อฺปสมฺปชฺช วิหฺรตี”ติ
 ยเทว โข เต นฺนุท อฺนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตต์ํ^{๑๓๕๔} ตทาหํ มฺตฺโต เอตฺสุมา
 ปฏฺฐิสฺสวา”ติ. อถ โข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อฺทฺทานํ อฺทฺทาเนสิ^{๑๓๕๕}

*“ยสุสฺส ติณฺโณ กามปงฺโก มทฺทิตฺโต^{๑๓๕๖} กามกณฺฏโก^{๑๓๕๗}
 โมหกฺขยํ อฺนุปฺตฺโต สฺขทฺกฺเขน เวธตี”ติ.

อเถกทิวสํ ภิกฺขุ ตํ อายสุมนฺตํ นฺนุทํ ปุจฺฉิสฺสุ “อาวุโส นฺนุท ตวํ
 ‘อฺกฺกณฺจิตฺมเหี”ติ วเทสิ, อิทานิ เต กถนฺ”ติ. “นตฺถิ เม อาวุโส คิหิภาวาย^{๑๓๕๘} อาลโย”ติ.
 ตํ สฺสุตฺวา ภิกฺขุ อพฺภุตํ^{๑๓๕๙} อายสุมา กเถติ, อณฺณํ พฺยากรโรติ, อตฺตทิวเสสฺสุ อฺกฺกณฺจิตฺมเหี”ติ

^{๑๓๔๗} ร. เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ.

^{๑๓๔๘} ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๓๔๙} ร. เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ.

^{๑๓๕๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๓๕๑} พ.ล.ร.ท. โส จายสุมา.

^{๑๓๕๒} พ.ล.ร.ท. กุกฺกุปาทานํ.

^{๑๓๕๓} ร. เจโตวิมุตต์ํ ปญญาวิมุตต์ํ.

^{๑๓๕๔} ร. วิมุตต์ํ.

^{๑๓๕๕} ร. อฺทฺทาเนสิ.

* พุ.อ. ๒๕/๒๒/๑๒๔. พุ.ธ.อ. ๑/-/๑๑๒.

^{๑๓๕๖} ร. มทฺทิตฺโต.

^{๑๓๕๗} ร. กามกณฺฏโก.

วตุวา อิทานิ ‘นตุถิ เม คีหิภาวาย^{๑๓๖๐} อาลโย’ติ กเถตี”ติ วตุวา คนตุวา^{๑๓๖๑} ภควโต เอ
 ตมตถุ อโรเจสุ. ภควา “ภิกฺขเว อตฺตทิวเสสุ^{๑๓๖๒} นนฺทสุส อตฺตภาโว พุจฺจนฺนเคสทิสฺส อโห
 ลี, อิทานิ สุจฺจนฺนเคสทิสฺส ชาโต, อโย หิ ทิพฺพจฺจนฺนํ ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺจาย^{๑๓๖๓} ปพฺพ
 ชิตกิลฺลสุส มตฺถกํ ปตฺต^{๑๓๖๔} วายมนฺโต ตํ กิจฺจํ ปตฺโตติ วตุวา อีมา คาถา อภาสี

*“ยถา อคารํ พุจฺจนฺนํ	วฺภูจฺจि สมตฺติวิชฺฌตฺติ
เอวํ อภาวิตํ จิตฺตํ	วาโค สมตฺติวิชฺฌตฺติ
ยถา อคารํ สุจฺจนฺนํ	วฺภูจฺจि น สมตฺติวิชฺฌตฺติ
เอวํ สุภาวิตํ จิตฺตํ	วาโค น สมตฺติวิชฺฌตฺติ”ติ.

คาถาปริโยสานเน พหุ โสตาปตฺตติผลาทีนํ ปาปฺถึสุ. มหาชนสุส สาทฺถิกา เทสฺนา อโหสิ.

**ตโต สตุถฺริ จาริกํ วิจฺริตุวา อนฺุปโย นาม มลฺลนํ นิคฺโม,^{๑๓๖๕} ตํ
 นิสฺสาย อนฺุปโยมพฺวเน วิหฺรฺนฺเตยฺเว ตถาคตฺตสุส ลกฺขณปฏฺิกคฺคหณทิวเสยฺเว^{๑๓๖๖} อสฺตี-
 สหฺสุเสหิ ภาตฺติกุลฺเลหิ “ราชา วา โหตุ พุทฺโธ วา, ขตฺตยปฺริวโร วิจฺริสฺสตี”ติ อสฺตี-
 สหฺสุสฺสฺปตฺตา ปฏฺิณฺณวาทา.^{๑๓๖๗} เตสุ เยภฺยุเยน ปพฺพชิตฺเตสุ “ภทฺทियราชานํ อนฺุรทฺธํ อานนฺุทํ

^{๑๓๕๘} ร. คีหิภาวาย.

^{๑๓๕๙} ร.ล.ท.อพฺภูตฺ.

^{๑๓๖๐} ร. คีหิภาวาย.

^{๑๓๖๑} พ.ล.ร.ท. นตุถิ.

^{๑๓๖๒} ล. อตฺตทิวเสสุ.

^{๑๓๖๓} ล.ท. ปฏฺจาย.

^{๑๓๖๔} พ.ล.ร.ท. ปตฺต.

* พ.ธ. ๒๕//๑๓-๑๔/๑๗. พ.เถร. ๒๖/๑๓๓-๑๓๔/๒๕๑. พ.ธ.อ. ๑/-/๑๑๓. วิสุทฺธิ. ๑/๑๕/๓๘-
 ๓๙.

** พ.ธ.อ. ๑/-/๑๒๕.

^{๑๓๖๕} พ.ล.ร.ท. นิคฺคโม.

^{๑๓๖๖} ล.ท. ลกฺขณปฏฺิกคฺคหณทิวเสยฺเว.

^{๑๓๖๗} ท. ปฏฺิณฺณวาทา.

ภคิ^{๑๓๖๕} กิมิลิ^{๑๓๖๙} เทวทตฺตฺนุ”ติ อิมे ฉ สกุเย อปฺพพชฺชนฺเต ฅาติโย ทิสฺวา “มยํ
อตฺตโน ปุตฺเต ปพฺพาเชม, อิมे ฉ สกุยา น ฅาตกา มญฺเฒ, ตสฺมา น ปพฺพชฺชนฺตี”ติ
กถิ สมฺภูจาเปสฺสุ.

อถ มหานาโม สกุโก อนุรฺหุํ อฺปสงฺกมิตฺวา “ตาท อมฺหากํ กุลา ปพฺพชฺชิตฺ
นตฺถิ ตฺวํ วา ปพฺพชฺช อหิ วา ปพฺพชฺชิสฺสามิ”ติ อาห. โส ปน สฺขุมาโล โหติ
สมฺปนฺนโกโค ‘นตฺถิ’ติ วจฺนํปี เตน น สฺตปฺพุพฺ. เอกทิวสํ หิ เตสฺสุ ฉฺชฺชฺชฺช
คฺุพฺทีกิพฺาย^{๑๓๗๐} กิพฺินฺเตสฺสุ อนุรฺหุโ ฺปฺเวน^{๑๓๗๑} ปฺราชิตฺ ฺปฺวตฺถาย ฺปริสํ มาตฺ สนฺติกํ
ปฺหิณฺ. อดสฺส มาตา ฺปฺเว สชฺชฺชฺชว ปฺหิณฺ. เต ชาทิตฺวา ฺปน กิพฺิสฺสุ.^{๑๓๗๒} ฺปนฺปฺปนํ
ตสฺเสว ปฺราชโย โหติ. มาตา ปนสฺส ปฺจิตฺ ปฺจิตฺ ติกฺขตฺตํ ฺปฺเว ปฺหิณฺิตฺวา จตฺตฺถวาท
“ปฺว นตฺถิตฺติ ปฺหิณฺ. โส ‘นตฺถิ’ติ วจฺนสฺส อสฺตปฺพุพฺตฺตา “เอสาเปตา ฺปฺววิกิตฺติ ภาวิสฺสตี”ติ
มญฺเฒมาโน “นตฺถิปฺวเมว อาทฺรธา”ติ ฺปริสํ เปเสสฺสิ. มาตา ปนสฺส “นตฺถิปฺวํ กิร อยฺเย
เทธา”ติ วตฺเต “มม ปุตฺเตน ‘นตฺถิ’ติ ปทํ น สฺตปฺพุพฺ, อิมินาหิ นํ เอตมตฺถิ
ชานาเปสฺสามิ”ติ ตฺจจํ สฺวณฺณปาตี^{๑๓๗๓} อญฺเฒาย สฺวณฺณปาตียา ปฺฏิทฺชฺชิตฺวา^{๑๓๗๔} เปเส
สฺสิ .

นคฺรปฺริคฺคาหกา เทวตา จินฺตยีสฺสุ “อนุรฺหุสฺสกุเยน อนฺนภารกาเล อตฺตโน ภาคภตฺตํ
อฺปฺริทฺชฺชปฺจเจกพฺุทฺสฺส ทตฺวา ‘นตฺถิ’ติ วจฺนสฺส สวณํ มา โหตุ, โภชนฺปฺปตฺติทฺชฺชาน-
ชานนํ^{๑๓๗๕} มา โหตุ”ติ ปตฺถนา^{๑๓๗๖} กตา, สจายํ ตฺจจปาตี ปฺสฺสิสฺสตี, เทวสฺมาคมนํ
ปฺวิสิตฺตุน ลภิสฺสาม สีสํปี^{๑๓๗๗} โน สตฺตธา^{๑๓๗๘} มฺลเฏยยาติ.

^{๑๓๖๘} พ.ล.ร.ท. ภคฺค.
^{๑๓๖๙} พ.ล.ร.ท. กิมฺพิล.
^{๑๓๗๐} ร.ล.ท. คฺุทฺทีกิพฺาย.
^{๑๓๗๑} ร.ล.ท. ฺปฺเวน.
^{๑๓๗๒} พ.ล.ร.ท. กิพฺิสฺสุ.
^{๑๓๗๓} ร. สฺวณฺณจาทฺ. พ.ล.ท. สฺวณฺณปาตี.
^{๑๓๗๔} พ.ล.ร.ท. ปฺฏิทฺชฺชิตฺวา.
^{๑๓๗๕} ล.ท. โภชนฺปฺปตฺติทฺชฺชานชานนํ.
^{๑๓๗๖} พ.ล.ท.ร. ปฺฏฺจนา.
^{๑๓๗๗} ล.ท. สีสํปี.
^{๑๓๗๘} ร. สตฺตธา.

อด นั ปาตี ทิพพปุเวหิ ปุณณั อภิสุ. ตสฺสา คุพฺมณฺฑเล^{๑๓๗๙} จเปตฺวา^{๑๓๘๐}
 อุกฺขมาภิตมตฺตตาย ปุวคฺคฺชโร สกฺลนคฺริ ฉาเทตฺวา (^{๑๓๘๑}) จิตฺ.^{๑๓๘๒} ปุวชณฺฑํ มุเข
 จิตมตฺตเมว^{๑๓๘๓} สตฺตฺรสรหฺรณีสหฺสฺสานิ อณุปฺฟริ.^{๑๓๘๔} โส จินฺเตสิ “นํหิ มาตุ ปิโย,^{๑๓๘๕}
 เอตฺตํ เม กาลั อิมํ นตฺถิปุวํ นาม^{๑๓๘๖} น^{๑๓๘๗} ปจฺจิจฺฉิตฺตํ ปญฺจาย อณฺณํ ปุวํ^{๑๓๘๘} น^{๑๓๘๙}
 ขาทิสฺสามิ”ติ. โส เคหิ คณฺฑวา มาตฺริ ปุจฺฉิ “อมฺม ตฺมฺหากํ อหิ ปิโย, อปฺปิโยติ.^{๑๓๙๐}
 “ตาท เอกฺกฺชินโน อุกฺชี”^{๑๓๙๑} วีย หหฺยํ วีย อติปิโย^{๑๓๙๒} เมสิ”ติ. “อด กสฺมา เอตฺตํ กาลั
 มยฺหิ นตฺถิปุวํ น ปจฺจิตฺตํ อมฺมาติ. สจฺ จุพฺปญฺจจกฺกํ^{๑๓๙๓} ปุจฺฉิ อตฺถิ กิณฺณิ ปาติยํ^{๑๓๙๔} ตาตา
 ติ. ปริปุณฺณมา อยฺเย ปาตี^{๑๓๙๕} ปุเวหิ, เอวฺรฺฐปา ปุวา นาม เม น ทิฏฺฐปฺพุพฺพา”ติ อห.
 สจฺ จินฺเตสิ “มยฺหิ ปตฺตฺโต ปุณฺณวา^{๑๓๙๖} กตฺตานิหารโร^{๑๓๙๗} ภวิสฺสตี เทวตา หิ ปาตี
 ปุเวตฺวา^{๑๓๙๘} ปุวา ปหิตา ภวิสฺสนฺตี”ติ.

^{๑๓๗๙} ร.ล.ท. คุพฺมณฺฑเล. พ. คุณมณฺฑเล.

^{๑๓๘๐} ร.ล.ท. ถเปตฺวา.

^{๑๓๘๑} พ.ล.ร.ท. วีย.

^{๑๓๘๒} ร. ?ต. ล.ท. ติโต.

^{๑๓๘๓} ร.ล.ท. ติตมตฺตเมว.

^{๑๓๘๔} ร. อณุปฺฟริ.

^{๑๓๘๕} ร. ปุเร มาตุ. พ.ล.ท. ปุเร มาตุยา.

^{๑๓๘๖} พ.ล.ท.ร. นตฺถิปุวมนาม.

^{๑๓๘๗} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๓๘๘} พ.ล.ท.ร. ปุวมนาม.

^{๑๓๘๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๓๙๐} ร.ล. อปิโย”ติ. ท. นตฺถิ.

^{๑๓๙๑} ร.ล.ท. อุกฺชี. พ. อุกฺชี.

^{๑๓๙๒} พ.ล.ร.ท. ปิโย.

^{๑๓๙๓} ร.ล.ท. จุพฺปญฺจจกฺกํ. พ. จุพฺปญฺจจกฺกํ.

^{๑๓๙๔} พ.ล.ร.ท. ปาฏิยํ.

^{๑๓๙๕} พ.ล.ร.ท. ปาฏิ.

^{๑๓๙๖} ท. ปุเววา.

^{๑๓๙๗} พ.ล.ร.ท. กตฺตานิหารโร.

^{๑๓๙๘} ร.ล.ท. ปุเวตฺวา.

อุกฤษหตี”ติ อาห. เตสุ กिर เอกทิวส์ กิมิโล^{๑๔๑๕} โกฎโต วิหี^{๑๔๑๖} ไอตาริยามาเน ทิสฺวา
 “เอเต โกฎเกเยว ชาตาติ สญญี^{๑๔๑๗} อโหสิ. ภทฺทโยปี เอกทิวส์ อุกฺขลิตโต ภตฺตํ
 วุฑฺฒิมมานํ ทิสฺวา “อุกฺขลิตฺยญฺเยว อุปฺปนฺนุ”ติ สญญี^{๑๔๑๘} อโหสิ. อนฺนุรุทฺเณ ปน เนว
 วิหี โกฎฺนุตา น^{๑๔๑๙} ภตฺตํ ปฺเจนฺตา^{๑๔๒๐} วฑฺฒนฺตา^{๑๔๒๑} วา^{๑๔๒๒} ทิฏฺฐปฺพุพา, วฑฺฒตฺวา
 ปน ปุโรโต^{๑๔๒๓} จปิตฺเมว^{๑๔๒๔} ปสฺสตี. โส “ภฺนฺนฺตฺกามกาเล ภตฺตํ ปาติยํ^{๑๔๒๕} อุกฺฤษหตี”ติ
 สญฺญมกาสิ.^{๑๔๒๖} เอวํ ตโยปี เต ภตฺตฺกฺจฺจฺนฺนฺจฺจฺนฺนํปี น ชานฺนฺติ. เตนายํ “โก^{๑๔๒๗} เอส
 กมฺมนโต นามา”ติ ปุจฺฉิตฺวา “ปจฺมํ^{๑๔๒๘} เขตฺตํ กสาเปตพฺพนุ”ติอาทิกํ สํวจฺจเร สํวจฺจเร
 กตฺตพฺพํ กิจฺจํ^{๑๔๒๙} สุตฺวา “กทา กมฺมนฺตานํ อนฺโต ปญฺญาธิสฺสตี, กทา มยํ อปฺไปสฺสุกา,
 โภเค ภฺนฺนฺตฺสฺสามา”ติ วตฺวา กมฺมนฺตานํ อปฺริยนฺตตาย อกฺขาตาย, “เตนฺหิ ตวญฺญเว
 ฆราวาสํ วส, น มยฺหิ เอเตน อตฺถิ”ติ วตฺวา มาตฺรํ อุปฺสงฺกมิตฺวา “อนฺชานาหิ มํ อมฺม
 ,^{๑๔๓๐} อหิ ปพฺพชฺชิสฺสามิ”ติ วตฺวา ตาย ติกฺขตฺตํ ปติกฺขิปิตฺวา “ตาต สเจ เต สหายโก

^{๑๔๑๓} พ.ล.ร.ท. รตนมกุลาย.

^{๑๔๑๔} พ.ล.ร.ท. สุวณฺณปาฏิย์.

^{๑๔๑๕} พ.ล.ร.ท. กิมพิโล.

^{๑๔๑๖} ร.ล.ท. วิหี. พ. วิหี.

^{๑๔๑๗} ล. สญฺญี.

^{๑๔๑๘} ล. สญฺญี. ท. สญฺญี.

^{๑๔๑๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๒๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๒๑} พ.ล.ร.ท. วฑฺฒนฺตา.

^{๑๔๒๒} พ.ล.ร.ท. น.

^{๑๔๒๓} ร.ท. ปุโรโต.

^{๑๔๒๔} ร.ท. ถปิตฺเมว. ล. ฐปิตฺเมว.

^{๑๔๒๕} พ.ล.ร.ท. ปาฏิย์

^{๑๔๒๖} ร.ท. สญฺญมกาสิ. พ.ล. สญฺญมตฺตี ปกาสิ.

^{๑๔๒๗} ร.ท. เตนายํ โก. พ.ล. เต นายโก.

^{๑๔๒๘} ร.ท. ปจฺมํ. ล. ปจฺม.

^{๑๔๒๙} พ.ล.ร.ท. กตฺตพฺพกิจฺจํ.

^{๑๔๓๐} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

ภทฺธิยราชา ปพฺพชิสฺสติ, เตน สทฺธิ ปพฺพชาหี”ติ วุตฺเต ตํ อฺปสงฺกมิตฺวา มม โข^{๑๔๓๑}
 สมฺม ปพฺพชฺชา ตว ปฏฺวิพฺพธา”ติ วุตฺวา ตํ นานปฺปการเห^{๑๔๓๒} สญฺญาเปตฺวา สตฺตเม
 ทิวเส อตฺตนา สทฺธิ ปพฺพชฺชนตฺถาย ปฏฺวิณฺณ^{๑๔๓๓} คณฺหิ. ตโต ภทฺธิโย สกฺยราชา อญฺ
 รุทฺโธ อานนฺโท ภคฺ^{๑๔๓๔} กิมฺโธ^{๑๔๓๕} เทวทฺโต จาติ^{๑๔๓๖} อิมเ อชตฺติยา อฺปาลิ-
 กปฺปกสฺตฺตมา เทวา วีย ทิพฺพสมฺปตฺตี สตฺตาทํ มหาสมฺปตฺตี อญฺจวิตฺวา อฺยฺยานํ
 คจฺจนฺตานํ^{๑๔๓๗} คจฺจนฺตา วีย จตฺตฺรจฺฉินฺนียา เสนาย นิกฺขมิตฺวา ปรวิสยํ ปตฺวา ราชานาย
 สพฺพเสนํ นีวตฺตาเปตฺวา ปรวิสยํ โยกมฺมึสฺส. ตตฺถ อชตฺติยา อตฺตโน อภารณานิ
 โอมฺมฺญจิตฺวา ภณฺฑิกํ กตฺวา “หนฺท ภณฺเ อฺปาลิ ตวํ นีวตฺตสฺส, อลํ เต^{๑๔๓๘} เขตฺตํ
 ชีวิกายา”ติ ตสฺส อทฺสฺ. โส เตสํ ปาทมฺมฺเ ปวตฺติตฺวา ปรีเทวิตฺวา เตสํ อาณํ อติกฺกมิตฺ
 อสฺกโกนฺโธ อญฺจาย ตํ คเหตุวา นีวตฺติ. เตสํ ทฺวิธา ชาตกาเล วณํ โรทฺนปฺปตฺตํ^{๑๔๓๙} วีย
 ปจฺวี^{๑๔๔๐} กมฺปนาการปฺปตฺตา วีย อโหสิ. อฺปาลิกปฺปโกปี โถกํ คนฺตฺวา นีวตฺติตฺวา เอวํ
 จินฺตฺสิ “จณฺฐา โข สากิยา ‘อิมินา กุมารวา นิปตฺติตา’ติ^{๑๔๔๑} ฆาณฺเญยฺยํปี มํ, อิมเ ทิ
 นาม สากฺยราชกุมารวา เอวรूपํ สมฺปตฺตี ปหาย อิมานิ อนคฺฆานิ อภารณานิ เขลปิณฺ
 ฑํ^{๑๔๔๒} วีย อชฺชเตตฺวา ปพฺพชิสฺสสนฺติ กิมฺงคํ ปนาหนฺ”ติ จินฺตฺเตตฺวา ภณฺฑิกํ โอมฺมฺญจิตฺวา ตา
 นิ อภารณานิ รุกฺเข ลคฺคิตฺวา “อตฺถิถา คณฺหนฺตฺ”ติ วุตฺวา เตสํ สนฺตํ คนฺตฺวา เตหิ
 “กสฺมา นีวตฺตีสึ”ติ ปฺฐุจฺ^{๑๔๔๓} ตมตฺถํ อารโจะสิ. อถ นํ เต^{๑๔๔๔} อาทาย สตฺถุ สนฺตํ

^{๑๔๓๑} ร.ท. มม โข. พ.ล. นคฺธิ.

^{๑๔๓๒} ร. นานปฺปการเห.

^{๑๔๓๓} ร.ล. ปตฺติณฺณ. ท. ปตฺติณ.

^{๑๔๓๔} พ.ล.ร.ท. ภคฺค.

^{๑๔๓๕} พ.ล.ร.ท. กิมฺพิโธ.

^{๑๔๓๖} พ.ล.ร.ท. เทวทฺโตติ.

^{๑๔๓๗} ร. นคฺธิ.

^{๑๔๓๘} ท. นคฺธิ.

^{๑๔๓๙} พ.ล.ร.ท. อโรทฺนปฺปตฺต.

^{๑๔๔๐} ร.ล.ท. ปถวี. พ. ปจฺวี.

^{๑๔๔๑} ร. นิปตฺติตา. พ.ล.ท. นิปตฺติตา.

^{๑๔๔๒} ร.ท. เขลปิณฺฑ.

^{๑๔๔๓} ล. ปฺฐุจ. ท. ปฺฐุจ.

คนุตวา ภควนุตํ วนุทิตฺวา “มยํ ภนฺเต สากิยา นาม มานนฺสิตฺตา, อยํ อมฺหากํ ฑีฆรตฺตํ
 ปริจาริกอ, อิมํ ปจฺมตฺรํ^{๑๔๔๕} ปพฺพาเชถ, มยํ อิมสฺส อภิวาทนาทีนึ กริสฺสาม, เอวํ โน มา
 โน นิมาทยิสฺสตีติ^{๑๔๔๖} วตฺวา ตํ ปจฺมตฺรํ^{๑๔๔๗} ปพฺพาเชตฺวา ปจฺฉา สยํ ปพฺพชฺชิสฺส.
 เตสฺส อายสฺมา ภทฺธิโย^{๑๔๔๘} เตเนว อนฺตรวสฺเสน เตวิชฺโช อโหสิ. อายสฺมา อนฺรฺทฺโร
 ทิพฺพจกฺขุโก หุตฺวา ปจฺฉา *มหาบุริสฺสวิตกฺกสฺสตฺตํ สุตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺถนึ. อายสฺมา อานนฺโท
 สไตปาตฺตติณฺเณ ปตฺติฏฺฐหิ. ภคฺคฺตฺเถโร จ กิมิลตฺเถโร^{๑๔๔๙} จ อปรภาเค วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา
 อรหตฺตํ ปาปฺถนึสฺส. เทวทตฺโต^{๑๔๕๐} โปถุชฺชนิกํ อิทฺธี ปตฺโต.^{๑๔๕๑}

อปรภาเค สตฺถริ โกสมฺพิยํ วัชรนฺเต สสาวกสฺมสฺส^{๑๔๕๒} ตถาคตฺสฺส มหนฺโต
 ลาภสฺกกาโร นิพฺพตฺติ. ตตฺถ วตฺถนฺตฺตฺตาทิตฺถตา มนฺุสฺสา วิหารํ ปวิสิตฺวา “กฺุหิ สตฺถา,
 กฺุหิ สารีปฺตฺตฺเถโร,^{๑๔๕๓} กฺุหิ มหาโมคฺคฺคฺลฺลฺลานตฺเถโร, กฺุหิ มหาภทฺตฺเถโร, กฺุหิ
 ภทฺธิยตฺเถโร,^{๑๔๕๔} กฺุหิ อนฺรฺทฺรตฺเถโร, กฺุหิ อานนฺทตฺเถโร, กฺุหิ ภคฺคฺตฺเถโร,^{๑๔๕๕} กฺุหิ
 กิมิลตฺเถโร”ติ^{๑๔๕๖} อสตีมหาสวากานํ นิสินฺนุจฺฉานํ^{๑๔๕๗} โอลเณตฺตา^{๑๔๕๘} วิจฺรนฺติ.
 เทวทตฺตฺเถโร “กฺุหิ นิสินฺนุโน วา จิตฺ วา”ติ ปุจฺฉนฺโต นาม นตฺถิ. โส จินฺเตสิ “อหํ

^{๑๔๔๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๔๕} ร.ล.ท. ปจฺมตฺรํ.

^{๑๔๔๖} ร. นิมาทยิสฺสตีติ.

^{๑๔๔๗} ร.ล.ท. ปจฺมตฺรํ.

^{๑๔๔๘} ล.ท. ภทฺธิโย.

* อจ.อฏฺฐก. ๒๓/๓๐/๑๘๗.

^{๑๔๔๙} ล.ท. ภคฺคฺตฺเถโร. พ.ร. ภคฺคฺตฺเถโร. พ.ล.ร.ท. กิมิลตฺเถโร.

^{๑๔๕๐} ล. เทวทตฺเต.

^{๑๔๕๑} พ.ล.ร.ท. ปตฺวา.

^{๑๔๕๒} พ.ล.ร.ท. สสาวกสฺมสฺส.

^{๑๔๕๓} พ.ล.ร.ท. สารีปฺตฺตฺเถโร.

^{๑๔๕๔} ล.ท. ภทฺธิยตฺเถโร.

^{๑๔๕๕} พ.ร.ล.ท. ภคฺคฺตฺเถโร.

^{๑๔๕๖} พ.ล.ร.ท. กิมิลตฺเถโร.

^{๑๔๕๗} ล.ท. นิสินฺนุจฺฉานํ.

^{๑๔๕๘} ล.ท. โอลเณตฺตา. พ.ร. โอลเณตฺโต.

เอเดหิ สหฺวีเยว ปพฺพชิตฺ, เอเตปิ^{๑๔๕๙} ขตฺตียปพฺพชิตา, อหฺปี ขตฺตียปพฺพชิตฺ,
 ลากสกุการหตุถา มนุสฺสา เอเต ปริเยสนฺติ, มม นามํ คเหตุวาปี นตฺถิ, เกน^{๑๔๖๐} นุ โข
 สหฺวี เอกโต หตุวา กํ ปสาเทตฺวา มม ลากสกุการํ นิพฺพตฺเตยฺยนุ”ติ. อถสฺส เอตทโหสิ
 “อຍံ ราชา พิมฺภิสารโ^{๑๔๖๑} ปจฺมทสฺสเนเนว^{๑๔๖๒} เอกาทสนฺหฺเตหิ^{๑๔๖๓} สหฺวี โสตาปตฺติมเล
 ปตฺติฏฺจิตฺ, น สกฺกา เอเตน สหฺวี เอกโต ภวิตฺ, โกสลรณฺญาปี สหฺวี น สกฺกา เอกโต
 ภวิตฺ, อຍံ โข ปน รณฺโณ ปฺตฺโต อชาตสฺตฺตฺกฺมาโร กสฺสจฺ^{๑๔๖๔} คุณฺโหลํ น^{๑๔๖๕} ชานาติ
 เอเตน สหฺวี เอกโต ภวิสฺสามิ”ติ. โส ปน โกสมฺพิโต ราชคหํ คนฺตุวา กุมารกณฺณํ อภิ
 นิมนฺนิตฺวา จตฺตาโร อาสิวิเส^{๑๔๖๖} จตฺตฺส หตฺถปาเทสฺส เอกํ คิวายํ^{๑๔๖๗} ปิณฺนุชิตฺวา^{๑๔๖๘} เอกํ
 สีเส^{๑๔๖๙} จุมฺพทฺกํ^{๑๔๗๐} กตฺวา เอกํ เอกํ^{๑๔๗๑} กิริตฺวา^{๑๔๗๒} อิมาย อหิเมชฺฉิกาย
 อากาสโต โอรุຍฺห อชาตสฺตฺตฺสฺส อจฺจฺจฺเค^{๑๔๗๓} นิสฺสิทิตฺวา^{๑๔๗๔} เตน ภิเตน^{๑๔๗๕} “โกสิ
 ตฺวณฺ”ติ วุตฺเต “อหิ เทวทฺตฺโต”ติ วตฺวา ตสฺส ภยํ วิโนทฺนตฺถํ ตํ อตฺตภาวํ ปฏฺิฬฺหริตฺวา
 สงฺฆมาฏฺิปตฺตจิวรรหโร ปุรโต จตฺวา^{๑๔๗๖} ตํ ปสาเทตฺวา ลากสกุการํ นิพฺพตฺเตสิ.^{๑๔๗๗}

^{๑๔๕๙} พ.ล.ร.ท. เอเด หิ.

^{๑๔๖๐} ล.ร.ท. เกน. พ. เคน.

^{๑๔๖๑} ท. พิมภิศาโร.

^{๑๔๖๒} ร.ท.ล. ปจมทสฺสเนเนว.

^{๑๔๖๓} พ.ล.ร.ท. เอกาทสนฺหฺเตหิ.

^{๑๔๖๔} ร. กสฺสจฺ. พ.ล.ท. กสฺสปิ.

^{๑๔๖๕} ท. นคฺฉิ.

^{๑๔๖๖} ร. อาสิวิเส. พ.ล.ท. อสิวิเส.

^{๑๔๖๗} ท. คิวายํ.

^{๑๔๖๘} พ.ล.ร.ท. ปิณฺนุชิตฺวา.

^{๑๔๖๙} ท.ล. สีเส.

^{๑๔๗๐} ล.ท. จุมฺพทฺกํ. ร. จุมฺพทฺกํ. พ. จุมฺพทฺกํ.

^{๑๔๗๑} พ.ล.ร.ท. เอกํ.

^{๑๔๗๒} ท.ล. สํกริตฺวา. พ.ร. สงฺกริตฺวา.

^{๑๔๗๓} พ.ล.ร.ท. อจฺจฺจฺเค.

^{๑๔๗๔} ท. นิสฺสิทิตฺวา.

^{๑๔๗๕} ท.ล. ภิเตน.

^{๑๔๗๖} ท.ร.ล. ฤตฺวา.

ไส ลาภสกุการาภิวโต “อหิ ภิกขุสงฆ์”^{๑๔๗๘} ปริหริสฺสามิ”ติ ปาปกํ จิตฺตํ
 อูปฺปาเทตฺวา สห จิตฺตูปฺปาเทน อิทฺธิโต ปริหายิตฺวา สตถารํ อูปสงฺกมิตฺวา เวฬุวน
 วิหารเ สราชิกาย ปริสาย ฌมฺมํ เทเสนฺตํ ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อญฺญาสาสนา^{๑๔๗๙}
 อณฺชลิมนฺคฺคฺยห “ภควา ภนฺเต เอตฺรหิ ชินฺธุเน วุฑฺฒิเ มหฺลลโก อปฺโปสุกฺโก
 ทิฏฺฐจฺมมฺสฺขวิหารํ อนุยฺยวฺชตฺถ, อหิ ภิกขุสงฆ์ ปริหริสฺสามิ, นิยฺยาเทถ^{๑๔๘๐} เม ภิกขุสงฺฆนฺ”ติ
 วตฺวา สตถารา เขลาสิกฺวาเทน อปฺสาเทตฺวา^{๑๔๘๑} ปฏิกฺขิตฺ, อนตฺตมโน อิมํ ปจฺมํ ตถาค
 เต อาชาภฺมํ พนฺธิตฺวา ปกฺกามิ.

อถสฺส ภควา ราชคเ ปกาสนิยฺกมฺมํ^{๑๔๘๒} กาวะสิ. ไส “ปริจฺจตฺโต อิทานิ อหิ
 สมณฺน โคตฺตเมน, อิทานิสฺส อนตฺถํ กริสฺสามิ”ติ อชาตสฺตตฺถ อูปสงฺกมิตฺวา “ปุพฺเพ โข
 กุมาร มนฺุสฺสา ทีชํายุกา, เอตฺรหิ อปฺปายุกา, จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ ตฺวํ กุมาริ วิ
 สฺมาโน กาลํ กรเยยาสิ, เตนหิ ตฺวํ กุมาร ปิตฺรํ หนฺตฺวา ราชา โหหิ, อหิ ภควนฺตํ
 หนฺตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามิ”ติ วตฺวา ตสฺมี (^{๑๔๘๓}) รชฺเช ปตฺติฏฺฐิต, ตถาคตฺสฺส วชํ
 ปุริเส ปโยเชตฺวา เตสฺส โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นินฺวตฺเตสฺ, สยํ คิชฺฌกฺกุปฺพพฺตํ^{๑๔๘๔}
 อภิวฺทิตฺวา^{๑๔๘๕} “อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวโรเปสิสามิ”ติ เสลํ ปริชฺฌิตฺวา^{๑๔๘๖}
 รุหิรฺอุปฺปาทกมฺมํ^{๑๔๘๗} กตฺวา อิมินา อูปาเยน มาเรตฺถุ อสฺกโกนฺโต ปุณฺ นาฬาคีรี
 วิสฺชชฺชาเปสิ.^{๑๔๘๘} ตสฺมี อาคจฺจนฺเต อานนฺทตฺเถโร อตฺตโน^{๑๔๘๙} ชีวิตํ สตถุ
 ปริจฺจชิตฺวา^{๑๔๙๐} ปุรโต อญฺจาสิ.

^{๑๔๗๗} ร.ล.ท. นิพฺพคฺเตสิ.

^{๑๔๗๘} พ.ล.ร.ท. ภิกขุสงฺฆ.

^{๑๔๗๙} ล.ท. อญฺญาสาสนา.

^{๑๔๘๐} พ.ล.ร.ท. นิยฺยาเทถ.

^{๑๔๘๑} พ.ล.ร.ท. อปฺปสาเทตฺวา.

^{๑๔๘๒} พ.ล.ท.ร. ปกาสนิยฺกมฺม.

^{๑๔๘๓} พ.ล.ร.ท. กุมาร.

^{๑๔๘๔} พ.ล.ร.ท. คิชฺฌกฺกุปฺพพฺต.

^{๑๔๘๕} พ.ล.ร.ท. อภิวฺทิตฺวา.

^{๑๔๘๖} พ.ล.ท.ร. วิชฺฌิตฺวา.

^{๑๔๘๗} พ.ล.ร.ท. รุหิรฺอุปฺปาทกมฺม.

^{๑๔๘๘} พ.ล.ร.ท. วิสฺชชฺชาเปสิ.

สตถา นาคี ทเมตฺวา นครา นิग्ฆमितฺวา วิหารี คนฺตุวา อเนกสหัสเสหิ
 อฺปาสเกหิ อภิหฺมฺ^{๑๔๙๑} มหาทานํ ปริญฺชิตฺวา ตสฺมี ทิวเส สนนฺิปตฺตานํ^{๑๔๙๒} อญฺจารส-
 โภฏิสงฺขาทานํ^{๑๔๙๓} ราชคหฺมาวาสีนํ อนุปฺพุพิกถํ กเถสิ. จตุราสีติยา ปาณสหฺสฺสานํ
 ธมฺมาภิสฺมโย ชาโต อโหสิ. “อโห^{๑๔๙๔} มหาคุโณ อายุสฺมา^{๑๔๙๕} อานนฺโท, ตถารูเป นาม หตฺติ
 นาคเ^{๑๔๙๖} อาคจฺจนฺเต, อตฺตโน ชีวิทํ ปริจฺจชิตฺวา สตฺถุ ปฺรโต อญฺจาสิ”ติ เถรสฺส คุณกถํ
 สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปฺพุเพเปส มมตฺถาย ชีวิทํ ปริจฺจชียวา”ติ^{๑๔๙๗} วตฺวา ภิกฺขุหิ
 ยาจิตฺ *******จฺพหํสมหาหํสฺสกุกฺกุชฺชาตกานิ กเถสิ. เทวทตฺตสฺสาปี กมฺมํ เนว (^{๑๔๙๘}) ตถา
 รมฺโถ มารูปตฺตตา, น วธกานํ ปโยชิตตฺตา, น สีลาย ปวิทฺธตฺตา, ปากฺกํ อโหสิ, ยถา
 นาฬาคีริหตฺติโน วิสฺสชฺชิตตฺตา.^{๑๔๙๙}

ตทา หิ มหาชน “ราชาปี เทวทตฺเตเนว มารูปโต, วธกานิ โยชิตา, สีลาปี
 ปวิทฺธา, อิทานิ ปน เตน นาฬาคีริ^{๑๕๐๐} วิสฺสชฺชาปีโต, เหวรูปํ นาม ปาปี คเหตุวา ราชา
 วิจฺรตี”ติ โกลาหลมกาสิ. ราชา มหาชนสฺส กถํ สุตฺวา ปญฺจถาลิปากสฺตานิ
 หาราเปตฺวา^{๑๕๐๑} น ปฺน ตสฺสุปฺภูจฺานํ^{๑๕๐๒} อคฺคมาสิ.

^{๑๔๘๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๙๐} พ.ล.ร.ท. ปริจฺจชิตฺวา.

^{๑๔๙๑} พ.ล.ร.ท. อภิหตฺ.

^{๑๔๙๒} พ.ล.ร.ท. สนนฺิปตฺตานํ.

^{๑๔๙๓} พ.ล.ร.ท. อญฺจารสโภฏิสงฺขานํ.

^{๑๔๙๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๙๕} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๔๙๖} พ.ล.ร.ท. หตฺตินาคเ.

^{๑๔๙๗} พ.ล.ร.ท. ปริจฺจชียวาติ.

******* พ.ชา. ๒๘/๕๓๓/๕๗, จฺพหํสชาติกํ. พ.ชา. ๒๘/๕๓๔/๖๔, มหาหํสชาติกํ.

พ.ชา. ๒๗/๓๘๓/๑๕๐, กุกฺกุชฺชาตกํ. พ.ธ.อ. ๑/-/๑๓๑.

^{๑๔๙๘} พ.ล.ร.ท. ปากฺกํ.

^{๑๔๙๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๕๐๐} พ.ล.ร.ท. นาฬาคีริ.

^{๑๕๐๑} พ.ล.ร.ท. หารตฺวา.

^{๑๕๐๒} พ.ล.ร.ท. ตสฺสุปฺภูจฺานํ.

นาคราปัสส กุล์ อุปคตสฺส เอกภิกขามตฺตมฺปิ นาทฺสฺ. โส ปริหีนลาภ-
 สกฺกาโร^{๑๕๐๓}โกหณฺณเณน ซีวิตฺตกาโม สตฺถารํ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจ วตฺถุณี ยาจิตฺวา ภควตา
 “อลํ เทวทตฺต โย อิจฺฉติ, อารญฺญโก โหตุ”ติ ปฏิกฺขิตฺโต,^{๑๕๐๔} “กสฺสาวุโส วจฺนํ
 โสภนํ”^{๑๕๐๕} ก็ ตถาคตสฺส อุตฺทาหุ มม? อหํ หิ อุกฺกฏฺจวเสน เหวํ วทามิ, ‘สาธุ ภาณฺเต
 ภิกฺขุ ยาวซีวํ อารญฺญกา อสฺสุ,^{๑๕๐๖} ปิณฺฑปาทิกา อสฺสุ, เปสฺสุลิกา อสฺสุ, รุกฺขมฺมูลิกา
 อสฺสุ, มจฺจมํสํ น ขาทฺเพยฺยฺนุ”ติ. โย ทุกฺขา มุจฺจิตฺตกาโม,^{๑๕๐๗} โส^{๑๕๐๘} มยา สทฺธิ คจฺฉตฺตู”ติ
 วตฺวา ปกฺกามิ. ตสฺส วจฺนํ สุตฺวา เอกจฺเจ นวปพฺพชิตา มนฺทพฺพุธิโน^{๑๕๐๙} “กลฺยาณํ
 เทวทตฺโต อาห เอเตน สทฺธิ วิจฺริสฺสามา”ติ เตน สทฺธิ เอกโต อหฺลํ.

อิติ โส ปญฺจสเตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ คโต. เตหิ ปญฺจหิ วตฺถุหิ อฺวชฺปสฺสนุํ ชนํ
 สญฺญาเปนฺโต กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา ภูณฺชนฺโต สํฆเกทา^{๑๕๑๐} ปรกฺกมि. โส ภควตา สจฺจํ
 กิร ตฺวํ เทวทตฺต สํฆเกทาย ปรกฺกมสิ จกฺกเกทายา”ติ ปุญฺโง “สจฺจํ ภควา”ติ
 วตฺวา “ครุโก เทวทตฺต สํฆเกทิตฺถาทิหิ โยวทิตฺตปิ สตฺถุ วจฺนํ อนาทยิตฺวา ปกฺกนฺโต,
 อายสฺสมนฺตํ อานนฺทํ ราชคเเห ปิณฺฑทาย จรฺนตํ ทิสฺวา “อชฺชตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนฺท
 อญฺญเตรว”^{๑๕๑๑} ภควตา อญฺญเตรว ภิกฺขุสํฆา อฺวโปสถํ กริสฺสามิ, สํฆกมฺมํ กริสฺสามิ”ติ
 อาห. เถโร อาคนฺตฺวา ตมตฺถํ ภควโต อารโหเสสิ. ตํ วิทิตฺวา สตฺถา อฺวปฺปนฺนธมฺมสํเวโค หุตฺ
 วา “เทวทตฺโต สเทวกสฺส โลกสฺส อนตฺถนินฺนสิตํ อตฺตโน อวีจิมฺหิ ปจฺจนกมฺมํ”^{๑๕๑๒} กโรตี”ติ
 ปริวิตกฺเกตฺวา

^{๑๕๐๓} พ.ล.ร.ท. ปริหีนลาภสกฺกาโร.

^{๑๕๐๔} พ.ล.ร.ท. ปตฺติกฺขิตฺโต.

^{๑๕๐๕} พ.ล.ร.ท. โสภณํ.

^{๑๕๐๖} พ.ล.ร.ท. อสฺสุ.

^{๑๕๐๗} พ.ล.ร.ท. มุจฺจิตฺตกาโม.

^{๑๕๐๘} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๕๐๙} พ.ล.ร.ท. มนฺทพฺพุธิโน.

^{๑๕๑๐} พ.ล.ร.ท. สจฺจเกทา.

^{๑๕๑๑} พ.ล.ร.ท. อญฺญเตรว.

^{๑๕๑๒} พ.ล.ร.ท. ปจฺจนกมฺมํ.

อถาสทา ขทิริ ชาตสารี

ยตุถภิทา ครุโพ อุตตมกนุ”ติ จ

**“ลสิ^{๑๕๓๒} จ เต นิปฺผลิตา^{๑๕๓๓} มตุถโก จ ปทาลิต^{๑๕๓๔}

สพฺพา เต ผาสฺกา ภคฺคา อิทานิ โข ตฺวํ สมฺม วิโรจสี”ติ จ

เอวมาทีนิ ชาตกานิ^{๑๕๓๕} กเถสิ. ปฺน “อกตญฺญ เทวทฺตโต”ติ กถํ อารพฺภ

*“ อกรมฺหา ว เต กิจจํ ยํ พลํ อหฺวมฺหเส

มิคฺราช นโม ตยฺตฺถ^{๑๕๓๖} อปี กิณฺจ ลภามฺหเส^{๑๕๓๗}

มม โลหิตภกฺขสฺส นิจจํ ลุทฺธานิ^{๑๕๓๘} กุพฺพโต

ทนต์นฺตรคโต สนฺโต ตํ พหุํ ยปี ชีวสี”ติ

อาทีนิ ชาตกานิ^{๑๕๓๙} กเถสิ. ปฺน วธาย ปริสฺสกนํ ปนฺสฺส อารพฺภ

*“ ฅาตเมตํ^{๑๕๔๐} กุรฺจฺจสฺส ยํ ตฺวํ เสปญฺญนิ เสยฺยสิ

อญฺญํ เสปญฺญนิ คจฺฉามิ น เม เต^{๑๕๔๑} รุจฺจเต ผลนฺตุติ

อาทีนิ ชาตกานิ^{๑๕๔๒} กเถสิ. ปฺน “อฺภโต ปริหีโน^{๑๕๔๓} เทวทฺตโต ลภสฺสกุการโต

จ สามญฺญโต จา”ติ กถาสฺส ปวตฺตตมานาสฺส “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพปิ

** พ.ช.า. ๒๗/๑๔๓/๓๕.

^{๑๕๓๒} พ.ล.ร.ท. ลสิ.

^{๑๕๓๓} พ.ล.ร.ท. นิปฺผลิตฺตา.

^{๑๕๓๔} พ.ล.ร.ท. วิพาลิต.

^{๑๕๓๕} กนฺทกลกชาตกํ, วิโรจนชาตกํ.

* พ.ช.า. ๒๗/๓๐๘/๑๐๐.

^{๑๕๓๖} พ.ล.ร.ท. ตยฺตฺถ.

^{๑๕๓๗} พ.ล.ร.ท. ลภามฺหเส.

^{๑๕๓๘} พ.ล.ร. ลุทฺธานิ. ท. ลทฺธานิ.

^{๑๕๓๙} ชวสฺสกุณชาตกํ. * พ.ช.า. ๒๗/๒๑/๖.

^{๑๕๔๐} พ.ล.ร.ท. ฅาตเมว ตํ.

^{๑๕๔๑} พ.ล.ร.ท. นิเมเต.

^{๑๕๔๒} กุรฺจฺจกมิกชาตกํ.

^{๑๕๔๓} พ.ล.ร.ท. ปริหีโน.

ปรีหิโนเยวาติ^{๑๕๔๔} วตุวา

*“ อุกชี ภินุณา^{๑๕๔๕} ปญฺเฏ^{๑๕๔๖} นนฺุโจ^{๑๕๔๗} สขีเคเห^{๑๕๔๘} จ ภณฺุทฺนํ

อุภโต ปทฺุจฺจา กมฺุมนฺุตา^{๑๕๔๙} อุทกมฺุหิ ถลฺุหมฺุหิ^{๑๕๕๐} จา”ติ

อาทีนึ ชาตกานึ^{๑๕๕๑} กเถสิ.^{๑๕๕๒} เอวํ ราชคเห วิหรนฺุโต เทวทตฺุตํ อารพฺุภ พหฺุณึ
ชาตกานึ กเถตุวา^{๑๕๕๓} ราชคเหโต สวาทฺุถึ คนฺุตุวา เขตวณฺุมหาวิหาเร วาสํ กปฺุเปสิ.

เทวทตฺุโตปี โข นว มาเส คิลานอ ปจฺุฉิเม กาลे สตถารํ ทฏฺุจฺกาโม หุตฺุวา
อตุตโน สวเก “อหํ สตถารํ ทฏฺุจฺกาโม, ตํ เม ทสฺุเสธา”ติ วตุวา “เตหิ ตฺุวํ สมตฺุถกาเล
สตฺุถารา สทฺุธิ เวรี หุตฺุวา อจริ,^{๑๕๕๔} น มยํ ตํ ตตฺุถ เนสฺุสามา”ติ วตุเต “มา มํ
นาเสถ, มยา สตฺุถริ อาฆาโต กโต, สตฺุถ ปน มยิ เกสคฺุคมตฺุโตปี^{๑๕๕๕} อาฆาโต
นตฺุถึ”ติ. โส หิ ภคฺุวา

*“วธเก เทวทตฺุตมฺุหิ โจเร องคฺุลิมาลิเก

ธนฺุปาเล ราหุเล จ สพฺุพตฺุถ สมโก มฺุณี”ติ^{๑๕๕๖}

“ทสฺุเสถ เม นํ ภคฺุวนฺุตนฺุ”ติ ปฺุนฺุปฺุนฺุ ยาจิ. อถ นํ เต มณฺุจเกน อาทาย นิกฺุขมีสุ.
ภิกฺุขุ ตสฺุสาคมนํ สุตฺุวา อาโรเจสุํ “ภนฺุเต เทวทตฺุโต กิร ตฺุมฺุหากํ ทสฺุสนฺุถาย อาคจฺุฉตี”ติ.
“น ภิกฺุขเว โส เตนตฺุตภาเวน มํ ปสฺุสิตฺุํ ลภิสฺุฉตี”ติ. ภิกฺุขุ กิร ปญฺุจณฺุนํ วตฺุณฺุนํ

^{๑๕๔๔} พ.ล.ร.ท. ปรีหิโนเยวาติ. * พ.ช.า. ๒๗/๑๓๕/๓๔.

^{๑๕๔๕} พ.ล.ร.ท. อุกชี ภินฺุโน.

^{๑๕๔๖} ท. ปโท. ล.ปโร.

^{๑๕๔๗} ล.ท. นนฺุโจ.

^{๑๕๔๘} พ.ล.ร.ท. สกเคเห.

^{๑๕๔๙} พ.ล.ร.ท. ปทฺุจฺกมฺุมนฺุตา.

^{๑๕๕๐} พ.ล.ร.ท. ผลมฺุหิ.

^{๑๕๕๑} อุภโตภฺุจฺชาตกํ.

^{๑๕๕๒} ร. กเถสิ.

^{๑๕๕๓} ร. กเหตุวา.

^{๑๕๕๔} พ.ล.ร.ท. อจริย.

^{๑๕๕๕} พ.ล.ร.ท. เกสคฺุคมตฺุโตปี.

* พ.ช.อ. ๑/-/๑๓๖. มิตินฺุท. -/๕/๔๒๕.

^{๑๕๕๖} พ.ล.ร.ท. สมมานโสติ.

อาญาจิตกาลโต ปฏุจาย ปน พุทฺธํ ทฏฺฐํ น ลภนฺติ. อัยํ ธมฺมตา. “อสุกฺกฺขานญจ อสุกฺกฺขานญจ อาคโต ฆนฺเต”ติ อาหํสุ. “ยํ อิจฺฉติ, ตํ กโรตุ, น โส มํ ปสฺสตี”ติ. “ฆนฺเต อิตโต โยชนมตฺตํ อาคโต, อพฺตมโยชนํ คาวุตฺตํ โปกฺขรณีสมีปี^{๑๕๕๗} อาคโต ฆนฺเต”ติ. สเจ อนฺโต เขตวนํ ปวิสตีเนว มํ ปสฺสตี”ติ ลภิสฺสตีติ. เทวทตฺตํ คเหตุวา อาคตา เขตวน- โปกฺขรณีสมีปีเร มญฺจํ โอตาเรตฺวา โปกฺขรณีสมีปี^{๑๕๕๘} โอตีสฺสุ. เทวทตฺโตปี โข มญฺจโต อุกฺกฺขาย อุกฺกฺกปาเท ภูมียํ จเปตฺวา นิสีทิ. เต ปจวี ปวิสีสฺสุ. โส อนุกฺกเมน ยาว โคปฺปกาย ยาว ชณฺณุกาย ยาว กฏฺโถ ยาว ธนโต ยาว คีวโต ปวิสิตฺวา หนุกฺกจิกฺกสฺส ภูมียํ ปตฺติฏฺฐิตกาลเ คาถมาห

*“ อิมานิ อฏฺฐปิ ตมคฺคปฺคคฺลํ
เทวาทิเทวํ นรทมฺมสารถี
สมนฺตจกฺขํ สตปฺปญฺจลภฺขณํ
ปาณเณหิ พุทฺธํ สรณํ คโตสมิ”ติ.

อิทํ กิร จานํ ทิสฺวา ตถาคโต เทวทตฺตํ ปพฺพาเชสิ. สเจ หิ โส น ปพฺพชิสฺส,^{๑๕๕๙} คีหิ^{๑๕๖๐} หุตฺวา กมฺมํ ภารียํ อภิสฺส, आयตี ฆนฺตสฺส ปจฺจยํ กาทํ นาสกฺขิสฺส, ปพฺพชิตฺวา จ ปน, กิณฺจาปี กมฺมํ ภารียํ ภวิสฺสตี, आयตี ปน ฆนฺตสฺส ปจฺจยํ กาทํ สกฺขิสฺสตี”ติ นํ สตถา ปพฺพาเชสิ. โส หิ อิตโต สตสฺสสทฺทกปฺมตฺถเก อฏฺฐจิสฺสโร นาม ปจฺเจกพุทฺโธ ภวิสฺสตี.^{๑๕๖๑} โส ปจวี ปวิสิตฺวา อวีจิมฺหิ นิพฺพตฺติ. นิจฺจเล พุทฺเธ อปรทฺทภาเวน ปน นิจฺจโล ว หุตฺวา ปจฺจติ. ติโยชนสตีเก^{๑๕๖๒} อนฺโตอวีจิมฺหิ โยชนสตฺพุเพธเมว สรีรํ นิพฺพตฺติ. สีสํ ยาว กณฺณสทฺทลิตโต^{๑๕๖๓} อูปริ อโยกปฺลลํ^{๑๕๖๔} ปาวิสี. ปาทา ยาว

^{๑๕๕๗} พ.ล.ร.ท. เขตวนโปกฺขรณีสมีปี.

^{๑๕๕๘} พ.ล.ร.ท. โปกฺขรณีสมีปี.

^{๑๕๕๙} พ.ล.ร.ท. ปพฺพชิสฺสตี.

^{๑๕๖๐} พ.ล.ร.ท. คีหิ.

^{๑๕๖๑} พ.ล.ร.ท. ภวิสฺสตี.

^{๑๕๖๒} พ.ล.ร.ท. โยชนสตีเก.

^{๑๕๖๓} พ.ล.ร.ท. กณฺณสทฺทลิตโต.

^{๑๕๖๔} พ.ล.ร.ท. อโยกปฺลล.

ปจวี ปวิภูเจ ปน เทวทตเต มหาชนโน ภูจตุฏโโจ^{๑๕๗๖} ธชปฏากกทลโย^{๑๕๗๗}
 อุตสาเปตฺวา ปุณฺณชเม^{๑๕๗๘} จเปตฺวา^{๑๕๗๙} “ลาภา วต โน”ติ มหนฺตํ ฉณฺํ อนุโภติ.^{๑๕๘๐}
 ภิกฺขุ^{๑๕๘๑} ตมตฺถํ ภควโต อารโจะสฺสุ. ภควา “น ภิกฺขเว อิทาเนว เทวทตเต มเต
 มหาชนโน ตฺสฺสติ, ปุพฺเพปิ ตฺสฺสตีเยวา”ติ วตฺวา สพฺพชนสฺส อปฺปิเยว จณฺเฑ ฆรฺุเส^{๑๕๘๒}
 พาราณสียํ ปิงฺคฺลราเช นาม มเต มหาชนสฺส ตฺมฺจภาวํ ทีเปตฺุ “สพฺโพ ชโน หีสิโต
 ปิงฺคฺเลน ตสฺมี มเต ปจฺจยา^{๑๕๘๓} เวทยนฺติ ปิโย นุ เต อาสิ อกณฺฺหนตฺโต กสฺมา
 นุ^{๑๕๘๔} ตฺวํ^{๑๕๘๕} โรทสิ ทฺวารปาล, น เม ปิโย อาสิ อกณฺฺหนตฺโต ภายามิ ปจฺจา-
 คมนาย^{๑๕๘๖} ตสฺส อิตโต คโต หีเสยฺย มจฺจฺราหํ โส หีสิโต อกณฺฺหนตฺโต ภายามิ
 ปจฺจาคมนาย ตสฺส อิตโต คโต หีเสยฺย มจฺจฺราหํ โส หีสิโต อาเนยฺย ปฺน (^{๑๕๘๗})
 อิทา”ติ อิทํ ปิงฺคฺลชาตกํ^{๑๕๘๘} กเถสิ.

ภิกฺขุ สตฺถารํ ปุจฺฉีสฺสุ “อิทานิ ฆนฺฺเต เทวทตฺโต กหํ นิพฺพตฺโต”ติ. “อวีจิมหา-นिरเย
 ภิกฺขเว”ติ. “ฆนฺฺเต อธิ ตปฺเปนฺโต วิจฺริตฺวา ปฺน คนฺฺตฺวา ตปฺปนฺนฺจฺาเนยฺว
 นิพฺพตฺโต”ติ. “อาม ภิกฺขเว ปพฺพชิตา วา โหนฺตุ คหฺนฺจฺา วา ปมาทวิหาริโน อุกฺยตฺถ ตปฺ
 ปนฺตีเยวา”ติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

*“อธิ ตปฺปติ เปจฺจ ตปฺปติ

^{๑๕๗๖} ท. ภูจตุฏโถ. ล. ภูจตุฏโโจ.

^{๑๕๗๗} พ.ล.ร.ท. ธชปฏากกทลโย.

^{๑๕๗๘} ร. ปุณฺณชเม.

^{๑๕๗๙} ร.ล.ท. ญเปตฺวา.

^{๑๕๘๐} พ.ล.ร.ท. อนุโภติ.

^{๑๕๘๑} พ. ภิกฺขุ. ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๕๘๒} ร. ฆรฺุเส.

^{๑๕๘๓} พ.ล.ร.ท. ปจฺจยํ.

^{๑๕๘๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๕๘๕} พ.ล.ร.ท. ตฺวํ.

^{๑๕๘๖} ร. ปจฺจาคมนาย.

^{๑๕๘๗} ร. นํ.

^{๑๕๘๘} พุ.ช.า. ๒๗/๑๗๕-๑๘๑/๖๕.

* พุ.ธ. ๒๕/๑๗/๑๘.

ปาปการี อุกฤษฏ ตปฺปติ

‘ ปาปํ เม กตฺนฺติ ตปฺปติ

ภิกฺขุโย ตปฺปติ ทฺถคฺคํ คโต”ติ.

คาถาปริโยสานะ พหู โสตาปนฺนาทโย อหฺลํ, เทสนา มหาชนฺสูส สาทฺธิกา ชาตาทิ.

สากฺยราชปพฺพชฺชาปริวตฺโต สมโต.

๓.๖ (๒๑) เมตเตยยพุทฺทพยาकरणปริวตต

ตทา อมหากั ภาควโต กาลเ เมตเตยโย โพิสตุโต มคธรรุเจ ราชคหนครเว
 อชาตสตุตฺตราชานั ปฏิจจ ตสฺส อคฺคมหเสธียา^{๑๕๘๙} กณฺจนเทวียา^{๑๕๙๐} กุจฺฉิสฺมี ปฏิสนฺธิ
 คเหตุวา ลทฺธคพฺภบริหาราย เทวียา กุจฺฉิตโต นิกุขมิ. อถสฺส นามคหณทิวเส
 “อชิตฺกุมารโ”ติ นามั อํสฺ. โส วยปฺปตฺโต ยทา ราชชา อชาตสตุตฺต พุทฺธ ปสนฺโน ตทา
 พุทฺธรูปสฺสิริ ทสฺสเนน จ ภาควโต ธมฺมเทสนาย สมากทฺตฺตจิตฺโต^{๑๕๙๑} จินฺตเส
 อูฬารโ ไซ ตถาคตานั สมนฺมาสมฺพฺพุทฺธานั อิทฺธานุภาโว โย โกจิ ทานั อทฺตวา สิลั
 อรฺกชิตฺวา อูโปสถั น อูปวสิตฺวา ปุณฺณกมฺม^{๑๕๙๒} อทฺตวา ปารมี อปุเรตฺวา สพฺพญฺณ-ตญฺ
 ญาณ^{๑๕๙๓} ปฏฺิพฺพชฺฉิตฺตุ^{๑๕๙๔} “น สกฺกา หนฺททานั ฆราวาสพฺนธัน จินฺทิตฺวา โภคกฺขนฺธั
 อนาลยั กตฺวา มม ภาตฺิวตฺตํ ปหาย ปพฺพชฺฉิสฺสามิ”ติ จินฺตเตตฺวา น จิเรเนว^{๑๕๙๕} ราชานั
 อาปุจฺฉิตฺวา^{๑๕๙๖} เตน อนุญฺญาโต^{๑๕๙๗} อตฺตโน ปริวารชนสฺหสฺเสน สทฺธิ ปพฺพชิตฺวา
 ลทฺธปสมฺปโต พฺหุ พุทฺธวจนั อุกฺคหิตฺวา สิกฺขิตฺวา^{๑๕๙๘} อเนกสฺตานั อญฺเณสั ภิกฺขุณั
 เตปฺปิฏกั พุทฺธวจนั อุกฺคณฺหาเปสฺสิ เทเสสฺสิ ปกาเสสฺสิ^{๑๕๙๙} เตปฺปิฏกั ชินฺสาสนั วิตฺถาริกั
 พุทฺชญฺณั กตฺวา^{๑๖๐๐} สตตํ สมิทฺธั พุทฺหมจารินั^{๑๖๐๑} โยวาทโก อนุสฺสาสโก วิญฺญาปโก

^{๑๕๘๙} ร. อคฺคมหเสธโย. พ.ล.ท. อคฺคหเสธียา.

^{๑๕๙๐} พ.ล.ร.ท. กานฺจนเทวียา.

^{๑๕๙๑} ร. สมากทฺตฺตจิตฺโต. ล.ท. สมากทฺตฺตจิตฺโต. พ. สมากทฺตฺตจิตฺโต.

^{๑๕๙๒} ล. ปุณฺณกมฺม. ร.ท.พ. ปุณฺณกมฺม.

^{๑๕๙๓} ร.ท. สพฺพญฺณตญฺ. ล. สพฺพญาณ.

^{๑๕๙๔} ร.ล.ท. ปติพฺพชฺฉิตฺตุ.

^{๑๕๙๕} ร. จิเรเนว.

^{๑๕๙๖} ล. อาปจิตฺวา.

^{๑๕๙๗} ร.ล.ท. อนุญฺญาโต.

^{๑๕๙๘} ร. สกฺขิตฺวา.

^{๑๕๙๙} ท. นคฺถิ.

^{๑๖๐๐} ร.ท. พุทฺชญฺณั กตฺวา. พ.ล. พุทฺชญฺณกตฺวา.

^{๑๖๐๑} ร. พุทฺหมจารินั.

อโหสิ. ตโต ปรี ทกฺขินาวินฺทฺสคสมาคเม มหาปชาปติยา โคตมียา ภควโต ทินฺนํ วตฺถยุคฺ
 อตฺตนา วสฺสคฺเคน ปฏิกฺคเหสิ.^{๑๖๐๒} อยมนุปฺพุพิกา.

เอกทา ภควา สกฺเกสุ วิหริติ กปิลวตฺถุสฺมี นิโคธฺวารามे. ตทา ภควโต มาตุจฺฉา
 มหาปชาปตี^{๑๖๐๓} โคตมี^{๑๖๐๔} ภควโต อากมนปวฺตฺตี สุตฺวา สมฺปนฺนปิตีปาโมชฺชชา เอวํ
 สมจินฺเตสิ “มม อยฺยปฺตฺตสฺส อิทาคมนกาลโต^{๑๖๐๕} ปฏฺจาย^{๑๖๐๖} น กิณฺุจฺจึ มยา ทินฺนเมว
 ปญฺญาติ, สเจ ปนาหํ โภชนํ ทสฺสามิ, พหุขตฺติยมหาสาลาทโย^{๑๖๐๗} ปณฺีตปญฺุทฺปาเตน
 มม ปฺตฺตํ ปจฺจาสีสนฺติ, ยนฺฺนนาหํ จีวรสาฎกํ ตสฺส ทสฺสามิ, อิมสฺมี ปน ราชคฺเห^{๑๖๐๘}
 พหุณี มหคฺฆานิ วตฺถานิ^{๑๖๐๙} อตฺถิ,^{๑๖๑๐} ตานิ น มํ โตเสนฺติ ยนฺฺนนาหํ สามํ กนฺฺตํ สามํ
 วายิตํ อยฺยปฺตฺตสฺส ทสฺสามีติ ตปฺปจฺจยา พหุปฺญฺุวราสี^{๑๖๑๑} เม ภวิสฺสตีติ จินฺุเตสิ. ตทา
 มหาปชาปตี โคตมี ภควโต จีวรํ ทาทุกามา หุตฺวา รัตตสฺวณฺฺณเณหิ สตฺตกฺฺฆาหเก^{๑๖๑๒}
 การาเปตฺวา สพฺพปฺสฺุโวมิสฺสเกหิ สฺวณฺฺณปฺสฺุ^{๑๖๑๓} ปฺุเรตฺวา ตตฺถ กปฺปาสฏฺฐี ไรเปตฺวา
 สฺวณฺฺณชฺีโรทกสิณฺุจเนน วทฺุฒเสสิ.^{๑๖๑๔} กปฺปาสผลานิ กณฺฺณการปฺปฺสทิสานิ อหฺลฺุ.
 กปฺปาสผลานิปี ปฺุพิตกาเล สฺวณฺฺณวณฺฺณานิ อหฺลฺุ. มหาปชาปตี โคตมี สหตฺเถน
 กปฺปาสํ ภินฺุทิตฺวา ว สฺวณฺฺณจฺงฺโกฏฺเเก^{๑๖๑๕} ปกฺขิปิตฺวา สหตฺเถเนว โสธนวิฐฺนนาทีนํ
 กตฺวา^{๑๖๑๖} สามํ อจฺจนฺตสณฺฺหํ สฺขุมสฺตฺตํ กนฺฺติตฺวา วิเสสสฺขุมํ ตนฺฺตวಾಯํ ปกฺโกสาเปตฺวา

^{๑๖๐๒} ร.ล.ท. ปติกฺคเหสิ.

^{๑๖๐๓} ล.ท. มหาปชาปติ.

^{๑๖๐๔} ล.ท. โคตมิ.

^{๑๖๐๕} ร. อิทาคมนกาลโต.

^{๑๖๐๖} ล.ท. ปฏฺจาย.

^{๑๖๐๗} ร.ท. พหุ ขตฺติยมหาสาลาทโย.

^{๑๖๐๘} ร.ล.ท. ราชคฺเห.

^{๑๖๐๙} พ.ล.ร.ท. อนคฺฆวตฺถานิ.

^{๑๖๑๐} พ.ล.ท.ร. นตฺถิ.

^{๑๖๑๑} ร.ท. พหุ ปฺญฺุวราสี.

^{๑๖๑๒} ล.ท. สตฺตกฺฺฆาหเก.

^{๑๖๑๓} ร.ท. สฺวณฺฺณวณฺฺณปฺสฺุ.

^{๑๖๑๔} ล. วทฺุทสิ. ร. วฒเสสิ.

^{๑๖๑๕} ร. สฺวณฺฺณจฺงฺโกฏฺเเก.

^{๑๖๑๖} ร.ท. โสธนวิฐฺนนาทีนํ กตฺวา. พ.ล. โสธนวิฐฺนนาทีนํกตฺวา.

มธุรสกักรชীরเตลาทิมิสส์^{๑๖๑๗} ปณีตวรโกชนัน โภเชตวา ตทนุรูปะหิ^{๑๖๑๘} วตุถาลงการาทิหิ
 สนุตปะเปตวา ตนุตวายสาลาเย อูปริ เจลวิตานัน พนุธาเปตวา สมนุตโต สาณิหิ^{๑๖๑๙}
 ปริกขิปาเปตวา^{๑๖๒๐} คนุธปริญทกตภูมิอุปรีลาชปญจมานิ ปุปะพานิ วิกิริยาเปตวา มหนุเตน
 ปรีวาเรน อนุเตปุเรเยว วตุถยุคลัน นิฏฐาเปสิ.^{๑๖๒๑} ตัน ปน อายามโต จุททสทตถัน วิตุถารโต
 สตุตทตถัน ภควโต ปารมีปุญญสญจยพเลน นิปุณนัน เปมพลสมังคิฎฐาย มาตุจฉาย
 วายमितัน สภาสมุททยสมุชลกญจนปฏุปฎิภาคัม^{๑๖๒๒} อภินวสมุฏฐิตพาลสูริยปภา^{๑๖๒๓} วีย
 อภิวามานัน เมฆมุเข สญจรณวิชชุตสิ^{๑๖๒๔} ปสวริตสุวณฺณปฏิสริฏกัม สณฺหํ สุกุมํ
 มุทฺสมุสฺส^{๑๖๒๕} พุทฺธารัน อนคฺฆัน วตุถยุคลัน มณิกรณฺทเก จเปตวา^{๑๖๒๖} คณิตคนุธฺฐ-
 ปุปะผสุวณฺณธชาติหตุเถหิ อนนทสทฺสทกฺขราชกุลเอหิ^{๑๖๒๗} ปรีวูตา^{๑๖๒๘} สตสทฺสคฺฆนิกาหิ
 สตสทฺสทฺสทฺสทานิ สตสทฺส
 สมุคฺเคหิ^{๑๖๒๙} คาหาเปตวา ตัน วตุถยุคลจปีตมณิกรณฺทเก อตุตโน สีเส^{๑๖๓๐} จเปตวา
 มหนุเตน สีริโสภคฺเคน อนนุเตน ปรีวาเรนนิโคธวามัน คนุตฺวา ตาราคณปรีวูโต
 จนุทราชา วีย ภิกฺขุปรีวูตํ พุทฺธปลฺลงฺกวรมชฺเฒ คตํ ทสพลํ อุปสงฺกमितฺวา จพฺพณฺณรตน-
 สรีเรน นิมุชฺชมานา สฺสญฺญา กิณฺนรา วีย จพฺพณฺณณณพฺพทฺธรมฺมีสุ^{๑๖๓๑} วินิมุชฺชิตฺวา
 ปญฺจปติฏฺฐิตฺเตน วนฺทิตฺวา ภควโต รูปโสภคฺคปฺปุตฺตํ สรีริ โอลอกยมานา ปญฺจวิริ

^{๑๖๑๗} ร. มธุรสกักรชীরเตลาทิมิสส์. พ.ล.ท. มธุรสกักรชীরเตลาทิมิสส์.

^{๑๖๑๘} ร. ตทนุรูปะหิ.

^{๑๖๑๙} ล.ท. สาณิหิ.

^{๑๖๒๐} ท. ปริกขิปาเปตวา.

^{๑๖๒๑} ล.ท. นิฏฐาเปสิ.

^{๑๖๒๒} พ. -กานฺจน-. ร.ล.ท. -กานฺจนปติภาคัม.

^{๑๖๒๓} พ.ล.ร.ท. -สูริยปภา.

^{๑๖๒๔} พ.ล.ร.ท. -วิชชุตสิ.

^{๑๖๒๕} ร.ท. มุทฺสมุสฺส.

^{๑๖๒๖} ร.ท.ล. ฅเปตวา.

^{๑๖๒๗} ร.ล.ท. อนนทสทฺสทกฺขราชกุลเอหิ.

^{๑๖๒๘} จิ. ปรีวูตา. พ.ล.ร.ท. ปรีวูตฺตา.

^{๑๖๒๙} พ.ล.ร.ท. รชฏสมุคฺเคหิ.

^{๑๖๓๐} ล.ท. สีเส.

^{๑๖๓๑} พ.ล.ร.ท. -รมฺมีสุ.

ปีติยา^{๑๖๓๒} นรินทรนุฎฐาสรีรา หุตวา พลวสินเหน้ ปจจุปฏฐเปตวา มณิกรณุทกั
 อุกุฆาณูตวา ตั วตถุคคัลลั สุรตเตหิ อุกุโหหิ หตถุเถหิ คเหตุวา เอวมาห “อิหิ เม^{๑๖๓๓}
 ภาเนเต ภควา นวั สุวณฺณวตถุคคัลลั ตุมหากั อุกุทิสฺส มยา สหตถุเถเนว^{๑๖๓๔} กนฺตึ วายิตั
 ตเมว อนุกุมฺปิ ปฏิจฺจ^{๑๖๓๕} ปฏิกุคฺคณฺหติ,^{๑๖๓๖} ภควา ยั มม ทึฆมฺรตตึ หิตาย สุชขาย
 ภวิสฺสตี”ติ. *อถ ไซ ภควา มหาปชาปตี โคตมี เอตทโวจ “สัฆเ^{๑๖๓๗} โคตมิ เทหิ,
 สัฆเททินุณฺน มหปฺผลั, อหณฺเจว ปุชิตอ ภวิสฺสสามิ สัฆเ จา”ติ. ทุติยมุปี^{๑๖๓๘} มหาปชาปตี โคต
 มี ภควนฺตึ เอตทโวจ “ปฏิกุคฺคณฺหตุ เม ภาเนเต นวั ทุสฺสยฺคคัลลั สามั กนฺตึ สามั วายิตั
 ตเมว ภควา ปฏิกุคฺคณฺหตุ อนุกุมฺปิ อุกุปาทายา”ติ. ทุติยั ภควา นิวาเรสิ. “ปโหมหิ^{๑๖๓๙}
 ภาเนเต ทุสฺสโกฏฐาคาริตอ^{๑๖๔๐} ภิกฺขุสฺสตฺสสาปิ ภิกฺขุสฺสทฺสสาปิ จีวรทุสฺसानิ^{๑๖๔๑} ทาตุ, อิมั
 ปน เม ภควนฺตึ อุกุทิสฺส^{๑๖๔๒} สามั กนฺตึ วายิตั, ตั เม ภควา ปฏิกุคฺคณฺหตุ”ติ
 นิมนฺตยมานาปิ ยาวตติยมุปี^{๑๖๔๓} ยาจิ. ภควา ปฏิกุชฺชิเปยว. กสฺมา^{๑๖๔๔} ปน ภควา อตฺตโน
 ทึยมานั^{๑๖๔๕} ภิกฺขุสฺสทฺสสา^{๑๖๔๖} ทาเปตีติ.^{๑๖๔๗} มาตริ อนุกุมฺปาย เอวั กิรฺสฺส อโหสิ.

^{๑๖๓๒} ร.ท. ปญจวิธปีติยา.

^{๑๖๓๓} ร.ท. อิหิ เม. พ.ล.ช.ส. อิม.

^{๑๖๓๔} ร.ล.ท. สกหตถุเถเนว.

^{๑๖๓๕} ร.ล.ท. ปฏิจฺจ.

^{๑๖๓๖} ร.ล.ท. ปฏิกุคฺคณฺหตุ.

* ม.อ. ๑๔/๓๗๖/๓๒๑.

^{๑๖๓๗} พ. สงฆ. ร.ล.ท. สัฆเ.

^{๑๖๓๘} ร.ล.ท. ทุติยัปี.

^{๑๖๓๙} พ.ล.ร.ท. มโหมหิ.

^{๑๖๔๐} พ.ล.ท. ทุสฺสโกฏฐาคาริตอ. ร. ทุสฺสโกฏฐาคาริกอ.

^{๑๖๔๑} พ.ล.ร.ท. จีวร.

^{๑๖๔๒} ล. อุกุทิสฺส. พ.ร.ท. อุกุทิสฺส.

^{๑๖๔๓} ท.ล. ยาวตติยัปี. ร. ตติยัปี.

^{๑๖๔๔} ร.ท. กสฺมา. พ.ล. ตสฺมา.

^{๑๖๔๕} พ.ล.ร.ท. ทึยมานั.

^{๑๖๔๖} ร.ล.ท. ภิกฺขุสฺสทฺสสา. พ. ภิกฺขุสฺสทฺสสา.

^{๑๖๔๗} พ.ล.ร.ท. ทาเปตีติ.

อิมิสฺสา มํ อารพฺภ ปุพฺพเจตนา มุญฺจนเจตนา อปรปรเจตนาตี^{๑๖๔๘} ติสฺโส
 เจตนา^{๑๖๔๙} อุปฺปนฺนา, ภิกฺขุสงฺฆปีสุสา^{๑๖๕๐} อารพฺภ อุปฺปชฺชนฺตุ, เอมสฺสา ฉ เจตนา เอกโต
 หุตฺวา ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย ปวตฺติสฺสนฺตี”ติ^{๑๖๕๑} สนฺธาย^{๑๖๕๒} ยาวตตียมฺปิ ปฏิพาหิตฺวา
 สงฺสฺส ทาเปสิ. ปจฺฉิมาย ชนตฺตาย สงฺฆ จิตฺตํการชนนตฺถญฺจาปี^{๑๖๕๓} เอมมาห. เอวํ กิรฺสฺส
 อโหสิ “อหํ โลกเ น จิรํ^{๑๖๕๔} จสฺสามิ,^{๑๖๕๕} อทฺธา ปรีนินฺพฺพายิสฺสามิ, มยิ ปรีนินฺพฺพเต, มม
 สวากา จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ กิลมฺิสฺสนฺติ, กิลมนปจฺจยา มม สาสนํ ปญฺจวสฺสสฺส-
 ปริมาณกาลปฺวตฺตตนสมตฺถํ น โหติ,^{๑๖๕๖} มยา ปน สงฺฆ เปเสนฺตา^{๑๖๕๗} อนาคเต สงฺสฺส
 อุฟ้าโร สกฺกาโร ปากโฏ ภวิสฺสตี”ติ ฃตฺวา ภควา ตตฺติยมฺปิ นินฺวาเรสิ.

อถ โข มหาปชาปตี โคตมึ ภควโต นินฺวตฺตภาวํ ฃตฺวา ทุกฺขี^{๑๖๕๘} ทุมฺมนา
 โสภสมปฺปิตา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อุปฺสงฺกมิ อุปฺสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา เอตทโวจ “อัย
 ภนฺเต อานนฺท ภควา มยา ตตฺติยวาเรน ยาจियมาโน เนว ปฏิกฺคณฺหาติ,^{๑๖๕๙} โก นฺ โข
 เม ภนฺเต อปรโร เยน อปรเรน ภควา น ปฏิกฺคณฺหาติ, สาธุ ภนฺเต
 มยฺหมนฺกมฺปาย ภควนฺตํ อุปฺสงฺกมิตฺวา อโรเจหิ”ติ.

*อถายสฺมา อานนฺโท มหาปชาปตีโคตมียา ยาจิตฺโต เยน ภควา เตนฺอุปฺสงฺกมิ.
 อุปฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ ปฏิกฺคณฺหาตุ ภนฺเต มหาปชาปตียา โคตมียา^{๑๖๖๐} นวํ

^{๑๖๔๘} พ.ร.ล.ท. อปรปรเจตนา.

^{๑๖๔๙} พ.ล.ร.ท. เจตนาโย.

^{๑๖๕๐} พ.ล.ร.ท. ภิกฺขุสงฺฆปี.

^{๑๖๕๑} พ.ล.ร.ท. วตฺติสฺสนฺตีติ.

^{๑๖๕๒} พ.ล.ร.ท. ปสนฺนสทฺธาย.

^{๑๖๕๓} พ.ล.ร.ท. จิตฺตํการชนนตฺถญฺจาติ.

^{๑๖๕๔} ล. จิรํ.

^{๑๖๕๕} ร.ล.ท. ถสฺสามิ.

^{๑๖๕๖} ท. โหสิ.

^{๑๖๕๗} ร. เปเสนฺโต.

^{๑๖๕๘} ล.ท. ทุกฺขิ.

^{๑๖๕๙} ร.ล.ท. ปฏิกฺคณฺหาติ.

* ที.ป.า. ๑๑/๑๓/๒๐๖, อ.จ.ตฺถก. ๒๑/๗๘/๕๑, ม.อ. ๑๔/๓๘๐/๓๒๔-๓๒๕.

^{๑๖๖๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

ทูลสุยัค, พหุปลการา^{๑๖๖๑} ฆนเต มหาปชาปตี โคตมี^{๑๖๖๒} ภควโต มาตุจณา
 อาปาทิกา^{๑๖๖๓} ไปสกา ฆหาปกา^{๑๖๖๔} ฆีรสุต ทายิกา, ภควนุตฺต ฆเนตฺติยา^{๑๖๖๕}
 กาลงฺกตยา^{๑๖๖๖} ถณฺณํ ปาเยสี, ภควาปี ฆนเต^{๑๖๖๗} พหุปลการิ^{๑๖๖๘} มหาปชาปติยา โคต
 มिया^{๑๖๖๙} ภควนุตฺต ฆนเต อาคมม มหาปชาปตี โคตมี^{๑๖๗๐} พุทฺธํ สรณํ คตา, ฐมฺมํ สรณํ
 คตา, สํฆํ^{๑๖๗๑} สรณํ คตา, ปาณาติปาตา ปฏิวีรตา,^{๑๖๗๒} “อทินฺนาทานา ปฏิวีรตา, กาเมสุ
 มิ จู ฆ ภา จ ภา ร ภา
 ปฏิวีรตา. มุสาวาทา ปฏิวีรตา, สุวาเมรยมชฺชปมาทภูจํจํ ปฏิวีรตา, ภควนุตฺต ฆนเต อาคมม
 มหาปชาปตี โคตมี”^{๑๖๗๓} พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา, “ฐมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน
 สมนฺนาคตา, สํเฆ อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคตา,”^{๑๖๗๔} อริยฆนฺเตหิ สีเลหิ สมนฺนาคตา,
 ทุกฺখে นิกฺกงฺขา,^{๑๖๗๕} ทุกฺขสมฺมทเย^{๑๖๗๖} นิกฺกงฺขา, ทุกฺขนิโรเธ นิกฺกงฺขา, ทุกฺขนิโรธคามินิยา
 ปฏีปทาย นิกฺกงฺขา,^{๑๖๗๗} “ภควนุตฺต ฆนเต อาคมม มหาปชาปตี โคตมี”ติ.ตี.^{๑๖๗๘} เหวเมตฺติ^{๑๖๗๙}

^{๑๖๖๑} ร.ล. พหุปลการา. พ.ท. พหุปลการา.

^{๑๖๖๒} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปตีโคตมี.

^{๑๖๖๓} พ.ล.ร.ท. อาปาทกา.

^{๑๖๖๔} ร.ล.ท. ฆหาปกา.

^{๑๖๖๕} พ.ล.ร.ท. ฆเนตฺติยา.

^{๑๖๖๖} พ.ล.ร.ท. กาลงฺกตยา.

^{๑๖๖๗} พ.ล.ร.ท. ฆนเต ภควาปี.

^{๑๖๖๘} ร.ท. พหุปลการิ. พ.ล. พหุปลการิ.

^{๑๖๖๙} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปตีโคตมिया.

^{๑๖๗๐} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปตี ฆนเต โคตมี ภควนุตฺต อาคมม.

^{๑๖๗๑} พ. สํฆํ.

^{๑๖๗๒} ร.ล.ท. ปฏิวีรตา.

^{๑๖๗๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๖๗๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๖๗๕} ร.ล.ท. นิกฺกงฺขา.

^{๑๖๗๖} พ.ล.ร.ท. สมฺมทเย.

^{๑๖๗๗} พ.ล.ร.ท. ทุกฺขนิโรธคามินิปฏิปทานิกฺกงฺขา.

^{๑๖๗๘} พ.ล.ร.ท. ภควนุตฺต ฆนเต อาคมม มหาปชาปตี โคตมี”ติ. นตฺถิ.

^{๑๖๗๙} พ.ล.ร.ท. เหวเมว.

อานนท, เอเวเมต อานนท,^{๑๖๘๐} ยี่ หานนท ปุคฺคโล ปุคฺคลํ อาคมฺม พุทฺธํ สรณํ คโต
 โหติ, ฯเปฯ ปาณาติปาตา ปฏิวิโรโต โหติ, ฯเปฯ พุทฺเธ อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาโคโต โหติ,
 ฯเปฯ ทุกฺখে นิกฺกงฺโข โหติ, ฯเปฯ อิมสฺसानนฺท ปุคฺคลสฺส อิมินา ปุคฺคเลน น
 สฺปฏิการิ^{๑๖๘๑} วทามิ, ยทิทํ อภิวาทนํ ปจฺจุปฺปญฺจํ อณฺุชฺฌิกมฺมํ สามิจิกมฺมํ จีวรปิณฺฑปฺปาต-
 เสนาสนคิลานปจฺจุยฺเยสฺสชฺชปริกฺขารานุปฺปทานน.^{๑๖๘๒}

จฺุทฺทส โข ปนิมฺมานนฺท ปาฏิปุคฺคฺลิกา ทกฺขิณา. กตมา จฺุทฺทส?^{๑๖๘๓} ตถาคเต
 อรหฺนฺเต^{๑๖๘๔} สมฺมาสมฺพุทฺเธ ทานํ เทติ, อโย ปจฺมา ปาฏิปุคฺคฺลิกา^{๑๖๘๕} ทกฺขิณา. ปจฺเจก-
 สมฺพุทฺเธ^{๑๖๘๖} ทานํ เทติ, อโย ทุตฺติยา...ตถาคตสวากฺ อรหฺนฺเต ทานํ เทติ, อโย ตุตฺติยา...
 อรหฺตฺตผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺเน ทานํ เทติ, อโย จตฺตฺถี...อนาคามิสฺส ทานํ เทติ, อโย
 ปญฺจมี...อนาคามิผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺเน ทานํ เทติ, อโย ฉฺฉี...สกทาคามิสฺส ทานํ
 เทติ, อโย สตฺตมี...สกทาคามิผลสจฺฉิกริยาปฏฺิปนฺเน ทานํ เทติ, อโย อญฺจมี...โสตาปนฺเน
 ทานํ เทติ, อโย นวมี...โสตาปตฺตผลสจฺฉิกริยาย ปฏฺิปนฺเน ทานํ เทติ, อโย ทสมฺมี...
 พาทริเกสุ^{๑๖๘๗} กามะหิ วิตรากะสุ^{๑๖๘๘} ทานํ เทติ, อโย เอกาทสมฺมี...ปฺุชฺชนสีลวฺนฺเต ทานํ
 เทติ, ปฺุชฺชนสีลวฺ นาม โคสีลธาคฺโก^{๑๖๘๙} โหติ, อสฺสโ ^{๑๖๙๐} อมายาริ^{๑๖๙๑} ปฺริ
 อปิเพตฺวา^{๑๖๙๒} ธมฺเมน สเมน^{๑๖๙๓} กสิยา วา วาณิชฺชาย วา ชีวิกิ^{๑๖๙๔} กปฺเปนฺโต ตสมฺมี ทานํ

^{๑๖๘๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๖๘๑} พ.ร.ล.ท. สฺปฏิการิ.

^{๑๖๘๒} พ.ล.ร.ท. อภิวาทน-ปริกฺขารานุปฺปทานน.

^{๑๖๘๓} พ.ล.ท.ร. นตฺถิ.

^{๑๖๘๔} พ.ล.ร.ท. อรหฺนฺเต.

^{๑๖๘๕} พ.ล.ร.ท. ปาฏิปุคฺคฺลิกา.

^{๑๖๘๖} พ.ล.ร.ท. ปจฺเจกสมฺพุทฺเธ.

^{๑๖๘๗} พ.ล. พาทริเกสุ. ร.ท. พาทริเกสุ.

^{๑๖๘๘} พ.ล.ร.ท. วิตรากะสุ.

^{๑๖๘๙} พ.ร.ล.ท. โย สีลธาคฺโก.

^{๑๖๙๐} พ.ล.ร.ท. อสฺสโ.

^{๑๖๙๑} พ.ล.ร.ท. อมาโย.

^{๑๖๙๒} พ.ล. อปิเพตฺวา. ร.ท. อปิเลตฺวา.

^{๑๖๙๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๖๙๔} พ.ล.ร.ท. ชีวิกิ.

เทติ, อัย ทูวาทสมี่...ปฤชชุนทุสสี่เล ทานัน เทติ, อัย เตรสมี่...ติรจจวนคเต ทานัน เทติ, อัย จุททสมี่ ปาฏิกงฺกชิตทพพา ทกฺชิตนา

ตตฺรานนุท ติรจจวนคเต ทานัน เทติ, สตคฺคณา ปาฏิกงฺกชิตทพพา. ยัม ปน คฺคณวเสน วา อูปการวเสน วา โปสนตฺถํ ทินฺนํ, อิทํ น คหิตํ. ยัม อาโลปทพฺพตฺตมาโลปมตฺตํ ทินฺนํ, ตัมปิ น คหิตํ. ยัม ปน สุนขสฺสุกรกุกฺกฏาทีสุ^{๑๖๙๕} ยสฺส กสฺสจฺจि สมฺปตฺตสฺส ผลํ ปฏิกงฺกชิตวา^{๑๖๙๖} ยาวทตฺถํ ทินฺนํ อิทํ สนฺธาย วุตฺตํ. आयสฺสตี พลวณฺณสฺสขปฏิกงฺกชิตนฺตฺติ อตฺตภาวสเต ปญฺจ อานิสฺสสทานิ เทติ. ปฤชชุนทุสสี่เล ทานัน ทตฺวา สหสฺสคฺคณา. ปฤชชุนทุสสี่ลวณฺเต ทานัน ทตฺวา สตสฺสคฺคณา. พาทฺริเก กามะหิ วีตฺราเค ทานัน ทตฺวา โภกฺกิสตสฺสคฺคณา. โสตาปตฺติผลสฺสจฺจิกิริยาย ปฏิกงฺกชิตทพพา.^{๑๖๙๗} โสตาปตฺติผลสฺสจฺจิกิริยาย ปฏิกงฺกชิตนฺตฺติ เอตฺถ เหมจฺจิมโภกฺกียา ติสฺรณํ คโต^{๑๖๙๘} อูปาสโภปิ โสตาปตฺติผลสฺสจฺจิกิริยาย ปฏิกงฺกชิตนฺตฺติ นาม. ตสฺมึ ทินฺนทานันปิ อสงฺเขยฺย^{๑๗๐๐} อูปเมยฺย. ปญฺจสี่เล ปตฺติจฺจิตสฺส ปน^{๑๗๐๑} ตโต อุตฺตรี มหฺปฺ ผลา ทกฺชิตนา, ทสสี่เล ปตฺติจฺจิตสฺส ตโต อุตฺตรี,^{๑๗๐๒} ตทหฺปพฺพชิตสฺส สามเณรสฺส ตโต อุตฺตรี,^{๑๗๐๓} อูปสมฺปนฺนสฺสเสว วตฺตสฺสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน ตโต อุตฺตรี,^{๑๗๐๔} วิปสฺสกสฺส ตโต อุตฺตรี,^{๑๗๐๕} อารทฺทวิปสฺสกสฺส^{๑๗๐๖} ตโต อุตฺตรี, อุตฺตมโภกฺกียา ปน มคฺคสมฺมจฺจि โสตาปตฺติผลสฺสจฺจิกิริยาย ปฏิกงฺกชิตนฺตฺติ นาม.

^{๑๖๙๕} พ.ล.ร.ท. สุนขสฺสุกรกุกฺกฏาทีสุ.

^{๑๖๙๖} ล.ร.ท. ผลปตฺติจฺจิตวา. พ. ผลปฏิกงฺกชิตวา.

^{๑๖๙๗} ล.ท. อสฺสขยฺยอูปเมยฺยา. พ.ร. อสงฺเขยฺยอูปเมยฺยา.

^{๑๖๙๘} ร. ปตฺติจฺจิตตา. ล.ท.พ. ปตฺติจฺจิตทพพา.

^{๑๖๙๙} พ.ล.ร.ท. ติสฺรณคโต.

^{๑๗๐๐} ล. อสฺสขยฺย.

^{๑๗๐๑} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๐๒} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๐๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๐๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๐๕} พ.ร.ล.ท. วิปสฺสเน.

^{๑๗๐๖} พ.ล.ร.ท. วิปสฺสกสฺส.

โก ปน วาโท โสตาปน^{๑๗๐๗}น. โโก ปน วาโท สกิทาคามีผลสัจฉิกริยาย^{๑๗๐๘}
 ปฏิปนุเน. โโก ปน วาโท สกิทาคามีสุส. โโก ปน วาโท อนาคามีผลสัจฉิกริยาย
 ปฏิปนุเน. โโก ปน วาโท อนาคามีสุส. โโก ปน วาโท อรหตุตผลสัจฉิกริยาย ปฏิปนุเน.
 โโก ปน วาโท อรหตุเต.^{๑๗๐๙} โโก ปน วาโท ปุจเจกพุทุธ. โโก ปน วาโท ตถาคเต
 อรหตุเต^{๑๗๑๐} สมมาสมพุทุธ.

ยทิ เอว สมเมว โหติ น हि कुณวิเสเสน วฑุฒติ. ยถา จตุณหตุตาทิกวิ-
 โยชนสตุสหัสสุพหลาย มหาปจวิยา พุยามมณฺฑลมตุเต ปเทเส ขลามณฺฑลมตุเต ปเทเส
 นครมณฺฑลมตุเต ปเทเส ปัสสู อาที กตุวา ยาว มหาปจวิยา ปัสสูโต อปฺปเมยฺยตายปี
 อยมตุโถ ทีเปตพุโพ.

สตุต โข ปนิมานนุท สัมคตา^{๑๗๑๑} ทกฺขินา. กตมา สตุต?^{๑๗๑๒} พุทุธปฺมุเช
 อุภโตสฺสเม ทานํ เทติ. อयํ ปจมา สัมคตา^{๑๗๑๓} ทกฺขินา. ตถาคเต ปรีนินิพุเต อุภโตสฺสเม
 ทานํ เทติ, อयํ ทุตिया... ภิกฺขุสฺสเม ทานํ เทติ, อयํ ตติยา...ภิกฺขุนิสฺสเม^{๑๗๑๔} ทานํ เทติ, อयํ
 จตุตถา^{๑๗๑๕} ...เอตตุกา ภิกฺขุสฺสเมโต เอตตุเก เม ภิกฺขุ จ ภิกฺขุนิโย จ สัมโต อุทฺทิสฺสเถติ^{๑๗๑๖}
 ทานํ เทติ, อयํ ปญจมี...เอตตุเก เม ภิกฺขุ จ สัมโต อุทฺทิสฺสเถติ^{๑๗๑๗} ทานํ เทติ, อयํ
 ฉฎฐี...เอตตุกา เม ภิกฺขุนิโย ว สัมโต อุทฺทิสฺสเถติ^{๑๗๑๘} ทานํ เทติ, อयํ สตฺตมี สัมคตา
 ทกฺขินา. (^{๑๗๑๙})

^{๑๗๑๑} พ.ล.ร.ท. อารทฺธิวิริยสุส

^{๑๗๑๒} พ.ล.ร.ท. สกิทาคามีผลสัจฉิกริยาย.

^{๑๗๑๓} พ.ท.ร.ล. อรหตุเต.

^{๑๗๑๔} พ.ร.ล.ท. นตุถิ.

^{๑๗๑๕} พ.ล.ร.ท. สงฺฆคตา.

^{๑๗๑๖} พ.ล.ท.ร. นตุถิ.

^{๑๗๑๗} พ.ร.ล.ท. สงฺฆคตา.

^{๑๗๑๘} พ.ร.ล.ท. ภิกฺขุณีสงฺฆ.

^{๑๗๑๙} พ.ล.ร.ท. จตุตฺถิ.

^{๑๗๒๐} พ.ล.ร.ท. เอตตุกา ภิกฺขุณีสงฺฆโต อุทฺทิสฺส.

^{๑๗๒๑} พ.ล.ร.ท. เอตตุกา ภิกฺขุ จ สงฺฆโต อุทฺทิสฺส.

^{๑๗๒๒} พ.ล.ร.ท. เอตตุกา ภิกฺขุณีโย ว สงฺฆโต อุทฺทิสฺส.

^{๑๗๒๓} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺงฺขิตพุพา.

ภวิสฺสนฺติ โข ปนินานนฺท^{๑๗๒๐} อนาคตมทฺธานํ โคตรฏฺเณ^{๑๗๒๑} กาสาวกณฺฐา
ทุสฺสีลา ปาปธฺมา, เตสฺсу ทุสฺสีเลสฺสุ ปาปธฺมเมสฺสุ สํฆํ อุตฺทิสฺส^{๑๗๒๒} ทานํ ทสฺสนฺติ,
ตทาปาหํ อานนฺท สํฆคตํ ทานํ อสงฺเขยฺยํ อปฺปเมยฺย^{๑๗๒๓} วทามิ, น เตววาทํ เกนจิ
ปริยาเยน สํฆคตาย ทกฺขินาย ปาฏิกฺคฺลิกทานํ^{๑๗๒๔} มหปฺผลตรํ วทามิ.

จตฺตสฺส โข ปนินานนฺท^{๑๗๒๕} ทกฺขินาวิสุทฺธิโย. กตมา จตฺตสฺส ? อตฺถานนฺท
ทกฺขินา ทายกโต วิสุทฺธติ โน ปฏิกฺคาหโต,^{๑๗๒๖} อตฺถานนฺท ทกฺขินา ปฏิกฺคาหโต
วิสุทฺธติ โน ทายกโต, อตฺถานนฺท ทกฺขินา เวน ทายกโต ว วิสุทฺธชติ เวน
ปฏิกฺคาหโต,^{๑๗๒๗} อตฺถานนฺท ทกฺขินา ทายกโต เจว วิสุทฺธติ ปฏิกฺคาหโต จ.

กถญฺจานนฺท ทกฺขินา ทายกโต วิสุทฺธติ โน ปฏิกฺคาหโต?^{๑๗๒๘} อธิานนฺท
ทายโก โหติ สีลวา กลฺยาณธฺมโม^{๑๗๒๙}, ปฏิกฺคาหกา ทุสฺสีลา ปาปธฺมา^{๑๗๓๐} เอวํ โข
อานนฺท ทกฺขินา ทายกโต (^{๑๗๓๑}) วิสุทฺธติ โน ปฏิกฺคาหโต.

กถญฺจานนฺท ทกฺขินา ปฏิกฺคาหโต วิสุทฺธติ โน ทายกโต? อธิานนฺท
ทายโก โหติ^{๑๗๓๒} ทุสฺสีโล ปาปธฺมโม, ปฏิกฺคาหกา สีลวฺนฺโต โหณฺติ กลฺยาณธฺมมา.^{๑๗๓๓}
เอวํ โข อานนฺท ทกฺขินา ปฏิกฺคาหโต วิสุทฺธติ โน ทายกโต.

^{๑๗๒๐} พ.ล.ร.ท. ปนินานนฺท.

^{๑๗๒๑} พ.ล.ร.ท. โคตรฏฺเณ.

^{๑๗๒๒} พ.ล.ร.ท. สงฺฆํ อุตฺทิสฺส.

^{๑๗๒๓} พ.ล.ร.ท. สงฺฆคตํ ทานํ อสงฺเขยฺยํ อปฺปเมยฺยนฺติ.

^{๑๗๒๔} พ.ล.ร.ท. ปาฏิกฺคฺลิกํ ทานํ.

^{๑๗๒๕} พ.ล.ร.ท. จตฺตสฺส อานนฺท.

^{๑๗๒๖} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺคาหโต.

^{๑๗๒๗} พ.ท.ร.ล. ปฏิกฺคาหโต ทิสฺสติ.

^{๑๗๒๘} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺคาหโต.

^{๑๗๒๙} พ.ล.ร.ท. อตฺถานนฺท ทายโก สีลวา โหติ กลฺยาณธฺมโม.

^{๑๗๓๐} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺคาหโก ทุสฺสีโล ปาปธฺมโม.

^{๑๗๓๑} พ.ล.ร.ท. เจว.

^{๑๗๓๒} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๓๓} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺคาหโก สีลวา โหติ กลฺยาณธฺมโม.

กถญจานนุท ทกฺขินา เนว ทายกโต วิสุชฺฌติ โน^{๑๗๓๔} ปฏิคฺคาหกโต จ.
อิธานนุท ทายโก โหติ^{๑๗๓๕} ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม. ปฏิคฺคาหกา จ ทุสฺสีลา
ปาปธมฺมา.^{๑๗๓๖} เอวํ โข อานนุท ทกฺขินา เนว ทายกโต วิสุชฺฌติ โน ปฏิคฺคาหกโต จ.

กถญจานนุท ทกฺขินา ทายกโต เจว วิสุชฺฌติ ปฏิคฺคาหกโต จ. อิธานนุท
ทายโก จ โหติ^{๑๗๓๗} สีลวา กลฺยาณธมฺโม, ปฏิคฺคาหกา จ สีลวฺนฺโต กลฺยาณธมฺมา.^{๑๗๓๘}
เอวํ โข อานนุท ทกฺขินา ทายกโต เจว วิสุชฺฌติ ปฏิคฺคาหกโต จ. อีมา^{๑๗๓๙} โข อานนุท
จตฺตฺสโร ทกฺขินา วิสุทฺธิโย (^{๑๗๔๐}).

กสฺมา ปน ภควา จตฺตฺสโร วิสุทฺธิโยติ วทติ เอกา ทายเคน โสธิตา, เอกา
ปฏิคฺคาหเคน,^{๑๗๔๑} เอกา ทวีหิ เอกา น เอนน โสธิตา, อตฺถิเคน สํเมน โสธิตา.
กสฺมา. สํโฆ^{๑๗๔๒} ทุสฺสีโล นาม น โหติ, สํเมน โสธิตตฺตฺตา ปริสุทฺธา โหติ. ตสฺมา ภควา
จตฺตฺสโร วิสุทฺธิโยติ วทติ.

อิติ ภควา อากาสคฺงคํ โอตฺตาเรนฺโต วิย โยชนิยมคฺคฺนฺธํ จกฺกยฺนฺเตน ปีเพตฺวา
มํ ปานํ ปายมาโน วิย ปจวี ปริวตฺเตตฺตฺวา ปจโวชฺ^{๑๗๔๓} คเหตุวาททมาโน วิย
มฺหามฺพุมตฺถเก^{๑๗๔๔} จตฺตฺวา จาเลนฺโต วิย สตฺตรตฺตฺนวสฺสํ วสฺสาเปนฺโต วิย สารินฺท-
สิเน^{๑๗๔๕} อุกฺขิเปนฺโต วิย อญฺจํคฺเปเตน พุรฺหมสฺเรน สํมคฺตทานวิสุทฺธิคฺคฺณสนฺธิปุกฺกทกฺขิน-
วิภงฺกสฺสฺตฺตํ เทเสสิ. เทสนาปริโยसानเ มฺหปชาปตี โคตมี ภควโต วจฺนสฺส สวเนน
สมฺปฺปนฺนพลวปีติปาโมชฺชา ปีติพฺหุลตาย ตเมว ทุสฺสยฺคํ คเหตุวาท ภควโต อทุเร จิตฺ

^{๑๗๓๔} พ.ล.ร.ท. น.

^{๑๗๓๕} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๓๖} พ.ล.ร.ท. ปฏิคฺคาหโก ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม.

^{๑๗๓๗} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๓๘} พ.ร.ล.ท. ปฏิคฺคาหโก สีลวา โหติ กลฺยาณธมฺโม.

^{๑๗๓๙} พ.ล.ร.ท. เอวํ.

^{๑๗๔๐} พ.ล.ร.ท. โหนฺตฺตี.

^{๑๗๔๑} พ.ล.ร.ท. ปฏิคฺคาหเคน.

^{๑๗๔๒} พ.ล.ร.ท. สํโฆ.

^{๑๗๔๓} พ.ล.ร.ท. ปจโวชฺ.

^{๑๗๔๔} พ.ล.ร.ท. มฺหามฺพุมตฺถเก.

อายุสมนุต์ สาริปุตต์^{๑๗๔๕} อุปสงกมิตฺวา สมุปนาเมสิ. อายุสมมาปี สาริปุตฺโต ภควโต
 อาการปริชานเนน “อลั อลั เทวี มยฺหิ มา อทาสี”ติ ตํ นิวาเรสิ. ตโต มหาโมคฺคฺลลา-
 นตฺเถรสฺส สมุปนาเมสิ. ตเถว ตํ นิวาเรติ. อสีติมหาเถรา มหาปชาปตีโคตมียา
 อาราธยมานาปี นปฺปฏิคฺคฺนฺหึสฺ. มหาปชาปตี โคตมี โทมนสฺสฺปตฺตา อโหสิ. เทวี
 สํชนวเก จิตฺ อชิตภิกฺขุ อุปสงกมิตฺวา สมุปนาเมสิ. สํชนวโก วสฺสคฺเคน สมปฺปฏิจฺฉิ. ตสฺส
 ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺทภาว^{๑๗๔๖} ทิสฺวา มหาปชาปตีโคตมี สมุปฺปนฺนโทมนสฺสา อสฺสฺสฺปริปฺนฺนณฺยนา
 จินฺเตสิ “อปฺปฺปฺนฺนฺนา โข ปนาหิ อตฺตกฺกุสลา โข ปนาหิ ยตฺร หิ นาม ภควนฺตํ
 สตฺถารุ อุกฺทิสฺส^{๑๗๔๗} สามิ กนฺตํ สามิ วายิตํ, นวํ ทสฺสยฺคํ น ภควา ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺท^{๑๗๔๘}
 น ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺทหนฺเต ภควติ อนฺตมฺโสปี สาริปุตฺตมฺหาโมคฺคฺลลานาทโย อสีติมหาเถรา มยา
 อาราธยมานา น ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺทหึสฺ. อิทานิ สํชนวโก ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺท”ติ จินฺเตตฺวา เทวี
 อนตฺตมฺนา อโหสิ.

อถ ภควา นรามรรวรสฺโก ธมฺมาสนวรมตฺถเก นิสฺสินฺโน เทวียา โทมนสฺสภาวี
 ทิสฺวา “เอสา มหาปชาปตี โคตมี สํชนวกฺกุส ปฏิกฺคฺคฺคฺคฺทหนฺนปจฺจยา โทมนสฺสชาตฺตา, หนฺนทาหิ
 มหาปชาปตียา โคตมียา^{๑๗๔๙} ปสาทํ กเรยฺยนฺ”ติ จินฺเตตฺวา อถ นายโก สุวณฺณนาพิ-
 สทิสฺ^{๑๗๕๐} คีวํ ปสาเรตฺวา พุรฺหมโฆสฺสาทิสายิตํ พุรฺหมสฺริ นิจฺฉาเรตฺวา อายุสมนฺตํ อานนฺทํ
 อามนฺเตสิ “คณฺหาหิ อานนฺท อมฺหากํ ปตฺตนฺ”ติ. อถ โข อายุสมมา อานนฺโท จตฺตฺหิ
 โลกปาเลหิ ทินฺนํ ภควโต ปตฺตวริ คเหตุว สตฺถสฺส อุปนาเมสิ. สตฺถา ปฏิกฺคฺคฺคฺทเหตุว อา
 กาสตฺเล ปกฺขิปิตฺตกาโม เอวํ สจฺจจฺฉาธิจฺฉานมฺกาสิ “ยถา สาริปุตฺตมฺหาโมคฺคฺลลานาทโย อสีติ
 มหาเถรา คณฺหิตุ อสมตฺถา โหนฺติ สํชนวโก ปฏิกฺคฺคฺคฺท”ติ. อธิจฺฉาจิตฺวา ภควา
 นภตฺเล ปกฺขิปนฺโต. ภควโต วรปตฺโต อินฺทนีลมณฺนิเมฆํ ปกฺกนภตฺเล อพฺภคฺคฺคฺคฺทว
 ตตฺถเถว อนตฺตรธาปี. ตมฺหิ จ สมเย อายุสมมา มหาปญฺโญ สาริปุตฺตตฺถเถโร ตเมว การณํ
 สมฺปสฺสฺสมานो ตทเห วุจฺจายาสนา สมฺคฺคฺคฺคฺทชฺลี ปฺรโต อนิมิสฺสนยฺโน ภควนฺตํ

^{๑๗๔๕} พ.ล.ร.ท. สาริปุตฺต.

^{๑๗๔๖} พ.ท.ร.ล. ปฏิกฺคฺคฺคฺทภาว.

^{๑๗๔๗} พ.ล.ร.ท. อุกฺทิสฺส.

^{๑๗๔๘} พ.ล.ร.ท. ปฏิกฺคฺคฺคฺท.

^{๑๗๔๙} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปตีโคตมียา.

^{๑๗๕๐} พ.ร.ล.ท. สุวณฺณพิสทิสฺ.

เอตทโวจ “คุณุหามิ ฆนุเต ตุมหากัง ปตฺตวรวณฺ”ติ. “คุณุหาหิ สาริปฺพุตฺ เจ สกุโกสึ”ติ. อถ
 อายสฺมา สาริปฺพุโต อตฺตโน ปญฺญาภาเวน คคณตเล ปรีเยเสนฺโตปิ ปตฺตํ คณฺหิตุํ
 นาสกุขิ. อสกุโกนฺโต อายสฺมา ปุณฺ นีวตเตตฺวา ภควโต การณํ อารโจะตฺวา เอกมณฺตุํ
 อญฺจาสิ. ตเถว อายสฺมา มหาโมคฺคัลลาโน คณฺหิตุํ นาสกุขิ. ตถา อสึตฺติมหาเถรา
 เอตทคฺคปฺปตฺตา สเกน สเกน อานฺุภาเวน คณฺหิตุํ นาสกุขีสุ. เตสํ อสมตฺถภาวํ ฅตฺวา
 ภควา สัมมวกํ อามนฺเตสิ “คุณุหาหิ สัมมวก มยฺหํ ปตฺตนฺ”ติ. สุตฺวา สัมมวโก
 อจฺฉริยฺเยตรสฺमानโส สีสวริํ กมฺเปนฺโต เหวํ สมจฺฉินฺเตสิ “อจฺฉริยํ วต โภ อพฺภุตํ^{๑๗๕๑} วต โภ
 กสฺมา อิมะ มหาสวภา วิตฺตราคา วิตฺทิกเลสา มหิตฺทิกา มหานฺุภาวา เตปิ ภควโต ปตฺตํ
 ปรีเยสิตฺตุํ อสมตฺถา โหนฺติ, อถ จ ปนาหํ อวิตฺตราโค รากาทิกิเลสมลปรีญฺญจิตฺตจิตฺโต, อถ
 มมํ ภควา ปกุโกสฺติ มญฺเญ การณเณตฺถ ภวิตฺทพฺพนฺ”ติ. “ยณฺฺนุนาหํ นาถสฺส สตฺถุโน นร
 สีสฺส วจฺนํ นิสฺสาย อปี นาม ปตฺตํ คณฺหิสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา พลวปีติปาโมชฺไซ มหฺกุส
 โลโม ภควนฺตุํ อฺปสงฺกมิตฺวาน ทสณฺขสโมธานสมฺมุชฺชลมญฺชลี สิริสิ วเร ปตฺติญฺจ-
 เปนฺโต ภควนฺตเมตทโวจ “คุณุหามิ ฆนุเต ตุมหากัง ปตฺตนฺ”ติ. “คุณุหาหิ สัมมวภา”ติ
 อาห. อถ สัมมวโก นรสีหฺสฺส โลกสตฺถุโน ปตฺตํ คณฺหิตฺถกาโม ปรีสปรียณฺเต
 จตฺวา^{๑๗๕๒} คคณตลโมโลเกนฺโต เหวํ สจฺจาธิญฺ्ञานมกาสิ “สจฺจาหํ พุทฺธสฺสเน ปพฺพชฺชิตฺโต น
 จีวรเหตุ, น ปิณฺฑปาทกาธนา, น คิลานปจฺจยภาสฺซุชฺชทาเนน, น ชฺราราเว
 ไปเสตฺมสกุญฺเญยตาย, อปีจ ไซ สกลโลกุทฺตรณสมตฺถนิปิลญฺเญยฺยปฺปฏิลาภตฺถาย
 พุทฺหมจฺฉริยํ กตํ, สเจ^{๑๗๕๓} มม สีสํ อกฺขณฺท์ อจฺฉิทฺท์ อสพลํ อกมฺมาสํ, มยฺหํ
 ปสวริตฺตเหตุ ตถาคตฺสฺส ปตฺตวโร สหสา ปตฺติญฺจเหตุ”ติ. อธิญฺ्ञานสมนฺนตฺรเมว โส ปน ปตฺ
 โต อเจตโนปิ วิญฺญาณวิริหิตฺปิ อโภคมนสิการวิริหิตฺปิ ตสฺส อนาคเต สพฺพญฺเญ-ตญฺเญ
 ภาณนิมิตฺตํ กรคฺลตฺตํ ปกาเสตฺถกาโม วิปฺปสนฺนวิมลินฺทนีลฺปฺพลทลภมรฺปฺญฺไซ^{๑๗๕๔} วีย อ
 กาสโต อาคนฺตุวา ตสฺส หตฺถे ปาตฺรโหสิ. อาคนฺตุวา สัมมวกมฺปเวเทนฺโต วีย ฆนุเต เยนาหํ
 สาริปฺพุตฺปฺปฏิตฺนินิ^{๑๗๕๕} มหาสวภานํ หตฺถे นาคจฺฉามิ, อหิ ปน น สวากสนฺตโก น สวาก

^{๑๗๕๑} พ.ร.ท. อพฺภุตฺ. ถ. อพฺภุตฺ.

^{๑๗๕๒} ร.ท. ถตฺวา.

^{๑๗๕๓} ถ. นคฺคิ.

^{๑๗๕๔} ร. -ปฺญฺโย.

^{๑๗๕๕} ถ. -ภฺตฺนินิ.

ปริกษาโร ยเทว กสฺส สนฺตโก กสฺส ปตฺโต ชินฺวาวุสภสฺส ภควโต ปตฺโต ยสฺมา ตสฺมา
เตสํ หตฺเถ นาคจฺฉามิ, ตฺวํ ปน น สวโก, น ปจฺเจกฺชิโน, พุทฺโธ ภวิสฺสตี, อนาคเต
อรรหตฺตคโตสฺมี”ติ สํชนวกํ ปเวเทนฺโต วียสฺส หตฺเถ ปาตุรโหสิ.

ตสฺมี ขณฺเ อเนกานิ อจฺฉริยานิ ปาตุรเหสฺสุ. ตํ การณํ สมฺปสฺสมานา มหาปชาปตี
โคตมี สมฺปปฺนฺนพลวปีติโสมนสฺสา “อโห อจฺฉริโย คุณาติสโย อริยสํโฆ อนฺตมโส
สํชนวโก เอวํ วิเสเสหิ คุณฺเหหิ สมฺนฺนาคโต โหติ, สาริปฺตฺตมหาไมคฺคฺลฺลานาพีนํ
อภิญฺญาณกานํ กิทิโส นาม คุณาติสโย สทฺธาว เม พลวตฺธา อฺปฺปนา ปสาทมฺพฺเภโท
จ เม อสฺสฺสนิปาโต วต เม สตฺถุ ปุชฺชา ภวิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา เทวี ปีติโสมนสฺสชาตา
ปฺนปฺปฺนํ ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา ราชากวนเมว คตา. คตาย ปน เทเวีย อถ สํชนวโก
ตายทินฺนํ นวทฺสฺสาย สมฺปปฺนฺนลทฺธปสาโท^{๑๗๕๖} จินฺเตตฺวา ก็ เม วตฺถุตฺตเมน สเจ ปนา
หํ เตน กายํ ปฏฺิจฺฉาเทสฺสามิ น เม ตํ ปตฺธิรูปํ^{๑๗๕๗} กรชกาโย หิ นาม โธตาราเปกฺโข
เกลายิตฺปิ มยายิตฺปิ ธนายิตฺปิ เยน เกนจิ อปฺนฺชิตฺตชาติเกน อภิวโต, หนฺนทาหํ
สกลโลกโลภนียํ วตฺถุตฺตมํ คเหตุวา ภควโต สมฺมาสมฺพฺพทฺธสฺส ปุชฺชํ กริสฺสามิ, ตํ กิสฺส
เหตุ ภควา หิ มหคฺโข อตฺโถ อสโม เกน มหคฺโข เกน อตฺโถ เกน อสโม สีเลน
สมานินา ปญฺญา ย วิมุตฺติยา วิมุตฺติญาณทฺธสฺสเนน วา อสโม โหติ เอวํ วตฺถุตฺตเมน
ปุชฺชํ กริสฺสามิ”ติ จินฺเตตฺวา อายสฺมา อชิตฺโต เอกํ คเหตุวา ภควโต คนฺธกฺกุฎฺฐา
วิตานํ^{๑๗๕๘} อกาสิ. พุตฺติยมฺปิ คเหตุวา จตฺธา ภินฺทิตฺวา จตฺตวิตานสฺส โภגעสฺสุ โอลมฺเภสิ.
อายสฺมาปิ โข อชิตฺโต จตฺสฺส โภגעสฺสุ ลมฺภกฺวตฺถํ โสภณํ^{๑๗๕๙} ทิสฺวา มนาปา ตว^{๑๗๖๐}
ตเมวตฺถํ ปุชฺชา^{๑๗๖๑} อติวีย เม จิตฺตํ โตเสสิ,^{๑๗๖๒} อิมินา วตฺถปฺุชฺชานิสฺสนฺนฺเทน เม อนญฺญา
ปตฺถนา^{๑๗๖๓} อปีจ อยํ โลกสนฺนินฺวาโส ราชครโต โทสทฺฎฺฐโจ โมหมุพฺโห วิปลฺลาसानุคโต

^{๑๗๕๖} ร.ล.ท. -ลทฺธปฺปสาโท.

^{๑๗๕๗} พ. ปฏฺิจฺฐูป. ร.ท.ล. ปตฺธิรูป.

^{๑๗๕๘} ล. วิตานํ.

^{๑๗๕๙} พ.ล.ร.ท. โสภณ.

^{๑๗๖๐} ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๗๖๑} ล. ปุชฺชา.

^{๑๗๖๒} ร. โตเสสิ.

^{๑๗๖๓} พ.ร.ล.ท. ปฏฺิจฺฉนา.

เนีรวรณปฏิจันนุโน กามปงเก นิมุคโค กิเลสปาสพนุโธ อฏฺฐสตตตณฺหาโลโณทเก นิมุคโค มจฺจกจฺจปคโณ วีย^{๑๗๖๔} อญฺญมมญฺญสตตภกฺขณชาโต ชาตียา อญฺคโต ชราย อญฺคโต พุยาธินา อภิกฺขโต มรณฺน สมฺพุทฺธาโต อตานิ อเลโน อสรฺโณ พุรฺรหฺมาทีหิ อญฺุทฺธณฺนโย อหิ ปน อายตี เตสฺมทฺุทฺธณฺนตฺถาย สมตีสปารมิโย ปุเรตฺวา สพุทฺถญฺญ- ตญฺญาณตฺถาย ปตฺตณฺา^{๑๗๖๕} อฺุปฺปนฺนา”ติ วตฺวา สตฺถุ สนฺติกั กนฺตฺวา ตถา ปณฺิณานํ อกาสิ.

อถ สตฺถา ฐมฺมาสนวรมตฺถเก นิสินฺโน ตํ อชิตภิกฺขุํ ทิสฺวา หลิตํ ปาตฺวากาสิ. ภควโต หลิตสมนฺนตฺรเมว จตฺุหิ ฐาตฺมาหิ^{๑๗๖๖} วัสิโย นิจฺฉริสฺสุ. ตา กิร ปุฏฺุวัสิโย ตฺรฺุณตฺาลปฺปมาณา อาวิลเวลา ยมกยมกา ปุณฺุชฺาปุณฺุชฺา^{๑๗๖๗} อาธาวนฺติ วิธาวนฺติ (^{๑๗๖๘}) สกัล ปน ครุณตฺาลงฺกตคิริทฺุคคณฺุทฺุคคิรคฺุหาปตลํ สุวณฺฺณรสธาราภิสตํ วีย รุจฺิรตฺรรมโหสิ. ตทา ฐมฺมภณฺุชฺาทาคาริกิ อายสฺมา อานนฺุโท ภควโต หลิตํ ปสฺุสนฺุโต อญฺุจายาสนา อญฺุชฺลึ ปคฺุคณฺุหนฺุโต^{๑๗๖๙} ภควนฺุตเมตทโวจ “โก นฺุ โข ภนฺุเต เหตุ, โโก ปจฺุจโย ภควโต หลิตสฺสุส ปาตฺุคกมฺมายา”ติ. อถ ภควา “อานนฺุทฺุ เอโส สํชนวโก ภิกฺุชฺุ มยิ จิตฺุตปฺุสาทหิ เตน วตฺุถปฺุชานิสฺุสนฺุเทน อนาคเต กาเล เมตฺุเตยฺุโย นาม สมฺมาสมฺพุทฺุโธ โลก อฺุปฺุชฺุชิสฺุสตี”ติ^{๑๗๗๐} อิมสฺุมี สาสเน อนฺุตรหิเต สตฺุถนฺุตรกปฺุเป วิตีวตฺุเต^{๑๗๗๑} อญฺุคกเมน อปฺุริมิตฺายุเกสฺุ^{๑๗๗๒} มนฺุสฺุเสสฺุ ชาเตสฺุ ปฺุน ปฺุริหายิตฺุวา อสีตีวสฺุสสหสฺุสฺายุเกสฺุ (^{๑๗๗๓}) ตทา อยํ พาราณสี^{๑๗๗๔} เกตฺุมตี^{๑๗๗๕} นาม ราชธานี^{๑๗๗๖} ภวิสฺุสตี. เสยฺุยถาปี อาลกมณฺุธา^{๑๗๗๗}

^{๑๗๖๔} ท. นตฺุถิ.

^{๑๗๖๕} พ.ล.ร.ท. ปฏฺุจนา.

^{๑๗๖๖} ล. ฐาตฺมาหิ.

^{๑๗๖๗} ล. ปุณฺุชฺาปุณฺุชฺา.

^{๑๗๖๘} ร.ล.ท. โย.

^{๑๗๖๙} พ.ล.ร.ท. ปคฺุคณฺุหนฺุโต.

^{๑๗๗๐} ล. อฺุปฺุชฺุชิสฺุสตี.

^{๑๗๗๑} ร.ล.ท. วิตีวตฺุเต.

^{๑๗๗๒} พ.ท.ล.ร. อปฺุริมิตฺายุเกสฺุ.

^{๑๗๗๓} ท. ชาเตสฺุ.

^{๑๗๗๔} ล.ท. พาราณสี.

^{๑๗๗๕} ร. เกตฺุมตี.

เอรวิ เกตุมดี^{๑๗๗๘} ภวิสฺสตี ทฺวาทสโยชนา ยามา สตฺตโยชนวิทฺถารา มชฺฌเม ปนฺสฺส มหาป
 นาทน ปรีกฺตฺโต อายามโต โยชนโก วิตฺถารโต อชฺฌมโยชนโก ปญฺจวีตฺติโยช-
 นุพฺเพโธ ปาสาทิ สตฺตภฺมโก สตฺตรตนมโย เวชยนฺตสฺสทิสฺโส สฺโส ปาสาทิ
 ปญฺญทิพฺพลน อญฺญทิสฺสตี. สฺโส กิร เขมฺมจฺนพฺการทเวปฺตฺโต ตทา สงฺฆตฺติสฺส^{๑๗๗๙} นามํ
 กวิสฺสตี. สฺโส สตฺตวสฺสกาเลเยว สพฺพสฺสิปฺปานิ สิกฺขิตฺวา อภิสฺเสกกาเล วุตฺตปกาโร สฺโส
 ปาสาทิ คงฺคาโต^{๑๗๘๐} สยเมว อญฺญทิตฺวา ตตฺถ อวามงฺคลํ เคหปฺปเวสนมงฺคลํ เอกโต
 กตฺวา อภิสฺสํ กวิสฺสนฺติ. อภิสฺสํ กตฺวา ฌมฺเมน รชฺชํ กวิสฺสตี^{๑๗๘๑} ทฺวาทสฺวิํ
 จกฺกตฺตฺตฺตฺตํ วตฺติสฺสตี. สฺสุพฺพรหมนาเมน ปุโรหิตน สิกฺขิตฺ. ตททฺโปสเถ ปญฺณรเส
 สีสฺนหาโต^{๑๗๘๒} อฺโปสฺสโก อฺปรีปาทวรคโต อตฺตโน สีสฺลํ อวชฺเชนโต นิสฺสีทิ. อถ
 ปฺรตฺถิมสมฺมทฺตโต อุตฺตสมฺมจฺจัน ฌนฺโถ ปญฺญทิพฺพลน นิพฺพตฺตํ จกฺกรตฺนํ อฺปฺปชฺชิสฺสตี
 สหสฺสสารํ สเนมิกํ สนาภิกํ สพฺพาลงฺการปรีปฺริตํ. ตโต หตฺถิรตฺนํ อฺโปสฺสทฺกฺลโต
 อากจฺฉิสฺสตี. ตททฺนตฺตํ อสฺสรตฺนํ พาลทฺกฺลโต.^{๑๗๘๓} ตโต มณฺธิรตฺนํ
 วิปฺลปพฺพตโต ตถา อิตฺถิรตฺนํ^{๑๗๘๔} อุตฺตรทฺกฺลโต. ตถา คหปฺติรตฺนํ วา ตโต ปรีนายกรตฺนํ
 อฺปฺปชฺชิสฺสตี. สฺโส ฌมฺมิโก ฌมฺมราชา จาตฺรทฺนโต วิชิตฺวา ฌนปทฺตถาวรียปฺตฺโต
 สตฺตรตนมสนฺนาคโต. สฺโส อิมํ ปจฺวี^{๑๗๘๕} สาคฺรปรียทฺตํ อภิวิชย อชฺฌมาวสตี. ตสฺส
 ฌมฺมสฺส ฌนฺโถ อตฺถธมฺมานุสาสโก อภิวาทนปจฺจปฺญจฺจานวิภาวนาทิกตสฺสทฺการอคฺค-
 พฺรามาณฺโถ สฺสุพฺพรหมา^{๑๗๘๖} นาม ปุโรหิตโต. ตทา เมตฺเตยฺโยโพธิสฺตฺโต^{๑๗๘๗} ตสฺส

-
- ^{๑๗๗๖} ล.ท. ราชธานี.
^{๑๗๗๗} ร.ล.ท. อาถกมนุทา.
^{๑๗๗๘} ร. เกตุมดี.
^{๑๗๗๙} ร. สัมโฆตีสฺส.
^{๑๗๘๐} ร. กงฺคโต.
^{๑๗๘๑} ร.ล.ท. กวิสฺสตี.
^{๑๗๘๒} พ.ล.ร.ท. สีสฺนหาโต.
^{๑๗๘๓} ล. นตฺถิ.
^{๑๗๘๔} พ.ล.ท.ร. อิตฺถิรตฺนํ.
^{๑๗๘๕} ร.ล.ท. ปถวี.
^{๑๗๘๖} ท.ล. นตฺถิ.
^{๑๗๘๗} ร. เมตฺเตยฺโย โพธิสฺตฺโต.

ปชาปติยา พุรหมวติพราหมณียา^{๑๗๘๘} กุจฉิมหิ ปฏิสนุธี คเหตุวา ทสมาสจเจเนน
 อธิสปีตเน มิคทาเย มาตุกุจฉิตโต นิกุขมิสสุสติ สทฐี ปาฎิหิริเยหิ. โส อนุกุกเมน มหนุตฺ
 กาลํ อิศฺสรียวิภาวํ^{๑๗๘๙} อนุภาวิตฺวา อฏฺจวสุสสทฺสทานิ อคารํ อชฺฌมาวสิสฺสุสติ. สิริวฑฺฒวฑฺฒม-
 มาณสิทฺทตฺถณนามกา^{๑๗๙๐} ตโย ปาสาทา ภาวิสฺสุสนฺติ. จนฺตมฺขิปมฺขานํ^{๑๗๙๑} อิตฺถินํ^{๑๗๙๒} สตฺสทฺสสุ
 ปจฺจปฏฺฐิจิตํ ภาวิสฺสุสตีติ. จตฺตาริ นิมิตฺตานิ ทิสฺสุวา จนฺตมฺขิปยา พุราหมณียา พุรหมวฑฺฒเน
 นาม ปุตฺเต อฺปฺปนฺเน มหาภินิคุขมนํ นิกุขมิสฺสุสามีติ จินฺเตสิ. จินฺติตสฺมนนฺตรเมว
 ปาสาโท กุมภการจกุกมิว คมิตฺวา อากาสํ อพฺภคฺคณฺตฺวา ปุณฺณจฺนุโท^{๑๗๙๓} วย นกฺขตฺตคณ-
 ปริวฺโต^{๑๗๙๔} อากาสํ วิภาสฺมาโน ตทเหวสุส วิสฺตินทฺถสทฺพุเพธํ มฺลฺลฺลจิริปตฺตกฺขณฺธํ
 ตีสรตฺนสาขํ จกุกมตฺตปฺปฺพนิรฺนตฺรนิพฺพตฺตํ นาคโพธิรุกฺขํ ปตฺวา ภูมียํ ปติฏฺฐหิสุสติ.
 โพธิสฺตฺโต ภูมียํ ปติฏฺฐหิตฺวา มหาพุรหมุณา ทินฺนํ อรหตฺตชฺฌมาทาย ปพฺพชฺชิ.
 นาฏกิตฺถิโย ปาสาทา โอตริตฺวา อชฺฌมคฺคาตฺมตฺตํ คณฺตฺวา สปริสปริวารา อฏฺจฺสุ. อิตฺถิโย
 สปริวารเก จเปตฺวา^{๑๗๙๕} ยตฺตกา^{๑๗๙๖} อาคตฺปริสา สพฺเพ ปพฺพชฺชี่สุ. โพธิสฺตฺโต สตฺตทา
 ปธานวิริยํ^{๑๗๙๗} จริตฺวา วิสาขปุณฺณมฺายํ สฺนฺนทฺพุราหมณียา ทินฺนํ มธฺรฺปายาสํ ภูตฺชิตฺวา
 สาลวเน ทิวาวิหารํ กตฺวา สายณฺหสมเย โสตฺถิเยน ทินฺนํ อฏฺจตฺถินมฺภูจฺจ คเหตุวา
 นาครุกฺขโพธิ อฺปฺสงฺกมิตฺวา ปญฺจทสฺสทฺถาย รตฺนวิตฺถตฺตํ ตินฺนสฺนฺจารํ สฺนฺนทฺริตฺวา^{๑๗๙๘}
 ปลฺลงฺกํ อากฺขิตฺวา^{๑๗๙๙} อจฺฉริยภฺตสฺสทฺสเสหิ^{๑๘๐๐} สทฺฐี อภิสมฺโพธิ ปาปุณฺนิตฺวา
 สพฺพพฺพุเทหิ อฺทฺทานิตํ อฺทฺทานํ ภาควา อฺทฺทานเณสฺสุสติ

^{๑๗๘๘} ร. พุรหมวติพราหมณียา.

^{๑๗๘๙} ร. อิศฺสรีย วิภาว.

^{๑๗๙๐} พ.ล.ท.ร. สิริวฑฺฒวฑฺฒมาน-.

^{๑๗๙๑} ร.ท. จนฺตมฺขิปมฺขานํ.

^{๑๗๙๒} ล. นตฺถิ.

^{๑๗๙๓} พ. ปุณฺณจฺนุโท. ร.ล.ท. ปุณฺณจฺนุโท.

^{๑๗๙๔} พ.ล.ร.ท. นกฺขตฺตคณปริวฺโต.

^{๑๗๙๕} ร.ท.ล. ฤเปตฺวา.

^{๑๗๙๖} พ.ล. ยตฺตยกา. ร.ท. ยตฺตกา.

^{๑๗๙๗} พ.ล.ท.ร. ปธานวิริย.

^{๑๗๙๘} พ.ร.ล.ท. สฺนฺนจริตฺวา.

^{๑๗๙๙} พ.ร.ล.ท. อากฺขิตฺวา.

๓.๗ (๒๒) พุทธปิณฑุณีพพานปริวรรต

*อด ไช ภาควา ตโต นินตติตวา ราชคหิ อุนิสฺสาย เวฬุวเน มหาวิหาเร
 ภิกขุสงฺฆเห^{๑๘๐๒} สทฺธิ วิหรนฺโต เวเนยฺยชนานํ สํสารสาครนิมฺมุคฺคานํ อุตฺถาเรนฺโต^{๑๘๐๓} ตตฺถเว
 จตฺตถํ วสุสํ วสิ. ปญฺจเม ปน วสุเส ภาควา ปญฺจสตฺถภิกขุหิ สทฺธิ ราชคหา นิกฺขมิตฺวา
 เยน เวสาลี, เตน คนฺตฺวา เวสาลินคฺริ อุนิสฺสาย^{๑๘๐๔} มหาวเน ฎฎาการสาลาเย
 วิหรนฺโต เวเนยฺยชนสฺसानุกมฺปาย ตตฺถเว วสุสํ วสิ. ตสฺมีเยว สํวจฺจเร รณฺโถ สทฺโธ
 ทนฺตฺส พุทธปิณฑุเน พลวโรโค อุตฺปาที.^{๑๘๐๕} อด เต สากฺยราชาเน โอิโรคคณา จ มหา
 ปชาปติปฺมุขา^{๑๘๐๖} ตํ โรคํ วุปลเมตฺถนฺ สกฺโกนฺติ. พาพฺหคฺคิลาเน^{๑๘๐๗} ราชา มหตา^{๑๘๐๘} พุ
 ยาธินาภิกฺขุโต กิสฺตรสฺสิโร^{๑๘๐๙} มรณฺมณฺเจ นิปฺปนฺโน “อโห ทฺกฺขํ, อโห ทฺกฺขนฺ”ติ อปรารฺปี
 ปริวรรตเตนฺโต ภาควนฺตํ อนฺุสฺสริ “อโห อยฺยปฺตฺโต สฺมมาสมฺพุทฺโธ อิทฺธาโคโต
 พาพฺหเวทฺหนํ สีสํ ปริมฺชฺชิสฺสตี,^{๑๘๑๐} (^{๑๘๑๑}) นนฺโท จ อานนฺโท จ^{๑๘๑๒} อฺโภ ปสฺเส

* ชินมหา. ๒๐๑-๒๑๑.

^{๑๘๐๒} พ.ล.ร.ท. ภิกขุสงฆเห.

^{๑๘๐๓} พ. อุตฺถเรนฺโต. ร.ล.ท. อุตฺถเรนฺโต.

^{๑๘๐๔} ร.ท. เวสาลินคฺรูปนิสฺสาย.

^{๑๘๐๕} ร. อุตฺปาตี.

^{๑๘๐๖} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปติปฺมุขา.

^{๑๘๐๗} ร.ท. พาพหคฺคิลาเน.

^{๑๘๐๘} พ.ล.ร.ท. มหตฺยา.

^{๑๘๐๙} พ.ล.ร.ท. กิสฺตรสฺสิโร.

^{๑๘๑๐} พ.ล.ร.ท. ปริมฺชฺชติ.

^{๑๘๑๑} พ.ร.ท.ล. อานนฺโท.

^{๑๘๑๒} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

ปริมชฺชิสฺสนุติ,^{๑๘๑๓} ราหุโล จ เม โปโต ปาทปฏิจย^{๑๘๑๔} ปริมชฺชิสฺสตีติ^{๑๘๑๕} วตฺวา
สิริสยนปลุลงเก นิปชฺชิตี.

เตน โข ปน สมณนุตรสมเยน ภควา พลวปจฺจุสสมเย^{๑๘๑๖} สีสยนโต
วฺภูจาย มหากรุณาสมาปตฺติธานํ สมาปชฺชิตฺวา ตโต นิภฺขมิตฺวา กตาทิการปฺคฺคฺล-
โมโลเกสิ. โอลอกนกาเลเยว^{๑๘๑๗} พาพฺหคฺคิลานสฺส รณฺโถ มรณมณฺเญ นิปนฺนสฺส อตฺตวิย
การุณฺณวิลลาปํ ทิสฺวา จินฺตฺเตสิ “อโห มม ปิตา มหาราชา อชฺชเชว ติปฺพโรโค มม คมนํ
ปตฺเถติ, คมนกาโลทานิ เม คนฺตฺนุ”ติ.^{๑๘๑๘} อฺภูจายาสนา อานนฺทํ อามนฺเตตฺวา เอตทโวจ
“อชฺชเชว^{๑๘๑๙} อานนฺท ปิตา เม ราชา ติปฺพโรโค มม คมนํ ปตฺเถติ, อายามานนฺท-
ทานิ^{๑๘๒๐} ตํ ราชานํ ปสฺสิสฺสสาม,^{๑๘๒๑} ทุลฺลโภ อานนฺท ปิตา เอวฺวโป ตสฺส อิทํ
ปจฺฉิมทสฺสนํ, คจฺฉิสฺसानนฺท ยตฺถ ยตฺถ ชีณาสวา ภิกฺขุ วสฺนฺติ, อารโจะสิ”ติ. โส “สาธ
ภนฺเต”ติ อฺภูจายาสนา ยตฺถ ยตฺถ ชีณาสวา ภิกฺขุ วสฺนฺติ, ตตฺถ ตตฺถ คนฺตฺวา เอวมาห
“ภควา กปิลวตฺถุปรํ คนฺตฺวา ปิตฺรํ ปสฺสิตฺตกาโม”ติ. อถ โข เต ชีณาสวา ภิกฺขุ
สาริปฺตฺตโมคฺคฺคฺลลานาทโย^{๑๘๒๒} อานนฺทสฺส วจฺนํ สุตฺวา สกสฺสภฺจฺจานโต นิภฺขมิตฺวา (^{๑๘๒๓})
ปตฺตจิวรมาทาย^{๑๘๒๔} สฺนฺนิปตฺตีสุ. อถ อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ นิเวเทสิ “สฺนฺนิปตฺโต
ภิกฺขุสงฺโฆ”ติ.^{๑๘๒๕} ตโต ภควา ภิกฺขุสงฺโฆ ปเวเทนฺโต เอวมาห “อิทํ ภิกฺขเว ปจฺฉิมกํ สฺพุทฺโธ-ทน
มหาราชสฺส ทสฺสนํ, ตสฺมา ตุมฺเห มया สพุทฺธี เม ปิตฺทสฺสนํ คมถา”ติ.^{๑๘๒๖} วตฺวา ภควา

^{๑๘๑๓} พ.ล.ร.ท. ปริมชฺชุนฺติ.

^{๑๘๑๔} พ.ล.ร.ท. ปฏิจย.

^{๑๘๑๕} พ.ร.ล.ท. ปริมชฺชิตฺติ.

^{๑๘๑๖} ร.ล.ท. พลวปจฺจุสสมเย.

^{๑๘๑๗} พ.ล.ร.ท. โอลอกนกาเล.

^{๑๘๑๘} พ.ล.ร.ท. ภวิสฺสตีติ.

^{๑๘๑๙} พ.ร.ล.ท. อชฺช.

^{๑๘๒๐} พ.ล.ร.ท. อายามานนฺท.

^{๑๘๒๑} พ.ร.ล.ท. ปสฺสาม.

^{๑๘๒๒} พ.ล.ร.ท. สาริปฺตฺต-

^{๑๘๒๓} ร.ท. ภนฺเต.

^{๑๘๒๔} ล.ท. ตตฺถจิวรมาทาย.

^{๑๘๒๕} พ.ร.ล.ท. ภิกฺขุสงฺโฆ.

^{๑๘๒๖} ร.ล.ท. คมถาติ.

ปณฺจสทธีณาสวภิกฺขุหิ สทธี พุทฺธานุภาวอิทฺธิพลเน อากาสํ อพฺภุคฺคฺนตฺวา
 นวฺติหํสสทฺสทฺสปริวฺโต^{๑๘๒๗} ฐตรภฺภูโจ หังสราชา วิย เยน กปิลวตฺตฺปุริ เตน คจฺจนฺโต
 นครํ ปวีสิตฺวา^{๑๘๒๘} ปาสาทํ อภิกฺขุหิตฺวา พาทฺหคฺคิลาณสฺส รณฺโณ สยนมณฺจกสฺส^{๑๘๒๙}
 อุตฺตสีสเก ปลฺลงฺเก^{๑๘๓๐} นิสีทิตฺวา กีสตรสรีริ^{๑๘๓๑} ราชานํ^{๑๘๓๒} ทิสฺวา อติวียสํเวคํ อุตฺตปาเทตฺวา
 ราชานํ เอตทวโจ “กจฺจ มหาราช ขมนิยํ,^{๑๘๓๓} กจฺจ ทุกฺขา เวทนา ปฏิภฺกมฺนฺติ,^{๑๘๓๔}
 โน^{๑๘๓๕} อภิกฺกมฺนฺตี”ติ.

อถ^{๑๘๓๖} ราชา (^{๑๘๓๗}) วจฺนํ สุตฺวา อสฺสฺสปุณฺณเณหิ เนตฺเตหิ สุกฺกณฺโโจ
 ภควนฺตเมตทวโจ “พาทฺหา เม ภนฺเต ทุกฺขา เวทนา อภิกฺกมฺนฺติ, โน
 ปฏิภฺกมฺนฺตี”ติ.^{๑๘๓๘} อถ ไซ^{๑๘๓๙} ภควา “มา จินฺตยิตฺถ มหาราชา”ติ วตฺวา ทกฺขิณฺหตฺถํ ปสา
 เระตฺวา เอวํ สจฺจจาทิภฺจฺจานมกาสิ “สเจ ปนาหํ สพฺพสทฺตฺตฺหิตกฺรณฺตถาย กปฺปสท-
 สทฺสสาธิกสฺส จตฺตฺส อสงฺเขยฺเยสฺส^{๑๘๔๐} สมตีสปารมิโย ปุเรตฺวา ทินฺนทาโน, รกฺขิตฺสึโล,
 ภาวิตภาวโน, สจฺจํ อิมินา ทกฺขิณฺหตฺถเณ ปิตฺมตฺถกํ ผุสฺสิตมตฺเต^{๑๘๔๑} สพฺพา สีสเวทนา
 วุปลมา โหนฺตฺว”ติ. อธิภฺจฺจหิตฺวา ทกฺขิณฺหตฺถเณ ตสฺส สีสเ ปรามสิ. ตทนนฺตเรเวว รณฺโณ
 สีสเวทนา ปฏิปฺสฺสมฺภิ.^{๑๘๔๒} ตโต อานนฺโท ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา สจฺจจาทิภฺจฺจานํ

^{๑๘๒๗} พ.ล.ร.ท. -ปริวฺโต.

^{๑๘๒๘} ล.ท. ปวีสิตฺวา.

^{๑๘๒๙} พ.ล.ร.ท. สยนมณฺจเก.

^{๑๘๓๐} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๓๑} พ.ล.ร.ท. กีสตถิตสรีริ.

^{๑๘๓๒} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๓๓} ร.ท. ขมนิยํ.

^{๑๘๓๔} พ.ล.ร.ท. ปติภฺกมฺนฺตี.

^{๑๘๓๕} ล. นตฺถิ.

^{๑๘๓๖} ร. นตฺถิ.

^{๑๘๓๗} ร.ท. ภควโต.

^{๑๘๓๘} พ.ล.ร.ท. ปติภฺกมฺนฺตีติ.

^{๑๘๓๙} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๔๐} พ.ร.ล.ท. จตฺตฺส อสงฺเขยฺเยสฺส กปฺปสทตฺสทฺสสาธิกสฺส.

^{๑๘๔๑} พ.ร.ล.ท. ผุสฺสิตมตฺเตน.

^{๑๘๔๒} พ.ล.ร.ท. ปฏิปฺสฺสมฺภิสฺส.

กตตุกกาโม^{๑๔๔๓} เอวอาห “สจาหํ ภาณุเต ตุมหากํ ฉายา วिय อนุพนฺธิยมาโน โหมิ,^{๑๔๔๔} ยตถ
 อานนโท, ตตถ ภาควา,^{๑๔๔๕} ยตถ ภาควา, ตตถ อานนุโท”ติ, “สเจ ภาณุเต สจจํ^{๑๔๔๖} อิมินา
 ทกฺขินฺนหตฺถเณ มหาราชสฺส ทกฺขินฺนพานุโรโค สมฺมุสฺสตีตมตฺเตเยว วุปลโม โหตฺถ”ติ.
 อธิฏฺฐหิตฺวา ญญโถ ทกฺขินฺนพานุํ ปริมชฺชติ. ตํ ฆณฺณเยว ญญโถ
 ทกฺขินฺนพานุเวทนา ปฏิปสฺสุมฺภิ.^{๑๔๔๗} ตโต นนุโท สจฺจาธิฏฺฐจฺานํ กตตุกกาโม^{๑๔๔๘} ภาควนฺตํ
 วนฺทิตฺวา เอวมาห “สจาหํ ภาณุเต ตุมหากํ วจนํ กโรมิ, ยถิ สจจํ ภาณุเต, อิมินา
 ทกฺขินฺนหตฺถเณ เม ปิตุ วามพานุโรโค สมฺมุสฺสตีตมตฺเตเยว วุปลโม โหตฺถ”ติ. อธิฏฺฐหิตฺวา
 ญญโถ วามพานุํ ปริมชฺชติ. ตํ ฆณฺณเยว ญญโถ วามพานุเวทนา ปฏิปสฺสุมฺภิ.^{๑๔๔๙} ตโต
 ราชุโล ภาควนฺตํ วนฺทิตฺวา สจฺจาธิฏฺฐจฺานํ กตตุกกาโม^{๑๔๕๐} เอวมาห “สจาหํ ตยา
 เวสฺสนฺนตฺตภาวภูจฺิตเณ มม ชฺชกฺสฺส ทินฺนกาเล ตุมหากํ อกฺขุณฺณิ,^{๑๔๕๑} ยถิ สจจํ ภาณุเต,
 อิมินา ทกฺขินฺนหตฺถเณ อยฺยกฺสฺส เม ปิฏฺฐโรโค สมฺมุสฺสตีตมตฺเตเยว วุปลโม โหตฺถ”ติ.
 อธิฏฺฐหิตฺวา ญญโถ ปิฏฺฐจฺยํ^{๑๔๕๒} ปริมชฺชติ.^{๑๔๕๓} ตํ ฆณฺณเยว ปิฏฺฐเวทนา อูรฺุเวทนา^{๑๔๕๔}
 ชณฺณเวทนา^{๑๔๕๕} ปาทเวทนา สมฺมุสฺสตีตมตฺเตเยว วุปลมฺนฺติ. ตทา ราชา วิคตโรโค
 ปิตฺติโสมนสฺสชาโต สีริสยฺนโต ภูจฺาย ภาควนฺตํ อภิวาเทตฺวา อฏฺฐาสฺสิ.

ภาควา ราชานํ วิคตเวทณํ ญตฺวา อุตฺตริ อปฺปกณฺจสฺสาयฺมํ ทิสฺวา “อโห เม
 ปิตา สตฺตาเห กาลํ กเรยฺยา”ติ สลฺลกฺเขตฺวา อนาคามิโน อรหตฺตผลอุปฺนิสฺสยํ ญตฺวา

^{๑๔๔๓} พ.ร.ล.ท. กาคูกาโม.
^{๑๔๔๔} พ.ล.ร.ท. นคฺธิ.
^{๑๔๔๕} พ.ล.ร.ท. นคฺธิ.
^{๑๔๔๖} พ.ล.ร.ท. สจฺจํ.
^{๑๔๔๗} พ.ล.ร.ท. ปฏิปสฺสุมฺภิสฺส.
^{๑๔๔๘} พ.ล.ร.ท. กาคูกาโม.
^{๑๔๔๙} พ.ล.ร.ท. ปฏิปสฺสุมฺภิสฺส.
^{๑๔๕๐} พ.ร.ล.ท. กตตุกกาโม.
^{๑๔๕๑} ร. อกฺขุณฺณิ.
^{๑๔๕๒} พ.ร.ล.ท. ปิฏฺฐจฺี.
^{๑๔๕๓} ร. ปริมชฺชติ.
^{๑๔๕๔} พ.ร.ล.ท. อูรฺุเวทนา.
^{๑๔๕๕} พ.ร.ล.ท. ชณฺณเวทนา.

สพพรตตินุทิวี่ ธมมัม เทเสสิ. สตุตทาหจฺเจเนน ราชชา ภควนฺตัม เอตทโวจ “โหวาทตุ มัม
 ภนฺเต อนฺุสาสตุ มัม^{๑๘๕๖}) สฺุคโต ยัม มมฺสฺส ทึชฺชรตฺตัม อตุถาย หิตาย สฺุชทายา”ติ. อถ
 ภควา ราชานันฺ เอตทโวจ “อปฺปตฺรึ มนฺุสฺสานันฺ ชีวิตฺตัม ลหุภึปิ จลันฺ วิชฺุชฺุสตาการสทิสฺ
 สพฺุพโยวณฺ^{๑๘๕๗} ชฺุรพาปริโยสานันฺ อาโรคฺยัม พฺุยาธิปริโยสานันฺ ชีวิตฺตัม มรณฺปริโยสานันฺ สพฺุพา
 สมฺปตฺติโย วิปตฺติปริโยสานนฺ”ติ. เอวํ ภควา รมฺโถ ธมมัม เทเสตฺวา จตฺุสจฺุจฺุญฺุ อริยสจฺุจํ
 เทเสสิ. ราชชา จตฺุสจฺุจฺุเทสนาย วิปฺุสฺสนันฺ วชฺุฒตฺวา รฺุปราคอธฺุปราคมานอฺุทฺุจฺุจฺุอวิชฺุชา-
 นีรวเสสฺปฺุพหานกรึ สห ปฺุฏิสฺมฺุภิทาหิ อรหตฺตผลันฺ ปาปฺุณฺิ.^{๑๘๕๘} ตโต ราชชา ภควนฺตเมต-
 ทโวจ “มฺุคฺุโตหึ ภนฺเต สันฺสารพฺุณฺุณา ทิฏฺุจโ จ ภนฺเต นินฺุพพานมคฺุโค, อปิจ ภนฺเต อปฺปตฺรึ ชี
 วิตฺตัม อชฺุเชว ปรีนินฺุพพายิสฺุสสามึ”ติ. อถ โช ภควา “กาลันฺ มณฺุณฺุสสิ มหาราชชา”ติ. ตัม สฺุตฺวา สพฺุ
 เพ สากฺุยราชานินฺุ จ มหาปฺุชาปฺุติปฺุมฺุชา^{๑๘๕๙} โอิโรธคณฺา จ เกเส วิกฺุกิริตฺวา^{๑๘๖๐} อฺุร
 ปฺุหรนฺุตา ปรีทิสฺุ.^{๑๘๖๑} อถ ราชชา สพฺุเพ สมฺุสฺสาเสนฺุโต เอวมาห “ตฺุเมเห มา สโจจยิตฺุถ, มา
 ปรีเทวิตฺุถ, อยัม ธมฺุมตา โลกสฺุส, ยทิทัม อนินฺุจจตา,^{๑๘๖๒} สพฺุเพหิ^{๑๘๖๓} ปิเยหิ มนาเปหิ นานา
 ภาโว วินาภาโว, ยัม ชาตัม^{๑๘๖๔} ภูตัม ปโลภธมฺุม,^{๑๘๖๕} ตัม ปฺุชฺุชติ,^{๑๘๖๖} ตัม กฺุเตตฺุถ
 ลพฺุภา”ติ. อฺุญฺุชทายาสนา ภควนฺตัม วนฺุทิตฺวา เอตทโวจ “ภนฺเต โลกนายนก ยงฺุกิณฺุจึ เม กายิกัม
 กมฺุมฺุ วา วจีกมฺุมฺุ วา มโนกมฺุมฺุ วา, ตัม ชมตฺุ ภนฺเต,^{๑๘๖๗} อนฺุชานาหิ มัม ภนฺเต, ปรีนินฺุพพายิสฺุ
 สามึ”ติ. วตฺุวา สิริสยนปฺุลลงฺุเก นินฺุชฺุชิตฺวา ตตฺุเถว ปรีนินฺุพพายิ. ภควา ตสฺุส

^{๑๘๕๖} ล. ภนฺเต.

^{๑๘๕๗} ร. สพฺุพโยพฺุพณฺุ.

^{๑๘๕๘} พ.ล.ร.ท. สมฺปาปฺุณฺุ.

^{๑๘๕๙} พ.ร.ล.ท. มหาปฺุชาปฺุติปฺุมฺุชา.

^{๑๘๖๐} พ.ร.ล.ท. วิกฺุกิริตฺวา.

^{๑๘๖๑} พ.ร.ล.ท. โรทิสฺุ.

^{๑๘๖๒} พ.ร.ล.ท. นตฺุถิ.

^{๑๘๖๓} พ. สพฺุเพ.

^{๑๘๖๔} พ.ร.ล.ท. ยณฺุชาตัม.

^{๑๘๖๕} พ.ร.ล.ท. ปโยคัม โลกธมฺุม.

^{๑๘๖๖} พ.ร.ล.ท. นตฺุถิ.

^{๑๘๖๗} พ.ร.ล.ท. กายกมฺุมฺุ มโนกมฺุมฺุ วา วจีกมฺุมฺุ วา ชมตฺุ ภนฺเต.

ปรีนิพพุตภาวํ ฌตฺวา ฌมฺมสังเวคํ อุปปาเทตฺวา^{๑๘๖๘} ภิกฺขุสงฺฆํ เอตทโวจ “ปสุสฺส ภิกฺขเว
 พุทฺธปิตรํ มหาราชํ ตสฺส^{๑๘๖๙} อลฺลชฺชีเยว^{๑๘๗๐} (๑๘๗๑) มรณธมฺโม”ติ. ตทา ยโสธรา ๑ มหา-
 ปชาปติ ๑ สากฺยราชาโน ๑ โอโรธคณา ๑ อูริ ปหฺรณฺดา มหฺนฺเตน สทฺเทน^{๑๘๗๒}
 ปริเทวีสุ. อถ ภควา เตสัง อนิจฺจตาที-ปฏิสันฺยุตฺตาย ฌมฺมียา กถาย เต สพุเพ^{๑๘๗๓}
 สมฺมสฺสาเสตฺวา^{๑๘๗๔} อายสฺมฺนฺตํ มหากสฺสปี เอตทโวจ “คจฺฉ ตฺวํ มหากสฺสป, มยํ มม
 ปิตรํ ทหิสฺสาม, ตํ ภูมึ ชานาหิ”ติ. โส “สาธุ ภนฺเต”ติ อุกฺกจายาสนา ภิกฺขุหิ ฐตฺงคฺชเวหิ
 สทฺธี สากฺยราชฺหิ ๑ มหาชนฺเหหิ ปริวฺตุโต^{๑๘๗๕} คนฺตฺวา ทนฺนญฺจानํ จิตกํ^{๑๘๗๖} การาเปสิ.

ตทา ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬวาลินิ^{๑๘๗๗} เทวตาโย สกฺกปมฺขาปี ปญฺจสตฺกฺฎา-
 คารานิ^{๑๘๗๘} อาทาย ทิพฺพจฺนฺทนฺคนฺธาทินิ คเหตุวา อาคนฺตฺวา มหากสฺสปตฺเถเรณ^{๑๘๗๙}
 สทฺธี กรีสุ. นิฏฺจิตฺเต จิตฺเก มหากสฺสปตฺเถโร ภควนฺตํ อาโรเจสิ. ตโต ภควา สยเมว
 สุกฺโขทนฺมหาราชสฺส อุตฺตมฺงคํ อุกฺกชิปิตฺวา โอบสิ^{๑๘๘๐} ปรามสิ. สารีปฺตุโต^{๑๘๘๑} ปน
 ภควติ รมฺโถ สีสํ โธวมาเน อุกฺกํ สิญฺจ.^{๑๘๘๒} สตฺถา สีสํ ปรามสนฺโต สารีปฺตุเตน สทฺธี
 กเถนฺโต “ปสุสฺสิ สารีปฺตุต พุทฺธปิตรํ, เย เตปี สารีปฺตุต กลฺยาณธมฺมา ปุคฺคลา พุรฺหมณฺ
 ณํ วา โฬธี วา อิจฺฉนฺติ, เตเยว มาตาปีตโร โปเสนฺตุ”ติ วตฺวา รมฺโถ สรีริ

^{๑๘๖๘} พ.ร.ล.ท. อุปปาเทตฺวา.

^{๑๘๖๙} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๗๐} พ.ล.ร.ท. อลฺลชฺชี.

^{๑๘๗๑} พ.ร.ล.ท. วตฺถิ.

^{๑๘๗๒} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๗๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๘๗๔} พ.ล.ร.ท. สมฺมสฺสาเสตฺวา.

^{๑๘๗๕} พ.ร.ล.ท. ปริวฺตุโต.

^{๑๘๗๖} พ.ท.ล.ร. จิตกํ.

^{๑๘๗๗} พ.ล.ร.ท. -วาลินิ.

^{๑๘๗๘} พ.ร.ล.ท. ปญฺจสตฺกฺฎาคารานิ.

^{๑๘๗๙} มหากสฺสปตฺเถเรณ.

^{๑๘๘๐} ร.ล. โอบสิ.

^{๑๘๘๑} พ.ล.ร.ท. สารีปฺตุโต.

^{๑๘๘๒} พ.ท.ล.ร. สิญฺจติ.

อุกฤษิปีตฺวา มณิมยมณฺชุกฺเก อโรเปตฺวา สยเมว มณฺชุกํ อุกฤษิปีตฺวา อจฺฉริยภุตสฺต-
 สหฺสฺเสหิ^{๑๔๘๓} สทฺธิ จิตกํ อโรเปสฺสิ. ตทา สกฺโก รณฺโถ จิตกํ ปทกฺขิณํ กตฺวา
 มหฺนุตเตหํ โชตฺรํสีมณฺี^{๑๔๘๔} คเหตุว ารณฺโถ จิตเก อคฺคิ ทาทฺกามา โหติ. อถ ภควา
 “มา เทวราช ตถาคตปีตฺโน จิตกํ ปจฺม^{๑๔๘๕} ฉมาเปหิ, อหิ^{๑๔๘๖}
 ปจฺมเมว ฉมาเปสฺสามิ”ติ วตฺวา สยเมว เทวรณฺโถ หตฺถโต มณฺคคฺคิ คเหตุว จิตกํ ฉมาเปสฺสิ.
 อถ สกฺกาทโย เทวา ฉมาเปสฺสุ. ตสฺมี รณฺโถ จิตเก ทฺยหฺมาเน สพฺเพ สากฺยราชาโน
 มหาปชาปติปฺมุขา^{๑๔๘๗} โอรธคณฺา จ มหฺนุเตน สทฺเทน ปริเทวีสุ. ภควาปิ อนิจฺจ-
 ปฏิสฺยตฺตาย วมฺมียา กถาย เต สพฺเพ สมฺมสฺสาเสสฺสิ.^{๑๔๘๘} ตสฺมี สฺมาคเม จตฺตราสฺตียา
 ปาณสฺหฺสฺสานํ วมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

ตสฺมี สฺทฺโถทนมหาราชฺเช ปรินิพฺพุเต พุทฺธวาทกา ฉรฺมฺจฺา สจฺจุพฺภิสฺสุ.^{๑๔๘๙}
 เสยฺยถิทํ^{๑๔๙๐}

“ กปิลํ เทวทฺทญฺจ โกลิยํ^{๑๔๙๑} สกฺกํ ตถา
 สฺุปฺปวาสญฺจ^{๑๔๙๒} เวรญฺจ ฉรฺมฺจฺา พุทฺธวาทกา”ติ.

ตตฺถ ตตฺถ ขตฺติยาทโย มหาชนกายา รณฺโถ มตฺสาสนํ^{๑๔๙๓} สฺตุว ไรทฺนุตฺตา
 ปริเทวนุตฺตา มหาชนสฺส อุกฺทิสฺส^{๑๔๙๔} มหายญฺญํ กาทฺมมารภิสฺสุ.^{๑๔๙๕} ภควาปิ ภิกฺขุสฺสเมหิ

^{๑๔๘๓} พ.ล.ร.ท. อจฺฉริยภุตสฺตสหฺสฺเสหิ.
^{๑๔๘๔} ร. โชตฺรํสี มณฺี.
^{๑๔๘๕} ร.ล.ท. ปจฺม.
^{๑๔๘๖} ท. นตฺถิ.
^{๑๔๘๗} พ.ล.ร.ท. มหาปชาปติปฺมุขา.
^{๑๔๘๘} พ.ร.ล. สมฺมสฺสาเสสฺสิ. ท. สมฺมสฺสาเปเสสฺสิ.
^{๑๔๘๙} พ. สจฺจุพฺภิสฺสุ. ร.ล.ท. สจฺจุพฺภิสฺสุ.
^{๑๔๙๐} ล. เสยฺยถิทํ.
^{๑๔๙๑} ร.ท. โกลิยํ.
^{๑๔๙๒} พ.ล.ร.ท. สฺุปฺปวาสญฺจ.
^{๑๔๙๓} พ.ร.ล.ท. มมฺ สาสนํ.
^{๑๔๙๔} พ.ล. อุกฺทิสฺส. ร.ท. อุกฺทิสฺส.
^{๑๔๙๕} พ.ล.ร.ท. กาทฺมมารภิสฺสุ.

สทุธิ เตหิ นิมนุติเตหิ^{๑๘๙๖} ตตุถ คนุตุวา เตสั มหายนุณั ปริงุชิตุวา อนุเมทนั
กโรนุไต อีมา คาทาโย อภาสิ

“ ราชานอ ชตุติยา มาตา ปิตา ภาตา จ ภาต
กา

กนิงุจภคินิ จาปี อาลยา จ อนาคตกา.

อาจารย์ปชุฌา^{๑๘๙๗} จ เตสุ เย เย^{๑๘๙๘} ทิวคตา
เต^{๑๘๙๙} เต อุทิสุส^{๑๙๐๐} ยณุณานิ การยนุติ ยถาพลั.

ยณุณกมุมานิ กตุวาน นรา อุทิสุส ภาตเก
สามิโน กุลสนุตา เย มิตุตา จาปี สหายกา.
เตสั ผลานิ ปปุโปนุติ อตุตนา ว กตานิปิ
ทานผลานิ เตสัปี สตุตทานญจ ภวิสุสเร.^{๑๙๐๑}

เย นรา ปุตุตตตุตาทิ ชีวนุตาเยว ภาตกา
ทิวรุกเต น การยนุติ ยณุณกมุมั ยถาพลั.

เต นรา อกตญญู จ อธมมุญเจว สณุจिता
อปาเยเสวว ชายนุตา จิรั ทุกุขานิ ภุณุชเร^{๑๙๐๒}

กตญญูโน^{๑๙๐๓} จ เย สนุตา^{๑๙๐๔} กโรนุตา ยณุณภาติเก

ทานั ยถาพลั ทตุวา ปจุฉา เต สคัคคามิโน.

ตสุมา หิ พุทิสุมุปนุณา กโรนุตา ยณุณภาติเก

กุลสนุทาน มิตุตา เต เตสั ปจจุปการณา.

^{๑๘๙๖} ร.ล. นิมนุติเก. ท. นิมนุติเก. พ. นิมนุติโต.

^{๑๘๙๗} พ. อาจารย์ปชุฌาโย. ร.ล.ท. อาจารย์ปชุฌาโย.

^{๑๘๙๘} พ.ล.ร.ท. จ.

^{๑๘๙๙} ท. นตุถิ.

^{๑๙๐๐} ท. อุทิสุส.

^{๑๙๐๑} พ. ภวิสุสเร.

^{๑๙๐๒} พ.ล.ร.ท. ทุกุขา น มุญจยั.

^{๑๙๐๓} พ.ล.ร.ท. กตญญูตา.

^{๑๙๐๔} พ.ร.ล.ท. สตุตา.

เยนโมหนุติ ตัม ทานัม อาหุตีในปี^{๑๙๐๕} เจตสา
 สทฐา สมปนฺนจิตฺเตน ยถา สปิ^{๑๙๐๖} ตเถว เต.
 น หิ รุณฺณํ วา โสโก วา ยาวญฺญา ปรีเทวนา
 น ตัม เปตฺตสฺส อตฺถาย เอวํ วตฺตติ ภาตโย.

อยญฺจ โข ทกฺขิณา ทินฺนา สังมฺหิ^{๑๙๐๗} สฺสฺปิฏฺฐิตา
 ทีฆรตฺตํ หิตายสฺส จานโส^{๑๙๐๘} อุกฺกปฺปตี”ติ.

เอรัง ภควา เตสํ มหายญฺยานิ ปริภุญฺชิตฺวา อนฺุโมทิตฺวา ภาตีสงฺคหํ กโรนฺุโต
 โรหิณฺยา นทีตีเร เทวอสีติภาตีกุลสหัสเสหิ การิตเ นโคธฺวาราเม วิหาสิ.

*อถ โข มหาปชาปตี โคตมี,^{๑๙๐๙} เยน ภควา เตนฺุปลงฺกมิ. อฺุปลงฺกมิตฺวา
 ภควนฺุตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺุตํ อญฺุจาสิ. เอกมฺนฺุตํ จิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺุตํ
 เอตทโวจ “สาธฺุ ภนฺุเต ลเภยฺย มาตฺุคฺคาโม ตถาคตฺุปฺปเวทิตเ ธมฺุมวินเย อคารสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺุพฺุชฺุชฺุ”ติ “อลํ โคตมี, มา เต รุจฺุจิ^{๑๙๑๐} มาตฺุคฺคามสฺส ตถาคตฺุปฺปเวทิตเ
 ธมฺุมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺุพฺุชฺุชฺุ”ติ. ทฺุติยมฺุปี โข ๕เป๕ ตติยมฺุปี โข มหาปชา-
 ปตี โคตมี ภควนฺุตํ เอตทโวจ “สาธฺุ ภนฺุเต ลเภยฺย มาตฺุคฺคาโม ตถาคตฺุปฺปเวทิตเ ธมฺุมวินเย
 อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺุพฺุชฺุชฺุ”ติ. “อลํ โคตมี, มา เต รุจฺุจิ^{๑๙๑๑} มาตฺุคฺคามสฺส
 ตถาคตฺุปฺปเวทิตเ ธมฺุมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺุพฺุชฺุชฺุ”ติ. ภควา ยาวตติยมฺุปี ปฏฺุ
 พาทิ. อถ โข มหาปชาปตี โคตมี “น ภควา อนฺุชานาติ มาตฺุคฺคามสฺส ตถาคตฺุปฺปเวทิตเ
 ธมฺุมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺุพฺุชฺุชฺุ”ติ ทฺุกฺขี ทฺุมฺุมนา อสฺุสฺุมฺุชฺุ^{๑๙๑๒} รุทฺุมานา ภควนฺุตํ
 อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺุ กตฺุวา ปกฺุคามิ.

^{๑๙๐๕} พ.ล.ร.ท. อหุตีในปี.

^{๑๙๐๖} พ.ล.ร.ท. สามิ.

^{๑๙๐๗} พ.ล.ร.ท. สังมฺหิ.

^{๑๙๐๘} ร.ท. ถานโส.

* วิ.จ. ๗/๔๐๒/๒๓๑, ชิน. น. ๒๐๖.

^{๑๙๐๙} ล.ท. มหาปชาปตี โคตมี.

^{๑๙๑๐} พ.ล.ร.ท. รุจฺิ.

^{๑๙๑๑} พ.ล.ร.ท. รุจฺิ.

^{๑๙๑๒} พ.ล.ร.ท. อสฺุสฺุมา.

อด โข ภควา กปิลวตฺตฺสูมึ ยถาภีรนฺตํ วิหริตฺวา เยน เวสาลี,^{๑๙๑๓} เตน จาริกํ ปกฺกนฺโต อนุปฺพุเพน เวสาลี ปตฺวา มหาวเน กุฎฺถาคารสาลา^{๑๙๑๔} วิหริติ. อด โข มหาปชาปตี โคตมี เกสเส เจชทาเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา สมฺพุทฺธาหิ สากิยาหิ สพุทฺธี, เยน เวสาลี,^{๑๙๑๕} เตน ปกฺกามิ. อนุปฺพุเพน เยน มหาวเน กุฎฺถาคารสาลา^{๑๙๑๖} เตนฺอุปสงฺกมิ. อด โข มหาปชาปตี โคตมี สฺฐเนหิ ปาเทหิ รชฺชโฆภิกฺขุณฺเณน คตฺเตน ทฺกุชฺชี่ ทุมฺมณา อสฺสุสมฺมุชฺชี่^{๑๙๑๗} รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐจาลิ.

อทุทฺสา โข อายสฺสุมา อานนฺโท มหาปชาปตี โคตมี สฺฐเนหิ ปาเทหิ รชฺชโฆภิกฺขุณฺเณน^{๑๙๑๘} คตฺเตน ทฺกุชฺชี่ ทุมฺมณํ อสฺสุสมฺมุชฺชี่ รุทฺมานํ พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตํ, ทิสฺสุวาน มหาปชาปตีโคตมี เอตทโวจ “ภิสฺสุส ตฺวํ โคตมิ สฺฐเนหิ ปาเทหิ รชฺชโฆภิกฺขุณฺเณน คตฺเตน ทฺกุชฺชี่ ทุมฺมณา อสฺสุสมฺมุชฺชี่^{๑๙๑๙} รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตา”ติ,^{๑๙๒๐} ตถา หิ ภาณฺเต อานนฺท,^{๑๙๒๑} น ภควา อนุชานาติ มาตฺตุคามสฺสุส ตถาคตฺตฺปเวทิตฺเต ฐมฺมวินเย อคารสฺสุมา อนคาริยํ ปฺพุพฺพชฺชฺนฺ”ติ. สาธุ ภาณฺเต ลภฺเยย มาตฺตุคาโม ตถาคตฺตฺปเวทิตฺเต ฐมฺมวินเย อคารสฺสุมา อนคาริยํ ปฺพุพฺพชฺชฺนฺ”ติ. (เตนหิ ตฺวํ โคตมิ มุหฺตฺตํ อีธฺเว ตาว โหหิ, ยาวาหํ ภควนฺตํ ยาจามิ มาตฺตุคามสฺสุส ตถาคตฺตฺปเวทิตฺเต อคารสฺสุมา อนคาริยํ ปฺพุพฺพชฺชฺนฺ”ติ.

อด โข อายสฺสุมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนฺอุปสงฺกมิ อฺอุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสินฺโน โข อายสฺสุมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอสสา ภาณฺเต มหาปชาปตี โคตมี สฺฐเนหิ ปาเทหิ รชฺชโฆภิกฺขุณฺเณน คตฺเตน ทฺกุชฺชี่ ทุมฺมณา อสฺสุสมฺมุชฺชี่ รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิตา, น ภควา อนุชานาติ มาตฺตุคามสฺสุส ตถาคตฺตฺปเวทิตฺเต อคารสฺสุมา อนคาริยํ ปฺพุพฺพชฺชฺนฺ”ติ. สาธุ ภาณฺเต ลภฺเยย มาตฺตุคาโม ตถาคตฺตฺปเวทิตฺเต ฐมฺมวินเย

^{๑๙๑๓} ล.ร.ท. เวสาลี.
^{๑๙๑๔} พ.ล.ร.ท. กุฎฺถาคารสาลา.
^{๑๙๑๕} ร.ล.ท. เวสาลี.
^{๑๙๑๖} พ.ร.ล.ท. กุฎฺถาคารสาลา.
^{๑๙๑๗} พ.ล.ร.ท. อสฺสุสมฺมุชา.
^{๑๙๑๘} พ.ล.ร.ท. รชฺชโฆภิกฺขุณฺเณน.
^{๑๙๑๙} ร.ท. อสฺสุสมฺมุชา.
^{๑๙๒๐} พ.ล.ร.ท. จิตา.
^{๑๙๒๑} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ.)^{๑๙๒๒} “อล์ อานนุท, มา เต รุจฺจิ^{๑๙๒๓} มาตุคามสุส ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ. ทุตฺติยมฺปิ โข ๕เปฯ ตติยมฺปิ โข อายสุมา อานนุโท ภควนฺตุํ เอตทวโจ “เอสา ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี สฺฐเนหิ ปาเทหิ รุชฺชิกิณฺณเณน^{๑๙๒๔} คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสมฺขี รุทฺมานา พหิทฺวารโกฏฺจเก จิตฺตา ‘น ภควา อานุชานาติ มาตุคามสุส ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ สากฺุ ภนฺเต ลภเยย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ. “อล์ อานนุท, มา เต รุจฺจิ^{๑๙๒๕} มาตุคามสุส ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ. ทุตฺติยมฺปิ ๕เปฯ ตติยมฺปิ ภควา ปฏฺิพาหิ. ธอ โข อายสุมา อานนุโท ภควนฺตุํ เอตทวโจ “ภพฺโพ นุ โข ภนฺเต มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชิตฺวา สฺไตปาตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺจิกาทฺนุ”ติ. “ภพฺโพ อานนุท มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชิตฺวา สฺไตปาตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺจิกาทฺนุ”ติ. “สเจ ภนฺเต ภพฺโพ มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชิตฺวา สฺไตปาตฺตติผลํ วา สกทาคามิผลํ วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺจิกาทฺ; พหุปการรา^{๑๙๒๖} ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี ภควโต มาตุจฺจหา อปาทิกกา โปสิกา ขีรสฺส ทายิกกา ภควนฺตุํ, ชเนตฺติมายาย กาลงฺกตฺตาย^{๑๙๒๗} ธณฺณํ ปาเยสิ, สากฺุ ภนฺเต ลภเยย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิตเต ธมฺมวินเย อคารสุมา อคาริย์ ปพพชชนุ”ติ.

“สเจ อานนุท มหาปชาปตี โคตมี อฏฺจ ครุฑมฺเม ปฏฺิคุคณฺหาติ สาวสุสา^{๑๙๒๘} โหนฺตุ อฺุปสมฺปทา.

^{๑๙๒๒} พ.ร.ล.ท. สมพนฺุชเก นคฺติ.

^{๑๙๒๓} พ.ร.ล.ท. รุจฺ.

^{๑๙๒๔} พ.ร.ล.ท. รุชฺชิกิณฺณเณน.

^{๑๙๒๕} พ.ล.ร.ท. รุจฺ.

^{๑๙๒๖} พ.ล.ท.ร. พหุปการรา.

^{๑๙๒๗} พ.ล.ร.ท. กาลกตฺตาย.

^{๑๙๒๘} พ.ล.ท.ร. สว จสฺส.

(๑๙๒๙) วสุสตุปสมปนนาย ภิกขุनिया ตทหุปสมปนนสสุ ภิกขุโน อภิวัตน์
 ปจจุจัน อณชลิคมม^{๑๙๓๐} สามีจิกมม กาทพพ. อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา
 มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีว อนติกกมณีโย.^{๑๙๓๑}

(๑๙๓๒) น ภิกขุनिया อภิกขุเก อวาเส วสุลั วสิตพพ. อัยปี ฌมโม สกุกตวา
 ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีว อนติกกมณีโย.^{๑๙๓๓}

(๑๙๓๔) อนุวฑฒมาส ภิกขุनिया ภิกขุสสมโต^{๑๙๓๕} เทว ฌมา ปจจาสิตพพา^{๑๙๓๖}
 อไปสธปจจกณจโววาทูปสงกมนณจ.^{๑๙๓๗} อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา
 ปุเชตวา ยาวซีว อนติกกมณีโย.

(๑๙๓๘) วสุลั วุญจาย ภิกขุनिया อุกโตลัสม เตหิ จาเนหิ ปวาเรตพพ ทิฏเฐน วา
 สุตเนน วา ปริสงกาย วา. อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา
 ยาวซีว อนติกกมณีโย.

(๑๙๔๑) คุรุมม อชฎาปนนาย^{๑๙๔๐} ภิกขุनिया อุกโตลัสม ปกขมานตต จริตพพ.
 อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีว อนติกกมณีโย.

(๑๙๔๑) เทว วสุลันิ อสุ ฌมเมสุ สิกขิตสิกขาย สิกขมานาย อุกโตลัสม
 อุปสมปทา ปริเยสิตพพา. อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีว
 อนติกกมณีโย.

^{๑๙๒๙} พ.ล.ร.ท. ๑.

^{๑๙๓๐} พ.ล.ท.ร. อภิวัตน์ปจจุจัน อณชลิคมม.

^{๑๙๓๑} พ.ล.ร.ท. อนติกกมณีโย.

^{๑๙๓๒} พ.ล.ร.ท. ๒.

^{๑๙๓๓} พ.ร.ล.ท. อนติกกมณีโย.

^{๑๙๓๔} พ.ล.ร.ท. ๓.

^{๑๙๓๕} พ.ล.ร.ท. ภิกขุสงโฆ.

^{๑๙๓๖} พ.ล.ร.ท. ปจจาสิตพพา.

^{๑๙๓๗} พ.ล.ร.ท. โอวาทูปสงกมนณจ.

^{๑๙๓๘} พ.ล.ร.ท.๔.

^{๑๙๓๙} พ.ล.ร.ท. ๕.

^{๑๙๔๐} พ.ล.ร.ท. อชฎาสมปนนาย.

^{๑๙๔๑} พ.ล.ร.ท. ๖.

(๑๙๔๒)น ภิกขุณิยา เกนจิ ปริยาเยน ภิกขุ อุกโกสิตพุโพ^{๑๙๔๓} ปริภาสิตพุโพ. อัยมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีวี อนติกุกมนีโย.

(๑๙๔๔)อชชตคเค โอวโฏ^{๑๙๔๕} ภิกขุณีน ภิกขุสุ วจนปโธ, อโนวโฏ ภิกขุณ ภิกขุณีสุ วจนปโธ. อัยปี ฌมโม สกุกตวา ครุกตวา มาเนตวา ปุเชตวา ยาวซีวี อนติกุกมนีโย.

สเจ อานนุท มหาปชาปตี โคตมี อิเม อฏฐ ครุฑมเม ปฏิคณหาติ. สวาสุสา^{๑๙๔๖} โหตุ อุปสมปทา”ติ.

อถ โข อายสุมา อานนุโท ภควโต สนุติเก อิเม อฏฐ ครุฑมเม อุกคเหตุวาเยน มหาปชาปตี โคตมี เตนุปลงกมิ. อุปสงกมิตวา มหาปชาปตี โคตมี เอตทโวจ “สเจ โข ตูว โคตมิ อฏฐ ครุฑมเม ปฏิคณเหยยาสิ, สวา ว^{๑๙๔๗} เต ภวิสสติ อุปสมปทา”ติ. เอวญจ ปน วตวา เถโร อุกคหิตินิยามเนนอ อฏฐ ครุฑมเม มหาปชาปติยา โคตมिया^{๑๙๔๘} อารโจะสิ. ตโต มหาปชาปตี โคตมี อานนุทเถรเมเวตทโวจ “เสยยถาปี ภนุเต อานนุท อิตถี วา นุริโส วา ทหโร วา ยุวา วา มณฺฑนทกชาติโก สีสนุหาโต อุปปลมถาลัง วา วสุสิกมถาลัง วา อธิมุตตมถาลัง วา ลภิตวา อุกโกหิ หตุเถหิ ปฏิคคเหตุวา อุตตมญฺเค สิริสิ ปติฏฐจาเปยฺย, เอวเมว โข^{๑๙๔๙} ภนุเต อานนุท อิเม อฏฐ ครุฑมเม ปฏิคคณหามิ^{๑๙๕๐} ยาวซีวี อนติกุกมนีเยติ.

^{๑๙๔๒} พ.ล.ร.ท. ๗.

^{๑๙๔๓} ร.ล.ท. ภิกขุ อุกโกสิตพุพา.

^{๑๙๔๔} พ.ล.ร.ท. ๘.

^{๑๙๔๕} ร. โอวโฏ.

^{๑๙๔๖} พ.ร.ล.ท. สว จสส.

^{๑๙๔๗} พ.ล.ร.ท. สว จ.

^{๑๙๔๘} พ.ร.ล.ท. มหาปชาปตีโคตมिया.

^{๑๙๔๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๙๕๐} พ.ล.ร.ท. ปฏิคคณหามิ.

อถ โข อายสุมา อานนุโท ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา อภิวาเทตฺวา เอวมาห
 “ปฏิคฺคหิตา ภนฺเต มหาปชาปติยา โคตมียา อญฺจ คุรุณฺมา, อุปสมฺปทา ภนฺเต มาตฺจุฉา”ติ.
 เอวํ ภควา มหาปชาปติยา โคตมียา อญฺจคุรุณฺเมหิ ปพฺพชฺชณฺจ อุปสมฺปทณฺจ อทาสี.
 ตสฺสา ปพฺพชฺชา จ อุปสมฺปทา จ อโหสิ.

ตโต ภควา วุฏฺฐวสุโส ปญฺจสตภิกฺขุหิ สทฺธิ เวสาลียา นิฏฺฆมิตฺวา, เยน
 สวาทฺถี, เตน อคมาสิ. เทเวีย ปพฺพชิตาย อถ มหามตฺตปุโรหิตาทโย มหาชนกายา
 อวาชิกํ นาม รชฺชํ น ติฏฺฐเจยฺยาติ รณฺโณ สฺพุทฺธทนฺตสฺส กนิฏฺฐภาติกสฺส อมิตฺโตทนฺตสฺส
 เชฏฺฐปฺตํ มหानามํ รชฺเช อภิสึณฺจิสฺสุ. สพฺพราชสมฺปตฺติยา วิชฺชมฺหมานो ปากโง อโหสิ.
 สปิ โข รานฺหุลมาตา เทวี ตสฺส สมฺปตฺตีํ ทิสฺวา อนุโสจฺนตี เอวํ จินฺตสิ “อโห วต ส
 รชฺชสิริ จปลตฺตา จลคตจณฺชจฺนุทิตา^{๑๙๕๑} สปรปฏิภาคา วิย อนิยตสปรติกา
 หลิทธิราคา^{๑๙๕๒} วิย ชิปปํ วิราคินิ^{๑๙๕๓} อยํ หิ ปิยสामิกสฺส ทายชฺชสิริ มยิ ชีวมานาย
 อลชฺชิตฺวา อลตฺถคตา,^{๑๙๕๔} อโห ยุตฺตมิมํ ปิยสामิเกน กตํ เอวรूपํ พหุไปสวตฺตี^{๑๙๕๕} สิริ
 เชฬปิณฺฑทมิว^{๑๙๕๖} วิสมิว อนเปกฺขิตฺวา ปพฺพชิตฺวา”ติ. สมฺปฺปนฺนสํสาราทีนฺวา “กึ เม
 คิหิภาเวน^{๑๙๕๗} ปพฺพชิสฺสามิ”ติ จินฺตเตตฺวา รณฺโณ มหานามสฺส อาปฺจุฉิตฺวา อพฺพตฺติยสฺสทสากิ
 ยาหิ สทฺธิ อนุเตปรุจวาริกชเนหิ ปริวฺตา ปญฺจสตปรिवารธา กปิลวตฺถุมฺหา^{๑๙๕๘} นิฏฺฆมิตฺวา
 สวาทฺถี คนฺตฺวา ภควนฺตํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ. ภควา ตสฺสา คุณปฺจจุปการณตฺถาย อญฺจ-
 คุรุณฺมณฺจ ปพฺพชฺชุปสมฺปทณฺจ อทาสี. สภา ภควโต สนฺตึเก กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา
 วิปฺสสนํ วทฺถเมตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตผลํ ปาปฺณิ. เอวํ ภควา ฅาตกตฺถจริยํ
 โสเรตฺวา สคฺคมคฺเค จ โมกฺขมคฺเค จ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สวาทฺถี นิสฺสาย อนาถปิณฺฑติเกน
 คหปรตินา นิยุยาทิตเต เขตวเน มหาวิหาเร ภิกฺขุสํเมหิ สทฺธิ วิหาสิ.

^{๑๙๕๑} ร.ล.ท. –จฺนุทิตา.

^{๑๙๕๒} ร. หลิทธิราคา.

^{๑๙๕๓} ร. วิราคินิ.

^{๑๙๕๔} ร. อณฺตคตฺตา.

^{๑๙๕๕} ร. พหุโทสวตฺตี.

^{๑๙๕๖} ร. เชฬปิณฺฑทมิว.

^{๑๙๕๗} ร.ล.ท. คิหิภาเวน.

^{๑๙๕๘} ร.ล.ท. กปิลวตฺถุมฺหิ.

พทุธปิตุนิพพานปริวตโต นิฏฐิตโต.

๓.๘ (๒๓) ยมกปาฏิหาริยปริวตต

*ตโต ภคฺวา ปุณฺ ราชคหํ คนฺตฺวา เวพฺพวนมหาวิหาเร วิหฺรติ. เอกสุมี ธี^{๑๙๕๙} สมเย ราชคหเสฏฺฐี^{๑๙๖๐} ปริสุสฺยโมจนตฺถญฺเจว ปมาเท ขลิตานิ อภรณานิ รกฺขนตฺถญฺจ ชาลกรณฺทกํ ปริกฺขิปาเปตฺวา คงคาย อุทกกีฬ^{๑๙๖๐} กิฬิ. อเถโก รตฺตจฺนฺทนรฺกฺโข คงคาย อุปริตีเร^{๑๙๖๑} ชาโต คงคโคทเกณ โชตฺมฺโโล ปตฺติตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ปาสาณเสฏฺฐ สมฺภณฺชมาโน^{๑๙๖๒} วิปฺปกิริ. ตโต เอกา ฆฏฺฐปฺปมาณา^{๑๙๖๓} ฆฏฺฐิกา ปาสาณเหสิ ฆํสิยมาณา อุทกอุมีเห^{๑๙๖๔} โปถิยมาณา มฺภูจฺจา หุตฺวา อนฺนุพฺพเพน วุญฺหมาณา เสวาลปริโยนทุทา^{๑๙๖๕} อาคนฺตฺวา ตสฺส ชาเล ลคฺคิ. เสฏฺฐี “กิเมตฺนุ”ติ วตฺวา “รฺกฺขฆฏฺฐิกา”ติ สุตฺวา ตํ อหฺราเปตฺวา “กินฺนาเมตฺนุ”ติ วตฺวา อุปชารณตฺถํ วาสิกณฺเณน ตจฺจฺหาเปสิ.^{๑๙๖๖} ตาวเทว อลตฺตกาวณฺณํ^{๑๙๖๗} รตฺตจฺนฺทนํ ปญฺญาเปสิ.^{๑๙๖๘} เสฏฺฐี^{๑๙๖๙} ปน เนว สมฺมาทิฏฺฐิ, น มิจฺจาทิฏฺฐิ

* พ.ธ.อ. ๖/-/๖๗.

^{๑๙๕๙} ร. นตฺถิ.

^{๑๙๖๐} ล. อุทกกีฬ.

^{๑๙๖๑} ล. อุปริตีเร.

^{๑๙๖๒} พ.ล.ร.ท. สักขชมาโน.

^{๑๙๖๓} ล.ท. ฆฏฺฐปฺปมาณา.

^{๑๙๖๔} พ.ล.ร.ท. อุทกอุมีเห.

^{๑๙๖๕} พ.ล.ท. เสวาลปริโยนทุทา.

^{๑๙๖๖} พ.ล.ร.ท. กจฺจฺหาเปสิ.

^{๑๙๖๗} พ.ล.ท. อลตฺตกาวณฺณํ. ร. อลตฺตกาวณฺณํ.

, มขุณฺตตธาตูกิ. โส จินฺตเตสิ “มยฺหํ เคเห รตฺตจฺนุทฺนํ”^{๑๙๗๐} พหุ, กิณฺนุ ไซ อิมินา กโรมี”ติ. อถสฺส เอตทโหสิ “อิมสฺมี โลก ‘มยฺ อรหฺนฺโต, มยฺ อรหฺนฺโต’ติ”^{๑๙๗๑} วตฺตาริ พหุ, อหํ เอกํ อรหฺนฺตํปิ น ชานามิ, เคเห ฆมํ โยเชตฺวา ปตฺตํ ลิกฺขาเปตฺวา ลิกฺกกาย จเปตฺวา”^{๑๙๗๒} เวฬุปรมฺพปฺราย สฺมฺภูจฺจฺหตฺถมตฺเต”^{๑๙๗๓} อากาเส โอลมฺพปาเปตฺวา ‘สเจ อรหา อตฺถิ, อากาเสนาคนฺตฺวา อิมํ คนฺหตฺตุ’ติ วุทฺขามิ, โย ตํ คเหสฺสติ, ตํ สปุตฺตทาโร สรณํ คจฺจามิ”ติ. โส จินฺติตนียาเมเนว ปตฺตํ ลิกฺขาเปตฺวา เวฬุปรมฺพปฺราย อุสฺสาเปตฺวา “โย โย อิมสฺมี โลก อรหา โส โส อากาเสนาคนฺตฺวา อิมํ คนฺหตฺตุ”ติ อหา.

ฉ สตฺถาโร “อมฺหากํ เอส”^{๑๙๗๔} อนฺจฺจฺวิโก, อมฺหากเมว นํ เทหิ”ติ วทีสุ. โส “อากาเสนาคนฺตฺวา คนฺหตา”ติ อหา. ฉฺมฺภูเจ ทิวเส นิคฺคฺจฺ”^{๑๙๗๕} นาฏปฺตฺโต”^{๑๙๗๖} อนฺเตวาลิกิ เปเสสิ “คจฺจถ, สทฺธิ”^{๑๙๗๗} เอวํ วเทถ ‘อมฺหากํ อจฺจริยสฺส อนฺจฺจฺวิโก, มา อปฺปมตฺตกสฺส การณา อากาเสน อาคมนํ กิริ, เทหิ กิเรตํ ปตฺตฺนุ”ติ. เต คนฺตฺวา เสฏฺฐิ ตถา วทีสุ. เสฏฺฐิ “อากาเสนาคนฺตฺวา คนฺหิตฺตุ สมตฺถิโก ว คนฺหตฺตุ”ติ อหา. นาฏปฺตฺโต สยํ คนฺตฺกาโม หุตฺวา อนฺเตวาลิกานํ สญฺญมทาสิ “อหํ เอกํ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปิตฺวา อุกฺปตฺติกาโม วีย ภวิสฺสามิ, ตุมฺเห มํ ‘อจฺจริย กิ กโรถ? ทารุณยปตฺตสฺส การณา ปฏฺิจฺจนฺนํ อรหฺตฺตํ”^{๑๙๗๘} มหาชนสฺส มา ทสฺสยิตฺถา”ติ วตฺวา มํ หตฺถสฺส จ ปาทสฺส จ คเหตฺวา อากทฺถมนฺตา ภูมียํ ปาเตยฺยาถา”ติ. โส ตตฺถ คนฺตฺวา เสฏฺฐิ อหา “มหาเสฏฺฐิ มยฺหํ”^{๑๙๗๙} อยํ ปตฺโต อนฺจฺจฺวิโก,^{๑๙๘๐} อญฺเณสํ นานฺจฺจฺวิโก,

^{๑๙๖๘} พ.ล.ร.ท. ปญฺญาติ.

^{๑๙๖๙} ล.ท. เสฏฺฐิ.

^{๑๙๗๐} พ.ล.ท.ร. จนฺทนํ.

^{๑๙๗๑} พ.ล.ร.ท. มยฺ อรหฺนฺตา, มยฺ อรหฺนฺตาติ.

^{๑๙๗๒} ร.ล.ท. ธิเปตฺวา.

^{๑๙๗๓} พ.ล.ร.ท. สฺมฺภูจฺจฺหตฺถมตฺเต.

^{๑๙๗๔} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๙๗๕} ล. นิคฺคฺโก.

^{๑๙๗๖} ล. นาฏปฺตฺโต.

^{๑๙๗๗} ล.ร.ท. เสฏฺฐิ.

^{๑๙๗๘} พ.ล.ร.ท. ปฏฺิจฺจนฺนํอรหฺตฺตํ.

^{๑๙๗๙} ร.ล.ท. นตฺถิ.

มา เต อุปปมตตกสฺส การณา มม อากาเส อุปฺปตฺตํ รุจฺจติ,^{๑๙๘๑} เทหิ เม ปตฺตนุ”ติ.
 “ภนฺเต อากาเสน อุปฺปตฺติตฺวา ว คณฺหธา”ติ. ตโต นาฏฺปตฺโต “เตนหิ อเปถ อเปถา”ติ
 อนฺเตวาลีเก อปเนตฺวา “อากาเส อุปฺปตฺติสฺสามี”ติ เอกํ หตฺถญฺจ ปาทญฺจ อุกฺขิปี. อถ นํ
 อนฺเตวาลีกา “อาจริย กิณฺณาเมตํ กโรถ? ฉวสฺส ทารุณยปตฺตสฺส การณา ปฏิจฺจนฺนคฺเณน
 มหาชนสฺส ทสฺสิเตน โก อตฺถโธ”ติ ตํ หตฺถปาเทสฺส คเหตฺวา อากขุสฺมิตฺวา ภูมียํ ปาเตสฺสุ.
 โส เสฏฺฐี อห “มหาเสฏฺฐิ อิเม มํ^{๑๙๘๒} อุปฺปตฺติตฺตํ น เทนฺติ เทหิ เม ตํ ปตฺตนุ”ติ.
 “อุปฺปตฺติตฺวา ว คณฺหธา ภนฺเต”ติ. เอวํ ติตฺติยา ยาว ฉ ทิวสฺยานิ วายมิตฺวา ปตฺตํ น ลภีสุเยว.

สตฺตเม ทิวเส อายสฺมโต จ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานสฺส อายสฺมโต จ ปิณฺโฑลภาว-
 ทฺวาชสฺส “ราชคฺเห ปิณฺฑทฺาย จริสฺสามา”ติ คนฺตฺวา เอกสฺมี ปิฏฺฐิปาสาณํ จตฺวา^{๑๙๘๓}
 จีวรํปารุปนกาเล^{๑๙๘๔} ชฺตฺตกา^{๑๙๘๕} กถํ สมุฏฺฐาเปสฺสุ “อมฺโภ ปุพฺเพ ฉ^{๑๙๘๖} สตฺถาโร ‘โลเก
 มยํ อรหฺนตฺมฺหา’ติ วทีสุ,^{๑๙๘๗} ราชคฺหเสฏฺฐิโน ปน ปตฺตํ อสฺสาเปตฺวา ‘สเจ อรหา
 อตฺถิ, อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหตฺตฺวํ วทฺนตฺสฺส อชฺช สตฺตโม ทิวโส, เอโกปี ‘อหํ
 อรหา’ติ อากาเส อุปฺปตฺตนฺโต นาม นตฺถิ, อชฺช โน โลเก อรหฺนตฺวานํ นตฺถิภาโว
 ภาโต”ติ. ตํ กถํ สุตฺวา อายสฺมา มหาโมคฺคฺคฺลฺลานํ อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑลภาวทฺวาชํ อห
 “กํ สุตฺนฺเต อากุโส ภาวทฺวาช อิเมสํ วจฺนํ, อิเม พุทฺธสฺส นํ ปริคฺคฺหนฺตา วีย วทฺนฺติ,
 ตฺวญฺจ มหิทฺธิโก มหानฺฎาโว, คจฺเจตํ ปตฺตํ อากาเสนาคนฺตฺวา คณฺหาหีติ. “อากุโส
 โมคฺคฺลฺลานํ ตฺวํ อิทฺธิมนฺตฺวานํ อคฺโค’ติ ปากโฏ, ตฺวํ เอตํ คณฺหาหิ, ตยิ ปน
 อคฺคณฺหนฺเต^{๑๙๘๘} อหํ คณฺหิสฺสามี”ติ. “คณฺหาวุโส”ติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา ปิณฺโฑล-
 ภาวทฺวาช อภินฺฎาปาทกํ จตฺตฺถชฺชณฺณํ สฺมาปชฺชิตฺวา วุฏฺฐาย ติคาวุตฺตํ ปิฏฺฐิปา

^{๑๙๘๐} ท.ล.ร. นตฺถิ.

^{๑๙๘๑} พ.ล.ร.ท. รุจฺ.

^{๑๙๘๒} ร.ท. นตฺถิ.

^{๑๙๘๓} ร.ล.ท. ฤตฺวา.

^{๑๙๘๔} พ.ร.ท. จีวรปารุปนกาเล. ล. จีวรปารุปนกาเล.

^{๑๙๘๕} พ.ล.ท. ชฺตฺตกา. ร. ชฺตฺตกา.

^{๑๙๘๖} พ. จ.

^{๑๙๘๗} พ.ล.ร.ท. วทฺนฺติ.

^{๑๙๘๘} พ.ล.ร.ท. อคฺคณฺหนฺเต.

๑๙๘๙ ปาหนนุเตน ปริจฺฉินฺนุโต ตฺลปิฏฺ ๑๙๙๐ วย อากาเส อญฺญาเปตฺวา ราชคฺชนครสฺส
 อฺปรี สฺตตฺตฺกฺขตฺตํ อญฺปริยายิ. โส ติคาจฺตตฺตฺปฺมาณสฺส นฺครสฺส ปิธานํ วย ปญฺญาเย. นฺครวาสี
 โน “ปาสาโน ๑๙๙๑ โน ๑๙๙๒ อวตฺถริตฺวา คณฺหาตี”ติ ๑๙๙๓ ภิตา ๑๙๙๔ สฺสฺสฺปาทีนึ มตฺถเก กตฺวา
 ตตฺถ ตตฺถ นิลีเยสฺสุ. ๑๙๙๕ สฺตตฺตฺเม วาเร เถโร ปิฏฺฐิปาสาณํ ภิณฺทิตฺวา อตฺตฺานํ ทสฺเสสิ.
 มหาชนโน เถโร ทิสฺวา “ภนฺเต ปิณฺฑุโฆลภารทฺวาช ตว ปาสาณํ ทพฺหํ กตฺวา คณฺห, มา
 โน สพฺเพ นาสยี”ติ. เถโร ปาสาณํ ปาหนนุเตน ชิปีตฺวา วิสฺสชฺชฺเสสิ. ๑๙๙๖ โส คณฺหวา
 ยถาญฺจาเนเยว ปติฏฺฐาสึ. เถโร เสฏฺฐิสฺส เคหมตฺถเก อญฺจาสึ. ตํ ทิสฺวา เสฏฺฐี อฺเรน
 นิชฺชฺชิตฺวา “โธตฺรธ สามี”ติ วตฺวา อากาสโต โธติณฺณํ เถโร นิสึทาเปตฺวา ปตฺตํ
 โธตาเวตฺวา จตฺมจฺจฺรสปฺนฺณํ กตฺวา เถรสฺส อทาสึ. เถโร ปตฺตํ คเหตุวา วิหาราภิมุโข ปา
 ยาสึ. เถรสฺส เย อรณฺญเ คตา ๑๙๙๗ วา คามคตา วา ปาฏิหาริย์ น ปสฺสึสฺสุ, ๑๙๙๘ เต สนฺ
 นิปตฺติตฺวา ๑๙๙๙ “ภนฺเต อมฺหากํ ปาฏิหาริย์ ทสฺเสฮี”ติ เถโร อญฺพนฺธิสฺสุ. โส เตสํ เตสํ ปาฏิ
 หาริย์ ทสฺเสนฺนุโต วิหารํ อคฺมาสิ. ๒๐๐๐

สฺตฺถา ตํ อญฺพนฺธิตฺวา อญฺนทฺนตฺสฺส มหาชนสฺส สทฺทํ สฺตฺวา “อานนฺท
 กสฺเสสฺ ๒๐๐๑ สทฺโท”ติ ปุจฺฉิตฺวา “ภนฺเต ปิณฺฑุโฆลภารทฺวาเชน อากาเสน อฺปฺปตฺติตฺวา
 จนฺทนปตฺโต คหิตฺ, ตสฺส สนฺติเก เอสฺ ๒๐๐๒ สทฺโท”ติ สฺตฺวา ภารทฺวาชํ ปกฺโกสา-
 เปตฺวา “สจฺจํ กิร ตยา เอตํ กตฺนุ”ติ ปุจฺฉิตฺวา “สจฺจํ ภนฺเต”ติ วุตฺเต “กสฺมา เต

๑๙๘๙ ร. ปาสาณ.

๑๙๙๐ พ.ล.ร.ท. ตฺลปิฏ.

๑๙๙๑ ร. ปาสาโน.

๑๙๙๒ พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

๑๙๙๓ พ.ล.ร.ท. คณฺหาตีติ.

๑๙๙๔ ล.ร.ท. ภิตา.

๑๙๙๕ พ.ล.ร.ท. นิลีเยสฺสุ.

๑๙๙๖ พ.ล.ร.ท. วิสฺชชฺเสสิ.

๑๙๙๗ พ.ล.ร.ท. อรณฺญคตา.

๑๙๙๘ พ. ปสฺสสฺ. ร.ล.ท. ปสฺสึสฺสุ.

๑๙๙๙ ล.ท. สนฺนิปตฺติตฺตฺวา.

๒๐๐๐ พ.ล.ร.ท. อคฺคมาสิ.

๒๐๐๑ พ.ล.ร.ท. กสฺส โส.

๒๐๐๒ พ.ล.ร.ท. โส.

ภารทวาช เอรัง กตนะ”ติ เอรัง วิครหิตวา ตัง ปตตัง ขณฺหาขณฺทัง เกทาเปตฺวา ภิกฺขุณฺ
 อญฺชนเปีสนตฺถาย ทาเปตฺวา ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สวากานํ^{๒๐๐๓} สิกฺขาปทํ
 ปญฺญาเปสฺสิ. ติตฺถิยาปิ “สมโณ กิร โคตโม ตัง ปตตัง เกทาเปตฺวา ปาฏิหาริยสฺส^{๒๐๐๔}
 อกรณตฺถาย สวากานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญาเปสฺ”ติ สุตฺวา สมณสฺส โคตมสฺส
 สวากา ปญฺญตตํ สิกฺขาปทํ ชีวิตเหตุปิ นาทิกฺขมนฺติ, สมโณปิ โคตโม ตัง รกฺขิสฺสเดว, อี
 ทานิ อมฺเหหิ โອกาโส ลทฺโธ”ติ นครวีถีสฺส อาโรเจนฺตา วิจเรสฺส, “มยํ อตฺตโน คุณํ รกฺข
 ณา ปุพฺเพ ทารุณยปตฺตสฺส การณา อตฺตโน คุณํ มหาชนสฺส น ทสฺสยิมฺหา, สมณสฺส
 โคตมสฺส สวากา เอกปตฺตสฺส การณา อตฺตโน คุณํ มหาชนสฺส ทสฺเสสฺสุ,
 สมโณ โคตโม อตฺตโน ปญฺชิตตฺถาย ตัง ปตตัง เกทาเปตฺวา สวากานํ สิกฺขาปทํ
 ปญฺญาเปสฺสิ, อิทานิ มยํ เตเนว สทฺธี ปาฏิหาริยํ กริสุสฺสามา”ติ วทีสฺ. ^{๒๐๐๕} ราชา อชาตสตฺต
 ตัง กถํ สุตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา “ตฺมฺเหหิ กิร ภาณฺเต ปาฏิหาริยสฺส อกรณตฺถาย สว
 กานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนะ”ติ. “อาม มหาราชา”ติ. “อิทานิ ติตฺถิยา ‘ตฺมฺเหหิ สทฺธี
 ปาฏิหาริยํ กริสุสฺสามา’ติ วทฺนฺติ, กิทานิ กริสุสฺสา”ติ. “เตสฺส กโรนฺเตสฺส กริสุสฺสามิ มหาราชา”ติ.
 “นनु ตฺมฺเหหิ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตนะ”ติ. “นาคํ มหาราชา อตฺตโน สิกฺขาปทํ
 ปญฺญาเปสฺสิ, ^{๒๐๐๖} ตเมว^{๒๐๐๗} สวากานํ ปญฺญตฺตนะ”ติ. “ตฺมฺเห จเปตฺวา^{๒๐๐๘} อญฺญตฺถ สิกฺขาปทํ
 ปญฺญตตํ นาม โหติ ภาณฺเต”ติ. “เตนหิ มหาราชา ตเมเวตฺถ ปฏิปุจฺจิสฺสามิ, อตฺถิ ปน เต
 มหาราชา วิชิตฺ อญฺยานนฺ”ติ. “อตฺถิ ภาณฺเต”ติ. ^{๒๐๐๙} “สเจ เต มหาราชา อญฺยานเน มหาชน
 อมฺพาทีนึ^{๒๐๑๐} ขาเทยฺย, กิมสฺส กตฺตพฺพนฺ”ติ. “ทณฺโฑ ภาณฺเต”ติ. “ตฺวํ ปน ขาทิตฺถุ ลภสฺ”ติ.
 “อาม ภาณฺเต, มยฺหํ ทณฺโฑ นตฺถิ, อหํ อตฺตโน สนฺตํ ขาทิตฺถุ ลภามิ”ติ. “มหาราชา ยถา
 ตว ติโยชนสฺติเก รฏฺเฐ อาณมา ปวตฺตติ, อตฺตโน อญฺยานเน อมฺพาทีนึ ขาทนฺตสฺส

^{๒๐๐๓} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๒๐๐๔} พ.ล.ร.ท. ปาฏิหาริยสฺส.

^{๒๐๐๕} พ.ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๒๐๐๖} พ.ล.ร.ท. ปญฺญาเปสฺสิ.

^{๒๐๐๗} พ.ล.ร.ท. ตํ เม.

^{๒๐๐๘} ล.ร.ท. อเปตฺวา.

^{๒๐๐๙} ท. นตฺถิ.

^{๒๐๑๐} ล.ท. อมฺพาทีนึ.

ทณฺโฑ นตฺถิ, อญฺเณสฺ^{๒๐๑๑} ปน อตฺถิ, เหวํ มมปิ มหาราช จกฺกวาฬโกฏิสตสหสฺเส
 อาณา ปวตฺตติ, อตฺตโน สีกฺขาปทปญฺญตฺตียํ อตฺถิกโม นาม นตฺถิ, อญฺเณสฺ ปน
 อตฺถิ, กริสฺสามาหํ ปาฎิหาริยนฺ”ติ. ติตฺถิยา ตํ กถํ สุตฺวา “อิทานิมฺหา นฺญา, ^{๒๐๑๒} สมณน
 กิร โคตเมน สาวกานญฺเณว สีกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, น อตฺตโน สยเมว กิร ปาฎิหาริยํ
 กตฺตุกาโม, กิณฺเณ โข กโรมา”ติ จินฺตยีสฺสุ. ราชสา สตฺถารํ ปุจฺฉิ “ภนฺเต กทา
 ปาฎิหาริยํ ^{๒๐๑๓} กริสฺสเถ”ติ. “อิโต จาตุมาสจฺเจยน ^{๒๐๑๔} อาสาฬหปุณฺณมาขํ ^{๒๐๑๕} มหาราชสา”ติ.
 “กตฺถ กริสฺสเถ ภนฺเต”ติ. “สาวตฺถึ นิสฺสาย มหาราชสา”ติ. “กสฺมา ปน สตฺถา เหวํ
 ทูรฺณจฺานํ ^{๒๐๑๖} อปทิสฺตี”ติ. ^{๒๐๑๗} “ยสฺมา ตํ สพฺพพุทฺธานํ มหาปาฎิหาริยกรณฺณจฺานํ, ^{๒๐๑๘} อปีจ
 มหาชนสฺส สนฺนิปาตตฺถายปี ทูรฺณจฺานเมว อปทิสฺตี. ^{๒๐๑๙} ติตฺถิยา ตํ กถํ สุตฺวา
 “อิโต จตฺนุนํ มาसानํ อจฺเจยน สมณโคตโม สาวตฺถึยํ ^{๒๐๒๐} ปาฎิหาริยํ กริสฺสตี, อิทานิ นํ
 อมฺฤจิตฺวา ว อญฺพนฺธิสฺสาม, มหาชนอ อมฺเห ทิสฺวา ‘กึ อิทฺนุ’ติ ปุจฺฉิสฺสตี, อถสฺส ว
 ขาม ‘มยํ ‘สมณน โคตเมน สทฺธิ ปาฎิหาริยํ กริสฺสามา”ติ วทฺมา, โส ปลายตี,
 มยมสฺส ปลายตี อทฺตวา อญฺพนฺธามา”ติ. สตฺถา ราชคฺเห ปิณฺฑทฺาย จริตฺวา นิกฺขมิ.
 ติตฺถิยาปีสฺส ปจฺจโต ว นิกฺขมิตฺวา ฆตฺตกิจฺจจฺานเน วสนฺตี. วสิตฺจฺานเน ปุณฺทิวเส ปาตฺราสํ
 กโรนฺตี. เต มนฺสุเสหิ “กิมิทฺนุ”ติ ปุจฺฉิตฺตา เหฏฺฐา วุตฺตนเยเนว ^{๒๐๒๑} อารโจะนฺตี.
 มหาชนปี ปาฎิหาริยํ ปสฺสิสฺสามา”ติ อญฺพนฺธิ. สตฺถา อญฺปุพฺเพน สาวตฺถึ ปาปุณฺนิ. ติตฺถิยาปี
 เตเน สทฺธิเยว คนฺตฺวา อฺปฺญาเก สมาทเปตฺวา สตสฺสสฺสํ ลภิตฺวา ขทฺิรตฺถมฺเภหิ ^{๒๐๒๒}

^{๒๐๑๑} ท. นตฺถิ.

^{๒๐๑๒} พ.ล.ท. นตฺถา. ร. นฺญา.

^{๒๐๑๓} พ.ล.ร.ท. ปาฎิหาริ.

^{๒๐๑๔} พ.ล.ร.ท. จตฺมาสจฺเจยน.

^{๒๐๑๕} ท.ล.ร. อาสาฬหปุณฺณมาขํ.

^{๒๐๑๖} พ.ร. ทูรฺณจฺานํ. ล.ท. ทูรฺณจฺานํ.

^{๒๐๑๗} พ.ล.ร.ท. อปทิสฺสตี.

^{๒๐๑๘} พ.ร.ล.ท. ปาฎิหาริยํ กรณฺณจฺานํ.

^{๒๐๑๙} พ.ร. ทูรฺณจฺานเมว. ล.ท. ทูรฺณจฺานเมว. พ.ท.ล. อปทิสฺสตี. ร. อปทิสฺสตี.

^{๒๐๒๐} ล. สาวตฺถึยํ.

^{๒๐๒๑} พ.ล.ร.ท. จินฺติตนเยเนว.

^{๒๐๒๒} พ.ล.ร.ท. ขทฺิรตฺถมฺเภหิ.

มณฑปปี การเวตวา นี้รูปปเลหิ ฉาหาเปตวา “อิธ ปาฏิหาริย์ กริสุสามา”ติ นิสีที่สุ. อถ ราชา
 ปเสนทิกอสโล^{๒๐๒๓} สตุถาริ อุปสงกมิตวา “ภนุเต ติตุติเยหิ มณฑปปี การิโต, อหิปี
 ตุมหากิ มณฑปปี การเมหิ”ติ. “อลิ มหาราช, อตุติ มยหิ มณฑปปีการโก”ติ.^{๒๐๒๔} “ภนุเต ม
 จเปตวา โก อญโธ กาคุ สกขิสสุตี”ติ. “สกโก เทวราชา มหาราช”ติ. “กหิ ปน ภนุเต
 ปาฏิหาริย์ กริสุสตา”ติ. “คณฐามุพรุกขมุเล มหาราช”ติ. ติตุติยา “อมุพรุกขมุเล กิ
 ปาฏิหาริย์ กริสุสตี”ติ สตุตวา อตุตโน อุปญจกานิ อาริเจตวา โยชนพุนุตเร จาเน^{๒๐๒๕} อนุ
 ตมโส ตททฐาตีปี อมุปโปตकि อุปปฏาเปตวา อรญญเอ ชิปาเปสิ. สตุถา
 อาสาพหุณณมีทิวเส อนุโตนคริ ปาวิสิ. รญโธ^{๒๐๒๖} อญยานปาโล คณฐอนาม เอกิ
 ปิงคกิกิปีลิกเกหิ^{๒๐๒๗} กตปตตปญุสสุ อนุตเร มหนตัม อมุปปกุकि ทิสฺวา ตสุส
 คนุทธลโณณ สมุปตनुเต^{๒๐๒๘} วายเส ปลาเปตวา รญโธ อตุถาย อาทาย คจจनुโต
 อนุตรามคฺเค สตุถาริ ทิสฺวา จินุเตสิ “ราชา อิมิ อมุปิ ขาทิตฺวา มยหิ อญุจ วา โสพิส
 วา กหาปเน^{๒๐๒๙} ทเทยฺย, ตัม เม เอกสมิ อตุตภาเว ชีวิตตุตติยา นาลิ, สเจ ปนาหิ สตุถ
 อิมิ ทสุสามิ, อปริยनुตัม เม กาลิ นิตาวหิ ภวิสฺตี”ติ. โส ตัม อมุปิ สตุถ อุปนาเมสิ.

สตุถา อานนทเถริ โอลิเกสิ. อถสุส เถโร จาตุมหาราชทตุติย^{๒๐๓๐} ปตตุต
 นีหริตฺวา หตุเถ จเปสิ. สตุถา ปตตุต อุปนาเมตฺวา อมุปิ ปฏิกุคเหตุวา ตตุเถว
 นิสิตนาการิ^{๒๐๓๑} ทสุเสสิ. เถโร จิวริ ปญญาเปตฺวา อทาสิ. อถสุส ตสมิ นิสินุสสุ
 เถโร ปานี^{๒๐๓๒} ปริสฺสาเวตฺวา^{๒๐๓๓} ตัม อมุปปกุकि มทฺทิตฺวา ปานकि^{๒๐๓๔} กตฺวา อทาสิ. สตุ

^{๒๐๒๓} พ.ล.ร.ท. ปเสนทิกอสโล.

^{๒๐๒๔} พ.ล.ร.ท. มณฑปปี การโกติ.

^{๒๐๒๕} พ.ล.ท. โยชนญานพุนุตเร. ร. โยชนคฺดานพุนุตเร.

^{๒๐๒๖} พ.ล.ท. รญญ.

^{๒๐๒๗} พ.ล.ร.ท. ปิงคกิกิปีลิกเกหิ.

^{๒๐๒๘} พ.ล.ร.ท. สิปคเต.

^{๒๐๒๙} พ.ล.ร.ท. กหาปเนน.

^{๒๐๓๐} พ.ล.ร.ท. มหาราชทตุติย.

^{๒๐๓๑} พ.ล.ร.ท. นิสิตนาการิ.

^{๒๐๓๒} พ.ล.ท. ปานิชิ. ร. ปานิชิ.

^{๒๐๓๓} พ.ล.ร.ท. ปริสฺสาเวตฺวา.

^{๒๐๓๔} พ.ล.ร.ท. ปานकि.

๑. อมฺพปานกั ปิวิตฺวา คณฺหํ อห “อิมํ อมฺพภูจฺจํ อีเชว ปัสฺสุ วิญฺหิตฺวา โรเปหิ”ติ. โส
 ตถา อกาสิ. สตุถา ตสฺส อฺปฺริ หตุเถ โหวิ. หตุเถ โหวิทฺมตฺเตยฺว นงฺคสฺสีสมตฺต-
 ขนฺโธ หตุวา อนุปฺพุเพน^{๒๐๓๕} ปณฺณาสหตุโธ อมฺพรฺกฺโข อญฺจสฺสุ ทิสาสฺสุ เอเกกา อฺทฺธํ
 เอกาติ ปญฺจ^{๒๐๓๖} มหาสาขา ปณฺณาสปณฺณาสหตุถา ว อหฺสฺสุ. โส ตาวเทว ปุปฺผผล-
 สมฺปนฺโน หตุวา เอกสฺมี จาเน ปฺริปกฺกอมฺพปฺนิฏฺฐโร อโหสิ. ปจฺจโต อาคจฺจนฺตฺวา
 ภิกฺขุ อมฺพปฺกฺกานิ ขาทฺนฺตฺวาเยว อาคมีสฺสุ. ราชา “เอวฺรฺโป กิร อมฺพรฺกฺโข อญฺจิตฺ”ติ
 สุตฺวา “มา นํ โกจิ ฉินฺหิ”ติ อารกฺขํ จเปสิ. โส ปน คณฺเฑน โรปิตตฺวา
 “คณฺทามฺพรฺกฺโข”เตว ปณฺณายิ. ชุตฺตกาปิ^{๒๐๓๗} อมฺพปฺกฺกานิ ขาทิตฺวา “อเว ทฺวญฺจติตฺถิยา
 ‘สมฺณเฑ โคตโม คณฺทามฺพรฺกฺขมฺมุเล ปาฏิหาริยํ กิรฺสฺสตี”ติ ตฺมฺเหหิ โยชนพฺภนฺตฺเร
 ตทหฺซาตา อมฺพปฺกฺกา อฺปฺปาฎาปิตา^{๒๐๓๘} คณฺทามฺโพ นาม อยฺนฺ”ติ วตฺวา เต
 อฺจฺฉินฺจอมฺพภูจฺจิ^{๒๐๓๙} ปหฺริสฺสุ. สกฺโก วาตฺวลาหกเทวปฺตฺตํ^{๒๐๔๐} อาณาเปสิ “ติตฺถิยานํ
 มณฺฑปํ วาเตหิ อฺปฺปาฎตฺวา อุกฺกรณฺมิมิ ขิปาเปหิ”ติ.^{๒๐๔๑} โส ตถา อกาสิ.
 สฺวริยเทวปฺตฺตํ^{๒๐๔๒} อาณาเปสิ “สฺวริยมณฺฑลํ นิคฺคณฺหนฺโต ตาเปหิ”ติ.^{๒๐๔๓} โส ตถา
 อกาสิ. ปฺน วาตฺวลาหกํ^{๒๐๔๔} อาณาเปสิ “วาตมณฺฑลํ อญฺจฺจาเปนฺโต”ติ.^{๒๐๔๕} ยานํ”ติ. โส ตถา
 กโรนฺโต ติตฺถิยานํ ปคฺขมฺริตเสทสฺริเร รชวญฺจิโย^{๒๐๔๖} โอฺกิริ. เต ตามฺพววมฺมิทฺสทิสา^{๒๐๔๗} อหฺสฺสุ
 ๒. วสฺสวลาหกํปี อาณาเปสิ “มหนฺตานิ มหนฺตานิ วิญฺญฺนิ ปาเตหิ”ติ. โส ตถา อกาสิ. ๑๑

^{๒๐๓๕} พ.ล.ร.ท. อุพเพเชน.

^{๒๐๓๖} พ.ล.ร.ท. ปญจมคฺตา.

^{๒๐๓๗} พ.ล.ท. ชุตฺตกาปิ. ร. ชุตฺตกาปิ.

^{๒๐๓๘} พ.ล.ร.ท. อฺปฺปาฎาปิตา.

^{๒๐๓๙} พ.ล.ร.ท. อฺจฺฉินฺจอมฺพภูจฺจิ.

^{๒๐๔๐} พ.ล.ร.ท. วาตฺวลาหกเทวปฺตฺตํ.

^{๒๐๔๑} พ.ล.ร.ท. อุกฺกรณฺมิมิ ขิปาเปหิ.

^{๒๐๔๒} พ.ล.ร.ท. สฺวริยเทวปฺตฺตํ.

^{๒๐๔๓} พ.ล.ร.ท. คานาเปหิ.

^{๒๐๔๔} พ.ล.ร.ท. วาตฺวลาหกํ.

^{๒๐๔๕} พ.ล.ร.ท. อญฺจฺจาเปนฺโต.

^{๒๐๔๖} พ.ล.ร.ท. ปคฺขมฺริตเสทสฺริเร รชวญฺจิยา.

^{๒๐๔๗} พ.ล.ร.ท. ตมฺพววมฺมิทฺสทิสา.

เนลล์ กาโย กพรคาวิสทิส^{๒๐๔๘} อโหสิ. เต นิคคณฺฐา^{๒๐๔๙} หุตฺวา สมมุข-
สมมุขภูจฺจฺยานเยว^{๒๐๕๐} ปลายีสุ. เหวํ ปลายนฺเตสุ ปุรณกสฺสปสฺส อุปฺภูจฺจโก เอโก
กกุสโก^{๒๐๕๑} “อิทานิ เม อญฺยานํ ปาฏิหาริยกรรมเวลา คนฺตฺวา ตํ ปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสสามี”ติ
โคณเ วิสฺสชฺเชตฺวา^{๒๐๕๒} ปาโต ว อภตํ ยาคุกฺกุญฺญเจว โยตฺตณฺจ^{๒๐๕๓} คเหตุวฺวา อาคจฺจนฺโต
ปุรณํ ตถา ปลายนฺตํ ทิสฺวา “ภนฺเต อหํ ‘อญฺยานํ ปาฏิหาริยํ ปสฺสิสฺสสามี’ติ อาคจฺจามิ,
ตฺมฺเห กหํ คจฺจถา”ติ. “กินฺเต ปาฏิหาริเยน, อิมํ เม กฺกุญฺญจ โยตฺตณฺจ เทหิ”ติ. โส เตน
ทินฺนํ กฺกุญฺญจ โยตฺตณฺจ อาทาย นทีตีริ^{๒๐๕๔} คนฺตฺวา กฺุญฺญ^{๒๐๕๕} โยตฺเตน อตฺตโน คีวํ
พนฺธิตฺวา รหเท ปติตฺวา อุทกปฺพุพฺพะเก^{๒๐๕๖} อุจฺจฺยาเปนฺโต กาลํ กตฺวา อวิจิมฺหิ
นิพฺพตฺติ. สตฺถา สนนฺปิตีตาย ฉตฺตีสโยชฺนาย ปริสําย วฑฺฒมานกจฺจายาย “อิทานิ
ปาฏิหาริยกรรมเวลา”ติ คนฺตฺกฺุญฺโต นิภฺขมิตฺวา ปมฺเช อญฺจาสี.

อถ นํ ฆรณิ^{๒๐๕๗} นาม นนฺทมาตา เอกา อนาคามิอุปาสิกา อุปสงฺกมิตฺวา
“ภนฺเต มาทิสาย ธีตริ^{๒๐๕๘} วิชฺชฺมานาย ตฺมฺหากํ กิลมนฺกิจฺจํ นตฺถิ, อหํ ปาฏิหาริยํ
กริสฺสสามี”ติ อาห. “กถํ กริสฺสสิ ฆรณิ”ติ. “ภนฺเต เอกสฺมี จกฺกวาพคฺพฺเภา มหาปจฺวี
อุทกํ กตฺวา อุทกสฺกฺุณิกา^{๒๐๕๙} วิย นิมุชฺชิตฺวา ปาจันจกฺกวาพมฺขวญฺญิยํ ทสฺเสสฺสสามิ, ตถา
ปจฺจิมิ ๕เปฯ ตถา อุตฺตร ๕เปฯ ตถา ทกฺขินจกฺกวาพมฺขวญฺญิยํ ตถา มชฺชฺเฆ, อถ
มหาชฺชา มํ ทิสฺวา, ‘กา เอสา’ติ วุตฺเต วกฺขนฺติ ‘ฆรณิ นามเสสา, อญํ ตาว (^{๒๐๖๐})

^{๒๐๔๘} พ.ร.ล.ท. กพรคาวิสทิสโต.

^{๒๐๔๙} พ.ล. นิคคณฺฐา. ร.ท. นิคคณา.

^{๒๐๕๐} พ.ล.ร.ท. สมมุขสมมุขภูจฺจฺยานเยว.

^{๒๐๕๑} พ.ล.ร.ท. กกุสโก.

^{๒๐๕๒} พ.ล.ร.ท. วิสชชฺเชตฺวา.

^{๒๐๕๓} พ. โยตฺตกตฺตณฺจ. ร.ล.ท. โยตฺตกตฺตณฺจ.

^{๒๐๕๔} พ.ล.ร.ท. นทีตีริ.

^{๒๐๕๕} พ.ล.ร.ท. กฺกุญฺญจ.

^{๒๐๕๖} พ.ล.ร.ท. อุทกปฺพุพฺพะเก.

^{๒๐๕๗} ล.ท. ฆรณิ.

^{๒๐๕๘} พ.ล.ท. ธีตริ. ร. ธีตริ.

^{๒๐๕๙} พ.ล.ร.ท. อุทก สกฺุณิกา.

^{๒๐๖๐} พ.ล.ร.ท. เอวฺวโป.

เอภิสฺสา อิตฺติยา อานุกาโว, พุฑฺธานํ อานุกาโว ปน กีทิสฺ^{๒๐๖๑} ภวิสฺสตีติ เหวํ ติตฺติยา
 ตุมฺเห อทิสฺวา ว ปลายิสฺสนฺตีติ. อถ นํ สตุถา “ชานามิ เต ชฺรณิ เหวรูปํ ปาฏิหาริยํ กาคุ
 สมตฺถภาวํ, น ปนายํ ตวตฺถาย พฺทฺโร^{๒๐๖๒} มาลาปุฏฺโถติ^{๒๐๖๓} วตฺวา ปฏิทฺธิปิ. สว “น เม
 สตุถา อนฺชานาติ, อทฺธา มยา อุตฺตริตฺโร ปาฏิหาริยํ กาคุ สมตฺถโต อญฺโถ อตฺถี”ติ เอ
 กมนฺตํ อญฺจาสิ. สตุถาปิ “เอวเมว เตสํ คฺุณฺ ปากญฺ ภวิสฺสตี”ติ จินฺเตตฺวา “เอวํ
 อตฺถีสโยชฺนาย ปริสาย มชฺเฒ สีนฺหาทํ นทิสฺสนฺตี”ติ มญฺญมาโน อปเรปิ ปุจฺฉิ “ตุมฺเห
 กถํ ปาฏิหาริยํ ภวิสฺสตา”ติ. เต “เอวญฺจ เอวญฺจ ภวิสฺสาม ภาเน”ติ สตุถุ ปฺรโต จิตฺวา
 สีนฺหาทํ นทิสฺ. เตสฺ กิร จุลฺลอนาถปิณฺฑิกโก^{๒๐๖๔} “มาทิสฺเ อนาคามิอุปาสเก ปฺตฺเต
 วิชฺชมาเน สตุถุ กิลมนฺกิจจํ นตฺถี”ติ จินฺเตตฺวา “อหํ ภาเน ปาฏิหาริยํ ภวิสฺสามี”ติ
 วตฺวา “กถํ ภวิสฺสตี”ติ ปุจฺฉิ อห “อหํ ภาเน ทฺวาทสโยชฺนิกํ พฺรหฺมตฺตภาวํ
 นิมฺมิตฺวา^{๒๐๖๕} อิมิสฺสา ปริสาย มชฺเฒ มหาเมชฺ-คชฺชิตฺสทิสฺเนน สทฺเทน พฺรหฺมอปปฺไปจฺนํ
 นาม อปปฺไปเสสฺสามิ,^{๒๐๖๖} มหาชฺนา กีสฺทฺโท นาเมสฺ”ติ ปุจฺฉิตฺวา จุลฺลอนาถปิณฺฑิกสฺ
 กิร พฺรหฺมอปปฺไปจฺนสฺทฺโท^{๒๐๖๗} นามาติ วกฺชนฺติ, ติตฺติยา ‘คหปตฺติกสฺส ตาว เอโส
 อานุกาโว, กีทิสฺ พุฑฺธานุกาโว ภวิสฺสตีติ ตุมฺเห อทิสฺวา ปลายิสฺสนฺตี”ติ. สตุถา
 “ชานามิ เต อหํ เหวํ อานุกาเว”ติ ตสฺสาปิ ตเถว วตฺวา ปาฏิหาริยกรณํ นานฺชานิ.
 อเถกา ปฏฺิสฺมฺภิทฺปตฺตา สตุตฺวสฺสิกา วีรสามเณรี^{๒๐๖๘} นาม สตุถารํ วนฺทิตฺวา อห^{๒๐๖๙}
 ภาเน ปาฏิหาริยํ ภวิสฺสามี”ติ อห. “กถํ ภวิสฺสตี วีเร”ติ. “ภาเน สินฺรฺุญจ
 จกฺกวาพฺพพฺตญฺจ หิมวฺนฺตญฺจ อหริตฺวา อิมสฺมี จาเน ปฏิปาฏิยา จเปตฺวา หัสฺสกฺุณฺ
 วิย ตโต ตโต นิกฺขมิตฺวา อสชฺชมานา คมิสฺสามิ, มหาชฺโน มํ ทิสฺวา ‘กา เอสา”ติ
 ปุจฺฉิตฺวา ‘วีรสามเณรี”ติ วกฺชติ, ติตฺติยา ‘สตุตฺวสฺสิกา ตาว สามเณรียา อยมาณุกาโว,

^{๒๐๖๑} พ.ล.ร.ท. กิเมวรูป.

^{๒๐๖๒} พ.ล.ร.ท. พนฺโร.

^{๒๐๖๓} พ.ล.ร.ท. มาลาปุชฺติ.

^{๒๐๖๔} พ.ล.ร.ท. จุลฺลอนาถปิณฺฑิกโก.

^{๒๐๖๕} พ.ล.ร.ท. นิมฺมิตฺวา.

^{๒๐๖๖} พ.ล.ร.ท. พฺรหฺมอปปฺไปจฺนนาม อปปฺไปเสสฺสามิ.

^{๒๐๖๗} พ.ล.ร.ท. พฺรหฺมอปปฺไปจฺนสฺทฺโท.

^{๒๐๖๘} พ. วีรสามเณรี. ล. ธีรสามเณรี. ร. วีรสามเณรี. ท. จิรสามเณรี.

^{๒๐๖๙} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

พทุธานูภาโว กัทธิโส ภวิสฺสตีติ ตุมฺเห อทิสฺสวาว ปลาณิสฺสนตีติ. อิตฺ ปริ อเวฐูปานิ วจ
 นานิ วุตตานุสาเรเนว เวทิตพฺพานิ. ตสฺสาปิ ภควา “ชานามิ เต อานูภาวนุ”ติ วตฺวา
 ปาฏิหาริยกรณํ นานุชานิ. อเถโก ปฏิสฺมกฺกิตฺตปฺตโตชีณาสโว จฺนุทสามเณโร นาม
 ชาติยา สตฺตวสฺสโส สตฺตาริ วนฺทิตฺวา “อหิ ฆนฺเต ปาฏิหาริยํ กริสฺสामी”ติ วตฺวา “กถํ
 กริสฺสสี”ติ ปุณฺโณ อห “อหิ ฆนฺเต ชมฺพทีปสฺส ธชฺชุตฺ^{๒๐๗๐} มหาชมฺพุกฺขํ ชนฺธ^{๒๐๗๑} คเหตุ
 วา จาเลตฺวา มหาชมฺพุผลานิ^{๒๐๗๒} อหริตฺวา อิมํ ปริสํ ชาทาเปสฺสामी,
 ปาริฉตฺตกฺกุสฺमानิ จ อหริตฺวา ตุมฺเห วนฺทิสฺสामी”ติ. สตฺถา “ชานามิ เต อานูภาวนุ”ติ
 ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺกขิปี. ธถ อุลลวณฺณมาเถริ สตฺตาริ วนฺทิตฺวา “อหิ ฆนฺเต
 ปาฏิหาริยํ กริสฺสामी”ติ วตฺวา “กถํ กริสฺสสี”ติ ปุณฺโณ อห “อหิ ฆนฺเต สมฺนฺดา
 ทฺวาทสโยชนํ ปริสํ ทสฺเสตฺวา อวณฺณโต ฉตฺตีสโยชนาย ปริสาย ปริวฺโต^{๒๐๗๓}
 จกฺกวดฺติราชา หุตฺวา อาคนฺตฺวา ตุมฺเห วนฺทิสฺสामी”ติ. สตฺถา “ชานามิ เต อานูภาวนุ”ติ
 ตสฺสาปิ ปาฏิหาริยกรณํ ปฏิกฺกขิปี. ธถ มหาโมคฺคฺคฺลฺลานตฺเถโร ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา “อหิ ฆนฺ
 เต ปาฏิหาริยํ กริสฺสामी”ติ วตฺวา “กถํ กริสฺสสี”ติ ปุณฺโณ อห “อหิ ฆนฺเต
 สีนฺรฺูปพฺพตฺราชนํ ทนฺตฺนฺตเร จเปตฺวา สาสปวีชนํ วย นํ ชาทิสฺสामी”ติ. “อณฺถํ กิ
 กริสฺสสี”ติ. “อิมํ มหาปจฺวี กฺกุสฺสวรกํ วย สํเวลฺลิตฺวา^{๒๐๗๔} ปาทงฺคฺคฺลนฺตเร ปกฺกขิสฺสामी”ติ. “อ
 ณฺถํ กิ กริสฺสสี”ติ. “มหาปจฺวี กฺกุลาลจกฺกํ วย ปริวตฺเตตฺวา มหาชนํ ปจฺโวชนํ^{๒๐๗๕}
 ชาทาเปสฺสामी”ติ. “อณฺถํ กิ กริสฺสสี”ติ. “วามหตฺเถ ปจฺวี กตฺวา อิเม สตฺเต
 ทกฺกขิณฺหตฺเถน^{๒๐๗๖} อณฺถสฺมี ทีเป จเปสฺสामी”ติ. “อณฺถํ กิ กริสฺสสี”ติ. “สีเนรฺุ
 ฉตฺตทณฺฑ^{๒๐๗๗} กตฺวา มหาปจฺวี อุกฺกขิปีตฺวา ตสฺสฺสปริ จเปตฺวา ฉตฺตทตฺถิโก ภิกฺขุ วย
 เอกทฺเถนาทาย อากาเส จงฺกมิสฺสामी”ติ. สตฺถา “ชานามิ เต อานูภาวนุ”ติ ตสฺสาปิ

^{๒๐๗๐} พ.ล.ท. ธชฺชุตฺ. ร. ธชฺชุตฺ.

^{๒๐๗๑} พ.ล.ร.ท. มหาชมฺพุกฺกขณฺธ.

^{๒๐๗๒} พ.ร.ท. มหาชมฺพุผลานิ. ล. มหาชมฺพุผลานิ.

^{๒๐๗๓} พ.ร.ท. ปริวฺโต. ล. ปริวฺโต.

^{๒๐๗๔} พ.ร.ล.ท. สํเวตฺวา.

^{๒๐๗๕} ล.ร.ท. ปถโวชนํ. พ. ปจฺโวชนํ

^{๒๐๗๖} พ.ล.ร.ท. นตฺถิ.

^{๒๐๗๗} พ.ล.ร.ท. สีนฺรฺุฉตฺตทณฺฑ.

ปาฏิหาริยกรณํ นานุชานิ. เอวํ เยภุญเยน^{๒๐๗๘} อสีติมหาเถรา ยาจัสสุ. สพุเพ เต ภควา
 ปฏิกุชิปีตวา สยเมว ติตฺติเย ทมนตุถํ ปาฏิหาริยํ กตตุกาโม^{๒๐๗๙} ปุพฺพาปฺรายนํ
 ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬิวิสุจํ สีนฺรทสฺสทสฺสจกฺกวาฬิวิสุจํ สีนฺรทสฺสทสฺสทกฺกญจนณฺมกํ
 ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬิสมุทฺทสมุจฺจิตฺรตฺตนาถกาสณฺจจจิตํ ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬิตาราคณฺตารกํ
 ทสฺสทสฺสจกฺกวาฬิฉนฺทิมสุริยชฺลนฺตทํปํ รัตนจกฺกมํ มาเปตฺวา ตโต อภินฺนุณาปาทกํ
 จตฺตตฺตชฺฌมานํ สฺมาปชฺชิตฺวา ปจฺจวิกฺกสิณฺนปฺริกมฺมกฺรณฺน อากาเส จตฺวา ปฺราปฺริ จกฺกมฺติ.
 สยํปี^{๒๐๘๐} ภควา จกฺกมฺติ, นิมนฺตพฺพุโห ติฏฺฐจฺติ. สยํปี ภควา ปญฺหํ ปุจฺจติ,
 นิมนฺตพฺพุโห ปญฺหํ วิสขุเชสิ. สยํปี ภควา ติฏฺฐจฺติ, นิมนฺตพฺพุโห เสยฺยํ กปฺเปสิ. สยํปี
 ภควา จนฺทิมสุริเย^{๒๐๘๑} ปฺรามสฺติ, นิมนฺตตฺตพฺพุโห ธมฺมํ เทเสติ. เอวํ ภควา อเนกวิธํ
 อิทฺธิวิกุพฺพนํ กตฺวา ตโต ยมกอคฺคิสิสฺสิลปวตฺตนํ กตตุกาโม^{๒๐๘๒} อากาเสยฺว จตฺวา เตโช
 กสิณํ สฺมาปชฺชิตฺวา เตโชกสิณฺนโต อุกฺกจฺหิตฺวา อวํปอกสิณํ สฺมาปชฺชิตฺวา. *อุปฺริมกายนฺโต
 อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, เภจฺจิมกายนฺโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. เภจฺจิมกายนฺโต อคฺคิกฺขนฺโห
 ปวตฺตติ, อุปฺริมกายนฺโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. ปุรตฺถิมกายนฺโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ,
 ปจฺจิมกายนฺโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. ปจฺจิมกายนฺโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ปุรตฺถิมกายนฺโต อุกฺก
 จฺหารา ปวตฺตติ. ทกฺกชฺฌนฺนอฺกชฺชิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามอฺกชฺชิตฺวา อุกฺกจฺหารา
 ปวตฺตติ. วามอฺกชฺชิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺกชฺฌนฺนอฺกชฺชิตฺวา อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ.
 ทกฺกชฺฌนฺนอฺกชฺชิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามอฺกชฺชิตฺวา อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ.
 วามอฺกชฺชิตฺวา อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺกชฺฌนฺนอฺกชฺชิตฺวา อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. ทกฺกชฺฌน-นา
 สิกาสฺตโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามนําสิกาสฺตโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ.
 วามนําสิกาสฺตโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺกชฺฌนําสิกาสฺตโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ.
 ทกฺกชฺฌนํอํสฺสญฺญโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามอํสฺสญฺญโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. วามอํสฺสญฺญโต
 อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺกชฺฌนํอํสฺสญฺญโต อุกฺกจฺหารา ปวตฺตติ. ทกฺกชฺฌนฺนอํสฺสญฺญโต อคฺคิกฺขนฺโห

^{๒๐๗๘} พ. เภญญเณน. ร.ล.ท. เภญญเณน.

^{๒๐๗๙} พ.ล.ร.ท. กาทูกาโม.

^{๒๐๘๐} ร. สยํ.

^{๒๐๘๑} พ.ล.ร.ท. จนฺทิมสุริเย.

^{๒๐๘๒} พ.ล.ร.ท. กาทูกาโม.

* พ. ปฎิ. ๓๑/๑๑๖/๑๒๘-๑๒๙.

ปวตฺตติ, วามหตฺถโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. วามหตฺถโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺขินฺนหตฺถโต
 อุกฺกธารว ปวตฺตติ. ทกฺขินฺนปฺสฺสโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามปฺสฺสโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ.
 วามปฺสฺสโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, ทกฺขินฺนปฺสฺสโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. ทกฺขินฺนปาทโต
 อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, วามปาทโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. วามปาทโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ,
 ทกฺขินฺนปาทโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. อํคฺคฺลํงคฺคฺเลหิ อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, อํคฺคฺลนฺตริกาหิ
 อุกฺกธารว ปวตฺตติ. อํคฺคฺลนฺตริกาหิ อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, อํคฺคฺลํงคฺคฺเลหิ อุกฺกธารว ปวตฺตติ.
 เอเกกฺกโลมโต อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, เอเกกฺกโลมโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. โลมกฺกูปโต
 อคฺคิกฺขนฺโห ปวตฺตติ, โลมกฺกูปโต อุกฺกธารว ปวตฺตติ. อุกฺกธารว อสมฺมิสฺสโต อคฺคิกฺขนฺโห
 ปวตฺตติ. ตถา อุกฺกธารว อคฺคิกฺขนฺเณ. ชลิตฺตอคฺคิ ชลํ น ทหติ. ชลํปิ ชลิตฺตอคฺคิ น
 นิพฺพายติ. อุกฺกํ ยาว พุรฺหมโลกา อคฺคฺจฺจฺนฺติ. เอวํ ภควา ทสฺสทสฺสจฺจฺกฺกวาฬฺมฺขวณฺณิโย
 โอบาเสนฺโต ปาฏิหิรียํ กโรติ.

ตสฺมี สฺพเพ เทวสํฆา^{๒๐๘๓} มหิทธิกา มหानุภาวา ภควโต ปาฏิหาริย^{๒๐๘๔}
 ทสฺสนตฺถาย ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน^{๒๐๘๕} อาทาย สฺนฺนปิตีสุ. ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน^{๒๐๘๕} อาทาย สฺนฺนปิตีสุ. ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน^{๒๐๘๕}
 อาทาย สฺนฺนปิตีสุ. ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน^{๒๐๘๕} อาทาย สฺนฺนปิตีสุ. ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน^{๒๐๘๕} อาทาย สฺนฺนปิตีสุ.
 ฉชานมนฺตเร เทวา ติฏฺฐนฺติ. เทวานมนฺตเร นาคา ติฏฺฐนฺติ. นาคานมนฺตเร ยกฺขา
 ติฏฺฐนฺติ.^{๒๐๘๖} ยกฺขานมนฺตเร เวณฺเตยฺยา ติฏฺฐนฺติ. เวณฺเตยฺยานํ อนฺตเร คนฺธพฺพา
 ติฏฺฐนฺติ. คนฺธพฺพานมนฺตเร มนุสฺสา ติฏฺฐนฺติ. มนุสฺसानมนฺตเร จ มเสกฺขา สกฺกาทโย
 เทวา ติฏฺฐนฺติ.

ตทา นิพฺพายนฺติ นรยคฺคิชาลา. ภิชฺชนฺติ โลกมฺภิโย. ฉิชฺชนฺติ จ
 กาทฺสฺตฺตานิ. สฺสฺสนฺติ ชารนฺทโย. วิกิรินฺตา^{๒๐๘๗} อํคฺคฺรปพฺพตา ปาเตนฺติ จ
 สิมฺพลารุกฺขา.^{๒๐๘๘} โลกนฺตเร นรโย ปริปฺปณฺณอโลโก. สมนฺโตภาสา สพฺพทิสฺสา
 ปญฺญาณนฺติ ทิวานกฺขตฺตคณฺนา. วิโรจติ จนฺโท สิตฺตกิริณาทิจฺโจ.^{๒๐๘๙} ปสฺสนฺติ จ อนฺธา.

^{๒๐๘๓} ร. เทวสํฆา.

^{๒๐๘๔} พ.ล.ร.ท. ปาฏิหิรียํ.

^{๒๐๘๕} ล. ฉตฺตชฺชปฺภากาทีน.

^{๒๐๘๖} ร.ล.ท. นตฺถิ.

^{๒๐๘๗} ร.ล.ท. วิกิรินฺตา.

^{๒๐๘๘} ร. สิมฺพลารุกฺขา.

^{๒๐๘๙} ร.ล.ท. สิตฺตกิริณาทิจฺโจ.

สุนนุติ ๑ พธิรา. ลปนุติ ๑ มุคา, คจฺจนุติ ๑ ปิจสฺสปิโน.^{๒๐๙๐} วุปสมนุติ ๑ รุชา.^{๒๐๙๑}
 วิโยคโสกา นุปฺปชฺชนุติ. สตุตฺตานํ ราโค ตํขณํ วิคโต. จตุปฺปตฺติ^{๒๐๙๒} วิคตา.^{๒๐๙๓}
 เมตฺตจิตฺตํ โหติ ปรี ปรเวรีสุ. ตสฺมี สมเย มหาปจวี อยทณฺฑเนน ปหตํ สตาลา วีย
 วิวราวสฺตํ วิวราวสฺสหฺสฺสํ วิวราวสฺตสฺสหฺสฺสํ วิมฺบฺยจฺมานา รวติ วิวรวติ นหติ วินหติ กมฺปติ
 สฺงกมฺปติ.^{๒๐๙๔} สฺงกมฺปิเต^{๒๐๙๕} ตสฺมี ธรณีตเล วิวิธฺปฺการจฺญจฺลมฺงฺกรตฺติมิจฺจฺคฺลวิจฺริต-

ภฺยฺยชฺชฺคฺนิวาสนสมฺภฺยโต มหาสาคโร สฺงฺขุภฺยิ.^{๒๐๙๖} สฺงฺขุภฺยิเต^{๒๐๙๗} ๑ รตนากเว
 สินฺนรฺพพฺตฺราราชา โอนมิ. โอนมิเต สินฺนรฺพพฺตฺราราเช สพฺเพ เทวา อินฺทุบุปฺมุชา นิรฺนฺตฺรํ สก
 การํ ปวตฺตยีสฺสุ. เอวํ ภควา อจฺฉริยพฺกฺตสฺสหฺสฺเสหิ สหฺฐี ยมกปาภฺยิหิริยํ กตฺวา เวหาสโต โอ
 รุพฺหิ^{๒๐๙๘} คณฺฐามฺพมฺหิรฺหฺคฺเค โยชนปฺปมาเณ ปฺลฺลฺงฺเกตฺสฺส ปฺรโต^{๒๐๙๙} ทฺวาทสโยชฺนาย ปรี
 สาย ตถา ทิกฺขิณโต ๑ ปจฺฉิมโต ๑ อุตฺตรโต จาติ อภฺยจฺตฺตาฬีสโยชฺนาย ปรีสาย มชฺ
 เณ ปฺรตฺถาภิมฺโข นิสฺสํทิตฺวา เตสํ เทวมฺนุสฺसानํ อาสฺยานุสยํ สพฺพญฺญตฺตญฺญาณ-
 วิโลจฺเนน^{๒๑๐๐} โอลเเกตฺวา เตสํ อญฺจวิภํ ฐมฺมํ เทเสสิ.

เทสฺนาปรีโยสฺาเน จตฺราสฺตียา โภภฺยิณํ ฐมฺมาภิสฺมโย อโหสิ. อถ เต ติตฺถิยา
 คณา ๑ สตุตฺตาโร สุวณฺณมฺโนสิลาตลวฺภูจิตฺสึหฺราชสฺส สหฺทสนฺตฺตาสา^{๒๑๐๑} วีย มิคคณา
 ปลาณนุติ.

ยมกปาภฺยิหิริยปรีวตฺโต นิภฺยิจโต.

^{๒๐๙๐} ร.ล.ท. ปิจสฺสปิโน.

^{๒๐๙๑} ร.ล. รุชฺชา.

^{๒๐๙๒} พ.ล.ร.ท. จตุปฺปตฺติ.

^{๒๐๙๓} ร. วิคโต.

^{๒๐๙๔} ร.ล.ท. สํกมฺปติ.

^{๒๐๙๕} ล.ร.ท. สํกมฺปิเต.

^{๒๐๙๖} ร.ท.ล. สํขุภฺยิ.

^{๒๐๙๗} ร.ล.ท. สํขุภฺยิเต

^{๒๐๙๘} ท.ล.ร. โอรุพฺห.

^{๒๐๙๙} ร. ปฺรโต.

^{๒๑๐๐} ล.ร.ท. สพฺพญฺญตฺตญฺญาณวิโลจฺเนน.

^{๒๑๐๑} ร.ล.ท. สหฺทสนฺตฺตาสา.

จตุตถโศก ปริจเฉท
นิกมกถา จ ปริกปฺปนถา

๔.๑ นิกมกถา:

อัย ปจรมสมุโพธิกถา ปณจวสุสสโต ปรี อัจริยานัน ปรมุปราย ภตา โหติ.
นวปุราทิสสมเย พุทฺธมามกา สิขกามา ตํ ปริยาปฺณีสฺส ชาเรสุ. ตสฺมา सा दत्तुं देसं
उत्तुमा होति मन्ोरमा. दाय ते ज गियोसो मत्तदाय दिसरेण ओवेज्जपसाथा โहनฺदि.
อิทานि सा สํวจฺจรสตาริกเทวสุสสสโต ปญฺติ อนุกฺกเมน ปวตฺตติ. อตีเต มูลไปญฺเจ
ตสฺสา นว ปริจฺเจทาเยว ओहोสิ.

ตโต ปรี सा वृत्तपुकारेण देसं पुत्थपसात् ओपฺปาเทติ. ตสฺสาตฺโถ
อนุपฺพุเพण อุปฺนิโต होति อุปฺสํหริโต. या तिपฺปิฏกपालิ जेव ओฏฺจกถा ज ओणुपकरणं ज
यत्तु यत्तु तिสุสนฺติ ตโต ตโต आनिโต उदुओ दत्तु लिजिโต होति संहริโต. सा อนุकฺกเมน
เตन उदुणेन परिपुณฺณา ओहोสิ. पुत्थपวत्तिया การณานิ อนุपฺพุเพण ปวตฺตีสฺส. อयฺชฺฌิมยสมเย
ตสฺสา สत्तฺตรส ปริจฺเจทา ओहे. ตโต ปรี रतनโกसिनुत्तरสมเย ตติโย ราชा जगिर्विगो
साสนुपฺตฺตมฺภิกโก चम्भिโก चम्मसฺสวนจฺจโน ปาลिया जेव ओฏฺจกถाय ज ओविप्लुลาสิ
ปจรมสมุโพธิกถं सोธาเปสิ. यथा पुत्थसाสนิกानं दत्तु मन्ोविเลखे नुपฺปชฺชิ दถा सो ตं
सोथाเปสิ. सा आयती सात्तुติกา होति ससारका महपฺผลा.

โย ज पुत्थसासเน जाननुदरेण महादेरोप्रमानुชिच्छिनโรसो महासमन्तरा-
थिनฺนาโม สทฺธมฺมสฺเสว โกวोโต ओกฺขรณญฺญ สมยญฺญ พุทฺธสฺสโต ราชวรมหาวิหารสุส
เชत्तฺพนวิมลमङ्कलारामसฺส อุปาธิการविहारथिपति ओहोสิ. सो पालिया पจรมสมุโพธิกถं रजि.
ตโต ज़ुत्तरी थयฺยภาสાય ปจรมสมุโพธิกถं रजि. ओदसฺส सा ओनकुम्भिका होति मन्ोहरा मत्तरा
ภาसासिสิญฺजा पालिविस्तारा. सरुपโต वृत्तपुकारेण पหुकुम्भिकाथिवसेन पजรมสมุโพธิ
पालिภาसाय सोचित्ता रजिता. तसฺमा सो सत्तुविทु होति. णाणญฺมियाเยव पणामकाถा जेव
निकमकाถा ज पालिजฺจนฺทลฺกฺखणेन तेन सोचित्ता रजिता. पालिภาसाय हि ज्ञนฺทลฺกฺखणनिपฺनुโ
सोथिโต होति. ये ज पुक्कला पालिภาสोत्ताโร सिขกामा ปญฺญาणेन तं परिยาपฺณีสฺस, ते
पालिภาसाय ज्ञनฺทลฺกฺखणं रजि वा निपฺनुชि वा सकुโกนฺदि. โย โกจิ ปน पालिภาसं
परियापुณฺदिवा दत्तु ओपฺगेतो होति, सो ओथिसं मत्तरं कन्ठं रजि वा निपฺनुชि वा न सकुโกति.

โส ปน ปาติภาสาย จนุทลกุขณ นินฺนุชฺชคุโณ โหติ. โส ยถา ปาติภาสาย จนุทลกุขณ
 ปพฺนุชฺช รจยิ ตถา ทยฺยภาสาย.

๔.๒ ปริกฺกปฺนภถา:

ตตฺถ วินยณฺ : ตตฺถ ตีสาย ปริกฺกเจเทสฺ โสชิตฺเตสฺ ปจฺมสมฺโพธิกถา
 วุตฺตปฺปการณ ปาริปุริ ปปฺโปติ. สเจ ปจฺมสมฺโพธิยา มุทฺทาปนํ สียา. สา วิชฺชาสตุเถ
 สาทฺถิกา ภเว สสารกา มหปฺผลา วุทฺถิวิรุฬฺหิเวปฺพลปฺปตฺตา. ตสฺสา จ ปวตฺตณฺ อนาคต
 ทยฺยภาสาย เจว นวกโวหารณ จ อตฺถหิตฺตฺสขาวหํ สียา. ตํ จ โสตฺถนํ สปฺปายํ โหติ.
 อิมฺสฺมี หิ โลกสนฺนิวาเส มนุสฺสา ปญฺญา ย อญฺญมญฺญสฺส อตฺถินฺนกา โหนฺตฺติ.

ภาคผนวก

ปฐมสมโพธิกถา (ความย่อ)

ปริจเฉทที่ ๑๖

อุรุเวลคมนปริวรรต

ออกพรรษาแรก พระพุทธองค์ได้เสด็จไปโปรดภิกษุวัคคีย์ ๓๐ คน ที่ตามหาหญิงบำเรอที่ลักขงไป พระองค์แสดงธรรมให้ฟังจนได้บรรลุเป็นโสดาบันเป็นต้น และทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา ได้ส่งไปประกาศพระศาสนาต่อไป

ส่วนพระองค์เสด็จต่อไปยังอุรุเวลาเสนานิคมได้โปรดชฎิล ๓ พี่น้องที่เป็นเจ้าลัทธิมิบริวารถึง ๑,๐๐๐ คน ได้แสดงฤทธิ์ต่างๆจนชฎิล ๓ พี่น้องพร้อมทั้งบริวารยอมขอบวชในสำนักของพระพุทธองค์

หลังจากนั้นทรงพากิษุ ๑๐๐๓ องค์ ไปยังกรุงราชคฤห์ประทับอยู่ที่ลัญจิวัน เพื่อแสดงปฎิญาที่ให้ไว้ต่อพระเจ้าพิมพิสาร พอพระเจ้าพิมพิสารทราบพร้อมกับพราหมณ์ ๑๒ นหุตพากันมาเฝ้าพระองค์ฯ ได้แสดงธรรมโปรด จบพระธรรมเทศนา พระเจ้าพิมพิสารกับบริวาร ๑๑ นหุตบรรลุเป็นโสดาบัน ส่วนอีก ๑ นหุตยอมรับนับถือพระรัตนตรัย หลังจากนั้นพระเจ้า พิมพิสารจึงทูลถึงความสมหวังที่ตั้งปรารถนาไว้ ๕ ข้อตั้งแต่ยังเด็กพร้อมแสดงตนเป็นอุบาสกนับถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ทูลกราบอาราธนาให้พระพุทธองค์ฉันภัตตาหารในวันรุ่งขึ้น กราบทูลลากลับไปยังพระราชวังของพระองค์.

ปริเฉทที่ ๑๗

อัครสาวกบรรพชาปริวรรต

พอรุ่งเช้า พระพุทธองค์เสด็จไปพระราชนิเวศน์ของพระเจ้าพิมพิสารพร้อมกับพระภิกษุสงฆ์เพื่อฉันภัตตาหาร เมื่อฉันภัตตาหารเสร็จแล้ว พระเจ้าพิมพิสารได้ทูลถวายพระเวฬุวันให้เป็นพุทธาวาส รุ่งเช้าต่อมา พระเจ้าพิมพิสารทูลถามถึงการได้ยินเสียงประหลาดรื่องอย่างน่ากลัว พระพุทธองค์ตรัสว่า นั่นเป็นเสียงเปรตที่เป็นญาติ ที่ต้องการส่วนบุญจึงขอให้พระเจ้าพิมพิสารทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลให้เปรตที่เป็นญาติเหล่านั้น พระเจ้าพิมพิสารทำบุญถวายภัตตาหารแล้ว อุทิศส่วนกุศลให้เปรตที่เป็นญาติ หลังจากนั้นพวกเปรตที่เป็นญาติก็สุขกายสบายใจ พระพุทธองค์ได้แสดงติโรกฐาสสูตรโปรดพระเจ้าพิมพิสาร

ที่กรุงราชคฤห์มีเด็กหนุ่มที่คงแก่เรียน ๒ คน คือ อุปติสสะ และ โกลิตะ ซึ่งเป็นเพื่อนรักกันมากเป็นศิษย์ของสัจจชัยปริพพาชก ทั้ง ๒ คนมีความต้องการจะแสวงหาโมกขธรรมจึงนัดหมายกันว่า ถ้าใครได้พบโมกขธรรมก่อนต้องกลับมาบอกกัน ทั้งคู่ก็ได้ออกเดินทางจากหมู่บ้านไป ต่อมาอุปติสสะได้ออกไปพบกับพระอัสสชิเถระเกิดความเลื่อมใสขอฟังธรรมจากท่านจนได้บรรลุเป็นโสดาบัน ขอลาพระอัสสชิเถระกลับมาบอกโมกขธรรมแก่โกลิตะ จนได้เป็นโสดาบันเช่นกัน ทั้ง ๒ คนจึงพากันกลับไปชวนอาจารย์ของตน คือ สัจจชัยปริพพาชก แต่ถูกปฏิเสธจากอาจารย์ จึงพากันไปเฝ้าพระพุทธองค์ได้ฟังธรรมทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา

อุปติสสะ ได้นามว่า สารีบุตร โกลิตะได้นามว่า โมคคัลลานะ โมคคัลลานะบวชได้ ๗ วัน บรรลุเป็นพระอรหันต์ ส่วนสารีบุตรบวชได้ ๑๕ วัน บรรลุเป็นพระอรหันต์

สารีบุตรได้เป็นอัครสาวกเบื้องขวา ส่วนโมคคัลลานะได้เป็นอัครสาวก เบื้องซ้าย ตามที่ตั้งความปรารถนาไว้ในอดีต.

ปริเฉทที่ ๑๘
กปิลวัตถुकมนปริวรรต

พระเจ้าสุทโธทนะได้ทราบข่าวว่าพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน จึงส่งอำมาตย์ไปทูลนิมนต์ถึง ๘ ครั้ง แต่ไม่มีใครกลับมาทูลแต่พระองค์เลย เพราะได้บวชกันทั้งหมด ครั้งสุดท้ายจึงส่งอำมาตย์กาฬทายีไปทูลนิมนต์ พอกาฬทายีได้ฟังธรรมแล้วทูลขอบวชในพระพุทธศาสนา ต่อมาได้ทูลนิมนต์พระพุทธองค์ตามคำขอร้องของพระเจ้าสุทโธทนะ เมื่อทราบว่าจะรับนิมนต์ พระกาฬทายีจึงเดินทางล่วงหน้าไปก่อนเพื่อทูลให้พระเจ้าสุทโธทนะทราบการเสด็จมาของพระพุทธองค์ เมื่อพระประยูรญาติได้ทราบข่าวก็พากันดีใจ และได้จัดนิโครธารามเป็นอารามที่ประทับของพระพุทธองค์พร้อมกับภิกษุสงฆ์ เมื่อพระพุทธองค์เห็นพวกเจ้าศากยะผู้ใหญ่ไม่แสดงอาการนอบน้อม จึงได้แสดงปาฏิหาริย์ให้เห็นเพื่อทำลายทิฏฐิของพระประยูรญาติทั้งหลาย และตรัสสั่งให้พระสารีบุตรแสดงเรื่องพุทธวงศ์แก่พระประยูรญาติเมื่อพระเจ้าสุทโธทนะเห็นปาฏิหาริย์จึงก้มกราบนมัสการ ๓ ครั้ง เมื่อพวกพระประยูรญาติเห็นดังนั้น จึงได้ก้มกราบนมัสการเช่นกัน ฝนโบกขรพรรษได้ตกลงมาในที่ประชุมซึ่งเป็นเรื่องอัศจรรย์มาก

พระพุทธองค์แสดงเวสสันดรชาดกโปรดพวกพระประยูรญาติ ซึ่งเรื่องในอดีตก็เป็นเช่นนี้เหมือนกัน พอรุ่งเช้าพระพุทธองค์พร้อมภิกษุสงฆ์ ๒ หมื่นได้เสด็จไปยังกรุงกบิลพัสดุ์ เพื่อปัญหาบาตตามพุทธประเพณี ทำให้ชาวเมืองเกิดความแตกตื่นกันทั่วไป.

ปริเฉทที่ ๑๕
พินพาพิลาปปริวรรต

พระนางพินพาทราบข่าวเรื่องการบิณฑบาตของพระองค์ จึงเกิดความเสียใจมากที่พระองค์ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับฐานะ และน้อยใจว่าตนเองมีบุญวาสนาน้อย จึงชวนราหุลกุมารไปแอบดูทางหน้าต่างและบอกว่า นั่นเป็นบิดาของเจ้า พระนางพินพาจึงนำความนี้เข้าไปกราบทูลพระเจ้าสุทโธทนะให้ทราบถึงการบิณฑบาตของพระพุทธองค์ พระเจ้าสุทโธทนะทราบความแล้วรีบเสด็จ ไปต่อว่าพระพุทธองค์ที่ทำให้เสียชื่อเสียงเหมือนเป็นคนยากจนไม่ใช่ประเพณีของสกุลวงศ์ พระพุทธองค์จึงตรัสตอบว่า การบิณฑบาตเป็นพุทธวงศ์ ไม่ใช่สกุลวงศ์

ต่อมา ได้แสดงธรรมโปรดพระเจ้าสุทโธทนะจนได้บรรลุเป็นโสดาบัน พระเจ้าสุทโธทนะ จึงรับบาตรทูลอาราธนาพระพุทธองค์พร้อมภิกษุสงฆ์ให้เข้าไปฉันในพระราชวังหลวง พระนางปชาบดีและเหล่านางพระประยูรญาติอื่นๆ ก็เข้าเฝ้ากราบนมัสการ

รุ่งเช้าที่ ๒ พระพุทธองค์พร้อมภิกษุสงฆ์เสด็จไปบิณฑบาตในพระราชวังอีก ได้แสดงธรรมโปรดพระนางปชาบดีจนได้บรรลุเป็นโสดาบัน และโปรดพระเจ้าสุทโธทนะจนได้บรรลุสกทาคามี

รุ่งเช้าที่ ๓ ได้เสด็จไปโปรดพระนางพินพาถึงที่ประทับ พระนางจุงราหุลกุมารมาเข้าเฝ้ากราบนมัสการ พระพุทธองค์ได้แสดงธรรมโปรดจนได้บรรลุเป็นโสดาบัน.

ปริเฉทที่ ๒๐

ศากยบรรพชาปริวรรต

รุ่งเช้าที่ ๔ พระพุทธองค์ได้เสด็จไปบิณฑบาตที่ปราสาทของเจ้าชายนันทะ ซึ่งเป็นวันมงคลสมรสของเจ้าชายนันทะ นันทกัศดาหารเสร็จแล้วส่งบาตรให้เจ้าชายนันทะตรัสมงคลกถา เสด็จกลับไปไม่รับบาตรจากเจ้าชายนันทะ พอถึงนิโครธารามโปรดประทานอุปสมบทแก่เจ้าชายนันทะ

วันที่ ๗ พระนางพิมพาสั่งให้ราหุลกุมารไปทูลขอพระราชทรัพย์กับพระพุทธองค์ พระองค์ ตรัสสั่งให้พระสารีบุตรเป็นพระอุปัชฌาย์บวชให้แก่ราหุลกุมาร ได้เป็นสามเณรรูปแรกในโลกในพระพุทธศาสนา พระเจ้าสุทโธทนะทราบข่าวการบวชของราหุลกุมารเสียใจมากจึงทูลขออนุญาตว่า ถ้าจะบวชให้ใครควรได้รับอนุญาตจากบิดามารดาก่อน พระพุทธองค์จึงทรงอนุญาตตามคำขอร้อง จึงเป็นมูลเหตุมาจนถึงปัจจุบันนี้

พระพุทธองค์ทูลลาพระเจ้าสุทโธทนะ พาพระนันทะและสามเณรราหุลกลับไปยังสี่สปาวัน ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีชาวเมืองสาวัตถี ได้เข้าเฝ้าถวายทานฟังธรรมจนบรรลुเป็นโสดาบัน กราบทูลให้พระพุทธองค์เสด็จไปเมืองสาวัตถี พอพระพุทธองค์เสด็จไปเมืองสาวัตถี ท่านอนาถบิณฑิกได้ถวายพระเชตะวันให้เป็นพระอารามอีก พระองค์ได้รับไว้เป็นอาวาสสำหรับพระสงฆ์

ต่อมา ประทับอยู่ที่อนุปิยัมพวันแคว้นมัลละ ศากยะ ๖ พระองค์ กับอุบาลีทูลขอบวช พอบวชแล้ว ศากยะ ทั้ง ๕ พระองค์กับอุบาลีได้บรรลुเป็นโสดาบัน ส่วนพระเทวทัตได้บรรลुเพียงจตุตถฌาน

ต่อมา ประทับอยู่ที่โฆสิตาราม เมืองโกมสัมพิ ชาวบ้านเลื่อมใสในมหาสาวกอื่นๆ ไม่ถามหาพระเทวทัตเลย จึงเกิดความน้อยใจได้ชักชวนพระเจ้าอชาตศัตรูให้ทำอนันตริยกรรมจนตัวเองเสื่อมจากฤทธิ์ และคิดจะปกครองคณะสงฆ์จึงรวบรวมสาวกประกาศทำสังฆเภท ต่อมาถูกลูกศิษย์ชื่อโกกาลิกเอาเข้ากระทู้หน้าอกอาพาธมา ๕ เดือน เกิดสำนึกผิดขอเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ ให้ลูกศิษย์นำไปถึงสระโบกขรณีใกล้ประตูพระเชตะวัน ถูกแผ่นดินสูบสิ้นใจไปเกิดในนรกอเวจี แต่ก่อนสิ้นใจได้เปล่งวาจาขอเอากระดูกกลางกายเป็นพุทธรูชาเป็นครั้งสุดท้าย.

ปริเฉทที่ ๒๑
เมตไตรยพยากรณ์ปริวรรต

อชิตราชกุมารเป็นโอรสของพระเจ้าอชาตศัตรูกับพระนางกาญจนาเทวี ได้ฟังพระธรรมเทศนาทูลลาพระราชบิดาขอบวชในพระพุทธศาสนา ได้ศึกษาพระพุทธพจน์จนแตกฉานอย่างถ่องแท้สั่งสอนแนะนำเพื่อนพรหมจารีและประชาชนได้

ครั้งหนึ่ง พระพุทธองค์ประทับอยู่ที่นิโครธาราม พระนางปชาบดีมีศรัทธาจะถวายผ้าสาฎก ๒ ผืนแก่พระองค์ๆ แนะนำให้ถวายแก่สงฆ์เป็นสังฆทานจะมีานิสงส์มาก เมื่อพระองค์ไม่รับผ้านั้น พระนางเสียใจมากเข้าไปหาพระอานนท์ทำให้ไปทูลให้พระองค์รับผ้านั้น พระองค์จึงแสดงทักษิณาวិภังคสูตรให้ฟัง พระนางได้สดับแล้วทรงดีใจมากจึงนำผ้านั้นไปถวายพระมหาสาวกองค์อื่นๆ แต่ไม่มีใครรับผ้าของพระนางจึงเกิดความเสียใจอีก

พระพุทธองค์เห็นดังนั้นสั่งให้พระอานนท์นำบาตรมาถวาย ได้โยนบาตรนั้นไปในอากาศ พระมหาสาวกองค์อื่นๆ ไม่สามารถนำบาตรนั้นมาได้ จึงสั่งให้อชิตภิกษุนำบาตรมาถวาย อชิตภิกษุเหยียดมือออกไปในอากาศตั้งสังฆาธิฐานด้วยศรัทธา การปฏิบัติดีและศีลที่บริสุทธิ์ บาตรจึงตกลงในมือของท่านนำบาตรมาถวายพระพุทธองค์ พระนางปชาบดีเห็นอภินิหาริย์นั้นจึงก้มลงกราบนมัสการด้วยความดีใจ ได้ถวายผ้าสาฎกแก่พระอชิตะ ท่านคิดว่าผ้านี้ไม่สมควรแก่ตนเองจึงเอาผ้าผืนหนึ่งคาดเป็นเพดานในพระคันธกุฎี อีกผืนหนึ่งตัดเป็น ๔ ท่อน ผูกเป็นม่านที่มุมทั้ง ๔ ถวายเป็นพุทธบูชา

ด้วยอำนาจการทำกรณูชานั้น ท่านอชิตะได้ตั้งปณิธานขออำนาจแห่งการบูชานี้ ขอให้สำเร็จสรรพบุญคุณในอนาคตด้วยเถิด พระพุทธองค์ทรงพยากรณ์ว่า อชิตภิกษุจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า พระศรีอริยเมตไตรย์ในอนาคต.

ปริจเฉทที่ ๒๒

พุทธปิตุนิพพานปริวรรต

พรรษาที่ ๕ พระพุทธองค์เสด็จไปยังเมืองเวสาลี ประอยู่ที่ภูฏาคารศาลาป่ามหาวัน พระเจ้าสุทโธทนะทรงพระประชวรหนักรำลึกถึงพระพุทธองค์ พระนันทะ พระอานนท์ พระราหุล พระพุทธองค์ทราบด้วยพระญาณแล้ว เสด็จไปเยี่ยมพระราชบิดานั่งบนพุทธอาสน์ตรัสถามถึงพระอาการประชวร ทั้งหมดได้ตั้งสัตยาธิษฐาน ทำให้อาการประชวรหนักของพระเจ้าสุทโธทนะอันตรธานหายไป

หลังจากนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรมโปรดจนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ อยู่มาได้ ๗ วัน พระเจ้าสุทโธทนะเห็นว่า สังขารของตนเองจะสิ้นแล้ว จึงทูลลาขอมาพระ-
พุทธองค์ เพื่อจะได้ปรินิพพาน เมื่อปรินิพพานแล้วพระพุทธองค์สั่งให้พระมหากัสสปะ
จัดสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระองค์ได้ประคองพระเศียรด้วยพระหัตถ์ทรงน้ำ
พระบรมศพ สั่งให้อัญเชิญพระบรมศพบรรจุในหีบแก้วยกขึ้นด้วยพระองค์เองอัญเชิญ
ประดิษฐานไว้บนบุษบกพระจิตการถวายพระเพลิง พร้อมกับพระประยูรญาติและประชาชน
แสดงธรรมโปรดพระประยูรญาติและประชาชนให้ได้บรรลุธรรมตามสมควรแก่นิสัย

ต่อมา พระประยูรญาติ ๖ เมือง ได้ชักชวนกันทำมหาภัย คือการถวายทานอุทิศ
ส่วนกุศลแก่พระเจ้าสุทโธทนะที่กรุงกบิลพัสดุ์ โดยถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์มีพระพุทธ
องค์เป็นประธาน พวกอำมาตย์ราชบัณฑิตได้ปรึกษาหารือกันทูลอัญเชิญพระเจ้ามahanam
ขึ้นครองราชย์สืบสายวงศ์ ต่อไป ส่วนพระนางปชาบดีและพระนางพิมพา ได้ทูลลา-
เจ้ามahanam ไปเฝ้าพระพุทธองค์ที่พระเชตะวันมหาวิหาร เมืองสาวัตถี ทูลขอบวชเป็น
ภิกษุณีในพระพุทธศาสนา.

ปริจเฉทที่ ๒๓

ยมกปาฏิหาริยปริวรรต

สมัยหนึ่ง เมื่อพระพุทธองค์ประทับอยู่ที่พระเวฬุวัน เศรษฐีกรุงราชคฤหยังไม่ได้ นับถือลัทธิใดๆ ได้เอาไม้จันทน์แดงมากึงเป็นบาตรแขนไว้หน้าบ้านสูง ๖๐ ศอก ประกาศ ว่า ถ้าใครเอาบาตรลงมาได้จะนับถือผู้นั้นตลอดชีวิตพร้อมทั้งเมียและลูก

ครู่ทั้ง ๖ มีปุณณกัสสปะเป็นต้นพยายามอยู่ถึง ๖ วันก็ไม่สำเร็จ วันที่ ๗ พระโมคคัลลานะกับพระปิณโฑลภารทวาชเข้าไปบิณฑบาตตอนเช้า ได้ยินชาวบ้านพูดคุยกูคูหมิ่นพระพุทธศาสนาว่า ไม่มีความสามารถ จึงให้พระปิณโฑลภารทวาชขึ้นไปเอาบาตรลงมา เศรษฐีเห็นภิกษุขี้นั้นแล้ว เกิดความเลื่อมใสให้เอาบาตรมาใส่อาหารน้อมถวายไปจนเต็มบาตร ความทราบถึงพระพุทธองค์ จึงตรัสห้ามมิให้ทำปาฏิหาริย์ ทรงบัญญัติสิกขาบท และให้บดบาตรเป็นผงทำยาหยอดตา

พวกเดียรถีย์ทราบข่าวนี้จึงทำแข่งทำปาฏิหาริย์กับพระพุทธองค์ พระเจ้าอชาตศัตรูทราบเรื่องจึงมาทูลถามความจริง และทูลว่าพวกเดียรถีย์ทำแข่งกับพระองค์ พระองค์ตรัสตอบว่าจะทำปาฏิหาริย์เช่นเดียวกัน และนับจากนี้ไปอีก ๔ เดือน วันเพ็ญเดือน ๘ จะทำปาฏิหาริย์บนต้นมะม่วง ใกล้เมืองสาวัตถีพวกเดียรถีย์สั่งให้สาวกทำลายต้นมะม่วงให้หมด ในระยะ ๑ โยชน์ใกล้เมืองสาวัตถี และสั่งให้สร้างมณฑปไว้ทำปาฏิหาริย์กับพระพุทธองค์

เช้าวันเพ็ญเดือน ๘ พระพุทธองค์เสด็จเข้าไปบิณฑบาตในเมืองสาวัตถี ในระหว่างทางนายคณณะได้ถวายมะม่วงผลหนึ่ง พระองค์สั่งให้พระอานนทักันทำเป็นน้ำปานะถวาย และให้นายคณณะนำเมล็ดไปปลูกทรงล้างพระหัตถ์รดบนเมล็ดมะม่วง มะม่วงงอกโตขึ้นสูงถึง ๕๐ ศอก มีกิ่งก้านใบคกหนามีผลเต็มต้น วันนั้นเกิดลมพายุใหญ่พัดมาทำลายมณฑปของพวกเดียรถีย์พังพินาศหมดต้องหนีกระเจิงไปคนละทิศ

พอเวลาบ่าย พวกพุทธสาวกขออาสาแสดงปาฏิหาริย์ พระพุทธองค์ตรัสห้ามไว้ไม่ให้ทำ พอถึงเวลาพระองค์จึงแสดงยมกปาฏิหาริย์เหนือยอดต้นคณคามพฤษ์และฤทธิต่างๆ แสดงธรรมโปรดมหาชนเป็นอนเนกอนันต์ ส่วนพวกเดียรถีย์พ่ายแพ้หมดฤทธิกลัว พุ ท ธ ๑ -
นุกภาพ เหมือนเนื้อกล้วยราศีห้ ฉะนั้น พวกกันกลับไปยังที่พักของตน.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาคุณสิตศักดิ์ ดิคุขปญฺโญ (สุวรรณอาสน์)
เกิด	วันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕
สถานที่เกิด	อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี
อุปสมบท	วันที่ ๑๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ณ วัดโค้งวิไล ตำบลคลองขลุง อำเภอคลองขลุง จังหวัดกำแพงเพชร
การศึกษา	-ปริยัติธรรม ๘ ประโยก ณ วัดพระปฐมเจดีย์ฯ พ.ศ. ๒๕๔๔ -พุทธศาสตรบัณฑิต วิชาเอกบาลี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช- วิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส พ.ศ. ๒๕๔๓
ประสบการณ์	ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๓๔
ที่อยู่	วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร คณะ ๑๑ อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ปณณานุกรม

๑. ปาฐกถา:

ก. ข้อมูลปณณามุข :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

-----. อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, โรงพิมพ์วิบูลย์, ๒๕๓๒.

-----. อภิธานศัพท์บาลี นาม อภิธานศัพท์สงคหฤทธิกา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

-----. วิสุมุขมคคปกรณ (ปรโม ภาค). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, ๒๕๓๕.

-----. มลิตนุทปญหปกรณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิบูลย์, ๒๕๔๐.

ปฐมสมโพธิ วิจารณ์. ฉบับทอญน้อย ร.๓ เลขที่ ๒๒๓๒ ๕๐๐ ชั้น ๒/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๒ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับอยุธยา เลขที่ ๘๒๕ ๕๐๐ ชั้น ๑ ฉบับครุเดิม (ทอญใหญ่ ร.๑) พ.ศ.
๒๓๓๑ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๗ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับรัตนโกสินทร์ ตำนวนที่ ๑ ฉบับรดน้ำคำเอก เลขที่ ๒๑๕๕ ๕๐๐ ชั้น ๑/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๘ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับทอญน้อย ร.๓ เลขที่ ๒๓๒๖/๑๖-๓๐ ๕๐๐ ชั้น ๓/๓ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับทอญน้อย ร.๓ เลขที่ ๒๒๒๖/๑๖-๓๐ ๕๐๐ ชั้น ๒/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับรดน้ำคำโท ร.๓ เลขที่ ๒๓๘๒/๑๖-๓๐ ๕๐๐ ชั้น ๕/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับรดน้ำคำเอก ร.๓ เลขที่ ๒๑๕๕/๑,๒,๓-๑๗ ๕๐๐ ชั้น ๑/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๘ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

-----. ฉบับทอญน้อย ร.๓ เลขที่ ๒๒๓๓/๑,๒-๑๒,๑๓-๑๖-๑๘,๒๒ ๕๐๐ ชั้น ๒/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๒ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๑๒๑๖๘/๑-๑๗ ผู้ดำ ๓๕ ชั้น ๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๗ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๕๑๒๐/๑-๕-๑๓,๒๖-๓๐ ผู้ ๑๗๒ ชั้น ๒/๓
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๔ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๒๐๒๓/๑-๑๗ ผู้ดำ ๔๐ ชั้น ๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๗ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองน้อย ร.๓ เลขที่ ๒๒๓๒ ผู้ ๑๐ ชั้น ๒/๒ เส้นจาร อักษรขอม
ภาษาบาลี ๒๒ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๑๘๔๕/๑-๒๐ ผู้ดำ ๔๕ ชั้น ๑ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๐ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๒๒๑๘/๑-๒๐ ผู้ดำ ๓๘ ชั้น ๑ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๐ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๒๐๗๕/๑,๒-๒๐ ผู้ดำ ๔๐ ชั้น ๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๑ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๕๓๕๓/๑-๑๗,๑๕-๒๑ ผู้ ๕๖ ชั้น ๓/๔ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๐ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๕๕๖๘/๑๕-๑๘,๒๐-๒๓ ผู้ ๑๗๔ ชั้น ๓/๑ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๘ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๑๖๓๔/๑-๑๕,๒๒,๒๔,๒๖ ผู้ ๑๓๒ ชั้น ๕/๕
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๓ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๕๔๗๓ /๑,๑๐,๑๒,๑๔,๑๕,๒๘ ผู้ ๑๗๓ ชั้น ๕/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๖ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๕๒๘๔ /๑,๒,๔-๘,๑๐,๑๖,๑๘,๒๐,๒๑ ผู้ ๑๗๓
ชั้น ๓/๒ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๗ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๒๓๓๓/๔-๖,๑๐-๑๒,๑๗,๑๘,๒๔,๒๕,๒๗ ผู้ ๑๐
ชั้น ๔/๒ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๑ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- .ฉบับทองทิบ ร.๓ เลขที่ ๒๒๖๕ /๑,๒,๓-๒๒ ผู้ ๑๐ ชั้น ๓/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๓ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

- ฉบับทอหีบ ร.๓ เลขที่ ๒๓๕๒/๒-๓,๕-๑๔,๒๒,๒๓,๒๖-๒๕ ที่ ๑๐
ชั้น ๕/๒ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๘ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๑๓๕๑/๑,๒,๔-๓๐ ที่ ๕๐ ชั้น ๑ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๒๒๒๕/๑-๑๕ ที่ ๑๐ ชั้น ๒/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๒๓๓๑/๑,๒-๑๖,๑๘-๒๐ ที่ ๑๐ ชั้น ๔/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ ร.๔ เลขที่ ๒๓๕๘/๑-๑๓,๑๖-๒๖,๒๘,๒๕ ที่ ๑๐ ชั้น ๕/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๖ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๒๓๓๒/๑๖-๓๐ ที่ ๑๐ ชั้น ๔/๒ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับรดน้ำคำโท ร.๓ เลขที่ ๑๕๓/๑๖-๓๐ ที่ ๑๓๑ ชั้น ๓/๔ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๔๓๘/๑๖ ที่ ๑๓๒ ชั้น ๕/๓ เส้นจาร อักษรขอม
ภาษาบาลี ๑ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ-ล่องชาด ร.๓ เลขที่ ๘๒๕/๑-๕,๕-๑๔-๑๖ ที่ ๑๓๑ ชั้น ๔/๕
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๓ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ ร.๓ เลขที่ ๖๑๓๔/๒๓ ที่ ๑๒๖ ชั้น ๕/๓ เส้นจาร
อักษรขอม ภาษาบาลี ผูกที่ ๒๓ หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ-ล่องชาด ร.๓ เลขที่ ๑๑๕๔๘/๔,๑๐,๑๓,๒๐ ที่ ๑๓๘ ชั้น ๕/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๔ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๑๒๓๒๓/๑,๒,๔,๖,๗,๕,๑๑-๑๔,๑๗-๑๕ ที่ ๓๘
ชั้น ๒ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๑๓ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ-ล่องชาด ร.๔ เลขที่ ๗๒๑๓/๔,๗,๒๑,๒๒ ที่ ๑๒๘ ชั้น ๖/๔
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๔ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- ฉบับทอหีบ ร.๔ เลขที่ ๒๑๕๐/๑-๘,๑๐-๑๓,๒๓,๒๗,๒๘ ที่ ๑๐ ชั้น ๑/๒
เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๖ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

- . ฉบับล่องชาด ร. ๔ เลขที่ ๕๕๖๕/๑-๒๑,๒๓-๓๐ ที่ ๑๓๔ ชั้น ๓/๒
 เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- . ฉบับทองทึบ ร. ๓ เลขที่ ๑๒๕๘๘/๑,๒,๔-๕,๑๑-๒๖,๒๘-๓๐ ที่ ๑๓๒
 ชั้น ๕/๓ เส้นจาร อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๗ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- . ฉบับล่องชาด ร. ๔ เลขที่ ๒๓๕๐/๑-๓,๕-๓๐ ที่ ๑๐ ชั้น ๕/๒ เส้นจาร
 อักษรขอม ภาษาบาลี ๒๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.
- . ฉบับล่องรัก ร. ๓ เลขที่ ๑๗๓ เส้นจาร อักษรธรรมล้านนา ภาษาบาลี ๑๐ ผูก
 หอสมุดแห่งชาติ.
- . ฉบับล่องชาด ร. ๓ เลขที่ ๑๐๒๕ ที่ ๑๒๕ ชั้น ๕/๕ เส้นจาร อักษรธรรม
 ล้านนา ภาษาบาลี ๕ ผูก หอสมุดแห่งชาติ.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. **ปฐมสมโพธิ**. (ภาษาบาลี)

ฉบับคัดลอกจากคัมภีร์ใบลานอักษรขอม, คณะสงฆ์วัดพระเชตุพนจัดพิมพ์,
 กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก, ๒๕๓๕.

Pathamasambodhi Vitthara. Bangkok: 1925, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระจันทบุรี
 นฤนาถ โปรดให้นายทัต บุญญพิพิช คัดถ่ายถอดจากต้นฉบับตัวเขียนอักษรขอม
 ภาษาบาลี เป็นอักษรโรมัน ภาษาบาลีตามต้นฉบับให้แก่ศาสตราจารย์ ชิวอง เลวี.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (บรรณาธิการ). **ชินมทานิทาน เล่ม ๑ ภาคภาษาบาลี**. หอสมุดแห่งชาติ
 กรมศิลปากร, กรุงเทพมหานคร: สหประชาพานิชย์, ๒๕๓๐.
 พระมหาสมบุรณ์ รตนธนาโณ (ปริวรรตจากขอม). **ปาฬีสุมภารวิปากสูตร**. กรุงเทพมหานคร :
 รูปเล่มเอกสารพิมพ์ดีด, ๒๕๓๘.

๒. ทฤษฎีภาษา:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ :

บำเพ็ญ ระวิน. **ปฐมสมโพธิ ล้านนา**. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์,
 ๒๕๒๕.

พระนิพนธ์สมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส. **พระปฐมสมโพธิกถา พุทธประวัติ**

ฉบับพิสดาร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อานวยสาส์น, ๒๕๓๕.

พระรัตนปัญญาเถระ. ชินกาลมาลีปกรณ์. แสง มนวิฑูร ผู้แปล, ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร:
๒๕๑๓.

พระเถระ ๓๐ รูป. ปฐมสมโพธิ ๓๐ ปริจเฉท. พระเถระ ๓๐ รูป แต่งถวายรัชกาลที่ ๕,
พระนคร: โรงพิมพ์ไท, ๒๔๓๑.

พิฑูร มลิวัดย์. คู่มือการศึกษาพระปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา,
๒๕๒๔.

ไพฑูรย์ ดอกแก้ว. บทความเรื่อง ปฐมสมโพธิ เอกสารโบราณที่เก่าที่สุดในล้านนา.
หนังสือพิมพ์สยามรัฐชาวกรุง ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๕๐ วันอาทิตย์ที่ ๒๓ สิงหาคม
๒๕๔๑.

สมเด็จพระสังฆราช (ปุสฺสเทว). ปฐมสมโพธิ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. อุปกรณ์วรรณคดีพุทธศาสนา คู่มือปฐมสมโพธิ. ครั้งที่ ๓,
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ :

(๑.) อรรถประโยชน์ :

ก่องแก้ว วีระประจักษ์. (บรรณาธิการ). ชินมหานิทาน. เล่ม ๑,๒ ภาคภาษาไทย,
หอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร, กรุงเทพมหานคร: สหประชาพานิชย์, ๒๕๓๐.

จันทนรินทร์ฤณาด. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ. ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. พระประวัติและพระนิพนธ์ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมปรมาณูชิตชิโนรส. กรุงเทพมหานคร: อักษรบริการ, ๒๕๑๕.

ผ่อง เซ่งกิ่ง. ภาพพุทธประวัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, ๒๕๒๖.

พุทธทาสภิกขุ. พุทธประวัติจากพระโอษฐ์. ครั้งที่ ๑๐, สุราษฎร์ธานี: ธรรมทานมูลนิธิ,
๒๕๒๕.

มูลนิธิอิทธิธรรมมหาธาตุวิทยาลัย. สุมังคลวิลาสินี อรรถกถาที่มณีกาย ปฐมภาค. พระนคร:
เลียงเซียงจงเจริญ, ๒๕๐๘.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธานุพุทธประวัติ**. ครั้งที่ ๒๖,
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

เสมอ บุญมา. **อรรถาธิบายและวิเคราะห์ศัพท์ในปฐมสมโพธิกถา**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ประกายประกาย, ๒๕๓๖.

สุริย์ มีผลกิจ. **พระพุทธประวัติ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอมพิวเตอร์ จำกัด, ๒๕๔๑.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. ครั้งที่ ๑๔, กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

(๒.) วิจารณ์ :

พระมหาสุรพล สิงศิริรัตน์. **ปฐมสมโพธิ ปริจเฉทที่ ๑-๗ : การตรวจชำระและศึกษาเชิง-
วิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาภาษาบาลี
และสันสกฤต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, ๒๕๔๒.

วงเดือน สุขบาง. **การศึกษาปฐมสมโพธิกถาแนวสุนทรียะ ปริญญาบัตรการศึกษา-
มหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตรฯ, ๒๕๒๔.

วัลลีย์ กิงการวัฒน์. **ชีนาลังการ : การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์
วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๒๒.

๓. วิทยาสา :

A.P. Buddhadatta Mahathera. **English-Pali Dictionary**. Delhi: Private Limited, 1955.

Coedes. G.: **Une Vie indochinoise du Buddha**. la pathamasambodhi, in: Melangesd'
indianisme a la Memoire de L. Renou. Paris, 1968.

Malalasekera. G.M. **Dictionary of Pali proper Names**. 2 vols. London: Routledge
& Kegan Paul Ltd., 1974.

Rhys Davids and Stede. **Pali-English Dictionary**. London: Antony Rowe Ltd., 1992.

